

NAKLADATELSTVÍ
SVOBODA

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

24

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

V L A D I M Í R
I L J I Č
L E N I N
S E B R A N É
S P I S Y

S V A Z E K

24

z á ř í 1 9 1 3 - b ř e z e n 1 9 1 4

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1985

LENNIN

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 24, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1985

PŘEDMLUVA

Do dvacátého čtvrtého svazku Sebraných spisů V. I. Lenina jsou zařazeny práce napsané od září 1913 do března 1914, v období dozrávání revoluční krize v zemi těsně před první světovou válkou. Velkou část svazku tvoří Leninovy články uveřejněné v legálním bolševickém listu Pravda a v časopisu Prosvěščenije. V těchto pracích Lenin důkladně analyzuje společenskoekonomické i politické příčiny narůstání nové revoluce v Rusku a ukazuje vedoucí úlohu dělnické třídy v nové etapě revolučního boje. Zachycuje v nich boj strany proti likvidátorům, trockistům, bundovcům i ostatním oportunistům a reformistům, boj za získání mas i jejich přípravu na novou revoluci. V pracích zařazených do tohoto svazku velmi podrobně rozpracovává národnostní program bolševické strany.

Koncem roku 1913 a počátkem roku 1914 se v Rusku bouřlivě rozrůstalo stávkové hnutí. V polovině září 1913 vypukla v Moskvě generální stávka zaměstnanců tramvajové dopravy, k níž se připojili dělníci z ostatních podniků. Celkem v září stávkovalo 80 000 moskevských dělníků. Tato stávka se setkala s velkou odezvou po celém Rusku. Koncem září vstoupilo do stávky 100 000 petrohradských dělníků. V říjnu a listopadu vypukla v celé zemi řada hospodářských stávek. Zachvátily Petrohrad, Moskvu, Rigu, Kyjev, Varšavu, Rostov na Donu, Oděsu, Juzovku, Tiflis a další města. Hospodářské stávky se prolínaly s politickými a vzájemně se doplňovaly. Rostla a sílila třídní solidarita a uvědomělost proletariátu. Dělnické stávky byly čím dál mohutnější a získávaly stále výraznější politický

charakter. Například jenom v Petrohradě stávkovalo v listopadu 1913 na protest proti soudnímu procesu s dělníky Obuchovova závodu více než 103 000 lidí. 9. leden 1914, výročí „krvavé neděle“, proběhl ve znamení masových politických stávek, jichž se zúčastnilo čtvrt miliónu lidí. V první polovině roku 1914 stávkovalo přes půldruhého miliónu lidí. Uvědomělí petrohradští a moskevští dělníci přímo požadovali koordinované akce. Dělnická třída Ruska vedená bolševickou stranou byla vůdčí a inspiroující silou veškerého osvobozenického hnutí v zemi, protože se ujala úkolu zburcovat a semknout všechny demokratické síly. Revoluční hnutí dělnické třídy výrazně ovlivňovalo široké vrstvy pracujících a získávalo pro boj i masy rolníků a vojáků.

Zásadní význam pro celý politický život země měla otázka nové buržoazně demokratické revoluce. V průběhu narůstání revoluce bylo nutné zobecnit zkušenosti z činnosti bolševické strany v období po pražské konferenci a po krakovské poradě ústředního výboru se stranickými pracovníky, určit nové úkoly a vypracovat taktiku pro nejbližší období.

K plnění těchto úkolů významně přispěla poroninská porada ÚV SDDSR. Konala se v září 1913 za Leninova vedení a byly na ní zastoupeny stranické organizace z největších průmyslových center. Poroninská porada projednala velice závažné otázky a přijala k nim příslušná usnesení, proto měla fakticky stejný význam jako konference strany.

Ve zprávě o činnosti zhodnotil Lenin výsledky práce ústředního výboru v nových podmínkách. Zdůraznil, že rozmach dělnického hnutí i úspěšné obnovování a organizování stranické práce v Rusku potvrdily správnost linie vytyčené na pražské konferenci strany i na krakovské poradě ÚV SDDSR. Růst a upevňování místních bolševických organizací, rychlý pokles vlivu likvidátorů na masy, úspěchy bolševiků ve volbách do IV. dумы, založení legálního dělnického listu Pravda i vysoká úroveň stávko-

vého hnutí, to všechno bylo výsledkem práce strany pod vedením ústředního výboru. A my, řekl Lenin, můžeme s klidným svědomím prohlásit, že jsme veškeré své povinnosti splnili.

Porada se znovu zabývala otázkou dalšího upevňování stranických organizací, nutností jejich těsnějšího vzájemného spojení a posílením řídicí úlohy ústředního výboru. Porada zdůraznila, že skutečné jednoty dělnické třídy mohlo být dosaženo jedině upevněním ilegálních stranických organizací a jejich legálního a pololegálního spojení s masami, jedině v rozhodném boji proti menševikům-likvidátorům a likvidátorskému trockistickému srpnovému bloku. Porada ukázala, že nejzávažnějšími aktuálními revolučními hesly zůstávají i nadále revoluční požadavky bolševického minimálního programu: demokratická republika, konfiskace statkářské půdy a osmihodinový pracovní den.

Ve Zprávě ústředního výboru o poroninské poradě se konstatovalo: „Cesta je vytyčena. Strana našla základní formy práce v dnešním přechodném období. Věrnost starému revolučnímu praporu je vyzkoušena a dokázána v nové situaci a za nových pracovních podmínek. Nejtěžší doba je, soudruzi, za námi. Nastávají nové časy. Blíží se velmi důležité události, které rozhodnou o osudu naší vlasti. Do práce!“ (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 265).

Práce zařazené do tohoto svazku jsou důkazem Leninova zaníceného a nesmiřitelného boje proti oportunistu a reformismu v ruském i mezinárodním dělnickém hnutí, boje za čistotu marxistické ideologie. V článku *Marxismus a reformismus*, v *Poznámkách publicisty* i v dalších statcích Lenin analyzuje podstatu reformismu, jeho sociální i teoretické kořeny. Dokazuje, že reformismus znamená zříkat se marxismu a nahrazovat ho buržoazní „sociální politikou“, že je to buržoazní podvod páchaný na dělnících, kteří za

kapitalismu budou bez ohledu na určité zlepšení svého postavení vždy jen námezdními otroky. Reformismus se dokonce i tehdy, je-li míněn upřímně, mění v praxi v nástroj, kterým buržoazie demoralizuje dělníky a oslabuje jejich jednotu. Reformisté existují ve všech zemích, protože všude se buržoazie snaží rozdělit dělníky a přeměnit je v poslušné otroky. „Zkušenosti ve všech zemích ukazují,“ řekl Lenin, „že kdykoliv dělníci uvěřili reformistům, byli oklamáni“ (tento svazek, s. 27). Proto je nezbytné na konkrétních příkladech ze života neustále dokazovat škodlivost reformismu, který se *místo* na revoluční hesla soustřeďuje na požadování dílčích zlepšení.

Lenin odhaloval buržoazní podstatu reformismu, nepopíral však, že proletářská strana musí bojovat za reformy, za zlepšení postavení dělníků v kapitalismu. Tyto reformy považoval za průvodní jev třídního boje, za jeho hlavní cíl pokládal nahrazení kapitalismu socialistickým zřízením. Uvědomějí dělníci, kteří pochopili Marxovo učení, vědí, že za kapitalismu nemohou být reformy ani trvalé, ani opravdové. Využívají reformy k rozvíjení a rozšiřování svého třídního boje za diktaturu proletariátu, za socialismus.

Leninův článek Marxismus a reformismus má aktuální význam v boji proti dnešním reformistům a revizionistům, kteří třídní boj odmítají nebo ho uznávají jen slovy, kdežto v praxi hlásají „teorii“ třídní spolupráce podřizující proletariát buržoazii. Marxisticko-leninské učení o revolučním přetváření společnosti nahrazují revizionisté „teorií“ „demokratického socialismu“, „teorií“ vrůstání kapitalismu do socialismu.

Ruskými reformisty nazýval Lenin menševiky-likvidátory, kteří dezorganizovali dělnické hnutí svými útoky proti straně, porušováním stranické disciplíny i hlásáním reformismu a liberální dělnické politiky. Likvidátoři byli odrůdou mezinárodního oportunismu, přičemž, jak zdůrazňoval Lenin, přejali ruští likvidátoři od evropského oportunismu ty nejhorší vlastnosti. Útočili přímo na existenci

strany, fakticky chtěli zlikvidovat její ilegální organizační strukturu, vystupovali proti usnesením strany o politických stávkách, což vyvolávalo vřelý souhlas i podporu veškeré ruské buržoazie. Začali odmítat politický boj, hegemonii proletariátu v revoluci a obranu jeho základních třídních zájmů. Lenin proti menševikům-likvidátorům neúnavně bojoval. V člancích Liberální buržoazie a likvidátoři, Jak likvidátoři klamou dělníky, Narodnictví a likvidátorství jako rozkladné prvky v dělnickém hnutí a dalších statích odhaluje likvidátorství jako agenturu buržoazie v dělnickém hnutí, jako šířitele buržoazního vlivu mezi proletariátem. Lenin nazýval likvidátory „odpornými renegáty“ a odpadlíky od marxismu (s. 53).

Likvidátoři v boji proti bolševikům spoléhali na sympatie a podporu představitelů mezinárodního oportunistu, na podporu reformistických vůdců II. internacionály. Jakmile vedení II. internacionály zjistilo, že bolševická strana v boji proti likvidátorům i ostatním oportunistům v ruském dělnickém hnutí vítězí, přispěchalo jim na pomoc.

1. (14.) prosince 1913 se za podpory německé sociální demokracie dostala na program zasedání mezinárodního socialistického byra situace v ruském dělnickém hnutí. K této otázce byla schválena rezoluce Kautského, jež doporučovala všem frakcím v ruském dělnickém hnutí, aby podnikly kroky k obnovení jednoty. Výkonnému výboru mezinárodního socialistického byra bylo uloženo svolat poradu zástupců všech frakcí v dělnickém hnutí Ruska „k vzájemné výměně názorů“. Kautsky při zdůvodňování své rezoluce prohlásil, že stará sociálně demokratická strana v Rusku „je mrtvá“ a je nutné ji obnovit. Lenina Kautského prohlášení rozhořčilo, jeho projev nazval „neuvěřitelnou nehorázností“ a požadoval zorganizování protestní kampaně. V dopise Inesse Armandové Lenin napsal: „My jsme *pro* výměnu názorů, *pro* rezoluci mezinárodního socialistického byra — **to zejména** — ale jsme absolutně proti **podlému** výroku Kautského. Za to se do něho musí-

me nelítostně pustit“ (Spisy 35, Praha 1962, s. 108). V člancích K usnesením byra, Správná rezoluce a špatný projev, Ruští dělníci a internacionála, O nepřípustné chybě Kautského a O dopisu Kautského Lenin usvědčuje Kautského a ostatní představitele mezinárodního oportunistu, že podporují a obhajují likvidátory, kteří se pod praporem „usmíření“ bolševiků a menševiků ve skutečnosti pokoušejí zlikvidovat revoluční marxistickou stranu v Rusku. V těchto pracích Lenin odhaluje dezorganizátorský charakter činnosti protistranických skupinek, podporovaných vůdci II. internacionály.

V podmínkách prohlubující se revoluční krize v zemi bylo nezbytné upevnit vedoucí a organizátorskou úlohu strany dělnické třídy, strany nového typu. Práce zařazené do tohoto svazku dokazují, jak důkladně Lenin rozpracovával otázky teorie a taktiky bolševické strany, jak bojoval za upevnění strany a za to, aby se kolem bolševiků semkla dělnická třída Ruska. V článku Jak V. Zasuličová potírá likvidátorství Lenin dále rozvinul své učení o straně jako o předním oddílu dělnické třídy, o nejvyšší formě její třídní organizace, povolané vést všechny ostatní organizace pracujících. Lenin napsal: „Strana je uvědomělá, vyspělá vrstva třídy, její předvoj. Síla tohoto předvoje je desetkrát, sto i vícekrát větší než jeho početnost. Je to vůbec možné? Může mít sto lidí větší sílu než tisíc? Může, a to tehdy, *jestliže je těchto sto lidí organizováno*.“ Tím, že se předvoj organizuje, získává jednotnou vůli, „a tato jednotná vůle vyspělého tisíce, statisíce nebo miliónu *se stává* vůlí třídy“ (s. 61—62). Lenin v této práci upozorňuje na organizační oportunismus likvidátorů, kteří dospěli až k anarchismu. Obhajuje a zdůvodňuje nutnost organizace pro stranu dělnické třídy, charakterizuje stranu jako systém organizací tvořících jednotný celek a dokazuje životaschopnost i pružnost organizačních forem marxistické strany. „Tato organizace,“ píše Lenin, „se udržela i v období reakce, přestože od ní odpadli likvidátoři a mnoho šosáků. Tato organizace

si zachovala svou podstatu a zároveň dovedla přizpůsobovat *svou formu* změněným podmínkám, dovedla tuto *formu* pozměňovat podle požadavků situace“ (s. 56). Dělnická třída Ruska by nemohla upevnit a rozvinout své hnutí, kdyby strana velice energicky a nekompromisně nebojovala proti likvidátorům a ostatním oportunistům, kteří demoralizovali masy a likvidovali sám pojem organizace, samu zásadu organizace. Lenin učil, že strana jako přední oddíl dělnické třídy musí veškerou svou činnost zaměřovat na masy, musí z nich získávat nejlepší síly a každodenně si ověřovat, má-li s masami dostatečně těsné spojení. „Tak a *jedine* tak předvoj masy vychovává a učí, vyjadřuje *jejich* zájmy, učí je organizovat se a usměrňuje *veškerou* jejich činnost v duchu uvědomělé třídní politiky“ (s. 64). Strana musí vychovávat proletariát v duchu nesmiřitelnosti vůči oportunismu a revizionismu, učít ho vést třídní boj důsledně a vytrvale.

Lenin poukazuje na sílu a svébytný charakter proletářské strany v Rusku a upozorňuje na specifické historické podmínky vzniku ruské sociální demokracie. Na rozdíl od západní Evropy se proletářská strana v Rusku začala formovat před buržoazní revolucí a během revoluce tento proces pokračoval. Boj za vydělení proletářské demokracie z rámce veškeré buržoazní a maloburžoazní demokracie probíhal v Rusku v období naprostého vítězství marxismu jako teorie. Proto měl tento boj jinou formu, nebyl to boj za marxismus, protože ten už zvítězil, ale spíše proti maloburžoazním teoriím, zastíraným „marxistickými“ frázemi. Bolševici, věrni revolučnímu programu sociální demokracie, uhájili teoretické základy strany v boji proti oportunistům, revizionistům a reformistům všech odstínů.

V článcích O jednotě dělníků, Vůdce likvidátorů o likvidátorských podmínkách „jednoty“, Ruští dělníci a internacionála, Rezoluce o usnesení mezinárodního socialistického byra a dalších Lenin analyzoval boj strany za jednotu dělnického hnutí. Při objasňování marxistického pojetí

jednoty zdůrazňoval, že základem jednoty proletariátu jsou společné třídní zájmy a cíle, třídní kázeň, uznávání vůle většiny a svorná společná práce s touto většinou. Lenin ve svých pracích vždy vyzdvihoval význam závažného principu jednoty dělnického hnutí: „Nejednotní dělníci nejsou ničím. Sjednocení dělníci jsou vším“ (s. 220). Jednotu dělnického hnutí lze dosáhnout výhradně jednotnou organizací, jejíž usnesení musí plnit všichni uvědomělí dělníci. „Prodiskutovat otázku,“ zdůrazňuje Lenin, „vyslovit a vyslechnout různé názory, poznat názor *většiny* organizovaných marxistů, vyjádřit tento názor v přesně formulovaném usnesení a toto usnesení svědomitě plnit, to všichni na celém světě, všichni rozumní lidé, nazývají *jednotou*“ (s. 220). Lenin učil, že skutečná a opravdová jednota dělnické třídy spočívá především a hlavně v jednotě její politické organizace, v jednotě její strany. Jedině taková jednota může zajistit úspěch boje dělnické třídy. Lenin odhaluje likvidátory jako nepřátele jednoty dělníků a upozorňuje, že obrovská většina dělníků jde za bolševiky, kteří vytvářejí „pomalu, ale důsledně — *skutečnou jednotu* dělníků, sjednocovaných na základě jednotných usnesení, která svědomitě plní“ (s. 221). Lenin ve svých pracích vysvětloval, že jednota je možná jen na principiálním základě, na základě uznávání revoluční taktiky a boje proti oportunismu.

V boji proti likvidátorům a za jednotu dělnického hnutí mělo velký význam vytvoření samostatné bolševické frakce ve Státní dumě. Menševičtí poslanci využívali náhodné většiny, jež vznikla rozdílem jednoho hlasu, a porušovali základní práva šesti dělnických bolševických poslanců zastupujících obrovskou většinu ruského proletariátu. Znemožňovali bolševikům hovořit v dumě o nejdůležitějších otázkách života dělníků. Stávalo se, že menševická „sedma“, zastupující nepodstatnou menšinu dělnictva, ignorovala vůli většiny dělnické třídy. Bolševičtí poslanci proti tomuto neserióznímu postupu likvidátorské „sedmy“

co nejrozhodněji protestovali a požadovali naprostou rovnoprávnost. Po oficiálním odmítnutí menševické „sedmy“ vyhovět požadavkům „šestky“ vystoupili bolševičtí poslanci na pokyn ústředního výboru strany v říjnu 1913 z jednotné sociálně demokratické frakce a založili ve Státní dumě samostatnou bolševickou frakci pod názvem Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska.

Bolševičtí poslanci využili tribunu dumy k propagování stranických idejí mezi nejširšími masami dělníků. V četných pracích tohoto svazku, jako Špatná obhajoba špatné věci, Prohlášení, Dumská „sedma“, Liberální buržoazie a likvidátoři, Materiály o boji uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě, Dvě metody polemiky a boje aj., Lenin ukazuje v celé šíři činnost sociálně demokratické frakce ve IV. státní dumě a odhaluje protistranický, rozbíječský postup menševické likvidátorské „sedmy“, usilující o rozvrácení revoluční jednoty dělnické třídy. Bolševická frakce ve IV. dumě uplatňovala vůli strany, vůli většiny uvědomělých dělníků. Všechna závažná stranická usnesení byla prosazována za bezprostřední účasti členů bolševické frakce. Bolševičtí poslanci podřizovali veškerou svou činnost v dumě službě lidu a obraně zájmů dělnické třídy. Pod vedením Lenina, ústředního výboru a v těsném spojení s masami se dělnický poslanec měnil v nový typ parlamentního činitele proletářské strany, ve skutečného představitele dělnické třídy.

Taktika bolševické strany v dumě se zásadně lišila od parlamentní taktiky západoevropských sociálně demokratických stran, které se staly pouhým přívěskem svých parlamentních skupin, usilujících jen o získání ministerských křesel. Práce bolševické frakce v dumě byla příkladem revoluční parlamentní činnosti proletářské strany. Na základě zkušeností z činnosti frakce v dumě Lenin zformuloval tyto zásady: parlamentní frakce jsou plně podřízeny kontrole a pokynům ústředního výboru; členy těchto frakcí mají být převážně revoluční dělníci; jejich projevy jsou analyzovány

ve stranickém tisku a na stranických schůzích z hlediska věrnosti komunistickým zásadám; poslanci se musí zabývat agitační prací mezi masami; z frakcí musí být vyloučeni ti, kdo inklinují k oportunistu. S těmito zásadami plně souhlasilo mezinárodní komunistické hnutí.

Při upevňování stranických organizací a získávání vlivu mezi masami měl obrovskou úlohu dělnický bolševický list Pravda, vycházející od dubna 1912 v Petrohradě. Lenin se pravidelně Pravdě věnoval i tehdy, když žil v Krakově a Poroninu. Denně psal články o nejaktuálnějších otázkách stranického i veřejného života, byl ve stálém písemném styku s redakcí listu, ostře ji kritizoval za články nezaujímající dostatečně jasné stanovisko k zásadním otázkám, konkrétně radil, jak zlepšit práci listu. Upozorňováním na nedostatky usiloval o to, aby list měl bojový a revoluční charakter. Vyzýval pracovníky redakce k energickému a nekompromisnímu boji proti likvidátorům i ostatním oportunistům za čistotu marxistické ideologie. V dopisech redakci připomínal, že je nutné pečlivě prověřovat ideologickou pevnost spolupracovníků dělnického listu, doporučoval získávat toho či onoho publicistu ne podle jeho publicistických schopností, „nýbrž podle jeho celkového zaměření, podle toho, co svým učením vštepuje dělnickým masám“ (s. 368). Leninovy články v Pravdě byly příkladem iniciativního, zásadového a nekompromisního boje bolševiků proti oportunistu.

Velkou pozornost věnoval Lenin činnosti bolševiků v legálních dělnických organizacích, zejména v odborech. Převážná většina odborových svazů podporovala bolševiky. Lenin odhaloval bezzásadovost bloku likvidátorů s narodniky v odborovém hnutí i jejich „frakční nezaujatosti“ a objasnil způsob, jímž si bolševici odbory získali. Marxisté „nejsou totiž v dělnickém hnutí jen náhodnými hosty,“ napsal Lenin. „Vědí, že dříve či později budou všechny odborové organizace marxistické. Jsou přesvědčeni, že budoucnost patří jejich idejím, a nesnaží se události úspě-

chat, nenutí odborové svazy do ničeho násilím, nenalepují svoje nálepky, netřístí odborové svazy“ (s. 387).

Jednotu dělnického hnutí vážně ohrožovalo rozvíjející se revoluční hnutí v národnostních okrajových územích Ruska, blížící se světová imperialistická válka, kterou buržoazie připravovala pod heslem „obranu vlasti“, zuřivá kampaň černosotňovského šovinismu a buržoazního nacionalismu, hrozící rozštěpit dělnické hnutí a oslabit tak síly dozrávající revoluce, sílíci nacionalistické tendence v dělnickém hnutí i ostré útoky likvidátorů, bundovců a trockistů proti národnostnímu programu strany. V tomto období se stala mimořádně aktuální otázka internacionální jednoty dělnického hnutí. Lenin intenzivně pracuje na zdůvodnění teorie a politiky strany v národnostní otázce. Píše mnoho článků i dopisů, přednáší o národnostní otázce v Paříži, Bruselu, Lutychu, Lipsku a Krakově. Obsáhlý referát o národnostní otázce přednesl Lenin na poroninské poradě stranických pracovníků.

Leninovy práce věnované národnostní otázce tvoří značnou část tohoto svazku. Je v něm obsažena Rezoluce o národnostní otázce, schválená poroninskou poradou ÚV SDDSR, klasická práce Kritické poznámky k národnostní otázce, články O „kulturně národnostní“ autonomii, Kadeti a „právo národů na sebeurčení“, O národnostním programu SDDSR, Nacionální liberalismus a právo národů na sebeurčení. Lenin ukázal, že národnostní otázka je součástí celkové otázky revolučního boje dělnické třídy a je nesmírně důležitá, protože řeší problematiku záloh a spojenců proletariátu v boji za demokracii, za diktaturu proletariátu a za socialismus.

Zakladatelé vědeckého komunismu K. Marx a B. Engels vědecky objasnili národnostní otázku, upozornili na sociální kořeny národnostního hnutí a dokázali, že odstranění veškerého národnostního útlaku a nerovnosti je možné jen po odstranění kapitalismu a po dobytí moci proletariátem. Ukázali, že dělnická třída je svou sociální povahou interna-

cionální, že její stěžejní zájmy vyžadují důsledný boj proti politice zotročování ostatních národů, proti národnostnímu a koloniálnímu útlaku, proti národním omezením a výsadám všeho druhu, neboť „nemůže být svobodný národ, který utlačuje jiné národy“. Lenin rozvinul marxistické ideje o národnostní otázce v nové historické situaci. Vytvořil ucelený systém názorů na národně osvobozené revoluce, ukázal, že národnostní a koloniální otázka je součástí celkové otázky socialistické revoluce.

Leninovo učení o národnostní a koloniální otázce se plně potvrdilo v současném období, jehož hlavním obsahem je přechod od kapitalismu k socialismu.

Lenin ve svých pracích vědecky zdůvodnil programové teze marxistické strany k národnostní otázce: rovnoprávnost národů a práva národnostních menšin; právo národů na sebeurčení včetně vytvoření samostatného státu; jazyky a jejich rovnoprávnost; národní kultura a její třídní obsah; centralizace a autonomie aj. Ve všech těchto otázkách podrobil nekompromisní kritice názory ruských i mezinárodních oportunistů, odhalil buržoazní nacionalismus ve všech jeho podobách a postavil proti němu důsledný proletářský internacionalismus.

Leninův referát o národnostní otázce na poroninské poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky a jeho návrh rezoluce stanovily jasně a přesně úkoly strany v národnostní otázce. Porada rázně odmítla oportunistické pokusy překroutit program strany v duchu nacionalistických předsudků Bundu a ostře zkritizovala heslo „kulturně národnostní autonomie“. Lenin ukázal, že požadavek „kulturně národnostní autonomie“ odpovídá velice rafinovanému, škodlivému nacionalismu, tj. buržoazní, marxismu od základu nepřátelské ideologii. V rezoluci o národnostní otázce poroninská porada zdůraznila právo národů na státní samostatnost a stanovila podmínky, metody i formy, jak toto heslo uskutečnit z hlediska třídních úkolů proletariátu. Lenin považoval rezoluci o národnostní otázce,

schválenou poroninskou poradou, za programové prohlášení strany, za výraz kolektivního názoru ruských marxistů na národnostní otázku.

Ve své práci Kritické poznámky k národnostní otázce Lenin rozvíjí teoretické teze marxismu o národnostní otázce a ukazuje obrovský význam této otázky pro mezinárodní dělnické hnutí. Při důkladném zdůvodňování národnostního programu bolševismu poukázal na to, že z hlediska vzájemných vztahů mezi národy existují za kapitalismu dvě protichůdné tendence společenského vývoje: jednou je probuzení národního života a národních hnutí, vytvoření národních států; druhou je rozvoj a šíření velmi rozmanitých styků mezi národy, vytváření internacionální jednoty hospodářského života, politiky, vědy atd. První tendence převládala v počátečním stadiu kapitalismu, kdy buržoazie usilovala o ovládnutí vnitřního trhu a požadovala proto, aby území s obyvatelstvem mluvícím stejným jazykem tvořila jeden stát. V období rozvíjejícího se kapitalismu buržoazie likvidovala feudalismus a přitom odstraňovala i hospodářskou rozdrobenost národa vytvářením jednotného národního celku z jeho navzájem izolovaných částí. Tak vznikly buržoazní národní státy. Druhá tendence ve vývoji národnostní otázky za kapitalismu už spadá do vyššího, imperialistického stadia vývoje kapitalismu. Odráží se v ní snaha o ekonomické sblížení mezi národy, o odstranění všech překážek omezujících ekonomiku a rozvoj styků mezi národy, tj. vede k odstranění národní izolovanosti a ke vzniku mnohonárodních států. „Obě tendence jsou všeobecným zákonem kapitalismu,“ zdůrazňuje Lenin (s. 154).

Pro imperialismus znamenají tyto dvě tendence nesmiřitelný rozpor, protože imperialismus nemůže existovat bez vykořisťování a násilného udržování kolonií v rámci „jednotného celku“, imperialismus může národy „sblížovat“ jen anexemi a koloniálními výboji. Pro komunismus jsou tyto tendence naopak jen dvěma stránkami téhož problé-

mu — osvobození utlačovaných národů z jařma imperialismu, neboť komunismus předpokládá, že národy mohou vytvořit jednotné světové hospodářství jen na základě vzájemné důvěry a dobrovolného souhlasu, že podmínkou vzniku dobrovolného sdružení národů je oddělení kolonií od „jednotného“ imperialistického „celku“, jejich přeměna v samostatné státy.

Národnostní program marxistické strany k oběma těmto tendencím přihlíží, protože hájí především rovnoprávnost národů a jazyků a odmítá jakékoli výsady v tomto ohledu, hájí právo národů na sebeurčení, ale také obhajuje internacionalismus a nesmiřitelný boj proti infikování proletariátu buržoazním nacionalismem. „Buržoazní nacionalismus a proletářský internacionalismus — to jsou dvě nesmiřitelná a protikladná hesla, která charakterizují dva velké třídní tábory v celém kapitalistickém světě a vyjadřují *dvě* politiky (dokonce víc: dva způsoby nazírání) v národnostní otázce“ (s. 152—153). Marxismus je s nacionalismem nesmiřitelný. Místo buržoazního nacionalismu vytyčuje internacionalismus — splynutí všech národů ve vyšší celek.

Lenin učí, že utlačované národy mohou dosáhnout úplné svobody, rovnoprávnosti a trvalého míru jen po vítězství proletariátu nad buržoazií, jen budováním socialismu. Dobrovolné a pevné sjednocení rovnoprávných národů je možné jen při dodržování socialistických a demokratických zásad a při respektování národní svrchovanosti.

Ve své práci Lenin poprvé v dějinách marxismu zformuloval tezi o dvou kulturách v každé národní kultuře a vysvětlil, že heslo národní kultury v kapitalistické společnosti je heslem buržoazním. „*Každá* národní kultura obsahuje,“ napsal Lenin, „i když ne v rozvinuté podobě, *prvky* demokratické a socialistické kultury, neboť *v každém* národě jsou pracující a vykořisťované masy, jejichž životní podmínky nevyhnutelně plodí demokratickou a socialistickou ideologii. Avšak *každý* národ má rovněž buržoazní kulturu (a většinou ještě černosotňovskou a klerikální), a

to nikoli v podobě pouhých „prvků“, nýbrž jako *vládnoucí kulturu*“ (s. 150).

Uvědomění proletáři přejímají z každé národní kultury pouze její demokratické a socialistické prvky. Zkušenosti SSSR i ostatních socialistických zemí z výstavby socialismu ukazují, že pouze socialismus může vytvářet a také vytváří kultury rozmanité národními formami, avšak jednotné a socialistické svým obsahem.

Články Jak hájí biskup Nikon Ukrajince, Kadeti a „právo národů na sebeurčení“ a další se zabývají národnostní otázkou na Ukrajině. Lenin vysvětluje podstatu i důsledky národnostní politiky carismu na Ukrajině a ostře pranýřuje kadety, kteří tuto politiku podporují, odhaluje kořeny ukrajinského buržoazního nacionalismu a šovinismu. Neustále vyzývá k sjednocení, k těsnému spojení pracujících Ukrajiny a Ruska: „Budou-li velkoruští a ukrajinští proletáři postupovat jednotně, *může* svobodná Ukrajina existovat, bez takové jednoty však o tom nemůže být ani řeč“ (s. 157).

Lenin věnoval velkou pozornost dělnickému hnutí v Lotyšsku. V řadách Sociální demokracie Lotyšského kraje se koncem roku 1913 krajně vyhrotil boj mezi bolševiky a menševiky. Všechny ústřední instituce strany se tehdy zmocnili menševici-likvidátoři a smířlivci, kteří svou oportunistickou a rozbíječskou činností oslabovali ilegální stranu a pokoušeli se prosadit do dělnického hnutí reformismus. Avšak místní stranické organizace a většina lotyšských uvědomělých dělníků hájily bolševické pozice. Lotyšští bolševici za podpory bolševicky smýšlejících dělníků energicky bojovali proti menševickému likvidátorskému vedení. V tomto boji jim hodně pomáhal Lenin, jehož znepokojovalo zejména to, že se lotyšská sociálně demokratická organizace připojila v roce 1912 k trockistickému srpnovému bloku. Lenin rozhodně usiloval o odchod lotyšských sociálních demokratů z tohoto bloku a neustále udržoval s lotyšskými bolševiky těsné spojení. Aktivně se

účastnil přípravy i jednání IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje v lednu 1914 v Bruselu.

Na žádost lotyšských bolševiků napsal Lenin v květnu 1913 Návrh platformy k IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje a pomohl tak lotyšským bolševikům vypracovat pevná principiální stanoviska. Před sjezdem si často dopisoval s lotyšskými bolševiky a jezdil do Berlína a do Paříže, aby se osobně setkal s jejich představiteli a projednal s nimi přípravu sjezdu, jeho složení, možný výsledek střetnutí protichůdných názorů na sjezdu atd. Na sjezdu Lenin přednesl referát o vztahu Sociální demokracie Lotyšského kraje k SDDSR a o postoji k rozkolu frakce v důmě, účastnil se porad bolševických delegátů a pomáhal při přípravě rezolucí. Ve svém referátu ukázal, jak probíhá boj proti likvidátorství v Rusku, vyvrátil lživá tvrzení likvidátorů a smířlivců a na základě přesných objektivních údajů dokázal, že čtyři pětiny uvědomělých dělníků v Rusku už likvidátory odsoudily a semkly se kolem bolševické strany. Lenin kritizoval činnost ústředního výboru lotyšské sociální demokracie pro jeho oportunistické stanovisko a vyzval lotyšské sociální demokraty, aby se s likvidátory rozešli. Bojoval také proti smířlivcům tendencím na sjezdu. Bolševická rezoluce, kterou sjezd schválil a jejímž autorem byl Lenin, odsuzovala likvidátorství a smířlivectví a žádala okamžitý rozchod se srpnovým blokem. Distancování se od tohoto bloku považoval Lenin za nejzávažnější akci lotyšských sociálních demokratů proti spolku trockistů, jež zmařila jejich pokusy založit v Rusku centristickou stranu. Všechny rezoluce IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje byly prodchnuty proletářským internacionalismem. Lenin konstatoval, že „dlouholeté zkušenosti zcela utvrdily lotyšské marxisty v přesvědčení o správnosti zásady *internacionální jednoty* místních organizací dělnické třídy“ (Spisy 20, Praha 1959, s. 187).

V pracích uveřejněných v tomto svazku Lenin poukazuje

na zostření základního rozporu kapitalistické společnosti, rozporu mezi společenským charakterem výroby a soukromokapitalistickou formou přivlastňování, odhaluje zahňvání kapitalismu, jenž se stal překážkou rozvoje společnosti. Za kapitalismu se věda a technika i objevy a vynálezy stávají prostředkem obohacování buržoazie, zatímco masám pracujících přinášejí jen zeslený útlak, nezaměstnanost a bídu. Lenin ukazuje, jak zjištěné zájmy kapitalistických magnátů brzdí praktickou realizaci technických zdokonalení. V článku Civilizované barbarství Lenin napsal: „Ať se člověk obrátí, kam chce, na každém kroku narazí na úkoly, které by lidstvo mohlo *okamžitě* vyřešit. Brání tomu kapitalismus. Nahromadil nesmírné bohatství a z lidí udělal jeho *otroky*. Vyřešil velice složité technické otázky a zároveň způsobil, že technická zdokonalení nemohou být realizována pro bídu a nevzdělanost miliónů obyvatel, pro omezené mamonářství hrstky milionářů. Civilizace, svoboda a bohatství za kapitalismu připomínají přesyceného boháče, který hnije zaživa a nedopřeje žít ničemu, co je mladé. Ono mladé však roste a bez ohledu na všechny překážky zvítězí“ (s. 44).

Tato Leninova slova, napsaná před půl stoletím, jsou velmi aktuální právě dnes, kdy se kapitalismus změnil v sílu zaměřenou proti lidstvu, v zdroj utrpení národů, kdy je lidský génus zneužíván proti lidstvu, velké vědecké objevy se mění v prostředky ničivé války a národy jsou odsuzovány k hladovění, bídě a vymírání. Na rozdíl od kapitalismu, který už překonal svůj zenit, dokazuje rozvoj socialistických zemí obrovské přednosti socialistického zřízení. Úspěchy socialismu a boje za mír mezi národy urychlí pokrokový vývoj dějin. Naprostý krach imperialismu a vítězství komunismu jsou nevyhnutelné.

V článku Taylorův systém — zotročení člověka strojem odhaluje Lenin vykořisťovatelský kapitalistický systém taylorismu, který je namířen proti dělníkům a vede k dalšímu vykořisťování pracujících, k jejich většímu útisku,

k vyčerpání fyzických i duševních sil dělníků. Lenin ukazuje, že teprve tehdy, až proletariát převezme veškerou společenskou výrobu a zavede racionální dělbu a uspořádání společenské práce, přinesou velkovýroba, stroje, železnice i další vymoženosti vědy a techniky tisíce možností, jak zkrátit pracovní dobu a zlepšit materiální úroveň pracujících.

V článku Liberální profesor o rovnosti demaskuje Lenin buržoazního ekonoma Tugana-Baranovského, který se pokoušel „potřít“ socialismus překrucováním marxistického pojetí rovnosti a opakováním otřepaných argumentů proti socialismu. Lenin úvahy tohoto autora vyvrátil a ironicky o nich prohlásil, že jde jen o opakování starého reakcionářského triku: nejdříve zkomolit socialismus pomocí nějaké absurdity a potom tuto absurditu vítězoslavně vyvracet. Lenin vysvětlil, že marxisté rozumějí rovností v politickém smyslu rovnoprávnost, kdežto ve smyslu ekonomickém odstranění tříd. Na zavedení rovnosti mezi lidmi ve smyslu rovnosti fyzických sil a duševních schopností socialisté vůbec nepomýšlejí. Ve Spojených státech amerických, upozorňuje Lenin, si buržoazie a proletariát nejsou rovni svým třídním postavením: kapitalisté vlastní výrobní prostředky a žijí z nezaplacené práce dělníků, proletáři nemají výrobní prostředky a žijí jenom z prodeje své pracovní síly. „Odstranit třídy znamená dosáhnout toho, aby *všichni* občané měli *stejný* vztah k *výrobním prostředkům* celé společnosti, což znamená, že všichni občané mají *stejnou* možnost pracovat se společenskými výrobními prostředky, na společné půdě, ve společných továrnách atd.“ (s. 392). Marxisté chápou rovnost vždy jako rovnost sociální, rovnost společenského postavení. Lenin odhalil skutečné příčiny lži, kterou šíří buržoazní vědci o socialismu: „*Společenské* postavení profesorů v buržoazní společnosti je takové, že jmenování jsou jenom ti, kdo zaprodávají vědu kapitálu, kdo jsou ochotni vykládat o socialistech nejneuvěřitelnější nehoráznosti, nejnestoudnější hlouposti a výmysly. Buržo-

zie to všechno profesorům promine, jen když budou ‚potírat‘ socialismus“ (s. 393).

V článku Vzájemná korespondence Marxe a Engelse, napsaném koncem roku 1913, Lenin vysoce hodnotí obrovský politický i vědecký význam korespondence zakladatelů vědeckého socialismu z období vzniku samostatného dělnického hnutí a vypracování zásad proletářské taktiky a politiky. Těžištěm celé korespondence, napsal Lenin, je aplikace materialistické dialektiky na zevrubné přepracování celé politické ekonomie, na historii, přírodní vědy, filozofii, politiku a taktiku dělnické třídy.

Svazek obsahuje devatenáct Leninových prací, které jsou do Sebraných spisů zařazeny poprvé. Patří k nim články Okfabristé a dělnické hnutí, O „výročí ruské inteligence“, Jak hodnotí rozkol uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě ruští dělníci, O nejbližších opatřeních byra, Ubohé postavení učitelů základních škol, Ruští dělníci a internacionála, Jak likvidátoři klamou dělníky, Rezoluce o usnesení mezinárodního socialistického byra, O našich školách, Frakce v dumě a většina mimo dumu, Vsuvka do článku N. K. Krupské O politice ministerstva lidové osvěty, Zpráva ÚV SDDSR na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, Závěrečný projev na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, Návrh rezoluce o vztahu Sociální demokracie Lotyšského kraje k SDDSR.

V oddíle Přípravné materiály jsou otištěny Nástin rezoluce o národnostní otázce, Koncept referátu pro místní stranické organizace, Teze referátu o národnostní otázce, Koncept zprávy ÚV SDDSR na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, Koncept závěrečného projevu na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

M A R X I S M U S A R E F O R M I S M U S

Marxisté na rozdíl od anarchistů uznávají boj za reformy, tj. za taková zlepšení v postavení pracujících, která ponechávají moc i nadále v rukou vládnoucí třídy. Zároveň však marxisté co nejrozhodněji bojují proti reformistům, kteří přímo nebo nepřímo omezují snahy a činnost dělnické třídy pouze na reformy. Reformismus je buržoazní podvod páchaný na dělnících, protože dokud vládne kapitál, zůstanou i přes dílčí zlepšení vždy jen námezdními otroky.

Liberální buržoazie jednou rukou reformy dává a druhou je bere vždy znovu zpět, maří je a využívá k tomu, aby dělníky zotročila, aby je rozdělila na jednotlivé skupiny a navždy zachovala námezdní otroctví pracujících. Proto se reformismus dokonce i tehdy, je-li míněn zcela upřímně, mění v praxi v nástroj, kterým buržoazie demoralizuje a oslabuje dělníky. Zkušenosti ve všech zemích ukazují, že kdykoliv dělníci uvěřili reformistům, byli oklamáni.

A naopak, když si dělníci osvojili Marxovo učení, tj. když si uvědomili, že dokud vládne kapitál, je námezdní otroctví nevyhnutelné, nedají se žádnými buržoazními reformami oklamat. Když dělníci chápou, že za kapitalismu nemohou být reformy ani trvalé, ani opravdové, bojují za zlepšení a těchto zlepšení využívají k ještě houževnatějšímu boji proti námezdnímu otroctví. Reformisté se snaží dělníky rozdělít a oklamat je almužnami, odvrátit je od třídního boje. Dělníci, kteří si lživost reformismu uvědomují, využijí reformy k rozvíjení a rozšiřování svého třídního boje.

Čím je vliv reformistů na dělníky silnější, tím jsou dělníci bezmocnější a závislejší na buržoazii a tím lehčeji buržoazie

reformy pomocí různých úskoků anuluje. Čím je dělnické hnutí samostatnější a vyspělejší, čím je cílevědomější a čím více se zbavuje reformistické omezenosti, tím lépe se dělníkům daří stabilizovat a využívat jednotlivá zlepšení.

Reformisté jsou ve všech zemích, protože všude se buržoazie snaží nějakým způsobem demoralizovat dělníky a udělat z nich poslušné otroky, kteří přestávají uvažovat o odstranění otroctví. V Rusku jsou reformisty likvidátoři, kteří se zříkají naší minulosti, aby dělníky uchlácholili vidinami nové, veřejné, legální strany. Nedávno donutila Severnaja pravda¹ petrohradské likvidátory*, aby se začali hájit proti obviněním z reformismu^[120]. Jejich úvahám musíme věnovat velkou pozornost, abychom mohli tuto mimořádně důležitou otázku náležitě objasnit.

My nejsme reformisté, psali petrohradští likvidátoři^[173], neboť jsme neřkali, že reformy jsou vším a konečný cíl ničím. Říkali jsme „postupovat ke konečnému cíli“ a říkali jsme také „bojovat za reformy ke splnění vytyčených úkolů“.

Podíváme se, zda tato obhajoba odpovídá pravdě.

První fakt. Když likvidátor Sedov^[81] shrnul prohlášení všech likvidátorů, napsal, že ze „tří základních hesel“ marxistů² nejsou v této chvíli dvě pro agitaci vhodná. Ponechával osmihodinový pracovní den, který je teoreticky uskutečnitelný jako reforma. Vylučoval nebo odsunoval právě to, co vybočuje z rámce reformy. Zabředal tedy do nejzjevnějšího oportunismu, neboť prosazoval právě tu politiku, kterou vyjadřuje heslo, že konečný cíl je ničím. A odsunovat „konečný cíl“ (třeba i vzhledem k demokracii) co nejdále od agitace, to je právě reformismus.

Druhý fakt. Proslulá srpnová (loňská) konference likvidátorů³ také co nejdále odsunuje — pro vhodnou příležitost — nereformistické požadavky, místo aby je přisunula co nejbližší, do samého centra agitace.

* Viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 421–423. *Red.*

Třetí fakt. Tím, že likvidátoři odmítají, znevažují a přezírají „staré“, omezují se na reformismus. V nynější situaci je souvislost reformismu a odmítání „starého“ zřejmá.

Čtvrtý fakt. Jakmile hospodářské hnutí dělníků přijímá za svá hesla vybočující z rámce reformismu, vyvolává tím hněv a útoky likvidátorů („hazard“, „prázdná gesta“ apod. apod.[²⁶³, ²⁶⁵].

A konečný výsledek? Likvidátoři sice zásady reformismu slovy odmítají, ale ve skutečnosti reformismus všestranně prosazují. Na jedné straně nás ujišťují, že reformy pro ně rozhodně nejsou vším, ale na druhé straně v praxi likvidátoři na každý krok marxistů, jež přesahuje rámec reformismu, reagují buď útoky, nebo přezíravým postojem.

Přítom nám události ve všech oblastech dělnického hnutí dokazují, že marxisté nejenže nezaostávají, ale naopak nesporně jako první reformy prakticky využívají a bojují za ně. Vezměte volby do dumy v dělnické kurii — projevy poslanců v dumě i mimo dumu, zakládání dělnických listů, využívání reformy pojištění, vezměte svaz kovodělníků jako největší odborový svaz atd. a všude vidíte, že marxisticky smýšlející dělníci mají nad likvidátory převahu jak v bezprostřední, aktuální a „každodenní“ agitační a organizační práci, tak i v boji za reformy a jejich využívání.

Při své neúnavné práci nepromeškají marxisté ani jednu „možnost“ dosáhnout reforem a využívat je; neodsuzují, nýbrž podporují a pečlivě rozvíjejí všechno, co přesahuje rámec reformismu v propagandě a agitaci i v masových akcích hospodářského charakteru atd. Avšak likvidátoři, kteří se zřekli marxismu, svými útoky na samu existenci marxistické organizace, svým porušováním marxistické disciplíny, svým hlásáním reformismu a liberální dělnické politiky dělnického hnutí jen dezorganizují.

Kromě toho nesmíme zapomínat, že v Rusku se reformismus projevuje ještě jako zvláštní forma, a to jako ztožňování základních podmínek politické situace v součas-

ném Rusku a v současné Evropě. Z hlediska liberála je takové ztotožňování oprávněné, neboť liberál věří, že „my máme chválabohu ústavu“, a hlásí se k ní. Liberál, který hájí názor, že po 17. říjnu je každý krok demokracie přesahující rámec reformismu šlenství, zločin, hřích atd., vyjadřuje zájmy buržoazie.

A právě tyto buržoazní názory prosazují v praxi naši likvidátoři, kteří neustále a soustavně „přenášejí“ do Ruska (na papíře) „legální stranu“, „boj za legálnost“ apod. Jinými slovy, podobně jako liberálové hlásají, že je třeba přenést evropskou ústavu do Ruska *bez* oné specifické cesty, která v západoevropských zemích vedla ke vzniku ústavy a k jejímu prosazení do praxe po celé generace, někdy dokonce po celá staletí. Likvidátoři a liberálové chtějí, jak se říká, přejít moře suchou nohou.

V Evropě reformismus ve skutečnosti znamená zřít se marxismu a nahradit ho buržoazní „sociální politikou“. U nás reformismus likvidátorů kromě toho také znamená rozbít marxistickou organizaci, zřít se demokratických úkolů dělnické třídy a nahradit je liberální dělnickou politikou.

Pravda truda, č. 2

12. září 1913

Podepsán V. I. Lenin

Podle listu Pravda truda

POZEMKOVÁ ÚPRAVA A VESNICKÁ CHUDINA

Na celoruském zemědělském sjezdu v Kyjevě přednesl na toto velmi důležité téma 3. září referát černigovský agronom Minin.

Pan Minin, zřejmě narodnik (který mimo jiné souhlasil s buržoazním profesorem Kosinským, pokud jde o životaschopnost „pracovního“ hospodářství^[42]), zcela správně dokazoval, že agronomie pomáhá zámožným rolníkům. Pozemková úprava pomáhá jen silným, ale chudinu ničí. Pozemková úprava je vůz, v němž sedí silní a který svými koly drtí ty, kteří neuspěli.

To všechno je rozhodně naprostá pravda. Popírat ji mohou jen nepoctiví lidé. Ale v čem vidí pan Minin „záchranu“?

Prohlásil (podle zprávy listu Kijevskaja mysl⁴, č. 244^[60]):

„Jediná možná záchrana pro nejmenší hospodářství po rozdělení pozemků bude vytvořit z nich dobrovolná sdružení pro společné užívání (kolektivní obdělávání) vlastní půdy.“

Je zřejmé, že tento narodnický recept je pouhý dětinský nápad. Statkáři a kulaci vyhánějí z půdy milióny rolníků a další milióny ožebračují. Celý světový kapitalismus, celková síla mezinárodní směny i veškerá moc miliardových kapitálů buržoazie všech zemí táhne Rusko za sebou, posiluje a podporuje jeho buržoazii ve městě i na *vesnici*, občinu nevyjímaje. A tady se dovídáme, že ožebračené rolníky „zachrání“ jedině společně obdělávaný kousek „vlastní půdy“!! To je totéž jako pokoušet se — co se rychlosti i množství nákladu týče — předhonit s trakařem vlak.

Ne, páni narodnici! Máte samozřejmě pravdu, když říkáte, že tento vlak drtí chudinu. Ale trakař to nevyřeší.

Ne zpět, od vlaku k trakaři, nýbrž dopředu, od kapitalistického vlaku k vlaku sjednocených proletářů.

Nevinná přání narodníků jsou nejen dětinsky naivní, ale přímo škodlivá, protože odvádějí myšlení chudiny od třídního boje. *Jedině* třídní boj proti buržoazii za přeměnu celého kapitalistického řádu znamená pro vesnickou chudinu záchranu. A různé spolky, družstva, artěly apod. mohou být užitečné pouze tehdy, zapojí-li se vědomě do tohoto třídního boje.

Je-li však zcela nesporné, že v Rusku tak jako v celém světě nevyhnutelně pokračuje vývoj kapitalismu a proletarizace vesnice, bylo by největší chybou spokojit se touto pravdou.

Kapitalismus bývá různý: statkářský, polofeudální, se spoustou pozůstatků rozličných privilegií, nejreakčnější, který masy nejvíce sužuje, ale také kapitalismus svobodných farmářů, nejdemokratičtější, méně trýznivý pro masy, s nejmenšími pozůstatky privilegií.

Jak by například ovlivnilo vývoj kapitalismu, kdyby v Rusku dostali rolníci veškerou půdu, a to úplně bez výkupu? To by nebyl socialismus. To by byl *také* kapitalismus, jenomže demokratický, kapitalismus nikoli v duchu Puriškevičů a Gučkovů, ale narodnicko-rolnický. Vývoj kapitalismu by pak byl ještě rychlejší, ještě rozsáhlejší, ještě svobodnější a pro masy méně trýznivý.

To je *podstata* současné, dané a skutečné agrární otázky v Rusku. O tom se tedy přeli (aniž chápali podstatu věci) v Kyjevě na jedné straně obhájci statkářské pozemkové úpravy a buržoazní agronomie a na druhé straně narodnici a levicoví kadeti⁵ (jako Šachovskoj). Přeli se o to, zda má buržoazní demokracie ponechat na Puriškevičích, aby dobudovali nové Rusko podle feudálně kapitalistického typu, nebo zda je má dobudovat ona, zda je mají dobudo-

vat masy, rolnictvo a budovat je bez Puriškevičů, v duchu svobodného, demokratického kapitalismu.

Není těžké pochopit stanovisko uvědomělého dělníka v tomto sporu. Velmi dobře víme, že stolypinovská i národnická cesta znamenají vývoj kapitalismu, který v každém případě vede k vítězství proletariátu. Neklesneme na mysli při žádném dějinném zvratu. Nedovolíme však, aby jediný dějinný zvrat nastal bez naší účasti, bez aktivního zásahu nejpokrokovější třídy. Dělnická třída není ke konfliktům mezi Puriškeviči a rolnickou demokracií lhostejná, nýbrž zanceně a oddaně hájí nejdůsledněji vyjádřené zájmy rolnické i všelidové demokracie.

Neustoupit ani v nejmenším totálně prohnilemu pseudosocialismu (vlastně maloburžoaznímu fantazírování) národníků — a věnovat největší pozornost rolnické demokracii, jejímu uvědomování, aktivizaci a sjednocení, jejímu oproštění od všech zatuchlých předsudků, to je linie uvědomělého dělníka.

Chcete fantazírovat o tom, že je lepší trakař než vlak? Pak se naše cesty rozcházejí, my jsme totiž nepřáteli banální manilovovštiny.* Chcete bojovat proti Puriškevičům? Pak máme společnou cestu, ale uvědomte si, že dělníci nikomu neprominou sebemenší zakolísání.

A pro lidi, kteří s patolízalskou horlivostí pospíchají vyhlásit „definitivní“ úspěch Stolypinovy pozemkové úpravy⁶, bude mít dělnická třída pohrdání, jaké vždycky mají nejpokrokovější, silné a reformismu nepřátelské třídy pro oportunisty a hrdiny chvilkového úspěchu.

Pravda truda, č. 3
13. září 1913
Podepsán V. Iljin

Podle listu Pravda truda

* Manilov — postava z Gogolových Mrtvých duší, typ slabošského snílka, planého fantasy a mluvky. *Čes. red.*

JAK HÁJÍ BISKUP NIKON UKRAJINCE

List Kijevskaia mysl sděluje, že biskup Nikon, člen Státní dumy a příslušník pravice, podepsal jako první návrh zákona o ukrajinském školství a ukrajinských spolcích^[56], předložený Státní dumě.

Obsahem návrhu zákona bylo povolit, aby se v základních školách vyučovalo ukrajinsky; jmenovat ukrajinské učitele; zavést vyučování ukrajinštiny a dějin Ukrajiny; nepronásledovat ukrajinské spolky a nerozpouštět je „podle uvážení úradů, často z pouhé zvůle“.

Biskupu Nikonovi, který je členem stejné strany jako Puriškevič, se tedy v *některých* případech *z vůle* nelíbí.

Biskup Nikon se právem domnívá, že jím předložená „otázka je neobyčejně závažná, neboť se týká mrzačení třicetisedmimilionového ukrajinského národa“; že „bohatá, krásná, oplývající nadanými lidmi, kvetoucí a půvabná Ukrajina je odsouzena k degeneraci, k postupnému otupování a pomalému umírání“.

Protest proti útisku Ukrajinců Velkorusy je naprosto oprávněný. Podívejte se však, jakými argumenty hájí biskup Nikon ukrajinské požadavky:

„Ukrajinský národ nebaží po nějaké nechvalně známé autonomii, po obnově Záporožské Siče. Ukrajinci nejsou separatisté... Ukrajinci nejsou jinorodci*, jsou to našinci, naši rodní bratři, a proto nesmějí být utlačováni, co se týká jazyka a kulturního vývoje národa; jinak je, své bratry, stavíme naroveň Židům, Polákům, Gruzínům a jiným skutečným jinorodcům.“

* — příslušníci neruských národů. *Čes. red.*

To tedy znamená, že Ukrajinec biskup Nikon a jeho stoupenci vyžebrávají u velkoruských statkářů pro Ukrajince *privilegia* z toho důvodu, že Ukrajinci jsou bratři, kdežto Židé jinorodci! Řečeno přímo a prostě: Jsme ochotni utlačovat Židy a ostatní jako jinorodce za ústupky pro nás.

To je známá věc, takto brání „národní kulturu“ *všichni* buržoazní nacionalisté, od černosotňovských po liberální, dokonce až po buržoazně demokratické!

Biskup Nikon nechce nic vědět o tom, že Ukrajince nelze ubránit před útlakem, nelze-li bránit před jakýmkoli útlakem všechny národy bez výjimky, nelze-li oficiálně zcela vymýtít pojem „jinorodec“, nelze-li hájit úplnou rovnoprávnost všech národností. Neprosazuje-li se důsledně co nejširší místní a oblastní autonomie a zásada, že *všechny* státní otázky musí být řešeny podle vůle většiny obyvatelstva (tj. zásada důsledného demokratismu), nelze nikoho bránit před národnostním útlakem.

U biskupa Nikona vyznívá heslo „národní kultury“ Ukrajinců ve skutečnosti jako propagování černosotňovství v ukrajinském jazyce, jako heslo ukrajinské klerikální kultury.

Uvědomělí dělníci pochopili, že heslo „národní kultury“ je klerikální anebo buržoazní podvod, a to bez ohledu na to, jde-li o velkoruskou, ukrajinskou, židovskou, polskou, gruzínskou nebo kteroukoli jinou kulturu. Před 125 lety, kdy tento národ ještě nebyl rozdělen na buržoazii a proletariát, mohlo být heslo národní kultury jednotnou a nekompromisní výzvou k boji proti feudalismu a klerikalismu. Od té doby se však všude rozpoutal třídní boj mezi buržoazií a proletariátem. Rozdělení „jednotného“ národa na vykořisťovatele a vykořisťované se stalo faktem.

O národní kultuře jako takové mohou mluvit jen klerikálové nebo příslušníci buržoazie. Pracující masy mohou mluvit jen o internacionální (mezinárodní) kultuře celosvětového dělnického hnutí. Pouze taková kultura znamená úplnou, skutečnou a upřímně míněnou rovnoprávnost

národů, odstranění národnostního útlaku a uskutečnění demokracie. K „vyřešení národnostní otázky“ vede pouze jednota a spojení dělníků všech národů ve *všech* dělnických organizacích v boji proti kapitálu.

Pravda truda, č. 3
13. září 1913

Podle listu Pravda truda

POZNÁMKY PUBLICISTY

I. NESTRANICKÁ INTELIGENCE PROTI MARXISMU

Redakce listu *Novaja rabočaja gazeta*⁷ podporovala agitaci nestraníků za to, aby výtěžky sbírek byly rozdělovány rovným dílem mezi likvidátory, narodniky a marxisty^[14].

Když byla usvědčena, že takové rozdělování je metoda naprosto bezzásadová a že je v příkrém rozporu se zásadním marxistickým postojem k maloburžoazním směrům^[85]*, redakce nevěděla, co odpovědět, a tak se pokusila odbýt všechno žertem^[174]. „Marxistický systém sbírek“ prý neznají.

Odpadlíci chtějí naše stará usnesení „odbyt lehkým žertem“.

Dělníci však nepřipustí, aby se v této věci žertovalo.

Z téhož 23. čísla listu *Novaja rabočaja gazeta*^[39] se dovídáme, že agitace likvidátorů měla úspěch u dvou dělnických skupin v Rusku, a to u skupiny typografů v Dvinsku a u skupiny dělníků v moskevské továrně Němirova-Kolodkina. Tyto skupiny rozdělily výtěžek sbírky *rovným dílem* mezi tiskový orgán likvidátorů, narodníků a marxistů.

Ať jen odpadlíci z řad inteligence odbývají otázku žertem, dělníci ji musí řešit a určitě ji vyřeší.

Propagovat, aby výtěžek sbírek byl rozdělován rovným dílem, znamená propagovat nestranickost a nerozlišovat mezi listem zastávajícím třídní stanovisko proletariátu a mezi maloburžoazním listem narodníků (nebo je zrovno-právňovat). Proti této elementární pravdě nemohou „mi-

* Viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 438—442. *Red.*

lovníci lehkých žertů“ — publicisté z likvidátorského listu — nic namítnout, třebaže jejich žertíky a posměšky určité uvádějí buržoazní veřejnost v nadšení. Kdo utrpěl mezi dělnictvem úplnou porážku, velmi často si to vynahrazuje nadšeným vychvalováním, jímž buržoazie odměňuje zesměšňování samotné myšlenky důsledně marxisticky řešit běžné praktické otázky.

Likvidátoři si našli útěchu. Na schůzi kovodělníků utrpěli úplnou porážku. Na kterékoli schůzi pánů buržoáz jsou však jejich lehké žertíky na adresu stanoviska dělnického listu odměňovány milým úsměvem.

Každému, co mu patří. Ať se likvidátoři utěšují svými úspěchy u buržoazie. Dělníci však budou masám vysvětlovat nespornou pravdu, že propagovat, aby výtěžky dělnických sbírek byly rozdělovány rovným dílem, znamená propagovat nestrannost, propagovat, že mezi marxistickým listem proletariátu a listem inteligence a maloburžoazie, jako je list narodníků, není žádný rozdíl, anebo že jsou rovnoprávné.

II. LIBERÁLNÍ ZASLEPENOST

Běžná metoda západoevropských oportunistů, počínaje Eduardem Bernsteinem, jehož názory německá sociální demokracie tak rozhodně odmítla⁸, spočívá v tomto: Podívejte se na skutečnost, říkal Bernstein a jiní oportunisté, mějte odvahu se k této skutečnosti vyjádřit: My v Německu všichni bojujeme za reformy, my všichni jsme v podstatě reformisté, jsme strana reformem. Odstranění námezdního otroctví řadou krizí jsou však jen prázdná slova a pouhá utopie.

Oportunisté tuto metodu dosud velice často používají a všechen buržoazní tisk (naše kadetská Reč⁹ především) neustále operuje s tímto argumentem oportunistů *proti* marxismu. Kdo se vážně zajímá o osudy dělnického hnutí,

musí tento otřepaný manévr vyslovených nepřátel i falešných přátel proletariátu dobře znát.

Zcela nedávno (4. září) dosti známý likvidátor D. zopakoval tento rozšířený evropský buržoazní manévr v petrohradském likvidátorském listu^[34] tak nevkusně či drze, že to zasluhuje pozornost.

Ale to ať posoudí sám čtenář.

„Otevřeme dělnický list, dejme tomu list Severnaja pravda,“ napsal D., „a co uvidíme? Čteme o činnosti dělnických organizací — odborových svazů, klubů a družstev; o schůzích členů těchto organizací, jejich vedení, zplnomocněnců pro pojištění atd.; o přednáškách a referátech, které organizují dělníci; o stávkách a stávkových výborech; o pořádání různých sbírek; o pokusech různých skupin dělnictva přispět politickými akcemi tu na obranu dělnického tisku, tu zase k uctění Bebelovy památky či k uskutečnění nějakého jiného bezprostředního cíle.“

To tedy „uviděl“ a „vidí“ v listu Severnaja pravda D. a jemu podobní. A samozřejmě podobně jako Bernstein volá: „Neškodilo by podívat se především na *skutečnost*“ (podtrhl sám D.). Dospívá k závěru, že to všechno je právě boj za svobodu spolčování. „Heslo boje za svobodu spolčování jako nejnaléhavější aktuální požadavek“ „zobecňuje *skutečnost*“ (podtrhl D.).

Bernstein ujišťoval, že jenom „zobecňuje skutečnost“, když prohlašoval boj dělnické třídy za boj o reformy.

D. tvrdí, že „zobecňuje skutečnost“, když prohlašuje hnutí dělnické třídy v Rusku za reformistické.

Bernstein připisoval *liberální* obsah dělnickému boji za reformy, boji, jenž má zcela jiný obsah než reformistický. Naprosto stejně postupuje D. *Nevídí* nic než liberální reformismus a svou zaslepenost vydává za skutečnost.

Severnaja pravda ovšem bojovala i za nepatrná zlepšení života dělníků a podmínek jejich boje, ale nepoužívala liberální postupy, jako tito pánové D.! V listu Severnaja pravda *bylo* mnoho věcí, kterých si nevšimli, byl tam boj proti reformismu, obrana naší „minulosti“, obhajoba neokleštěných hesel atd. Podle názoru pana D. to není dů-

ležité. Oni to „nevidí“ a nechtějí to vidět právě proto, že jsou liberálové. Nechápu jako všichni liberálové *spojitost*, těsnou a nerozlučnou spojitost, která existuje u marxistů mezi obhajobou každého nepatrného zlepšení a obhajobou hesel vlastní organizace atd. Nechápu, že právě tato spojitost určuje podstatný rozdíl mezi světovým názorem liberála (který je také pro svobodu spolčování) a světovým názorem dělnického demokrata.

Odrhněte boj za reformy od boje za konečný cíl! To je podstata názorů, jež Bernstein propagoval. Odrhněte boj za zlepšení, svobodu spolčování atd. od boje proti reformismu, od obhajoby marxismu, jeho ducha a zaměření! To je podstata názorů, jež D. a ostatní likvidátoři propagují.

Svou liberální zaslepenost (nevidět spojitost s minulostí, nevidět její směr, nevidět boj proti reformismu) chtějí vnutit dělnické třídě. Avšak uvědoměli dělníci, jak znovu dokázalo shromáždění kovodělníků 25. srpna¹⁰, si už liberální povahu D. a jeho skupinky uvědomili.

III. NEZBYTNÉ VYSVĚTLENÍ

Ve 24. čísle listu Novaja rabočaja gazeta nacházíme komický výpad^[53] proti našemu vylíčení událostí v Dublinu^[94]*. Vzhledem ke komičnosti by snad ani nebylo třeba odpovídat, kdyby přitom likvidátorský list nedospěl až k vysvětlení, které je pro dělníky neobyčejně důležité a poučné. Posuďte sami! Rozlišovali jsme mezi Anglií, kde mohou dělníci zcela vážně a reálně požadovat *reformu* koaličního zákonodárství (zákonů o svobodě spolčování), protože tam existují obecné základy politické svobody, a mezi Ruskem, kde je podobný požadavek nereálný, je pouhou liberální frází, kde však lze na daných základech reálně uskutečnit takové reformy, jako je pojištění.

* Viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 443–444. *Red.*

Likvidátor tento rozdíl nechápe. Objasníme mu jej dvěma otázkami: 1. Proč není v Anglii možná buržoazně demokratická revoluce, revoluce usilující o politickou svobodu? 2. Proč byly v Rusku koncem minulého století, například roku 1897, reálně možné dílčí *reformy* továrních zákonů a proč nikdo nic nenamítal proti dílčím požadavkům dělníků v této oblasti, zatímco všichni tehdejší marxisté považovali tenkrát požadavky dílčích politických reforem za liberální podvod?

Jestliže se likvidátor nad těmito otázkami zamyslí, může příčiny různého postoje k různým reformám v Rusku a v Anglii uhodnout.

A nyní k důležitému vysvětlení likvidátorského listu (č. 24, s. 2, sloupec 1), který píše:

„Nejsou-li však tyto základy“ (tj. obecné základy politické svobody) „nutné pro dílčí změnu v zákonech o pojištění, proč jsou nezbytné pro dílčí změnu zákona ze 4. března 1906 [19, 21] a jednotlivých článků nařízení z 2. prosince 1905 [20] o stávkách?“

Blahopřejeme a děkujeme za upřímnost! Trefili jste přesně do černého: „dílčí změna zákonů ze 4. března 1906 a z 2. prosince 1905“¹¹ je zcela možná *bez* čehokoli obecného! Výtečně!

Jenomže... víte co?... jenomže takové „dílčí změně zákonů ze 4. března 1906 a z 2. prosince 1905“ se říká nikoli „*svoboda spolčování*“, nýbrž okfabristické klamání lidu.

Publicisté z listu Novaja rabočaja gazeta přiznali právě to, co bylo třeba dokázat.

„Svobodou spolčování“, kterou vám servírují liberálové a likvidátoři, je třeba rozumět:

„Dílčí změnu zákonů ze 4. března 1906 a z 2. prosince 1905.“

Ještě jednou děkujeme za upřímnost. Zapišeme si tedy, že základním, ústředním, hlavním, prvořadým aj. heslem likvidátorů je podle jejich vlastního přiznání požadavek *dílčí změny zákonů ze 4. března 1906 a z 2. prosince 1905.*

Novaja rabočaja gazeta opravdu skvěle vyvrátila svou
příslušnost k liberálům, že ano?

Ne nadarmo dostali likvidátoři přezdívkou sociálně de-
mokratičtí okťabristé!

Pravda truda, č. 3

13. září 1913

Podepsán N-k

Podle listu Pravda truda

CIVILIZOVANÉ BARBARSTVÍ

Anglie a Francie jsou nejcivilizovanější státy na světě. Londýn a Paříž jsou světové metropole, jedna má šest a druhá tři milióny obyvatel. Vzdálenost mezi nimi je osm až devět hodin jízdy.

Není těžké si představit, jak čilé jsou obchodní styky mezi těmito metropolemi, jaká spousta zboží a lidí mezi nimi ustavičně proudí.

A tyto nejbohatší, nejcivilizovanější a nejsvobodnější státy na světě projednávají teď s obavami a znepokojením — a zdaleka ne poprvé! — „zapeklitou“ otázku, zda je možné prokopat tunel pod Lamanšským průlivem (mořská úžina oddělující Anglii od evropské pevniny)?

Inženýři už dávno vypočítali, že to možné je. Peněz mají angličtí i francouzští kapitalisté spoustu. Zisk z kapitálu vloženého do tohoto podniku je stoprocentně zaručený.

Proč to tedy vážne?

Anglie se bojí... invaze! Uvědomte si laskavě, že tunel usnadní, „dojde-li k něčemu“, nepřátelským vojskům vpád do Anglie. A proto vojenské autority v Anglii již poněkolkáté maří plán na prokopání tunelu.

Člověk o tom čte a diví se, jak jsou civilizované národy pošetilé a zaslepené. Vždyť není ani třeba říkat, že zastavení provozu v tunelu a jeho úplné zničení je při dnešních technických možnostech záležitostí několika sekund.

Civilizované národy se však chovají jako barbaři. Kapitalismus způsobil, že buržoazie *musí* ve snaze oklamat dělníky strašit anglický lid prostoduchými báchorkami

o „invazi“. Kapitalismus způsobil, že celá řada kapitalistů, kteří prokopáním tunelu přijdou o své „výnosné obchody“, dělá všechno možné, jen aby tento plán zmařila a zabrzdila technický pokrok.

Strach Angličanů z tunelu je strach ze sebe samých. Kapitalistické barbarství je silnější než jakákoli civilizace.

Ať se člověk obrátí, kam chce, na každém kroku narazí na úkoly, které by lidstvo mohlo *okamžitě* vyřešit. Brání tomu kapitalismus. Nahromadil nesmírné bohatství a z lidí udělal jeho *otroky*. Vyřešil velice složité technické otázky a zároveň způsobil, že technická zdokonalení nemohou být realizována pro bídu a nevzdělanost miliónů obyvatel, pro omezené mamonářství hrstky milionářů.

Civilizace, svoboda a bohatství za kapitalismu připomínají přesyteného boháče, který hnije zaživa a nedopřeje žít ničemu, co je mladé.

Ono mladé však roste a bez ohledu na všechny překážky zvítězí.

Pravda truda, č. 6
17. září 1913
Podepsán W.

Podle listu Pravda truda

O ČERNOSOTŇOVSTVÍ

Naše černosotňovství má jeden mimořádně originální a mimořádně důležitý rys, kterému se nevěnuje patřičná pozornost. Je to instinktivní mužický demokratismus, velice primitivní, ale také velice hluboce zakořeněný.

Ať se vládnoucí třídy sebevíc snaží izolovat naše politické strany od lidu jak volebním zákonem z 3. června¹², tak tisícerými „zvláštnostmi“ našeho státního zřízení, život si přece jen vymáhá své. Spojení s lidem musí tak či onak hledat každá politická strana, dokonce i krajně pravicová.

Krajní pravice, to je strana statkářů. Nemůže se však omezit jen na spojení se statkáři. Musí toto spojení maskovat a tvářit se, že hájí zájmy všeho lidu, že hájí „starý dobrý“ „ustálený“ způsob života zemědělců. Musí se dovolávat nejhloběji zakořeněných předsudků toho nejzaostalejšího mužika, využívat jeho nevědomosti.

Taková hra není bez nebezpečí. Celou tou černosotňovskou zatuchlostí a nánosem přece jen někdy pronikne na povrch ohlas skutečného mužického života, mužický demokratismus. Potom je pravice nucena „nepohodlného“ mužického demokrata vyhnat. A jestliže krajní pravice vyžene nebo odstraní z vlastního tábora vysoce loajální černosotňovce pro demokratismus, má to samozřejmě výchovný vliv na masu.

Například příslušník krajní pravice biskup Nikon musel zanechat činnosti v dumě. Proč?

Jasnou odpověď na to dává dopis samotného biskupa Nikona^[158] v listu Jenisejskaja mysl¹³. Biskup Nikon nemůže pochopitelně otevřeně mluvit o příčinách, proč byl

odvolán. Čítuje však dopis jistého rolníka a píše: „Otázka půdy, chleba a jiné velmi důležité otázky naší ruské skutečnosti i našeho kraje jaksi nepronikají k sluchu a srdci ani vrchnosti, ani dumy. Tyto otázky a jejich přiměřené řešení jsou pokládány za ‚utopické‘, ‚riskantní‘ a předčasné. Proč tedy mlčí a na co čekají? Na rozhořčení a vzpoury, za které budou střeleni titíž ‚podvyživení‘, hladovějící a nešťastní rolníci?! U nás je zvykem bát se ‚velkých‘ zásahů a reforem, omezovat se na malicherné a bezvýznamné, byť i dobré věci.“

To napsal biskup Nikon. To si myslí velmi mnoho černosotňovských rolníků. A je zcela pochopitelné, proč biskup *musel* být za takové řeči z dumy odvolán a nesměl hovořit.

Biskup Nikon v podstatě vyjadřuje svůj černosotňovský demokratismus ve zcela nesprávné úvaze. Otázka půdy, chleba i všechny ostatní důležité otázky *plně* pronikají k sluchu a srdci (a také do kapsy) jak „vrchnosti“, tak i dumy.

„Vrchnost“ i dumy tyto otázky „přiměřeně“ řeší, jenomže je *řeší* tak *přiměřeně*, aby to odpovídalo zájmům a moci statkářů, kteří tvoří většinu vrchnosti i většinu v dumě.

Biskup Nikon cítí, že jeho černosotňovské názory vyvrací sám život; vyvrací je skutečnost, kterou pozoruje v dumě i v postojích „vrchnosti“ atd. Avšak *pochopit*, proč tomu tak je, biskup Nikon nemůže, nebo se bojí.

Život si však vymůže své a z deseti stoupenců biskupa Nikona v kterékoli vesnici se jich devět nakonec určitě lépe poučí ze života než biskup Nikon.

O STÁTNÍ SPRÁVĚ A REFORMÁCH V RUSKU

Existuje jeden plátek nazvaný *Graždanin*¹⁴, který rediguje pan Meščerskij. Kníže, ostrílený za svého působení v různých nejvyšších úřednických „sférách“ Petrohradu, hlásá v tomto plátku obvykle ty nejreakčnější názory.

Plátek je zajímavý za prvé proto, že v něm upovídáný kníže neustále vyzrazuje tajemství nejvyšší státní správy v Rusku. Rusko totiž skutečně spravují urození statkáři, mezi nimiž se kníže Meščerskij pohyboval a pohybuje. A spravují Rusko skutečně právě tak, právě v tom duchu a takovými metodami, jak radí, předpokládá a navrhuje kníže Meščerskij.

Za druhé je plátek zajímavý tím, že jeho urozený redaktor, přesvědčený, že se jeho časopis nikdy nedostane *mezi lid*, často demaskuje státní správu Ruska velmi nemilosrdně.

Všimněme si dvou zajímavých přiznání urozeného knížete:

„Je to velmi charakteristický jev,“ píše. „Čas od času k nám přijedou z Francie, z Belgie nebo z Anglie roztomilí lidé, kteří s Ruskem a Rusy velmi sympatizují, mají pro ně pochopení, ubytují se v přeprychovém hotelovém apartmá, odevzdají tomu či onomu hodnostáři svá doporučení... a vida, za nějakých deset dní tyto právě přicestovalé cizince přijme ten či onen ministr, je jim přislíbena ta či ona koncese a oni se vracejí domů... pak přijedou znovu a za nějaký ten týden už mají kdesi v Rusku koncesi a počítají tak horlivě své předpokládané důchody, že se jim o miliónech i zdá.“

To píše kníže Meščerskij. A výjimečně píše pravdu. Kapitalismus má v Rusku ještě neobyčejně silné rysy asiatské primitivnosti, byrokratické korupce a machinací

finančníků, kteří se o své monopolní důchody dělí s vysokými hodnostáři. Když naši narodníci bojují, a právem, proti těmto nehorázným a hanebným machinacím, považují to často za boj proti kapitalismu. Je jasné, v čem se mýlí. Ve skutečnosti bojují *za demokratizaci* kapitalismu.

„Když jsem se v cizině stýkal s lidmi různého postavení,“ píše na jiném místě ultrareakční kníže, „nevzpomínám si, že bychom vůbec kdy mluvili o nějakých společenských nebo státních reformách... Četl jsem noviny... ale žádné články o reformách jsem tam nenašel... Sotva jsem však překročil hranice a ocitl se doma, hned první ruské noviny, které se mi dostaly do rukou, přinášely na první, druhé, a dokonce i na třetí stránce články o jakýchsi reformách.“

Ano, správně. V Evropě buržoazie reformy nepotřebuje. V Rusku ano. Urozený kníže nemůže pochopit příčiny tohoto rozdílu, stejně jako jiní mudrci nemohou pochopit, že jsou-li reformy nutné pro buržoazii, velmi přesvědčivě to ospravedlňuje protireformistickou taktiku dělníků.

Pravda truda, č. 14
26. září 1913
Podepsán Pozorovatel

Podle listu Pravda truda

JAK V. ZASULIČOVÁ POTÍRÁ LIKVIDÁTORSTVÍ

V 8. čísle listu Živaja žizň¹⁵ z 19. července 1913 vyšel pozoruhodný článek V. Zasuličové na obranu likvidátorství (O jedné otázce^[58]). Na tento článek, cenný jak svým obsahem, tak i otevřenou přímostí uznávané autorky, upozorňujeme důrazně všechny, kdo se zajímají o otázky dělnického hnutí a demokracie.

I

V. Zasuličová se jako všichni likvidátoři především snaží hanět stranu, díky své otevřenosti se však neobyčejně jasně demaskuje. „Sociálně demokratická dělnická strana Ruska,“ čteme u V. Zasuličové, „je ilegální organizace inteligence pro propagandu a agitaci mezi dělníky. Byla založena na II. sjezdu a vzápětí se rozštěpila.“ Ve skutečnosti byla strana založena v roce 1898¹⁶ a opírala se o probuzené masové dělnické hnutí let 1895—1896. Desítky a stovky dělníků (takových jako zesnulý Babuškin v Petrohradě) nejen poslouchaly přednášky v kroužcích, nýbrž také *samy agitovaly* už v letech 1894—1895, a poté zakládaly organizace dělníků i v dalších městech (Babuškin po vypovězení z Petrohradu založil organizace v Jekatěrinoslavi apod.).

Inteligence měla na počátku v hnutí relativní převahu všude, a nejen v Rusku. Tím, že V. Zasuličová využívá tento fakt k hanobení dělnické strany, potírá likvidátorství mezi všemi správně uvažujícími dělníky, kteří zažili agitování a stávky v letech 1894—1896.

„Roku 1903 utvořily ilegální kroužky s tímto zaměřením,“ píše V. Zasuličová, „tajný spolek s hierarchickými stanovami. Těžko říci, zda nová organizace jako taková při běžné práci pomáhala nebo překážela...“

Každý, kdo nechce hrát úlohu Ivana Zapomnětlivého*, ví, že skupiny inteligence a dělníků nejen v roce 1903, ale už od roku 1894 (a mnohdy ještě dříve) *pomáhaly* jak při hospodářské a politické agitaci, tak při stávkách a v propagandě. Veřejně prohlásit „těžko říci, zda organizace při práci pomáhala nebo překážela“, znamená nejen dopustit se obrovské a nehorázné historické lži. Znamená to *zříci se strany*.

Proč bychom si vlastně měli vážit strany, je-li těžko říci, zda při práci pomáhala nebo překážela? Není snad jasné, že neděle je tady pro člověka, a ne člověk pro neděli?

Likvidátoři nutně potřebují zříci se strany v minulosti, ex post, aby ospravedlnili, že se jí zřikají v přítomnosti.

Když V. Zasuličová mluví o této přítomnosti, o období po 3. červnu, píše: „Slyšela jsem zprávy o tom, jak prořídly organizace na okresech...“

To je nesporný fakt. Prořídly okresní i všechny ostatní organizace. Jde však o to, jak tento útěk z organizace vysvětlit a jaké stanovisko k tomuto jevu zaujmout.

V. Zasuličová odpovídá: „Prořídly proto, že tam tehdy nebylo co dělat.“

Kategorická odpověď rovnající se kategorickému odsouzení ilegální organizace a ospravedlnění útěku z ní. Jak V. Zasuličová své tvrzení dokazuje? 1. Propagandisté neměli co dělat, neboť „mnozí dělníci“ si z publikací vydaných ve dnech svobody „pořádili celé knihovničky, které jim policie dosud nezkonfiskovala“.

V. Zasuličová má podivuhodnou schopnost nepozorovat, že vyvrací sama sebe. Jestliže policie „konfiskovala“

* Ivan Zapomnětlivý (Ivan Nepomňašij) byla v ruštině přezdívka tuláků předstírajících, že se na nic nepamatují, neznají své jméno ani svůj původ. *Čes. red.*

knihovničky, *znamená to*, že diskuse o přečteném, pochopení přečteného a další studium *vedlo* právě k ilegální práci! V. Zasuličová chce dokázat, že „nebylo co dělat“, avšak z jejích tvrzení vyplývá, že *bylo* co dělat.

2. „Možnosti ilegální politické agitace nestály tehdy ani za řeč, a kromě toho iniciativně organizovat takové ‚akce‘ nepatřilo k právům a povinnostem okresů.“

V. Zasuličová opakuje slova likvidátorů, aniž ví, jak to vlastně bylo. Je nesporné, že v uvedené době bylo všechno obtížné, obtížnější než dříve. Marxisté mají ale *vždycky* „obtížnou“ práci a od liberálů se odlišují právě tím, že neprohlašují obtížné za nemožné. Liberál říká, že obtížná práce je nemožná, aby zakryl, že se jí vzdává. Marxistu obtížnost práce nutí, aby usiloval o těsnější semknutí nejlepších sil a tak obtíže překonával.

Objektivní fakt, že v uvedené době byla tato práce *možná* a že se jí lidé věnovali, dokazují například volby do III. a IV. státní dумы. Snad si V. Zasuličová opravdu nemyslí, že stoupenci ilegální práce se mohli do Státní dумы dostávat *bez* přičinění ilegálně pracujících organizací?

3. „V ilegálních skupinách nebylo co dělat, ale mimo ně bylo množství nezbytné veřejné práce...“ Kluby, různé spolky, sjezdy, přednášky apod.

Tak uvažují všichni likvidátoři a V. Zasuličová to opakuje. Její článek můžeme dělnickým kroužkům přímo doporučit, aby na něm demonstrovaly nesprávné likvidátorské závěry!

Ilegální organizace byla nezbytná mimo jiné právě proto, že s ní souvisela marxistická práce v klubech, ve spolcích, na sjezdech apod.

Porovnejte tuto mou úvahu s úvahou V. Zasuličové. Zamyslete se nad tím, z *jakých důvodů* V. Zasuličová líčí práci v legálních spolcích jako práci, která se dělá „*mimo*“ práci ilegálních skupin?? Proč „*mimo*“, proč ne „v těsném spojení“, „se stejným zaměřením“??

V. Zasuličová k tomu nemá žádné faktické důvody, protože je obecně známo, že se určitě nenašel snad ani jeden legální spolek apod., v němž by nepracovali členové ilegálních skupin. Jediným důvodem pro tvrzení V. Zasuličové je subjektivní smýšlení likvidátorů. A likvidátoři smýšleli tak, že *oni* neměli v ilegální straně co dělat, že *oni* sympatizovali jen s prací *mimo* ilegální stranu, jen *mimo* její ideové zaměření. Jinými slovy, „důvodem“ V. Zasuličové je pouhopouhé *ospravedlňování* útěku likvidátorů z ilegality!

Ubohý důvod.

My se však nemůžeme spokojit poukázáním na subjektivní příčiny toho, co V. Zasuličová napsala, na faktické i logické chyby, jimiž se každá věta jejího článku doslova hemží. Musíme se pokusit najít objektivní příčiny nesporného faktu, že „okresní organizace prořídly“, že lidé utíkali z ilegality.

Nemusíme je hledat daleko. Je všeobecně známo, že v uvedené době podléhala buržoazní i maloburžoazní veřejnost v Rusku velmi silně kontrarevolučním náladám. Je všeobecně známo, jak hluboký antagonismus mezi buržoazií a proletariátem se projevil ve dnech svobody a vyvolal tyto kontrarevoluční nálady zároveň s rozkladem, skleslostí a malomyslností mnoha nepevných přátel proletariátu.

Tento objektivní vztah tříd v uvedené době plně vysvětluje, proč buržoazie, zejména liberální (neboť z rukou této buržoazie byla vyrvána hegemonie nad lidovými masami), *musela* na ilegální stranu zanevřít, prohlásit, že není užitečná a „není akceschopná“ (výraz V. Zasuličové), odsoudit a odmítnout politickou ilegální agitaci i legální práci v duchu ilegální strany, v souladu s *jejími* hesly a v nerozlučném ideovém a organizačním spojení s ní.

Ilegalitu opouštěla především a nejdříve buržoazní inteligence, která podlehla kontrarevolučním náladám, ti „souběžci“ sociálně demokratického dělnického hnutí, kteří byli u nás stejně jako v ostatní Evropě nadšeni osvobo-

zeneckou úlohou proletariátu (v Evropě plebsu vůbec) v buržoazní revoluci. Je známo, jaké množství marxistů vystoupilo po roce 1905 z ilegální strany a usadilo se v různých legálních intelektuálních hnízdečkách.

Ať má V. Zasuličová subjektivně jakkoli „dobré“ úmysly, úvahy likvidátorů, které po nich opakuje, jsou objektivně pouhou parafrází ubohých kontrarevolučních liberálních myšlenek. Likvidátoři, kteří nejvíc křičí o „dělnické iniciativě“ apod., ve skutečnosti reprezentují a hájí právě tuto část inteligence, která se od dělnického hnutí odtrhla a přešla k buržoazii.

U jednotlivců mohl být útek z ilegální strany výsledkem únavy a skleslosti. Takové lidi lze jen politovat; musí se jim podat pomocná ruka, jakmile jejich skleslost pomine a objeví se znovu tendence přejít od šosáctví, od liberálů a liberální dělnické politiky k dělnické ilegální straně. Když však tito unavení a skleslí lidé vystupují na novinářskou tribunu a prohlašují, že jejich útek není projevem únavy, slabosti a intelektuální deprese, nýbrž že je to jejich zásluha, a vinu přitom svalují na ilegální stranu, která prý „není akceschopná“, „není užitečná“ nebo „není životaschopná“ apod., pak se tito dezertéři stávají odpornými renegáty a odpadlíky. Pak se tito dezertéři stávají nejhoršími rádci, a tím i nebezpečnými nepřáteli dělnického hnutí.

Když člověk vidí, jak likvidátoři podobné živly obhajují a vychvalují a jak se zároveň dušují a zapřísahají, že oni, likvidátoři, jsou pro jednotu, pokrčí jen rameny a ptá se sám sebe: Koho asi chtějí těmito nesmysly a tímto pokrytectvím oklamat? Není snad jasné, že dělnická strana nemůže existovat, nebude-li energicky bojovat proti vychvalování odpadlictví od strany?

Likvidátoři (a po nich i V. Zasuličová) se utěšují tím, že tyto odpadlíky a dezertéry vydávají za „zdravé síly dělnické třídy“. Avšak tyto vytáčky příslušníků liberální inteligence byly dávno vyvráceny nespornými fakty, která

platí pro celé Rusko. Z poslanců dělnické kurie měli bolševici ve II. dumě 47%, ve III. dumě 50% a ve IV. dumě 67%. To je nezvratný důkaz, že v letech 1907—1913 se dělníci od likvidátorů odkláněli. A tento důkaz ještě více potvrzuje vznik prvního dělnického deníku a nynější situace v odborech. Přihlížíme-li k objektivním faktům, a ne k vychloubačným a fráзовitým prohlášením příslušníků liberální inteligence, patří zdravé síly dělnické třídy k stoupcům ilegální strany a k odpůrcům likvidátorství.

Všechny úvahy V. Zasuličové o minulosti však nejsou ještě nic proti tomu, co teprve přijde. Obhajoba renegátství a zřeknutí se strany jsou pouze úvodem k obhajobě rozbíjení strany. A k těmto nejdůležitějším částem článku V. Zasuličové se právě nyní dostáváme.

I I

„Ilegální organizace,“ čteme v článku, „byla vždy nej-
slabší stránkou ruské sociální demokracie...“ (doslova tak:
„vždy“!). Naši likvidátoři jsou odvážnými historiky.
„Vždy“, tedy i v letech 1883—1893, před začátkem maso-
vého dělnického hnutí organizovaně vedeného stranou,
tedy i v letech 1894—1904. A co léta 1905—1907?

„Ale i kdyby byla desetkrát lepší, ani pak by neobstála v revoluci
a za kontrarevoluce. Nevzpomínám si, že by v dějinách Evropy byla
alespoň jedna revoluční organizace, která by přežila revoluci a byla
akceschopná v době reakce.“

Tato úvaha oplývá tolika „perlami“, že člověk ani neví,
kterou z nich začít!

V. Zasuličová „si nevzpomíná“ na žádný zajímavý pří-
pad z dějin Evropy. Vzpomíná si však V. Zasuličová na
takovou buržoazní revoluci „v dějinách Evropy“, která by
probíhala v situaci, kdy v sousedních zemích existovaly
statisícové nebo i miliónové samostatné dělnické strany
a kdy kapitalismus, který v dané zemi vytvořil semknutý

průmyslový proletariát a celonárodní dělnické hnutí, byl vysoce rozvinut?

V. Zasuličová si nemůže na takový případ „vzpomenout“, protože „v dějinách Evropy“ neexistoval. Až do 20. století se totiž v těchto dějinách nestalo a nemohlo stát, aby měla v buržoazní revoluci rozhodující úlohu masová politická stávka.

Co z toho tedy vyplývá? Vyplývá z toho tento závěr: Likvidátorka se odvolává na příklad „z dějin Evropy“, v níž za buržoazních revolucí *neexistovaly* samostatné proletářské strany a masové stávky, odvolává se na tento příklad *proto*, aby se vzdala úkolů nebo aby *snížila*, omezila, zúžila a oklestila úkoly takové země, kde obě uvedené základní podmínky (samostatná proletářská strana a masové politické stávky) *reálně existovaly* a existují!

V. Zasuličová nechápe — a toto nepochopení je pro likvidátorství nanejvýš charakteristické —, že jinými slovy, z jiných pohnutek a z jiného hlediska *opakovala myšlenku liberála* Prokopoviče. Právě v době, kdy se jako extrémní „ekonomista“ (1889)¹⁷ rozcházel tento liberál se sociální demokracií, vyslovil myšlenku, že „liberálové mají vést politický boj a dělníci boj hospodářský“^[82].

K této myšlence se přiklání, k ní sklouzává *veškerý* oportunistus v dělnickém hnutí Ruska v letech 1895—1913. Jedině v boji proti této myšlence vyrostla — a jediné tak *mohla* vyrůst — sociální demokracie v Rusku. Boj proti této myšlence, vymaňování mas z jejího vlivu, to je právě boj za samostatné dělnické hnutí v Rusku.

Prokopovič zformuloval tuto myšlenku v souvislosti s úkoly současnosti jako příkaz doby nebo jako naléhavý požadavek.

V. Zasuličová opakuje tuto myšlenku ve formě zdánlivě historické, retrospektivní úvahy nebo přehledu událostí.

Prokopovič řekl přímo, otevřeně, jasně a kategoricky: Bratři dělníci, přestaňte uvažovat o **politické** samostatnosti!

V. Zasuličová nechápe, kam ji likvidátorství zavedlo, do-

chází však oklikami k téže propasti; prý i z příkladu Evropy vyplývá, že pro vás, bratři dělníci, není vhodná „akceschopná“ organizace vašeho starého, osvědčeného *typu*, typu vaší organizace z roku 1905. Liberálové po roce 1905 zanechali neplodného snění o „ilegalitě“, vytvořili „akceschopnou“, veřejně působící organizaci, kterou režim z 3. června sice nelegalizoval, ale toleruje ji. Organizace má svou parlamentní frakci, svůj legální tisk, své místní výbory, o nichž každý fakticky ví. Vaše stará organizace, bratři dělníci, však není akceschopná, a podle zkušeností „z dějin Evropy“ akceschopná být *nemůže*, a my, likvidátoři, vám zatím dennodenně slibujeme a nabízíme novou, „veřejnou stranu“. Co byste ještě chtěli? Spokojte se našimi, likvidátorskými sliby, haňte co nejvíc svou starou organizaci, plivejte po ní, zřkejte se jí a zatím (než splníme náš slib o „veřejné straně“) zůstaňte *bez jakékoli organizace!*

To je totiž skutečný smysl likvidátorských snah V. Zasuličové, smysl, určený *nikoli* její vůlí a vědomím, nýbrž vzájemným vztahem tříd v Rusku, objektivními podmínkami dělnického hnutí. A to právě liberálové chtějí. V. Zasuličová pouze *přizvukuje* Prokopovičovi!

Na rozdíl od Evropy konce 18. a první poloviny 19. století se právě Rusko stalo příkladem země, ve které stará organizace prokázala svou životaschopnost i svou akceschopnost. Tato organizace se udržela i v období reakce, přestože od ní odpadli likvidátoři a mnoho šosáků. Tato organizace si zachovala svou podstatu a zároveň dovedla přizpůsobovat *svou formu* změněným podmínkám, dovedla tuto *formu* pozměňovat podle požadavků situace, která znamenala „další krok na cestě k přeměně v buržoazní monarchii“¹⁸.

Objektivní důkaz tohoto přizpůsobení staré organizace vidíme — vezmeme-li jeden z nejjednodušších, nejjevidentnějších a liberálnímu chápání nejpřístupnějších důkazů — ve výsledku voleb do IV. dумы. Pro starou organizaci se vyslovily, jak už bylo uvedeno, dvě třetiny poslanců děl-

nické kurie, mezi nimi všech šest poslanců z hlavních průmyslových gubernií. V těchto guberniích je asi milión továrních dělníků. Všechny zdravé, všechny uvědomělé a všechny vlivné síly této skutečné *masy*, proletářské masy, se zúčastnily voleb a přitom změnily *formu* své staré organizace, pozměnily *podmínky* její činnosti, ale zachovaly její zaměření, její ideově politické základy a *obsah* činnosti.

Naše stanovisko je jasné. Definitivně se vyhranilo roku 1908. Zato likvidátoři — a v tom je jejich neštěstí — žádné stanovisko nemají, protože nemají *novou* organizaci. A tak pouze vzdychají nad špatnou minulostí a sní o krásné budoucnosti.

I I I

„Organizace je pro stranu nutná,“ píše V. Zasuličová. Je nespokojena již se stockholmským usnesením (1906)¹⁹, kdy menševici *měli převahu a museli* schválit proslulý první článek stanov^[178].

Je-li tomu tak (a skutečně to tak je), nemá V. Zasuličová pravdu a bude se muset distancovat od *menševického* stockholmského usnesení. Organizace je nejen „pro stranu nutná“ — to uznává kdejaký liberál i kdejaký buržoa, který chce „využít“ dělnickou stranu k protidělnické politice. Strana *je* souhrn organizací spojených do jednoho celku. Strana *je* organizace dělnické třídy, rozčleněná v celou síť různých místních i speciálních, ústředních i základních organizací.

Ani tady likvidátoři nehájí žádné stanovisko. Roku 1903 prosazovali takové pojetí členství ve straně^[177], podle něhož byli za členy strany pokládáni nejen členové organizací, nýbrž i ti, kteří pracovali (mimo organizace) pod jejich kontrolou. V. Zasuličová připomíná tuto okolnost, protože ji zřejmě pokládá za důležitou. Píše:

„Už na II. sjezdu, před deseti lety, vycítili menševici, že není možné vtěsnat do ilegální organizace celou stranu...“

Jestliže roku 1903 pocítili menševici odpor k ilegilitě, proč tedy roku 1906, v období, kdy strana působila mnohem „otevřeněji“, *sami* přes svou převahu na sjezdu zrušili menševické usnesení přijaté roku 1903 a *prosadili* usnesení bolševické? V. Zasuličová píše dějiny strany tak, že člověk se na každém kroku setkává s ohromujícím a neuvěřitelným překrucováním faktů!

Je nesporný fakt, že roku 1906 menševici ve Stockholmu schválili bolševickou definici strany jakožto souhrnu organizací. A jestliže V. Zasuličová a její přátelé *znovu* změnili své názory, jestliže znovu pokládají *své* usnesení z roku 1906 za nesprávné, proč to neřeknou přímo? Vždyť celkově příkládá V. Zasuličová této otázce zřejmě velký význam, neboť ji sama nadhodila, sama připomněla rok 1903!

Čtenář vidí, že názory likvidátorů na organizační otázku jsou velmi rozpačité a zmatené. Vlastně na ni žádný názor nemají. Je to ukázka bezcharakternosti a zmltání mezi krajnostmi. V. Zasuličová rozhořčeně vykřikuje: „Organizační oportunistus je hloupý výraz.“ Avšak „rozhořčení“ tady nic nepomůže. Vždyť přece *sám* Čerevanin napsal^[264], že roku 1907 byl na schůzích *menševické* frakce v Londýně konstatován u budoucích likvidátorů „organizační anarchismus“. Takže tenkrát i dnes se nejvýznačnější likvidátoři dostávali a dostávají do velmi originální situace, když potírají likvidátory.

„Organizace je pro stranu nutná,“ píše V. Zasuličová. „Avšak obsáhnout na poněkud delší dobu celou stranu a pokojně (!) existovat v jedné a téže formě, s jedněmi a týmiž stanovami“ (poslouchejte!) „dokáže jen tehdy, když za dosaženého a ustáleného právního řádu (bude-li vůbec kdy v Rusku ustálen) půjde život ruské společnosti konečně po rovné cestě a opustí onu strmovou cestu, po níž se ubírá stále rychlejším tempem už celé století, hned stoupá nahoru, hned zase klesá do propasti reakce, a jakmile se trochu zotaví z utržených ran, znovu se pracně škrábe vzhůru...“

To je typická likvidátorská úvaha, která si zasluhuje prémii jako vzor zmatenosti. Může z toho člověk vůbec pochopit, co tím chce autorka říci?

Změnu „stanov“? Pak ale, pánové, proboha řekněte, o jaké změně stanov mluvíte! A nezesměšňujte se, nechtějte „filozoficky“ dokazovat, že stanovy nejsou něco neměnného.

I když V. Zasuličová mluví o „jedněch a týchž stanovách“ (byly ostatně změněny právě roku 1912*)^[88], nenavrhuje *žádnou* změnu.

Co vlastně V. Zasuličová chce? Chce říci, že se strana stane organizací, až Rusko dojde na konec strmé cesty a vykročí na rovnou. To je velmi úctyhodná liberální a věchovská myšlenka: dokud neexistuje *rovná cesta*, je údajně všechno špatné a zlé, strana není strana a politika není politika. Na „rovné cestě“ bude všechno v „pořádku“, kdežto „strmá cesta“ plodí jen a jen chaos.

Tyto úvahy jsme u liberálů četli už dávno. Vzhledem k nenávisti liberálů vůči ilegalitě a „strmé cestě“ jsou tyto úvahy pochopitelné, přirozené a zákonité. Fakta jsou zde překroucena (neboť za ilegality byla v Rusku celá řada *organizovaných stran*), ale chápeme, že nenávist k ilegalitě kalí liberálům zrak a zastírá fakta.

Takže ještě jednou: Co vlastně V. Zasuličová chce? U nás prý organizovaná strana není možná... tudíž? Nejasné a nedořečené myšlenky, dlouhá a těžko srozumitelná souvětí, která celou věc jen zamotávají, formální odpovědi a posílání od Pontia k Pilátovi²⁰. Člověk jenom cítí, že autorka se snaží popírat jakoukoli organizovanost. A v této snaze dospěla V. Zasuličová daleko... tady všemu nasadila korunu:

„Máme širokou vrstvu dělníků, která by plným právem zaujala místo v kterékoli socialistické straně na Západě. V této rychle rostoucí vrstvě, které k vytvoření strany chybí jen možnost do této strany formálně vstoupit, jsou všechny síly, a ať už ji budeme nazývat jakkoli, budeme o ní smýšlet a mluvit jako o straně.“

Když už se tady polemizuje o likvidaci strany, musíme

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 184–185. *Red.*

vědět, že likvidátoři rozumějí stranou něco jiného. Co ale vlastně rozumějí stranou?

Má to být široká vrstva dělníků, které k tomu, aby mohla vytvořit stranu(!), chybí jen(!) možnost formálně do ní vstoupit.

To je prostě unikum. Strana jsou ti, kterým „chybí možnost do strany formálně vstoupit“. Strana jsou ti, kdo stojí mimo stranu.

Opravdu skvostné perly pro nás nasbírala V. Zasuličová, když otevřeně a nahlas vyslovila to, co všichni likvidátoři obcházejí.

I V

V Německu má teď strana přibližně milión členů. Pro sociální demokracii tam hlasuje kolem 4 $\frac{1}{4}$ miliónu a proletářů je tam asi 15 miliónů. To je jednoduchý a konkrétní příklad, abychom mohli rozmotat to, co likvidátoři zamotali. Jeden milión, to je *strana*. Jeden milión je registrován ve stranických organizacích. 4 $\frac{1}{4}$ miliónu je „široká vrstva“. Ve skutečnosti je ještě mnohem širší, neboť volební právo nemají ženy a nemají je mnozí dělníci, kteří nesplňují pobytový census, věkový census aj. aj.

Tuto „širokou vrstvu“ tvoří téměř celou sociální demokraté, a strana by bez ní byla bezmocná. Tato široká vrstva se při každé akci ještě dvojnásobně nebo trojnásobně zvětšuje, neboť tehdy jdou za sociálně demokratickou stranou i ti, kdo nejsou jejími členy.

Není to snad jasné? Vždyť je to až trapné takhle do omrzení omílat elementární věci!

Čím se liší Německo od Ruska? Vůbec ne tím, že u nás *není* rozdíl mezi „stranou“ a „širokou vrstvou“! Abychom to pochopili, všimněme si nejdříve Francie. Tam vidíme (přibližně, přesnější čísla by jen *ještě přesvědčivěji potvrdila* můj závěr):

Členové strany přibližně	70 000*
„Široká vrstva“ (hlasý pro sociální demokracii) přibližně	1 000 000
Proletáři přibližně	10 000 000

A v Rusku? Roku 1907 měla strana 150 000 členů (jak bylo zjištěno a ověřeno na londýnském sjezdu)[128]. Nynější počet neznáme. Jistě je mnohem menší, ale jestli 30 000 nebo 50 000, to nelze zjistit.

„Širokou vrstvu“ zahrnuje u nás 300 000 až 500 000 lidí, odhadneme-li přibližně počet hlasujících pro sociální demokracii. A konečně proletářů je u nás pravděpodobně kolem 20 miliónů. Opakuji, že i zde jsou čísla přibližná, avšak *každá* jiná čísla, kdyby je někdo chtěl přesněji podchytit, by jen ještě přesvědčivěji potvrdila mé závěry.

Ty jsou založeny na tom, že ve všech zemích, vždy a všude existuje *kromě* „strany“ ještě „široká vrstva“ *lidí, kteří se stranou sympatizují*, a obrovská *třída*, která stranu vytváří, zásobuje ji kádry a doplňuje ji. Likvidátoři tuto jednoduchou a jasnou věc nechápou, a proto opakují chybu „ekonomistů“ z let 1895—1901; „ekonomisté“ naprosto nemohli pochopit rozdíl mezi „stranou“ a „třídou“.

Strana je uvědomělá, vospělá vrstva třídy, její předvoj. Síla tohoto předvoje je desetkrát, sto i víckrát větší než jeho početnost.

Je to vůbec možné? Může mít sto lidí větší sílu než tisíc?

Může, a to tehdy, *jestliže je těchto sto lidí organizováno*.

Organizace zesateronásobuje síly. Tato pravda není skutečně nic nového. Ale není to naše vina, jestliže kvůli V. Zasuličové a likvidátorům musíme vykládat všechno od začátku.

Uvědomělost předvoje se ostatně projevuje právě v tom, že se dovede organizovat. A tím, že se organizuje, získává *jednotnou vůli*, a tato jednotná vůle vospělého tisíce, statisíce

* Podle zprávy přednesené na posledním brestském sjezdu v roce 1913²¹ má přesně 68 903 členů[281].

nebo miliónu *se stává* vůlí třídy. Prostředníkem mezi stranou a třídou je „široká vrstva“ (širší než strana, ale užší než třída), vrstva těch, kteří pro sociální demokracii hlasují, vrstva těch, kteří jí pomáhají, kteří s ní sympatizují atd.

Vztah strany k třídě se v různých zemích liší podle historických a jiných podmínek. Například v Německu je ve straně organizována asi $\frac{1}{15}$ třídy, ve Francii asi $\frac{1}{140}$. V Německu připadá na jednoho člena strany čtyři až pět sociálních demokratů ze „široké vrstvy“; ve Francii čtrnáct. Ve Francii vlastně ani nikdy stotísícová strana nebyla, přestože tam mají „legální“ organizaci a politickou svobodu.

Každý rozumný člověk chápe, že historické podmínky a objektivní příčiny umožnily v Německu zorganizovat ve straně $\frac{1}{15}$ třídy, kdežto ve Francii to tyto podmínky a příčiny ztížily a v Rusku to ztěžují *ještě víc*.

Co byste řekli o Francouzovi, který by si usmyslel prohlásit: Naše strana je úzký kroužek, to není strana. Celá strana se do organizace vtěsnat nedá. Strana je široká vrstva, jsou v ní *všechny síly* atd. Určitě byste se podivili, že tento Francouz není v ústavu pro duševně choré.

Na nás v Rusku se však chce, abychom brali vážně lidi, kteří cítí, vidí a vědí, že naše cesta je stále *ještě strmá*, tj. že podmínky pro organizování jsou *těžší*, a přesto prohlašují, že „budou smýšlet a mluvit o široké vrstvě (neorganizovaných!) jako o straně“. Tito lidé jsou popletení dezertéři strany, popletení sociální demokraté, *kteří stojí mimo stranu* nebo *kteří s ní pouze sympatizují* a kteří podlehli náporu liberálních úpadkových, slabošských a odpadlických myšlenek.

V

„Má-li být tato ilegální organizace užitečnou silou,“ píše V. Zasulicová v závěrečné větě svého pozoruhodného článku, „musí mít, i kdyby se stranou jenom nazývala, vůči této dělnické sociální demokracii“

(tj. vůči oné široké vrstvě, v níž V. Zasuličová vidí „všechny síly“ a o které prohlásila: „budeme o ní smýšlet a mluvit jako o straně“) „stejný vztah, jaký mají straničtí funkcionáři vůči straně.“

Zamyslete se dobře nad touto úvahou, která je v perlami oplývajícím článku V. Zasuličové perlou největší. Za prvé, V. Zasuličová velmi dobře chápe, co se v nynějším Rusku nazývá *stranou*. Desítky likvidátorských publicistů ale ujišťovaly a ujišťují veřejnost, že to nechápou. Tím tito pánové spory o likvidaci *strany* neuvěřitelně zamotávají. Ať si čtenáři, kteří se zajímají o osudy dělnického hnutí a nesouhlasí s vulgárními, tuctovými likvidátory, přečtou článek V. Zasuličové a najdou v něm odpověď na zastřenou a zastíranou otázku: Co je strana?

Za druhé, rozebereme závěr V. Zasuličové. Ilegální strana má mít vůči široké vrstvě stejný vztah jako funkcionáři vůči straně, říká se nám. Vzniká otázka, v čem je podstata vztahu funkcionářů každého spolku vůči tomuto spolku. Zřejmě v tom, že funkcionáři neuplatňují svou osobní vůli (ani vůli skupiny nebo kroužku), nýbrž vůli tohoto spolku.

Ale jak zjistit vůli široké vrstvy, kterou tvoří několik set tisíc nebo několik miliónů lidí? *Je absolutně nemožné zjistit vůli široké vrstvy, není-li organizována v jedné organizaci*, to pochopí i malé dítě. Neštěstí V. Zasuličové stejně jako ostatních likvidátorů je právě v tom, že jakmile se dostali na šikmou plochu oportunistu v organizačních otázkách, zabředají neustále do bahna nejhoršího anarchismu.

Právě to je totiž anarchismus v nejvlastnějším a nejpřesnějším smyslu slova, když V. Zasuličová, která sama uznává, že „široké vrstvě“ „chybí možnost formálně do strany vstoupit“, a proto jí chybí „možnost“ „stranu vytvořit“, zároveň prohlašuje, že likvidátoři *budou smýšlet a hovořit* o této široké vrstvě jako o straně a že ilegální strana musí mít k této široké vrstvě takový vztah jako k nejvyšší instanci, jako k nejvyššímu arbitru v otázce „funkcionářů“ apod. atd.

Argumentuje-li někdo *proti* organizaci širokými vrstvami nebo masami a zároveň *uznává*, že se tyto široké vrstvy nebo tyto masy nemohou organizovat, je to vyložený anarchismus. Anarchisté patří k neškodlivějším živlům v dělnickém hnutí právě proto, že neustále křičí o mase utlačovaných tříd (nebo dokonce o mase utlačovaných vůbec) a neustále ostouzejí dobré jméno každé socialistické organizace, avšak sami nedokážou proti ní postavit *žádnou jinou organizaci* nebo ji vytvořit.

Marxisté se dívají na vztah neorganizovaných (a dlouhou dobu, někdy celá desetiletí, neorganizovatelných) mas vůči straně, vůči organizaci zásadně jinak. Právě k tomu, aby se masa *určité třídy* mohla naučit chápat své zájmy a své postavení, aby se mohla naučit uplatňovat vlastní politiku, právě k tomu je nezbytná organizace uvědomělých sil třídy okamžitě a stůj co stůj, i kdyby tyto síly zpočátku tvořily jen nepatrnou část třídy. Aby předvoj, organizace mohla sloužit potřebám mas a vyjadřovat *jejich* správně pochopené zájmy, musí veškerou svou činnost zaměřovat na masy, získávat z nich bez výjimky všechny nejlepší síly a na každém kroku pečlivě a objektivně ověřovat, zda má spojení s masami a zda je toto spojení živé. Tak a *jedine* tak předvoj masy vychovává a učí, vyjadřuje *jejich* zájmy, učí je organizovat se a usměrňuje *veškerou* jejich činnost v duchu uvědomělé třídní politiky.

Vede-li politická činnost těchto mas, které jsou přímo nebo nepřímo zapojovány do voleb anebo se jich účastní, k tomu, že *všichni* zvolení zástupci dělníků jsou stoupenci ilegální organizace a její politické linie, stoupenci strany, je tento objektivní fakt *důkazem* živého spojení s masami, důkazem práva této organizace existovat a nazývat se *jedí*ným představitelem a mluvčím třídních zájmů mas. *Každý* politicky uvědomělý dělník nebo přesněji každá skupina dělníků se *mohla* účastnit voleb a tak či onak je ovlivňovat. A jestliže nakonec právě tato organizace, již se likvidátoři vysmívají, kterou pomlouvají a přezírají, *za sebou strhla*

masy, znamená to, že vztah naší strany k masám je principiálně správný, marxistický.

Teorie „široké vrstvy“, které k tomu, aby mohla vytvořit stranu, chybí jen možnost formálně do ní vstoupit, je anarchismus. Dělnická třída v Rusku nemůže upevnit a rozvinout své hnutí, nebude-li zcela neúprosně bojovat proti této teorii, která demoralizuje masy a odmítá sám pojem, sám princip organizace.

Teorie „široké vrstvy“ místo strany má ospravedlňovat její nesmírně svévolné chování a *vysmívání* se masovému dělnickému hnutí (přitom každé páté slovo těchto posměvů je „masy“ a slovo „masový“ skloňují ve všech pádech). Každý ví, že této teorie likvidátoři využívají k tomu, aby *sebe* a svůj inteligentský kroužek prohlašovali za představitele a mluvčí „široké vrstvy“. Co pro nás může znamenat „úzká“ strana, říkají, když my zastupujeme „širokou vrstvu“! Co pro nás může znamenat nějaká ilegální organizace, která vede za sebou do voleb milión dělníků, když my reprezentujeme širokou vrstvu, snad milióny a desetimilióny.

Objektivní fakta — volby do IV. dумы, vznik dělnických novin, sbírky na ně, svaz kovodělníků v Petrohradě i sjezd obchodních zaměstnanců²² — jasně dokazují, že likvidátoři jsou kroužkem inteligentů, kteří odpadli od dělnické třídy. „Teorie široké vrstvy“ však umožňuje obcházet mlčením všechna objektivní fakta a naplňuje srdce likvidátorů hrdým vědomím zneuznané geniality...

V I

Pokud jde o logiku a základy marxismu, je článek V. Zasuličové takovou sbírkou kuriozit, že si čtenář může přirozeně pomyslet: Nemá snad tento nesmysl nějaký jiný smysl? A naše analýza by byla neúplná, kdybychom neukázali, že *existuje hledisko*, z něhož je článek V. Zasuličové zcela po-

chopitelný, logický a správný. Je to hledisko rozkolu.

V dějinách dělnického hnutí existuje mnoho příkladů neúspěšných, neschopných a dokonce i škodlivých stran. Pripusťme na okamžik, že naše strana je taková. Potom by bylo škodlivé a trestuhodné smiřovat se s její existencí, a tím spíše s jejími představiteli. Potom by bylo bezpodmínečně nutné usilovat o *likvidaci* této strany a o její nahrazení stranou novou.

Potom by to bylo pochopitelné a přirozené — kdybychom byli hluboce přesvědčeni o škodlivosti ilegální strany — potom by byla pochopitelná i taková prohlášení, že „není známo, zda (strana) pomáhala, nebo překážela“, zda pomáhá, nebo překáží. Potom bychom ospravedlňovali a chválili* ty, kdo z ní odcházejí, a vysvětlovali bychom to tím, že stará strana „není akceschopná“. Pak bychom *odmítli* tuto starou stranu a apelovali na *nestránky*, aby vstoupili do nové.

V. Zasuličová však toto hledisko rozkolu důkladně neobjasnila. Subjektivně je pro ni tento fakt snad důležitý a významný. Ale objektivně má velmi malý význam. Jestliže publicista říká *a, b, c* a vyjmenuje *všechna* písmena abecedy kromě posledního, můžeme se vsadit, že 999 čtenářů z 1000 je samo (nahlas nebo v duchu) doplní. Všichni likvidátoři se dostali do této směšné situace: uvádějí celou sbírku argumentů pro rozkol, a pak buď mlčí, nebo dodávají, že jsou „pro jednotu“.

My však k článku V. Zasuličové i k desítkě podobných článků L. S., Dana, Levického, Ježova, Potresova a Martova říkáme jedno: První podmínkou jednoty je kategoricky odsoudit „teorii široké vrstvy místo strany“, odsoudit

* Mimochodem, tato *obhajoba* odpadlíků je u V. Zasuličové obsažena i ve slovech „široké vrstvě chybí k vytvoření strany jen možnost formálně do ní vstoupit“. Nesčetná fakta svědčí o opaku. Když V. Zasuličová říká, že „chybí *možnost*“, hájí ve skutečnosti šosáctví, nebo možná ještě cosi horšího.

všechny výpady proti ilegální straně, odsoudit článek V. Zasuličové a úplně se zříci všech podobných projevů. Strana nemůže být „jednotná“, jestliže nebojuje proti těm, kdo popírají nutnost její existence.

Z hlediska rozkolu je článek V. Zasuličové logický a správný. Podaří-li se likvidátorům založit novou stranu a ukáže-li se, že tato nová strana je lepší než stará, potom bude článek V. Zasuličové (stejně jako všechno, co likvidátoři napsali) historicky opodstatněný. Upírat zakladatelům lepší, opravdovější a skutečně dělnické strany právo *zlikvidovat* starou stranu, která už není akceschopná a užitečná, by byla hloupá sentimentalita. Jestliže však likvidátoři žádnou novou stranu nezaloží a nevytvoří žádnou jinou organizaci dělníků, zůstane všechno, co napsali, včetně článku V. Zasuličové pomníkem bezradnosti odpadlíků od strany, bezzásadových inteligentů, kteří se dali strhnout kontrarevolučním proudem malomyslnosti, nevrty a šosáctví a klopýtají za liberály.

Buď — anebo. Střední cesta neexistuje. Nedá se nic „smířit“; nelze „tak trochu pohřbit“ starou stranu nebo „tak trochu založit“ novou.

Specifičnost historické situace, kterou Rusko prožívá, se projevuje mimo jiné právě v tom, že poměrně nevelké stranické jádro, které se dovedlo udržet za bouří a ubránit se, i když se občas někde zpřetrhaly organizační nitky, které si dovedlo zajistit neobyčejně silný vliv na obrovské masy dělníků (samozřejmě ne ve srovnání s dnešní Evropou, nýbrž s Evropou let 1849—1859), že toto jádro je obklopeno velkým množstvím protistranických, ve straně neorganizovaných, stojících mimo stranu a pouze s ní sympatizujících sociálních demokratů a skorosociálních demokratů.

Právě tak to musí vypadat v zemi, vedle níž se tyčí Mont Blanc německé sociální demokracie, a ve které... dokonce ani liberálové nevidí jinou cestu než „tu strmou“, přičemž páni Struvové a spol. vychovali za více než deset let stovky a tisíce příslušníků maloburžoazní inteligence,

kteří nicotné liberální myšlenky vyjadřují skoromarxistickými termíny.

Například pan Prokopovič. Známa postava v naší žurnalistice i ve veřejném životě. V podstatě je to vyložený liberál. Je tu ale důvod k obavám, že on sám se pokládá za sociálního demokrata — protistranicky smýšlejícího. Nebo pan Machnovec (Akimov). Poněkud melancholický liberál, který více sympatizuje s dělníky. Sám se určitě pokládá za sociálního demokrata — bezpartijního. Nebo publicisté z listů Kijevskaja mysl, Luč²³, z časopisu Naša zarja²⁴ atd. To je celá kolekce sociálních demokratů, kteří stojí mimo stranu nebo s ní pouze sympatizují. Jedni většinou sní o založení nové legální strany, ale dosud definitivně nevyřešili otázku, zda se nebudou příliš blamovat, začnou-li uskutečňovat tento geniální plán „*předčasně*“. Další se specializují na místopřísežná prohlášení, že nic nelikvidují, že jsou pro jednotu a že se plně ztotožňují... s německou sociální demokracií.

Anebo sociálně demokratická frakce v dumě. Jednou z jejích nejvýznamnějších postav je Čcheidze, kterého jako by prorocky předvídal ve svých verších Někrasov:

„někdy však se držel stranou
v otázce těžké a složité...“²⁵

Nejobtížnější a nejsložitější období v průběhu III. dумы a na počátku IV. dумы prožívala sociální demokracie v letech 1911—1912. Vznikal dělnický tisk, likvidátorský i protilikvidátorský. Čcheidze „se držel stranou“. Nešel ani s jedněmi, ani s druhými. Sympatizoval se sociálními demokraty. Jako by vyčkával a pozoroval: žádná jiná strana než stará tu sice není; může se však stát, že „oni“ ji tak trochu pohrbí... Když člověk čte jeho projevy, často tleská vtipným a britkým výpadům proti pravici, nadšeným a energickým slovům, hájení starých tradic — a zároveň si zacpává nos, když otevírá likvidátorské noviny^[265], které

odsuzují „hazard“, s přezíráním odmítají tradice a učí dělníky opovrhovat organizací, a to všechno jakoby s pozhledáním Čcheidzeho, jehož jméno se skví v seznamu spolupracovníků listu. Když člověk čte Anův článek^[48], který ostře odsoudila redakce listu Luč^[183], bezděky si pomyslí: Jestlipak náš ubohý Čcheidze a náš dobrák An neutrpěli tragikomickou porážku při pokusu svrhnout Danovo jářmo?...

Někteří lidé ve jménu vznešeného principu proletářské jednoty straně radí, aby se dohodla s tou či onou skupinou se stranou pouze sympatizujících skorosociálních demokratů, která se chce „držet stranou“ nebo kolísá v otázce, má-li staré pohřbít nebo upevňovat. Není těžké pochopit, že tito lidé sami kolísají nebo velmi špatně znají skutečnou situaci. Strana, která chce existovat, si nemůže dovolit sebemenší kolísání v otázce své existence a žádné dohody s těmi, kdo ji mohou pohřbít. Velmi mnoho lidí by chtělo při uzavření takové dohody sehrát úlohu prostředníka, ale všichni tito lidé, máme-li použít onoho starého rčení, zbytečně páli olej a nadarmo ztrácejí čas.

P.S. Závěrečný článek P. B. Axelroda v 13. čísle listu Živaja žižň (z 25. července 1913), nazvaný Dříve a nyní^[1] neobyčejně jasně potvrdil naše slova. Věcná podstata tohoto obsahově bezvýznamného článku nespočívá ovšem v komické popularizaci srpnové konference likvidátorů, nýbrž v tom, že znovu oživuje otázku dělnického sjezdu. Na svou trpkou a smutnou zkušenost s myšlenkou dělnického sjezdu v letech 1906—1907 P. B. Axelrod samozřejmě raději nevzpomíná: Proč jítřit staré rány! Nezmiňuje se ani o specifických podmínkách *nynější* situace, kdy se mohly uskutečnit dělnické sjezdy takříkajíc speciálního zaměření a svolávané za speciálním účelem (dnes sjezd obchodních zaměstnanců, zítřka možná sjezd pojišťovacích agentů nebo sjezd odborů atp.). Zkušenosti ze sjezdu obchodních zaměstnanců, jehož

většina (což byli nuceni přiznat sami likvidátoři v listu Živaja žizň) byla *proti* likvidátorům, se P. B. Axelrodovi nejspíš nelíbí.

Axelrod nemluví o tom, co bylo a co je. Raději sní o budoucí „oblevě“ — ještě dobře, že nemůžeme znát její konkrétní podmínky! Sní o svolání „sociálně demokratického dělnického sjezdu ne-li z celého Ruska, tedy alespoň sjezdu všech Rusů“ — dál už ho přímo nazývá celoruským.

V dosavadním geniálním plánu jsou tedy dvě změny: za prvé, nikoli pouze dělnický, nýbrž sociálně demokratický dělnický sjezd. To je pokrok. Blahopřejeme P. B. Axelrodovi k tomuto kroku vpřed, který mu trval šest let. Blahopřejeme mu, jestliže se přesvědčil o škodlivosti fantasmagorických plánů na „sjednocení“ s levicovými narodniky. Za druhé, místo sjezdu delegátů z celého Ruska tu požaduje celoruský sjezd. To znamená, že se zřekl úplného sjednocení s dělníky *neruských* národů a národností v Rusku (krach myšlenky dělnického sjezdu v jejich řadách pokládá Axelrod za definitivní!). To jsou dva kroky vzad. To je posvěcení separatismu v dělnickém hnutí.

Ale to nejlepší teprve přijde. Proč potřeboval P. B. Axelrod snít o dělnickém sjezdu? Přece pro tohle:

„Dělnický sjezd dovrší několikaletý proces likvidace starého režimu ve straně, který vznikl na zaostalém historickém základě nevolnického státu a stavovského společenskopolitického zřízení, a současně zahájí zcela nové období historické existence ruské sociální demokracie, období jejího rozvoje na týchž základech, jaké mají západní sociálně demokratické strany.“

Je všeobecně známo, že „tytéž základy“ jsou základy *legální* strany. Máme-li to říci jasně a zřetelně, likvidátoři potřebují dělnický sjezd proto, aby byla „*dovršena likvidace*“ staré strany a založena *nová, legální* strana.

To je stručný obsah rozvláčných výkladů P. B. Axelroda.

To je poslední slovo těch, kteří se sociálním demokratismem pouze sympatizují! Starou, ba přímo zastaralou myšlenku, že členové strany mají pracovat ve straně a upevňo-

vat ji, tu odhodil P. B. Axelrod do starého železa. My nic nelikvidujeme, to je pomluva, my jen stojíme „stranou“ a křičíme do celého světa o „dovršení procesu likvidace strany“. Přitom se dušujeme a zapřísaháme, že zítra budeme dobrými členy budoucí legální strany.

Tito roztomilí lidé sympatizující se sociálními demokraty z roku 1913 se velmi podobají liberálům z roku 1903, kteří tvrdili, že jsou vzornými sociálními demokraty a že se určitě stanou členy sociálně demokratické strany... samozřejmě až bude legální stranou.

Ani na chvíli nepochybujeme o tom, že v Rusku nastane doba politické svobody a že pak budeme mít legální sociálně demokratickou stranu. Pravděpodobně do ní vstoupí také někteří z těch sociálních demokratů, kteří s ní dnes pouze sympatizují.

Tak tedy na shledanou v řadách budoucí legální strany, naši budoucí soudruzi! Ale zatím — promiňte — nemáme společnou cestu, protože zatím vy, páni sociální demokraté, kteří se stranou pouze sympatizujete, se věnujete liberální, a ne marxistické činnosti.

Prosvěščenije, č. 9
září 1913
Podepsán V. Iljin

Podle listu Prosvěščenije

REZOLUCE LETNÍ PORADY
ÚV SDDSR SE STRANICKÝMI
PRACOVNÍKY ROKU 1913²⁶

Napsáno v září 1913
Otištěno v prosinci 1913
v brožuře Izvěščenije i rezoljucii letněgo 1913 goda
sověščanija Centralnogo Komitěta RSDRP s partijnymi
rabotnikami,
vydané v Paříži ÚV SDDSR

Podle ilegálního hektografovaného
vydání rezolucí, porovnaného s textem brožury

Россійская Соціалдемократическая Рабочая Партія.

Пролетаріи всехъ странъ, соединяйтесь!

См. ст. 20

ИЗВѢЩЕНІЕ И РЕЗОЛЮЦІИ

ЛѢТНЯГО 1913 года

с о в ѣ щ а н і я

Центральнаго Комитета Р. С.-Д. Р. П.

съ партійными работниками.

Издание Центральнаго Комитета.

ЦѢНА 40 сантимовъ.

1913.

Obálka brožury

Zpráva a rezoluce letní porady ústředního výboru se stranickými pracovníky roku 1913 vydané v Paříži ÚV SDDSR z roku 1913

Poznámku na obálku brožury připsal V. I. Lenin

O ÚKOLECH AGITACE V SOUČASNÉ SITUACI

1. Situace v zemi se neustále přiostrňuje. Nadvláda reakčních statkářů vyvolává stále větší nespokojenost dokonce i v nejmírnějších vrstvách obyvatelstva. Dosažení alespoň poněkud skutečné politické svobody v Rusku brání i nadále carská monarchie, jež je nepřátelská každé významné reformě, ochraňuje výhradně moc a příjmy feudálů a nesmírně krutě potlačuje každý projev dělnického hnutí.

2. Dělnická třída vystupuje i nadále jako vůdkyně v revolučním boji za osvobození všech národů. Masové revoluční stávky se dále rozvíjejí. Přední oddíly dělnické třídy vedou účinný boj pod revolučními hesly.

Masové hnutí za hospodářské požadavky, které zpočátku často hájí jen požadavky nejzákladnější, splývá v důsledek celé bojové situace stále více s revolučním hnutím dělnické třídy.

Úkolem pokrokově smýšlejících dělníků je agitační a výchovnou prací urychlit semknutí proletariátu pod revolučními hesly doby. Jen tak splní pokrovní dělníci rovněž svůj úkol zaktivizovat rolnickou a městskou demokracii.

3. Boj dělnické třídy probíhající pod revolučními hesly donutil část průmyslníků a liberálně okřabristickou buržoazii intenzívně hovořit o nutnosti reforem, zejména o nutnosti okleštěné svobody spolčování. Buržoazie, která na jedné straně horečně vytváří podnikatelské svazy, pojišťuje se proti stávkám a požaduje od vlády systematické a důsledné pronásledování dělnického hnutí, doporučuje na druhé straně dělníkům, aby se místo revolučních požadavků spokojili s dílčí ústavní reformou, jako je například svoboda spolčování. Dělnická třída musí využít každého eventuál-

ního zakolísání vlády a také neshod mezi buržoazií a reakčním táborem, aby zesílila svůj nápor v hospodářském i politickém boji. Aby však dělnická třída mohla úspěšně využít situace, musí se důsledně řídit neokleštěnými revolučními hesly.

4. Za této celkové situace je úkolem sociální demokracie provádět i nadále mezi masami rozsáhlou revoluční agitaci za svržení monarchie a za demokratickou republiku. Na konkrétních příkladech ze současnosti je třeba neúnavně dokazovat celou škodlivost reformismu, tj. taktiky, která *másto* revolučních hesel vyzdvihuje požadavek dílčích zlepšení.

5. Likvidátoři se ve své agitaci za svobodu spolčování a za dílčí reformy vůbec dostávají na liberální cestu. Prakticky odmítají revoluční agitaci mezi masami a ve svých tiskových orgánech přímo prohlašují, že za hesla „demokratická republika“ a „konfiskace půdy“ nelze mezi masami agitovat^[81]. Svobodu spolčování prosazují jako univerzální heslo doby a prakticky jím nahrazují revoluční požadavky z roku 1905.

6. Porada varuje před škodlivou reformistickou agitací likvidátorů a připomíná, že SDDSR ve svém minimálním programu^[203] již dávno vytyčila požadavek svobody spolčování, svobody slova, tisku atd. a všechny tyto požadavky nerozlučně spojila s revolučním bojem za svržení carské monarchie. Porada potvrzuje rezoluci konference z ledna 1912^[103], která konstatuje: „Konference vyzývá všechny sociální demokraty, aby dělníkům vysvětlovali, že svoboda spolčování je pro proletariát naprosto nezbytná, ale že tento požadavek je zároveň nezbytné neustále spojovat s našimi všeobecnými politickými požadavky a s revoluční agitací v masách.“^{*27}

Hlavními hesly doby zůstávají: 1. demokratická republika, 2. konfiskace statkářské půdy, 3. osmihodinový pracovní den. Svoboda spolčování v nich tvoří součást celku.

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 182. *Red.*

REZOLUCE O ORGANIZAČNÍ OTÁZCE A O SJEZDU STRANY

1. Zprávy z místních organizací ukázaly, že nejdůležitějším aktuálním organizačním úkolem je nejen upevnit řídicí stranické organizace v každém městě, ale také sjednotit činnost v jednotlivých městech.

2. Jako první krok k sjednocení činnosti v rámci oblasti porada doporučuje uspořádat porady (a kde je to možné i konference) soudruhů z jednotlivých středisek dělnického hnutí. Přitom je nezbytné usilovat o to, aby na poradě byly zastoupeny všechny úseky stranické práce: politický, odborový, pojišťovací, družstevní aj.

3. Porada konstatuje, že pro sjednocení práce v rámci celého Ruska je naprosto nezbytný systém důvěrníků při ústředním výboru. Usnesení únorové porady²⁸ o důvěrnících se teprve začalo realizovat v praxi. Vyspělí dělníci v místních organizacích se musí všude postarat o to, aby důvěrníci byli jmenováni alespoň v každém velkém středisku dělnického hnutí, a to v co největším počtu.

4. Porada dává na pořad otázku svolání sjezdu strany²⁹. Roste dělnické hnutí, dozrává politická krize v zemi a jednotné akce dělnické třídy po celém Rusku jsou nezbytně nutné, proto může a musí být po náležitě přípravě takový sjezd svolán.

5. Porada vyzývá soudruhy v místních organizacích, aby po projednání této otázky navrhli předběžný program a vhodný termín konání sjezdu, aby podali návrhy rezolucí atd.

6. Porada poukazuje na to, že podobně jako jiné obtíže mohou i otázku finančních nákladů spojených se sjezdem vyřešit jen sami dělníci.

Porada vyzývá soudruhy, aby založili peněžní fond pro svolání sjezdu strany.

O STÁVKOVÉM HNUTÍ

1. Porada potvrzuje rezoluce lednové konference z roku 1912^[106] a únorové porady z roku 1913^[114]*, které stávkové hnutí zhodnotily na základě zkušeností v posledních měsících.

2. Pro nové období oživení revolučních stávek je charakteristické hnutí v Moskvě a růst revoluční nálady v několika oblastech, které se na hnutí dosud nepodílely.

3. Porada vítá iniciativu petrohradského výboru a četných stranických skupin v Moskvě, které nastolily otázku všeobecné politické stávky a podnikly letos v červenci a v září patřičné kroky.**

4. Porada konstatuje, že hnutí brzy uskuteční celoruskou politickou stávku. Je nezbytné začít všude a bezodkladně se soustavnou přípravnou agitací pro tuto stávku.

5. Hesly politických stávek, která je třeba co nejenergičtěji šířit, musí být základní revoluční požadavky současné doby: demokratická republika, osmihodinový pracovní den, konfiskace statkářské půdy.

6. Porada vyzývá všechny pracovníky v místních organizacích, aby rozvinuli letákovou agitaci a navázali co nejpravidelnější a nejtěsnější spojení mezi politickými i jinými organizacemi dělníků v různých městech. Zvláště nutné je věnovat pozornost především dohodě mezi petrohradskými a moskevskými dělníky, aby politické stávky, k nimž může dojít z různých důvodů (pronásledování tisku, stávka za pojištění apod.), probíhaly v obou sídelních městech pokud možno současně.

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 167—169 a Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 278—280. *Red.*

** Redakce ústředního orgánu, která měla za úkol vydat rezoluce porady, k nim připojila odkaz na záříjové události, jež tyto rezoluce plně potvrdily.

O STRANICKÉM TISKU

1. Porada konstatuje, že legální tisk má pro sociálně demokratickou agitaci a organizaci obrovský význam, a vyzývá proto stranické instituce a všechny uvědomělé dělníky, aby intenzívně podporovali legální tisk tím, že jej budou co nejvíce rozšiřovat, organizovat hromadný kolektivní odběr a stálé sbírky. Porada zároveň znovu potvrzuje, že tyto sbírky jsou vlastně členskými stranickými příspěvky.

2. Zvlášť intenzívní pozornost je třeba věnovat upevnění legálního dělnického tiskového orgánu v Moskvě³⁰ a co nejrychlejšímu založení dělnického listu na jihu.

3. Porada vyslovuje přání, aby existující legální dělnické orgány navázaly vzájemně co nejužší kontakty a vyměňovaly si informace, pořádaly porady apod.

4. Porada uznává důležitost a potřebnost teoretického marxistického orgánu a vyslovuje proto přání, aby všechny stranické a odborové tiskové orgány seznamovaly dělníky s časopisem Prosvěščeníje³¹ a aby je vyzývaly k pravidelnému předplácení tohoto časopisu a k jeho soustavné podpoře.

5. Porada upozorňuje stranická vydavatelství³², že je bezpodmínečně nutné vydávat ve velkém rozsahu populární brožury o otázkách sociálně demokratické agitace a propagandy.

6. Protože v poslední době se revoluční boj mas zostril a protože je nutné tento boj důkladně a všestranně objasňovat, což není v legálním tisku možné, porada zvlášť upozorňuje na nutnost rozvíjet intenzívní činnost ilegálního stranického vydavatelství, přičemž je zcela nezbytné, aby kromě ilegálních letáků, brožur atd. vycházel častěji a pravidelněji ilegální orgán strany (ústřední orgán)³³.

O ČINNOSTI SOCIÁLNÍCH DEMOKRATŮ V DUMĚ

Po podrobné analýze rezoluce SDDSR o sociálně demokratické frakci v dumě^[165], která byla schválena na prosincové konferenci roku 1908, a po posouzení všech údajů o činnosti sociálních demokratů ve IV. dumě porada konstatuje, že

1. uvedená rezoluce naprosto správně stanovila úkoly i zaměření činnosti sociálních demokratů v dumě a že je proto nutné řídit se touto rezolucí i nadále;

2. poslední odstavec bodu 3 (3h) prosincové rezoluce (zda hlasovat o otázkách zlepšení situace dělníků nebo se hlasování zdržet)⁸⁴ musí být vysvětlen takto: Jde-li v návrzích zákonů, v jednotlivých formulacích atd. o bezprostřední a přímé zlepšení situace dělníků, nižších úředníků a pracujících mas vůbec (například o zkrácení pracovního dne, o zvýšení mezd, o odstranění třeba i drobných potíží v životě dělníků a vůbec širokých vrstev obyvatelstva apod.), je třeba hlasovat pro ty body, které tato zlepšení obsahují.

V případech, kdy je zlepšení vzhledem k podmínkám, kterými je IV. дума omezuje, pochybné, se frakce zdrží hlasování, *bezpodmínečně* však musí svůj postup zvlášť odůvodnit a ještě předtím tuto otázku projednat se zástupci dělnických organizací.

Porada konstatuje, že:

při všech interpelacích, návrzích důležitých zákonů apod. musí sociálně demokratická frakce předkládat své samostatné návrhy, vztahující se k aktuálním problémům.

V případech, kdy po zamítnutí sociálně demokratických návrhů hlasuje frakce proti vládě společně s jinými stranami, je nutné, aby se snažila své hlasování pro cizí formulaci nebo pro část cizí formulace speciálně zdůvodnit.

O SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCI V DUMĚ⁸⁵

Porada se domnívá, že jednota sociálně demokratické frakce při práci v dumě je možná a nutná.

Porada však konstatuje, že jednání sedmi poslanců jednotu frakce vážně ohrožuje.

Sedm poslanců využívá náhodnou většinu jednoho hlasu a porušuje základní práva šesti dělnických poslanců, kteří zastupují obrovskou většinu dělníků Ruska.

Sedm poslanců se řídí úzce frakčními zájmy a zbavuje šest poslanců možnosti mluvit z tribuny dumy o nejdůležitějších otázkách života dělníků. V celé řadě případů, kdy za sociálně demokratickou frakci hovořili dva i více řečníků, nebylo šesti poslancům umožněno navrhnout svého řečníka, přestože o to žádali.

Stejně tak sedm poslanců odmítá poskytnout při rozdělování míst v komisích dumy (například v rozpočtové) šesti poslancům jedno ze dvou míst.

Při volbách zástupců frakce do institucí, které jsou důležité pro dělnické hnutí, sedm poslanců většinou jednoho hlasu zbavuje šest poslanců zastoupení. Personál obstarávající agendu frakce je vždycky vybírán jednostranně (například byl zamítnut požadavek na druhého tajemníka).

Porada konstatuje, že takový způsob jednání sedmi poslanců nutně vyvolává uvnitř frakce třenice, jež překážejí při společné práci a vedou k rozkolu frakce.

Porada proti takovému jednání sedmi poslanců co nejrozhodněji protestuje.

Šest poslanců zastupuje obrovskou většinu dělníků Ruska a jedná v naprostém souladu s politickou linií jejího organizovaného předvoje.

Porada proto konstatuje, že jednotu sociálně demokratické frakce při práci v dumě bude možné zachovat jedině tehdy, budou-li obě části frakce naprosto rovnoprávné a zřekne-li se sedm poslanců politiky potlačování.

Bez ohledu na nesmiřitelné rozpory, které se netýkají jen práce v dumě, porada žádá jednotný postup frakce na základě uvedených zásad rovnoprávnosti obou jejích částí.

Porada vyzývá uvědomělé dělníky, aby se k této důležité otázce vyslovili a aby ze všech sil pomáhali zachovat jednotu frakce na jedině možném základě, na základě rovnoprávnosti šesti dělnických poslanců.

O P R Á C I V L E G Á L N Í C H S D R U Ž E N Í C H

1. Při nynějším rozmachu hospodářského a politického boje dělnické třídy je zvlášť nutné zintenzívnit práci ve všech legálních dělnických sdruženích (odborné kluby, nemocenské pokladny, družstva aj.).

2. Veškerou práci v legálních dělnických sdruženích je nutné vést nikoli v duchu neutrality, nýbrž v duchu usnesení londýnského sjezdu SDDSR^[214] a mezinárodního kongresu ve Stuttgartu^[276]³⁶. Sociální demokraté musí získávat do všech dělnických sdružení co nejširší vrstvy dělníků a vyzývat všechny dělníky bez ohledu na jejich názory týkající se strany, aby se stali členy těchto sdružení. V jejich rámci však musí sociální demokraté zakládat stranické skupiny a dlouhodobou soustavnou práci ve všech těchto sdruženích usilovat o navázání co nejužších vztahů se sociálně demokratickou stranou.

3. Zkušenosti z mezinárodního i našeho ruského dělnického hnutí učí, že od samého vzniku těchto dělnických organizací (odborné kluby, družstva, kluby apod.) je nutné usilovat o to, aby každá tato instituce byla oporou sociálně demokratické strany. Porada vyzývá všechny členy strany, aby měli na zřeteli tento důležitý úkol, který je v Rusku, kde se likvidátoři soustavně pokoušejí využívat legální sdružení *proti* straně, obzvlášť naléhavý.

4. Porada se domnívá, že při volbách zmocněnců do

nemocenských pokladen, ve veškeré práci odborů atd. je třeba hájit naprostou jednotu hnutí a podřizování menšiny většině, prosazovat linii strany a usilovat o to, aby do všech odpovědných funkcí byli zvoleni stoupenci strany atd.

5. V zájmu využívání zkušeností z praktické práce v legálních dělnických sdruženích je třeba častěji pořádat porady s aktivisty z místních legálních dělnických organizací a rovněž zajistit účast co největšího počtu zástupců stranických skupin z legálních sdružení na celostranických konferencích.

REZOLUCE

O NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE

Řádění černosotňovského nacionalismu, růst nacionalistických tendencí mezi liberální buržoazií a zesílení nacionalistických tendencí mezi horními vrstvami utlačovaných národů staví v současné době do popředí národnostní otázku.

Situace v sociální demokracii (pokusy kavkazských sociálních demokratů, Bundu³⁷ a likvidátorů likvidovat program strany^[208]³⁸ atd.) nutí stranu věnovat této otázce zvýšenou pozornost.

Porada vychází z programu SDDSR a v zájmu správné sociálně demokratické agitace k národnostní otázce vytyčuje tyto teze:

1. Pokud je v kapitalistické společnosti, založené na vykořisťování, obohacování a konfliktech národnostní mír vůbec možný, lze ho dosáhnout jen v rámci důsledného, zcela demokratického, republikánského státního zřízení, jež zaručuje úplnou rovnoprávnost všech národů a jazyků, nezavádí povinný státní jazyk, zaručuje obyvatelstvu školy s vyučováním ve všech místních jazycích a ústava obsahuje základní zákon, který prohlašuje za neplatné všechny výsady jednoho národa a zakazuje každé porušení

práv národnostní menšiny. K tomu je zvláště nezbytná rozsáhlá oblastní autonomie a naprosto demokratická místní samospráva. Hranice samosprávných a autonomních oblastí stanoví samo místní obyvatelstvo na základě zhodnocení místních hospodářských a životních podmínek, národnostního složení obyvatelstva atd.

2. Rozdělení školství v rámci jednoho státu podle národností je z hlediska demokracie vůbec a zejména pak z hlediska třídního boje proletariátu nepochybně škodlivé. A právě k takovému rozdělení směřuje v Rusku plán takzvané „kulturně národnostní“ autonomie či „vytvoření institucí, které by zaručovaly svobodu rozvoje národů“, plán, který schválily všechny židovské buržoazní strany i maloměšťácké, oportunistické živly různých národů^[260].

3. Zájmy dělnické třídy vyžadují, aby se dělníci všech národností daného státu spojili v jednotných proletářských organizacích — politických, odborových, družstevních, osvětových atd. Jen toto spojení dělníků různých národností v jednotných organizacích umožňuje proletariátu vítězně bojovat nejen proti mezinárodnímu kapitálu a reakci, ale i proti propagandě a snahám statkářů, kněží a buržoazních nacionalistů všech národů, kteří své protiproletářské snahy prosazují obvykle pod heslem „národní kultury“. Světové dělnické hnutí vytváří a každým dnem stále více rozvíjí internacionální (mezinárodní) proletářskou kulturu.

4. Pokud jde o právo národů utlačovaných carskou monarchií na sebeurčení, tj. na oddělení a na vytvoření samostatného státu, musí sociálně demokratická strana toto právo bezpodmínečně hájit. Vyžadují to základní principy mezinárodní demokracie, a zejména neslýchaný národnostní útlak, jehož se dopouští na většině obyvatelstva Ruska carská monarchie, která je ve srovnání se sousedními evropskými i asijskými státy nejreakčnějším a nejbarbarštějším státním zřízením. Vyžaduje to dále i svoboda velkoruského obyvatelstva, které nebude schopno

vytvořit demokratický stát, nebude-li vymýcen černosotňovský velkoruský nacionalismus, který se už mnohokrát krvavě vypořádal s národnostním hnutím a který je systematicky podněcován nejen carskou monarchií a všemi reakčními stranami, ale i velkoruským buržoazním liberalismem, jenž se zvláště v období kontrarevoluce před monarchií pokorně hrbí.

5. Otázku práva národů na sebeurčení (tj. ústavní záruka naprosto svobodného a demokratického způsobu řešení otázky oddělení) nelze směšovat s otázkou účelnosti oddělení toho či onoho národa. Tuto otázku musí sociálně demokratická strana řešit v každém jednotlivém případě zcela individuálně z hlediska zájmů celého společenského vývoje a zájmů třídního boje proletariátu za socialismus.

Sociální demokracie přitom musí mít na zřeteli, že statkáři, kněží a buržoazie utlačovaných národů často zastírají nacionalistickými hesly snahu rozdělit dělníky a obalamutit je, přičemž se za jejich zády paktují se statkáři a buržoazií vládnoucího národa ke škodě pracujících mas všech národů.

Porada předkládá sjezdu strany k projednání národnostní program. Porada vyzývá ústřední výbor, stranický tisk a místní organizace, aby národnostní otázku co nejdůkladněji objasňovaly (v brožurách, diskusích atd.).

O N A R O D N I C Í C H

1. Londýnský sjezd při hodnocení činnosti narodnických stran v revolučním období — mimo jiné také činnosti strany socialistů-revolucionářů³⁹ — jasně poukázal nejen na to, že tyto strany neustále kolísaly mezi podřizováním se hegemonii liberálů a rozhodným bojem proti statkářskému vlastnictví půdy a nevolnickému státu, ale i na pseudoso-

cialistický charakter jejich propagandy, zastírající protiklad mezi proletářem a drobným vlastníkem^[222].

2. V období reakce se tyto příznaky ještě prohloubily, protože strana socialistů-revolucionářů jednak odmítla důsledně demokratickou politiku a někteří členové této strany začali dokonce revoluci kritizovat podle vzoru liberálů, a jednak se přeměnila na ryze inteligentskou skupinu, odtrženou od života mas.

3. Strana socialistů-revolucionářů i nadále oficiálně obhajuje teror, jehož dějiny v Rusku plně potvrdily oprávněnost sociálně demokratické kritiky této metody boje a skončily naprostým krachem. Bojkot voleb a úplná neschopnost této inteligentské organizace plánovitě ovlivňovat společenský vývoj země zároveň způsobily, že tato strana nikde ani v nejmenším neovlivnila nový rozmach revolučního hnutí.

4. Maloburžoazní narodnický socialismus se omezuje pouze na to, že mezi dělnickou třídou propaguje škodlivé ideje, které zastírají stále se prohlubující propast mezi zájmy práce a kapitálu a snaží se líčit vyhrocený třídní boj v umírněné podobě; vede také k maloburžoazním utopiím v oblasti družstevnictví.

5. Kolísání při obhajobě demokratických hesel, kroužkařský charakter strany a její maloburžoazní předsudky silně brání narodnictví, aby v širokých kruzích rolnictva rozvinulo propagandu za republiku a demokracii. Proto tedy i samy zájmy této propagandy vyžadují především od sociálních demokratů, aby narodnictví ostře kritizovali.

Porada, která rozhodně nevylučuje takové společné akce s narodnickými stranami, jež měl speciálně na mysli londýnský sjezd, se proto domnívá, že úkolem sociální demokracie musí být:

- a) odhalovat kolísání a odmítání důsledného demokratismu, jež se projevuje v narodnických stranách;
- b) bojovat proti maloburžoaznímu narodnickému socialismu, který zastírá propast mezi kapitálem a prací;

c) podporovat republikánskodemokratické tendence mezi rolníky a přitom neustále zdůrazňovat, že jediným spolehlivým vůdcem rolnické chudiny v boji proti monarchii a statkářskému vlastnictví půdy může být socialistický proletariát důsledný ve svém demokratismu;

d) věnovat zvýšenou pozornost propagandě sociálně demokratických idejí mezi těmi skupinami dělníků, byť i nepoččetnými, které doposud věří zastaralým narodnickým teoriím.

Časopis Zavěty⁴⁰ je velmi silně narodnicky, *levicově* narodnicky orientovaný časopis, v němž působí sám pan Černov. A přitom je objemný a seriózní. Je-li možné vůbec někde najít vysvětlení proslulého „principu práce“, o kterém mluví všichni trudovici⁴¹, všichni narodnici včetně všech „eserů“, pak je to právě tady.

Někteří lidé dokonce tvrdí, že „princip práce“ je socialistický princip a že teoretikové „principu práce“ jsou rovněž socialisté.

Podíváme se, jak uvažuje o „*pracovním*“ průmyslu jeden z „levicových narodníků“, pan S. Zak, který se speciálně zabývá problematikou kapitalismu v průmyslu^[55].

Pan S. Zak rozlišuje tři druhy průmyslu: 1. „pracovní“, 2. „přechodný“ mezi pracovním a kapitalistickým a 3. kapitalistický. Ke kapitalistickému počítá podniky s více než 50 dělníky, k přechodnému podniky s 11—50 dělníky, k *pracovnímu podniky s nejvýše 10 dělníky*.

A proč jsou tyto podniky „pracovní“? Protože, jak sami vidíte, „nemá-li každý z nich alespoň jednu kancelářskou sílu a jednoho technika, nelze mluvit o kapitalistickém charakteru“.

To je teorie hodná pologramotného úředníčka, a ne publicisty, který chce získat pověst socialisty! Dokud pan Zak a další narodnici nevynaleznou „*vlastní*“, novou, ryze ruskou politickou ekonomii, do té doby se budeme držet starého názoru, že kapitalismem se nazývá *zbožní výroba*, která přeměňuje ve zboží *pracovní sílu*.

To je základní poučka, kterou je hanba neznat. Páni narodnici jsou však přívrženci Marxovy teorie a nepřáteli

buržoazní politické ekonomie jen slovy. Ve skutečnosti předkládají veřejnosti názory nejpřízemnějšího měšťáka, který se nic nenaučil a jen opakuje úryvky buržoazních frází: Pokud tu je „kancelář“, pak jde o kapitalistu. Ale když mám jen maličký podnik, tak jakýpak jsem kapitalista, jsem přece pracující člověk!

Hájit takové názory v tisku znamená odmítat vědeckou politickou ekonomii a obhajovat ignorantství.

Kapitalisté jsou malí i velcí, hloupí i chytrí, ale to není kritériem kapitalismu, tím je výroba *zboží* a používání námezdní práce.

Náš narodnik považuje za znak „pracovního“ podnikání i to, že v něm pracují členové podnikatelské rodiny. Ve skutečnosti ale každý, kdo zná základy politické ekonomie, ví, že to je znak *maloburžoazního* podnikání. Přikrášlovat takto maloburžoazii a nazývat její podnikání „pracovním“ znamená nemít o socialismu ani ponětí.

Následující čísla uvádí sám pan Zak. Na 100 podniků připadá průměrně členů podnikatelské rodiny: 1. 28 v podnicích do 3 dělníků; 2. 34 v podnicích se 4—5 dělníky; 3. 22 v podnicích se 6—10 dělníky.

To se našemu „novému narodnikovi“ povedlo, že? Sám uvádí čísla o *převaze* námezdní práce a nazývá to „pracovním“ podnikáním!!

Pan Zak se pouze letmo dotýká údajů o různých průmyslových soupisech, je u vytržení nad „množstvím“ „pracujících“ podnikatelů a ujišťuje, že to dokazuje „neopodstatněnost ortodoxní (tj. pravověrné, jak ironizují narodnici Marxovo učení) teorie“. Uvedeme úplné údaje z německého soupisu, na který se pan Zak odvolává především. Průmysl bereme v širokém slova smyslu, včetně obchodu a dopravy. [Viz tabulku na s. 92.]

Podívejte se pozorně na tento obraz kapitalismu v průmyslu. Individuálních výrobců, maloburžoou, je velmi „mnoho“: *půldruhého miliónu*. A jejich *podíl* na výrobě? *Desetina* dělníků a *žádné* stroje, ani parní, ani elektrické!!

Skupiny podniků	Počet podniků (v tisících)	%	Počet v miliónech					
			dělníků	%	ks	%	kW	%
Individuální výrobci	1452	44,4	1,4	10,1	—	—	—	—
Malé podniky (2—5 dělníků)	1524	46,7	3,8	26,2	0,7	7,4	0,1	7,1
Střední podniky (6—50 dělníků)	259	8,0	3,5	24,3	1,5	17,3	0,2	15,7
Velké podniky (51 dělníků a více)	31	0,9	5,7	39,4	6,6	75,3	1,2	77,2
<i>Celkem</i>	3266	100	14,4	100	8,8	100	1,5	100

A velkých kapitalistů? Patří jim *jedna setina* všech podniků, mají téměř dvě pětiny (39%) všech dělníků a *více než tři čtvrtiny* (75—77%) celkového počtu strojů!

Každý uvažující dělník okamžitě pochopí, že to plně potvrzuje jeho každodenní zkušenost: spousta bezmocných maloburžoň, rozdrčených kapitálem, a *absolutní převaha* nepatrného počtu kapitalistických velkopodniků.

Dále. Statistika, kterou „levicový“ narodnik tak bezbožně překroutil, dokazuje závratný rozvoj kapitalismu a vytlačování malovýroby. Srovnajme údaje tří německých soupisů, z roku 1882, 1895 a 1907 (poslední). Nebudeme unavovat čtenáře čísly a všimneme si jen toho nejdůležitějšího: podniky individuálních výrobců srovnáme se středními a velkými kapitalistickými podniky společně:

Rok	Podniky individuálních výrobců		Střední a velké kapitalistické podniky	
	% z celkového počtu podniků	dělníků	% z celkového počtu podniků	dělníků
1882	62	26	4	41
1895	54	17	7	53
1907	42	10	9	63

Před 25 lety tvořili individuální výrobci většinu ($\frac{3}{5}$) podnikatelů. Nyní jsou v menšině ($\frac{2}{5}$). Dříve měli $\frac{1}{4}$ všech dělníků, nyní pouze $\frac{1}{10}$.

Podíl kapitalistických podniků naopak rychle roste. Před 25 lety v nich pracovala menšina dělníků ($\frac{2}{5}$), kdežto nyní *většina*, téměř $\frac{2}{3}$ celkového počtu dělníků (63%). A už jsme viděli, že koncentrace (soustředění) strojů, a to jak parních, tak především elektrických, je záležitostí hrstky kapitalistů ještě v *mnohem větší míře* než koncentrace dělníků.

Takže soupisy o průmyslu ve svobodných a rychle se rozvíjejících zemích jsou nejlepším potvrzením Marxovy teorie. Kapitalismus vládne všude. Všude vytlačuje malou výrobu. Všude je zbídačována spousta rolníků, drobných řemeslníků a domácích výrobců. Velký kapitál drobného podnikatele rdousí a utlačuje tisíci různými způsoby, které statistika dosud ani nedokáže výstižně zachytit. Pro drobného podnikatele není záchrany. Nemá jiné východisko než připojit se k boji proletariátu.

Teorie „principu práce“ a „pracovního podnikání“ je slovo od slova opakování starých buržoazních předsudků. Zkušenosti všech zemí tyto předsudky na každém kroku rozbíjejí.

Levicoví narodníci, kteří se snaží dokázat dělníkům, že kapitalista nebo malý kapitalista s pěti či deseti námezdními dělníky je „pracující“ podnikatel, dokazují jen svůj buržoazní charakter.

POPLETENÍ STOUPENCI NESTRANICKOSTI

Jedním z nejrozšířenějších a nejnezdравějších jevů našeho veřejného života je přezíravý (ne-li přímo odmítavý) postoj ke stranickosti.

Pro politické individualisty, politické dobrodruhy a politické Manilovy* je příznačné odmítání stranickosti, pronášení nabubřelých slov o stranické „omezenosti“, „šablonovitosti“, nesnášenlivosti atd. apod. Ve skutečnosti se v takových slovech obráží jen směšná a ubohá domyšlivost intelektuálů, odtržených od mas a pociťujících nutnost zastříti svou slabost, nebo jejich ospravedlňování vlastního jednání. Politiku v pravém smyslu slova mohou dělat jen *masy*, ale bezpartijní *masy*, které nejdou za pevně organizovanou stranou, jsou rozptýlené a neuvědomělé, neschopné důsledného jednání a měnící se v hračku v rukou obratných politikářů, kteří se vždy „v pravý čas“ vynoří z řad vládnoucích tříd, aby využili „vhodné“ příležitosti.

Rusko patří k nejmaloburžoaznějším zemím, kde ještě téměř vůbec nezdolala svobodná politická činnost. Proto a jedině proto je u nás tak rozšířen přezíravý postoj vůči stranickosti. Soustavný a důsledný boj proti tomuto přezíravému postoji je jedním z úkolů uvědomělého dělníka v Rusku (i jednou z jeho velikých historických zásluh).

Máme tu jeden z nejnovějších příkladů samolibé ne-stranickosti mezi inteligencí, *kteřá se stranou pouze sympatizuje*.

Dělníci začali pořádat rozsáhlé sbírky na dělnické novi-

* Viz poznámku na s. 33. *Čes. red.*

ny. Není těžké pochopit, že pokud si masy jasně uvědomují, *kterému* listu je třeba pomáhat, který *směr* je třeba podporovat, *učí se* při těchto sbírkách ideově důsledné a zásadové politice.

Likvidátoři, kteří tak často sklouzávají k politice nestranickosti, zahájili známou kampaň, *aby peníze ze sbírek byly rozdělovány rovným dílem*. Byli prostě ovládáni snahou zastřít svou slabost, a v tom spěchu je dokonce ani nenapadlo, že základem takové kampaně je právě zásada *nestranickosti*.

Život je však okamžitě odhalil. Životní praxe maloburžoazní ruské veřejnosti *převzala jejich* hesla za svá: rovným dílem se všemi, s likvidátory i s narodniky!

Stoupenci nestranickosti, usvědčení z politického avanturismu, kteří se zřekli marxistické minulosti kvůli snům o čemsi „širokém“ a stejně tak bezzásadovém, se začali vytáčet a vymlouvat. G. R. ve 24. čísle likvidátorského listu^[83] ujišťuje, že oni vůbec nejsou pro sjednocení s narodniky a že prý takové sjednocení „soustavně hlásali“ marxisté.

Stěží si lze představit nehoráznější překrucování pravdy. Kdyby G. R. a spol. nebyli stoupenci nestranickosti a kdyby nepřístupovali k *dějinnostem* marxistické minulosti jako šosáci, věděli by, že *jedině* díky marxistům („pravdovcům“) byla otázka postoje dělníků k různým stranám *vyřešena* zcela oficiálně již před více než šesti lety.⁴² Jedině marxisté přesně definovali *třídní* základ *všech* největších stran v Rusku; likvidátoři by se na to nikdy nezmohli. Ze všech stran v Rusku vypracovali *jedině* marxisté před *šesti lety* místo chaotického, bezzásadového postoje („případ od případu“) k jednotlivým stranám přesnou odpověď na otázku podstaty různých „směrů“ a na postoj vůči nim.

Další vývoj událostí skvěle a zcela nezvratně potvrdil správnost této odpovědi.

V této odpovědi stojí přesně a jasně, že narodnici jsou maloburžoazní demokraté, s nimiž je přípustné podnikat jen „společné akce“ proti reakci a proti liberalismu.

G. R. a spol. se teď z toho pokoušejí vymotat tvrzením, že jsou proti sjednocení s narodniky: Jsme pro dělení výsledků sbírek rovným dílem mezi *dva* listy, jde-li o „hromadné příspěvky“, ale tam, kde jde o sbírky „mezi skupinami uvědomělých stoupenců“, jsme proti!! (viz 24. číslo listu Novaja rabočaja gazeta^[259]).

Za prvé, život již ukázal, že svou propagací rozdělování rovným dílem hodláte prosazovat nestranickost. To je fakt. V témže 24. čísle čteme rezoluci jedné dělnické skupiny: *rovným dílem i s narodniky*. Naši stoupenci nestranickosti neboli nezávislí se jako vždycky dostávají jinam, než kam původně chtěli.

Za druhé, lze nazvat skupinu uvědomělých uvědomělou, nedovede-li vychovávat masy? Nelze, páni stoupenci nestranickosti! Uvědomělí řeknou masám: přispívejte všichni, sjednocujte se všichni, ale *snažte se* přitom *pochopit* zaměření různých listů.

Přispívat a říkat při tom „rovným dílem“ znamená být indiferentní, neuvědomělý, lhotejný. Přispívat a říkat: „*pro takový a takový směr*“ znamená být uvědomělý a uvědoměle se podílet na *společné* akci.

Tuto elementární pravdu G. R. překrucuje!

Shrneme: G. R. a celý ten spolek likvidátorů sice tvrdí, že jsou proti sjednocení s narodniky, ale *ve skutečnosti* provádějí i nadále linii *indiferentního* sjednocování s nimi, hluboce škodlivou a pro dělníky nepřijatelnou linii *nestranickosti*.

Dělnická demokracie už nejednou rázně čelila a také v budoucnu musí rázně čelit hlásání nestranickosti, která otupuje politické cítění dělníků a usnadňuje všelijaké klamání dělníků.

Za pravdu, č. 3
4. října 1913.
Podepsán Kar—ov

Podle listu Za pravdu

LIBERÁLOVÉ

A OTÁZKA PŮDY V ANGLII

V sobotu 11. října (28. září podle starého kalendáře) zahájil anglický liberální ministr Lloyd George v Bedfordu dvěma „brilantními“ projevy „agrární kampaň“. Jako náš Kit Kityč* Gučkov sliboval, že „se vypořádá“ s ruskými privilegovanými a všemocnými statkáři, sliboval také anglický liberální ministr, že rozvíří kolem otázky půdy kampaň, že odhalí pozemkové vlastníky — landlords, že se obrátí k lidu a vyzve jej k „radikální“ (Lloyd George je nadmíru radikální!) pozemkové reformě.

Liberální tisk v Anglii^[300] se vynasnažil, aby projev jeho vůdce měl co nejslavnostnější ráz. Reklama, prostě reklama za každou cenu! Je-li projev příliš dlouhý, uveřejníme pouze stručný „výťah“, nazveme jej agrární „chartou“ a upravíme tak, aby místo diplomatických vytáček zkušeneho parlamentního bojovníka vynikl dlouhý výčet reform, minimální mzdy, 100 000 cottages (rodinných domků) pro dělníky i „nucené zcizení půdy podle čistě (!!)

odhadní ceny, stanovené majiteli“.

Abychom čtenáři ukázali, jak ministr liberální anglické buržoazie agituje mezi lidem, uvedeme několik úryvků z bedfordských projevů Lloyda George.

„Neexistuje aktuálnější a zásadnější otázka než otázka půdy,“ volal řečník. „Potrava, kterou se lid živí, voda, kterou pije, příbytky, v nichž bydlí, průmysl, který mu poskytuje výdělek, to všechno závisí na půdě.“ Komu však

* Kit Kityč — postava ze hry A. N. Ostrovského Pro cizí vinu, typ panovačného, nevzdělaného a surového člověka. Čes. red.

patří půda v Anglii? Hrstce boháčů! Třetina veškeré půdy v Anglii patří členům Horní sněmovny. „Landlordismus (statkářské vlastnictví půdy) je největším monopolem v naší zemi.“ Moc landlordů je neomezená. Mohou vyhnat nájemce, mohou zničit půdu více než nepřítel. Tím nechci napadat ani konkrétní osoby, ani třídu, ujišťoval horlivě ministr, ale tato situace přece není únosná.

Počet zemědělského obyvatelstva klesl v posledních desetiletích z více než dvou miliónů na půl druhého miliónu, zatímco počet hajných stoupl z 9000 na 23 000. Neexistuje žádná země na světě, kde by bylo tolik neobdělané půdy a kde by hospodařícím farmářům působila tak velké škody zvěř, kterou boháči chovají pro svou zábavu.

Bohatství Anglie závratně roste. Co však zemědělstí dělníci? $\frac{9}{10}$ z nich dostává méně než 20,5 šilinku (asi 10 rublů) týdně, částku, která se v pracovních táborech pokládá za nezbytné minimum, aby člověk neumřel hladu. 60% zemědělských dělníků dostává méně než 18 šilinků (asi 9 rublů) týdně.

Konzervativci navrhuji výkup půdy po malých parcelách. Toho, kdo mluví o výkupu, hřmal anglický Rodičev, se však zeptám: *Za jakou cenu?* (Všeobecný smích.)

Nezruinují vysoké ceny drobného kupujícího? Nezničí ho vysoké daně? Máme zákon o přidělování půdy dělníkům. Uvedu příklady. Všechny daně a poplatky z parcely činí 30 liber šterlinků (asi 270 rublů). Tato parcela se odkoupí a pak se po maličkých kouscích rozprodává na splátky chudině. Splátky činí 60 liber!

Vylidňování anglických vesnic však skrývá pro naši zemi nebezpečí, že se stane bezbrannou, bez silného rolnictva totiž není silná armáda. Ani ruský, ani anglický liberál se přece neobejdou bez demagogického využívání hrubého nacionalismu a šovinismu.

Statkáři půdu nestvořili, volal Lloyd George, země musí volit mezi nadvládou statkářů a blahobytem dělníků. Je třeba tvrdě a energicky postupovat proti monopolům;

vlastnictví půdy je největší monopol. Je třeba dát farmáři-nájemci záruku, že nebude vyhnán, připraven o plody vynaložené energie a umu (hlas ze shromáždění: Jaká opatření navrhuje?). Je třeba jednat. Už bylo dost nesmělých pokusů a polovičatých opatření. Je třeba jednat radikálně, jak se sluší na muže činu. Nejde nám přece o nějaké záplatování, nýbrž o odstranění monopolu.

Zaručit dělníkovi minimální mzdu, zkrátit pracovní den, dát mu slušný, pohodlný domek, dát mu kousek půdy, aby si tam mohl pěstovat nějaké plodiny pro svou rodinu! Je třeba vytvořit *žebříček pokroku*, aby po něm „podnikaví“ dělníci mohli vystupovat nahoru: od malé parcely či zahrady až k menšímu samostatnému hospodářství. A ti nejpodnikavější v naší zemi mohou vystoupit ještě výš a dotáhnout to až na velké farmáře. Slibují vám hory doly, když se vystěhujete do Ameriky nebo do Austrálie. My ale chceme, aby britský dělník našel obživu zde v Anglii, na své rodné půdě, aby zde našel svobodný život a vhodné prostředí pro sebe i pro své děti.

Bouře potlesku... Člověk ale cítí, že jednotliví posluchači, kteří se nedali obalamutit (jako ten, který vykřikl: Jaká opatření navrhuje?), si v duchu říkají: To jsou všechno krásné řeči, ale nás zajímají fakta...

Pěkně to řekl anglický liberální ministr, oblibenec maloměšťáckého davu, největší mistr v maření stávek nehorázným balamucením dělníků, nejlepší lokaj anglického kapitálu, který zotročuje nejen britské dělníky, ale i 300 miliónů obyvatel Indie. Jaká síla však donutila tohoto vychytralého politikáře, lokaje peněžního měšce, aby pronášel tak „radikální“ projevy?

Síla dělnického hnutí.

Anglie nemá pravidelnou armádu. Lid nelze zadržet násilím, nýbrž pouze podvodem. Dělnické hnutí nezadržitelně roste. Je tedy třeba odvrátit pozornost, je třeba „zajmout“ masy mnohoslibnými návrhy reforem, je třeba předstírat boj proti konzervativcům, je třeba slibovat

almužny, jen aby masy nepřestaly věřit liberálům, jen aby šly za průmyslovými a finančními kapitalisty jako ovečky za svými pastýři.

A slibování reforem... Cožpak anglické přísloví nepraví, že sliby jsou jako kůrka na koláči? Dělá se proto, aby se z ní ulamovalo. Lloyd George slibuje, ale plnit tyto sliby bude celá liberální vláda, a ta je zredukuje na pětinu. Konzervativci z nich pak *znovu* ulámou, takže z nich nakonec zůstane sotva desetina.

Reformismus anglické buržoazie zcela jasně ukazuje, že se v řadách dělnické třídy Británie šíří hluboké, revoluční hnutí. Žvanilům a liberálním šarlatánům se toto hnutí zastavit nepodaří.

Za pravdu, č. 8

12. října 1913

Podepsán V. I.

Podle listu Za pravdu

OKŤABRISTĚ⁴³ A DĚLNICKÉ HNUTÍ

Současná politická situace v Rusku je neobyčejně zajímavá. Jednání kadetů, progresistů⁴⁴ a okťabristů o společné „opoziční“ taktice v dumě na jedné straně a dělnické hnutí na druhé straně svědčí nejen o „oživení“, ale o něčem ještě závažnějším.

Jedním z velice poučných dokumentů naší zajímavé doby je svolání ústředního výboru Svazu 17. října, které vyzývá členy strany (jak uvádí Reč), aby „překonali apatii a dali se energicky do práce“^[15].

Okťabristický ústřední výbor se domnívá, že „nyní, kdy se revoluční síly znovu aktivizují, o čemž svědčí mimo jiné i stávky, se všichni loajálně smýšlející občané, kteří si upřímně přejí pokrokový vývoj státu, musí připojit ke Svazu 17. října a tím posílit jeho řady a zvýšit jeho autoritu“.

Činnost okťabristů musí podle názoru jejich ústředního výboru „paralyzovat vliv podvratných živlů, které se opět velice hlasitě a neodbytně ozývají a požadují nový převrat v politickém a společenském zřízení Ruska. Ústřední výbor varuje před obětmi, které budou muset stát a společnost přinést, jestliže loajálně smýšlející lidé nyní složí ruce do klína a budou se stranit veřejné činnosti. Ústřední výbor věří, že milióny loajálních ruských občanů nedovolí, aby hrstka revolucionářů zahubila Rusko.“

Takto reprodukuje Reč (č. 275) obsah zajímavého svolání ústředního výboru okťabristů a zřejmě v něm nevidí žádný odklon od obvyklé okťabristické politiky.

Podívejme se pozorně na svolání okťabristického

ústředního výboru jako na dokument charakterizující dějiny naší doby. Vyzývá okřabristy, aby „překonali apatii“. Znamená to snad, že doposud byli apatičtí? Když sly reakce vítězily, byli okřabristé apatičtí. Když *se zdálo*, že reakce je dost silná... a udržel „pořádek“, byli okřabristé spokojeni a nepovažovali za nutné „dát se do práce“. Když se ukázalo, že síly reakce nestačí („znovu se aktivizují“ síly protikladné reakčním), tu... tu okřabristé energicky začínají *pomáhat reakci*.

A skutečně, není to snad pomoc reakci, když vlivná frakce v dumě začíná honem potírat křiklounství a dotěrnost levice, její snahu „zahubit Rusko“? Představte si to: je jich „hrstka“, a najednou hrozí, že „zahubí Rusko“! Levice, jejíž tisk (v celém Rusku vychází nejméně deset listů) je téměř denně konfiskován, se vyznačuje, všimněte si, „křiklounstvím a dotěrností“! Ale tohle je přece doslovné opakování právě oněch vskutku křiklounských a dotěrných *frází*, které můžeme denně číst v černosotňovském vládním tisku.

Tady názorně vidíme, čím ve skutečnosti skončilo hlásání „pokrokových“ idejí „v duchu Manifestu ze 17. října“^[132]. Jakmile začalo dělnické hnutí slít a celkově oživilo život společnosti, začali naši „progresisté“ z řad buržoazie cenit zuby *nikoli* na reakci, nýbrž právě na dělnické hnutí.

V Rusku je opět, jenomže ve větší míře a v širším rozsahu, stejný poměr sil, jaký bylo možno pozorovat před osmi či devíti lety. Okřabristé, progresisté a kadeti tehdy nebyli diferencovaní, tvořili ucelený, jednotný a na pohled „pokrokový spolek“. Teď to vypadá, že máme *tři* vyspělé buržoazní politické strany, které získaly zkušenosti ve třech dumách a v letech 1906—1912 tak bohatých na události: okřabristy, progresisty a kadety. Jejich dělba práce je *ideální*: okřabristé otevřeně a v dokonale černosotňovské formě vyhláší válku levici, progresisté včera *uzavírali* dohody s okřabristy a dnes dělají totéž, a přitom

slibují, že se budou touto úctyhodnou činností zabývat ještě hodně dlouho. A kadeti rovněž již dlouho „uzavírají dohody“ s přáteli okřabristů, progresisty, a ujišťují přitom lid o svém, s prominutím, demokratismu.

Jestliže před osmi lety dělnické hnutí odolalo otevřené i zastírané zradě a kolísání okřabristů i kadetů, lze právem předpokládat, že dělníci za tu dobu *nezhloupili*.

Za pravdu, č. 10
15. října 1913
Podepsán K—pov

Podle listu Za pravdu

O „VÝROČÍ RUSKÉ INTELIGENCE“

Padesáté výročí moskevského liberálního listu inspirovalo všechny ruské liberály ke spoustě oslavných projevů. Je to přirozené, zákonité a logické. Sluší se přece, aby liberálové slavili výročí liberálního listu. Russkije vědomosti⁴⁵ nebyly o nic horší než ostatní liberální listy, a v určitém směru (například množstvím *vědeckého* materiálu) úroveň průměrného liberálního listu nesporně převyšovaly.

Když však liberální žvanilové, pánové Kovalevskij, Miljukov, Manuilov, Bunin apod., vychvalují list Russkije vědomosti *jménem demokracie* a z údajně demokratických pozic, pak tuto nehoráznou lež nelze přejít mlčky.

Vážení a slovutní páni liberálové! Vy všichni se zapřísaháte a dušujete, že jste pro politickou svobodu. Nechcete však pochopit jednoduchou věc, že taková liberální společnost, která se nestaví na odpor kontrarevolučním akcím liberálů v Rusku, si politickou svobodu nezaslouží a nikdy ji ani nemůže dosáhnout.

Oslavujete padesáté výročí listu Russkije vědomosti? Výborně. Pak ale neskrývejte *pravdu*. Nezapomínejte, že Russkije vědomosti byly jedním z prvních liberálních listů, který všemožně kladl odpor prvnímu významnému a mohutnému hnutí mas v Rusku, jehož cílem bylo dosáhnout politickou svobodu.

Bylo to v *létě* 1905. Závratný duch liberální vědy a liberální publicistiky, historik pan profesor Vinogradov tehdy uveřejnil v listu Russkije vědomosti významný, vskutku nezapomenutelný, „historický“ článek^[13]. Jeho základní myšlenkou je: Bylo by dobře, kdyby hnutí u nás nezašlo

dále než německé hnutí v letech 1848—1849, jinak bude u nás muset zjednat pořádek pruský kaprál.

Takovéhle věci uveřejňovaly Ruskije vědomosti, orgán liberálů, v létě roku 1905!!

Ať se každý ruský občan, jenž chce být pokládán za demokrata, nad tímto historickým faktem zamyslí. Dějiny dokázaly, a opravdu velmi přesvědčivě, slabost a nedostatečnost hnutí *na podzim* 1905, ale slovatný liberál pokládal *v létě* 1905 toto hnutí za příliš silné a kladl mu všemožně odpor.

To je fakt. Dokonce nesporný. Tento liberál a všichni, kdo smýšlejí stejně, všichni s prominutím bratři liberální politikové mají morální a politickou *vinu* na protizhido-vských pogromech na podzim 1905. Pogromisté totiž čerpali svou sílu a drzost mimo jiné právě z takovýchto „vinogradovských“ nálad liberální společnosti.

„Vinogradovovští“ liberálové mají takovou vládu, jakou si *plně* zaslужují. „Vinogradovovský“ liberál pšící do listu Ruskije vědomosti a Puriškevič, kolektivní Puriškevič, to jsou dvě strany jedné mince, propojené, vzájemně se podmiňující jevy.

V Rusku *nemůže* existovat politická svoboda, dokud zde neexistuje (nebo protože v něm neexistuje) demokracie v masovém měřítku, která by jasně chápala veškerou neprozíravost, nesmyslnost a odpornost „vinogradovského“ liberalismu listu Ruskije vědomosti.

Za pravdu, č. 10
15. října 1913

Podle listu Za pravdu

ŠPATNÁ OBHAJOBA ŠPATNÉ VĚCI⁴⁶

Jakýsi G. Golosov^[157] se smrtelně urazil, protože jsem v časopisu Prosvěščeníje napsal o Čcheidzem, že „sympatizoval se sociálními demokraty“^{[90]*}.

G. Golosov zuří a soptí, nadává z plných plic a vykřičníky i otazníky rozhodně nešetří. Avšak čím více se G. Golosov zlobí, tím je jasnější, že zlostným vykřikováním zastírá nedostatek argumentů.

Řekl jsem, že Čcheidze stojí na okraji strany. Golosov by se mohl snadno dovědět, že by můj názor vyvrátil, kdyby dokázal Čcheidzeho *věrnost straně*.

Poukázal jsem na skutečnost, že v nejkritičtějším okamžiku dějin sociálně demokratické frakce (a rovněž dějin obrody strany) Čcheidze „se držel stranou“. Když se formoval likvidátorský a antilikvidátorský tisk (roku 1911 a začátkem roku 1912), *nebyl Čcheidze ani zde, ani tam*.

Vyvrací snad můj rozzlobený odpůrce tento přesně zjištěný fakt?

Nikoli. Rozzlobený G. Golosov tento fakt nevyvrací a vyvrátit ani nemůže. Chudák Golosov, zlobí se, ale není mu to nic platné! Ustrašeně obchází skutečnost dokazující, že Čcheidze jednal (přes jeho řečnický talent a parlamentní zkušenosti) jako člověk, *který se stranou pouze sympatizuje*.

Kdyby rozzlobený G. Golosov dovedl přemýšlet, pochopil by, že pro člověka věrného straně je příznačné, že se co nejenergičtěji, přímo a otevřeně podílí na činnosti své strany (a nejenom její frakce v dumě). Vznik likvidátorské-

* Viz tento svazek, s. 68. *Red.*

ho a antilikvidátorského tisku byl mimořádně závažnou událostí v nejnovějších dějinách marxismu. Nezvratně jsem tedy dokázal, že Čcheidze *se stranou pouze sympatizuje*.

G. Golosov křičí s jakousi hysterickou zlobou: „Strana je tam, kde je V. Iljin a G. Zinovjev.“

Dobrák Golosov si k vlastní škodě pokládá velice zajímavou a velice důležitou otázku, otázku, *kde* je strana. A není-li sám G. Golosov schopen o tom přemýšlet, přemýšleli a přemýšlejí o tom všichni dělníci.

Strana je *tam*, kde je většina uvědomělých dělníků-marxistů, kteří se účastní politického života.

G. Golosov se právě proto až hystericky zlobí, neboť cítí, že není s to tuto prostou pravdu vyvrátit.

Volby do IV. dумы i dějiny vzniku a vývoje Pravdy, volby do vedení svazu kovodělníků i kampaň za pojištění, rezoluce dělníků na podporu šesti dělnických poslanců, to všechno *dokázalo*, že strana podporuje šest poslanců, podporuje jejich linii. *Jejich* hesla byla schválena a provedena *masovými* akcemi dělníků ve všech oblastech dělnického hnutí.

Rozhněvaný Golosov se zlobí právě proto, že není schopen vyvrátit přesná, zřejmá a nesporná fakta o vítězství marxistů nad likvidátory ve volbách i v odborech, při zakládání deníků i v kampani za pojištění.

Lidem, proti nimž hovoří *všechna* fakta, zbývá jen „zlost“ a hysterie.

Strana je tam, kde se většina dělníků semkla kolem stranických usnesení, která dávají ucelené, systematické a přesné odpovědi na nejdůležitější otázky. Strana je tam, kde je většina uvědomělých dělníků spjata jednotou těchto usnesení i společnou vůlí svědomitě je realizovat.

G. Golosov hájí „právo“ Čcheidzeho (a sedmi poslanců) porušovat tato usnesení, tuto vůli dělnické třídy, čímž rozbíjí stejně jako všichni likvidátoři marxistickou organizaci z pozic nestrannosti.

Dělníci budou nepochybně i nadále podporovat stano-

visko svých šesti poslanců proti stanovisku sedmi, kteří se stranou pouze sympatizují.

Za pravdu, č. 12

Podle listu Za pravdu

1. října 1913

Podepsán V. Iljin

PROHLÁŠENÍ

Vážení soudruzi!

Rok společné práce ve Státní dumě odhalil mezi námi a vámi, tj. ostatními sedmi sociálně demokratickými poslanci, četné konflikty a třenice. Výsledkem byla otevřená polemika v tisku. Vaše poslední usnesení, která jste prosadili těsně před ukončením zasedání Státní dumy v červnu 1913, kdy už část poslanců odjela, s konečnou platností ukázala neudržitelnost a bezvýchodnost vzniklé situace. Sedmi hlasy proti šesti jste přijali tato usnesení: odmítli jste poskytnout bolševikům (tj. šesti poslancům) jedno ze dvou míst v rozpočtové komisi a zvolili jste jednoho (nikoli dva) do jisté důležité instituce.

Už nejednou jste sedmi hlasy proti šesti připravili šest dělnických poslanců o jednoho ze dvou řečníků, kteří měli v dumě promluvit. Proto zmíněné usnesení bylo tou poslední kapkou, kterou pohár přetekl.

Jistě víte, že jsme postupovali a postupujeme plně a bezvýhradně v duchu důsledného marxismu a že se ideově vždy přikláníme k jeho obecným zásadám.

Také jistě znáte, soudruzi, zcela objektivní fakta, která dokazují, že nepřeháníme, když říkáme, že naše činnost je v naprostém souladu s vědomím a vůlí obrovské většiny uvědomělých marxisticky smýšlejících dělníků Ruska. Dokázalo to i vydávání Pravdy, prvního dělnického listu, který vznikl v době rozmachu dělnického hnutí v dubnu až květnu roku 1912 a sjednotil kolem sebe většinu dělníků. Dokázal to i náklad Pravdy, jenž dosáhl 40 000 výtisků. Dokázaly to sbírky pro tento list, organizované dělnickými

skupinami, o nichž Pravda vždy otevřeně informovala. Dokázaly to volby do IV. státní dumy v dělnické kurii. Za poslance kurie byli zvoleni sami bolševici a v porovnání s volbami do II. a III. státní dumy v dělnické kurii se prokázalo, že se mezi uvědomělými dělníky v Rusku nesporně, nezvratně a v obrovském měřítku rozšířil marxismus a antilikvidátorské smýšlení. Dokázaly to konečně i volby do vedení svazu kovodělníků v Petrohradě a vydávání prvních dělnických novin letos v Moskvě. Je samozřejmé, že pokládáme za svou bezpodmínečnou povinnost jednat zcela důsledně v souladu s vůlí většiny dělníků Ruska, sjednocených na základě marxismu.

A zatím vy, sedm poslanců, jednáte bez ohledu na tuto vůli a proti ní. Klidně přijímáte usnesení, která odporují vůli většiny uvědomělých dělníků. Připomeňme například, jak jste podle určitých kompromisnických zásad schválili Jagieľa, který není sociální demokrat a kterého dosud neuznal žádný sociální demokrat v Polsku, nebo jak jste proti vůli většiny dělnictva schválili nacionalistická hesla, takzvanou kulturně národnostní autonomii, apod. Neznáme přesně váš postoj k likvidátorskému směru, ale domníváme se, že k likvidátorství spíše jen inklinujete a že nejste jeho vyslovenými stoupenci. Ať je to však jakkoli, zůstává nesporným faktem, že názory a požadavky té většiny uvědomělých dělníků Ruska, s nimiž jdeme my ruku v ruce, nepokládáte za závazné.

Je zbytečné říkat, že za takových okolností každý socialista v kterékoli zemi na světě, každý uvědomělý dělník označí za nehoráznost vaši snahu potlačovat nás většinou jednoho hlasu, připravovat nás o jedno ze dvou míst v komisích dumy nebo v jiných institucích, v seznamu řečníků v dumě atd., vnučovat nám taktiku a politiku, kterou většina uvědomělých dělníků v Rusku odsuzuje.

Konstatujeme a jsme nuceni konstatovat, že v současné době jsou rozpory existující mezi námi nesmiřitelné, a to nejen pokud jde o práci v dumě. Jsme nuceni konstatovat,

že vaše snaha potlačovat nás a připravovat nás o jedno ze dvou míst je vyloženě rozbíječská a znemožňuje jakoukoli spolupráci. Protože však respektujeme naléhavé přání dělníků zachovat při práci v dumě alespoň navenek zdánlivé jednoty sociálně demokratických poslanců a poněvadž přihlížíme k našim zkušenostem za poslední rok, které dokázaly, že lze takové jednoty při projevech v dumě dosáhnout *dohodou*, navrhujeme, abychom se přesně, jednoznačně a jednou provždy dohodli, že jakékoli potlačování šesti poslanců za dělnickou kurii sedmi hlasy je nepřipustné. Skutečnou jednotu sociálně demokratické frakce ve IV. státní dumě lze zachovat jedině tehdy, bude-li plně a bezpodmínečně uznána rovnost mezi sedmičlennou a šestičlennou skupinou poslanců a bude-li uplatňována zásada vzájemné dohody při veškeré práci v dumě.

Za pravdu, č. 13
18. října 1913

Podle listu Za pravdu

DUMSKÁ „SEDMA“

Obširná prohlášení a argumenty, jimiž sedm poslanců Státní dumy obhajuje likvidátorství, působí velmi podivným dojmem.

Sedma mluví stále *jen* o práci v dumě, o činnosti sociálních demokratů *v dumě!*

Za zdmi Tavriidského paláce pro sedmu neexistuje *žádná* organizace! „Nás sedm se usneslo, my s Jagieľem jsme hlasovali, my jsme vyslali řečníky, my jsme schvalovali deklaraci“ — nic jiného od nich neuslyšíte. „My, členové dumy“, „my v dumě“, kromě toho nic jiného sedma nezná a neumí pochopit.

Sedm poslanců je už tak silně nakaženo likvidátorstvím, že přestalo chápat i základy marxismu.

Z marxistického hlediska musí poslanci v dumě prosazovat *nikoli svou* vůli, nýbrž vůli marxistické organizace, *nikoli svá* usnesení, nýbrž usnesení marxistů, *nikoli svou* taktiku, nýbrž jejich taktiku. Je to opravdu smutné, že musíme objasňovat tyto základy marxismu poslancům dumy! Až kam je zavedlo přiklání se k likvidátorství, když si troufají odmítat existenci strany a rozbít proletářskou politickou organizaci!

Otázku, „kde je marxistická organizace“, se sedm poslanců inklinujících k likvidátorství *bojí dokonce i formulovat*.

A přitom je právě v tom podstata celé věci.

Veškeré volání po jednotě je pouhopouhé pokrytectví, obchází-li se otázka *jednotné* vůle, *jednotných* usnesení

a *jednotné* taktiky *většiny* pokrokových a uvědomělých dělníků Ruska, sdružených v marxistických organizacích.

List Za pravdu již dávno odhalil^[113], podle jakých faktů je možné (a nutné) zjistit, že většina dělníků se řídí marxismem, jehož nerespektování znamená rozbíječství, dezorganizaci a rozpad.

Jsou to tato fakta: 1. volby do IV. dumy v dělnické kurii; 2. problematika dělnických novin; 3. odborové organizace. V Evropě je sem zahrnováno ještě to nejdůležitější: počet veřejně registrovaných členů politické strany. Každý chápe, že v Rusku tato fakta nemůžeme mít k dispozici; částečně je nahrazují *společná usnesení*, závazná pro každého poctivého dělníka.

Likvidátoři a sedm poslanců o tom nic neříkají, ani slůvkem *se nezmiňují* o tom, co charakterizuje marxistickou organizaci, o jejích usneseních a o její taktice! Likvidátoři a sedm poslanců chtějí „jednotu“, tj. chtějí, aby se šest dělnických poslanců *podřídilo sedmi lidem odmítajícím existenci strany, tj. porušení vůle marxistů jako celku*.

Likvidátoři a sedm poslanců chtějí, aby skupina sociálně demokratických poslanců v dumě jednala na svou pěst, jak se jí zachce, *bez tohoto celku a proti němu*. A tento hanebný, dezorganizátorský požadavek nazývají požadavkem jednoty.

Volání sedmi poslanců po jednotě připomíná známou anekdotu: sedma se hodlá „spojit“ se šestkou, jako se člověk „spojuje“ s krajícem chleba. Tím, že ho *sní*.

Sedm poslanců, kteří odmítají existenci strany, chtějí pozřít šest marxistů a žádají, aby se tomu říkalo „jednota“.

Sedm lidí, *kteří se odtrhli* od většiny dělnictva, sedm poslanců, *kteří inklinují k likvidátorství*, sedm lidí, kteří zapomněli, že jsou v dumě pouhými *tlumočnický* vůle většiny dělníků, rozbíjí marxistickou organizaci. To je skutečná činnost likvidátorů a sedmi poslanců!

Dělnická třída vystupuje proti tomuto neslýchanému dezorganizátorskému povýšeneckému jednání nepřátel

organizace dělnické třídy a kategoricky požaduje disciplinovanost i při práci v dumě.

Za pravdu, č. 19
25. října 1913
Podepsán V. F.

Podle listu Za pravdu

LIBERÁLNÍ BURŽOAZIE A LIKVIDÁTOŘI

Nejvýznamnější strana ruské liberální buržoazie, strana kadetů, má ve svém hlavním štábu mnoho lidí s evropským vzděláním. V naší době nemůže být pokládán za vzdělaného člověka nikdo, kdo nemá všeobecné znalosti o marxismu a o západoevropském dělnickém hnutí.

Ruští kadeti, v jejichž straně je mnoho příslušníků buržoazní inteligence, samozřejmě tyto znalosti mají, mají dokonce dost lidí, kteří sami byli zmlada marxisty nebo téměř marxisty a kteří věkem „zmoudřeli“ a stali se z nich liberální šosáci.

To všechno vysvětluje rozdílné postoje starých, evropských a nových, ruských liberálů k sociální demokracii. Evropští liberálové bojovali proti jejímu vzniku, upírali jí právo na existenci, kdežto ruští liberálové se musí smířit se *skutečností*: „Nepochybujeme,“ píše se v úvodníku listu Reč (č. 287)^[235], „že sociální demokracii v Rusku je souzeno stát se legální politickou stranou proletariátu“. Boj *proti* sociální demokracii nabyl proto u našich liberálů podobu boje *za oportunistus v řadách* sociální demokracie.

Naši liberální buržoové nebyli schopni zabránit vzniku a rozvoji sociální demokracie, a proto věnovali veškeré úsilí tomu, aby *se vyvíjela v liberálním duchu*. Proto ta dlouholetá a systematická snaha našich kadetů podporovat oportunistus (a zejména likvidátorství) v řadách sociální demokracie. V této podpoře liberálové *právem* vidí *jediný* prostředek, jak si udržet vliv na proletariát, jak docílit, aby dělnická třída byla na liberální buržoazii závislá.

Proto je velmi poučné, jak liberálové hodnotí boj šesti

dělnických poslanců se sedmi poslanci, kteří inklinují k likvidátorství. Liberálové, kteří se na to dívají z pozice nezúčastněných, jsou nuceni přiznat přímo základní skutečnost: sedm poslanců, to jsou „parlamentní síly sociální demokracie“, to je „strana parlamentní činnosti“, v jejich řadách je „veškerá inteligence sociální demokracie pracující v dumě“. Je to linie „vývoje sociální demokracie v legální parlamentní stranu“, linie spojená se zvláštním „zaměřením taktiky“. „List Novaja rabočaja gazeta je orgánem sociálně demokratických členů parlamentu.“

Naproti tomu list Za pravdu je „orgánem nesmiřitelných“, píše Reč. Není to strana parlamentní činnosti, nýbrž „strana protikladného zaměření“.

Strana „*poslanců z řad inteligence*“ proti „*dělnickým poslancům*“, tak to hodnotí list Reč. Afektovaně tvrdí, že nelze vědět, za kým jde většina dělníků, ale ihned popírá sám sebe touto nadmíru poučnou tirádou:

„Čím zdlouhavější bude,“ píše list, „přechod k takové normální existenci“ (tj. veřejné, legální), „tím spíše lze očekávat, že *parlamentní většina sociálně demokratické inteligence bude nucena ustoupit mimoparlamentní dělnické většině* s jejím nynějším smýšlením. Smutné výsledky takového rozdělení směrů jsme viděli koncem roku 1905. A ať jsou názory na východisko z nynější slepé uličky v budoucnu jakékoli, sotva se najdou lidé, kteří by chtěli obhajovat chyby, jichž se dopustili nezkušení vůdci mas ovládaných živelnými náladami v oněch zimních měsících.“ Tolik list Reč.

Podtrhli jsme slova, která nás nyní v tomto přiznání nejvíce zajímají.

Mimoparlamentní dělnická většina proti „parlamentní většině sociálně demokratické inteligence“ — to je podstata sporu mezi šesti a sedmi poslanci, kterou pochopili dokonce i liberálové.

Skupina sedmi poslanců a Novaja rabočaja gazeta, to je většina inteligence, která se označuje za sociálně demokratickou a stojí *proti* „mimoparlamentní dělnické většině“, *proti straně*.

Stará strana neexistuje, stará strana je zbytečná, obejde-

me se bez strany, stačí nám noviny a činnost v dumě, a současně propagování budoucí legální strany, to je podstata stanoviska sedmi poslanců i stanoviska všech likvidátorů.

Je pochopitelné, proč liberálové tolik hýčkají sedm poslanců a likvidátory, chválí je, že chápou parlamentní podmínky, proč nazývají jejich taktiku „složitou, prozíravou, nezvulgarizovanou“. Sedma a likvidátoři vnášejí mezi dělníky *liberální hesla* — tak proč by je liberálové nechválili? Liberálové nepotřebují nic jiného než vytvořit si z inteligence, členů parlamentu a legalistů baštu *proti* staré straně, *proti* „mimoparlamentní dělnické většině“.

Ať se tato bašta nazývá sociálně demokratickou, podstata není v názvu, nýbrž v její liberální dělnické politice, uvažuje vzdělaná buržoazie a ze svého hlediska uvažuje naprosto správně.

Liberálové pochopili (a vyzvonili) to, co dávno pochopili všichni uvědomělí a pokrokoví dělníci, že skupina kolem listu *Novaja rabočaja gazeta* a za ní jdoucí skupina sedmi poslanců jsou baštou liberální inteligence, která se odtrhla od sociálně demokratické strany, odmítá stranu a vysmívá se ilegální činnosti, soustavně uskutečňuje politiku ústupků buržoaznímu reformismu, buržoaznímu nacionalismu atd.

Jednota „mimoparlamentní dělnické většiny“, opravdu stranické a opravdu nezávislé na liberální buržoazii je *nemyslitelná* bez rozhodného boje proti této intelektuální baště likvidátorů dělnické strany.

K A P I T A L I S M U S A P Ř I S T Ě H O V A L E C T V Í D Ě L N Í K Ů

Kapitalismus vytvořil zvláštní druh stěhování národů. Průmyslově rychle se rozvíjející země, které zavádějí více strojů a vytlačují zaostalé země ze světového trhu, zvyšují mzdy nad průměr a získávají námezdní dělníky ze zaostalých zemí.

Statisíce dělníků se tedy stěhují do zemí vzdálených sta a tisíce kilometrů. Vyspělý kapitalismus je násilím vtahuje do svého koloběhu, vytrhává je ze zapadlých krajů, začleňuje je do světodějného hnutí a staví je tvář v tvář silné, sjednocené, mezinárodní třídě průmyslníků.

Je nepochybné, že jediné krajní bída nutí lidi opustit svou vlast a že kapitalisté přistěhovalé dělníky nehorázně vykořisťují. Pouze reakcionáři však mohou zavírat oči před *progresivním* významem tohoto moderního stěhování národů. Útlaku kapitálu se nelze zbavit bez dalšího rozvoje kapitalismu, bez třídního boje v jeho rámci. A právě do tohoto boje vtahuje kapitalismus pracující masu *celého* světa, protože odstraňuje zatuchlost a zkostnatělost provinciálního života, boří národnostní přehradu a předsudky a spojuje dělníky všech zemí v obrovských továrnách a dolech v Americe, v Německu atd.

V přistěhovalectví dělníků je na prvním místě Amerika. Počet přistěhovalců do Ameriky rostl takto^[317]:

Za deset let 1821—1830	99 000	přistěhovalců
” 1831—1840	496 000	”
” 1841—1850	1 597 000	”
” 1851—1860	2 453 000	”
” 1861—1870	2 064 000	”

Za deset let 1871—1880	2 262 000 přistěhovalců
” 1881—1890	4 722 000 ”
” 1891—1900	3 703 000 ”
Za devět let 1901—1909	7 210 000 ”

Počet přistěhovalců je obrovský a neustále stoupá. V průběhu pěti let 1905—1909 se do Ameriky (jde jen o Spojené státy) přistěhovalo v průměru *více než milión lidí* ročně.

Přitom je zajímavé, jak se změnilo složení přistěhovalců (imigrantů, tj. těch, kteří se vystěhovali do Ameriky). Do roku 1880 převládala takzvaná *stará* imigrace ze starých kulturních zemí, z Anglie, Německa a částečně ze Švédska. Dokonce až do roku 1890 přicházela více než polovina všech přistěhovalců z Anglie a z Německa.

Od roku 1880 začíná neuvěřitelně rychlý růst takzvané *nové* imigrace z východní a jižní Evropy, z Rakouska, Itálie a Ruska. Z těchto tří zemí se do Spojených států severoamerických přistěhovalo:

Za deset let 1871—1880	201 000
” 1881—1890	927 000
” 1891—1900	1 847 000
Za devět let 1901—1909	5 127 000

Nejzaostalejší země Starého světa, v jejichž celkovém způsobu života se zachovalo nejvíce pozůstatků feudalismu, si tedy tak říkajíc násilím osvojují civilizaci. Americký kapitalismus vymaňuje milióny dělníků ze zaostalé východní Evropy (včetně Ruska, z něhož se v letech 1891 až 1900 vystěhovalo 594 000 a v letech 1900—1909 asi 1 410 000 lidí) z jejich zpola středověkých poměrů a začleňuje je do pokrokové mezinárodní armády proletariátu.

Zajímavé pozorování učinil Gurvič, autor neobyčejně zajímavé anglicky psané knihy *Přistěhovalectví a práce*^[293], která vyšla loni. Počet přistěhovalců do Ameriky vzrostl zejména po revoluci roku 1905 (roku 1905 1 milión; roku 1906 1,2 miliónu; roku 1907 1,4 miliónu, v roce 1908

i 1909 1,9 miliónu). Dělníci, kteří se účastnili v Rusku různých stávek, přinesli i do Ameriky atmosféru odvážnějších, útočnějších masových stávek.

Rusko stále více zaostává, neboť přenechává cizině část svých nejlepších dělníků; Amerika jde stále rychleji vpřed, neboť odnímá celému světu nejvitálnější a pracovně nejzdatnější dělnické obyvatelstvo.*

Německo, které víceméně drží krok s Amerikou, se mění ze země, z níž se dělnictvo vystěhovává, v zemi, která získává cizí dělníky. Počet vystěhovalců z Německa do Ameriky, jenž dosáhl za deset let 1881—1890 1 453 000, poklesl za devět let 1901—1909 na 310 000. Cizích dělníků bylo v Německu v letech 1910—1911 695 000 a v letech 1911 až 1912 729 000. Podíváme-li se na rozdělení těchto dělníků podle profese a podle zemí, odkud přišli, dostaneme tento obraz:

	Cizí dělníci zaměstnaní v Německu v letech 1911—1912 (v tisících).		
	v zemědě- lství	v průmyslu	celkem
Z Ruska	274	34	308
Z Rakouska	101	162	263
Z ostatních zemí	22	135	157
Celkem	397	331	728

Čím zaostalejší země, tím víc nekvalifikovaných, „pomocných“ zemědělských dělníků se z ní vystěhovává. Vyspělé národy se zmocňují, dá se říci, nejlepších možností výdělků a méně kulturním zemím ponechávají horší možnosti. Z Evropy vůbec („z ostatních zemí“) se do Německa přistěhovalo 157 000 dělníků, z toho *přes* $\frac{8}{10}$ (135 000 ze

* Kromě Spojených států se rychle rozvíjejí také ostatní americké státy. Do Ameriky se v posledním roce přistěhovalo asi 250 000 lidí, do Brazílie asi 170 000 lidí, do Kanady více než 200 000, celkem 620 000 lidí za rok.

157 000) průmyslových dělníků. Ze zaostalého Rakouska se vystěhovalo $\frac{9}{10}$ (162 000 z 263 000) průmyslových dělníků. A z Ruska, které je ze všech nejzaostalejší, pouze $\frac{1}{10}$ průmyslových dělníků (34 000 z 308 000).

Rusko tedy všude a ve všem doplácí na svou zaostalost. Avšak dělníci v Rusku se v porovnání s ostatním obyvatelstvem nejhouvernatěji zbavují této zaostalosti a nekulturnosti, nejenergičtěji bojují proti těmto „milým“ rysům své vlasti, spojují se co nejtěsněji s dělníky všech zemí a vytvářejí sílu, která přinese osvobození celému světu.

Buržoazie štvě dělníky jednoho národa proti dělníkům jiného národa a snaží se narušit jejich jednotu. Uvědomějí dělníci, kteří chápou, že kapitalismus nevyhnutelně rozboří všechny národnostní přehrady a že je to pokrokový jev, se snaží pomoci uvědomovat a organizovat své druhy v zaostalých zemích.

Ža pravdu, č. 22

29. října 1913

Podepsán V. I.

Podle listu Ža pravdu

M A T E R I Á L Y
O B O J I U V N I T Ě
S O C I Á L N Ě D E M O K R A T I C K Ě
F R A K C E V D U M Ě⁴⁷

Mezi šesti dělnickými (za dělnickou kurii) sociálně demokratickými poslanci ve Státní dumě — Badajevem, Malinovským, Muranovem, Petrovským, Samojlovem a Šagovem — na jedné straně a ostatními sedmi členy sociálně demokratické frakce ve Státní dumě začal boj. Obě skupiny^[87, 255] se obrátily na dělníky s výzvou, aby otázku posoudili a vyslovili svůj názor.

Petrohradští dělníci už diskusi zahájili, a aby probíhala úspěšně, přinášíme přehled materiálů a argumentů, které budou zajímat každého dělníka, jemuž leží na srdci osud jeho marxistické organizace.

Č Í J E T O V Ů L E ?

Základní otázkou, kterou musí dělníci v souvislosti s rozkolem sociálně demokratické frakce v dumě řešit, je otázka, jaký postoj zaujímá frakce v dumě vůči marxistům jako celku. Čí vůle má určovat usnesení, taktiku a postup sociálně demokratické frakce v dumě?

Zkušenosti všech sociálně demokratických frakcí na světě dávají na tuto otázku jasnou a zcela jednoznačnou odpověď. Sociálně demokratičtí poslanci v dumě jsou vykonavateli vůle uvědomělého a sjednoceného proletariátu určité země. Usnesení, která uvědomělý proletariát schválil a která uplatňuje v celém svém hospodářském a politickém boji, jsou pro sociálně demokratické zástupce v dumě *závazná*. Poslanci parlamentu, kteří neplní vůli uvědomě-

lého, sjednoceného a pokrokového proletariátu, rezignují na svou funkci, tj. vzdávají se poslaneckého mandátu.

Tyto obecné a základní teze, s nimiž souhlasí všichni marxisté na celém světě, je především třeba správně pochopit a dobře si je osvojit, aby různí nepoctiví lidé nemohli zamotávat a zatemňovat spornou otázku.

Začne-li někdo hájit názor, že sociální demokraté v dumě nejsou závislí na vůli většiny sjednocených a uvědomělých dělníků, projeví se ihned jako nepřítel marxistické organizace narušující každou jednotu, každou společnou práci sociálně demokratických dělníků.

Nyní vyvstává otázka, jak máme my ruští dělníci zjistit, jaká je vůle a usnesení většiny uvědomělých a sjednocených sociálně demokratických dělníků v Rusku.

JAKÁ JE VŮLE VĚTŠINY UVĚDOMĚLÝCH DĚLNÍKŮ V RUSKU?

Vůle proletariátu, který se semknul a vytvořil jednotný politický celek, se na celém světě zjišťuje podle těchto hledisek:

Za prvé dělnické noviny. Podporou těch či oněch dělnických novin proletariát demonstruje svou politickou vůli, vyjadřuje, který směr podporuje.

Za druhé volby do parlamentu. Volební zákon je v různých zemích různý, avšak často se dá přesně zjistit, *jaké poslance* volí dělnická třída. *Zaměření* poslanců, které si dělníci zvolili, je *ukazatelem vůle* proletariátu.

Za třetí nejrůznější dělnické spolky, sdružení a zejména odborové organizace bojující proti kapitálu umožňují udělat si úsudek o vůli proletariátu.

Za čtvrté v západní Evropě jsou nejpřesnějším ukazatelem vůle proletariátu usnesení socialistických stran, které pracují legálně a nemusejí složení svého členstva utajovat.

V Rusku, jak víme, legální sociálně demokratická strana neexistuje, dokonce i kadetská strana je u nás pokládána za zakázanou. Proto lidi, kteří útočí na „ilegalitu“, zřikají se jí nebo takový postup omlouvají, jsou v Rusku nazýváni likvidátory, tj. odpadlíky, rozbíječi dělnické organizace.

Podíváme se teď, co říkají o vůli nejpokrokovějších dělníků Ruska *fakta*.

CO ŘÍKAJÍ O VŮLI PROLETARIÁTU VOLBY DO II., III. A IV. STÁTNÍ DUMY?

V reakční snaze oddělit dělníky od rolnictva zavádí volební zákon v Rusku^[194] dělnické kurie, tj. samostatné volby poslanců za dělníky. Tím se však dá ještě přesněji zjistit vůle dělníků, kteří posílají do dumy lidi souhlasící s jejich názory a s jejich zaměřením.

Proto byli *všichni* poslanci *za dělnickou kurii* ve II., III. i IV. dumě *sociální demokraté*. Všichni myslící lidé (kromě politických šejdířů) z toho museli vyvodit závěr, že vůle dělníků v Rusku je jít svorně a věrně se sociálními demokraty.

Jaký směr uvnitř sociální demokracie však podporovali dělníci?

Na to dávají jasnou odpověď údaje *o zaměření* poslanců za dělnickou kurii. Ve II. dumě jich bylo 23, z toho 11 bolševiků (tj. 47%). Je známo, že v téže době, na jaře 1907, bylo přesně zjištěno a ověřeno, že většina dělnické strany je pro bolševiky.

Ve III. dumě po změně volebního zákona^[195] zastupovalo dělnickou kurii 8 poslanců, z toho 4 bolševici (tj. 50%). Ve IV. dumě bylo za dělnickou kurii 9 poslanců, z toho 6 bolševiků (tj. 67%).

Během šesti let, od roku 1907 do roku 1912, kdy inteligence ze sociálně demokratické strany utíkala, přecházelo stále více dělníků k bolševikům.

Přes dvě třetiny dělníků v Rusku souhlasí s názory a zaměřením šesti dělnických (za dělnickou kurii) poslanců IV. dumy: Badajeva, Malinovského, Muranova, Petrovského, Samojlova a Šagova. Na jejich straně je *převážná většina* uvědomělých dělníků, kteří se účastní politického života.

Příslušníci inteligence utíkali z marxistické organizace, likvidovali ji. Dělníci utíkali od likvidátorů. Popírat tuto pravdu mohou jen nepoctiví lidé.

KDO JSOU ZÁSTUPCI?

Téhož dne, kdy se v novinách objevilo prohlášení šesti poslanců* i prohlášení jejich odpůrců, pospíšil si likvidátorský list (v č. 60)^[239] uvést jako argument na obranu sedmi poslanců tvrzení, že za sedmi poslanci prý stojí *nemenší* počet dělnických hlasů než za šesti.

V našem listu (č. 13)^[154] byly tehdy uveřejněny údaje, které úplně potřely likvidátory a dokonale jejich „argument“ vyvrátily.

Tyto údaje uvádějí počet dělníků v jednotlivých guberniích, kteří do dumy vyslali sociálně demokratické poslance. Dávají jasnou představu o tom, pro kterou část sociálně demokratické frakce je víc dělnických hlasů, a dokonce o kolik.

Přetiskujeme tyto údaje: [Viz tabulku na s. 126.]

Protože poslanec Jagiełło nepatří k sedmi poslancům, jelikož není členem sociální demokracie a nemá rozhodující hlas v otázce vztahu mezi šesti a sedmi poslanci, a kromě toho se dostal do dumy proti vůli většiny dělnických volitelů města Varšavy, nemůže být počet dělníků ve

* Viz tento svazek, s. 109–111. Red.

Gubernie	Jména poslanců	Počet dělníků podle zprávy továrnických inspektorů	Báňský průmysl	Celkem
Moskevská	Malinovskij	348 000	3 000	351 000
Vladimirská	Samojlov	202 000	3 000	205 000
Petrohradská	Badajev	170 000	27 000	197 000
Jekatěrinoslavská	Petrovskij	33 000	85 000	118 000
Kostromská	Šagov	91 000	—	91 000
Charkovská	Muranov	45 000	1 000	46 000
	<i>Celkem</i>	889 000	119 000	1 008 000
Varšavská	Jagielko	78 000	—	78 000
Donská oblast	Tuljakov	18 000	41 000	59 000
Ufská	Chaustov	6 000	31 000	37 000
Tavridská	Burjanov	10 000	10 000	20 000
Irkutská	Maňkov	2 000	11 000	13 000
Tifliská	Čcheidze	5 000	—	5 000
Karská a Batumská oblast	Ččenkeli	1 000	1 000	2 000
	<i>Celkem</i>	120 000	94 000	214 000

Varšavské gubernii započítáván mezi dělnické hlasy, které jsou pro sedm poslanců.

Z 1 144 000 hlasů tedy připadá na sedm poslanců jen 136 000, čili 11,8%, čili asi *jedna desetina*, a na šest poslanců 1 008 000 hlasů, čili 88,2%, čili přibližně *devět desetin*.

Kategorické tvrzení likvidátorů, že pro šest a pro sedm poslanců hlasoval stejný počet dělníků, je tedy úplně vráceno.

A co proti tomu likvidátoři namítají?

Jejich odpověď si zasluhuje, abychom ji citovali v plném znění. Vysvětlit ji lze jen bezvýhodností jejich situace.

„*Ponecháváme stranou otázku správnosti a významu těchto čísel a konstatujeme...*“, praví pan F. v 61. čísle listu Novaja rabočaja gazeta^[258].

Mluvili jste, pánové, o počtu dělnických hlasů, byla vám předložena čísla, ale vy je ponecháváte stranou.

Ještě to ani nedořekl, a už v následujícím čísle (62.) čteme tvrzení^[150], kterému se lze jen upřímně podívat.

„*K aritmetické stránce tohoto tvrzení se náš list vyslovil již včera.*“

Ponechat stranou znamená „vyslovit se“. Kohopak mají páni likvidátoři za takové prostáčky?

Když jsme uváděli zmíněná čísla, která likvidátoři nevyvrátili, nezmínili jsme se ani slůvkem o zvláštním významu, který mají v našem volebním systému gubernie, v nichž bylo zvoleno šest dělnických poslanců. Likvidátoři, zmatení *fakty*, se pokoušejí tvrdit, že zákon z 3. června dal šesti poslancům zvláštní výsady, že rigorózně uznáváme stolypinovské kurie, že za sociálně demokratické pokládáme pouze šest poslanců atd.

Pro takové řeči existuje přílehavé, i když ne zrovna lichotivé slovo... Ale nebudeme se špinit!...

Počet dělníků v guberniích je stále stejný. Srovnání je tedy možné i nutné.

Německá sociální demokracie bilancuje své úspěchy ve volbách, přestože tam ženy nemají volební právo.

To vše je natolik jasné a prosté, že se člověk diví, koho chtějí likvidátoři svými „argumenty“ zmást.

O JAKÉ VŮLI DĚLNÍKŮ SVĚDČÍ DĚLNICKÉ NOVINY V RUSKU?

Každý ví, že dělnické noviny v Rusku začaly vznikat roku 1911, po období malomyslnosti a rozkladu v letech 1908 až 1910, a vytvořily si pevné pozice v roce 1912.

Veďte rok 1912. Především vznikl a upevnil se týdeník *Zvězda*⁴⁸, který později začal vycházet dvakrát týdně a připravil půdu pro deník *Pravda*. *Pravda* vznikla díky

neobyčejně velké podpoře dělníků v dubnu 1912. Tento list kolem sebe sjednotil většinu uvědomělých dělníků. Jeho zaměření bylo zaměřením *většiny* sjednocených a uvědomělých proletářů.

Roku 1913 vycházejí už *dva* celoruské listy stejného zaměření. Díky velké a stále rostoucí podpoře dělníků byl v Moskvě založen *stejně* orientovaný list Naš puť.

Druhý směr, likvidátorský, začal vydávat deník Luč teprve *od podzimu* 1912, když předtím vydával jen velmi slabé týdeníky.

Fakta tedy nezvratně dokazují, že *většina* dělníků se sjednotila mnohem dříve kolem Pravdy. Likvidátorský list byl založen až později jako projev *boje proti vůli* většiny, jako *projev rozkolu*, tj. neochoty menšiny podřídit se většině.

Každý dělník pochopí, že je-li v témže místě založen *druhý* list, který se snaží znemožnit první, *porušuje* to akční *jednotu* proletariátu. *Žádná* evropská sociálně demokratická strana to nepřipouští.

O JAKÉ VŮLI DĚLNÍKŮ SVĚDČÍ SBÍRKY NA DĚLNICKÉ NOVINY?

Buržoazní noviny financuje velkokapitál. Dělnické noviny jsou financovány ze sbírek mezi dělníky.

Finančními příspěvky na určitou publikaci, na určité noviny dělníci jasně vyjadřují svou vůli.

Příspěvání dělníků na dělnické listy v Rusku je proto jedním z velmi důležitých ukazatelů vůle dělníků. Bagatelizovat jeho význam mohou jen naprostí ignoranti nebo nepoctiví lidé (jako kadeti a likvidátoři).

O sbírkách v dělnických skupinách uvádíme údaje, které byly už několikrát otištěny a které si může ověřit každý gramotný člověk:

Počet sbírek v dělnických skupinách

	Na Pravdu	Na moskev- ský list	Dohro- mady	Na Luč
Rok 1912	620	5	625	89
Rok 1913 do 1. dubna	309	129	438	139
Rok 1913 od 1. dubna do října	1252	261	1513	328
<i>Celkem za oba roky</i>	2181	395	2576	556

Tyto údaje zahrnují *dlouhé* časové údobí — *celý* rok 1912 a devět měsíců roku 1913. A týkají se *celého Ruska**.

O čem tyto údaje svědčí? Nesporně o tom, že mezi uvědomělými dělníky mají *naprostou převahu stoupenci listu Za pravdu*, stoupenci *šesti dělnických poslanců* a odpůrci likvidátorství.

Každý, kdo neuznává usnesení této převážné většiny, porušuje vůli dělníků, je rozbíječem a dezorganizátorem.

O JAKÉ VŮLI DĚLNÍKŮ SVĚDČÍ ODBOROVÉ SVAZY V PETROHRADĚ?

Je známo, že kovodělníci jsou ti nejvyspělejší a nejuvědomělejší dělníci nejen v Petrohradě, nýbrž i v celém Rusku, a nejen v Rusku, ale na celém světě.

Nikdo nemůže popřít — a likvidátoři to v den shromáždění kovodělníků *sami* přiznali^[71] —, že kovodělníci jsou *avantgardou* (předvojem) veškerého proletariátu v Rusku.

Co vlastně ukázalo shromáždění kovodělníků v Petrohradě?

Konaly se volby do vedení. Kandidátky byly dvě.

* Ve sborníku *Marxismus a likvidátorství* je na tomto místě připojena ještě poznámka pod čarou:

„Stav v květnu 1914 zaokrouhleně: 6000 dělnických skupin u pravdovců a asi 1500 skupin u likvidátorů.“ *Red.*

Jedna kandidátka, kterou uveřejnil a prosazoval list likvidátorů^[73, 201], obsahovala řadu jmen známých likvidátorů.

Druhá kandidátka, uveřejněná v Pravdě^[244], byla *antilikvidátorská*.

Likvidátoři podvodně vydávali svou kandidátku za schválenou svazem, ale podvod jim nepomohl.

Na shromáždění kovodělníků bylo téměř 3000 lidí. Z nich sotva asi 150 hlasovalo pro kandidátku likvidátorů.

Je jasné, že se tu plně projevila vůle uvědomělých a nejnस्पělejších dělníků. Dělníci nechtějí o likvidátorství ani slyšet.

Ze všech odborových svazů v Petrohradě podporuje likvidátory už jenom svaz typografů*, který se tím izoloval od veškerého petrohradského proletariátu. A musíme ještě poznamenat, že ani zde už nejsou všichni likvidátorům „příznivě nakloněni“. Kolik přívrženců mají likvidátoři mezi prodavači nebo mezi truhláři a zlatníky, mezi krejčími, pekaři, stavebními zaměstnanci, číšníky aj.? Kolik jich je a kde jsou? A kolik mají přívrženců v kulturně osvětových institucích? Kde nic, tu nic! Avšak likvidátoři, kteří vystupují proti ilegální straně a „stávkovému hazardu“, kteří bojují za legální stranu pod ochranou stoly-pinských reforem, tvrdili, že všechno legální jde s nimi! A s kým šla dělnická inteligence? V minulém čísle zdraví 106 studentů z dělnického prostředí šest poslanců a odsuzuje likvidátory^[224]!

Seďm poslanců, kteří jdou s likvidátory, *porušují vůli* většiny dělníků. Dokázaly to jak volby do dumy, sbírky na noviny a shromáždění kovodělníků, tak i veškerá práce v legálním hnutí a nynější kampaň za pojištění (podpora týdeníku zabývajícího se otázkami pojištění na výzvu šesti dělnických poslanců^[159]).

* Ve sborníku Marxizm i likvidatorstvo je k tomuto místu připomenuta ještě poznámka pod čarou:

„Nyní i tento svaz zřejmě likvidátory opouští.“ *Red.*

Sedm poslanců, kteří porušují vůli většiny dělníků, si musí uvědomit nezbytné důsledky toho, že prosazují svou vůli proti vůli většiny dělníků.

IDEOVÁ JEDNOTA

Likvidátorský list píše:

„Sociální demokracie představuje určitou ideovou jednotu a lidé, kteří její ideje neuznávají, k ní nepatří.“^[189]

To je pravda, ale ne celá. Sociální demokracie nepředstavuje totiž pouze *ideovou, nýbrž i organizační* jednotu. Na to mohou zapomínat jen likvidátoři, tj. lidé, kteří nechtějí uznávat právě organizaci jako celek, nechtějí přihlížet k její vůli, porušují její usnesení atd.

Naši likvidátoři, právě ti, kteří psali do listu Luč a píšou do listu Novaja rabočaja gazeta, se nejlépe předvedli dělnickým masám tím, že vystoupili proti organizaci marxistů v Rusku a zahájili proti ní rozhodný boj.

Tato jediná existující politická organizace dělníků Ruska v celé řadě usnesení kategoricky odsoudila likvidátory právě za jejich nepřipustný, dezorganizátorský a rozbíječský postoj k této organizaci. Tato usnesení byla schválena roku 1908^[223], 1910^[193] a 1912^[99]⁴⁹. Dělníci v Rusku, kteří se zajímají o záležitosti své třídy, je znají. Avšak likvidátoři nejen neuznali za nutné se jim podřídit, ale celou svou činností a celou svou propagandou je bezohledně znevažují.

Proto také likvidátorský list ve své zprávě o *organizační* otázce zatajil čtenářům, že sociální demokracie představuje nejen ideově, nýbrž i organizačně jednotný celek. Je přirozené, že likvidátoři, kteří jednají v naprostém rozporu s organizací, znevažují její usnesení a vysmívají se samému faktu její existence, to dělníkům raději ani nepřipomínají.

Likvidátorský publicista svým čtenářům tuto okolnost

zatajil, byl však nicméně nucen přiznat, že k sociální demokracii už vůbec nelze počítat lidi, kteří nesouhlasí s jejími idejemi. Právě k takovýmto lidem však patří páni likvidátoři. Jejich ideje nejsou ideje sociálně demokratické, nýbrž ideje liberální dělnické politiky. Ideje oportunistů a legalistů, lidí, kteří oklešťují důsledná marxistická hesla, kteří propagují rozbití staré organizace a vytvoření legální strany za režimu, jenž vznikl po 3. červnu, nemůže nikde, nikdy a nikdo pokládat za ideje sociální demokracie.

Svou organizační činností i svým propagováním nemarxistických idejí se likvidátoři *postavili mimo rámec* sociální demokracie.

Sociální demokracie představuje určitou organizační jednotu, a lidé, kteří se nepodřizují disciplíně této organizace, kteří ji přezírají a znevažují její usnesení, k ní nepatří. To je základní pravidlo.

Pravdu má však i likvidátor, který se podřekl. Má pravdu, když píše, že *lidé, kteří neuznávají sociálně demokratické ideje, k sociální demokracii nepatří*. Přesně tak, pane likvidátore! Jenom jste si neuvědomil, že tato slova se především a nejvíc týkají právě vás samých, vašich likvidátorských idejí.

LIKVIDÁTOŘI A BURŽOAZIE

Kdyby o tom někdo zapochyboval, měl by si především všimnout, jak se k likvidátorství, k jeho idejím a jeho boji proti marxistické dělnické organizaci stavějí buržoazní politikové a buržoazní tisk. Každý, kdo se s tímto tiskem obeznámí, se velmi rychle přesvědčí, že *každé vystoupení likvidátorů proti marxistům buržoazie velice a nadšeně chválí*. S radostí uvítala vystoupení likvidátorů proti staré organizaci, s radostí přijala jejich tažení proti stávkujícím dělníkům, proti „stávkovému hazardu“.

I když buržoazní tisk vychvaloval likvidátory až do nebes, nemohl sám před sebou zatajit jednu smutnou okolnost. Byl nucen přiznat, že likvidátorství, kterým jsou tak nadšeni buržoazní liberálové (vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá!), je jen směr rozšířený mezi inteligencí, který nemá mezi dělnickými masami žádný ohlas. Liberály to velmi rmoutí, ale každého uvědomělého dělníka to musí potěšit!

Podívejte se, jak zhodnotil události uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě hlavní orgán buržoazních liberálů, list Reč^[236].

Tento list přímo prohlásil, že sedm poslanců, jakožto „parlamentní síly sociální demokracie“, patří k „straně parlamentní činnosti“, že „stanovisko poslanců z řad inteligence je prozíravější“. Stručně řečeno, pánům liberálům se mnohem víc líbí stanovisko likvidátorů a listu Novaja rabočaja gazeta než stanovisko šesti dělnických poslanců.

„Všichni byli zvoleni přímo dělníky,“ říkají liberálové o dělnických poslancích, je to skupina „nesmiřitelných“ a jejich hesla jsou dělnickým masám mnohem „srozumitelnější“.

A právě tato „nesmiřitelnost“ dělnických poslanců a jejich bezprostřední spojení s masami se pánům liberálům nelíbí. Proto nařikají, že „lze očekávat, že parlamentní většina sociálně demokratické inteligence bude nucena ustoupit mimoparlamentní dělnické většině“.

Páni liberálové by si z celého srdce přáli, aby v nynějším sporu zvítězili „umírnění“, stoupenci „parlamentní“ taktiky, likvidátoři, a aby jaksepatří zkrotili nesmiřitelné dělnické poslance s jejich „přímočarými“ hesly!

Avšak i liberálové cítí, že dělnická třída a její oddanost neokleštěným heslům zabránil, aby se splnil sen likvidátorů a liberálů, že v sociální demokracii zvítězí oportunisté.

USNESENÍ SJEDNOCENÝCH MARXISTŮ

Sedm poslanců, kteří porušují vůli většiny proletariátu, ustrašeně obchází skutečnost, že šest poslanců jedná v souladu s touto vůlí.

Uvádíme usnesení marxistů, které už bylo uveřejněno^[97]:

„Porada se domnívá, že *jednota* sociálně demokratické frakce při práci v dumě je *možná a nutná*.

Porada však konstatuje, že *jednání sedmi poslanců jednotu* frakce vážně *ohrožuje*.

Sedm poslanců využívá náhodnou většinu jednoho hlasu a porušuje základní práva šesti dělnických poslanců, kteří zastupují obrovskou většinu dělníků Ruska.

Sedm poslanců se řídí úzce frakčními zájmy a zbavuje šest poslanců možnosti mluvit z tribuny dumy o nejdůležitějších otázkách života dělníků. V celé řadě případů, kdy za sociálně demokratickou frakci mluvili dva i více řečníků, nebylo šesti poslancům umožněno navrhnout svého řečníka, přestože o to žádali.

Stejně tak sedm poslanců odmítá poskytnout při rozdělování míst v komisích dumy (například v rozpočtové) šesti poslancům jedno ze dvou míst.

Při volbách zástupců frakce do institucí, které jsou důležité pro dělnické hnutí, sedm poslanců většinou jednoho hlasu zbavuje šest poslanců zastoupení. Personál obstarávající agendu frakce je vždycky vybírán jednostranně (tak byl například zamítnut požadavek, aby byl jmenován druhý tajemník).

Porada konstatuje, že takový způsob jednání sedmi poslanců uvnitř frakce nutně vyvolává třenice, jež překáží při společné práci a vedou k závažným neshodám ve frakci.

Porada proti takovému jednání sedmi poslanců co nejrozhodněji protestuje.

Šest poslanců zastupuje obrovskou většinu dělníků Ruska a jedná v naprostém souladu s politickou linií jejího organizovaného předvoje. Porada proto konstatuje, že jednotu sociálně demokratické frakce při práci v dumě bude možno zachovat *jedině tehdy*, budou-li obě části frakce *naprosto rovnoprávné* a zřekne-li se sedm poslanců politiky potlačování.

Bez ohledu na nesmiřitelné rozpory, které se netýkají jen práce v dumě, *porada žádá jednotný postup frakce* na základě uvedených zásad rovnoprávnosti obou částí.

Porada vyzývá uvědomělé dělníky, aby *se k této důležité otázce vyslovili* a aby *ze všech sil pomáhali zachovat jednotu frakce* na jedině možném základě, na základě rovnoprávnosti šesti dělnických poslanců.“*

Toto usnesení vyjádřilo jasně a přesně prostřednictvím zástupců dělnictva vůli většiny, o které jsme podrobně pojednali již dříve.

Jedině sociální demokraté, *kteří neuznávají linii strany*, mohou tuto vůli porušovat. *Jedině likvidátoři* mohou radit sedmi poslancům, aby jednali *na vlastní pěst*, jako jednají rozbíječi a dezorganizátoři dělnické organizace.

NAŠE PRÁCE VE FRAKCI

Šest poslanců předložilo dělníkům k posouzení skutečnost, že jsou v dumské frakci potlačováni náhodnou většinou této frakce.

Uvedli zářející fakta o činnosti frakce. A co jim odpovědělo sedm poslanců?^[50]

Místo aby přímo a jasně objasnili a vyvrátili uvedené případy, kdy bylo šest poslanců omezováno ve své činnosti v dumě, začalo sedm poslanců vypočítávat případy, kdy k omezování a potlačování nedošlo.

* Viz tento svazek, s. 83—84. *Red.*

Ve frakci se nesporně vyskytly případy, kdy bylo šest poslanců respektováno: vždyť jinak by to byl prostě výsměch proletariátu, a taková situace uvnitř frakce by nemohla trvat ani jediný den.

Jednota frakce je možná a dohoda je nutná, to ukazují zkušenosti z ročního trvání frakce.

Avšak tyto zkušenosti ukazují i to, že šest poslanců, kteří inklinují k likvidátorství a nerespektují většinu dělnictva, všemožně omezovalo ve frakci sedm poslanců.

Fakta, která uvedlo šest poslanců a v nichž se jasně rýsuje obraz vnitřního života frakce, nikdo nevyvrátil.

Sedm poslanců 1. se pokoušelo změnit program sociální demokracie^[203]. Například z tribuny dumy^[248] obhajovali kulturně národnostní autonomii, kterou všichni marxisté odmítli roku 1903^[166].

2. Přijali do frakce s rozhodujícím hlasem v dumských záležitostech poslance Jagiełła, člena jiné organizace, který nepatří k sociální demokracii, a chtěli mu dát rozhodující hlas i ve stranických záležitostech.

3. Přes opakovaný požadavek upírali šesti poslancům právo na vlastního tajemníka.

4. Všemožně omezovali šest poslanců, pokud jde o vystoupení v dumě.

5. Nechtěli umožnit šesti poslancům vyslat zástupce do jisté důležité instituce.

6. Omezovali zastoupení šesti poslanců v komisích dumy, včetně rozpočtové komise.

Na všechno mělo sedm poslanců jediný argument: *je to na prospěch věci*.

Je jasné, že potlačování a omezování činnosti šesti poslanců, kteří zastupují obrovskou většinu dělníků Ruska, nelze objasnit prospěchem *dělnické věci a věci sociální demokracie*.

Jak bylo šest poslanců ve frakci potlačováno, ukazují přesvědčivé údaje o zastoupení sociálně demokratických poslanců v komisích dumy.

Z 26 komisí, ve kterých jsou sociálně demokratičtí zástupci:

pracuje šest poslanců v *sedmi komisích* a sedm ostatních v *třinácti komisích*, což je téměř *dvojnásobek*.

Z 20 komisí, v nichž je po jednom sociálně demokratickém zástupci:

je šest poslanců zastoupeno v *sedmi komisích* a sedm ostatních v *třinácti komisích*, což je opět téměř *dvojnásobný* počet komisí.

V komisích, v nichž jsou dva sociálně demokratičtí zástupci:

pracuje šest poslanců ve *třech komisích* a sedm ostatních v *šesti komisích*, což je rovněž *dvojnásobek*.

Ve třech z těchto šesti komisí má sedm poslanců po dvou zástupcích.

Ze šesti poslanců není ani jeden členem více než dvou komisí, ostatních sedm poslanců:

Čhenkeli pracuje v šesti komisích, Skobelev rovněž v šesti a Maňkov ve čtyřech komisích.

CO ŽÁDÁ ŠEST POSLANCŮ ?

Šest poslanců žádalo vlastního tajemníka, jedno ze dvou míst v rozpočtové komisi a v jisté důležité instituci dva zástupce místo jednoho.

Sedma *přiznala*, že tyto požadavky *doposud nesplnila*, *a odmítla je splnit*.

Každý dělník vidí, že tyto požadavky jsou naprosto oprávněné.

Nebude-li chtít tyto oprávněné požadavky splnit, ztratí sedma důvěru!

Sedm poslanců je povinno poskytnout *rovnoprávnost, úplnou rovnost* šesti dělnickým poslancům, kteří jednají v souladu *s vůlí většiny*.

Jedině tak může sedm poslanců, kteří jednají *proti vůli*

většiny, udělat krok k jednotě alespoň při práci v dumě.

Dělníci musí sedm poslanců donutit, aby respektovali vůli většiny!

JEDNOTA V DUMĚ A JEDNOTA MIMO DUMU

Jednoty mimo dumu lze dosáhnout pouze jedním způsobem, totiž jednotou dělnických buněk, tím, že do těchto dělnických buněk vstoupí všichni, kdo chtějí skutečně a poctivě pracovat ve prospěch dělnické třídy pod vedením její politické organizace. Přístup do těchto buněk má každý. Každý, kdo chce pracovat v souladu s organizací, může a musí do této buňky vstoupit. Jedině tak lze dosáhnout jednoty v dělnickém hnutí, *jednoty zdola, jednoty v praktické práci, jednoty v boji, pod vzájemnou kontrolou.*

Náš list vytyčil toto heslo už dávno a neustále je prosazuje. Není však slyšet, že by se likvidátoři dali touto cestou, kterou mají vždy otevřenou, usilují-li opravdu o sociálně demokratickou činnost a jednotu.

Ale jak má vypadat jednotu při práci v dumě?

Jednoty při práci v dumě lze dosáhnout vždy a všude pouze jedním způsobem: podřídí-li se zástupci v parlamentě většině organizovaných dělníků. U nás však sedm poslanců, kteří inklinují k likvidátorství, nehodlá tuto vůli respektovat. Nehodlají respektovat jednoznačná usnesení organizovaných dělníků. Raději využívají své náhodné většiny jednoho hlasu k tomu, aby potlačovali šest poslanců, kteří vyjadřují vůli obrovské většiny dělníků a kteří pracují v plné ideové shodě s marxistickou organizací.

Jediným správným východiskem pro tyto lidi, kteří nerespektují marxisty jako celek, by bylo říci to přímo.

Oni však raději využívají svého postavení, z něhož údajně nevyplývá žádná odpovědnost. Nejenže nerespektují usnesení organizovaných dělníků, ale chtějí také využívat své

většiny v dumě, aby porušovali usnesení vyjadřující vůli proletariátu mimo dumu.

Jednota v dumě je možná jedině tehdy, upustí-li sedm poslanců od podobných metod.

Víc přece šest poslanců ani nežadá.

Jednota při práci v dumě je možná, říkají naši soudruzi, jestliže sedm poslanců, kteří se necítí vázání usneseními marxistů, přestane potlačovat nás, kteří se chceme těmito principiálními usneseními řídit.

Na tomto základě je jednota možná.

Ale pouze na tomto základě. Nesplní-li sedm poslanců tyto požadavky, znamená to, že usilují vědomě a otevřeně o rozkol. Obrovská většina organizovaných dělníků, kteří jdou se šestkou, jak jsme to dokázali výše uvedenými čísly, navrhuje sedmi poslancům pracovat na základě dohody. Odmítne-li sedm poslanců tuto dohodu, znamená to, že se úplně a definitivně *odtrhli* také od marxistické dělnické organizace. Znamená to, že sedm kolísajících poslanců se plně postavilo na platformu rozbíječského likvidátorství.

Za pravdu, č. 22
29. října 1913

*Podle textu listu Za pravdu,
porovnaného s textem sborníku
Marxizm i likvidatorstvo,
část II, Petrohrad 1914*

K A D E T S K Ý P A N D O M Á C Í U V A Ž U J Í C Í „ P O D L E M A R X E “

Redaktor a vydavatel časopisu Gorodskoje dělo⁵⁰, majitel domů pan Velichov, člen Státní dumy a kadetské strany, vystoupil ve svém časopisu na obranu kyjevského sjezdu zástupců měst proti „intelektuálské byrokracii“^[8].

Pod tímto jízlivým označením, které převzal z reakčního tisku, musíme rozumět demokratickou inteligenci, jež, představte si, křivdí ubohým pánům domácím, neboť vykládá o „institucích pro pány domácí“ a žádá politickou vyhraněnost. „Intelektuálská byrokracie,“ stěžuje si pan Velichov, se snažila „sjezdu vnutit především všeobecnou politickou úlohu“.

Tento směr na sjezdu nazývá pan Velichov „politickým“ a staví proti němu jiný směr, „*municipalistický*“.

Jeho názory vykládá takto:

„Revoluce,“ říkali zástupci měst, „skončila a sotva se bude v blízké budoucnosti opakovat. Nepodařilo se ji úspěšně završit zřejmě proto, že revolučně naladěné třídy“ (tj. které třídy? Vyjádřete se konkrétně, pane Velichove!) „neměly tehdy dost zkušeností a znalostí a nebyly připraveny převzít státní moc. Široká cesta veřejných shromáždění, hesel, bojových řečí a protestních rezolucí by dnes už nikoho neuspokojila a zřejmě se přežila. V oblasti kultury nás čeká mnoho práce praktického charakteru.“

To píše pan domácí. Plně se ztotožňuje se stanoviskem feudálů jak svou morálkou, tak i snahou zapomenout, že buržoazie v rozhodující chvíli přešla na stranu feudálů. A kuriózním způsobem opakuje „také marxistická“ slovíčka, která kdesi zaslechl, pravděpodobně u likvidátorů:

„V Rusku,“ píše, „kde je dělnický proletariát ještě málo početný

a bezmocný, kde dokonce i podle Marxova Kapitálu musí v nejbližší etapě historického vývoje přejít moc z rukou pozemkové šlechty do rukou městské buržoazie, v tomto Rusku útočit na buržoazii, snižovat ji a mařit její snahu bojovat proti nynějšímu státnímu zřízení a režimu znamená brzdit přirozený pokrok“ (Gorodskoje dělo, 1913, č. 20, s. 1341—1342).

Ano, úplně „podle Marxe“!

Milý pokrokový a dokonce konstitučně demokratický pane domácí! „Snahu buržoazie bojovat proti nynějšímu státnímu zřízení“ marxisté *nikdy* nemařili a nemaří. Nenačnete jediný případ „boje“, kterého by se *ještě* energičtější nezúčastnil „bezmocný proletariát“. Marxisté a dělníci *nesnižovali ani jeden* případ „boje“ buržoazie proti feudálům.

Ale vy, pane, jenž citujete Marxe, nevpomenete si snad na příklady z dějin, které jsou od roku 1848 stále častější, kdy buržoazie *zrazovala* boj proti feudálům a přecházela *na stranu* feudálů?

Takovými případy se hemží i dějiny Ruska, zvláště roku 1904, ještě více na podzim 1905 a ještě ve větší míře v zimě téhož roku, potom na jaře roku 1906 a tak dále, a tak dále.

Cožpak si vy, pane domácí, jenž citujete Marxe, neuvědomujete, že zájmy *boje* proti feudálům vyžadují, aby byli demaskováni, napadáni a diskreditováni *ti* příslušníci buržoazie, kteří o boji hovoří, ale ve skutečnosti jej zrazují?

Za pravdu, č. 23
30. října 1913
Podepsán V. Iljin

Podle listu Za pravdu

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

...

... ..
... ..
... ..

KRITICKÉ POZNÁMKY K NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE⁵¹

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...

Napsáno v říjnu—prosinci 1913
Uveřejněno v listopadu—prosinci 1913
v časopisu Prosvěščenije,
č. 10, 11 a 12
Podpsán V. Iljin

Podle časopisu Prosvěščenije

Je zřejmé, že národnostní otázka dnes patří k otázkám, které veřejnost v Rusku zajímají nejvíce. Útočný nacionalismus reakce, přechod kontrarevolučního, buržoazního liberalismu k nacionalismu (zejména velkoruskému, a později také k polskému, židovskému, ukrajinskému aj.) a konečně stále silnější nacionalistické kolísání mezi různými „národními“ (tj. nevelkoruskými) sociálními demokraty, které dospělo až k porušování^[190] programu strany^[203], to všechno nás bezpodmínečně zavazuje, abychom věnovali národnostní otázce větší pozornost než dosud.

Tato stať má speciální cíl: prozkoumat v celkové souvislosti právě tyto případy kolísání marxistů i takymarxistů v otázce národnostního programu. V 29. čísle listu Severnaja pravda (z 5. září 1913, Liberálové a demokraté v otázce jazyka^[92])* jsem se zabýval oportunistem liberálů v národnostní otázce; proti tomuto mému článku zaútočil pan F. Libman, jehož kritický článek^[125] uveřejnil oportunistický židovský list *Čajt*⁵². Kromě toho kritizoval program ruských marxistů v národnostní otázce rovněž ukrajinský oportunista pan Lev Jurkevyc (Dzvin⁵³, 1913, č. 7—8)^[272]. Oba tyto publicisté se dotkli tolika problémů, že pokud chci na ně odpovědět, musím se zmínit o nejrozmanitějších aspektech našeho tématu. Myslím si, že nejvhodnější bude začít ocitováním článku z listu Severnaja pravda.

* Viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 449—452. *Red.*

1. LIBERÁLOVÉ A DEMOKRATÉ O OTÁZCE JAZYKŮ

Tisk se už několikrát zmínil o zprávě kavkazského místodržitele^[18], která se vyznačuje nesmělým „liberalismem“ a ne černosotňovstvím. Místodržitel se mimo jiné vyslovuje proti umělé rusifikaci, tj. proti porušování neruských národů. Na Kavkaze se příslušníci neruských národů a národností *sami* snaží, aby se jejich děti naučily rusky, například v arménských církevních školách, kde se ruština vyučuje jako nepovinný předmět.

Ruskoje slovo⁵⁴ (č. 198)^[230], jeden z nejrozšířenějších liberálních listů v Rusku, na to upozorňuje a dospívá k správnému závěru, že nepřátelský postoj k ruštině v Rusku „je vyvoláván jen a jen“ „nuceným“ (mělo by se říci: násilným) zaváděním ruštiny.

„O osud ruského jazyka se nemusíme obávat. Sám si získá uznání po celém Rusku,“ píše list. A to je pravda, neboť nezbytnost hospodářských styků vždy donutí národy a národnosti žijící v jednom státě (pokud si přejí žít spolu) učit se jazyk většiny. Čím demokratičtější bude zřízení v Rusku, tím silněji, rychleji a mohutněji se rozvine kapitalismus, a tím naléhavěji bude nezbytnost hospodářských styků pobízet různé národy a národnosti, aby se učily jazyk, který je pro vzájemné obchodní styky nejvhodnější.

Liberální list si však vzápětí odporuje a dokazuje svou liberální nedůslednost.

„Snad ani mezi odpůrci porušování,“ píše list, „nebude nikdo nic namítat proti tomu, že v tak obrovském státě, jako je Rusko, musí být jeden celostátní jazyk a že tímto jazykem... může být jedině ruština.“

To je logika naruby! Maličké Švýcarsko^[277] neztrácí, nýbrž získává tím, že nemá *jeden* společný státní jazyk, ale dokonce tři: němčinu, francouzštinu a italštinu. Ve Švýcarsku tvoří 70% obyvatelstva Němci (v Rusku 43% Velkorusové), 22% Francouzi (v Rusku 17% Ukrajinci), 7% Italové (v Rusku 6% Poláci a 4,5% Bělorusové). Mluví-li

švýcarští Italové ve společném parlamentě často francouzsky, nedělají to pod tlakem nějakého barbarského policejního zákona (takový zákon ve Švýcarsku neexistuje), ale prostě proto, že civilizovaní občané demokratického státu sami dávají přednost jazyku, kterému rozumí většina. Francouzština nevbuzuje u Italů nenávisť, protože to je jazyk svobodného, civilizovaného národa, jazyk, který jim nevnučují nesnesitelná policejní opatření.

Proč tedy „obrovské“ Rusko, které je národnostně mnohem pestřejší a strašlivě zaostalé, má *brzdit* svůj rozvoj tím, že bude nadále poskytovat výsady jednomu z jazyků? Nemělo by to být naopak, páni liberálové? Nemělo by Rusko, chce-li dohonit Evropu, co nejdříve a co nejrozhodněji se všemi výsadami jednou provždy skoncovat?

Odpadnou-li všechny výsady, přestane-li vnucování jednoho jazyka, všichni Slované se snadno a rychle naučí navzájem se dorozumět a nebudou se lekat „děsivé“ myšlenky, že se ve společném parlamentě bude mluvit v různých jazycích. A nezbytnost hospodářských styků sama *rozhodne*, který jazyk bude v dané zemi v zájmu obchodních styků většinou nejvíc *vyhovovat*. Toto rozhodnutí bude tím pevnější, že je dobrovolně přijme obyvatelstvo různých národů a národností, bude tím rychlejší a účinnější, čím důslednější bude demokratismus a čím rychleji se bude v důsledku toho rozvíjet kapitalismus.

Liberálové přistupují stejně jako ke všem politickým otázkám i k otázce jazyků jako pokrytečtí čachráři, kteří podávají jednu ruku (veřejně) demokracii a druhou (za zády) feudálům a policajtům. Jsme proti výsadám, volá liberál, ale za zády čachruje s feudály hned o jednu, hned o druhou výsadu.

Takový je *každý* liberálně buržoazní nacionalismus, nejen velkoruský (ten je nejhorší, protože je násilnický a spřízněný s pány Puriškeviči), ale i polský, židovský, ukrajinský, gruzínský a kterýkoli jiný. Buržoazie *všech* národů v Rakousku i v Rusku pod heslem „národní kultury“ *ve skuteč-*

nosti rozbíjí jednotu dělnictva, oslabuje demokracii a uzavírá s feudály čachrářské dohody, jimiž zaprodává práva i svobodu lidu.

Heslem dělnické demokracie není „národní kultura“, nýbrž internacionální kultura demokratismu a světového dělnického hnutí. Ať buržoazie balamutí lid všelijakými „pozitivními“ národnostními programy. Uvědomělý dělník jí odpoví: Existuje jen jedno řešení národnostní otázky (pokud ji lze ve světě kapitalismu, ve světě honby za ziskem, konfliktů a vykořisťování vůbec řešit), a to je důsledný demokratismus.

Důkazy: v západní Evropě Švýcarsko jakožto země s kulturní tradicí a ve východní Evropě Finsko, země s nedávno vzniklou kulturou.

Dělnická demokracie má tento národnostní program: naprosto žádné výsady ani pro jeden národ, ani pro jeden jazyk; vyřešit otázku politického sebeurčení národů, tj. jejich oddělení jako státu, zcela svobodným, demokratickým způsobem; vydat zákon s celostátní platností, podle něhož by každé opatření (zemstva, města, obcíny atd. apod.), které by v čemkoli poskytovalo výsady jednomu národu a porušovalo by rovnoprávnost národů nebo práva národnostní menšiny, bylo prohlášeno za nezákonné a neplatné; každý občan ve státě by měl přitom právo žádat, aby takové opatření bylo zrušeno jako protiústavní a aby byli trestně stíháni ti, kdo by se je pokoušeli uplatňovat v praxi.

Proti národnostním třenicím různých buržoazních stran kvůli jazyku atd. klade dělnická demokracie na rozdíl od jakéhokoli buržoazního nacionalismu požadavek bezpodmínečné jednoty a úplného semknutí dělníků *bez rozdílu* národnosti ve *všech* dělnických organizacích, odborových, družstevních, spotřebních, osvětových i všech ostatních. Jedině taková jednota a sjednocení může uhájit demokracii, uhájit zájmy dělnictva proti kapitálu, který se již stal a stále více se stává mezinárodním, uhájit zájmy vývoje

lidstva k novému uspořádání života, v němž nebudou žádná privilegia a žádné vykořisťování.

2. „NÁRODNÍ KULTURA“

Jak čtenář vidí, článek v listu Severnaja pravda na jednom z příkladů, a to na otázce společného státního jazyka, ukazuje nedůslednost a oportunismus liberální buržoazie, která v národnostní otázce podává ruku feudálům a policajtům. Každý ví, že stejně zrádcovsky, pokrytecky a omezeně (dokonce i z hlediska zájmů liberalismu) liberální buržoazie řeší nejen otázku společného státního jazyka, ale i mnoho dalších podobných otázek.

Co z toho vyplývá? To, že *každý* liberálně buržoazní nacionalismus obrovsky demoralizuje dělníky, nesmírně poškozují boj za svobodu i proletářský třídní boj. Nebezpečí je zvyšováno tím, že buržoazní (a buržoazně feudální) tendence *je zastírána* heslem „národní kultury“. Ve jménu národní kultury — velkoruské, polské, židovské, ukrajinské aj. — provádějí černosotňovci a klerikálové a po nich příslušníci buržoazie *všech* národů své reakční špinavé čachry.

Tak vypadá dnešní národní život, díváme-li se na něj jako marxisté, tj. z hlediska třídního boje, konfrontujeme-li hesla se zájmy a politikou tříd, a ne s planými „všeobecnými zásadami“, deklamacemi a frázemi.

Heslo národní kultury je buržoazní (a často i černosotňovský a klerikální) podvod. Naším heslem je internacionální kultura v rámci demokratismu a světového dělnického hnutí.

Tady se bundovec pan Libman vrhá do boje a míří na mě tuto vražednou tirádu:

„Každý, kdo je alespoň trochu obeznámen s národnostní otázkou, ví, že internacionální kultura není kultura inacionální* (kultura bez

* Inter = mezi; in — ne; internacionální = mezinárodní; inacionální = nenárodní, beznárodní.

národní formy); inacionální kultura, která není ani ruská, ani židovská, ani polská, nýbrž pouze čistá kultura, je nesmysl; internacionální ideje se mohou stát dělnické třídy blízkými jedině tehdy, jsou-li propagovány jazykem, který je dělníkovi srozumitelný, a berou-li v úvahu konkrétní národní podmínky, v nichž žije; dělníkovi nemůže být lhostejný stav a rozvoj jeho národní kultury, poněvadž jejím prostřednictvím a pouze jejím prostřednictvím získává možnost podílet se na „internacionální kultuře demokratismu a světového dělnického hnutí“. To je dávno známá věc, V. I. však o tom nechce ani slyšet...“

Zamyslete se nad touto typicky bundovskou úvahou, která, všimněte si, má vyvrátit moji marxistickou tezi. S neobyčejným sebevědomím člověka, který je „znalcem národnostní otázky“, předkládá nám pan bundovec běžné buržoazní názory jako „dávno známé“ pravdy.

Ovšem, milý pane bundovče, internacionální kultura není beznárodní. To nikdo netvrdil. Nikdo neproklamoval „čistou“ kulturu ani polskou, ani židovskou, ani ruskou atd., takže váš příval prázdných slov je jen pokusem odvrátit čtenářovu pozornost a zastřít podstatu věci zvučnými slovy.

Každá národní kultura obsahuje, i když ne v rozvinuté podobě, prvky demokratické a socialistické kultury, neboť v *každém* národě jsou pracující a vykořisťované masy, jejichž životní podmínky nevyhnutelně plodí demokratickou a socialistickou ideologii. Avšak *každý* národ má rovněž buržoazní kulturu (a většinou ještě černosotňovskou a klerikální), a to nikoli v podobě pouhých „prvků“, nýbrž jako *vládnoucí* kulturu. Proto je „národní kultura“ jako taková kulturou statkářů, kněží a buržoazie. Tuto základní a pro marxistu elementární pravdu nechal bundovec bez povšimnutí a „zamluvil“ ji přívalem slov, tj. *místo* aby čtenáři odhalil a objasnil, že mezi třídami existuje propast, ve skutečnosti tento fakt zastřel. *Ve skutečnosti* se bundovec projevil jako buržoa, jehož základním zájmem je, aby se šířila víra, že národní kultura je nadtřídní.

Prosazujeme-li heslo „internacionální kultury demokratismu a světového dělnického hnutí“, přejímáme z *každé*

národní kultury *pouze* její demokratické a socialistické prvky, přejímáme je *jedině* a *výhradně* jako protiváhu buržoazní kultury, buržoazního nacionalismu *každého* národa. Žádný demokrat, a tím spíše žádný marxista, nepopírá, že jazyky mají být rovnoprávné, že je nutné polemizovat s „vlastní“ buržoazií v mateřtině a propagovat v mateřtině protiklerikální nebo protiburžoazní ideje mezi „vlastními“ rolníky a maloburžoazií; o tom není třeba mluvit, těmito nespornými pravdami zastírá bundovec právě podstatu sporu, tj. skutečnou podstatu otázky.

Jde totiž o to, zda je přípustné, aby marxisté přímo či nepřímo prosazovali heslo národní kultury, anebo zda jsou povinni *naopak* propagovat ve všech „srozumitelných“ jazycích a „s uvážením“ všech místních a národních zvláštností heslo *internacionalismu* dělníků.

Význam hesla „národní kultura“ není determinován slibem či dobrým úmyslem nějakého horlivého intelektuála „vykládat“ toto heslo „tak, že jeho prostřednictvím má být realizována internacionální kultura“. Takový pohled na věc by byl naivní subjektivismus. Význam hesla národní kultury je determinován objektivním vztahem mezi všemi třídami určité země a mezi všemi zeměmi světa. Národní kultura buržoazie je *fakt* (přičemž se buržoazie, opakují, všude paktuje se statkáři a kněžími). Výbojný buržoazní nacionalismus, který otupuje, balamutí dělníky a rozbíjí jejich jednotu, aby je dostal do vleku buržoazie — to je základní rys současnosti.

Kdo chce sloužit zájmům proletariátu, musí v rozhodném boji proti nacionalismu „*své*“ i cizí buržoazie sjednocovat dělníky všech národů a národností. Kdo hájí heslo národní kultury, ten patří mezi nacionalistické maloměšťáky, a ne mezi marxisty.

Vezměme konkrétní příklad. Může velkoruský marxista považovat za své heslo národní, velkoruské kultury? Nemůže. Takového člověka je třeba zařadit mezi nacionalisty, a ne mezi marxisty. Naším úkolem je bojovat proti vlád-

noucí, černosotňovské a buržoazní národní kultuře Velkorusů a výhradně v internacionálním duchu a v nejtěsnějším spojení s dělníky jiných zemí rozvíjet to nové, co se objevuje i v dějinách našeho demokratického a dělnického hnutí. Naším úkolem je bojovat ve jménu internacionalismu proti našim velkoruským statkářům a buržoám, proti jejich „kultuře“ a „přihlízet“ přitom k specifickým vlastnostem Puriškevičů a Struvů, a nepropagovat nebo připustit heslo národní kultury.

Totéž se týká nejvíce utlačovaného a nejvíce pronásledovaného národa — židovského. Židovská národní kultura je heslo rabínů a buržoů, heslo našich nepřátel. Židovská kultura i celé dějiny židovstva však obsahují i jiné prvky. Z deseti a půl miliónu Židů na celém světě žije o něco více než polovina v Haliči a v Rusku, v zaostalých, polobarbarských zemích, které udržují Židy v postavení kasty *násilím*. Druhá polovina žije v civilizovaném světě, kde kastovní izolovanost Židů neexistuje. Zde se jasně projeví významné, v celosvětovém měřítku pokrokové rysy židovské kultury: její internacionalismus, její porozumění pro pokrokovou hnutí doby (procento Židů v demokratických a proletářských hnutích je všude vyšší než podíl Židů na celkovém počtu obyvatelstva).

Kdo přímo či nepřímo propaguje heslo židovské „národní kultury“, je (i přes sebelepší úmysly) nepřitelem proletariátu, zastáncem *starých* a *kastovních* prvků v židovství, pomocníkem rabínů a buržoů. A naopak, ti Židé marxisté, kteří se sjednocují v internacionálních marxistických organizacích s ruskými, litevskými, ukrajinskými a jinými dělníky a přispívají svou činností (v ruštině i v jazyce jidiš) k vytváření internacionální kultury dělnického hnutí, tito Židé pokračují, a to i přes separatismus Bundu, v nejlepších tradicích židovstva tím, že bojují proti heslu „národní kultury“.

Buržoazní nacionalismus a proletářský internacionalismus — to jsou dvě nesmiřitelná a protikladná hesla, která

charakterizují dva velké třídní tábory v celém kapitalistickém světě a vyjadřují *dvě* politiky (dokonce víc: dva způsoby nazírání) v národnostní otázce. Bundovci obhajují heslo národní kultury a budují na něm celý plán i praktický program takzvané „kulturně národnostní autonomie“, čímž *ve skutečnosti* vnášejí mezi dělníky buržoazní nacionalismus.

3. NACIONALISTICKÝ STRAŠÁK

„ASIMILACE“

Asimilace*, tj. zánik národní specifičnosti, splynutí s jiným národem, umožňuje názorně ukázat následky nacionalistického kolísání bundovců a jejich stoupenců.

Pan Libman, jenž věrně tlumočí a opakuje běžné argumenty, lépe řečeno postupy bundovců, nazval požadavek jednoty a spojení dělníků všech národností určitého státu v jednotných dělnických organizacích (viz výše konec článku v deníku Severnaja pravda) „*starou bádchorkou o asimilaci*“.

„Zeptá-li se tedy někdo dělníka,“ komentuje pan F. Libman závěr článku v listu Severnaja pravda, „jaké je národnosti, musí dělník odpovědět: Jsem sociální demokrat.“

To pokládá náš bundovec za vrchol duchaplnosti. Ve skutečnosti však *takovým* vtípkováním a vykřikováním o „*asimilaci*“, *namířeným proti* důsledně demokratickému a *marxistickému* heslu, ukazuje svou pravou tvář.

S rozvíjejícím se kapitalismem jsou spjaty dvě historické tendence v národnostní otázce. První je probuzení národního života a zrod národních hnutí, boj proti každému národnostnímu útlaku a vytváření národních států. Druhá tendence: rozvoj a rozšiřování nejrůznějších styků mezi

* doslova — přizpůsobování, ztotožňování.

národy, odstraňování národnostních přehrad, vytváření mezinárodní jednoty kapitálu i celého hospodářského života, politiky, vědy atd.

Obě tendence jsou všeobecným zákonem kapitalismu. První převládá v počátcích jeho vývoje, druhá je typická pro vyspělý kapitalismus, který směřuje k přeměně v socialistickou společnost. Národnostní program marxistů^[203] přihlíží k oběma tendencím, neboť hájí za prvé rovnoprávnost národů a jazyků, nepřípustnost jakýchkoli *výsad* v tomto směru (jakož i právo národů na sebeurčení, což rozebereme samostatně dále), a za druhé zásadu internacionalismu a nesmiřitelného boje proti infikování proletariátu buržoazním, i když velice rafinovaným nacionalismem.

Vzniká otázka, oč vlastně našemu bundovci jde, když tolik lamentuje kvůli „asimilaci“? O násilnostech vůči národům, o *výsadách* jednoho národa zde mluvit *nemohl*, neboť na to se slovo „asimilace“ vůbec nehodí; všichni marxisté, jako jednotlivci i jako oficiální jednotný celek, totiž zcela konkrétně a jednoznačně odsoudili jakékoli násilí, útlak a nerovnoprávnost v národnostních záležitostech; konečně i v článku listu Severnaja pravda, který bundovec napadl, je tato obecná marxistická myšlenka vyslovena zcela kategoricky.

Nikoli. Tady nejsou možné vytáčky. Pan Libman odsuzoval „asimilaci“, ale neměl tím na mysli *ani* násilí, *ani* nerovnoprávnost, *ani* výsady. Zbude však v pojmu asimilace ještě něco reálného, vyloučíme-li z něho veškeré násilí i veškerou nerovnoprávnost?

Určitě ano. Zbývá všeobecně platná historická tendence kapitalismu odstraňovat národnostní přehrady, stírat národnostní rozdíly a *asimilovat* národy, která se každé desetiletí projevuje stále výrazněji, která je jednou z nejmohutnějších hybných sil přeměny kapitalismu v socialismus.

Ten, kdo neuznává a nehájí rovnoprávnost národů a jazyků, kdo nebojuje proti každému národnostnímu útlaku

nebo nerovnoprávnosti, není marxista a není dokonce ani demokrat. To je nesporné. Avšak stejně nesporné je i to, že takymarxista, jenž nadává marxistovi jiné národnosti kvůli „asimilaci“, je ve skutečnosti jen *nacionalistický smýšlející maloměšťák*. Do této nepříliš úctyhodné kategorie lidí patří všichni bundovci a (jak hned uvidíme) ukrajinští nacionální sociálové jako pánové Jurkevyc, Doncov a spol.

Abychom ukázali konkrétně celou reakčnost názorů těchto nacionalistických maloměšťáků, uvedeme fakta trojího druhu.

Proti „asimilaci“, kterou propagují ortodoxní marxisté, brojí v Rusku nejvíce židovští nacionalisté, a zejména bundovci. Ale jak je vidět z už uvedených údajů, žije z celkového počtu deseti a půl miliónu Židů *asi polovina v civilizovaném světě, v podmínkách velmi silné „asimilace“*, kdežto jedině nešťastní, zakřiknutí, bezprávní Židé v Rusku a v Haliči zdeptaní Puriškeviči (ruskými i polskými) žijí v podmínkách *velmi slabé „asimilace“*, největší izolovanosti, platí pro ně dokonce „hranice usídlení“, „*numerus clausus*“ a jiné puriškevičovské slasti.

V civilizovaném světě netvoří Židé národ, protože se velmi silně asimilovali, říkají K. Kautsky^[296] a O. Bauer^[274]. Židé v Haliči a v Rusku netvoří národ, tvoří zde bohužel ještě *kastu* (a *nikoli* svou vinou, nýbrž vinou Puriškevičů). To je nezvratný názor lidí, kteří dobře znají dějiny židovstva a přihlížejí k uvedeným faktům.

O čem tato fakta svědčí? O tom, že proti „asimilaci“ mohou brojit jedině židovští reakční maloměšťáci, kteří chtějí vrátit kolo dějin zpět a přimět je, aby nesměřovaly od pořádků v Rusku a v Haliči k pořádkům zavedeným v Paříži a New Yorku, nýbrž naopak.

Proti asimilaci nikdy nevystupovali nejlepší příslušníci židovstva, kteří se proslavili v dějinách a dali světu přední vůdce demokracie a socialismu. Proti asimilaci vystupují zbožní obdivovatelé toho, co je v židovstvu nejkonzervativnější.

Přibližnou představu o tom, v jakém rozsahu vůbec probíhá proces asimilace národů v podmínkách soudobého vyspělého kapitalismu, si lze udělat například podle údajů o vystěhovalectví do Spojených států severoamerických^[273]. Z Evropy se tam za deset let, od roku 1891 do roku 1900 vystěhovalo 3,7 miliónu lidí a za devět let, 1901—1909, 7,2 miliónu lidí. Podle sčítání lidu v roce 1900 žilo ve Spojených státech přes 10 miliónů cizinců. Stát New York, v němž bylo podle téhož sčítání lidu přes 78 000 Rakušanů, 136 000 Angličanů, 20 000 Francouzů, 480 000 Němců, 37 000 Maďarů, 425 000 Irů, 182 000 Italů, 70 000 Poláků, 166 000 přistěhovalců z Ruska (většinou Židů), 43 000 Švédů atd., se podobá mlýnu, který přemele všechny národnostní rozdíly. A to, co se ve velkém, mezinárodním měřítku děje v New Yorku, děje se také v *každém* velkém městě a tovární osadě.

Kdo nezabředl do nacionalistických předsudků, musí vidět v tomto procesu asimilace národů, který vyvolává kapitalismus, obrovský historický pokrok, odstraňování národní zkosnatělosti různých zapadlých končin — zejména v tak zaostalé zemi, jako je Rusko.

Vezměte si Rusko a vztah Velkorusů k Ukrajincům. Je samozřejmé, že každý demokrat, o marxistovi ani nemluvě, bude rozhodně bojovat proti neslýchanému ponižování Ukrajinců a žádat pro ně úplnou rovnoprávnost. Avšak *oslabovat* nynější spojení a svazek ukrajinského a velkoruského proletariátu existující v rámci jednoho státu by bylo vyslovenou zradou socialismu a velmi naivní politikou, *dokonce* i z hlediska buržoazního chápání „národních úkolů“ Ukrajinců.

Typickým příkladem této neskonale naivní politiky je pan Lev Jurkevyč, který se také považuje za „marxistu“ (chudák Marx!). Roku 1906 Sokolovskij (Basok) a Lukaševič (Tučapskij) tvrdili, píše pan Jurkevyč, že ukrajinský proletariát se zcela porušil a že nepotřebuje zvláštní organizaci. Pan Jurkevyč se nesnaží uvést byt' jediný fakt

týkající se podstaty otázky a vrhá se na oba s hysterickým křikem — zcela v duchu nejhoršího, nejzaslepenějšího a nejreakčnějšího nacionalismu — že je to „národní pasivita“ a „národní odpadlictví“, že tito lidé „porušili jednotu(!) ukrajinských marxistů“ apod. I přes „vzestup ukrajinského národního vědomí mezi dělníky“ je teď „národně uvědomělých“ dělníků *menšina*, kdežto většina, tvrdí pan Jurkevyč, „je ještě pod vlivem ruské kultury“. A je na nás, volá nacionalisticky smýšlející maloměšťák, „abychom nešli za masami, ale bychom je vedli a vysvětlovali jim národní úkoly (nacionalna sprava)“ (Dzvin, s. 89)^[272].

Celá tato úvaha pana Jurkevyče je veskrze buržoazně nacionalistická. Neobstojí však ani před kritikou z hlediska buržoazních nacionalistů, z nichž jedni chtějí úplnou rovnoprávnost a autonomii Ukrajiny, kdežto druzí nezávislý ukrajinský stát. Odpůrcem osvobozovacích snah Ukrajinců je třída velkoruských a polských statkářů a dále buržoazie obou těchto národů. Která společenská síla je schopna postavit se těmto třídám na odpor? První desetiletí 20. století dalo faktickou odpověď: touto silou je jedině dělnická třída, jež vede demokratické rolnictvo. Ve snaze rozdělit a tím oslabit skutečně demokratické síly, jejichž vítězství by znemožnilo uplatňovat násilí v národnostních vztazích, zrazuje pan Jurkevyč nejen zájmy všech demokratických sil, ale i zájmy své vlasti, Ukrajiny. Budou-li velkoruští a ukrajinští proletáři postupovat jednotně, *může* svobodná Ukrajina existovat, bez takové jednoty však o tom nemůže být ani řeč.

Marxisté se ale neomezují na buržoazně nacionální hledisko. Už po několik desetiletí probíhá viditelně rychlejší ekonomický vývoj na jihu, tj. na Ukrajině, kam se hrnou z Velkoruska desetitisíce a statisíce rolníků a dělníků do kapitalistických podniků, do dolů i do měst. Je nezvratným faktem, že přitom dochází k „asimilaci“ velkoruského a ukrajinského proletariátu. *A tento fakt je zcela nepochybně*

progresivní. Kapitalismus staví na místo otupělého, zkostnatělého, trvale usedlého a zaostalého velkoruského nebo ukrajinského mužika proletáře, přijíždějícího za prací, jehož životní podmínky porušují specifickou národní ohraničenost jak velkoruskou, tak ukrajinskou. Připusťme, že mezi Velkoruskem a Ukrajinou časem vzniknou státní hranice: i v tom případě bude historická progresivnost „asimilace“ velkoruských a ukrajinských dělníků stejně nepochybná jako ono progresivní míšení národů v Americe. Čím svobodnější budou Ukrajina a Velkorusko, tím *více a rychleji* se tam bude rozvíjet kapitalismus, který pak bude ještě víc lákat dělníky *všech* národů a národností ze všech končin země i velmi mnoho dělníků ze všech sousedních států (kdyby se Rusko a Ukrajina staly sousedními státy) do měst, do dolů i do závodů.

Pan Lev Jurkevyč si počíná jako pravý buržoa, ale přitom krátkozraký, omezený a tupý buržoa, tj. jako maloměšťák, jestliže pro chvilkový úspěch ukrajinských národních „věcí“ odmítá kontakty, splývání a asimilaci *proletariátu* dvou národů. Nejdříve národní záležitosti, a teprve potom proletářské, říkají buržoazní nacionalisté a po nich páni Jurkevyčové, Doncovové a jim podobní rádoby marxisté. Nejdříve a především proletářské záležitosti, říkáme my, neboť zajišťují realizaci nejen dlouhodobých, stěžejních zájmů práce a lidstva, ale i zájmů demokracie, a bez demokracie není myslitelná ani autonomní, ani nezávislá Ukrajina.

Nakonec si ještě musíme v úvaze pana Jurkevyče, která přímo oplývá nacionalistickými moudrostmi, všimnout následující věci. Menšina ukrajinských dělníků je národně uvědomělá, říká, „většina je ještě pod vlivem ruské kultury“ (bil'sist' perebuvaje šče pid vplivom rosijskoji kulturi).

Jde-li o proletariát, znamená toto zdůrazňování protikladnosti ukrajinské kultury jako celku a velkoruské kultury rovněž jako celku nejhanebnější zradu zájmů proletariátu ve prospěch buržoazního nacionalismu.

V každém novodobém národě jsou dva národy, řekneme všem nacionálsociálům. V každé národní kultuře jsou dvě národní kultury. Velkoruská kultura Puriškevičů, Gučkovů a Struvů, ale také velkoruská kultura charakterizovaná jmény Černyševského a Plechanova. *Takové dvě* kultury existují na Ukrajině stejně jako v Německu, Francii, Anglii, mají je Židé atd. Je-li většina ukrajinských dělníků pod vlivem velkoruské kultury, víme velmi dobře, že tu vedle idejí velkoruské kultury kněží a buržoazie působí také ideje velkoruské demokracie a sociální demokracie. Ukrajinský marxista v boji proti první „kultuře“ vždycky vyčlení druhou kulturu a řekne svým dělníkům: „Životní zájmy *jak* ukrajinského, *tak* velkoruského dělnického hnutí vyžadují, abychom usilovně hledali, využívali a podporovali každou možnost kontaktů s velkoruskými uvědomělymi dělníky, s jejich literaturou a s jejich názory.“

Dá-li se ukrajinský marxista strhnout *zcela oprávněnou a přirozenou* nenávistí k velkoruským utlačovatelům *do té míry*, že vnese třeba jenom zrnko této nenávisti, třeba jenom slabý pocit odcizenosti do proletářské kultury a proletářské věci velkoruských dělníků, zabředne do bahna buržoazního nacionalismu. Právě tak i velkoruský marxista zabředne do bahna nacionalismu, a to nejen buržoazního, ale i černosotňovského, pozapomene-li třeba jenom na chvílku na požadavek úplné rovnoprávnosti Ukrajinců nebo na jejich *právo* vytvořit samostatný stát.

Velkoruští a ukrajínští dělníci musí společně, a pokud žijí v jednom státě, i v nejtěsnější organizační jednotě a semknutosti hájit společnou neboli internacionální kulturu proletářského hnutí a zároveň být naprosto tolerantní v otázce jazyka propagandy a přihlížet v této propagandě i k čistě místní nebo čistě národní *specifice*. To je bezpodmínečný požadavek marxismu. Jakákoli propagace oddělování dělníků jednoho národa od druhého, jakékoli útoky proti marxistické „asimilaci“, jakékoli zdůrazňování protikladnosti jedné národní kultury jako celku a jiné národní

kultury jako zdánlivého celku apod. v otázkách týkajících se proletariátu jsou *buržoazním* nacionalismem, proti kterému musíme nemilosrdně bojovat.

4. „KULTURNĚ NÁRODNOSTNÍ AUTONOMIE“

Heslo „národní kultury“ má pro marxisty obrovský význam nejen proto, že určuje ideový obsah celé naší propagandy a agitace v národnostní otázce na rozdíl od buržoazní propagandy, ale také proto, že toto heslo je základem celého programu tolik diskutované kulturně národnostní autonomie.

Hlavní a zásadní chybou tohoto programu je snaha prosadit vysoce rafinovaný, absolutní a naprosto důsledný nacionalismus. Podstatou tohoto programu je, že se každý občan přihlásí k tomu nebo onomu národu a každý národ tvoří právní celek oprávněný vymáhat od svých členů daně, má svůj národní parlament (sněm) a národní „státní tajemníky“ (ministry).

Taková myšlenka aplikovaná na národnostní otázku se podobá Proudhonově^[313] myšlence aplikované na kapitalismus. Nikoli odstranit kapitalismus a jeho základ, zbožní výrobu, nýbrž *očistit* tento základ od zlořádů, nešvarů apod., nikoli odstranit směnu a směnnou hodnotu, nýbrž naopak „konstituovat“ ji, přeměnit ji na všeobecnou, absolutní a „*spravedlivou*“, zbavit ji výkyvů, krizí a zlořádů, to je Proudhonova myšlenka.

Právě tak jako je Proudhon maloburžoazní, právě tak jako jeho teorie absolutizuje a považuje za vrchol dokonalosti směnu a zbožní výrobu, jsou také teorie a program „kulturně národnostní autonomie“ maloburžoazní, neboť absolutizují a prohlašují za vrchol dokonalosti buržoazní nacionalismus a očisťují ho od násilí, nespravedlnosti atd.

Marxismus je neslučitelný s nacionalismem, ať je tento

nacionalismus „sebespravedlivější“, „sebečistší“, seberafinovanější a sebecivilizovanější. Marxismus místo jakéhokoli nacionalismu zdůrazňuje internacionalismus, splynutí všech národů ve vyšší jednotu, která roste před našima očima s každou verstou železnice, s každým mezinárodním tratem, s každým dělnickým spolkem (který je internacionální jak svou hospodářskou činností, tak i svými idejemi a svými snahami).

Národnostní princip je v buržoazní společnosti historicky nevyhnutelný a marxista s ohledem na tuto společnost plně uznává historickou oprávněnost národních hnutí. Aby se však toto uznávání nezvrhlo v apologii nacionalismu, je třeba se co nejstriktněji omezovat pouze na to, co je v těchto hnutích pokrokového, jinak by totiž vedlo k zatemňování proletářského uvědomění buržoazní ideologií.

Probuzení mas z feudálního spánku, jejich boj proti každému národnostnímu útlaku, za svrchovanost lidu a za svrchovanost národa je pokrokový jev. Z toho pro marxistu vyplývá *bezpodmínečná* povinnost hájit ve všech bodech národnostní otázky co nejrozhodněji a co nejdůsledněji demokratismus. Tento úkol má charakter převážně negativní. Pokračovat v podporování nacionalismu však proletariát nemůže, neboť dále začíná „pozitivní“ (kladná) činnost *buržoazie*, která se snaží nacionalismus *upevnit*.

Svrhnout každé feudální jármo, odstranit veškerý útlak národů a veškeré výsady jednoho národa nebo jednoho jazyka je bezpodmínečnou povinností proletariátu jako demokratické síly, je to bezpodmínečný zájem proletářského třídního boje, který národnostní nesváry zastírají a brzdí. Napomáhat však buržoaznímu nacionalismu *mimo* tento historicky přesně vymezený a pevně stanovený rámec znamená zrazovat proletariát a stavět se na stranu buržoazie. Zde je hranice, která bývá často velmi nezřetelná a na kterou bundovští a ukrajnští nacionálsociálové zcela zapomínají.

Boj proti jakémukoli národnostnímu útlaku bezvýhradně podporujeme. Boj za jakýkoli národnostní rozvoj, boj za „národní kulturu“ vůbec bezvýhradně odmítáme. Ekonomický vývoj kapitalistické společnosti na celém světě poskytuje příklady ještě nedozrálých národních hnutí, příklady utváření velkých národů z několika malých nebo na úkor některých malých národů a příklady asimilace národů. Zásadou buržoazního nacionalismu je rozvíjení všeho národního, z čehož vyplývá vylučnost buržoazního nacionalismu a nekonečné národnostní nesváry. Proletariát si nejen neklade za úkol obhájit národní rozvoj každého národa, nýbrž naopak varuje masy před takovými iluzemi, obhajuje co nejúplnější svobodu kapitalistické směny a vítá každou asimilaci národů, pokud to není asimilace násilná nebo založená na výsadách.

Upevnit nacionalismus v určité „spravedlivě“ vymezené sféře, „konstituovat“ nacionalismus a pevně, natrvalo oddělit od sebe všechny národy zvláštní státní institucí, to je ideový základ i obsah kulturně národnostní autonomie. Tato myšlenka je veskrze buržoazní a veskrze nesprávná. Proletariát nemůže podporovat žádné upevnění nacionalismu, naopak, podporuje všechno, co pomáhá stírat národnostní rozdíly a odstraňovat národnostní přehrady, všechno, co stále více utužuje styky mezi národy, všechno, co vede k splývání národů. Počínat si jinak znamená postavit se na stranu reakčního nacionalistického maloměšťáctví.

Když rakouští sociální demokraté projednávali na svém sjezdu v Brně (roku 1899)⁶⁵ návrh kulturně národnostní autonomie, nevěnovali téměř žádnou pozornost teoretickému zhodnocení tohoto návrhu. Je však poučné si připomenout, že proti tomuto programu byly uváděny tyto dva argumenty: 1. program by vedl k posílení klerikalismu; 2. „vedl by k tomu, že by byl navždy zachován šovinismus a zanesen do každé malé obce, do každé malé skupiny“ (s. 92 oficiálního protokolu brněnského sjezdu v němčině;

ruský překlad^[38] vydala židovská nacionalistická strana SERP⁵⁶).

Je nesporné, že „národní kulturu“ v obvyklém slova smyslu, tj. školství atd., ovlivňují dnes ve všech zemích na světě převážně klerikálové a buržoazní šovinisté. Říkají-li bundovci při obhajobě „kulturně národnostní“ autonomie, že konstituování národů *očistí* třídní boj uvnitř těchto národů od všeho vedlejšího, je to zřejmá a směšná sofistika. Opravdový třídní boj se v každé kapitalistické společnosti vede především v hospodářské a politické oblasti. Vyjimat z *toho* školství je za prvé nesmyslná utopie, neboť nelze oddělit školství (stejně jako „národní kulturu“ vůbec) od ekonomiky a politiky, a za druhé, právě hospodářský a politický život kapitalistické země *si vynucuje* na každém kroku odstraňovat nesmyslné a zastaralé národnostní přehrady a předsudky, kdežto vyčlenění školství apod. by jen konzervovalo, vyhrotilo a posílilo „čistý“ klerikalismus a „čistý“ buržoazní šovinismus.

V akciových společnostech zasedají společně a v naprosté shodě kapitalisté různých národů. V továrnách pracují společně dělníci různých národů. Při každé opravdu důležité a významné politické otázce se seskupují podle tříd, a ne podle národů. „Vyjmout z pravomoci státu“ školství apod. a svěřit je do pravomoci národů je právě pokus *oddělit* od ekonomiky, spojující národy, takřkajíc ideologicky nejvýznamnější oblast společenského života, kde se nejsnáze prosazuje „čistá“ národní kultura neboli rozvíjení klerikalismu a šovinismu v rámci národa.

Plán „exteritoriální“ autonomie (autonomie mimoúzemní, která není vázána na území, na němž ten či onen národ žije) neboli „kulturně národnostní“ autonomie by v praxi znamenal jen jedno: *rozdělení školství podle národů a národností*, tj. zavedení národnostních kurií ve školství. Stačí si jasně uvědomit tuto *pravou* podstatu proslulého bundovského plánu, abychom pochopili jeho veškerou reakčnost dokonce i z hlediska demokracie, nemluvě již

o hledisku třídního boje proletariátu za socialismus.

Jeden příklad a jeden projekt „nacionalizace“ školství názorně ukáže, oč tu jde. Ve Spojených státech severoamerických se dodnes uplatňuje ve všech sférách dělení států na severní a jižní; severní státy mají největší tradice, pokud jde o svobodu a boj proti otrokářům, v jižních státech jsou největší tradice otrokářství, přetrvává tam ještě pronásledování černochoů, jejich hospodářský útlak a nízká kulturní úroveň (44% negramotných mezi černochoy a 6% mezi bělochy) atd. V severních státech se tedy černoši učí pohromadě s bělochy, ve společných školách. Na jihu jsou oddělené — „národní“, nebo chcete-li, rasové — školy pro černochoy. To je snad jediný příklad „nacionalizace“ školy v praxi.

Ve východní Evropě je země, kde jsou dodnes možné takové věci jako Bejlisova aféra, kde páni Puriškevičové odsoudili Židy k horšímu životu, než mají černoši. V této zemi nedávno přišla vláda s návrhem *na nacionalizaci židovských škol*. Naštěstí se tato reakční utopie sotva uskuteční, stejně jako utopie rakouské maloburžoazie, která už přestala doufat v důslednou demokracii a ukončení národnostních nesvárů a vymyslela ve školství pro národy *příhrádky*, aby se národy nemohly hašteřit *kvůli rozdělení škol*..., ale aby „se konstituovaly“ v zájmu *věčných nesvárů* mezi jednotlivými „národními kulturami“.

V Rakousku zůstala kulturně národnostní autonomie do značné míry výmyslem publicistů, který nebrali vážně ani sami rakouští sociální demokraté. Zato v Rusku ji zahrnuly do programu všechny buržoazní židovské strany a některé maloburžoazní, oportunistické živly různých národů, například bundovci, likvidátoři na Kavkaze a konference národních stran v Rusku inklinujících k levicovým narodníkům. (Tato konference — poznamenáváme v závorkách — se konala roku 1907 a při schvalování jejího usnesení^[217] se *zdrželi hlasování* ruští eseři a polští sociálpatrioti, PSS⁵⁷. Zdržet se hlasování — to je neobyčejně příznačné pro po-

stoj eserů a členů Polské socialistické strany k tak zásadní otázce, jako je národnostní program!)

V Rakousku věnoval právě Otto Bauer, nejvýznačnější teoretik „kulturně národnostní autonomie“, zvláštní kapitolu ve své knize dokazování, že tento program nelze aplikovat v případě Židů. V Rusku právě všechny židovské buržoazní strany — i jejich přítakavač Bund — tento program přijaly.* Co to znamená? To znamená, že dějiny odhalily v politické praxi jiného státu nesmyslnost Bauerova výmyslu právě tak, jako ruští bernsteinovci (Struve, Tugan-Baranovskij, Berďajev a spol.) odhalili svým rychlým vývojem od marxismu k liberalismu skutečný ideový obsah německého bernsteinismu.

Ani rakouští, ani ruští sociální demokraté nezařadili „kulturně národnostní“ autonomii do svého programu^[203]. Ale buržoazní židovské strany v nejzaostalejší zemi a řada maloburžoazních kvazisocialistických skupin *ji přejaly*, aby v rafinované podobě vnášely mezi dělníky myšlenky buržoazního nacionalismu. Tento fakt mluví sám za sebe.

Když jsme se už museli dotknout rakouského programu v národnostní otázce, musíme také uvést na pravou míru

* Bundovci pochopitelně často neobyčejně horlivě popírají fakt, že „kulturně národnostní autonomii“ přejaly *všechny* buržoazní židovské strany. Tento fakt odhaluje až příliš zjevně skutečnou úlohu Bundu. Když se jistý bundovec, pan Manin, pokusil v listu Luč^[191] tuto skutečnost znovu popřít, úplně jej demaskoval N. Skop (viz Prosvěščenije, č. 3^[62]). Když však pan Lev Jurkevyc v listu Dzvín (1913, č. 7/8, s. 92)^[272] cituje z časopisu Prosvěščenije (č. 3, s. 78) větu N. Sk., že „bundovci společně se všemi buržoazními židovskými stranami a skupinami dávno hájí kulturně národnostní autonomii“, a *překrucuje* tento citát tím, že *vypouští* slovo „bundovci“ a *nahrazuje* slova „kulturně národnostní autonomie“ slovy „národní práva“, zbývá už jen údiv!! Pan Lev Jurkevyc není jen nacionalista, není jen úžasný ignorant, pokud jde o dějiny sociálních demokratů a o jejich program, ale je to *přímo padělatel citátů* ve prospěch Bundu. S Bundem a pány Jurkevyci to opravdu nevypadá dobře!

fakt, který bundovci často překrucují. Na brněnském sjezdu byl předložen program *čisté* „kulturně národnostní autonomie“. Jde o program jihoslovanské sociální demokracie^[297], jehož 2. článek zní: „Každý národ žijící v Rakousku, bez ohledu na území obývané jeho příslušníky, tvoří autonomní skupinu, která spravuje naprosto samostatně všechny své národní (jazykové i kulturní) záležitosti.“ Tento program obhajoval nejen Kristan, ale i vlivný Ellenbogen. Program byl však stažen z pořadu jednání, nikdo se pro něj nevyslovil. Schválen byl program *teritoriálně*^[298], tj. takový, podle něhož se nevytvářejí *žádné* národní skupiny „bez ohledu na území obývané příslušníky národa“.

V 3. článku schváleného programu se praví: „Všechny samosprávné *oblasti* jednoho a téhož národa tvoří národnostně jednotný svaz, který řeší své národní záležitosti úplně autonomně“ (srov. Prosvěščenije, 1913, č. 4, s. 28^[245])⁵⁸. Je zřejmé, že i tento kompromisní program je nesprávný. Objasníme to na příkladu. Německá kolonie v Saratovské gubernii plus německé dělnické předměstí v Rize nebo v Lodži plus německá osada u Petrohradu atd. tvoří „národnostně jednotný svaz“ Němců v Rusku. Je zřejmé, že sociální demokraté nemohou *žádat* takovou věc, nemohou *upevňovat* takový svaz, třebaže vůbec nepopírají *svobodu* jakýchkoli svazů, tedy ani svazu kterýchkoli obcí kterékoli národnosti v určitém státě. Avšak vyčleňovat Němce apod. z různých krajů a tříd Ruska podle celostátního zákona do jednotného německého národnostního svazu mohou jen kněží, příslušníci buržoazie a maloburžoazie, kdokoli, jenom ne sociální demokraté.

5. ROVNOPRÁVNOST NÁRODŮ A PRÁVA NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

Nejrozšířenější metodou ruských oportunistů při projedná-

vání národnostní otázky je odvolávat se na příklad Rakouska. Ve svém článku v listu Severnaja pravda^[92]* (Prosvěščenije, č. 10, s. 96—98^[91]), který napadli oportunisté (pan Semkovskij v listu Novaja rabočaja gazeta^[238] a pan Libman v listu Cajt^[125]), tvrdím, že existuje pouze jedno řešení národnostní otázky, pokud ji lze ve světě kapitalismu vůbec řešit, a to důsledný demokratismus. Na důkaz toho se odvolávám mimo jiné na Švýcarsko.

Toto odvolávání se nelíbí ani jednomu ze zmíněných oportunistů, kteří se je pokoušejí vyvrátit nebo oslabit jeho význam. Vždyť Kautsky přece řekl, že Švýcarsko je výjimka; Švýcarsko prý má zcela zvláštní decentralizaci, zvláštní historii, zvláštní geografické podmínky, rozšíření obyvatelstva hovořícího různými jazyky je neobyčejně originální atd. atd.

To všechno není nic jiného než pokus *vyhnout se* podstatě sporu. Švýcarsko je výjimka v tom smyslu, že není národnostně homogenním státem. Avšak stejnou výjimkou (či stejně zaostalé, dodává Kautsky) je Rakousko a Rusko. Ovšem pouze ve Švýcarsku zajistily zvláštní, originální historické a životní podmínky *více* demokratismu než ve většině sousedních evropských zemí.

Ale k čemu to všechno, jde-li o *vzor*, jímž bychom se měli řídit? Na celém světě jsou za nynějších poměrů výjimkou země, v nichž je ta či ona instituce založena na *důsledně* demokratických zásadách. Nemáme snad proto hájit v našem programu důsledný demokratismus ve všech institucích?

Zvláštností Švýcarska jsou jeho dějiny, jeho geografické a jiné podmínky. Zvláštností Ruska je v období buržoazních revolucí dosud nevídaná síla proletariátu a nesmírná celková zaostalost země, která si objektivně vynucuje neobyčejně rychlý a rozhodný postup vpřed, nemá-li dojít k různým ztrátám a porážkám.

* Viz tento svazek, s. 146—149. *Red.*

My vypracováváme národnostní program z hlediska proletariátu; odkdy se však doporučuje brát za vzor horší příklady místo lepších?

Není snad v každém případě nesporné a nepopíratelné, že národnostní mír za kapitalismu existuje (pokud vůbec může existovat) *pouze* v důsledně demokratických zemích?

Je-li to nesporné, pak skutečnost, že se oportunisté tvrději odvolávají na Rakousko místo na Švýcarsko, je metodou ryze kadetskou, neboť kadeti vždycky kopírují horší, a ne lepší evropské ústavy.

Ve Švýcarsku jsou *tři* státní jazyky, avšak návrhy zákonů při referendu se tisknou v *pěti* jazycích, tj. kromě tří státních jazyků ještě ve dvou „románských“ dialektech. Těmito dvěma dialekty mluví ve Švýcarsku podle sčítání lidu z roku 1900 pouze 38 651 obyvatel z 3 315 443, tj. něco přes *jedno procento*. V armádě se důstojníkům a poddůstojníkům „ponechává co největší svoboda hovořit s vojáky v jejich mateřtině“. V kantonech Graubünden a Wallis (každý má něco přes 100 000 obyvatel) jsou oba dialekty zcela rovnoprávné.*

Máme propagovat a uplatňovat tyto konkrétní *zkušenosti* vyspělé země, nebo přejímat od Rakušanů takové *výmysly* jako „exteritoriální autonomie“, které nebyly ještě nikde na světě vyzkoušeny (a které ani sami Rakušané dosud nepřijali)?

Propagovat takový výmysl znamená propagovat rozdělení školství podle národností, tj. propagovat něco vysloveně škodlivého. Zkušenosti Švýcarska však ukazují, že největší (relativně) národnostní mír *je prakticky možný a zajištěný*, je-li celý stát důsledně (zase jen relativně) demokratický.

„Ve Švýcarsku *neexistuje národnostní otázka* ve východoevropském smyslu,“ říkají lidé, kteří se touto otázkou zabývali. „Ani tento výraz

* Viz René Henry, La Suisse et la question des langues [Švýcarsko a otázka jazyků], Bern 1907. *Red.*

(národnostní otázka) tu neznají... Ve Švýcarsku už národnostní boj proběhl dávno, v letech 1797—1803.“^[277]*

To znamená, že období Velké francouzské revoluce, které vyřešilo aktuální otázky přechodu od feudalismu ke kapitalismu nejdemokratičtěji, *dokázalo „vyřešit“* mimo jiné i národnostní otázku.

A ať nyní zkusí páni Semkovští, Libmanové a ostatní oportunisté tvrdit, že toto „specificky švýcarské“ řešení *nelze uplatnit* v kterémkoli újezdu nebo i jen části újezdu v Rusku, kde *dvěma dialektami* hovoří z 200 000 obyvatel pouze 40 000 občanů, jež chtějí mít ve svém kraji *úplnou* jazykovou *rovnoprávnost!*

Hlásání úplné rovnoprávnosti národů a jazyků vyděluje z každého národa pouze důsledně demokratické síly (tj. jedině proletáře) a *sjednocuje* je nikoli podle národnosti, nýbrž podle úsilí o důkladné a rozhodující zdokonalení celého státního zřízení. A naopak propagování „kulturně národnostní autonomie“ i přes ty nejlepší úmysly jednotlivců i skupin *národy rozděljuje* a sblížuje ve skutečnosti dělníky jednoho národa s *jeho* buržoazií (přijetí této „kulturně národnostní autonomie“ všemi buržoazními židovskými stranami).

Se zásadou úplné rovnoprávnosti nerozlučně souvisí zajištění práv národnostní menšiny. V mém článku v listu Severnaja pravda je tato zásada vyjádřena téměř stejně jako v pozdějším, oficiálním a přesnějším usnesení porady marxistů^[118]. Toto usnesení požaduje, aby „v ústavě byl zakotven základní zákon, prohlašující jakékoli výsady jednoho národa za neplatné a jakékoli porušení práv národnostní menšiny za nepřijatelné“.

Pan Libman se pokouší vysmívat této formulaci a ptá se: „Kdo vlastně ví, v čem spočívají práva národnostní menšiny?“ Patří snad mezi ně právo na „vlastní učební osnovy“

* Viz E. Blocher, Die Nationalitäten in der Schweiz [Národnosti ve Švýcarsku], Berlin 1910. Red.

v národních školách? Jak velká musí být národnostní menšina, aby měla právo na vlastní soudce, úředníky a školy s mateřským vyučovacím jazykem? Pan Libman chce z těchto otázek vyvodit nezbytnost „*pozitivního*“ národnostního programu.

Ve skutečnosti však tyto otázky názorně ukazují, jaké reakční věci propašovává náš bundovec pod rouškou sporu o zdánlivé podrobnosti a jednotlivosti.

„Vlastní učební osnovy“ ve vlastní národní škole!... Milý nacionálsociále, marxisté mají *všeobecný* program, pokud jde o školství, který například požaduje bezvýhradně necírkevní školu. Z hlediska marxistů není v demokratickém státě nikde a nikdy přípustné *odchýlit se* od tohoto všeobecného programu (a o tom, kterými „místními“ předměty, jazyky aj. bude doplněn, rozhoduje místní obyvatelstvo). Ze zásady „vyjmout“ školství „z pravomoci státu“ a svěřit ho do pravomoci národů vyplývá, že my dělníci umožňujeme národům, aby v našem, demokratickém státě vyhazovaly peníze lidu na církevní školu! Pan Libman sám ani nepozoruje, jak názorně vysvětlil reakčnost „kulturně národnostní autonomie“!

„Jak velká musí být národnostní menšina?“ To nestanoví ani mezi bundovci tak populární rakouský program, který říká (ještě stručněji a ještě méně konkrétně než u nás): „Právo národnostních menšin je chráněno zvláštním zákonem, který musí vydat říšský parlament“ (4. článek brněnského programu).

Proč se nikdo nezeptal rakouských sociálních demokratů, o jaký zákon jde? Jaké menšině a jaká práva má zajistit?

Protože všichni rozumní lidé chápou, že je neúnosné a nemožné vymezovat v programu jednotlivosti. Program stanoví jen hlavní zásady. V daném případě se hlavní zásada u Rakušanů mlčky předpokládá a v usnesení poslední porady uspořádané v Rusku je přímo vyslovena. Tato zásada zní: Nepřipouštět žádné národní výsady a žádnou nerovnoprávnost mezi národy.

Vezměme konkrétní případ, abychom bundovci otázku vysvětlili. V Petrohradě bylo podle údajů školního soupisu z 18. ledna 1911^[178] v základních školách ministerstva lidové „osvěty“ 48 076 žáků. Z nich bylo 396 Židů, tj. méně než 1%. Dále byli mezi žáky 2 Rumuni, 1 Gruzín, 3 Arméni atd.⁵⁹ Je možné vypracovat takový „pozitivní“ národnostní program, aby obsáhl tuto rozmanitost vztahů a podmínek? (A to Petrohrad pochopitelně není ani zdaleka národnostně „nejpestřejší“ město v Rusku.) Zdá se, že podobný program nevypracují ani takoví odborníci na národnostní „finesy“, jako jsou bundovci.

Kdyby však byl v ústavě státu obsažen základní zákon o neplatnosti veškerých opatření, jež porušují práva menšiny, mohl by kterýkoli občan žádat, aby bylo zrušeno nařízení, které by například odmítalo zaměstnávat na účet státu zvláštní učitele jazyka jidiš, židovských dějin apod., nebo poskytnout na útraty státu místnost pro vyučování židovských, arménských a rumunských dětí, ba dokonce jediného gruzínského dítěte. Rozhodně je reálné, aby byly uspokojeny všechny rozumné a oprávněné požadavky národnostních menšin na základě rovnoprávnosti, a nikdo také neřekne, že by propagování rovnoprávnosti bylo škodlivé. Naopak, propagovat rozdělení školství podle národů, propagovat například oddělené židovské školy pro židovské děti v Petrohradě by bylo zcela jistě škodlivé a zřizovat národní školy pro *každou* národnostní menšinu, pro jedno, dvě nebo tři děti, by bylo přímo nemožné.

Dále nelze v žádném celostátně platném zákoně stanovit, jak velká musí být národnostní menšina, aby měla právo na vlastní školu nebo na vlastní učitele pro doplňkové předměty apod.

Naopak, celostátně platný zákon o rovnoprávnosti může být docela dobře podrobně rozpracován a rozveden ve zvláštních nařízeních, v ustanoveních oblastních sněmů, měst, zemstev, obcí atd.

6. CENTRALIZACE A AUTONOMIE

Pan Libman ve svém polemickém článku píše:

„Podívejte se u nás na Litvu, Baltský kraj, Polsko, Volyň, jižní Rusko apod. a všude najdete *smíšené* obyvatelstvo; neexistuje město, kde by nebyla velká národnostní menšina. Kdyby byla provedena seberozsáhlejší decentralizace, všude se najdou na různých místech (zejména ve městech) pohromadě různé národnosti, a právě demokratismus vydává národnostní menšinu do rukou národnostní většiny. Ale V. I. se, jak víme, staví nepřátelsky k takovému federativnímu státnímu uspořádání a obrovské decentralizaci, jaké existují ve Švýcarské konfederaci. Naskytá se otázka, proč vlastně uvedl jako příklad Švýcarsko.“

Proč jsem uvedl jako příklad Švýcarsko, jsem už vysvětlil. Právě tak jsem vysvětlil, že problém ochrany práv národnostní menšiny lze vyřešit *jedině* vydáním celostátně platného zákona v důsledně demokratickém státě, který neustupuje od zásady rovnoprávnosti. Avšak v uvedeném citátu opakuje pan Libman ještě jednu z nejrozšířenějších (a nejnesprávnějších) námitek (či skeptických poznámek), kterými se obvykle proti marxistickému národnostnímu programu argumentuje a které je proto třeba rozebrat.

Marxisté se pochopitelně stavějí vůči federaci a decentralizaci nepřátelsky prostě proto, že kapitalismus potřebuje pro svůj rozvoj co největší a co nejcentralizovanější státy. *Budou-li ostatní podmínky stejné*, bude uvědomělý proletariát vždy pro větší stát. Vždycky bude bojovat proti středověkému partikularismu, vždycky uvítá co nejtěsnější ekonomické spojení velkých území, na nichž by se mohl boj proletariátu proti buržoazii široce rozvinout.

Rozsáhlý a rychlý rozvoj výrobních sil za kapitalismu *vyžaduje*, aby byla zkonsolidována a sjednocena ve stát velká území, na nichž jedině se může semknout třída buržoazie, bořící všechny staré, středověké, stavovské, úzce lokální a nacionální, náboženské a jiné přehrady, a zároveň s ní i její nezbytný antipod, třída proletářů.

O právu národů na sebeurčení, tj. na oddělení a vytvo-

ření samostatného národního státu, budeme mluvit zvlášť^[104]*. Avšak dokud a pokud tvoří různé národy jednotný stát, nebudou marxisté v žádném případě propagovat ani federativní princip, ani decentralizaci. Centralizovaný velký stát je obrovský historický krok vpřed od středověké rozdrobenosti k budoucí socialistické jednotě celého světa, a jiná cesta k socialismu než *prostřednictvím* takového státu (*nerozlučně* spjatého s kapitalismem) neexistuje a existovat nemůže!

Bylo by ale nepřipustné zapomínat, že jediný centralismus, který hájíme, je výhradně centralismus *demokratický*. V této věci nadělali všichni příslušníci maloburžoazie dohromady i nacionalističtí maloměšťáci (včetně zesnulého Drahomanova) takový zmatek, že to musíme stále znovu a dlouze vysvětlovat.

Demokratický centralismus nejen nevyklučuje místní samosprávu s *autonomií* oblastí, které mají zvláštní hospodářské a sociální podmínky, zvláštní národnostní složení obyvatelstva apod., nýbrž naopak *to i ono* nezbytně vyžaduje. U nás si lidé neustále pletou centralismus se zvůlí a byrokratismem. Dějiny Ruska musely přirozeně vést k takovému směšování, ale pro marxistu je přece naprosto nepřipustné.

Nejsnáze to objasníme na konkrétním příkladě.

Rosa Luxemburgová se ve svém obšírném článku Národnostní otázka a autonomie^[302]** dopouští kromě mnoha komických chyb (o těch později) i té nadměru komické chyby, že se pokouší *omezit* požadavek autonomie výlučně na Polsko.

Nejdříve si ale všimněte, *jak* definuje autonomii.

Rosa Luxemburgová uznává — a jako marxistka ovšem musí uznat — že všechny nejdůležitější a pro kapitalistickou společnost podstatné hospodářské a politické otázky musí

* Viz Spisy 20, Praha 1954, s. 399—463. *Red.*

** Przegląd Socjaldemokratyczny⁶⁰, Kraków 1908 a 1909.

podléhat pravomoci nikoli autonomních sněmů jednotlivých oblastí, nýbrž výhradně pravomoci ústředního, celostátního parlamentu. K těmto otázkám patří celní politika, obchodní a průmyslové zákonodárství, doprava a spoje (železnice, pošta, telegraf, telefon atd.), armáda, daňový systém, občanské* a trestní právo, obecné zásady školství (například zákon o výlučně necírkevní škole, o všeobecné povinné školní docházce, o minimálním programu výuky, o demokratické organizaci školství apod.), zákonodárství o ochraně práce, o politických svobodách (právo vytvářet koalice) atd. apod.

Podle celostátního zákonodárství spadají do pravomoci autonomních sněmů otázky čistě místního, oblastního nebo čistě národního významu. Rosa Luxemburgová, která se zabývá i touto myšlenkou velmi podrobně — snad až příliš — poukazuje například na stavbu železnic místního významu (č. 12, s. 149), na místní silnice (č. 14/15, s. 376) apod.

Je naprosto jasné, že si nelze představit moderní a opravdu demokratický stát, který by *neposkytl* takovou autonomii každé oblasti s alespoň poněkud závažnějšími hospodářskými a sociálními specifickými rysy, se specifickým národnostním složením obyvatelstva apod. Zásadu centralismu, jenž je pro vývoj kapitalismu nezbytný, takováto (místní a oblastní) autonomie nejen že nepodlamuje, ale naopak právě v praxi uskutečňuje *demokraticky*, a ne byrokraticky. Rozsáhlý, svobodný a rychlý rozvoj kapitalismu by nebyl možný nebo by byl alespoň krajně ztížen *bez* takové autonomie, která *usnadňuje* koncentraci kapitálu, rozvoj výrobních sil i sjednocení buržoazie a proletariátu *v rámci celého státu*. Byrokratické zasahování do *čistě* místních (oblastních, národnostních apod.) otázek je totiž jednou z největších překážek celkového hospodářského a politického vývoje

* Rosa Luxemburgová rozvádí svou myšlenku velmi podrobně, když například připomíná — zcela správně — rozvodové zákonodárství (č. 12, s. 162 citovaného časopisu).

a zejména pak jednou z překážek *centralismu* v závažných, významných a základních otázkách.

Proto se musíme smát, když čteme, jak se naše skvělá Rosa Luxemburgová snaží s naprosto vážnou tváří a „ryze marxisticky“ dokázat, že požadavek autonomie lze uplatnit *jedině* v případě Polska, *jedině* jako výjimku! Pochopitelně v tom není ani stín „lokálního“ patriotismu, jsou to jen a jen „věcné“ důvody... například pokud jde o Litvu.

Rosa Luxemburgová uvádí čtyři gubernie: Vilenskou, Kovenskou, Grodenskou a Suwaleckou; ujišťuje přitom čtenáře (i samu sebe), že v nich žijí „převážně“ Litevci. Když však sečetla veškeré obyvatele těchto gubernií, došla k tomu, že Litevců je 23% všeho obyvatelstva, a po připočtení obyvatel Žmudi k Litevcům je to 31% obyvatelstva, tj. necelá třetina. Z toho ovšem vyplývá, že myšlenka autonomie Litvy je „násilná a uměle vykonstruovaná“ (č. 10, s. 807).

Čtenář, který zná všeobecně známé nedostatky naší ruské oficiální statistiky^[184], ihned postřehne, v čem dělá Rosa Luxemburgová chybu. Pročpak vzala Grodenskou gubernii, kde Litevci představují jen 0,2%, *dvě desetiny procenta*? Pročpak vzala celou Vilenskou gubernii, a nikoli jen její trocký újezd, v němž Litevci tvoří *většinu* obyvatelstva? Pročpak vzala celou Suwaleckou gubernii a zjistila, že Litevci představují 52% jejího obyvatelstva, a nikoli litevské újezdy této gubernie, tj. pět újezdů ze sedmi, v nichž Litevci tvoří 72% obyvatelstva?

Je směšné vykládat o podmínkách a požadavcích současného kapitalismu a zvolit si k tomu nikoli „současné“ a nikoli „kapitalistické“, nýbrž středověké, feudální a státní byrokratické administrativní dělení Ruska, a navíc v jeho nejprimitivnější formě (gubernie, a ne újezdy). Je zcela jasné, že nemůže být ani řeč o nějaké byť jen trochu závažné místní reformě v Rusku, nebude-li toto dělení zrušeno a nahrazeno *skutečně* „současným“ dělením, jež by opravdu odpovídalo požadavkům *ne* státu, *ne* byrokracie,

ne rutiny, *ne* statkářů, *ne* popů, nýbrž kapitalismu, přičemž mezi současnými požadavky kapitalismu bude nepochybně požadavek co nejjednoduššího národnostního složení obyvatelstva, protože národnost a společný jazyk jsou důležitým činitelem pro úplné ovládnutí vnitřního trhu a pro úplnou svobodu hospodářského obratu.

Je zvláštní, že tuto evidentní chybu Rosy Luxemburgové opakuje bundovec Medem, který chce dokázat nikoli „výjimečnou“ specifickou Polska, nýbrž nevhodnost zásady teritoriální národnostní autonomie (bundovci jsou pro exeteritoriální národnostní autonomii!). Naši bundovci a likvidátoři vyhledávají po celém světě všechny chyby a každé oportunistické kolísání sociálních demokratů různých zemí a různých národů a přebírají přitom od sociální demokracie na celém světě *to nejhorší*: z ukázek bundovských a likvidátorských výplodů bychom mohli sestavit ukázkové sociálně demokratické *muzeum špatného vkusu*.

Oblastní autonomie, mentorsky uvažuje Medem, se hodí pro oblast, pro „kraj“, ale ne pro lotyšský, estonský apod. okruh s obyvatelstvem od půl miliónu do dvou miliónů, s rozlohou jedné gubernie. „*To by nebyla autonomie, ale obyčejné zemstvo*... Nad tímto zemstvem by musela být vytvořena skutečná autonomie...“ a autor odsuzuje „násilné odstraňování“ starých gubernií a újezdů.*

„Násilně odstraňovat“ a deformovat podmínky současného kapitalismu ve skutečnosti znamená udržovat středověké, feudální, byrokratické administrativní dělení. Jedně lidé, kteří se nedovedou tohoto dělení zřít, mohou ve svých úvahách „s vážnou tváří“^[210] stavět do protikladu „zemstvo“ a „autonomii“ a odvolávat se přitom na to, že by podle jakési šablony měla být pro velké oblasti zavedena „autonomie“, kdežto malé oblasti by měly mít zemstvo.

* V. Medem, K pojetí národnostní otázky v Rusku^[140], Věstník Jevropy⁸¹, 1912, č. 8 a 9.

Současný kapitalismus tyto byrokratické šablony vůbec nevyžaduje. Proč by nemohly existovat autonomní národnostní okruhy nejenom s půl miliónem, ale i s 50 000 obyvateli, proč by takové okruhy nemohly být nejrozličnějším způsobem spojovány s různě velkými sousedními okruhy v jednotný autonomní „kraj“, je-li to vhodné a vyžaduje-li to hospodářský obrat, o tom všem se bundovec Medem vůbec nezmiňuje.

Všimněme si, že brněnský národnostní program sociální demokracie se plně staví za teritoriální národnostní autonomii, neboť navrhuje rozdělit Rakousko na „národnostně ohraničené“ obvody místo na „historické korunní země“ (2. článek brněnského programu). Tak daleko bychom my nešli. Není pochyby, že jednotné národnostní složení obyvatelstva je jedním z nejspolehlivějších činitelů podmiňujících svobodný a rozsáhlý, vskutku moderní obchodní obrat. Není pochyby, že žádný marxista, dokonce ani žádný opravdový demokrat, nebude obhajovat rakouské korunní země a ruské gubernie a újezdy (nejsou sice tak ubohé jako rakouské korunní země, ale přesto jsou ubohé až dost), nebude se přít o nutnosti nahradit toto zastaralé dělení novým, pokud možno podle národnostního složení obyvatelstva. Není konečně pochyby, že k odstranění jakéhokoli národnostního útlaku je nanejvýš důležité vytvořit autonomní okruhy, třeba docela malé, ale národnostně ucelené a jednotné, přičemž by mohly k těmto okruhům „táhnout“ a navazovat s nimi styky a v různé formě se k nim připojovat příslušníci téže národnosti roztroušení po různých končinách země nebo dokonce zeměkoule. To všechno je nesporné, o tom všem může pochybovat jedině zkosnatělý byrokrat.

Národnostní složení obyvatelstva je *jedním* z velice důležitých ekonomických činitelů, *ne však jediným a nejdůležitějším*. Za kapitalismu plní *velice důležitou* hospodářskou úlohu například města, a ta mají všude — v Polsku, v Litvě, na Ukrajině i ve Velkorusku atd. — neobyčejně pestré národ-

nostní složení obyvatelstva. Je nesmyslné a nemožné odtrhávat z „národnostních“ důvodů města od vesnic a okruhů, které k nim mají těsný vztah po hospodářské stránce. Proto nemohou být marxisté plně a výhradně pro „teritorialistický národnostní“ princip.

Mnohem správnější než rakouské řešení otázky je řešení, které naznačila poslední porada marxistů z Ruska. Tato porada vytyčila k dané otázce tezi:

„...je nezbytná ... rozsáhlá oblastní a autonomie“ (ovšem ne jen pro Polsko, nýbrž pro všechny oblasti Ruska) „a naprosto demokratická místní samospráva, přičemž hranice samosprávných a autonomních oblastí budou stanoveny na základě toho“ (ne podle hranic nynějších gubernií, újezdů apod.), „jak hospodářské a životní podmínky, národnostní složení obyvatelstva atd. hodnotí samo místní obyvatelstvo.“*

Národnostní složení obyvatelstva je zde na *stejně úrovni* s ostatními podmínkami (především hospodářskými, pak sociálními atd.), které musí být základem pro stanovení nových hranic, odpovídajících současnému kapitalismu, a ne byrokratické zkostnatělosti a asiatictvině. Jedině místní obyvatelstvo může opravdu důkladně „zhodnotit“ všechny tyto podmínky a na základě toho stanoví ústřední parlament státu hranice autonomních oblastí a pravomoc autonomních sněmů.

Zbývá nám ještě prozkoumat otázku práva národů na sebeurčení. Pokud jde o tuto otázku, začala chyby Rosy Luxemburgové „popularizovat“ celá plejáda oportunistů všech národností: likvidátor Semkovskij, bundovec Libman i ukrajinský nacionálsociál Lev Jurkevych^[272]. Této otázce, kterou tato „plejáda“ dokonale zamotala, věnujeme příští článek⁶².

* Viz tento svazek, s. 86. *Red.*

D Ě L N I C K Ě M A S Y A D Ě L N I C K Á I N T E L I G E N C E

Pod tímto nadpisem byl v 9. čísle likvidátorského časopisu Naša zarja uveřejněn článek G. Rakitina^[84], který byl nucen přiznat to, čemu se likvidátorský list v bezmocné zlobě zcela vyhýbá. G. Rakitin převyšuje různé F. D. tím, že se alespoň v něčem pokouší *otázku promyslet a rozebrat*, a nejen čtenáře častovat věčnými nadávkami.

„Vítězství,“ tak začíná svůj článek G. Rakitin, „vítězství, které dosáhli stoupenci listu Pravda na valném shromáždění petrohradského odborového svazu kovodělníků, jako i některá jiná fakta svědčící o rostoucím vlivu bolševismu mezi dělníky (zejména v Petrohradě), nutí mimoděk k zamyšlení, jak se mohlo stát, že se opěrné body menševického směru a speciálně takzvaného ‚likvidátorství‘ začínají vymykát z vlivu proudu, který položil základ k legálním dělnickým organizacím v Rusku a který jediný v nich během posledních několika let aktivně pracoval.“

Tuto větu musíme zdůraznit, abychom čtenáři ukázali vzácné případy, kdy likvidátoři mají světlé chvíle a jsou nuceni přiznat pravdu. Na přesná čísla o volbách do II., III. a IV. dумы nebo o sbírkách v dělnických skupinách atd., která *dokazují*, že „pravdovský“ směr má mezi uvědomělými dělníky (tj. dělníky, kteří se účastní politického života) převahu, odpovídá list Novaja rabočaja gazeta v člancích F. D. a spol. jedině rozčilováním a nadávkami.

G. Rakitin přiznává skutečnost. Přiznává vítězství na shromáždění kovodělníků i „jiná fakta“ (třebaže skromně zamlčuje, jaká to jsou fakta, což je typická metoda intelektuálních publicistů, jejímž cílem je *utajit* před dělníky *přesná* čísla, jež by jim umožnila *samostatně* si prověřovat fakta). G. Rakitin obecně přiznává „rostoucí vliv bolševis-

mu mezi dělnictvem, zejména v Petrohradě“, přiznává, že „opěrné body“ likvidátorství „se začínají vymykat z vlivu“ tohoto „proudu“.

G. Rakitin se snaží *vysvětlit* tuto pro likvidátory smutnou skutečnost tak, aby je co nejvíc *utěšil*.

Jaké je to vysvětlení?

„Dělnické masy“ prožívají „bolševickou etapu hnutí“ (s. 59), přiznává G. Rakitin. Avšak „převážná většina inteligence“, prohlašuje (s. 57), „zastává stanovisko takzvaného ‚likvidátorství‘“. Na základě toho ovšem považuje „bolševickou etapu hnutí“ za „dočasné nadšení mas a dorůstající dělnické mládeže pro bolševická hesla“, za vliv „spíše instinktu a citu než uvědomění a rozumu“, za neschopnost dělnických mas zbavit se „primitivnosti rolnického světového názoru“, za „přeceňování významu živelných výbuchů“, za nepochopení „pružné třídní taktiky“ (likvidátorů) a její nahrazování „zjednodušenou taktikou bolševismu“ atd. apod., čímž „utěšuje“ likvidátory.

Zkrátka, spolupracovník časopisu Naša zarja to nádherně vysvětlil: pravdovci prý mají nezralou, nevyspělou, živelnou a ubohou většinu, kdežto k likvidátorům patří menšina inteligentní, pružná, uvědomělá apod. Přesně v témž duchu interpretují vždy všichni reakční publicisté demokratické názory mas: masy jsou hloupé, nevyspělé apod., kdežto vyspělí a moudří jsou šlechtici a příslušníci buržoazie!

Dovolte však, milý Rakitine, kdepak máte své důkazy? Sám jste přiznal, že o vítězstvích pravdovců, o tom, že „masy prožívají bolševickou etapu hnutí“, svědčí *fakta!* Kdepak máte *fakta* dokazující, že za likvidátory jde převážná většina dělnické inteligence? Kde máte taková fakta, jako jsou například volby do Státní dumy nebo počet sbírek v dělnických skupinách nebo vítězství té či oné kandidátky v odborových svazech?

Ani jeden, doslova *ani jeden* fakt, dokonce ani jeden argument Rakitin neuvádí!

Proto si dovoľíme s Rakitinem nesouhlasit. Jemu ovšem *vyhovuje* pokládat bolševické *dělnické masy* za nevypělé a téměř za hloupé („instinkt, a nikoli uvědomění“), kdežto likvidátorskou menšinu za vypělou a moudrou. Avšak psát dějiny, *vysvětlovat etapy dělnického hnutí* a nevycházet přitom z fakt, nýbrž z toho, co historikovi osobně vyhovuje, to je — promiňte mi, Rakitine — to je prostě směšná naivita. Nemohu ovšem uznat, že „instinkt a cit“ nutí likvidátora Rakitina považovat likvidátorskou menšinu za zvláště inteligentní, moudrou a pokrokovou. Je ale správné, aby se *publicista* řídil „instinktem a citem“ místo „*uvědoměním a rozumem*“?

Napsáno počátkem listopadu 1913

Podle rukopisu

Poprvé uveřejněno roku 1938

v časopisu

Proletarskaja revoljucija, č. 9

ROZKOLU UVNITŘ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCE RUSKA V DUMĚ⁶³

Vážení soudruzi! V 266. čísle vašeho listu byl uveřejněn článek od vašeho „ruského dopisovatele“ o rozkolu uvnitř Sociálně demokratické frakce Ruska v dumě^[266]. Tento článek má bohužel velmi daleko k objektivnosti a může v určitém směru německého čtenáře pomýlit. Doufáme, vážení soudruzi, že neodmítnete naši žádost a uveřejníte toto krátké dementi, aby němečtí dělníci a bratrská německá strana byli pravdivě informováni o těchto základních skutečnostech.

1. Ruský dopisovatel začíná tvrzením, že ruská sociální demokracie „trpí roztržitostí na četné organizace, skupiny a směry“. Už toto tvrzení je naprosto nesprávné. Každý ruský sociální demokrat a vůbec každý, kdo se zajímá o dějinný zápas v Rusku, ví, že v ruském dělnickém hnutí existují dnes pouze *dva* směry, *dva* důležité listy v Petrohradě a dvě politické linie: marxisté a likvidátoři. První, tj. marxisté, vydávají v Petrohradě deník Za pravdu (teprve nedávno zastavila vláda v Moskvě jejich druhý deník Naš puť). Druzí vydávají v Petrohradě list Novaja rabočaja gazeta. Žádné jiné „směry“ v ruském dělnickém hnutí *neexistují*, a dokonce i mezi ruskými studenty v zahraničí a mezi emigranty zanikají všechny ostatní přechodné takzvané „směry“. Každý ruský sociální demokrat teď musí volit mezi marxisty a likvidátory.

2. Rozdíl mezi ruskými marxisty a likvidátory považuje váš „ruský dopisovatel“ za stejný jako rozdíl mezi radikály a revizionisty v Německu, jako rozdíl „mezi Bebelem a Ledebourem na jedné straně a Frankem nebo Davidem

na druhé“. To však není úplně správné. Ruský likvidátor samozřejmě zaujímá revizionistický postoj. Ze západoevropského oportunistu převzal to nejhorší. Avšak mezi likvidátory a revizionisty je značný rozdíl. Frank nebo David nebudou nikdy tvrdit, že existence nynější německé sociálně demokratické strany a její organizace je „škodlivá“. Naši likvidátoři však bojují právě proti samé existenci strany, fakticky potírají („likvidují“) její ilegální organizaci, bojují dokonce proti jejím usnesením schváleným v průběhu (politických) stávek; veškerá ruská buržoazie s nimi vzhledem k této činnosti souhlasí a vše je podporuje.

3. Váš dopisovatel píše, že „jen jednou vznikla v dumské frakci politická neshoda“ mezi šesti marxistickými poslanci a sedmi poslanci, kteří inklinují k likvidátorství. Je to ale jinak. Neshody vznikaly na každém kroku, jak to nezvratně dokázal petrohradský dělnický tisk. Došlo to tak daleko, že sedm poslanců se většinou jednoho hlasu usneslo anulovat program naší strany^[203]. Již v prvním politickém prohlášení^[248] frakce v dumě se zřeklo těchto sedm poslanců před celým Ruskem programu II. sjezdu strany z roku 1903. K radosti nacionalistických živlů příklánějících se k likvidátorům (Bund) prohlásili, že ruská sociální demokracie hájí takzvanou „kulturně národnostní autonomii“. Ve skutečnosti však strana tento požadavek, podporovaný v Rusku téměř všemi buržoazními nacionalisty, odmítá. Při vypracovávání programu strany zamítli tento požadavek *všichni* ruští sociální demokraté. Plechanov zcela nedávno charakterizoval tento požadavek jako „přizpůsobování socialismu *nacionalismu*“^[186]. Šest marxistických poslanců proti tomuto zrádcovskému postoji k programu ostře protestovalo. Sedm poslanců však na svém protistranickém usnesení trvá.

4. Váš dopisovatel prohlašuje, že lze jen „nepřímo“ dokázat, že šest marxistických poslanců zastupuje většinu dělnické třídy. To vůbec není pravda. Uvedeme jen několik

přesných čísel^[154] dokazujících, kolik dělníků zastupuje šest a kolik sedm poslanců.

Gubernie	Jména marxistických poslanců	Počet dělníků podle údajů tovární inspekce
Petrohradská	Badajev	197 000
Moskevská	Malinovskij	351 000
Vladimírská	Samojlov	205 000
Jekatěrinoslavská	Petrovskij	118 000
Kostromská	Šagov	91 000
Charkovská	Muranov	46 000
<i>Celkem</i>		1 008 000

Gubernie	Jména ostatních poslanců	Počet dělníků podle údajů tovární inspekce
Varšavská	Jagiello	78 000
Donská oblast	Tuljakov	59 000
Ufská	Chaustov	37 000
Tavridská	Burjanov	20 000
Irkutská	Maňkov	13 000
Tifiská	Čcheidze	5 000
Karská oblast	Čhenkeli	2 000
<i>Celkem</i>		214 000

Celá dělnická kurie je zastoupena marxistickými poslanci. Podle střízlivého propočtu zastupuje šest marxistických poslanců *pětkrát* víc dělníků než sedm poslanců inklinujících k likvidátorství.

Cožpak to jsou „nepřímé“ důkazy?

Ještě několik čísel o počtu *dělnických skupin*, které podporují sbírkami legální tisk marxistů a likvidátorů: [Viz tabulku na s. 185.]

Tato čísla byla uveřejněna v 22. čísle petrohradského listu *Za pravdu** a nikdo proti nim *neměl námítky*. Váš dopi-

* Viz tento svazek, s. 126. *Red.*

	Pravda	Moskev- ské novi- ny	Všechn marxi- stický tisk	Noviny likvidá- torů
Roku 1912	620	5	625	89
Roku 1913 do 1. dubna	309	129	438	139
Roku 1913 od 1. dubna do října	1252	261	1513	328
<i>Celkem za oba roky</i>	2181	395	2576	556

sovatel je musel znát. Údaje o příspěvcích vybraných ve skupinách jsou vždy uveřejňovány v obou listech a naši nepřátelé z buržoazního tábora je považují za ukazatele vzájemného poměru sil mezi oběma směry.

Také tato čísla dokazují, že marxisty podporuje pětikrát víc dělnických skupin než likvidátory.

Lze to nazvat „nepřímými“ důkazy?

Na rozdíl od západoevropských legálních sociálně demokratických stran nemůžeme v současné době uvést přesný počet členů naší strany. Ale i my máme přímé důkazy o tom, za kým jdou dělníci.

V II. dumě bylo z 23 poslanců za dělnickou kurii (všichni sociální demokraté) 11 bolševiků, tj. 47%. V III. dumě 4 z 8, tj. 50% a ve IV. dumě 6 z 9, tj. 67%. Jsou snad i tyto údaje o volbách do *tří dum* během *pěti* let (1907—1912) „nepřímými důkazy“?

Nyní, po veřejném vystoupení šesti poslanců proti sedmi v tisku^[87], se na stranu šesti poslanců proti sedmi postavily všechny odborové organizace, které vyslovily svůj názor. Marxistický list v Petrohradě denně uveřejňuje rezoluce, ve kterých vyslovuje řada dělníků, zmocněnců, odborových organizací, dělnických kulturních a osvětových organizací podporu šesti poslancům.

Šest dělnických poslanců, kteří zastupují celou dělnickou třídu Ruska, vytvořilo v dumě vlastní sociálně demokratickou dělnickou frakci, která se ve všech směrech podřizuje vůli sociálně demokratických dělníků. Sedm poslanců

vystupuje jako „nezávislá“ skupina. Šest dělnických poslanců navrhovalo sedmi dohodu pro práci v dumě. Sedm poslanců tento návrh doposud příkře odmítalo. Dohoda je ale naprosto nutná.

Tak vypadá skutečná situace.

*Redakce ústředního orgánu
Sociálně demokratické dělnické strany Ruska
Social-demokrat*

Napsáno počátkem listopadu 1913

Otištěno 24. prosince 1913

v listu Leipziger Volkszeitung,

č. 298

Rusky poprvé otištěno 21. ledna 1934

v Pravdě, č. 21

Podle textu Pravdy,

porovnaného s textem listu

Leipziger Volkszeitung

Přeloženo z němčiny

LEVICOVÍ NARODNÍCI O BOJI MEZI MARXISTY

V 3. čísle listu *Volnaja mysl*⁶⁴ byl uveřejněn článek s prapodivným názvem *Jednota, dvojjednota a trojjednota*^[145].

„Prohlašujeme otevřeně,“ praví se v tomto článku, „že nároky jedné frakce — bolševiků — obsáhnout celé dělnické hnutí jsou právě tak neuvážené a nerozumné jako snaha obou frakcí sociální demokracie reprezentovat celé socialistické hnutí v Rusku. Budoucnost patří jedině sjednocení všech socialistických směrů v jednotnou stranu.“

A my, kteří jsme vytyčili toto heslo na počátku roku 1900, mu zůstaneme navždy věrni.“

Tady máte příklad komicky zlostných frází o „jednotě“!! O principiálním obsahu dějinného boje marxistů a narodníků, boje, který trvá několik desetiletí, *ani slovo*. O průběhu hnutí v letech 1905—1907, kdy otevřené vystoupení *mas* všech tříd obyvatelstva v praxi ukázalo *zásadní* rozdíl mezi sociálně demokratickým proletariátem a „pracujícím“ (tj. maloburžoazním) rolnictvem, také *ani slovo*.

Existuje-li v Rusku radikální a seriózní list, který formuluje otázku *takto*, je to jeden ze zřejmých příznaků toho, že je nezbytné ještě dlouho a houževnatě bojovat za vyjasnění *elementárních* principů.

Že většina uvědomělých dělníků je pro bolševiky, to musí se zlostným skřípáním zubů přiznat i jejich nepřátelé — páni likvidátoři.

Čitové výlevy tady nepomohou. Dělníci se neleknu napomínání, že to je „neuvážené a nerozumné“, jen se tomu usmějí.

Z ideového hlediska jsou celé dějiny marxismu v Rusku bojem proti maloburžoazním teoriím, počínaje „legálním

marxismem“ a „ekonomismem“. Tento boj nebyl náhodný a ani jeho dnešní přímé pokračování není náhodné. Dělnická strana jako skutečně třídní proletářská strana se v Rusku formuje a sílí v těžké době režimu z 3. června právě v tomto boji proti maloburžoaznímu likvidátorství a levicovému narodnictví.

„My levicoví narodníci jsme si nikdy nepřihřívali svou polívčičku na cizím neštěstí,“ píše list Volnaja mysl. Ale jedním dechem tvrdí, že rozkol vyvolává „v naší sociální demokracii úplnou vnitřní bezmocnost“!

Psát takové věci, pánové, přece právě znamená „přihřívát si svou polívčičku“ — ovšem ne snad na cizím „neštěstí“, nýbrž „na cizím *ideovém boji*“. Základem boje mezi marxisty je totiž právě konflikt mezi idejemi liberální a proletářské politiky. Dělníci, kteří se nedají zmást ani zlostnými slovy, ani citovými výlevy, se už naučili rozpoznávat principiální základy tohoto boje.

„V jednotných stranách evropského dělnického hnutí je méně názorových neshod než u nás,“ píše Volnaja mysl. To je velice rozšířený, avšak hluboce nesprávný názor. Nikde v Evropě vůbec nepřichází v úvahu, aby byla proletářská, marxistická organizace nahrazena... diskusí o „široké“ straně, mající Puriškevičovo požehnání... atd.

Takový spor dělníky naučí dělnickou stranu skutečně budovat, a ne o tom pouze diskutovat.

Za pravdu, č. 34
13. listopadu 1913

Podle listu Za pravdu

AGRÁRNÍ OTÁZKA A SOUČASNÁ SITUACE V RUSKU

(POZNÁMKY PUBLICISTY)

Na toto téma se nedávno objevily v časopisech dva zajímavé články. Jeden v likvidátorském časopisu Naša zarja (1913, č. 6, autor N. Rožkov)^[226], druhý v časopisu pravicových kadetů Russkaja mysl⁶⁵ (1913, č. 8, autor J. J. Polferov)^[196]. Oba autoři psali bezpochyby tyto články nezávisle na sobě a vycházejí také z naprosto různých předpokladů.

A přece se oba články překvapivě shodují. Na vlastní oči se tu lze přesvědčit — a tím jsou oba články obzvlášť cenné — o principiální příbuznosti idejí liberálních dělnických politiků a idejí kontrarevoluční liberální buržoazie.

N. Rožkov uvádí přesně týž materiál jako pan Polferov, Polferov je pouze obširnější. Kapitalismus se v ruském zemědělství rozvíjí po revoluci roku 1905. Stoupají ceny obilí i cena půdy, zvyšuje se jak dovoz zemědělských strojů a umělých hnojiv, tak i jejich tuzemská výroba. Přibývá ústavů pro poskytování drobného úvěru; stále více rolníků začíná hospodařit na otrubech*. Stoupají mzdy (o 44,2% od roku 1890 do roku 1910, konstatuje N. Rožkov a zapomíná, že za tu dobu stouply i životní náklady!). Rozvíjí se chov dobytka pro trh, zvyšuje se výroba másla, setí píce, rozšiřuje se zemědělské školství.

To všechno je určitě velmi zajímavé, to je pravda. Z hlediska marxismu nemohly být sebemenší pochybnosti, že rozvoj kapitalismu nelze zastavit. Kdyby autoři tento

* Otrub — půda vyčleněná z občiny a přidělená rolníkům do osobního vlastnictví. Čes. red.

fakt pouze doložili novými údaji, museli bychom jim poděkovat.

Celá podstata však je v tom, jak jsou údaje hodnoceny a jaké závěry se z nich vyvozují. N. Rožkov se přitom tolik ukvapuje... až je to dojemné. „Statkářské nevolnické hospodářství se přeměnilo v hospodářství buržoazní, kapitalistické... přechod k buržoazním vztahům v zemědělství se stal reálným, naprosto nesporným faktem... Agrární otázka v dřívější podobě už není v Rusku aktuální... Není třeba pokoušet se křísit, co je mrtvé — totiž agrární otázku ve staré podobě.“

Závěry jsou, jak čtenář vidí, zcela jasné a zcela... likvidátorské. Redakce likvidátorského časopisu připojila k článku (jak už je v prodejných bezzásadových redakcích dávno zvykem) *malou výhradu*^[181]: „S velmi mnohým nesouhlasíme... nemyslíme si, že je možné tvrdit *tak kategoriicky*, jak to dělá N. Rožkov, že Rusko půjde právě tou cestou, kterou vytyčil zákon z 9. listopadu — 14. června...“

Likvidátoři „nejsou tak“ kategoričtí jako N. Rožkov! Opravdu hluboký a zásadový postoj k věci!

N. Rožkov svým článkem znovu dokázal, že *se naučil nazpaměť* řadu marxistických pouček, ale že je *nepochopil*. Proto je ze sebe tak snadno „vysypal“.

Kapitalismus se v ruském zemědělství rozvíjel i v letech 1861—1904. Všechny příznaky, které teď uvedli Rožkov a Polferov, se vyskytovaly už tehdy. Vývoj kapitalismu neodvrátil *buržoazně demokratickou* krizi v roce 1905, naopak ji připravil a vyhrotil. Proč? Proto, že staré, naturální a polofeudální hospodářství bylo podlomeno, ale *podmínky pro nové*, buržoazní hospodářství nebyly dosud vytvořeny. Odtud ta mimořádná vyhrocenost krize roku 1905.

Půda pro *podobné* krize už neexistuje, říká Rožkov. To je samozřejmě možné, mluví-li se abstraktně, tj. mluví-li se o kapitalismu vůbec, a *nikoli* o Rusku, *nikoli* o roce 1913. Marxisté ovšem připouštějí, že je možné řešit agrární

otázku z pozic buržoazní demokracie jen za určitých podmínek (*ne* vždy a *ne* všude).

Avšak Rožkov nemá ani poněti, jaké teze má dokázat, aby potvrdil svůj *konkrétní* závěr.

Rolníci jsou nespokojeni se svým postavením? „Ale vždyť rolníci s ním nejsou spokojeni nikde,“ píše Rožkov.

Porovnávat a ztotožňovat nespokojenost rolníků v západní Evropě, kde vesnice i právní postavení rolníků mají zcela buržoazní charakter a kde rolníci vytvářejí „stranu pořádku“, s *hladomory* v Rusku, s *naprostou* stavovskou degradací vesnice, se *zcela* nevolnickými poměry v oblasti práva apod. je prostě směšné dětinství. Pro stromy nevidí Rožkov les.

Kapitalismus se rozvíjí, robota (odpracovávání) zaniká, píše. „Obrovská většina statkářů,“ píše liberál Polferov, „...stále více rozšiřuje systém půjček a pachtu za polovinu úrody, který je výlučně výsledkem nedostatku peněz a půdy mezi rolníky.“

Liberál z časopisu *Russkaja mysl* je méně naivní optimista než bývalý marxista z likvidátorského časopisu Naša zarja!

N. Rožkov se dokonce ani nedotkl údajů o *stupni* rozšíření pachtu za polovinu úrody, odpracovávání, roboty a dlužnické závislosti v *dnešní* vesnici. S ohromující lehkomyšlností přešel skutečnost, že tyto jevy jsou *stále ještě* velmi rozšířeny. A z toho vyplývá, že se *buržoazně demokratická* krize ještě víc vyhrotila.

Nesnažte se křísit, co je mrtvé — píše likvidátor a zcela přitakává liberálovi, který *jinými* slovy prohlašuje požadavky z roku 1905 za „mrtvé“.

Odpověděli jsme, že Markov a Puriškevič přece nejsou mrtvi. Ekonomický systém, který je zplodil a dosud plodí, není přece mrtev. Bojovat proti této třídě je aktuální úkol živých dělníků, kteří si skutečně uvědomují své třídní cíle.

Zřící se tohoto úkolu je příznakem *mrtvolného* rozkladu likvidátorů. Všichni sice nemluví „tak kategoricky“ jako Rožkov, ale *všichni* zapomínají na boj proti agrární (ze-

jména statkářské) a politické puriškevičovštině, nebo ho zastírají.

Vláda Puriškevičů v našem životě je druhá strana těžé mince, která je na vesnici známá jako odpracovávání, dlužnická závislost, robota, nevolnictví, kdy vůbec neexistovaly nejelementárnější všeobecné podmínky pro buržoazní systém hospodaření. Reptají-li milionářští podnikatelé (Gučkovové a spol.) nahoře, znamená to, že podmínky pro milióny drobných hospodářů (rolníků) dole jsou naprosto nesnesitelné.

Jestliže si dělníci vytyčují jako svůj úkol bojovat proti kořenům puriškevičovštiny, vůbec se tím neodchylují od „svých“ úkolů s cílem křísit něco, co je jim cizí. Nikoli. *Právě tím si ujasňují demokratické úkoly svého boje, své třídy, právě tím učí demokratismu a základním tezím socialismu široké masy.* Neboť jediné „královský pruský socialismus“ (jak se vyjádřil Marx^[308] proti Schweitzerovi)⁶⁶ je schopen nevšímat si feudální všemocnosti puriškevičovštiny, a zejména statkářské puriškevičovštiny zvlášť.

Rožkov zaujal, aniž to sám zpozoroval, stanovisko Polferova, který říká: „Pouhé přidělení půdy“ bez intenzifikace „by nic nezachránilo“! Jako by intenzifikaci stonásobně neurychlilo *odstranění* puriškevičovštiny! Jako by šlo jen o rolníky — zda jim „přidělit“ půdu nebo ne — a nikoli o *všechny* lidi, o *celý* vývoj kapitalismu, který puriškevičovština deformuje a brzdí!

Rožkov vyžvanil *podstatu* likvidátorství, neboť ukázal *spojitost* obecně platného hesla „svobody spolčování“ (srovnejte pojetí tohoto hesla v *liberálním* projevu Tuljakova a v *marxistickém* projevu Badajeva ve Státní dumě dne 23. října 1913^[28])⁶⁷, ukázal *spojitost* tohoto hesla s *uspokojením* nad nynějším stavem agrární otázky.

Tato *spojitost* je objektivním faktem; svými „malými výhradami“ jej list Naša zarja ze světa nesprovodí.

Přestaňte myslet na lid všeobecně, na puriškevičovštinu v celém životě, na hladovění rolníků, na odpracovávání, na

robotu a pozůstatky feudalismu — bojujte za „legálnost“, za „svobodu spolčování“ jako jednu z reforem — takové *myšlenky* vštěpuje dělníkům *buržoazie*. Rožkov a likvidátoři si ani neuvědomují, že jsou v jejím vleku.

My si však myslíme, že proletář, pokrokový představitel všech pracujících mas, nemůže ani svého osvobození dosáhnout jinou cestou než všestranným bojem proti puriškevičovštině ve jménu a v zájmu boje proti buržoazii. To jsou myšlenky, kterými se liší marxista od liberálního dělnického politika.

Za pravdu, č. 36
15. listopadu 1913
Podepsán V. Iljin

Podle listu Za pravdu

D V Ě M E T O D Y P O L E M I K Y A B O J E

V tisku se občas objeví taková polemika a takový názorový boj, které čtenářům pomáhají jasněji pochopit politické otázky, důkladněji si ujasnit jejich význam a s větším přehledem je řešit.

Některá polemika se zvrhává v hádku, pomluvy a konflikty.

Vyspělí dělníci, kteří si jsou vědomi své odpovědnosti za vzdělávání a organizování proletariátu, musí velice pečlivě dbát o to, aby se *nevyhnutelná* polemika a *nevyhnutelný* názorový boj *nezvrhaly* v hádku, pomluvy, konflikty a osočování.

Jde tu o věc dělníků, o jejich organizaci. Jde tu o nesmírně závažný a důležitý boj proti sebemenším pokusům o dezorganizaci. To nelze brát na lehkou váhu. Kdo se nenaučil mařit dezorganizátorské pokusy hned v zárodku, nehodí se za organizátora. A bez organizace je dělnická třída *ničím*. Bez diskusí, polemiky a názorového boje se neobejde žádné hnutí, tedy ani dělnické. Bez neúprosného boje proti tomu, aby se polemika zvrhávala v hádky a konflikty, *není možná žádná* organizace.

Vyzýváme uvědomělé dělníky, aby z tohoto hlediska posoudili boj šesti a sedmi poslanců v sociálně demokratické frakci.

Šestka uznala za svou povinnost respektovat vůli a usnesení porady marxistů^[97]. Zástupci proletariátu v dumě jsou povinni podřizovat se vůli většiny uvědomělých a organizovaných marxistických dělníků mimo dumu.

To je obecná zásada. To je obecný základ všech našich názorů na úkoly dělnického hnutí.

Je-li to názor nesprávný, je třeba ho vyvrátit a zavrhnout. Je-li správný a představuje-li *základní pravdy*, bez nichž se nelze zabývat politikou, není-li bez těchto základních pravd myslitelná *žádná* organizace, pak je nutno tento názor přijmout a pevně jej hájit přes všecken křik, nářky, útoky i osočování.

Soudruzí dělníci! Diskutujte o tom. Snažte se v polemických debatách, rozhovorech a diskusích si tuto otázku dokonale vyjasnit, rozejděte se však s těmi, kdo nediskutují a chtějí se jen hádat.

Podívejte se, co likvidátoři odpověděli^[69] na první a hlavní argument šestky.

Jejich odpověď jsou jen samé nadávky! Zahrnuli jimi poradu, snad postě už jimi zahrnuli ilegální práci, a to je vše.

Copak to je nějaká odpověď? Copak to není jednoduše pokus o dezorganizaci a rozbití organizace?

Došlo to tak daleko, že F. D. v 70. čísle doslova napsal: „Kde jsou odpovědné kolektivy, které je kandidovaly a daly jim mandáty?“^[37]

Zamyslete se, soudruzí dělníci, nad významem této otázky a uvidíte, že je to otázka hodná... těch, kdo... ji kladou! Pochopte přece, pánové F. D. a ostatní likvidátoři, že s vámi *nemůžeme* polemizovat, kladete-li *takové* otázky!

Podívejte se na podstatu problému: Je usnesení porady správné, vyjádřilo správně zájmy a názory většiny dělníků? „Pravdovci“ na to odpovídají celou řadou přesných čísel (list Za pravdu z úterý 29. října 1913)*. Tato čísla dokazují, že pro „pravdovce“ je naprostá a nesporná *většina* uvědomělých dělníků, tj. dělníků, kteří se účastní politického dění.

Tato čísla se týkala porovnání voleb v dělnické kurii do

* Viz tento svazek, s. 122—139. *Red.*

II., III. a IV. dumy, počtu dělníků, které zastupuje šest a sedm poslanců, i počtu dělnických skupin, které sbírkami otevřeně podporují ten či onen list atd.

Kde je odpověď likvidátorů na tento argument, který pádně dokazuje, za kým jde většina?

Místo odpovědi jen nadávky. Likvidátoři nevyvracejí ani jedno, doslova ani jediné číslo, dokonce se je ani nepokoušejí zkorigovat nebo nahradit jinými čísly!!!

Věc je zcela jasná: Kdo opomíjí přesné údaje o většině, *maří* vůli většiny a je dezorganizátor.

Sedma v dumě inklinuje k likvidátorství, protože dovo-luje nadávat na ilegální práci, protože také *maří* vůli většiny. A právě to je známkou toho, že sedma *odmítá zásadu stranickosti*. A žádný člověk na světě, který má zdravý rozum, nedovolí sedmi poslancům, kteří odmítají zásadu stranickosti, aby potlačovali většinou jednoho hlasu stranická usnesení a jejich stoupence.

Žádné nadávky likvidátorů nemohou tento prostý a jasný fakt vyvrátit.

Šestka splnila svou povinnost. A čím více likvidátoři křičí a nadávají, tím rychleji všichni dělníci a všichni marxisté pochopí, že šestka jednala správně a že je nezbytné dosáhnout rovnoprávnosti a dohody se sociálně demokratickými poslanci ve Státní dumě, kteří odmítají zásadu stranickosti.

Za pravdu, č. 36
15. listopadu 1913

Podle listu Za pravdu

TAK ZVANÍ „S JEDNOTITELÉ“

Berlínský kroužek polských sociálních demokratů (Rosa Luxemburgová, Tyszka a spol.), který polští sociálně demokratičtí dělníci energicky odmítli, se nemírní. Dále se nazývá „hlavním vedením“ polské sociální demokracie, třebaže by se rozhodně nenašel ani jediný člověk, který by mohl říci, co vlastně toto neslavné „vedení“ bez strany „vede“⁶⁸.

Varšavští a lodžští sociálně demokratičtí dělníci už dávno prohlásili, že s tímto berlínským kroužkem nemají nic společného. Volby do Státní dумы ve Varšavě a tamní pojišťovací kampaň ukázaly opravdu všem, že v Polsku existuje jen jedna sociálně demokratická organizace, a to ta, která kategoricky prohlásila, že dezorganizátory a pomlouvače z „hlavního vedení“ neuznává. Z husarských kousků tohoto „vedení“ postačí uvést pouze jeden: o hlavní baště polských sociálně demokratických dělníků, o varšavské organizaci, tito páni zcela bezdůvodně prohlásili, že prý uvízla „v sítích tajné policie“. Minul rok „Vedení“ své pobuřující obvinění ničím nedokázalo. To samo ovšem stačilo k tomu, aby každý poctivý účastník dělnického hnutí přerušil s džentlmeny z Tyszkova kroužku veškeré styky. Jak čtenář vidí, tito pánové se způsobu boje nijak zvlášť nelišili od našich Martovů, Danů a spol. ...

A právě tento kroužek osob odsouzených *všemi* stranami činnými v Polsku se nyní rozhodl zachránit dělnické hnutí v Rusku. Rosa Luxemburgová podala mezinárodnímu socialistickému byru⁶⁹ návrh, aby prozkoumalo otázku obnovení jednoty v Rusku. Jedním z důvodů je, že „leninská skupina“, představte si, vnáší rozkol do *polské* sociální demokracie.

Tímto prohlášením se berlínský kroužek naráz dokonale vybarvil. Bolševici postupují, jak známo, ruku v ruce s polskými sociálně demokratickými dělníky, kteří odmítli kroužek intrikánů. To ruší klidný spánek nechvalně známého „vedení“. Vysvětluje se tím i celá „sjednocovací“ kampaň, zahájená útoky proti ruským marxistům a mající za cíl podpořit ruské likvidátory.

Rosa Luxemburgová by to neudělala, kdyby všechno bylo „jak se patří“. Svého času její kroužek dokonce odmítl zúčastnit se „srpnového“ smiřování s likvidátory.

Poněvadž tato skupinka politických bankrotářů ztratila vinou své bezzásadovosti a intrikánství jakýkoli význam v polském i v ruském dělnickém hnutí, věší se teď na paty likvidátorům. Všech smrtelných hříchů se ovšem dopustila „leninská skupina“, a proto... je nutno stůj co stůj se s touto skupinou sjednotit. Stará historie!...

Jaký postoj zaujmou ruští marxisté k návrhu, aby názorové neshody v Rusku byly projednávány v mezinárodním socialistickém byru?

Pokud je nám známo, budou jen rádi, podaří-li se dosáhnout toho, aby západoevropští soudruzi pochopili podstatu našich sporů. Slyšeli jsme, že ruští marxisté sami navrhuji mezinárodnímu socialistickému byru, aby byl projednán také rozkol v polské sociální demokracii a hanebné jednání Tyszkovy skupiny se skutečnými dělnickými organizacemi v Polsku. Marxisté budou velmi rádi, začne-li mezinárodní byro zkoumat i neshody mezi šesti a sedmi poslanci. Tím se soudruzi v zahraničí dostanou k otázce, má-li se parlamentní frakce podřizovat dělnické straně, anebo naopak, má-li se dělnická strana podřizovat frakci v dumě.

Marxisté budou ještě spokojenější, bude-li přijat návrh Rosy Luxemburgové, aby byla na pořad jednání mezinárodního kongresu, který se má konat roku 1914 ve Vídni⁷⁰, zařazena otázka sjednocení v Rusku.

Nová internacionála předložila takovéto otázky mezinárodním kongresům celkem dvakrát. Poprvé, v Amsterda-

mu roku 1904, se hovořilo o otázce jednoty ve Francii⁷¹. Kongres prozkoumal *podstatu* sporu mezi guesdovci (marxisty) a jaurèsovci (revizionisty). *Odsoudil* linii jaurèsovců: jejich účast v buržoazních vládách, paktování s buržoazií atd. A na základě tohoto *zásadního* rozhodnutí navrhl bojujícím stranám, aby se sjednotily.

Podruhé, v Kodani roku 1910⁷², se projednávala otázka česko-rakouského rozkolu^[283]. Kongres opět prozkoumal *podstatu* sporu. Vyslovil se proti „bundovsky nacionalistickým“ zásadám českých separatistů a dospěl k názoru, že dělnické odborové organizace v jedné zemi *nemohou* být budovány podle národnostního principu. Na základě řešení *podstaty* sporu navrhl kongres oběma skupinám, aby se sjednotily. (Čeští bundovci se ovšem internacionále nepodřídili.)

Bude-li se projednávat ruská otázka, kongres ve Vídni se jistě vysloví k významu „ilegální organizace“ v takové zemi, jako je dnešní Rusko, k tomu, mají-li marxisté za daných podmínek vycházet z perspektivy „evoluce“, *anebo* „neokleštěné“ cesty apod. Bude rozhodně zajímavé vyslechnout názor internacionály na tyto otázky...

Ale to je bohužel vzdálená budoucnost. Zatím tu máme jen zlostné, avšak ubohé vystoupení berlínského kroužku Rosy Luxemburgové a Tyszky. Doporučujeme panu F. D., aby pečlivě využil toto vystoupení proti marxistům a na obranu likvidátorství. Likvidátorské listy sice psaly o hanebných kouscích tohoto berlínského kroužku v boji proti polským dělníkům, avšak pan F. D. jistě nepohrdne napít se z nouze i z tohoto... čistého pramene.

Ruští dělníci však řeknou: Ve svých ruských dělnických organizacích nastolíme jednotu *my* sami. A ubohé intriky nám budou jen pro smích.

JAK HODNOTÍ ROZKOL
UVNITŘ SOCIÁLNĚ
DEMOKRATICKÉ FRAKCE
V DUMĚ
RUŠTÍ DĚLNÍCI

V obou sociálně demokratických petrohradských listech, které tlumočí názory likvidátorů i stoupenců zachování ilegální strany, jsou uveřejněna prohlášení dělnických skupin ze všech koutů Ruska. V těchto prohlášeních dělníci definují svůj postoj k dvěma sociálně demokratickým frakcím uvnitř dumy: 1. k sociálně demokratické frakci (7 poslanců + Jagieľlo), 2. k Sociálně demokratické dělnické frakci Ruska (6 dělnických sociálně demokratických poslanců).

Na základě údajů uveřejněných v obou listech máme nyní možnost vyvodit přesné závěry z rezolucí dělníků za celý měsíc, od 20. října do 20. listopadu podle starého kalendáře.

Nejpřesnější prohlášení dělníků, proti nimž nevznesla žádná strana ani jednu námitku, jsou rezoluce s určitým počtem *podpisů*. Celkový výsledek z celého Ruska (v mezinárodním socialistickém byru mají samostatné zastoupení nejen Kavkaz, ale i Bund a Lotyšši) vypadá takto: **4850** pro ruskou sociálně demokratickou dělnickou frakci (6 poslanců) a **2539** pro sociálně demokratickou frakci (7 poslanců + Jagieľlo).

Odborové svazy zastupované svým vedením (názvy svazů se v Rusku kvůli policii nezveřejňují): pro 6 poslanců

je devět svazů s 13 500 členy, **pro** 7 poslanců jeden svaz
s neznámým počtem členů.

*Napsáno mezi 20. listopadem
a 1. prosincem (3. a 14. prosincem)
1913*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

O „KULTURNĚ NÁRODNOSTNÍ“ AUTONOMII

Podstatou plánu neboli programu takzvané „kulturně národnostní“ autonomie (jinak řečeno: „vytvoření institucí, které by zaručovaly svobodu národního rozvoje“)[²⁶⁰] je *rozdělení školství podle národností*.

Tuto podstatu musíme zdůrazňovat tím více, čím častěji se ji všelijaké otevření i zamaskované nacionalisté (mezi nimi bundovci) pokoušejí zastřít.

Každý národ tvoří bez ohledu na to, kde žije kterýkoli jeho příslušník (bez ohledu na území: odtud název „exterritoriální“, neúzemní autonomie), jednotný státem uznaný celek, který spravuje kulturní záležitosti svého národa. Nejdůležitější je školství. Určí-li se národnostní složení obyvatelstva tak, že se každý občan bez ohledu na své bydliště svobodně přihlásí k libovolnému národnímu svazku, zaručuje to, že školství bude absolutně přesně a absolutně důsledně rozděleno podle národností.

Vzniká otázka, je-li takové rozdělení přípustné z hlediska demokracie a zejména pak z hlediska zájmů proletářského třídního boje.

Stačí si ujasnit podstatu programu „kulturně národnostní autonomie“, abychom na tuto otázku bez váhání odpověděli, že je naprosto nepřípustné.

Pokud žijí různé národy v jednom státě, spojují je milióny a miliardy nitky ekonomického, právního a sociálního charakteru. Jak je potom možné vytrhnout z těchto vztahů školství? Je možné je „vyjmout z pravomoci státu“, jak zní bundovská formulace, klasická tím, jak přímo plasticky zdůrazňuje absurdnost? Spojuje-li ekonomika národy žijící

v jednom státě, je pokus rozdělit je jednou provždy v oblasti „kultury“ a zejména školství nesmyslný a reakční. Naopak je třeba usilovat o *sjednocení* národů ve školství tak, aby škola připravovala to, co se realizuje v životě. V dnešní době vidíme, že národy jsou nerovnoprávné a stojí na různém stupni vývoje; za takových okolností bude rozdělení školství podle národností *fakticky* nutně znamenat pro zaostalejší národy *zhoršení*. V Americe chodí doposud v jižních, bývalých otrokářských státech děti černochoů do oddělených škol, zatímco na severu se běloši a černoši učí pohromadě. V Rusku se nedávno objevil návrh na „nacionalizaci židovské školy“, tj. na oddělení židovských dětí od dětí jiných národností a na jejich výuku v oddělených školách. Nemusíme ani dodávat, že tento návrh vznikl v nejreakčnějších puriškevičovských kruzích.

Ten, kdo zastává zásadu rozdělení školství podle národností, nemůže být demokratem. Všimněte si, že zatím uvažujeme v rámci všeobecně demokratického, tj. buržoazně demokratického hlediska.

Nesrovnatelně energičtěji se musíme postavit proti rozdělení školství podle národností z hlediska proletářského třídního boje. Každý přece ví, že se kapitalisté všech národů a národností v určitém státě velice těsně a nerozlučně spojují *proti* dělníkům kterékoli národnosti v akciových podnicích, v kartelech a trastech, ve svazech průmyslníků apod. Kdo by nevěděl, že v *každém* kapitalistickém podniku — od obrovských závodů, dolů a továren přes obchodní firmy až po kapitalistické velkostatky — vidíme *vždycky* bez jakékoli výjimky mezi dělníky větší národnostní pestrost než někde v zapadlé, klidné a dřímající vesnici?

Městského dělníka, který nejlépe zná vyspělý kapitalismus a který si nejdůkladněji osvojil v průběhu života nebo snad už s mateřským mlékem vsál psychologii třídního boje, takového dělníka mimoděk a nezbytně napadne, že rozdělení školství podle národností není jen *škodlivý*, nýbrž přímo šejdířský a šarlatánský záměr *kapitalistů*. Hlásáním takové

myšlenky a ještě více rozdělením základních škol podle národností *lze* rozbít jednotu dělníků, rozdělit je a oslabit, kdežto kapitalisty, o jejichž děti se výborně starají bohaté soukromé školy a soukromí učitelé, žádná „kulturně národnostní autonomie“ *v žádném případě* rozštěpením nebo oslabením vůbec neohrozí.

Ve skutečnosti si „kulturně národnostní autonomii“, tj. absolutně přesné a důsledné rozdělení školství podle národností, nevymysleli kapitalisté (ti *zatím* používají k rozdělení dělníků poněkud hrubší metody), nýbrž oportunistická, maloburžoazní rakouská inteligence^[279]. Ani v jedné ze západoevropských demokratických zemí s pestrým národnostním složením *nikoho* tato geniálně maloburžoazní a geniálně nacionalistická myšlenka *ani nenapadla*. Jedině ve východní Evropě, v zaostalém, feudálním, klerikálním a byrokratickém Rakousku, kde je *veškerý* veřejný a politický život brzděn ubohými, malichernými jazykovými nesváry (a dokonce i rvačkami, pranicemi), vznikla tato myšlenka bezradného maloburžoay. Alespoň ve školství rozškatulkovat jednu provždy všechny národy absolutně přesně a důsledně na „národnostní kurie“, když už nelze smířit nesmiřitelné! Tato psychologie zplodila pošetilou myšlenku „kulturně národnostní autonomie“. Proletariát, který si uvědomuje svůj internacionalismus a váží si ho, se nedá nikdy oklamat tímto nesmyslem rafinovaného nacionalismu.

Ne náhodou přijaly v Rusku „kulturně národnostní autonomii“ *jen všechny* židovské buržoazní strany, potom (roku 1907) konference *maloburžoazních*, levicových národnických stran různých národů⁷³, a konečně maloburžoazní, oportunistické živly skupin koketujících s marxismem, tj. bundovci a likvidátoři^[190] (ti se dokonce báli udělat to zcela otevřeně a naprosto jednoznačně). Ne náhodou ve Státní dumě promluvil o „kulturně národnostní autonomii“ *jen* nacionalismem nakažený pololikvidátor Čchenkeli a maloburžoa Kerenskij^[248].

Je vůbec směšné číst, jak se likvidátoři a bundovci v této otázce odvolávají na Rakousko. Za prvé, proč si brát za *vzor* tu nejzaostalejší z národnostně pestrých zemí? Proč ne tu nejpokrokovější? Vždyť to je metoda připomínající metodu nepovedených ruských liberálů, tj. kadetů, kteří hledají pro ústavu vzory především v zaostalých zemích, v Prusku a Rakousku, a ne ve vyspělých, totiž ve Francii, Švýcarsku a Americe!

Za druhé, ruští nacionalističtí maloměšťáci, tj. bundovci, likvidátoři, levicoví narodníci apod. jdou ještě *mnohem* dále než jejich rakouský vzor. U nás se plánum „kulturně národnostní autonomie“ ohánějí ve své propagandě a agitaci nejvíce a především právě bundovci (plus *všechny* židovské buržoazní strany, za kterými bundovci — někdy i nevědomky — pokulhávají). A zatím právě v Rakousku, kde se myšlenka „kulturně národnostní autonomie“ zrodila, věnoval její tvůrce Otto Bauer zvláštní kapitolu své knihy^[274] dokazování, že myšlenku „kulturně národnostní autonomie“ *není možné* aplikovat na Židy!

To dokazuje lépe než dlouhé řečnění, jak je O. Bauer málo důsledný a jak málo věří ve svou ideu, když vyloučil *jediný* exteritoriální (bez vlastního území) národ z plánu exteritoriální autonomie národů.

To dokazuje, jak bundovci přejímají od Evropy *staromódní* plány, přičemž její chyby zesateronásobují a „rozvíjejí je“ až k absurdnosti.

Neboť — a to za třetí — rakouští sociální demokraté na sjezdu v Brně (1899) předložený program „kulturně národnostní autonomie“ *zamítli*. Přijali jen kompromis^[290] v podobě svazu všech národnostně vymezených *oblastí* ve státě. Tento kompromis *neobsahuje* ani exteritorialitu, ani rozdělení školství podle národností. Podle tohoto kompromisního návrhu se v nejvyspělejších (v kapitalistickém smyslu) obcích, ve městech, továrnách, dolech a velko-statcích apod. školství podle národností *nerozděluje!*

Dělnická třída Ruska bojovala a bude bojovat proti

reakční, škodlivé, maloburžoazní a nacionalistické myšlen-
ce „kulturně národnostní autonomie“.

Za pravdu, č. 46
28. listopadu 1913

Podle listu Za pravdu

Z A H R A N I Č N Í S K U P I N K Y A R U Š T Í L I K V I D Á T O Ř I

V 86. čísle listu *Novaja rabočaja gazeta* byl uveřejněn hanlivý článek proti sociálním demokratům, který si *přes* svou hanlivost i *přes* insinuace, které se už všem znechutily, zaslouhuje pozornost.

Článek má název Německý sociálně demokratický tisk o rozkolu^[24]. Zaslouhuje si pozornost proto, že neobyčejně názorně objasňuje ruským dělníkům něco, co dosud nevěděli a co *musí vědět*.

Musí vědět, jakých intrik používají zahraniční skupinky ruských sociálních demokratů *proti* sociálně demokratické organizaci v Rusku, neboť mnozí ruští sociální demokraté se z neznalosti ustavičně a nutně dopouštějí komických i tragikomických chyb.

Článek likvidátorů začíná kurzívou: „*Ani jeden hlas* v řadách německé sociální demokracie se dosud nevyslovil“ pro rozkol („rozkolem“ nazývají páni likvidátoři *výstavbu* marxistické organizace *proti* vůli likvidátorů).

Všimněte si této kurzívy v první větě článku: „*Ani jeden hlas!*“

Otřepaná metoda buržoazních pisálků: ne všichni čtou noviny až do konce, ale efektního *prvního* slova článku si všimne každý...

Čtete článek likvidátorů dále: je tu názor frankfurtského listu^[201]. *Podporuje* likvidátory. Přitom se ale zamlčuje, že tento list je oportunistický!!

Milí likvidátoři! Považujete snad ruské dělníky za hlupáky, kteří nevědí o oportunismu mezi německými sociálními demokraty a o tom, že pseudosocialistický měsíčník

Sozialistische Monatshefte⁷⁴, hlavní orgán německých oportunistů, *soustavně* podporuje list Naša zarja?

Čtěme dále. Drážďanský list reaguje odsouzením rozkolu jako takového. Není známo, s kým tento list sympatizuje v ruských záležitostech, ani jaká je jeho orientace v záležitostech německých. Likvidátoři nepotřebují ruské dělníky poučit, nýbrž napálit je zamlčováním mnoha věcí.

Čtěme dále. Lipský sociálně demokratický orgán

„uveřejnil před dvěma týdny dopis z Ruska^[303], v němž se celá záležitost podává v duchu dosti příznivém pro rozbíječe“.

Doslova tak to stojí v likvidátorském listu. A samozřejmě vůbec žádná kurzíva!

A samozřejmě ani slovo, ani jediné slovíčko, ani zmínka o *věcném obsahu* tohoto „nepřijemného“ článku!! Na drobné úskoky a ubohé intriky jsme přece opravdoví mistři!

Na jedné straně kurzívou „*ani jeden hlas*“, a na druhé straně *jediný* dopis z Ruska vyznívá „v duchu dosti příznivém“ pro odpůrce likvidátorství.

Čtěme dále:

„V čísle (lipského sociálně demokratického listu) z 15. listopadu je otištěn obsáhlý *redakční* (kurzíva likvidátorů!!!) článek...“^[316],

z kterého se citují *jen* místa ve prospěch likvidátorů.

Rušťí dělníci! Je načase, abyste se naučili odhalovat lži likvidátorů.

Slovo „*redakční*“ vytiskli likvidátoři kurzívou. To je *lež*. Článek byl podepsán iniciálami *J. K.*, což znamená, že *to není redakční článek*, nýbrž článek některého spolupracovníka!!!

Likvidátoři klamou ruské dělníky nanejvýš hanebně a drze.

A to ještě není všechno. Likvidátoři *zatajili*, že v témže článku bylo *sedm* poslanců nazváno „*nesvědomitými rozbíječi*“ za to, že přijali Jagiełła proti vůli polských sociálních demokratů!!

Ani to ještě není všechno. Likvidátoři *zatajili* skutečnost, jasnou každému politicky gramotnému člověku. Článek s podpisem J. K. napsal *tyszkovec*. Všechno tomu nasvědčuje. „Tyszkovci“, to je berlínský kroužek Rosy Luxemburgové, Tyszky a spol., který rozšířil neuvěřitelnou špinavost o provokaci uvnitř varšavské sociálně demokratické organizace. Dokonce i Luč (ovšem *po* prosazení Jagieřla!) přiznal, že je to špinavost. Vždyť i list Novaja rabočaja gazeta několikrát napsal, že „tyszkovci“ nereprezentují polské sociálně demokratické dělníky ve Varšavě, neboť bojují proti *dělnickému pojišťovacímu ústředí*, jehož členy jsou Bund, levice⁷⁵ a polští sociální demokraté (samozřejmě varšavští, a ne tyszkovci).

A nyní ve snaze oklamat ruské dělníky se likvidátoři chytají tyszkovců. Tonoucí se chytá stébla (může být dokonce i špinavé a shnilé).

Z článku tyszkovce J. K., stejně jako ze všech vystoupení tyszkovců, přímo tryská jediné přání: využít rozkol k intrikám, vyzískat z něj „politický kapitál“. Skupinky „odtržené“ od dělnického hnutí v Rusku si hrají na majestát, intrikují a *místo* aby zkoumaly, co se v Rusku děje, pronášejí sladké fráze — v tom je podstata „tyszkovství“, tím se zaměštnává devět desetin samostatných a „nezávislých“ zahraničních skupinek.

Teď jakoby ožívají v naději, že se „přiživí“ na rozkolu mezi šestkou a sedmou...

Doufají marně! Ruští sociálně demokratičtí dělníci jsou už natolik vyspělí, že budou rozhodovat o osudech své organizace *sami* většinou a intriky zahraničních skupinek s opovržením odmítnou. V německém sociálně demokratickém tisku zastávají velmi často členové podobných skupinek hledisko těchto skupinek, ale není přece vůbec možné rozpoznat, co jsou zač.

K A D E T M A K L A K O V
A S O C I Á L N Í D E M O K R A T
P E T R O V S K I J

Uplynulo už hodně času od dob, kdy sociální demokrat Petrovskij promluvil ve Státní dumě o nařízení a kdy mu předseda vzal slovo za „ostré výrazy“ na adresu ministra aj. Z hlediska „aktuálnosti“ v úzkém slova smyslu už tato příhoda možná zastarala. Avšak pro podstatu věci si projevy Petrovského a kadeta Maklakova^[7, 29] zasluhují více pozornosti než běžná „aktualita“.

O novém nařízení hovořil ve Státní dumě kadet Maklakov. Tento pán je autorem nařízení a zpravodajem komise, která je vypracovala. A zde se v celé řadě otázek konstituční demokrat Maklakov vyjadřuje *proti* konstitučně demokratické frakci a prosazuje *výrazně reakční* nařízení s pomocí okřabristů a pravice *proti* opozici.

To není nic nového. Dlouho už víme, že V. Maklakov je oblíbencem okřabristů, že je to v podstatě okřabrista. Tento *velice významný* fakt našeho veřejného života, který tato dávno známá okolnost odhaluje, si zasluhuje co největší pozornost.

Před našima očima *potlačuje* sám přední kadet za pomoci pravice a okřabristů v otázce, v níž je *bezmocnost* dumy relativně *menší* než v jiných otázkách, *svobodu v dumě!!* Sociální demokrat Petrovskij měl naprostou pravdu, když ve svých projevech tohoto mistra v politikaření ostře napadal.

V čem je tedy jádro věci? Je snad postup V. Maklakova licoměrný proto, že pan V. A. Maklakov je *jako člověk licoměrník*? Ovšemže ne! To není to podstatné.

Jako je Bejlisova aféra⁷⁶ zajímavá a důležitá proto,

že mimořádně jasně odhalila pozadí naší vnitřní politiky, její zákulisní „mechanismus“ atd., tak tento podružný (relativně) případ, projev V. Maklakova *proti* kadetům a proti svobodě v dumě, opět a znovu odhaluje skutečné zákulisí naší ruské liberální buržoazie.

Boj mezi kadety a okřabristy je bojem mezi *konkurenty* — proto je tak ostrý a tak bezzásadový. Oblíbenec okřabristů a potlačovatel svobody v dumě V. Maklakov se mohl stát „zářným vzorem“ kadetů *právě* proto a *jedine* proto, že kadeti stojí *společně* s okřabristy *na téže třídní základně*. Jsou to různá křídla nebo představitelé různých odstínů liberální buržoazie, která se bojí víc demokracie než Puriškevičů.

To je podstatné. To je důležité, to je podstata politiky. Proto je naše buržoazie přes všechnu svou hospodářskou sílu tak nepředstavitelně politicky bezmocná.

Sociální demokrat Petrovskij plnil povinnost demokrata, když bojoval proti potlačovateli svobody v dumě panu V. Maklakovovi. Nemůže být svoboda na Rusi, dokud se široké masy demokracie nenaučí opovrhovat jak pány V. Maklakovy, tak stranami, které tyto hrdiny vychovávají.

Za pravdu, č. 47
29. listopadu 1913
Podepsán M.

Podle listu *Za pravdu*

V politice bývají „případy“, kdy se podstata určitého řádu projeví neobyčejně výrazně a jasně jaksí naráz, z relativně nepatrného podnětu.

Zabern je malé městečko v Alsasku. Alsasko odtrhli od Francie před více než 40 lety vítězní Prušáci (energicky proti tomu protestovala pouze jedna strana v Německu, a to sociální demokracie). Přes 40 let bylo francouzské obyvatelstvo v Alsasku násilně „poněmčováno“ a pomocí nejrůznějšího útlaku mu byla „vtloukána“ královská pruská, feldvéblovská, byrokratická disciplína, jíž se říká „německá kultura“. Alsasané na to odpovídali svou písní plnou vzdoru: „Vzali jste nám Alsasko, vzali jste nám Lotrinsko, můžete poněmčit naše pole, ale nikdy, nikdy neovládnete naše srdce.“

A tu pruský šlechtic, mladičkový důstojník Forstner, vyprovokoval výbuch. Vyjádřil se hrubě o alsaském obyvatelstvu (použil slovo „Wackes“, což je hrubá nadávka). Nesčíslněkrát si němečtí Puriškevičové dovolili použít v kasárnách podobné výrazy, a vždycky jim to prošlo. Až jednou... číže trpělivosti přetekla!

Vše, co se nahromadilo za desetiletí útisku, šikanování a urážek, za desetiletí násilného poprušťování, najednou vybuchlo. To nepovstala francouzská kultura proti německé. Vždyť Dreyfusova aféra⁷⁷ svého času ukázala, že surová soldateska, schopná jakékoli zvlčilosti, barbarství, násilí a zločinu, existuje ve Francii stejně jako v jiných zemích. Ne, to nepovstala francouzská kultura proti ně-

mecké, to povstala demokracie odchovaná několika francouzskými revolucemi proti absolutismu.

Pobouření obyvatelstva, zlost na pruské důstojníky, posměch, který si z nich tropil dav svobodmilovných, hrdých Francouzů, zuřivý vztek pruských zupáků, svévolné zatýkání a týrání obyvatelstva, to vše vyvolalo v Zabernu (a potom téměř v celém Alsasku) podle vyjádření buržoazních novin „anarchii“^[310]. Junkerský, „oktabristický“ a klerikální německý Říšský sněm schválil obrovskou většinou rezoluci *proti* německé říšské vládě.

Hloupé slovo, tahle „anarchie“. Předpokládá, že v Německu byl a je „ustanoven“ občanský právní řád, a ten někdo — snad mu to našeptal sám ďábel! — porušil. Slovo „anarchie“ je beze zbytku prodchnuto duchem loajální, statkářům a soldatesce přísluhující univerzitní německé „vědy“ (s prominutím vědy), která velebila neobyčejnou „zákonnost“ panující v Německu.

Zabernský případ dokázal, že pravdu měl Marx, který téměř před 40 lety nazval státní zřízení v Německu „vojenským despotismem, příkrášleným parlamentními formami“^[134]⁷⁸. Marx vystihl skutečnou podstatu německé „ústavy“ tisíckrát *výstižněji* než stovky profesorů, páterů a buržoazních publicistů, opěvujících „právní stát“. Ti se hluboce klaněli úspěchům a triumfu dočasných německých vládců. Marx však hodnotil třídní podstatu politiky na základě *veškerých* zkušeností *mezinárodní* demokracie a mezinárodního dělnického hnutí a nedal se svést současným „zvratem“ událostí.

V Zabernu „nepropukla“ „anarchie“, nýbrž se vyostřily a v pravém světle ukázaly *skutečné* poměry v Německu, vláda šavle pruských polofeudálních junkerů. Kdyby měla německá buržoazie smysl pro čest, kdyby měla rozum a svědomí, kdyby věřila v to, co hlásá, kdyby se její činy nerozcházely se slovy, zkrátka, kdyby *nebyla* buržoazií, která stojí tváří v tvář miliónovým masám socialistického proletariátu, stala by se po zabernském „případu“ republi-

kánskou. Avšak za daných okolností se to všechno odbude platonickými protesty buržoazních politikářů — v parlamentě.

Mimo parlament však nezůstane jen při tom. Nálada většiny německé maloburžoazie se změnila a mění. Změnily se poměry, změnila se hospodářská situace, *jsou podkopány všechny pilíře* „poklidné“ vlády šlechtické pruské šavle. Buržoazie se dostává vlivem *vývoje událostí* proti své vůli do hluboké politické krize.

Období nerušeného spánku „německého Michla“* pod kuratelou pruských Puriškevičů a za neobyčejně příznivého kapitalistického rozvoje Německa skončilo. Nezadržitelně zraje a blíží se všeobecný, totální krach...

Za pravdu, č. 47
29. listopadu 1913
Podepsán V. I.

Podle listu Za pravdu

* Der deutsche Michl — po roce 1848 posměšné označení pasivního, apolitického Němce. *Čes. red.*

O NEJBLIŽŠÍCH OPATŘENÍCH BYRA

Celá řada větších i menších skupin i docela malých skupin ztropila v zahraničí obrovský povyk kolem zasedání mezinárodního socialistického byra, které se má konat 1. (14.) prosince. Je možné, že do úterý, kdy vyjde příští číslo listu, už budeme mít nějaké telegrafické zprávy o usnesení byra. Proto považuji za svou povinnost informovat o situaci, aby nedošlo k falešným výkladům a aby se podařilo nasadit ihned správný tón.

Menší i ty nejmenší skupinky v zahraničí, které nemají žádnou oporu v Rusku (jako skupina Rosy Luxemburgové a „tyszkovci“ nebo skupina Charlese Rappoporty, jenž nedávno vystoupil v téměř duchu v jednom francouzském plátku, nebo Alexinskij a pařížská skupina Vperjod⁷⁹ atd. apod.), všechny tyto skupinky dělají všechno pro to, aby byro odhlasovalo „jednotu“.

Ovšemže, my jsme také pro jednotu!! Marná snaha těchto skupinek je jen ubohým manévrem na obhajobu likvidátorů. Tento manévr jim nevyjde: udělají trochu rámusu a to je vše.

Jaké usnesení byro schválí? To samozřejmě nemůžeme vědět. Ale od jednoho *velmi významného* člena (či dokonce skupiny členů) jsme se dozvěděli, že *místo* Plechanova bude zřejmě přijat někdo z likvidátorského organizačního výboru a frakci v dumě má zastupovat *jenom* sedm, nebo *z formálních důvodů* spíše osm poslanců. Formální důvody jsou tyto: parlamentní skupiny každé země zastupují *nikoli* strany, ale *pouze samy sebe*; pokud je například 8 eserů a 7 sociálních demokratů, pak posílají *pouze* 8 eserů.

Je-li to tak (což si ověříme), nedá se s tím *prozatím* nic dělat. Ať si likvidátoři vyhazují Plechanova, uvidíme, *budou-li z toho mít nějaký užitek!!!* Jsem přesvědčen, že žádný.

Proto naléhavě radím: Neztrácejte nervy a nerozčilujte se kvůli pověstem, které šíří likvidátoři, ani kvůli případným usnesením byra. Zajistili jsme, aby zprávy o záležitostech týkajících se *Ruska* přicházely z Londýna *naším prostřednictvím* (o záležitostech, které se *Ruska* netýkají, přímo vám) — *klidně* na ně počkejte a uvidíte, že nebylo zapotřebí tam jezdit a že „tonoucí“ (likvidátory) nezachráně ani křik, ani „byro“.

Plechanov podle *soukromých* sdělení nejede.

Zatím to ještě *neuveřejňujte*. Opakuji: *klidně* počkejte na zprávy *svého* dopisovatele.

Napsáno nejpozději
1. (14.) *prosince* 1913

Otištěno poprvé,
podle rukopisu

Dnes, v pondělí 2. (15.) prosince, jsme se dozvěděli — prozatím jen ze stručného telegramu — o včerejším usnesení byra k ruským záležitostem. Plechanov písemně oznámil svou rezignaci, tj. *sám* rezignoval.

Organizační výbor (vedoucí instituce likvidátorů)⁸¹ byl přijat za člena, tj. dostal právo na zastoupení v byru.

(K tomu je třeba poznamenat, že podle stanov jsou přijímány za členy nejen vysloveně oportunistické strany, nýbrž dokonce i polostranické dělnické organizace. Byly přijaty vysloveně oportunistické skupiny Angličanů; nebylo tedy možno zabránit ani přijetí organizačního výboru.)

A výsledek? Likvidátoři vytlačili Plechanova! Pokusí-li se likvidátoři při této příležitosti triumfovat, musíme jim odpovědět: *Jste pokrytečtí stoupenci jednoty*. Páni likvidátoři dosáhli toho, že se dostali na Plechanovovo místo. To je faktický výsledek. Ať všichni dělníci, a zejména pak menševičtí dělníci posoudí, zda likvidátoři upřímně usilují o jednotu, zda by upřímní stoupenci jednoty zaujali Plechanovovo místo. Cožpak se opravdu najde tak naivní člověk, který by uvěřil, že vystřídnání Plechanova likvidátorem je krokem *k jednotě*, a nikoli *vzdalováním se od jednoty*?

V každém případě mohu redakci doporučit takovou noticku pro případ, že by likvidátoři začali pošetile jásat. Bude možné ještě dodat (později), že když se lidé z organizačního výboru (= likvidátoři) stali členy byra, vzali na sebe povinnost stát se *celkem*, tj. stranou. Podle všeho asi *legální stranou*, že ano, pánové? No, uvidíme!

Nakonec „byla sjednocením pověřena exekutiva“, píše se v telegramu. To znamená, že výkonný výbor byra (= Vandervelde + Bertrand + Anseele + tajemník Huysmans) byl pověřen, aby učinil opatření nebo podnikl kroky k obnovení jednoty.

Zřejmě (nebo pravděpodobně) se to obešlo bez nejmenší výtky na naši adresu. Pak je to pro nás zcela přijatelné. Je třeba říci, že výkonný výbor byra je *vždy* a bezpodmínečně povinen dbát o jednotu a že tajemník byra Huysmans se už před dvěma roky písemně radil s Leninem o tom, jaké kroky v zájmu jednoty podniknout. Pověření exekutivy (=výkonného byra) je tedy, opakují, pro nás zcela přijatelné a eventuální odlišné výklady likvidátorů by nebyly nic jiného než lež.

O sedm a šestce se v telegramu neříká nic. Z dopisu je ale známo, že na začátku zasedání byra byl při zjišťování prezence čten likvidátor. Náš zástupce ihned prohlásil, že ho šest poslanců nevolilo, na což Huysmans odpověděl výkladem, že podle stanov je v byru zastoupena (za socialistické parlamentní frakce) výhradně většina *bez ohledu* na její stranickou příslušnost. Je to pravděpodobné, neboť to tak zůstalo: jeden likvidátor za sedm nebo osm poslanců. Je-li to podle stanov (což si ověříme; *prozatím* jsme se museli spokojit s oficiálním výkladem stanov byra, jak jej podal tajemník byra na oficiálním zasedání), udělali jsme dobře, že jsme neztráceli zbytečně síly a „nevyletěli“, nedotírali a ničeho se nedožadovali. Nemá to praktický význam. Uveřejnit o tom zprávu v tisku by nebylo vhodné. Začnou-li likvidátoři jásat, znovu jim odpovíme: Jste pokrytečtí stoupenci jednoty, porušovatelé vůle většiny uvědomělých dělníků.

Nakonec to tedy dopadlo tak, jak jsme už psali.

Z dopisu našeho zástupce je dále patrné, že likvidátoři agitovali u Kautského (který tam byl za Němce), aby pro řešení otázky jednoty byla jmenována *komise*. Kautsky zase pokáral Rosu Luxemburgovou za útoky proti Leninovi.

Podle jeho názoru nelze ničeho dosáhnout ze zahraničí; jednoty se musí dožadovat ruští dělníci.

Počkáme, zda se tato slova potvrdí. My jsme totiž pro jednotu z vůle většiny uvědomělých dělníků v Rusku.

Taková je situace podle zpráv, které máme nyní k dispozici.

Napsáno 2. (15.) prosince 1913

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1948

Sočinenija V. I. Lenina

4. vyd., sv. 19

O JEDNOTĚ DĚLNÍKŮ

Polemika listu *Novaja rabočaja gazeta* proti šesti dělnickým poslancům ztrácí v poslední době na věcnosti i na ideovosti a obsahuje stále více „intrik“^[183]. *Tím spíše* je nutné *usilovat* o to, aby se tato polemika *zase zabývala* seriózním rozbohem sporných otázek. V tom s námi bude každý uvědomělý dělník jistě souhlasit.

Vidíme, že likvidátoři pracují se „zvučnými jmény“. Cereteli^[262] a Gegečkori^[23] odsuzují šestku, „vedoucí orgán“ srpnové konference (z roku 1912)^[171] ji rovněž odsuzuje. Bůhví pokolikáté už nadávají šestce, že jsou rozbíječi a proklamují „jednotu“.

A bůhví už pokolikáté, bez ohledu na nadávky a křik, budeme klidně vyzývat dělníky, aby přemýšleli a otázku důkladně probrali.

Jednota je pro dělnickou třídu nezbytná. Jednota se dosahuje pouze jednotnou organizací, jejíž usnesení svědomitě plní všichni uvědomělí dělníci. Prodiskutovat otázku, vyslovit a vyslechnout různé názory, poznat názor *většiny* organizovaných marxistů, vyjádřit tento názor v přesně formulovaném usnesení a toto usnesení svědomitě plnit, to všichni na celém světě, všichni rozumní lidé, nazývají *jednotou*. A taková jednota je pro dělnickou třídu nesmírně cenná a nesmírně důležitá. Nejednotní dělníci nejsou ničím. Sjednocení dělníci jsou vším.

Vzniká otázka, existují-li takové údaje, podle kterých by každý uvědomělý dělník, jenž hodlá samostatně analyzovat spornou otázku, mohl posoudit, jak se v posledních letech *uskutečňovala* jednota mezi sociálně demokratickými dělníky.

Je třeba se snažit takové údaje shromažďovat, ověřovat je, uveřejňovat je jako materiál pro přesvědčování, sjednocování a organizování dělníků.

Od dubna 1912 vycházel list Pravda, jehož zaměření vždy (což nepopíral žádný z jeho odpůrců) striktně odpovídalo usnesením, která schválil *třikrát* od té doby (jednou roku 1912^[219] a dvakrát roku 1913^[115, 116]) vedoucí orgán marxistů. Jaký počet dělníků souhlasil s těmito usneseními (o všech otázkách dělnického života bylo schváleno celkem asi 40 usnesení) a plnil je?

Na tuto otázku — zřejmě velmi důležitou a zajímavou — lze dát jen přibližnou odpověď, která se však zakládá na naprosto přesných a objektivních faktech, jež *nebyla* shromážděna jednostranně. V letech 1912 a 1913 existovaly většinou *dva* dělnické listy, které šířily mezi dělnickými masami *různé* názory. V obou listech byly otiskovány zprávy o dělnických skupinách, které pořádaly sbírky na podporu toho či onoho listu. Je samozřejmé, že dělnické skupiny, které posílaly peníze ve prospěch *určitého* listu, dokazovaly tím prakticky (a ne pouze slovy) své sympatie s jeho zaměřením, své odhodlání hájit usnesení, s nimiž se list ztotožňuje.

Uveřejňování těchto údajů v obou polemizujících listech je nejlepší zárukou proti chybám, které napravují sami zainteresovaní dělníci. Uvádíme tyto údaje, které byly už *mnohokrát* uveřejněny a které nikdo *ani jednou* nevyvrátil, ani nenahradil jinými údaji: téměř za dva roky, od ledna 1912 do října 1913, bylo v dělnických skupinách uspořádáno 556 sbírek na Luč, 2181 na Pravdu a 395 na moskevský dělnický list.

Můžeme směle říci, že každý, kdo není mimořádně zaslepený, bez váhání přizná, že většina (a to obrovská) podporuje „pravdovce“. Pravdovci vytvářejí — pomalu, ale důsledně — *skutečnou jednotu* dělníků, sjednocovaných na základě jednotných usnesení, která svědomitě plní. *Poprvé* za celou tu dlouhou dobu v Rusku *sjednocuje* marxistický

deník, jenž bedlivě hájí jednotná přesně formulovaná usnesení, stále soustavněji a pevněji *dělnické skupiny* působící ve všech končinách země.

A to je skutečná, nikoli jen slovní, jednota dělníků! To ovšem ještě zdaleka nestačí, ale je to už čin, a ne jen slova, ne jen pouhá reklama.

Avšak Cereteli, Gegečkori a „srpnový vedoucí orgán“, stejně jako všichni ostatní likvidátoři, *tvrdostí* obcházejí fakta!!

Volají po „jednotě“, a přitom přecházejí mlčením, že *právě* likvidátoři, kteří mají mezi uvědomělými dělníky zjevně menšinu, *porušují jednotu* a maří vůli většiny!!

Tento prostý a jasný fakt nevyvrátí žádná halasná prohlášení, žádné hořekování či nadávky. Dovolává-li se „srpnové vedení atd.“ různých „institucí“ a skupin, můžeme na to reagovat pouze úsměvem. Zamyslete se přece, pánové, nad tím, jakou asi cenu mají „instituce a skupiny“, za nimiž nestojí *vůbec žádní* dělníci nebo jen *zřetelná* menšina dělníků? Pokud takové „instituce a skupiny“ nevyzývají všechny dělníky, aby plnili vůli většiny, jsou to jasně instituce *rozbíječské*.

Zkušenosti z dvouletého oživení v dělnickém hnutí stále více potvrzují *názory* pravdovců. Zkušenosti ze sjednocování *dělníků* v Rusku na základě přesně formulovaných marxistických usnesení stále přesvědčivěji dokazují úspěchy, růst a sílu naší organizace. Je pochopitelné, že touto cestou půjdeme ještě odhodlaněji a rychleji a nedáme se zmást ani nadávkami, ani pokřikem, ani čímkoli jiným.

U BOHÉ POSTAVENÍ UČITELŮ Z ÁKLADNÍCH ŠKOL⁸²

V souvislosti s celoruským sjezdem učitelů o otázkách školství, který se má konat v prosinci, bude vhodné věnovat pozornost staré, ale věčně aktuální otázce bídy mezi učiteli základních škol.

Máme před sebou první díl Soupisu základních škol v říši za jeden den^[176]. Vydalo ho ministerstvo — s prominutím — lidové osvěty. Podepsal jej známý statistik pan V. I. Pokrovskij.

Oficiální charakter této byrokratické práce — v nejhorsím smyslu slova: oficiální a byrokratický — je znát na první pohled. Soupis byl proveden 18. ledna 1911. Teprve po dvou letech se objevuje pouze první díl a ještě jen pro gubernie petrohradského školského okruhu! Bez deptajících a ubíjejících byrokratických průtahů dokážeme u nás prosazovat zřejmě jedině takové zákony, jako je zákon proti tisku.

Plán soupisu byl, jak je u nás zvykem, mnohokrát projednáván během celého roku 1910 v mnoha úřadech a na poradách, a nikdy to nebylo na prospěch věci. Tak například z údajů o mateřském jazyce žáků zůstala pouze všeobecná rubrika o „ruském“ jazyce: dělení na běloruský, maloruský (ukrajinský) a velkoruský jazyk bylo zřejmě zakázáno. Do soupisu škol v Ruské říši *nebyla* pojata řada škol, například měšťanské školy podle nařízení z roku 1872, soukromé školy 1. a 2. kategorie atd.

Je zakázáno shromažďovat úplné údaje. Je zakázáno znát pravdu o tom, jakým jazykem mluví žáci doma. Je zakázáno porovnávat státní a soukromé školy.

Autor statistiky, liberály tolik vychvalovaný pan Po-

krovskij, se rovněž zasloužil o *ochuzení* soupisového materiálu. Byl například získán materiál o výši platu každého učitele jednotlivě. O tak palčivém problému, jako je bída učitelů, je přirozeně důležité znát pravdu. Je důležité vědět, *kolik* vlastně učitelů a učitelek dostává plat zoufale nízký, nejnižší, velice nízký, celkově nízký atd.

Příslušný materiál byl shromážděn. Zprávy o tom *existují*. Pan liberální statistik ho však „zpracovává“ tak, aby *zastřel nepřijemnou pravdu*.

Pan statistik nám sděluje pouze *průměrnou* výši platu učitelů a učitelek z jednotlivých gubernií a podle různých kategorií škol. Důsledně zachovává oficiální dělení. Avšak toho, kdo chce znát pravdu, nezajímá, v které gubernii a v které kategorii škol učitelé hladovějí, nýbrž *kolik* učitelů hladoví a žije v bídě. Podle materiálu shromážděného během soupisu bylo docela dobře možné zjistit, *kolik* učitelů dostává hladovou mzdu (dejme tomu méně než 360 rublů, od 360 do 400 rublů atd.), a bylo bezpodmínečně nutné to udělat. Jenže se to neudělalo. Je to schováno v archívu na statisících kartiček.

Veřejnost byla informována pouze o oficiálně zkreslených a oficiálně příkrášlených číslech udávajících průměrnou výši platu podle kategorií a podle gubernií... Netřeba ani říkat, že liberální statistické hodlali před veřejností utajit, *kolik* učitelů s hladovou mzdou má rodinu.

Z „průměrných“ čísel je zřejmé, že plat učitelky (v petrohradském okruhu) je 433 rublů ročně a plat učitele 376 rublů. Avšak většina učitelů působí na venkově. Tam je „průměrný“ plat učitelky 347 rublů a učitele 367 rublů. (Všimněme si, že učitelek je celkově asi dvakrát více než učitelů.)

Většina učitelů petrohradského okruhu působí *mimo* Petrohradskou gubernii. Výše platu učitelek činí v Oloňecké gubernii 375 rublů, v Novgorodské gubernii 358 rublů, ve Vologedské gubernii 320 rublů, v Archangelské gubernii 319 rublů a v Pskovské gubernii 312 rublů.

Dokonce i z těchto čísel příkrášlujících skutečnost je zřejmé, že *většina* učitelek dostává hladovou mzdu. Mají-li při nynějších vysokých životních nákladech učitelky, z nichž (opět v průměru) je 11,5% vdaných a 4,4% vdov, 26—30 rublů měsíčně, je to zcela nepochybně žebrácký výdělek, který odsuzuje učitelky k hladu a nouzi.

Z údajů „podle kategorií“ vidíme, že v církevních jednotřídkách působilo 2180 učitelek (v petrohradském školském okruhu, kde je celkem 7693 učitelek). Jde tedy o „kategorii“ s velkým počtem vyučujících. A kolik že dostávají učitelky této kategorie?

Průměrně 302 rublů ve městě a 301 rublů na vesnici. Ruský stát vynakládá stamilióny na úřednictvo, na policii, na armádu atd., ale učitele základních škol odsuzuje k hladovění. Buržoazie „přeje“ školství — ale jenom pod podmínkou, že učitelé budou žít hůře než služebnictvo v domech pánů a boháčů...

Za pravdu, č. 51
4. prosince 1913

Podle listu Za pravdu

Ú P O R N Á O B H A J O B A N I Č E M N O S T I

Páni likvidátoři úporně obhajují okřabristický paragraf^[243], který „se dostal“ do jejich návrhu zákona o svobodách. Je to pátý paragraf, který úmyslným vyhledáváním klíčků omezuje svobodu spolčování připomínkou, že činy dělníků nejsou trestné, „pokud netvoří skutkovou podstatu pro trestní stíhání“.

Reakčnost tohoto paragrafu je zřejmá. Je jasné, že kdyby o tomto úmyslném vyhledávání klíčků měli mluvit *skuteční* sociální demokraté, řekli by pravý opak, tj. buď by řekli, že činy spáchané v souvislosti se stávkou a ve snaze pomoci utlačeným soudruhům nejsou trestné, nebo alespoň že tresty musí být nižší.

Je jasné, že likvidátoři budou muset tento reakční paragraf ze svého návrhu vyškrtnout: dělníci je k tomu donutí.

Likvidátoři (vedení Bureninem-Gammou) nepřiznali otevřeně svou chybu, raději se vytácejí a vykrucují, uchylují se k ubohé lži. Pan Gorskij v listu Novaja likvidatorskaja gazeta^[26]⁸³ tvrdí, že na zahraničních poradách (před 3—4 lety⁸⁴) byly podobné články „za přímé účasti N. Lenina“ zařazovány do návrhu zákona o stávkách.

To všechno je naprostá lež.

Na zahraničních poradách byla práce rozdělena tak, že subkomise vypracovávaly návrhy, kdežto hlavní komise projednávala jen některé základní otázky. Členem subkomise pro otázku stávek Lenin vůbec nebyl (byl v subkomisi pro otázku osmihodinového pracovního dne). A v hlavní

komisi vystupoval Lenin *proti* každému bodu, jenž by připouštěl nebo uznával trestní postih!!

Pan Gorskiij chce návrh jakéhosi pana F. D. (bývalého člena subkomise pro otázku stávek!) svést na Lenina. To se vám, pánové, nepodaří.

Pan Burenin-Gamma použil k obhajobě této špatné věci ještě jeden špatný argument.

„Svůj třídní boj,“ napsal, „musí (sociální demokraté) vést v určitém rámci proto, aby respektovali ne ‚buržoazní zákonnost‘, nýbrž morální a právní vědomí širokých lidových mas.“^[199]

Argument hodný maloměšťáka!

V určitém rámci, pane likvidátore, vedeme svůj třídní boj kvůli *účelnosti* a nepřipouštíme to, co může (za určitých podmínek) dezorganizovat naše řady nebo usnadnit nepříteli nápor proti nám v takové době, kdy je to výhodné jen pro druhou stranu apod. Protože likvidátor tyto skutečné příčiny nechápe, zabředá do oportunistického bahna. Co to jsou široké lidové masy? Jsou to nevyspělí proletáři a maloburžoové se spoustou maloměšťáckých, nacionalistických, reakčních, klerikálních a jiných předsudků.

Jak bychom mohli „*respektovat*“ „morální a právní vědomí“ například antisemitismu, který, jak je dobře známo, převládal velmi často dokonce i ve vědomí „širokých lidových mas“ například i ve Vídni (ve městě, které je přece trochu kulturnější než mnohá ruská města)!

„Morální a právní vědomí“ širokých *maloměšťáckých* mas odsoudí, dejme tomu, ránu, kterou dostane stávkokaz v zápalu obrany stávky za zvýšení hladových mezd. V takových případech *hlásat* násilí nebudeme, neboť je to z hlediska *našeho* boje *neúčelné*. Nebudeme však ani „respektovat“ toto vědomí maloměšťáků — proti tomuto „vědomí“ budeme vytrvale bojovat všemi prostředky přesvědčování, propagandy i agitace.

Výzva pana Burenina-Gammy k „respektování“ morálního a právního vědomí širokých lidových mas je

výzvou maloměšťáka k respektování maloměšťáckých před-
sudků.

To je další důkaz (kromě spousty jiných) maloměšťáctví
pánů likvidátorů.

Proletarskaja pravda, č. 1
7. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

R U Š T Í D Ě L N Í C I A I N T E R N A C I O N Á L A

V tomto čísle našeho listu^[126] najdou soudruzi dělníci podrobnou informaci o nedávném zasedání mezinárodního socialistického byra v Londýně a rovněž jeho rezoluci^[220] o jednotě sociálně demokratických sil v Rusku.

Tuto rezoluci musí uvědomějí dělníci celého Ruska projednat opravdu důkladně.

Uvědomějí dělník se cítí a považuje nejen za člena rodiny *ruských* marxistů, chápe, že je také členem *mezinárodní* rodiny marxistů. Má povinnosti i vůči dělnické internacionále. Musí respektovat její mínění a požadavky. Nesmí ani na chvíli ztratit spojení s mezinárodní armádou dělníků.

Ruští marxističtí dělníci mohou jen uvítat skutečnost, že dělnická internacionála projevuje snahu seznámit se důkladně se zásadními spory, které hrají v našem ruském dělnickém hnutí tak významnou úlohu. Zlořečené podmínky společenského a politického života v Rusku způsobily, že naši soudruzi vědí o našem hnutí mnohem méně než o hnutí v kterékoli jiné zemi. Neznalost skutečné situace v Rusku vede až k tomu, že ještě nedávno zástupci německé sociální demokracie navrhovali svolat všechny zahraniční kroužky ruských sociálních demokratů (12 zahraničních „směrů“), aby vypracovaly nový program strany. A přitom je všeobecně známo, že takový program^[203] vypracoval ruský proletariát už v roce 1903...

Toto období už našťestí končí. Ruský proletariát přinutil svým slavným a hrdinným bojem celý civilizovaný svět, aby o něm začal mluvit. Dělnická třída Ruska zaujala

právem své místo v dělnické internacionále a můžeme s jistotou tvrdit, že její úloha v mezinárodním hnutí bude rok od roku významnější a větší.

Usnesení mezinárodního byra dává ruským dělníkům poprvé možnost, aby důkladně seznámili naše západoevropské soudruhy s podstatou našich sporů. Byro v této otázce 1. nabízí svou soudružskou pomoc k dosažení jednoty, 2. považuje za nutné vyjasnit skutečné názorové neshody, a 3. proto ukládá svému výkonnému výboru, aby navázal spojení a zorganizoval výměnu názorů nejen se všemi sociálními demokraty, kteří uznávají sociálně demokratický program, ale i s těmi, jejichž program se sociálně demokratickému programu přibližuje.

To všechno je pro ruské marxisty zcela přijatelné.

Vyjasnit názorové neshody je skutečně nanejvýš žádoucí. A dokonce nejen mezi marxisty a likvidátory, ale i mezi marxisty a narodniky, marxisty a sionisty-socialisty⁸⁵ (kteří jsou z našeho hlediska o něco horší než Bund nebo PSS) apod. Jestliže se mezinárodnímu byru podaří dosáhnout jasných a přesných formulací, zjistit skutečnou podstatu politických neshod, bude to významný úspěch.

Jenomže vyjasnit si názorové neshody ještě přirozeně neznamená je odstranit. Neshody pramení z naprosto rozdílných názorů na období, které teď Rusko prožívá. Jsou to *dvě* taktiky, *dva* systémy politiky: proletářský a liberální. A tento rozdíl nelze nijak odstranit.

Avšak i tady bude rozhodně žádoucí vyjasnit si přesně a jednoznačně, *jaké podmínky* pro sjednocení si každá strana klade.

Marxističtí dělníci mají před sebou závažný úkol: musí pečlivě projednat návrh mezinárodního byra, věnovat mu náležitou pozornost a určit své podmínky jednoty.

Tyto podmínky jsou jasné. Vyplývají z celkového vývoje dělnického hnutí. Likvidátoři musí *fakticky* uznat marxisty jako celek, uznat, že hlavními hesly pro agitaci mezi masami jsou tři staré základní požadavky; musí odvolat

změny v programu (kulturně národnostní autonomie)^[190], přestat s pokřikem o „stávkovém hazardu“^[265], odsoudit separatistické snahy bundovců a požadovat sjednocení v místních organizacích, odsoudit nenávislné osobní útoky, které otravují ideový boj, atd. Pokud jde o práci v dumě, musí se sedma bezpodmínečně podříditi marxistům jako celku a odvolat svá protistranická usnesení (Jagiello, zrušení programu atd.). Dokonce i soudruh Plechanov, který s námi v mnohém nesouhlasí, píše v dopise mezinárodnímu byru^[187], že „k rozštěpení naší frakce v dumě došlo v důsledku některých politováníhodných usnesení, jež schválili naši soudruzi likvidátoři, kteří měli většinu sedmi proti šesti“.

Není doposud jasné, s kým nejspíš by mělo mezinárodní byro navázat spojení, aby mohla být zorganizována všeobecná výměna názorů. Je jasné, že tu jsou dvě možné cesty: buď musí být pozváni zástupci obou hlavních směrů — marxisté a likvidátoři, nebo „všichni sociální demokraté“ a všichni, kdo se považují za stoupence sociálních demokratů, v tom případě i strana poslance Jagiella (PSS), různé židovské socialistické skupiny a i ti narodnici, kteří se domnívají, že je jim blízký sociálně demokratický program.

Problém, který vytyčilo mezinárodní byro, musí zajímat každého uvědomělého dělníka. Vyzýváme všechny dělníky, aby se touto otázkou zabývali na svých schůzích, v kroužcích, na besedách, shromážděních atd., aby ji projednali, předložili své rezoluce a uveřejnili svůj názor v našem listu.

Nelze to považovat za cosi vzdáleného, co se nás netýká. Objeví-li se tento problém na mezinárodním sjezdu ve Vídni (což by marxisté velice uvítali), je třeba, aby internacionála znala názor ruských dělníků, proletářských organizací působících v Rusku, a ne jenom názor izolovaných kroužků v zahraničí.

Soudruzi! Projednávejte tuto důležitou otázku,

**předkládejte svá usnesení a informujte o nich svůj
list Proletarskaja pravda. Uvědoměli dělníci všech
zemí čekají na váš názor.**

*Proletarskaja pravda, č. 2
8. prosince 1913*

*Podle listu
Proletarskaja pravda*

JAK LIKVIDÁTOŘI KLAMOU DĚLNÍKY

Mezinárodní socialistické byro^[220] se rozhodlo podniknout kroky k objasnění názorových neshod mezi ruskými socialisty a nabídnout pomoc při sjednocování jejich sil.

A co z tohoto rozhodnutí udělali likvidátoři?

Beze všech skrupulí ho zneužili k tomu, aby oklamali ruské dělníky.

Ve vítězoslavném redakčním článku v 97. čísle listu Novaja rabočaja gazeta^[66] se píše:

„Mezinárodní byro zamítlo požadavek ‚šestky‘, aby jí bylo poskytnuto zvláštní zastoupení v meziparlamentní sekci, čímž nejen jednoznačně odsoudilo její odpadlictví od sociálně demokratické frakce, ale také náležitě zhodnotilo jeden z hlavních požadavků, jejichž zamítnutím se 6 poslanců pokoušelo vysvětlit a ospravedlnit svůj odchod.“

To všechno je od začátku až do konce *lež*.

Zmínili jsme se o tom v 1. čísle našeho listu.⁸⁶

Usvědčení likvidátoři se pokoušejí zmást dělníky dalším lhaním.

Opakujeme, že mezinárodní byro požadavek šestky nezamítlo. Neodsoudilo její „odpadlictví“. Dokonce ani nezkoumalo spor mezi 6 a 7 poslanci.

Jsou to jenom likvidátorské manýry.

Stejně trestuhodnou metodu použili páni likvidátoři i loni po zasedání mezinárodního byra, když pan Martov vložil německému sociálnímu demokratovi Haasemu do úst slova proti bolševikům, která nikdy nevyslovil, a když ho potom Haase usvědčil svým prohlášením v tisku.

V byru se otázka zastoupení poslanců řešila takto: Zá-

stupce marxistů pouze oznámil, že delegát sedmi poslanců byl zvolen pouze jimi a že Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska ho za svého delegáta neuznává. Tajemník mezinárodního socialistického byra soudruh Huysmans podal následující vysvětlení. O meziparlamentní sekci existují zvláštní ustanovení. Existuje-li v určitém parlamentě několik samostatných socialistických frakcí, získává podle těchto ustanovení zastoupení jenom ta frakce, která má více poslanců; přitom ustanovení nepřihlížejí k tomu, ke které straně určitá parlamentní frakce patří a kolik dělníků zastupuje. Strany totiž mají své vlastní zastoupení.

Kdyby byly v dumě dvě frakce, třeba 6 sociálních demokratů a 7 narodníků, měli by podle těchto ustanovení v meziparlamentním zastupitelstvu hlas *pouze* narodníci.

Ještě jeden příklad: Bulharsko. Tam bylo zvoleno do parlamentu devatenáct „širokých“ socialistů (oportunistů) a osmnáct marxistů. Jedni i druzí tvoří samostatné strany a mají v parlamentě dvě samostatné frakce. V byru mají obě strany také své vlastní zástupce. Parlamentní zastoupení však může *podle ustanovení* získat pouze frakce devatenácti „širokých“. Což samozřejmě neznamená, že byro „odsoudilo“ osmnáct marxistických poslanců.

To byla formální stránka věci. Na tato ustanovení lze mít různý názor. V dané chvíli jsou však taková. A za těchto podmínek nemohl být požadavek Sociálně demokratické dělnické strany Ruska dokonce ani předložen.

Jak mělo postupovat sedm poslanců, aby se zachovali čestně? Měli se sami vzdát formálního přístupu. Nyní všichni dokázali a uznávají, že pro Sociálně demokratickou dělnickou frakci Ruska je několikanásobně více organizovaných sociálně demokratických dělníků než pro sedmu. Závěr je jasný. Kdo chce respektovat hlasy dělníků, kdo toho tolik namluví o jednotě, ten k tomu nemůže přistupovat jenom z formálního hlediska.

Sedma však využila toho, že jí ustanovení „jdou na ruku“. Opět provokuje ruské dělníky. A nejen to. Páni

likvidátoři začali ještě také lhát, že prý internacionála „odsoudila“ šestku, apod.

Taková byla první reakce pánů likvidátorů na rezoluci mezinárodního socialistického byra.

Marxističtí dělníci odpovědí na tento likvidátorský kousek tím, že budou tyto pány veřejně pranýřovat.

Projednávejte, soudruzi, i nadále důkladně a pečlivě usnesení byra, vyslovujte své názory na ně a dejte likvidátorům patřičnou odpověď na jejich pokusy oklamat ruské dělníky.

Proletarskaja pravda, č. 3
10. prosince 1912

Podle listu
Proletarskaja pravda

K A D E T I A „P R Á V O N Á R O D Ů N A S E B E U R Č E N Í“

Letos v létě uveřejnil list Reč, nejvýznamnější orgán liberálů v Rusku, článek pana M. Mohyljanského^[177] o celoukrajinském sjezdu studentstva ve Lvově. List Rabočaja pravda^[89] upozorňoval na to, že pan Mohyljanskij zcela nepřipustně (pro demokrata nebo pro člověka, který chce být za demokrata považován) zahrnul *nadávkami* ukrajinský separatismus, který hlásá mimo jiné pan Doncov.* Hned také poznamenal, že tu vůbec nejde o souhlas nebo nesouhlas s panem Doncovem, proti němuž vystupují mnozí ukrajinští marxisté. Šlo o to, že je *nepřítupné* ostouzet „separatismus“ jako „blouznění“ a avanturismus, že je to šovinistická metoda, že kritizuje-li velkoruský demokrat ten či onen plán na separaci (oddělení), je zároveň povinen agitovat za *svobodu* oddělení, za *právo* na oddělení.

Jak čtenář vidí, je to zásadní programová otázka, která patří k povinnostem každé demokracie.

A nyní, po půl roce, píše pan M. Mohyljanskij znovu v listu Reč (č. 331)^[148] o této otázce a odpovídá nikoli nám, nýbrž panu Doncovovi, který ostře zaútočil na list Reč ve lvovském listu Šljachi⁸⁷ a zároveň poznamenal, že „šovinistický výpad listu Reč po zásluze pranýřoval jen ruský sociálně demokratický tisk“.

V polemice s panem Doncovem pan Mohyljanskij *tříkrát* prohlašuje, že „kritika receptů pana Doncova nemá nic společného s odmítáním práva národů na sebeurčení“.

Toto prohlášení spolupracovníka liberálního listu Reč je

* Viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 363–364. Red.

neobyčejně důležité. Proto vyzýváme čtenáře, aby mu věnovali obzvláštní pozornost. Čím jsou páni liberálové méně ochotni zanechat běžných praktik politické opozice a přejít k zjištění a rozboru základních a podstatných pravd demokracie, tím naléhavěji je třeba požadovat důkladné zhodnocení každého takového případu.

Uznává naše konstitučně „demokratická“ strana právo národů na sebeurčení, nebo ne? To je zajímavá otázka, které se pan Mohyljanskij mimoděk dotkl.

Třikrát opakuje svou výhradu, ale otevřenou odpověď na ni nedává! Dobře ví, že přímou, přesnou a jasnou odpověď na tuto otázku nelze najít ani v programu Konstitučně demokratické strany^[202], ani v každodenní politické činnosti (v propagandě a agitaci) této strany.

„Je třeba říci,“ píše pak Mohyljanskij, „že ani ‚právo národů na sebeurčení‘ není žádný fetiš, nepodléhající kritice: nezdravé podmínky, v nichž národ žije, mohou plodit nezdravé tendence, pokud jde o národní sebeurčení; odhalovat je neznamená ještě odmítat právo národů na sebeurčení.“

To jsou typické liberální vytáčky, které do omrzení omílají pánové Semkovští na stránkách likvidátorského listu! Jistě, pane Mohyljanskij, žádné demokratické právo není „fetiš“, u žádného z nich se nesmí zapomínat například na *třídní* obsah. Všechny všeobecně demokratické požadavky jsou požadavky *buržoazně* demokratické, ale jen anarchisté a oportunisté z toho mohou vyvozovat závěr, že není věci proletariátu obhajovat tyto požadavky co nejdůsledněji.

Právo na sebeurčení je samozřejmě jedna věc, kdežto *účelnost* sebeurčení, oddělení toho či onoho národa v tom či onom případě je druhá věc. To je elementární zásada. Ale uznává pan Mohyljanskij, uznávají liberálové v Rusku, uznává Konstitučně demokratická strana, že *povinností* demokrata je objasňovat masám — zejména velkoruským — závažnost tohoto práva a jeho naléhavost?

Naprosto ne. Právě to pan Mohyljanskij přechází mlče-

ním, právě to zatajuje. A přitom právě tady tkví jeden z kořenů *nacionalismu a šovinismu kadetů*, a to nejen Struveho, Izgojeva a jiných otevřených kadetů, nýbrž i takových diplomatů v kadetské straně, jako je Miljukov, ale také i řadových členů této strany jako např.... Jména tu však nejsou důležitá!

Uvědoměly ruský dělník bude mít na paměti, že kromě nacionálních reakcionářů máme též nacionální liberály a že se objevují už i zárodky nacionálního demokratismu (vzpomeňte pana Pešechonova, jenž v 8. čísle časopisu *Ruskoje bogatstvo*⁸⁸ z roku 1906^[186] vyzývá k „opatrnosti“ před nacionalistickými předsudky velkoruského mužika).

Pro boj proti neduhu nacionalismu ve všech jeho formách je velmi důležité propagovat právo na sebeurčení.

Proletarskaja pravda, č. 4
11. prosince 1913
Podepsán I.

Podle listu
Proletarskaja pravda

SPRÁVNÁ REZOLUCE A ŠPATNÝ PROJEV

Všichni uvědomělí dělníci v Rusku přijali určitě se zájmem a pozorností rezoluci mezinárodního socialistického byra o ruských záležitostech^[220]. Jádrem této rezoluce je, jak víme, usnesení zorganizovat neboli uspořádat „*všeobecnou výměnu názorů*“ mezi „všemi frakcemi dělnického hnutí“ v Rusku, a to jak mezi těmi, které uznávají sociálně demokratický program^[203], tak i mezi těmi, jejichž program s ním „je ve shodě“ (nebo „v souladu“ — im Einklange).

Toto vymezení je příliš široké, neboť zahrnuje nejen stoupence Jagieřla, ale i každou skupinu, která si zamane prohlásit, že její program „odpovídá“ programu sociálních demokratů nebo s ním „je ve shodě“. Toto široké vymezení však vůbec není na škodu, neboť při „*výměně názorů*“ je samozřejmě prospěšné mít širší okruh účastníků, nevyjímáje ani ty, s nimiž *by se chtěly* sjednotit i jednotlivé sociálně demokratické skupiny. Nesmíme zapomínat, že na zasedání mezinárodního socialistického byra byly předloženy dva návrhy: 1. Návrh Kautského na „uspořádání všeobecné výměny názorů“ *a dost.* Výměna názorů před neustrannými svědky, totiž před výkonným výborem mezinárodního socialistického byra, *ukáže* celkovou situaci a hloubku rozporů. 2. Druhý návrh předložila Rosa Luxemburgová, ale po námitkách Kautského jej sama stáhla; návrh předpokládal svolání „sjednocovací konference“ (Einigungskonferenz), která měla „obnovit jednotnou stranu“.

Tento druhý návrh byl samozřejmě méně vyhovující, neboť předpokládá shromáždit přesná fakta, nemluvě už o tom, že se tu Rosa Luxemburgová pokoušela potají propašovat pouhé „obnovení“ smutně proslulého „Tyszko-va kroužku“.

Přijat byl návrh Kautského, který je obezřetnější a přistupuje systematictěji k otázce jednoty až po předběžné „výměně názorů“ a prostudování přesných fakt. Je proto zcela přirozené, že Kautského rezoluce byla schválena jednomyslně.

Od rezoluce Kautského, která se stala rezolucí byra, je však nutné odlišovat *projev* Kautského, jenž v jednom bodě dospěl až k *absurdnosti*. Už jsme se o tom stručně zmínili, ale zpráva o Kautského projevu v listu Vorwärts (německý ústřední orgán)⁸⁹ nás nutí zabývat se touto důležitou otázkou podrobněji.

Kautsky oponoval Rose Luxemburgové slovy, že „stará strana zmizela. Zůstaly sice staré názvy, ty však během času (im Laufe der Jahre — během posledních let) dostaly nový obsah. Nelze tedy jen tak jednoduše vyloučit staré soudruhy jenom proto, že jejich strana (ihre Partei) nenese starý název.“

Když Rosa Luxemburgová proti tomu namítla, že „výrok Kautského, jímž prohlašuje ruskou stranu za mrtvou (sei tot), je nepromyšlený“, omezil se Kautsky na „protest proti údajnému prohlášení, že ruská sociální demokracie je mrtvá. Pouze prý řekl, že staré formy jsou rozbity a že je nutné vytvořit novou formu“.[¹²⁶]

To je překlad těch míst z oficiální zprávy, jež se týkají naší otázky.

Je zřejmé, že Kautsky neřekl a nemohl říci, že *sociální demokracie* je mrtvá. Ale že *strana* zmizela, to řekl a *neodvolal to* přes námitku, která byla proti tomu vznesena!

Je to neuvěřitelné, ale je to fakt!

Zmatek, který Kautsky do všeho vnesl, je přímo neuvěřitelný. O vyloučení *kterých* „starých soudruhů“ mluvil? Pana

Potresova a spol.? Myslel snad „jejich stranou“ likvidátory bez pevné organizační formy?

Anebo měl Kautsky na mysli „levici Polské socialistické strany (PSS)“, kterou vylučovala formulace Rosy Luxemburgové? Pak je ale výraz „staří soudruzi“ nepochopitelný, neboť členové PSS *nikdy*, od samého počátku existence sociálně demokratické strany, tj. od roku 1898, *nebyli v žádném případě* příslušníky téže strany jako sociální demokraté!

My nevidíme mezi oběma výklady žádný rozdíl, neboť je opravdu směšné vylučovat likvidátory (jde přece hlavně o ně) z „výměny názorů“ na otázku jednoty. A stejně směšné by bylo vylučovat levici PSS (teoreticky je možné, že likvidátoři — od nichž můžeme čekat všechno! — jsou schopni ultimativně obhajovat svůj rozbíječský blok se stranou PSS, která *není* sociálně demokratická). V každém případě je třeba přesně zjistit, co chtějí od strany nejen páni likvidátoři, nýbrž i jejich spojenci.

Nesporná je skutečnost, že Kautsky dospěl v byru až k tvrzení, že ruská strana zmizela.

Jak mohl dospět k takové absurdnosti! To mohou ruští dělníci pochopit jen tehdy, budou-li vědět, *kdo informuje* německý sociálně demokratický tisk o ruských záležitostech. Když o tom píšou Němci, obvykle se otázce neshod vyhýbají. Když píší do německých sociálně demokratických publikací Rusové, jde buď o blok všech zahraničních skupinek s likvidátory, který nejhorším možným způsobem spílá „lenincům“ (tak tomu bylo v listu Vorwärts na jaře 1912^[819]), nebo o výplod tyszkovce, trockisty či někoho jiného ze zahraničního kroužku, jenž otázku úmyslně zatemňuje. *Celá léta* nebyl vydán jediný dokument či soubor rezolucí, nikdo neanalyzoval myšlenku a ani se nepokusil shromáždit fakta!

Je nám líto, že se němečtí vůdcové (kteří dovedou shromažďovat a studovat fakta, když se zabývají teorií) nestydí poslouchat a opakovat báchorky likvidátorských informátorů.

Pro praxi bude závazná *rezoluce* byra, kdežto Kautského projev zůstane pouhou politováníšhodnou kuriozitou.

Proletarskaja pravda, č. 6
13. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

S T Á V K Y V R U S K U⁹⁰

Statistika stávek byla ve většině západoevropských států zavedena před poměrně krátkou dobou, asi před 10—20 lety. V Rusku existují údaje o stávkách teprve od roku 1895. Hlavním nedostatkem naší oficiální statistiky je kromě zkrseování údajů o počtu stávkujících to, že podchycuje pouze dělníky v podnicích podléhajících tovární inspekci. Železničáři, horníci, zaměstnanci pouliční dráhy, dělníci z potravinářských a podobných podniků, z hutí a dolů aj., stavební a zemědělstí dělníci nejsou ve statistice podchyceni.

Uvádíme souhrnné údaje za celou dobu existence statistiky o stávkách v Rusku:

Léta	Počet stávek		Počet stávkujících dělníků	
	celkem	% všech podniků	celkem	% všech dělníků
1895	68	0,4	31 195	2,0
1896	118	0,6	29 527	1,9
1897	145	0,7	59 870	4,0
1898	215	1,1	43 150	2,9
1899	189	1,0	57 498	3,8
1900	125	0,7	29 389	1,7
1901	164	1,0	32 218	1,9
1902	123	0,7	36 671	2,2
1903	550	3,2	86 832	5,1
1904	68	0,4	24 904	1,5
1905	13 995	93,2	2 863 173	163,8
1906	6 114	42,2	1 108 406	65,8
1907	3 573	23,8	740 074	41,9
1908	892	5,9	176 101	9,7

1909	340	2,3	64 166	3,5
1910	222	1,4	46 623	2,4
1911	466	2,8	105 110	5,1
1912	1 918	?	683 361	?

Jak často jsou uváděny nižší údaje, je vidět například z toho, že velmi opatrný publicista pan Prokopovič uvádí pro rok 1912 jiné číslo: *683 000 stávkujících*, kdežto „podle jiného výpočtu je jich 1 248 000 v továrnách a závodech a k tomu ještě 215 000 v podnicích nepodléhajících tovární inspekci“, tj. dohromady *1 463 000*, téměř jeden a půl miliónu.

Počet hospodářských stávek (od roku 1905) se uvádí takto:

Léta	Počet stávek	Počet dělníků	Léta	Počet stávek	Počet dělníků
1905	4 388	1 051 209	1909	290	55 803
1906	2 545	457 721	1910	214	42 846
1907	973	200 004	1911	442	96 730
1908	428	83 407	1912	702	172 052

Dějiny stávek v Rusku se tedy jasně dělí na čtyři období (ponecháme-li stranou osmdesátá léta, kdy propukly proslulé morozovovské stávky, které i reakční publicista Katkov^[76] hodnotil jako počátek „dělnické otázky“ v Rusku⁹¹⁾):

	Průměrný počet stávkujících za rok
1. období (1895—1904), předrevoluční	43 000
2. „ (1905—1907), revoluční	1 570 000
3. „ (1908—1910), kontrarevoluční	96 000
4. „ (1911—1912), nynější, počátek oživení	394 000

Celkem v průběhu těchto 18 let stávkovalo u nás ročně průměrně 345 000 dělníků. V Německu průměrně za

14 let (1899—1912) 229 500 a v Anglii průměrně za dvacet let (1893—1912) 344 200. Abychom názorně ukázali souvislost stávek v Rusku s politickým vývojem, uvedeme údaje za léta 1905—1907 *podle čtvrtletí*:

Léta	1905				1906				1907			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Čtvrtletí												
Počet stávkujících (v tisících) za každé tři měsíce (čtvrtletí)	Po- čá- tek			Re- vo- lu- ce		I. du- ma				II. du- ma		
Celkem	810	481	294	1277	269	479	296	63	146	323	77	193
Hospodářské stávky	411	190	143	275	73	222	125	37	52	52	66	30
Politické stávky	399	291	151	1002	196	257	171	26	94	271	11	163

Účast dělníků z různých oblastí Ruska ve stávkách dokazují tyto údaje:

Tovární obvody	Počet továrních dělníků (v tisících) roku 1905	Počet stávkujících (v tisících) Úhrnem za 10 let (1895—1904)	Za rok 1905
	petrohradský	299	137
moskevský	567	123	540
varšavský	252	69	887
tři jižní obvody	543	102	403
<i>Celkem</i>	1 661	431	2 863

Z toho je zřejmé jak určité zaostávání Moskvy a ještě horší situace na jihu, tak i výrazná převaha Petrohradu a jeho okolí (včetně Rigy), stejně jako Polska.

Podle hlavních průmyslových odvětví se stávkující dělí takto: [Viz tabulku na s. 246.]

Tyto údaje svědčí o pokrokové úloze kovodělníků a zaostávání textilních, a zejména ostatních dělníků.

Podle příčin se stávky dělí (za 14 let, 1895—1908) takto: politické — 59,9% stávkujících; za zvýšení mezd — 24,3%; za zkrácení pracovní doby — 10,9%; za zlepšení pracovních podmínek — 4,8%.

Podle úspěšnosti lze stávky rozdělit takto (rozdělíme-li

Výrobní odvětví	Počet všech dělníků (v tisících) roku 1904	Počet stávkujících (v tisících)	
		Úhrnem za 10 let (1895—1904)	Za rok 1905
Kovodělníci	252	117	811
Textilní dělníci	708	237	1 296
Typografové a dělníci v dřevozpracujícím, kožedělném a chemickém průmyslu	277	38	471
Dělníci v keramickém a potravinářském průmyslu	454	39	285
<i>Celkem</i>	1 691	431	2 863

stávkující, kteří ukončili stávkou kompromisem, rovným dílem mezi vítěze a poražené):

Počet stávkujících (v tisících) v hospodářských stávkách:

	Úhrn za 10 let (1895 až 1904)	%	1905	%	1906	%	1907	%	1911	%	1912	%
Vítězů	159	37,5	705	48,9	233	50,9	59	29,5	49	51	55	42
Poražených	265	62,5	734	51,1	225	49,1	141	70,5	47	49	77	58
<i>Celkem</i>	424	100,0	1439	100,0	458	100,0	200	100,0	96	100	132	100

Údaje za léta 1911—1912 jsou neúplné a nedají se plně porovnat s předcházejícími.

Na závěr uvedeme stručné údaje o rozdělení stávek podle velikosti závodů a jejich lokalizace:

Ze sta dělníků každé kategorie stávkovalo:

Kategorie závodů	1895—1904, tj. celkem za 10 let	Za rok 1905
Do 20 dělníků	2,7	47,0
21— 50 ”	7,5	89,4
51— 100 ”	9,4	108,9
101— 500 ”	21,5	160,2
501—1000 ”	49,9	163,8
Nad 1000 ”	89,7	231,9

Procento stávek

	ve městech	mimo města
1895—1904	75,1	24,9
1905	85,0	15,0

Z těchto čísel je jasně vidět, že v stávkovém hnutí měly převahu velké závody a relativně zaostávaly továrny na venkově.

Napsáno roku 1913

*Otištěno 14. (27.) prosince 1913
v kalendáři*

*Sputník rabočego na 1914 god,
nakladatelství Priboj,*

Petrohrad

Podepsán V. I.

Podle textu kalendáře

NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ ŽÁKŮ V RUSKÝCH ŠKOLÁCH

Abychom si mohli udělat přesnější představu o plánu „kulturně národnostní autonomie“, který předpokládá rozdělení školství podle národností, bude užitečné vzít konkrétní údaje o národnostním složení žáků v ruských školách. O petrohradském školském okruhu byly takové údaje shromážděny při soupisu škol z 18. ledna 1911^[176].

Uvedeme údaje uveřejněné ministerstvem lidové osvěty o rozdělení žáků v základních školách podle *mateřského jazyka*. Údaje se týkají celého petrohradského školského okruhu; v *závorkách* uvádíme *čísla týkající se* Petrohradu. Název „ruský jazyk“ úředníci neustále používají pro jazyk velkoruský, běloruský a ukrajinský (oficiálně nazývaný „maloruský“). Žáků je celkem 265 660 (48 076).

Ruský jazyk — 232 618 (44 223); polský — 1737 (780); český — 3 (2); litevský — 84 (35); lotyšský — 1371 (113); žmudský — 1 (0); francouzský — 14 (13); italský — 4 (4); rumunský — 2 (2); německý — 2408 (845); švédský — 228 (217); norský — 31 (0); dánský — 1 (1); holandský — 1 (0); anglický — 8 (7); arménský — 3 (3); cikánský — 4 (0); jidiš — 1196 (396); gruzínský — 2 (1); osetinský — 1 (0); finský — 10 750 (874); karelský — 3998 (2); čudský — 247 (0); estonský — 4723 (536); laponský — 9 (0); zyrjanský — 6008 (0); samojedský — 5 (0); tatarský — 63 (13); perský — 1 (1); čínský — 1 (1); jazyk nezjištěn — 138 (7).

Tak vypadají relativně přesné údaje. Svědčí o nesmírně pestrém národnostním složení obyvatelstva, třebaže se

týkají ruského území, kde žije nejvíc Velkorusů. Na první pohled je vidět, že národnostně nejpestřejší je velké město Petrohrad. Není to žádná náhoda, nýbrž *zákon* kapitalismu platící ve všech zemích světa. Velká města, tovární, hornická, železniční a vůbec obchodní a průmyslová centra nutně mají národnostně velmi pestré složení obyvatelstva, a právě takovéto aglomerace rostou nejrychleji, neboť trvale odčerpávají stále větší počet obyvatel ze zapadlých venkovských oblastí.

Zkuste nyní na tyto údaje z konkrétního života aplikovat onu mrtvou utopii nacionalistických maloměšťáků nazvanou „kulturně národnostní autonomie“ nebo (jak to překládají bundovci) „vynětí“ otázek národní kultury, tj. především školství, „z pravomoci státu“.

„Z pravomoci státu se vyjímá“ školství a předává se třiadvaceti (v Petrohradě) „národním svazům“, z nichž každý rozvíjí „vlastní“ „národní kulturu“!!

Je až směšné plýtvat slovy na dokazování nesmyslnosti a reakčnosti takového „národnostního programu“.

Je zcela jasné, že propagovat takovýto plán *v praxi* znamená prosazovat nebo podporovat buržoazně nacionalistické, šovinistické a klerikální názory. Zájmy demokracie vůbec, a zejména zájmy dělnické třídy, vyžadují pravý opak: je třeba usilovat o to, aby se v rámci určité oblasti děti *všech* národností učily *společně* v *jednotných* školách; je třeba, aby dělníci všech národností ve školství *společně* prosazovali onu proletářskou politiku, kterou tak výstižně charakterizoval jménem Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě poslanec vladimirských dělníků Samojlov⁹². Musíme vždy proti jakémukoliv dělení školství podle národností co nejrozhodněji protestovat.

Nebudeme samozřejmě prosazovat žádné oddělování jednotlivých národů ve školství, ale naopak budeme se snažit vytvořit základní demokratické podmínky pro pokojné soužití národů na základě rovnoprávnosti. Naším úkolem není propagovat „národní kulturu“, nýbrž odha-

lovat klerikální a buržoazní charakter tohoto hesla ve jménu internacionální (mezinárodní) kultury světového dělnického hnutí.

Někdo se nás však může zeptat, zda lze na základě rovnoprávnosti zajistit zájmy *jednoho* gruzínského dítěte mezi 48 076 petrohradskými školáky? Na to odpovíme, že zřídit v Petrohradě speciální gruzínskou školu vycházející z gruzínské „národní kultury“ nelze a že propagovat takový plán znamená vnášet mezi lidové masy *škodlivé* myšlenky.

Nebudeme však hájit nic škodlivého, ani usilovat o nemožné, budeme-li žádat, aby byla bezplatně poskytnuta úřední místnost, v níž by se toto dítě mohlo učit gruzínštině, gruzínským dějinám atd., aby si mohlo vypůjčovat gruzínské knihy z ústřední knihovny, aby stát hradil část výdajů na zaplacení gruzínského učitele ze státní pokladny apod. Obyvatelstvo toho může plně dosáhnout jen tehdy, bude-li skutečná demokracie, budou-li ze škol nadobro vymýceny byrokratismus a „peredonovovština“⁹³. Dosáhnout této skutečné demokracie *lze* jedině tak, že se spojí dělníci *bez rozdílu* národnosti.

Žádat speciální národní školy pro každou „národní kulturu“ je reakční. Avšak bude-li skutečná demokracie, bude docela dobře možné zajistit vyučování v mateřském jazyce, vyučování dějin vlastního národa apod., *aniž* by musely být školy rozděleny podle národností. A úplná místní samospráva znamená, že nelze cokoli vnutit násilím například 713 karelským dětem v kemském újezdu (kde žije jen 514 ruských dětí) nebo 681 zyrjanským dětem v pečorském újezdu (153 ruských dětí) nebo 267 Lotyšům v novgorodském újezdu (přes 7000 ruských dětí) atd. atd.

Propagovat neuskutečnitelnou kulturně národnostní autonomii je nesmysl, který dělníky dnes už jen ideově rozděluje. Propagovat sjednocení dělníků bez rozdílu národností znamená podporovat proletářskou třídní soli-

daritu, schopnou zaručit rovnoprávnost a zcela pokojné soužití všech národností.

Proletarskaja pravda, č. 7
14. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

O NÁRODNOSTNÍM PROGRAMU S D D S R

Porada ústředního výboru schválila rezoluci k národnostní otázce^[118]*, otištěnou ve Zprávě, a zařadila národnostní program na pořad jednání sjezdu.

Proč a jak se národnostní otázka dostala v současné době do popředí — v celé politice kontrarevoluce, v třídním vědomí buržoazie i v proletářské sociálně demokratické straně Ruska — to je podrobně vysvětleno přímo v rezoluci. Protože situace je zcela jasná, není snad opravdu třeba se tím zabývat. Tato situace i základy národnostního programu sociální demokracie byly v teoretické marxistické literatuře v poslední době už objasněny (především ve Stalinově článku⁹⁴). Proto pokládáme za vhodné omezit se v tomto článku pouze na čistě stranickou formulaci otázky a na objasnění toho, co nemůže říci legální tisk umlčovaný útlakem Stolypinů a Maklakovů.

Sociální demokracie v Rusku využívá při svém formování ve značné míře zkušeností zemí se starší tradicí, tj. Evropy, a teoretického zobecnění těchto zkušeností, totiž marxismu. Svéráznost naší země a svéráznost historického období vzniku sociální demokracie spočívá za prvé v tom, že u nás se začala — na rozdíl od Evropy — sociální demokracie formovat *před* buržoazní revolucí a že *v průběhu* této revoluce ve svém vývoji pokračuje. Za druhé, nevyhnutelný boj za vyčlenění proletářské demokracie z demokracie obecně buržoazní a maloburžoazní, tj. boj v podstatě totožný s bojem, který prodělaly všechny země,

* Viz tento svazek, s. 85—87. *Red.*

probíhá u nás v situaci, kdy na Západě i u nás marxismus jako teorie úplně zvítězil. Proto tento boj není svou formou ani tak bojem za marxismus, jako spíše bojem za maloburžoazní teorie, zastírané „řádoby marxistickými frázemi“, nebo bojem proti nim.

Tak to vypadá už od dob „ekonomismu“ (1895—1901) a „legálního marxismu“ (1895—1901, 1902). Jedině lidé, kteří se obávají historické pravdy, mohou zapomínat na velmi těsnou, bezprostřední spojitost a spřízněnost těchto směrů s menševismem (1903—1907) a likvidátorstvím (1908—1913).

Stará Jiskra⁹⁵, která v letech 1901—1903 připravovala a připravila program SDDSR^[203], čímž současně poprvé principiálně zdůvodnila marxismus v teorii i praxi dělnického hnutí v Rusku, bojovala v národnostní otázce stejně jako v ostatních otázkách proti maloburžoaznímu oportunismu. Ten se projevoval zejména v nacionalistických náladách nebo kolísání Bundu. Proti bundovskému nacionalismu houževnatě bojovala stará Jiskra a zapomínat na tento boj znamená opět chovat se jako Ivan Zapomnětlivý*, nadobro se odtrhnout od historické a ideové základny celého sociálně demokratického dělnického hnutí v Rusku.

Na druhé straně, při definitivním schvalování programu SDDSR na II. sjezdu v srpnu 1903 se vedl boj proti neobratným pokusům několika polských sociálních demokratů zpochybnit „právo národů na sebeurčení“, tj. zabřednout do oportunismu a nacionalismu z úplně jiné strany; protokoly sjezdu se o tomto boji nezmiňují, neboť tuto záležitost projednávala *programová komise*, jejíhož jednání se účastnil téměř celý sjezd.

A nyní, po deseti letech, se boj vede po týchž dvou hlavních *liniích*, což znovu dokazuje hlubokou spojitost tohoto boje se všemi objektivními podmínkami ovlivňujícími národnostní otázku v Rusku.

* Viz poznámku na s. 50. *Čes. red.*

V Rakousku brněnský sjezd (1899) *zamítl* program „kulturně národnostní autonomie“ (obhajovaný Kristanem, Ellenbogenem aj. a obsažený v návrhu jižních Slovanů^[297]). Byla schválena *teritoriální* národnostní autonomie^[298], a jediným *ústupkem* myšlenke „kulturně národnostní autonomie“ je sociálně demokratické propagování povinného svazu všech národnostních oblastí. *Nemožnost aplikovat* tuto ideu na příslušníky židovstva zvláště a speciálně zdůraznili sami hlavní teoretikové nešťastné myšlenky.

V Rusku se *jako vždy* našli lidé, kteří si vzali za úkol proměnit nevelkou oportunistickou chybu v celý systém oportunistické politiky. Jako Bernstein v Německu byl otcem pravicových ruských kadetů — Struveho, Bulgakova, Tugana a spol., tak „zanedbání internacionalismu“ u Otty Bauera^[274] (podle mínění nanejvýš opatrného Kautského!^[298]) *způsobilo*, že v Rusku se pro „kulturně národnostní autonomii“ jednoznačně vyslovily *všechny* židovské buržoazní strany i četné maloburžoazní směry (Bund a *konference* eserských nacionálních stran v roce 1907^[217]). Zaostalé Rusko je tedy jakýmsi příkladem, jak bacily západoevropského oportunismu vyvolávají v našem primitivním prostředí celé *epidemie*.

Někteří lidé u nás rádi poukazují na to, že Bernstein je v Evropě „trpěn“, ale zapomínají dodat, že nikde na světě kromě „svaté“ matičky Rusi nevznikl z bernsteinismu struvismus a že „bauerismus“ nikde nevedl k tomu, aby sociální demokraté ospravedlňovali rafinovaný nacionalismus židovské buržoazie.

„Kulturně národnostní autonomie“ znamená totiž vysoce rafinovaný, a proto i velice zhoubný nacionalismus, znamená demoralizaci dělníků heslem národní kultury, propagaci krajně škodlivého, a dokonce protidemokratického rozdělení školství podle národností. Zkrátka, tento program je v naprostém rozporu s proletářským internacionalismem a odpovídá jen ideálům nacionalistických maloměšťáků.

Existuje však *jeden případ*, kdy jsou marxisté povinni, nechtějí-li zrazovat demokracii a proletariát, hájit jeden zvláštní požadavek v národnostní otázce, a to *právo* národů na sebeurčení (článek 9 programu SDDSR), tj. na politické oddělení. Rezoluce porady vysvětluje a motivuje tento požadavek tak podrobně, že rozhodně nemůže dojít k nějakému nedorozumění.

Zastavíme se proto jen stručně u charakteristiky neuvěřitelně ignorantských, oportunistických námitek proti tomuto bodu programu. Podotýkáme, že *za deset let* existence programu se *ani jedna složka* SDDSR, ani jedna národní organizace, ani jedna oblastní konference, ani jeden místní výbor a ani jeden delegát sjezdu nebo porady nepokusil navrhnout změnu nebo zrušení článku 9!

To musíme mít na zřeteli. Z toho ihned vidíme, obsahují-li námitky proti tomuto bodu aspoň zrnko serióznosti a odpovědnosti vůči straně.

Například pan Semkovskij z likvidátorského listu. Stejně lehkomyšlně, jako likvidoval stranu, prohlašuje: „Z určitých důvodů nesouhlasíme s návrhem Rosy Luxemburgové, aby byl článek 9 z programu úplně vypuštěn“ (Novaja rabočaja gazeta, č. 71^[238]).

Důvody jsou tajné! Jsou totiž nuceni „dělat tajnosti“, když nic nevědí o našem programu! Jsou totiž nuceni „dělat tajnosti“, když týž nedostižně lehkomyšlný pan Semkovskij (copak je mu po nějaké straně či programu!) dělá výjimku pro Finsko!

„Co dělat... bude-li chtít polský proletariát v rámci jednoho státu bojovat společně s veškerým proletariátem Ruska, zatímco reakční třída polské společnosti naopak chtějí oddělit Polsko od Ruska a získat při referendu (všeobecném hlasování obyvatelstva) většinu hlasů: museli bychom my, ruští sociální demokraté, hlasovat v ústředním parlamentě společně s našimi polskými soudruhy *proti* oddělení, nebo — abychom neporušili *právo* na sebeurčení — *pro* oddělení?“

Opravdu, co dělat, jsou-li kladeny tak naivní a tak beznadějně zamotané otázky?

Právo na sebeurčení, milý pane likvidátore, znamená totiž právě to, že otázku *nebude* řešit ústřední parlament, nýbrž parlament, sněm, referendum oddělující se *menšíny*. Když se Norsko oddělovalo (roku 1905) od Švédska, rozhodovalo o tom *jedině* Norsko (které je o polovinu menší než Švédsko).

I dítě rozpozná, že to pan Semkovskij pořádně popletl. „Právo na sebeurčení“ znamená *takové* demokratické zřízení, ve kterém by se neuplatňovala demokracie jen obecně, ale kde by především *nebylo myslitelné nedemokratické* řešení otázky oddělení. Demokracie je, obecně řečeno, slučitelná s útočným a utlačovatelským nacionalismem. Proletariát žádá takovou demokracii, *kteřá vylučuje* násilné zachování kteréhokoli národa ve státě. Proto, „abychom neporušili právo na sebeurčení“, jsme povinni *nikoli* „hlasovat pro oddělení“, jak se domnívá hloubavý pan Semkovskij, nýbrž hlasovat pro to, aby oblast, která se chce oddělit, mohla tuto otázku vyřešit *sama*.

Zdálo by se, že ani při rozumových schopnostech pana Semkovského není tak těžké pochopit, že „*právo* na rozvod“ nevyžaduje *hlasování* pro rozvod! Ale takový už je úděl kritiků článku 9, že zapomínají na samy základy logiky.

Když se Norsko oddělovalo od Švédska, *musel* švédský proletariát, pokud nechtěl následovat nacionalisticky smýšlející maloměšťáky, *hlasovat* a agitovat proti násilnému připojení Norska, jehož se domáhali švédští páteři a statkáři. To je jasné a lehce pochopitelné. Švédská nacionalistická demokracie nemusela provádět takovou agitaci, jakou vyžaduje od proletariátu *vládnoucích, utlačovatelských* národů *právo* na sebeurčení.

„Co dělat, mají-li reakcionáři většinu?“ ptá se pan Semkovskij. To je otázka na úrovni terciána. A co dělat s *ruskou* ústavou, získají-li při demokratickém hlasování většinu reakcionáři? Pan Semkovskij klade bezobsažnou, planou otázku, která nepostihuje jádro věci, jednu z těch,

o nichž se říká, že sedm hlupáků se může víc ptát, než může sedmdesát mudrců zodpovědět.

Získají-li při demokratickém hlasování většinu reakcionáři, tehdy bývá, nastává anebo může být jedna ze dvou možností: buď se usnesení reakcionářů realizuje v praxi a jeho škodlivé důsledky nutí masy přidat se dříve či později na stranu demokracie proti reakcionářům; anebo se konflikt mezi demokracií a reakcionáři řeší občanskou nebo jinou válkou, k níž může dojít (o tom jistě slyšeli i páni Semkovští) i za demokracie.

Uznání práva na sebeurčení „nahrává“ „nejzarytějšímu buržoaznímu nacionalismu“, tvrdí pan Semkovskij. To je dětinská naivita, neboť uznání tohoto *práva* vůbec nevylučuje ani propagandu a agitaci *proti* oddělení, ani odhalování buržoazního nacionalismu. Zato je ale naprosto nesporné, že odmítání *práva* na oddělení „nahrává“ *nejzarytějšímu velkoruskému reakčnímu nacionalismu!*

V tom je právě podstata směšné chyby Rosy Luxemburgové, za kterou už dávno sklidila posměch jak od německé, tak i od ruské (srpen 1903) sociální demokracie: lidé prý ze strachu, aby nenahrávali buržoaznímu nacionalismu utlačovaných národů, nahrávají nejen buržoaznímu, nýbrž i reakčnímu nacionalismu *utlačujícího* národa.

Kdyby pan Semkovskij nebyl tak neuvěřitelně nevědomý, pokud jde o dějiny strany a její program, pochopil by, že musí vyvrátit názor Plechanova, který *už před 11 lety* v časopisu Zarja⁹⁶ ve své obhajobě návrhu programu SDDSR^[204] (který se od roku 1903 stal programem), *zvlášť* zdůraznil (s. 38) uznání práva na sebeurčení a napsal:

„Tento požadavek, který buržoazní demokraty k ničemu nezavazuje dokonce ani v teorii, je pro nás jako sociální demokraty závazný. Kdybychom na něj pozapomněli nebo si jej netroufali klást ze strachu, že se dotkneme nacionálních předsudků našich krajanů velkoruského původu, pak by se bojové heslo mezinárodní sociální demokracie ‚Proletáři všech zemí, spojte se!‘ stalo v našich ústech nestoudnou lží.“

Plechanov už v časopisu Zarja zdůrazňuje hlavní argu-

ment, podrobně rozvedený v rezoluci porady, argument, jehož si páni Semkovští po celých 11 let neráchili povšimnout. V Rusku je 43% Velkorusů, ale velkoruský nacionalismus vládne nad 57% obyvatelstva a utlačuje všechny národy. K nacionálním reakcionářům se už u nás připojili nacionální liberálové (Struve a spol., progresisté atd.) a objevily se „první vlaštovky“ *nacionálního* demokratismu (vzpomeňte si, jak pan Pešechonov v srpnu 1906 vyzýval k opatrnosti vůči nacionalistickým předsudkům mužiků⁹⁷).

V Rusku pokládají buržoazně demokratickou revoluci za skončenou pouze likvidátoři, avšak všude na světě bylo a je průvodním jevem *takové* revoluce národnostní hnutí. Právě v Rusku vidíme v mnohých okrajových územích utlačované národy, které mají v sousedních státech větší svobodu. Carismus je reakčnější než sousední státy, je *obrovskou* překážkou svobodného hospodářského vývoje a usilovně podněcuje nacionalismus Velkorusů. Marxista dává samozřejmě, *jsou-li ostatní podmínky stejné*, vždy přednost velkým státům před malými. Je však směšné a reakční už jen připustit myšlenku, že by se podmínky v carské monarchii rovnaly podmínkám ve všech evropských a ve většině asijských zemí.

Popírání práva na sebeurčení národů v nynějším Rusku proto znamená vyložený oportunistismus a zřeknutí se boje proti dosud všemocnému reakčnímu velkoruskému nacionalismu.

Social-demokrat, č. 32
15. (28.) prosince 1913

Podle listu Social-demokrat

O NEPŘÍPUSTNÉ CHYBĚ KAUTSKÉHO

V 6. čísle listu Proletarskaja pravda jsme komentovali projev soudruha Kautského^[123]* přednesený při projednávání ruských záležitostí v mezinárodním socialistickém byru, který udivil každého ruského čtenáře svou naprostou a politováníhodnou neinformovaností o ruských záležitostech.

Ve svém projevu Kautsky řekl, že v Rusku „je stará strana mrtvá“. V druhém projevu odpověděl Kautsky na námitky, které se ozvaly, takto: „Neřekl jsem, že ruská sociální demokracie je mrtvá, tvrdím pouze, že staré formy jsou rozbity a že je nutné vytvářet nové formy.“ Tak to líčí Vorwärts^[294], ústřední orgán strany v Německu, jež Kautského delegovala. List Vorwärts vychází v témže městě, kde žije Kautsky, a kdyby Kautsky zjistil, že jeho projevy jsou v něm uveřejňovány zkresleně, jistě by zprávu opravil, jako to udělal už nejménou i v mnohem méně závažných otázkách, než je „otázka existence“ celé strany, která je dokonce zastoupena v internacionále.

A tu list Novaja likvidatorskaja gazeta uveřejnil v 101. čísle *vlastní* zprávu o zasedání mezinárodního byra^[33]. Druhý projev Kautského je v ní reprodukován tak, jako by Kautsky své prohlášení, že „strana je mrtvá“, přímo *popřel*.

Byli bychom první, kdo by se zaradoval, kdyby si

* Viz tento svazek, s. 239–242. *Red.*

Kautsky opravdu vzal podruhé slovo, aby se kategoricky distancoval od toho, co řekl a co vyplynulo z velice politováníhodné neznalosti života strany v Rusku. Nemáme však bohužel žádný důvod věřit více listu Novaja likvidatorskaja gazeta než tomu, co napsal ústřední orgán strany v Německu.

Likvidátorský plátek se pokouší celou věc zastříť. Ta je však jasná. Svým výrokem, že stará strana „je mrtvá“, prokázal Kautsky nejen neznalost fakt o dělnickém hnutí v Rusku, ale také odhalil, jaký vliv mají na naše zahraniční soudruhy likvidátorští našeptávači v zahraničí.

Když Kautsky narazil se svým nehorázným výrokiem na námitky, pokoušel se opravit: podle ústředního orgánu německé sociální demokracie listu Vorwärts prý svůj výrok opravil špatně, podle informace likvidátorského dopisovatele o něco lépe, neboť co jiného je „forma“ sociální demokracie než strana?

Nejde však o to, jak se Kautsky *opravil*, nýbrž o to, jakou nepřijatelnou chybu udělal — a to v důsledku likvidátorského snažení v zahraničí. Uvědomějí dělníci v Rusku by samozřejmě mohli zahraniční našeptávače snadno odhalit. Stačí jen chtít. A oni nakonec budou muset chtít! Musí se postarat o to, aby soudruhy v zahraničí přestaly o jejich hnutí informovat nezodpovědné zahraniční skupinky. Musí *paralyzovat* úsilí našeptávačů, kteří mají v úmyslu využít neinformovanosti (přirozené) zahraničních stran pro své likvidátorské cíle. Proto jsme také vyzývali soudruhy dělníky, aby co nejrozhodněji odpověděli na výzvu mezinárodního byra k vyjasnění neshod mezi marxisty a likvidátory. Ať zahraniční soudruzí konečně uslyší ne likvidátorské našeptávače, nýbrž přímo hlas samotných dělníků. Je to důležité, je to nezbytné, pokud ctíme myšlenku internacionální jednoty.

A tuto výzvu ke skutečnému vyjasnění neshod a k informování zahraničních soudruhů formou rezolucí, usnesení a hlasování dělníků samých stavíme proti likvidátor-

ským pokusům zastírat a překrucovat fakta, jak se to stalo na zasedání byra.

Proletarskaja pravda, č. 8
15. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

REZOLUCE O USNESENÍ MEZINÁRODNÍHO SOCIALISTICKÉHO BYRA

Vřele vítáme usnesení dělnické internacionály^[220] o nezbytnosti úplně a důsledně vyjasnit podstatné a zásadní neshody, které existují v Rusku mezi politickými směry v dělnickém hnutí.

Snažíme se vyjít vstříc návrhu internacionály, a proto považujeme za nutné upozornit na ty hlavní neshody, které podle našeho názoru dělí marxisty a likvidátory na dva nesmiřitelné tábory.

Především prohlašujeme, že každý uvědomělý dělník chápe věc tak, že nejde o vytvoření nějakého nového organizačního celku, ale pouze o upevnění a úplné obnovení staré organizace, jak se zformovala před více než patnácti lety, s jejím starým programem^[203] i s jejími nejdůležitějšími usneseními o taktice. Od této marxistické organizace se odštěpili likvidátoři. Má-li být s nimi obnovena jednota při práci *mimo dumu*, musí nezbytně splnit tyto podmínky:

1. Zcela a bezvýhradně uznat (v praxi) „ilegální organizaci“, bezpodmínečně se podřídit usnesením ilegálních buněk a rozhodně a v žádném případě nepřipustit jakékoli útoky proti této organizaci v tisku.

2. Zcela a bezvýhradně uznat, že hlavním současným úkolem jsou tři základní požadavky dělnické třídy Ruska; pracovat v tomto duchu a upustit od liberálně reformistické propagandy vyzývající k odmítnutí starých úkolů.

3. Odvolat všechny pokusy o změnu programu marxistů (kulturně národnostní autonomie) a bezpodmínečně uznat program vypracovaný v roce 1903.

4. V otázkách stávkového hnutí se plně podřídit usne-

sením dělníků organizovaných v marxistické straně a zřící se boje proti takzvanému „stávkovému hazardu“.

5. Uznat v praxi *samostatnou* taktiku proletariátu a odmítnout snižování úkolů dělnické třídy v zájmu bloků s liberály.

6. Uznat, že při práci v odborech je třeba se řídit usneseními mezinárodního socialistického kongresu ve Stuttgartu a kongresu ruských marxistů v Londýně.

7. Odmítnout zásadu, aby dělnické organizace byly budovány podle národnostního principu. Vytvořit *jednotné* organizace v Polsku a v Severozápadním kraji. Bund jako celek musí splnit usnesení o sloučení v místních organizacích, což marxisté nejednou zdůrazňovali.

Pro práci *v dumě* je nutné splnit v zájmu jednoty tyto podmínky:

I. Uznat frakci za orgán bezpodmínečně podřízený organizované vůli marxistů jako celku.

II. Odvolat všechny případy porušení programu (kulturně národnostní autonomie, přijetí Jagieħla atd.).

III. Odsoudit rozbíječské akce sedmi poslanců, které odsoudil také G. V. Plechanov v dopise mezinárodnímu socialistickému byru.

Co se týče frakcí, s nimiž by mělo mezinárodní byro navázat spojení, aby zorganizovalo všeobecnou výměnu názorů, požadujeme především, aby se jí zúčastnili *pouze a výhradně* zástupci dělnických organizací působících v Rusku, a v žádném případě zahraniční kroužky, které nemají s činností v Rusku spojení.

Dále se domníváme, že 1. buď je třeba pozvat *pouze* zástupce *dvou* opozičních směrů v Rusku, tj. marxistů a likvidátorů, 2. nebo, půjde-li o vyjasnění veškerých neshod mezi ruskými sociálními demokraty a těmi, kdo se za sociální demokraty považují, musí být pozvány naprosto všechny dělnické organizace, které v Rusku působí a považují se za blízké sociální demokracii. V tom případě není důvod vylučovat ani některé levicové narodniky, ani ži-

dovské skupiny, které konkurují Bundu a považují se za socialistické, atd.

Na závěr vyslovujeme přesvědčení, že zahraniční socialistický tisk dá v zájmu správného objasnění neshod mezi ruskými sociálními demokraty své stránky k dispozici odpovědným představitelům organizací v Rusku, kteří by — na rozdíl od emigrantských kroužků a nezodpovědných jedinců — dokázali poskytnout zahraničním soudruhům přesnou představu o ideově politickém základu neshod v dělnickém hnutí v Rusku.

Skupina organizovaných marxistů

*Proletarskaja pravda, č. 9
17. prosince 1913*

*Podle listu
Proletarskaja pravda*

JEŠTĚ JEDNOU O ROZDĚLENÍ ŠKOLSTVÍ PODLE NÁRODNOSTÍ

Marxisté rozhodně bojují proti všem formám nacionalismu, od primitivního, reakčního nacionalismu našich vládnoucích kruhů a pravicových okřabristických stran až po více či méně rafinovaný a zastřený nacionalismus buržoazních a maloburžoazních stran.

Reakční neboli černosotňovský nacionalismus se snaží zajistit výsady jednomu národu a všechny ostatní národy odsuzuje k podřízenému, nerovnoprávnému, nebo dokonce naprosto bezprávnému postavení. Žádný marxista, a ani žádný demokrat se nemůže vůči takovému nacionalismu stavět jinak než zcela odmítavě.

Buržoazní a buržoazně demokratický nacionalismus uznává slovy rovnoprávnost národů, ale ve skutečnosti hájí (často tajně, za zády lidu) určité výsady jednoho národa a vždy se snaží dosáhnout větších výhod pro „svůj“ národ (tj. pro buržoazii svého národa), rozdělovat národy a vytvářet mezi nimi umělé přehrady, pěstovat pocit národní výlučnosti atd. Buržoazní nacionalismus mluví především o „národní kultuře“ a zdůrazňuje to, co národy rozděluje, čímž *rozděluje dělníky* různých národů a balamutí je „nacionálními hesly“.

Uvědomějí dělníci se neomezují pouze na boj proti *každému* národnostnímu útlaku a proti *všem* národním výsadám. Bojují proti každému, i tomu nejrafinovanějšímu nacionalismu, hájí nejen jednotu, ale i *splynutí* dělníků *všech* národností v boji proti reakci a proti každému projevu buržoazního nacionalismu. Naším úkolem není vytvářet mezi národy přehrady, nýbrž sjednocovat dělníky všech

národností. Naším heslem není „národní kultura“, nýbrž *internacionální* (mezinárodní) kultura, která spojuje všechny národy ve vyšší socialistickou jednotu a která je již nyní připravována mezinárodním sjednocováním kapitálu.

Vliv maloburžoazního, maloměšťáckého nacionalismu nakazil i některé „takysocialisty“, kteří hájí takzvanou „autonomii ve věcech kultury a osvěty“, tj. předání školství (a vůbec věcí národní kultury) z rukou státu do pravomoci jednotlivých národů. Marxisté pochopitelně bojují proti tomuto *vytváření přehrad mezi národy a národnostmi*, proti tomuto rafinovanému nacionalismu, proti *dělení školství podle národností*. Když naši bundovci a potom i likvidátoři chtěli v *rozporu* s programem hájit „kulturně národnostní autonomii“, odsoudili je nejen bolševici, nýbrž i menševici, kteří jsou pro zachování ilegální strany (Plechanov).

Nyní se pan An v listu Novaja rabočaja gazeta (č. 103) pokouší hájit špatnou věc, překrucuje otázku a zahrnuje nás nadávkami. Nadávky nemusíme vůbec brát na vědomí, je to jen známka bezmocnosti likvidátorů.

Školy, v nichž je vyučovacím jazykem mateřský jazyk, tvrdí pan An, to je právě rozdělení školství podle národností; pravdovci chtějí vzít jinorodcům jejich národní školy!

Takovým metodám pana Ana se lze jen vysmát, neboť je všeobecně známo, že pravdovci jsou pro úplnou rovnoprávnost jazyků, a dokonce neuznávají ani nutnost státního jazyka! Pan An začal v bezmocném vzteku ztrácet hlavu — a to je, milý pane, nebezpečné!

Práva mateřského jazyka jsou naprosto přesně a jasně zakotvena v článku 8 marxistického programu⁹⁸.

Kdyby měl pan An pravdu v tom, že školy s mateřským vyučovacím jazykem znamenají rozdělení školství podle národností, proč bundovci roku 1906 a likvidátoři roku 1912 „doplňovali“ (správněji řečeno *překrucovali*) program, který roku 1903 *plně* uznal *mateřský jazyk* na téměř sjezdu, jenž *zamítl* „kulturně národnostní autonomii“?

Nikoli, pane Ane, nepodaří se vám otázku překroutit

a křikem a nadáváním zastřít fakt, že likvidátoři tento program *porušili* a že podle vyjádření soudruha Plechanova „socialismus přizpůsobovali nacionalismu“.

Nechceme porušovat program. Nechceme přizpůsobovat socialismus nacionalismu. Jsme pro úplnou demokracii, pro úplnou svobodu a rovnoprávnost jazyků, čímž ale vůbec nehájíme „předání školství do pravomoci jednotlivých národů“ a „rozdělení školství podle národností“.

„Jde přece o rozdělení škol podle národů,“ píše pan An, „žije-li tedy v jednom kraji více národů, které si vzájemně překážejí v rozvoji, je nutné vytvořit mezi nimi *přehradu* také v oblasti školství a osvěty.“

Slova, která jsme podtrhli, jasně dokazují, jak likvidátorství táhne pana Ana od socialismu k nacionalismu. *Přehradu* mezi národy v rámci jednoho státu jsou škodlivé, a my, marxisté, se snažíme národy *sblížit a spojit*. Naším cílem není „vytvářet přehradu“ mezi národy, nýbrž zajistit jim na základě úplné demokracie rovnoprávnost a stejně pokojné (relativně) soužití, jako je tomu ve Švýcarsku.*

Proletarskaja pravda, č. 9
17. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

* Pan An odvážně tvrdí, že „národy nejsou smíchány ani ve švýcarských kantonech“. Jestlipak se zastydí, připomeneme-li mu *čtyři* kantony: Bern, Freiburg, Graubünden a Wallis?

O NAŠICH ŠKOLÁCH

Celoruský soupis škol z 18. ledna 1911^[176] umožňuje přes velmi špatné zpracování údajů maličko poodhrnout roušku ze státního tajemství.

Zatím jsou k dispozici jenom údaje z petrohradského školského okruhu — zvlášť o městech a zvlášť o vesnicích. Podívejme se, jak to podle těchto údajů vypadá s našimi *farními* školami.

Ve městech bylo napočteno 329 městských jednotřídek, 139 soukromých škol III. kategorie a 177 farních jednotřídek. Porovnejme průměrný plat učitelek (učitelů je velmi málo): v městských školách je to 924 rublů ročně, v soukromých 609, ve farních 302 *rublů*.

Pro naše farní školy je tedy typická bída a hlad učitelek.

Podívejme se, kolik procent vyučujících má vysokoškolské a středoškolské necírkevní všeobecné vzdělání. V městských školách 76%, v soukromých 67% a ve farních 18%!

Pro naše farní školy jsou tedy příznačné učitelky s nedostatečným vzděláním (o učitelích náboženství zatím nehovořím).

Na venkově máme 3545 zemstevních jednotřídních škol a 2506 farních jednotřídek. V zemstevních jednotřídkách je průměrný roční plat učitelek 374 rublů ročně, ve farních 301 *rublů*.

V zemstevních jednotřídkách má příslušné vzdělání 20% učitelů (všech vyučujících celkem), *ve farních* 2,5% — opět bez učitelů náboženství.

Z těchto údajů je zřejmé, jak žalostná je situace ve farních školách!

Při soupisu byly shromážděny také údaje o tom, kolik připadá průměrně na jednoho žáka čtverečních aršínů* plochy a kolik krychlových aršínů vzduchu, tj. údaje o nedostatečném prostoru ve školách.

V zemstevních školách to je 2,6 čtverečního aršínu plochy a 10,1 krychlového aršínu vzduchu, ve farních školách 2,4 čtverečního aršínu plochy a 9,6 krychlového aršínu vzduchu.

Plocha podlahy má představovat šestinásobek světelné plochy oken. Ve skutečnosti je devětkrát větší, což znamená, že školy jsou nejen malé, ale i *tmavé*.

Tyto údaje jsou samozřejmě velmi kusé. Ministerstvo se velice snažilo, aby *nebyly* shromažďovány podrobné, přesné a úplné údaje o ubohých poměrech na našich školách.

Přesto však i z neúplných, byrokraty zkreslených a špatně zpracovaných údajů jsou ubohé, žebrácké poměry na farních školách zřejmé.

Jedním z naléhavých úkolů zástupců kulturně osvětových a odborových dělnických organizací na blížícím se celoruském sjezdu učitelů o otázkách školství bude všestranná analýza a všestranné objasnění stavu našich škol a situace učitelů.

Proletarskaja pravda, č. 10.
18. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

* Aršín — 0,71 m. *Čes. red.*

O PANU GORSKÉM
A JEDNOM
LATINSKÉM PŘÍSLOVÍ

Pan Gorskij^[27] vytrvale hájí v likvidátorském listu zjevnou chybu sedmi poslanců, kteří přijali politováníhodný bod o „trestně postižitelných činech“. Marně se pokoušíte vykroutit, pane Gorskij! Marně říkáte, že návrh pana F. D.^[243] neznáte, redakce vašeho listu vám ho snadno opatří. Ať se F. D. nepokouší hrát roli svědka, kterého „nelze vypátrat“. Bylo by to směšné:

Pan Gorskij marně tvrdí, že Lenin, Zinovjev a Kameněv „svým mlčením“ převzali odpovědnost za návrh F. D. a jeho přátel. Tito tři publicisté by potřebovali každý asi tak deset tajemníků a jedny zvláštní noviny, kdyby měli vyvracet každý nesmysl, který se kde objeví.

Marně se pan Gorskij schovává za záda těch *nejhorších* (z nejhorších) socialistů, kteří by *zmírnili* trest za „trestně postižitelné činy“, kdyby se jim už nepodařilo škrtnout je úplně. Jedno latinské přísloví říká: „Chybovat může každý, ale trvat na své chybě dokáže jen hlupák.“*

Vzpomeňte si na toto přísloví, pane Gorskij a pane F. D., a poradte sedmi poslancům, aby z návrhu zákona vyškrtnli okřabristický bod o „trestně postižitelných činech“!

Proletarskaja pravda, č. 10
18. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

* Cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare. *Čes. red.*

JEŠTĚ JEDNOU O MEZINÁRODNÍM SOCIALISTICKÉM BYRU A O LIKVIDÁTORECH

Základní rys publicistů z listu Novaja likvidatorskaja gazeta, totiž pokrytectví živené bezmocným vztekem, se ještě nikdy neprojevil tak výrazně, jako v jejich článcích^[220] o usnesení mezinárodního byra.⁹⁹

Kam až dospěli, je zřejmé už z toho, že hned po jejich prvních článcích na toto téma musel tajemník mezinárodního socialistického byra Huysmans pověřit soudruha Popova^[197], aby tlumočil ruským dělníkům jeho protest proti pokusům listu Novaja rabočaja gazeta „zneužívat pro své frakční zájmy neinformovanosti“ ruských čtenářů, protest proti „naprosté nepravdivosti a nelojálnosti“ zpráv, které likvidátoři uveřejňují o usneseních byra.

Když už publicisty z listu Novaja rabočaja gazeta tak výstižně... ohodnotil sám tajemník byra, můžeme zcela klidně mlčky přejít jejich pokusy obvinít *nás*, že překrucujeme skutečný smysl usnesení schválených v Londýně. Lidé, které tajemník byra veřejně usvědčil, že usnesení byra „zneužívají“ pro „své frakční zájmy“ a že k nim zaujmají „nelojální“ postoj, mohou vykřikovat o své úctě k internacionále^[66]aj., jak chtějí, a těžko jim někdo uvěří. Každý dělník dovede nyní správně označit manipulace, pomocí nichž pan D. v potu tváře hledá v rezoluci byra „metody výstavby“ strany i „odsouzení“ šestky i „odmítnutí“ našich „nároků“ i „uznání“ sociálně demokratického charakteru levice. Publicistické eskamotérství s rezolucemi byra ještě neznamená, pane D., že si jich vážíte!

Do jak velkých rozpaků se však tito eskamotéři dostali!

Jen se podívejte, jak musí na každém kroku vyvracet svá vlastní slova!

1. V 102. čísle pan D. vítězoslavně oznamuje^[36]: „Mezinárodní socialistické byro *odsoudilo* odchod šesti poslanců z frakce“; o dvě čísla později, ve 104. čísle, jiný eskamotér, pan L. S.^[78], stejně vítězoslavně prohlašuje: „Mezinárodní socialistické byro neudílelo ani pochvaly, *ani důtky*.“ A stojí za povšimnutí, že oba ctihodní mužové jsou s usnesením byra nadmíru spokojeni: jeden proto, že „odsoudilo“, druhý proto, že vůbec neodsuzovalo! Lze si vůbec představit větší zmatenost?

Páni likvidátoři měli také důvod být zmateni! Základní bod rezoluce byra jednoznačně stanoví: *ještě než se začne prosazovat jednota v praxi, musí být vyjasněny existující neshody!*

A toto usnesení je naprosto správné.

Nechceme-li pod hlavičkou „jednoty“ předložit dělnické třídy amorfní směsici nejrůznějších živlů, usilujeme-li skutečně o *akční* jednotu, musí prvním závazným krokem být přesné vyjasnění „sporných bodů“. Ať se při „společné výměně názorů“ přesně vyjasní „sporné body“, a pak bude jasné, lze-li mluvit o nějakém sjednocování v praxi. Tak je otázka zakotvena v rezoluci byra. A my to upřímně vítáme. Na návrh mezinárodního socialistického byra jsme odpověděli výzvou dělníkům, aby znovu klidně a důkladně prodiskutovali neshody a vyslovili se ke sporným bodům. Slíbili jsme, že uděláme všechno, aby soudruzi v zahraničí byli informováni o existujících neshodách. Rezoluce uveřejněná v 9. čísle listu Proletarskaja pravda^[117] naprosto správně vypočítává body, v nichž se s likvidátory rozcházíme*. Takto musíme odpovědět na návrh byra, vždyť pro ty, kdo berou vážně usnesení byra o tom, že je třeba podnítit „společnou výměnu názorů o sporných bodech“, žádná jiná cesta nebyla a není.

Avšak — a v tom je celá podstata věci! — pro pány

* Viz tento svazek, s. 262—264. *Red.*

likvidátory je ze všeho nejméně příjemné, žádoucí a přijatelné vyjasňování nynějších neshod v otázkách teorie, programu, taktiky a organizace. Všechna jejich zkreslování a překrucování rezoluce byra i osočování kvůli ní mají pouze *ututlat* její požadavek, aby byly předem vyjasněny neshody. Pan L. S. i pan D. se co nejhrolivěji snaží tomu předejít: Nebylo by možné „sjednotit se“ bez „nahlížení“ do ideového „rodného listu“ těch, kdo se sjednocují? Nebylo by to možné bez „citátů ze starých časopisů a novin“? stará se pan L. S. Nešlo by nepřipomínat „minulost“? znepokojuje se pan D. Velmi dobře je chápeme: pro pana L. S. není nic příjemného vzpomínat na články o ilegální organizaci (Luč, č. 15/101)^[80], právě tak jako pro pana D. nejsou příjemné vzpomínky na heslo „boje za legální organizaci“. Bezvýhradně se připojujeme k usnesení byra, pokud navrhuje, aby se nepřetřásaly minulé chyby. Amnestii za „minulé chyby“, po které páni likvidátoři tolik touží, nikomu neodepřeme. Minulost sama o sobě nás nezajímá, nás zajímá práce dnešní a zítřejší. A kvůli této práci chceme vědět, zda budou likvidátorské orgány *i nadále* štvát proti ilegální organizaci, zda budou *i nadále* považovat „tři základní pilíře“ za nevhodné pro současnost; zda budou obhajovat překrucování^[190] programu^[203], kterého se dopustili účastníci „srpnového bloku“, atd.

Vyjasnit tyto otázky a zjistit, jak dalece se v nich rozcházejí, je podle rezoluce byra *prvním* předpokladem jakéhokoli směřování k jednotě, pokud ovšem nechápeme „jednotu“ jako likvidátoři, tj. neházíme bez rozlišování ideové stránky věci do jednoho pytle všechny, kdo si zamaňnou nazývat se sociálními demokraty.

„Body obžaloby už jsou zformulovány,“ hřímá pan L. S. Nechtěli bychom zde připomínat přísloví o potrefené huse, ale pročpak pan L. S. považuje obyčejné mírové podmínky za „obžalobu“? Říkáme, že organizace, která by sjednocením vznikla, by musela být založena na těchto zá-

sadách: na uznávání starého programu, známé formy organizace, neokleštěných hesel, vyhraněné taktiky atd. A vy hned prohlašujete, že tato formulace programu, taktiky a úkolů organizace není nic jiného než „kompletní seznam likvidátorských hříchů“. Opravdu vás velmi litujeme, ale ani my, ani byro nevíme, jak jinak budovat nové organizace, než vysvětlováním jejich programu, taktiky atd.

Máme ale na svědomí ještě těžší hřích. Nejenže jsme zformulovali podmínky pro vytvoření organizace, tj. nejenže jsme objasnili mírové podmínky, ale dokonce jsme tyto podmínky předložili k posouzení dělníkům.

Trváme na tom, že usnesení byra nelze splnit jiným způsobem, než který jsme zvolili my.

Byro vyzývá *všechny*, kdo se nazývají sociálními demokraty, aby si ujasnili, v čem se názorově rozcházejí, protože to je první krok k jednotě.

Rezoluce, kterou jsme uveřejnili, reagovala na výzvu byra „přehledem“ názorů na základní otázky programu, taktiky a organizace s tím, že předložila tento náš „přehled“ k posouzení soudruhům dělníkům. Kdyby páni likvidátoři udělali totéž, měli bychom v poměrně blízké budoucnosti k dispozici jasně zformulované názory všech zúčastněných a přesně bychom věděli, na čí straně je většina organizovaných dělníků. Byl by to krok k vyřešení úkolu, který mezinárodní socialistické byro uložilo ruskému proletariátu. Likvidátoři se však budou pochopitelně co možná nejdéle této cestě vyhýbat jen proto, že zájmům jejich kroužku nevyhovuje ani to, aby jasně zformulovali své politické názory, ani aby předložili tyto názory k posouzení širokým masám dělnictva.

Za těchto podmínek se budou likvidátoři nutně snažit, aby přesné „vyjasnění názorových neshod“, které byro požaduje, bylo nahrazeno malichernými osobními spory, překrucováním a zkreslováním, což může práci byra jediné ztížit, a to bude neustále důvodem k podobným

Рез. учета в чис. гр. орыт (8. I. 1911):

Получено
законом
взно...

Группы:	7-го года			Σ	Всего			Число Ho	Ho	Ho	7-го года			Среднее		Получено	взно...
	шт.	м.	р.		шт.	м.	р.				шт.	м.	р.	шт.	р.		
Группа I	329	14	264	878	22590	22.721	45.361	2.6	12.4	7	1	670	871	916	924	2434.216	54
Группа II	139	36	298	334	2678	2.071	4749	3.5	75.2	8	16	209	225	453	609	183174	39
Группа III	177	42	232	274	5582	5522	11090	2.6	19.2	8	1	50	51	352	302	189225	17
Группа IV	254	1506	2245	4351	101644	42605	451250	2.8	10.1	9	15	856	871	393	374	2627078	17
Группа V	33	5	49	54	547	479	1026	2.8	12.1	6	—	37	37	280	267	23944	23
Группа VI	2506	852	1.948	2800	61174	30211	91.335	2.4	9.6	9	11	59	70	227	301	1.102.913	12

% к
взно
7-го
года

Tabulka Základní školy
v petrohradském školském
okruhu (18. 1. 1911),
kterou sestavil V. I. Lenin
Konec roku 1913

lekcím o „loajalitě“, které už musel pánům likvidátorům udělit tajemník internacionály.

Proletarskaja pravda, č. 11
19. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

NACIONÁLNÍ LIBERALISMUS A PRÁVO NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ

Ve snaze pomoci z úzkých panu Mohyljanskému uveřejnila redakce liberálního listu Reč nedávno (v 340. čísle) nepodepsané, tj. oficiální redakční prohlášení o důležité otázce, o právu národů na sebeurčení^[216].

Pan Mohyljanskij se snažil vyhnout přímé odpovědi, a proto ujišťoval, že jeho názor „nemá nic společného s popíráním práva národů na sebeurčení“. List Reč nyní oficiálně prohlašuje, že program kadetské strany^[202] dává v článku 11 „přímou, přesnou a jasnou odpověď na otázku práva na svobodné *kulturní* sebeurčení“.

Slovo, které jsme podtrhli, je zvlášť důležité, protože ani v prvním článku pana Mohyljanského^[147], ani v odpovědi pana Doncova^[44], ani v polemice pana Mohyljanského^[148] proti panu Doncovovi vůbec *nešlo* o „kulturní“ sebeurčení. Šlo o *politické* sebeurčení národů, tj. o právo národů na oddělení, zatímco pod pojmem „kulturní sebeurčení“ (nesmyslný, bombastický výraz odporující *celým* dějinám demokracie) rozumějí liberálové vlastně pouze svobodu jazyka.

List Reč nyní prohlašuje, že Proletarskaja pravda si beznadějně plete sebeurčení se „separatismem“, s oddělením toho či onoho národa.

Kdo si tu co beznadějně (nebo snad záměrně...) plete?

Chtějí snad naši osvícení „konstitucionalisté-demokraté“ popírat, že v celých dějinách mezinárodní demokracie, zejména od poloviny 19. století, se sebeurčením národů rozumí právě *politické* sebeurčení, tj. právo na oddělení, na vytvoření samostatného národního státu?

Chtějí snad naši osvícení „konstitucionalisté-demokraté“ popírat, že když mezinárodní socialistický kongres v Londýně roku 1896 znovu připomněl ustálenou demokratickou zásadu (na kterou se kongres ovšem neomezil), měl na mysli rovněž právě *politické*, a vůbec ne nějaké „kulturní“ sebeurčení?

Chtějí snad naši osvícení „konstitucionalisté-demokraté“ popírat, že například Plechanov^[189], který psal o sebeurčení již v roce 1902, měl na mysli právě *politické* sebeurčení^[311]?

Pánové, vyjádřete se prosím přesněji, neskrývejte před „luzou“ plody své „učenosti“!

List Reč k podstatě otázky prohlašuje:

„*Konstituční demokraté se ve skutečnosti nikdy ani nepokoušeli hájit právo „národů na oddělení“ od ruského státu.*“

Skvělé! Děkujeme za upřímnost a za vskutku zásadní prohlášení! Upozorňujeme listy Rossija, Novoje vremja, Zemščina¹⁰⁰ apod. na toto „vysoce loajální“ prohlášení oficiálního orgánu kadetů!

Nehněvejte se však, páni kadeti, musíme-li vás právě proto nazvat *nacionálními liberály*. Právě to je totiž jeden z pilířů vašeho šovinismu a vašeho ideově politického bloku s Puriškeviči (nebo vaší ideově politické závislosti na nich). Puriškevičové a jejich třída vychovávají nevědomé masy v „neochvějném“ přesvědčení, že mají „právo“ „pořádně přitáhnout a nepouštět“^[257]. Páni kadeti přece studovali dějiny, velmi dobře tedy vědí, k jakým — mírně řečeno — „pogromistickým“ akcím často vedlo uplatňování tohoto „odvěkého práva“ v praxi. Demokrat by nemohl zůstat demokratem (o proletářské demokracii ani nemluvě), kdyby soustavně nepropagoval právě mezi velkoruskými masami a právě v ruštině „sebeurčení“ národů v politickém, a nikoli „kulturním“ smyslu.

Pro každý nacionální liberalismus je typické právě to, že bezvýhradně uznává vztahy (a hranice) stanovené třídou

Puriškevičů a chráněné (často v rozporu s požadavky hospodářského rozvoje i „kultury“) metodami Puriškevičů. To v praxi znamená přizpůsobovat se zájmům feudálů a nejhorším nacionalistickým předsudkům vládnoucího národa místo soustavného boje proti těmto předsudkům.

Proletarskaja pravda, č. 12
20. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

NARODNICTVÍ A LIKVIDÁTORSTVÍ JAKO ROZKLADNÉ PRVKY V DĚLNICKÉM HNUTÍ

V petrohradském narodnickém listu Severnaja mysl byl nedávno uveřejněn dopis z Rigy o průběhu pojišťovací kampaně^[5]. Autor B. Brajnes mimo jiné napsal:

„K bojkotu tíhnou zřetelně jen obuvníci, mezi nimiž se vytvořily skupiny stoupců bojkotu. Hlavními inspirátory skupin stoupců bojkotu jsou bohužel narodníci. V ostatních podnicích kampaň probíhá v malé míře.“

Toto otevřené přiznání vrhá jasné světlo na současný stav a politický význam narodnictví v Rusku. Fakt, že na poradě marxistů* bylo narodnictví hodnoceno správně^[100], potvrzují zvláště výmluvně a zcela nečekaně sami narodníci.

Představte si: levicově orientovaný narodnický list uveřejňuje článek obsahující *politování* jeho autora nad tím, že „*hlavními inspirátory*“ skupin stoupců bojkotu jsou *narodníci*, a není schopen tuto záležitost dementovat!

To je ukázka politického rozkladu narodnictví. To je ukázka ruského nestrannického přístupu a lhostejného postoje vůči principu stranickosti. A my se touto ukázkou musíme zabývat podrobněji, protože příklad ze života „cizí“ strany nám zvláště názorně ukazuje právě příčiny všeobecně rozšířeného zla, které nás tolik trápí.

Mezi narodníky se v období kontrarevoluce vytvořilo mnoho různých směrů a skupin, které jsou fakticky na sobě téměř nezávislé. V tomto ohledu ovlivnily narodníky i marxisty zřejmě tytéž příčiny, vyplývající z celé historické

* Viz tento svazek, s. 87–89. Red.

atmosféry režimu z 3. června. U narodníků vystupovaly jednotlivě, například v tisku, i skupiny likvidátorsky zaměřené výrazněji než u nás (pařížské publikace z let 1908 až 1910^[11, 63]), i skupiny už zcela anarchistické, a jejich čelní publicisté se občas vyjadřovali jako liberálové a renegáti (pan V. Černov v měsíčníku Zavěty) apod.

Přesto se však narodníci formálně a navenek zdají mnohem „jednotnější“ než marxisté. Mezi narodníky neexistují otevřené roztržky, neexistuje u nich urputný, houževnatý, systematický a zdlouhavý vnitřní boj, po celou dobu jsou alespoň na první pohled spojeni určitým společným poutem, v celé jejich publikační činnosti se ustavičně setkáváme se sebevědomým připomínáním narodnické „jednoty“ na rozdíl od „marxistické“ (a tím víc „bolševické“) „náchylnosti k nesvárům a roztržkám“.

Kdo chce pochopit smysl a význam toho, co se děje v dělnickém hnutí a socialismu v Rusku, musí se velmi důkladně zamyslet nad tímto protikladem mezi „marxistickými roztržkami“ a „narodnickou jednotou“.

Také u nás, mezi marxisty a v kruzích marxistům blízkých, je hodně větších i menších skupin a skupinek, které jsou na sobě fakticky téměř nezávislé a které horlivě hlásají „jednotu“ (v narodnickém duchu) a ještě horlivěji odsuzují „marxistické roztržky“.

Oč tu jde? Máme snad narodníkům závidět jejich „jednotu“? Máme snad hledat příčiny zmíněného rozdílu ve špatných osobních vlastnostech „některých“ „vůdců“ (velmi rozšířená metoda), nebo v nezdravé náchylnosti marxistů k „dogmatismu“, k „nesnášenlivosti“ atd.?

Podívejte se na fakta! Ta ukazují, že narodníci jsou mnohem snášenlivější a tolerantnější, že jsou „jednotnější“, že mají sice hodně skupinek, nedochází však mezi nimi k prudkým roztržkám. A zároveň nám fakta zcela jednoznačně potvrzují, že narodníci jsou politicky *bezmocní*, že nemají organizované a pevné spojení s masami, že nemožou vyvíjet *žádnou* masovou politickou činnost. Příklad

rižských narodníků, kteří jsou pro bojkot, jen zvlášť názorně ilustruje to, co se ukázalo nejen v kampani za pojištění, ale i ve volbách do Státní dumy, ve stávkovém hnutí i v dělnickém tisku (dokonce to lze říci šířeji — v demokratickém tisku vůbec) i v odborech atd. Například v 2. čísle levicově orientovaného narodnického listu Severnaja mysl čteme:

„*Ke cti marxistů je třeba konstatovat, že mají nyní ve svazech*“ (jde o odborové svazy) „*velký vliv, kdežto my, levicoví narodníci, v nich pracujeme bez konkrétního plánu, a proto jsme se téměř nijak neprojevovali.*“ [70]

Není to podivné? Smířliví, tolerantní, „jednotní“, nedogmatictí a velkomyslní narodníci, bez tendencí k roztržkám *nemají* — *přes svá vroucí přání a snahy* — ani kampaň za pojištění, ani vliv v odborech, ani organizovanou skupinu ve Státní dumě. A u „dogmatických“ marxistů, „kteří do nekonečna vyvolávají roztržky“ a tím se oslabují, vidíme skvěle zorganizovanou kampaň k volbám do IV. dumy, vidíme úspěšnou práci v odborech, vidíme skvělou a jednotnou kampaň za pojištění, docela slušnou práci ve stávkovém hnutí, vidíme jednotná, zásadová usnesení, za nimiž jde svorně, rozhodně a s přesvědčením jasná a nesporná většina uvědomělých dělníků.

Není to podivné? Není snad „smířlivost“ narodníků a jejich další a další vynikající duševní vlastnosti jen *hluchým květem*?

Přesně tak — hluchým květem! Za „jednotu“ skupinek inteligentů nejrůznějších názorových odstínů platí narodníci svou naprostou politickou bezmocností mezi masami. U nás marxistů jsou skupinky, které nejvíce volají po jednotě — trockisté, likvidátoři, „smířlivci“, „tyszkovci“ —, rovněž inteligentsky bezmocné, avšak skutečné, nikoli vykonstruované, nýbrž realitou vyvolané politické kampaně (volební kampaň, kampaň za pojištění, denní tisk, stávková kampaň atd.) ukazují, že *většina* uvědomělých dělníků se semkla kolem těch, kteří jsou nejčastěji, nejhrořlivěji

a s největším rozhořčením nazývání hanlivě „rozbíječi“.

Závěr je jasný, a třebaže je pro spoustu skupinek složených z příslušníků inteligence nepřijemný, vývoj dělnického hnutí *si vynutí*, aby byl tento závěr uznán. Vyplývá z něho, že pokusy vytvořit „jednotu“ „dohodou“ nebo „spojenectvím“ skupinek inteligentů, které *v praxi* prosazují tendence *škodící* dělnickému hnutí (narodnictví, likvidátorství apod.), takové pokusy vedou jen k úplnému rozkladu a bezmocnosti. Narodnictví i likvidátorství to svým neslavným příkladem *dokázaly*.

Jedině *v opozici* vůči těmto větším i menším skupinám a skupinkám se vytváří (v těžkém boji, který je v rámci buržoazních vztahů a při nekonečném maloburžoazním kolísání nevyhnutelný) skutečná jednota dělnických mas, v jejichž čele stojí většina uvědomělých proletářů.

Naivní lidé se mohou ptát: Jak tedy odlišit skupinky složené z příslušníků inteligence, které škodí dělnickému hnutí, rozkládají je a odsuzují k bezmocnosti, od těch skupinek či od té skupinky, která je ideovým mluvčím dělnického hnutí, která ho stmeluje, sjednocuje a upevňuje? Pro takové odlišení existují jen dva prostředky: teorie a praktické zkušenosti. Je třeba důkladně analyzovat teoretický obsah takových *ideových směrů*, jako je narodnictví a likvidátorství (hlavní maloburžoazní směry rozkládající dělnické hnutí). Je třeba pozorně prostudovat praktické zkušenosti masového dělnického hnutí, svědčící o tom, že se většina uvědomělých dělníků semkla na základě uceleně koncipovaných, promyšlených a principiálních usnesení, uplatňovaných ve volbách, v kampani za pojištění, v odborové práci, ve stávkovém hnutí, v „ilegální činnosti“ atd.

Kdo pronikne do teorie marxismu, kdo pozorně prostuduje praktické zkušenosti z posledních let, ten pochopí, že se v Rusku sjednocují síly skutečné dělnické strany i *přes* různorodé, hlučné a nápadné (ve skutečnosti však povrchní a škodlivé) skupinky narodníků, likvidátorů aj.

Jednota dělnické třídy vyrůstá z rozkladu těchto skupinek,
z toho, že odpadají od proletariátu.

Proletarskaja pravda, č. 12
20. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

K. Kautsky (konečně!) pochopil, že tyszkovský kroužek „Tyszky“ a Rosy Luxemburgové nezastupuje polské sociálně demokratické dělníky a že je třeba respektovat varšavský a lodžský kolektiv.

To je dobře, že konečně pochopil fakta, která jsou marxistům působícím v Rusku známa *už léta*. Avšak právě to, Rosa L. a Tyszka mohli *už léta* vydávat *fikci* za skutečnost, svědčí o žalostně špatné informovanosti německých sociálních demokratů včetně Kautského!

Ještě horší informovanost o věci projevuje Kautsky, když píše, že prý se „levice“ Polské socialistické strany, „pokud je mu známo“, odtrhla od její „pravice“, aby se *jednoznačně* postavila na sociálně demokratické stanovisko.

Můžeme ovšem říci, že Kautsky tentokrát *vůbec nezná* to, o čem píše. Ať si čtenář přečte třeba článek Henryka Kamieńskiego Od nacionalismu k likvidátorství (Prosvěščenije, č. 10)[⁴³]. Autor článku je Polák a to, o čem píše, dobře *zná*. Z tohoto článku se čtenáři dovědí, že PSS-levici *vůbec netvoří* sociální demokraté. A je ostatně směšné myslit si, že by si lidé, kteří chtějí a *jsou schopni* se jednoznačně postavit na sociálně demokratické stanovisko, nezměnili „svůj“ program ani název strany, v němž není vyjádřena příslušnost k sociální demokracii.

Nadcházející „výměna názorů“ mezi *všemi* sociálně demokratickými frakcemi v Rusku a Polsku, kterou zprostředkuje výkonný výbor mezinárodního socialistického byra, vysvětlí Kautského omyl a ukáže se, že *nikdo* z pol-

ských sociálních demokratů *nepovažuje* a nemůže považovat PSS-levici za sociálně demokratickou stranu.

Dodejme, že Kautsky (ačkoli píše právě do listu *Vorwärts*) nevyvrací ani slůvkem to, jak tento list interpretoval jeho projev o „zániku staré strany“ v Rusku^[294]. I tuto nehoráznou chybu Kautského odhalí nastávající „výměna názorů“.

Proletarskaja pravda, č. 12
20. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

NOVOJE VREMJA A REČ O PRÁVU NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ

List Novoje vremja projevil podle očekávání zájem o polemiku mezi sociálními demokraty a kadety o právu národů na sebeurčení. Hlavní orgán velkoruského nacionalismu ve svém 13 563. čísle píše:

„Co je pro sociální demokraty axiomem politické moudrosti“ (tj. uznání práva národů na sebeurčení, na oddělení), „to začíná v dnešní době vyvolávat neshody dokonce i mezi kadety.“

I přes tuto černosotňovskou jízlivost na adresu liberálů (slůvko „dokonce“), byl list Novoje vremja nucen ocitovat prohlášení listu Reč, že „kadeti se ve skutečnosti nikdy ani nepokoušeli hájit právo národů na oddělení od ruského státu“.

Toto prohlášení je tak jednoznačné, že si Novoje vremja musí pomáhat vytáčkami. Píše:

„Příliš široký pojem kulturního sebeurčení se z hlediska kadetů liší, soudíme-li podle fakt, od obhajoby separatismu zřejmě pouze metodami.“

List Novoje vremja však sám dobře pochopil rozdíl mezi nesmyslným „kulturním“ a skutečným, tj. *politickým* sebeurčením, neboť dále čteme:

„Páni kadeti se ve skutečnosti nikdy vůbec nepokoušeli hájit právo národů na oddělení od ruského státu... jinak než nesrovnatelně kulturnější cestou, totiž tím, že dovolovali příslušníkům neruských národů a Židům, aby finančně podporovali jejich tiskové orgány.“

To je stará otrepaná a směšná metoda černosotňovců — předhazovat liberálům pomoc Židům! Avšak pro tyto hloupé manýry nesmíme zapomínat na to podstatné; na to, že list

Novoje vremja dokonale pochopil rozdíl mezi sociálními demokraty a kadety, neboť přiznal, že se kadeti vůbec nepokoušeli hájit *právo na oddělení*.

Rozdíl mezi kadety a sociálními demokraty je stejný jako rozdíl mezi nacionálními liberály a důslednými demokraty.

Proletarskaja pravda, č. 16
25. prosince 1913

Podle listu
Proletarskaja pravda

FRAKCE V DUMĚ A VĚTŠINA MIMO DUMU

Lomtatidzeho dopis o boji mezi šesti a sedmi poslanci v dumské frakci se podivným způsobem ocitl v likvidátorském listu vedle zprávy, že pro likvidátory se vyslovilo 3701 osob (č. 75, s. 2). Ověření tohoto čísla si ponecháme do jiného článku, tady jen podotýkáme, že list *Za pravdu* uvedl *tři dny* předtím (č. 26) číslo 5000, které oponenti nevyvrátili.

Znovu a znovu se jasně ukazuje, že sedma zastupuje menšinu dělníků.

Proto působí Lomtatidzeho „silná slova“ zvláště trapným dojmem. Nadávat, vzpomínat na různé epizody z dob nejzuřivějšího boje, vykřikovat: „drzost, nesmysl, cynismus“ apod. atd., to všechno jsou příznaky naprosté slabosti a bezmocné podrážděnosti.

Nikdo dosud nevyvrátil a nemůže vyvrátit fakt, že 1. většina uvědomělých dělníků je pro šestku; 2. že sedma *neuznává* vůli a usnesení většiny ani vedoucí instituci, kterou většina akceptuje.

Člověku je až trapně a stydí se za podrážděného Lomtatidzeho, když čte jeho slova:

„Uvedli snad (šestka) alespoň jediný příklad, kdy by politické projevy v dumě byly v příkrém rozporu se zájmy naší věci, našich hesel, naší tradice?“

Lomtatidzeho patos vyznívá falešně, když víme, že nejen šestka, ale i nejvyšší vedoucí instituce, kterou šestka akceptuje, už dávno *upozornila* oficiálně a příslušnou formou přinejmenším na to, že sedma *porušuje program!*

Svou trapnou podrážděností a nemístnými otázkami

Переписка Маркса и Энгельса.
- Энгельс как один из основателей коммунизма. 1)

Давно обязательное издание переписки знаменитых основателей коммунизма создавалось какое-то время. Энгельс звал в архив Бебеля и Бернштейна, и Бебель ушел навсегда в своей смерти покоя свое дело редакционной работы.

Переписка Маркса и Энгельса, вышедшая из печати, но только в 1913 году в Штутгарте у Дитца, издана из себя в четыре тома. В них вошло всего 1386 писем Маркса и Энгельса за промежуток времени от 1844 по 1883 год.

Редакционная работа, т.е. составление предисловий к переписке за отдельные периоды, возложена на Э. Бернштейна. Как и следовало ожидать, эта работа недовольно хороша ни с технической ни

1) Началом некоторых книг серии, написанной в 1913 и в 1914 году.

První strana
Leninova rukopisu
Vzájemná korespondence Marxe a Engelse
z konce roku 1913
zmenšeno

Lomtatidze jenom ještě zdůrazňuje skutečně hlubokou *podstatu* celého konfliktu, boj *stranicky neorganizovaných* lidí proti *stranickosti*. V tom je podstata. A není to žádná legrace nebo maličkost, ale nanejvýš závažný a nanejvýš ožehavý problém.

Ne každý, kdo volá „bože! bože!“, vejde do království nebeského. Ne každý, kdo do omrzení volá po jednotě a bije se přitom v prsa, pracuje opravdu pro jednotu.

Co je to jednotu dělnické třídy?

Je to především a zejména jednotu její politické organizace, jejího celku. Jedině *taková* jednotu může zabezpečit skutečnou jednotu jak frakce v dumě, tak i veškerých akcí a celého boje dělnické třídy.

A právě tuto jednotu likvidátorský směr narušil, jak od roku 1908 nejednou konstatovaly oficiální rezoluce strany. V tom je jádro problému. Tím, že to Lomtatidze obchází, jenom dokazuje, že nemá pravdu.

Všechnu vinu za rozkol nese sedma, neboť ona *porušila* program, *ona* obhajovala likvidátory, kteří rozbíjeli stranu, *ona* nedbala oficiálních usnesení většiny, *ona* nerespektuje vůli organizovaných dělníků. Jediné východisko je uvědomit si svou vinu, uznat, že šest poslanců reprezentuje většinu, a na základě dohod se s nimi soustavně sblížovat.

Proletarskaja pravda, č. 17
29. prosince 1913
Podepsán I.

Podle listu
Proletarskaja pravda

D O P I S R E D A K C I

Pan Martov *potvrdil* fakt, konstatovaný již v listu Proletarskaja pravda, že jsem nebyl *v subkomisi* pro otázku stávek a že jsem *v komisi* vystupoval *proti* „trestnímu postihu“*. Zbývá mi nyní jen dodat, že jsem neprosazoval pouhé „omezení“ trestního postihu, jak „si vzpomíná“ pan Martov, ale že jsem samozřejmě prosazoval, že takový bod je *naprosto nepřijatelný*. Žádné změny jsem navrhnout nemusel, protože návrh, který se tehdy projednával, takový bod *vůbec neobsahoval*, a jen pan F. Dan se jej marně pokoušel předložit (dokonce i L. Martov se tehdy odvážil panu F. Danovi oponovat).

Proletarskaja pravda, č. 17
29. prosince 1913
Podepsán N. Lenin

Podle listu
Proletarskaja pravda

* Viz tento svazek, s. 226—229. *Red.*

V Z Á J E M N Á K O R E S P O N D E N C E M A R X E A E N G E L S E¹⁰²

Dávno slibované vydání korespondence mezi věhlasnými zakladateli vědeckého socialismu konečně vyšlo^[279]. Engels pověřil vydáním Bebela a Bernsteina, a Bebel stačil ještě krátce před svou smrtí dokončit svou část redakční práce.

Korespondenci mezi Marxem a Engelsem, která vyšla před několika týdny ve Stuttgartu v Dietzově vydavatelství, tvoří čtyři objemné svazky. Obsahují celkem 1386 Marxových a Engelsových dopisů za dlouhé časové období od roku 1844 do roku 1883.

Práce redakce, tj. napsání předmluv ke korespondenci z jednotlivých období, se ujal E. Bernstein^[276]. Jak se také dalo očekávat, jeho práce nevyhovuje ani po technické, ani po ideové stránce. Bernstein se neměl pouštět — po své nechvalně známé „evoluci“ ke krajně oportunistickým názorům — do redigování dopisů naplněných revolučním duchem. Bernsteinovy předmluvy jsou zčásti bezobsažné, zčásti přímo nesprávné; například místo přesné, jasné a otevřené charakteristiky Lassallových a Schweitzerových oportunistických chyb, které Marx a Engels pranýřovali, čtenář tu najde eklektické fráze a útoky, jako že „Marx a Engels neměli v polemice s Lassallem vždy pravdu“ (sv. III, s. XVIII) nebo že v taktice „se více shodovali“ se Schweitzerem než s Liebknechtem (sv. IV, s. X). Tyto útoky jen zastírají a idealizují oportunismus. Eklektický postoj k ideovému boji, jenž Marx vedl proti svým četným odpůrcům, je v nynější německé sociální demokracii bohužel stále častější.

Po technické stránce je neuspokojivě sestaven rejstřík — ke všem čtyřem svazkům je pouze jeden společný (vynechána jsou například jména Kautského a Stirlinga); poznámky k jednotlivým dopisům jsou příliš kusé a ztrácejí se v předmluvách redaktora, místo aby byly zařazovány vždy hned za dopisy, k nimž patří, jak to řešil Sorge^[278], atd.

Vydání je neúměrně drahé, všechny čtyři svazky stojí kolem 20 rublů. Úplná korespondence mohla a měla být rozhodně vydána v méně přepychové úpravě, za přístupnější cenu, a kromě toho měl být vydán — pro masové rozšiřování mezi dělníky — výbor obsahující výňatky nejdůležitější z principiálního hlediska.

Všechny tyto jeho nedostatky samozřejmě znesnadňují prostudování korespondence. Je to škoda, neboť má obrovskou vědeckou i politickou hodnotu. Nejen že zde Marx a Engels vystupují před čtenářem zvlášť plasticky a v celé své velikosti. Velmi bohatý teoretický obsah marxismu se zde rozvíjí s maximální názorností, neboť Marx a Engels se v dopisech nejednou vracejí k nejrůznějším stránkám svého učení, zdůrazňují a objasňují nejaktuálnější (vzhledem k dřívějším názorům), nejzávažnější a nejobtížnější otázky, někdy se spolu radí a navzájem se přesvědčují.

Před čtenářem tu neobyčejně živě vyvstávají nejdůležitější momenty a nejpodstatnější body dějin dělnického hnutí jednotlivých zemí celého světa. Ještě cennější je zachycení vývoje *politiky* dělnické třídy. Marx a Engels analyzují nejdůležitější zásady *pojetí politických* úkolů dělnické třídy při nejrůznějších příležitostech, v různých zemích Starého i Nového světa a v různých historických situacích. Období, které korespondence zahrnuje, je právě obdobím, kdy se dělnická třída oddělila od buržoazní demokracie, obdobím, kdy vzniklo samostatné dělnické hnutí, obdobím, kdy byly stanoveny základy proletářské taktiky a politiky. Čím častěji v naší době pozorujeme, jak do dělnického hnutí v různých zemích pronikl oportunistus

v důsledku stagnace a zahnívání buržoazie, v důsledku toho, že pozornost dělnických vůdců je pohlcována drobnými běžnými úkoly atd., tím cennější je nesmírně bohatý materiál obsažený v korespondenci, který svědčí o velmi hlubokém pochopení *stěžejních* převratných cílů proletariátu a o neobyčejně pružném stanovení daných taktických úkolů z hlediska těchto revolučních cílů bez sebemenších ústupků oportunistu nebo revolučním frázím.

Pokusíme-li se jedním slovem definovat, abych tak řekl, těžiště celé korespondence, bude tímto ústředním bodem celého bohatství vyslovených a analyzovaných myšlenek slovo *dialektika*. Aplikace materialistické dialektiky na důkladné přepracování celé politické ekonomie, na dějiny, přírodní vědy, filozofii, politiku a taktiku dělnické třídy, to je to, co Marxe a Engelse nejvíce zajímá, to je jejich nejpodstatnější a nejnovější přínos, to je jejich geniální krok vpřed v dějinách revolučního myšlení.

V dalším výkladu máme v úmyslu po všeobecném přehledu korespondence upozornit na nejzajímavější Marxovy a Engelsovy poznámky a úvahy, aniž si činíme nárok na to, že vyčerpáme celý obsah dopisů.

I. VŠEOBECNÝ PŘEHLED

Jako první jsou uveřejněny dopisy čtyřadvacetiletého Engelse Marxovi z roku 1844. Neobyčejně plasticky v nich před námi vyvstávají tehdejší poměry v Německu. První dopis^[286] je z konce září 1844 a byl odeslán z Barmenu, kde žila Engelsova rodina a kde se on sám narodil. Engelsovi nebylo tehdy ještě ani 24 let. Rodinné poměry ho tísní a Engels touží dostat se pryč. Otec je pobožný despota, továrník, pobouřený synovou účastí na politických schůzích i jeho komunistickými názory. Kdyby nebylo matky, kterou mám velice rád, píše Engels, nevydržel bych to tu ani těch několik dní, co mi zbývají do odjezdu. Nevěřil bys,

stěžuje si Marxovi, jaké malicherné zřetele a pověřivé obavy se mi tu, v rodině, stavějí do cesty.¹⁰³

Dokud je Engels v Barmenu — držela ho tu ještě nějakou dobu jedna milostná historie —, ustupuje otci a čtrnáct dní pracuje v kanceláři v otcově továrně. „Kšeftování je hnusné,“ píše Marxovi, „v Barmenu je to hnusné, maření času je hnusné, a hlavně je hnusné zůstat nejen buržoou, ale dokonce továrníkem, buržoou aktivně vystupujícím proti proletariátu.“ Utěšuji se — pokračuje Engels — prací na své knize o postavení dělnické třídy (tato kniha^[290] vyšla, jak známo, roku 1845 a patří k nejlepším dílům světové socialistické literatury). „A člověk může snad být duší komunista a navenek buržoa a kšeftsman, když nepíše, ale dělat komunistickou propagandu ve velkém a zároveň provozovat kšeft a průmysl, to nejde. Odjedu. K tomu ten ubíjející život ve vyhraněně křesťansko-pruské rodině — tak to dál nejde, mohl by se ze mne stát natrvalo německý šosák a vnášel bych šosáctví do komunismu.“^[287]¹⁰⁴ Tak psal mladý Engels. Po revoluci roku 1848 ho okolnosti donutily vrátit se do otcovy kanceláře a stát se na dlouhá léta „kšeftsmanem“, ale dovedl přitom zůstat pevný, vytvořit si nikoli křesťansko-pruské, nýbrž zcela jiné, soudružské prostředí, dovedl se stát pro celý život nelítostným nepřitelem „vnášení šosáctví do komunismu“.

Společenský život na německém venkově roku 1844 se podobal životu v Rusku na počátku 20. století, před revolucí roku 1905. Každý se hrne do politiky, všechno vře opozičním rozhořčením proti vládě, pastoři obviňují mládež z ateismu a děti z buržoazních rodin dělají rodičům scény za „jejich aristokratické zacházení se služebnictvem nebo s dělníky“.

Opoziční nálada lidí vyústíje v to, že se všichni prohlašují za komunisty. „V Barmenu je policejní komisař komunista,“ píše Engels Marxovi. Byl jsem v Kolíně, Düsseldorfu, Elberfeldu — všude na každém kroku člověk potkává komunisty! „Jeden velmi zuřivý komunista, kari-

katurista a nastávající malíř, Seel, pojedje za dva měsíce do Paříže. Dám mu vaši adresu, určitě se vám bude líbit jeho nadšená povaha i jeho malování a záliba v hudbě, mimoto se vám bude výborně hodit jako karikaturista.“¹⁰⁵

„Tady v Elberfeldu se dějí učiněné zázraky. Včera (psáno 22. února 1845)[²⁸⁸] jsme v největším sále lepšího hostince uspořádali naši třetí komunistickou schůzi. Na první přišlo čtyřicet lidí, na druhou sto třicet a na třetí přinejmenším dvě stě. Byl zastoupen celý Elberfeld a Barmen, od peněžní aristokracie až po hokynáře, jen proletáři chyběli.“

Doslova tak to Engels píše. V Německu byli tehdy všichni komunisty — kromě proletariátu. Komunismus byl formou projevu všeobecných opozičních nálad, a to především u buržoazie. „Nejhloupější, nejnetečnejší, nejšosáčtější lidé, kteří se vůbec o nic nezajímali, začínají málem horovat pro komunismus.“¹⁰⁶ Hlavními hlasateli komunismu byli tehdy lidé typu našich narodníků, „socialistů-revolucionářů“, „lidových socialistů“ apod., tj. v podstatě loajální příslušníci buržoazie s většími či menšími výhradami vůči vládě.

A v takové situaci, v prostředí mnohých pseudosocialistických směrů a skupin, si Engels dovedl razit cestu k *proletářskému* socialismu a nebál se rozejít se s mnoha dobrými lidmi, nadšenými revolucionáři, ale špatnými komunisty.

Rok 1846. Engels je v Paříži, která tehdy překypovala politickým životem a diskusemi o různých socialistických teoriích. Engels dychtivě studuje socialismus, seznamuje se osobně s Cabetem, Louisem Blankem a dalšími význačnými socialisty, navštěvuje různé redakce a kroužky.

Jeho pozornost však především upoutalo tehdy nejzávažnější a nejrozšířenější socialistické učení, proudhonismus. A ještě *před* vyjitím Proudhonovy Filozofie bídy^[313] (říjen 1846; Marxova odpověď, proslulá Bída filozofie^[309], vyšla roku 1847) kritizuje Engels s nelitostným sarkasmem a pozoruhodnou hloubkou Proudhonovy hlavní myšlenky, kterými se tehdy neustále oháněl zejména německý socia-

lista Grün. Skvělá znalost angličtiny (kterou si Marx osvojil mnohem později) i anglické literatury umožňuje Engelsovi ihned (dopis ze 16. září 1846)[²⁸⁴] uvést příklady, jak v Anglii zkrachovaly proslulé Proudhonovy „trhy práce“¹⁰⁷. Proudhon *ostouzí* socialismus, rozhořčuje se Engels, dochází až k tomu, že dělníci mají *skoupit* kapitál!

Šestadvacetiletý Engels úplně potřel „pravý socialismus“. Tento výraz nalézáme v jeho dopise z 23. října 1846[²⁸⁵], dávno před Komunistickým manifestem[³⁰⁴], a jako jeho hlavního představitele jmenuje Grüna. „Protiproletářské, maloburžoazní, šosácké“ učení, „prázdné fráze“, různé „všelidské“ snahy, „pověrečná hrůza z ‚vulgárního‘ komunismu“ (Löffel-Kommunismus — doslova „komunismus lžíce“* nebo komunismus žrádla), „idylické plány na obšťastnění“ lidstva — to jsou výrazy, jimiž Engels charakterizuje *všechny* odrůdy předmarxovského socialismu.

„O Proudhonově plánu asociace,“ píše Engels, „se diskutovalo tři večery. Napřed proti mně byli skoro všichni, v čele s Grünem. Hlavní věcí při tom bylo dokázat nutnost násilné revoluce (23. října 1846). Nakonec jsem už zuřil, ale vyprovokoval jsem je k otevřenému útoku na komunismus. Prohlásil jsem, že musí odhlasovat, zda jsme se tu sešli jako komunisté nebo ne. To vzbudilo velké rozhořčení u grünovců, že prý se tu sešli pro ‚blaho lidstva‘ a že prý musí napřed vědět, *co* to komunismus *vlastně* je. Dal jsem jim krajně jednoduchou definici, aby neumožňovala uchýlit se k vytáčkám a obejít navržené hlasování. Definoval jsem,“ píše Engels, „záměry komunistů takto: 1. prosazovat zájmy proletářů v protikladu k zájmům buržoazie; 2. provést to tak, že se odstraní soukromé vlastnictví a nahradí se společenstvím statků; 3. neuznávat žádný jiný prostředek k uskutečnění těchto úmyslů než násilnou, demokratickou revoluci“ (napsáno půldruhého roku před revolucí 1848).¹⁰⁸

* Srov. K. Marx-B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 84. *Čes. red.*

Diskuse skončila tím, že schůze schválila Engelsovu definici 13 hlasy proti 2 grünovcům. Tyto schůze navštěvovalo asi 20 truhlářských dělníků. Tak vyrůstaly v Paříži před 67 léty základy sociálně demokratické strany Německa.

O rok později v dopise z 23. listopadu 1847^[289] oznamuje Engels Marxovi, že napsal koncept Komunistického manifestu^[133]; přitom se mimo jiné vyslovil proti původně zamýšlené formě katechismu. Engels píše: „Začínám: Co je komunismus? a pak hned proletariát — historie vzniku, rozdíl mezi ním a dřívějšími dělníky, vývoj protikladu mezi proletariátem a buržoazií, krize, důsledky.“ „Nakonec politika strany komunistů.“¹⁰⁹

Tento Engelsův historický dopis o prvním náčrtu díla, jež proniklo do celého světa a je dosud ve své podstatě správné, živé a aktuální, jako by bylo napsáno včera, názorně ukazuje, že jména Karla Marxe a Bedřicha Engelse jsou právem uváděna vedle sebe jako jména zakladatelů moderního socialismu.

Napsáno koncem roku 1913

Podle rukopisu

Poprvé otištěno

28. listopadu 1920

v listu Pravda, č. 268

Podepsán N. Lenin

V S U V K A D O Č L Á N K U
N. K. K R U P S K É
O P O L I T I C E M I N I S T E R S T V A
L I D O V É O S V Ě T Y

V civilizovaných zemích téměř nejsou analfabeti. Dbá se tam na to, aby lidé chodili do školy. Vše možně se podporuje zřizování knihoven. Ale u nás ministerstvo — s prominutím — lidové „osvěty“ vyvíjí přímo zoufalou snahu a uchyluje se k nejhanebnějším policejním opatřením, aby *znesnadnilo* vzdělání, aby *zabránilo* lidu učit se! U nás ministerstvo *zlikvidovalo* školní knihovny!! V žádné kulturní zemi na světě už neexistují zvláštní předpisy *proti* knihovnám, neexistuje už taková odporná instituce, jako je *cenzura*. Ale u nás se kromě všeobecného pronásledování tisku, kromě barbarských opatření *proti* knihovnám vůbec vydávají ještě mnohem drakoničtější předpisy *proti* lidovým knihovnám! To je do nebe volající politika *udržování* lidu *v nevědomosti*, do nebe volající politika statkářů, kteří si přejí, aby země byla *naprosto nekulturní*. Někteří zámožní lidé jako Pavlenkov věnovali peníze na lidové knihovny. Vláda zdivočelých statkářů* však teď knihovny zlikvidovala. Není však už načase, aby ti, kdo chtějí *pomoci* vzdělání v Rusku, pochopili, že peníze je třeba věnovat nikoli na knihovny podřízené ministerstvu a odsouzené k likvidaci, nýbrž na boj za politickou svobodu, bez níž se Rusko dusí vlastní nekulturností?

Napsáno v lednu 1914

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

* Hlavní postava stejnojmenné pohádky V. J. Saltykova-Ščedrina (O tom, jak statkář zdivočel). *Čes. red.*

4000 R U B L Ů R O Č N Ě A Š E S T I H O D I N O V Ý P R A C O V N Í D E N

Tak zní bojové heslo uvědomělých amerických dělníků. U nás, říkají, se zabýváme pouze jednou politickou otázkou, a to otázkou příjmu dělníků a jejich pracovní doby.

Ruskému dělníkovi se bude na první pohled zdát, že takové zužování všech sociálních a politických otázek na jedinou otázku je krajně podivné a nepochopitelné. Avšak ve Spojených státech amerických, v nejvyspělejším státě s téměř úplnou politickou svobodou a s nejpokrokovějšími demokratickými institucemi, je při dosažení obrovské produktivity práce zcela přirozené, že se otázka socialismu dostává do popředí.

V Americe lze díky naprosté politické svobodě evidovat výrobu všeho bohatství a statisticky podchytit veškerou výrobu lépe než kdekoli jinde. A tato evidence, založená na spolehlivých údajích, ukazuje, že v Americe je zhruba 15 miliónů dělnických rodin.

Tyto dělnické rodiny vyrábějí ročně dohromady spotřební předměty v hodnotě 60 miliard, tj. 60 000 miliónů rublů. To představuje ročně 4000 rublů na jednu dělnickou rodinu.

Avšak dnes, za kapitalistického společenského zřízení, připadá dělníkům, kteří tvoří devět desetin obyvatelstva, jen polovina této obrovské produkce, jen 30 miliard. Druhou polovinu si přisvojuje třída kapitalistů, která představuje se všemi svými zastánci a příživníky celkem pouhou desetinu obyvatelstva.

V Americe stejně jako v ostatních zemích zuří nezaměstnanost a životní náklady neustále stoupají. Bída dělníků je

stále trýznivější a nesnesitelnější. Americká statistika uvedla, že *asi polovina* všech dělníků *není* zaměstnána *plnou* pracovní dobu. A to přichází ještě spousta společenské práce nazmar jen proto, že se dosud udržuje nesmyslná, zastaralá a roztráštěná malovýroba, zejména v zemědělství a v obchodě!

V Americe se používá více strojů než kdekoli jinde na světě právě proto, že je tam naprostá politická svoboda a neexistují tam feudální statkáři. V Americe se celkový výkon strojů jen ve zpracovatelském průmyslu odhaduje *na 18 miliónů* parních koňských sil. Kromě toho výzkum všech zdrojů vodní energie ukázal, jak uvádí zpráva ze 14. března 1912, že Amerika může přeměnou vodní energie v elektrickou ihned získat dalších *60 miliónů* koňských sil!

Tato země je už dnes nesmírně bohatá a může své bohatství okamžitě *ztrojnásobit, ztrojnásobit* produktivitu své společenské práce a zajistit tak *všem* dělnickým rodinám přiměřený, myslící lidské bytosti důstojný příjem a namísto neúměrně dlouhého pracovního dne — šestihodinový pracovní den.

Protože je tam však kapitalistické společenské zřízení, vidíme v amerických velkoměstech a dokonce i na vesnicích vedle strašlivé nezaměstnanosti a bídy a vedle zbytečného mrhání lidskou prací neslýchaný přepych miliardářů, boháčů, jejichž majetek jde do miliard, do tisíců miliónů.

Americká dělnická třída se rychle uvědomuje a sjednocuje v silnou proletářskou stranu. Sympatie všech pracujících k této straně rostou. Námezdní otroci v Americe, kteří používají k práci vynikajících strojů a vidí na každém kroku záznaky techniky i velkolepé pracovní úspěchy dosažené v důsledku organizace velkovýroby, si začínají jasně uvědomovat své úkoly a klást prosté, jasné a velmi aktuální požadavky: dosáhnout 4000 rublů příjmu pro každou dělnickou rodinu a šestihodinový pracovní den.

Tento cíl amerických dělníků je plně dosažitelný také

v každé civilizované zemi na světě; je k tomu ale zapotřebí, aby v zemi existovaly základní podmínky svobody...

A k svobodné budoucnosti nevede jiná cesta než vybudovat si vlastní, dělnickou organizaci — osvětovou, odborovou, družstevní i politickou.

Proletarskaja pravda, č. 19

1. ledna 1914

Podepsán I.

Podle listu

Proletarskaja pravda

O ÚKOLECH ZEMSTEVNÍ STATISTIKY

(Penzské guberniální zemstvo. Výsledky odhadního statistického šetření v Penzské gubernii. Série III. Šetření o pozemkovém majetku. Díl II. Soupis rolnických hospodářství. Část I. Informační údaje o vesnicích a podrobné tabulky údajů úplného soupisu jednotlivých usedlostí. Sešit 3: Krasnoslobodský újezd, Penza 1913. S. X + 191. Cena 1 rubl.[68])

Penzské zemstvo provádí odhadní statistické šetření na základě tak komplexního a podrobného programu, že musí vzbudit mimořádný zájem každého, kdo studuje ekonomickou strukturu Ruska.

Provádí se úplný soupis *všech* rolnických usedlostí podle *zkráceného* sčítacího listu pro každé hospodářství. Dále se každé třetí hospodářství popisuje na poněkud úplnějším *stručném* sčítacím listu; každé deváté na ještě úplnějším, takzvaném *podrobném* sčítacím listu; každé *sedmadvacáté* hospodářství na ještě úplnějším *speciálním* sčítacím listu a konečně 25 hospodářství z každého újezdu (což bude pravděpodobně asi tisícina celkového počtu hospodářství) je popsáno velmi podrobně se svým *rozpočtem*.

Výsledkem je tedy *pět* více či méně podrobných stupňů šetření, přičemž úplnější program nutně obsahuje i všechny body méně úplného programu. V předmluvě stanoví autoři stupeň úplnosti každého z těchto *pěti* typů popisu takto:

„Rozpočet zahrnuje veškerou produkci i spotřebu rolnické usedlosti.

Speciální popis sleduje v každém hospodářství prodej a koupi země-

dělských produktů a obrat (na zvláštním tiskopisu) a všechny otázky obsažené v podrobném sčítacím listu.

Na podrobném sčítacím listu se zaznamenává veškeré vlastnictví, všechny druhy podnikání a zaměstnání členů hospodářství, registrují se údaje o pohlaví, věku a vzdělání členů rodiny, hodnota živého i mrtvého inventáře a budov, příjmy z podnikání a zaměstnání, sklizeň a výdaje na pracovní síly.

Stručný sčítací list zachycuje jen údaje o pohlaví, věku a vzdělání členů rodiny, uvádí se v něm veškeré vlastnictví, druhy podnikání a zaměstnání, živý a mrtvý inventář.

Zkrácený sčítací list registruje počet členů rodiny podle pohlaví, počet mužských pracovních sil, veškeré vlastnictví a podnikání rodiny mimo pacht, nejdůležitější dobytek, vzdělání a výdělečnou činnost mužů mimo hospodářství, jakož i počet chlapců a děvčat navštěvujících školu.“

Publikace bohužel v příloze neobsahuje úplný seznam otázek ke všem pěti typům popisů. Je přiložen jen základní („zkrácený“) sčítací list pro jednotlivá hospodářství, který dává (přibližně) stejně podrobný popis hospodářství jako listy používané při zemědělských soupisech v Evropě.

Pokud penzští statistikové provedou podle uvedeného programu statistický průzkum v celé gubernii, lze bez nadsázky říci, že získané údaje budou takřka ideální. Předpokládejme, že v gubernii je 270 000 usedlostí (ve skutečnosti je jich pravděpodobně více). Pak bychom získali 90 000 popisů s údaji o pachtu, o veškerém živém a mrtvém inventáři; dále 30 000 popisů s údaji o sklizních (*každého hospodářství*), o nákladech na pracovní síly, o hodnotě inventáře a budov; dále 10 000 popisů prodeje a nákupu zemědělských produktů a rovněž „obratu stáda“ (tj. pravděpodobně přesný popis podmínek chovu a výkrmu dobytka, produktivnosti chovu dobytka aj.); konečně 250 rozpočtů, které by se zřetelem k 10 typickým skupinám rolnických hospodářství poskytly *vyčerpávající* popis *každé* skupiny, a 25 rozpočtů z každé skupiny, což zcela stačí pro získání spolehlivých průměrů.

Zkrátka, kdyby byl tento program splněn, bylo by rol-

nické hospodářství v Penzské gubernii prozkoumáno skvěle, nesrovnatelně lépe než v západoevropských soupisech (které ovšem nezahrnují jen jednotlivé gubernie, ale celou zemi).

Nyní jde jen o to, jak budou tyto skvělé údaje *zpracovány*. V tom je hlavní potíž. Je to nejoblávější místo naší zemstevní statistiky, jejíž práce je provedena nesmírně pečlivě a do detailů. Údaje o každé z 300 000 usedlostí (nebo o každé z 90 000 — z 30 000 — z 10 000) mohou být skvělé, ale pro vědecké účely, pro pochopení ekonomiky Ruska zůstanou zcela bez užitku, nebudou-li řádně zpracovány. Celkové průměry získané z obcí, volostí, újezdů a gubernií říkají totiž velmi málo.

V Rusku právě nyní probíhá proces kapitalistické přeměny polostředověkého zemědělství (patriarchálního a nevolnického). Tento proces začal zhruba už před půl stoletím. Za tak dlouhý časový úsek bylo v ruské ekonomické literatuře shromážděno obrovské množství jednotlivých informací o různých rysech tohoto procesu. Nyní jde o to, aby hromadné údaje zemstevní statistiky, vynikající detailností i pečlivostí, s níž byly shromažďovány a ověřovány, byly náležitě *zpracovány*. Musí být zpracovány tak, aby *dávaly* přesnou, objektivní a hromadnými údaji podloženou *odpověď* na *všechny* otázky, *vyplývající* nebo *vycházející* z více než padesátileté analýzy poreformní ekonomiky Ruska (a stolypinovské agrární zákonodárství klade dnes ještě spoustu dalších velice zajímavých otázek týkajících se *porevoluční* ekonomiky Ruska).

Statistické údaje musí být zpracovány tak, aby podle nich *mohl být* prozkoumán proces rozpadu starého nevolnického, robotního, na odpracovávání založeného naturálního hospodářství a proces jeho nahrazování tržním, kapitalistickým zemědělstvím. Žádný vzdělaný člověk v Rusku (vzdělaný v politické ekonomii) nemůže dnes pochybovat o tom, že tento proces probíhá. Jde jen o to, *jak* zpracovat vynikající údaje o jednotlivých usedlostech,

aby *nepřišly nazmar*, aby bylo možno podle nich studovat *všechny* stránky tohoto neobyčejně složitého a mnohotvárného procesu.

Aby byly tyto podmínky splněny, musí zpracováním údajů ze soupisu usedlostí vzniknout co nejvíce, co nejrationálněji a co nejpodrobněji sestavených *skupinových a kombinovaných tabulek*, podle nichž by bylo možno zvlášť studovat všechny *typy* hospodářství, které se v praxi vyskytují nebo které *se začínají vytvářet* (což je neméně důležité). Bez mnohostranných a racionálně sestavených skupinových a kombinovaných tabulek přijdou bohaté údaje ze soupisu usedlostí nepochybně nazmar. V tom je největší nebezpečí současné statistiky, která v poslední době trpí stále častěji jistým, abych tak řekl, „statistickým kretenismem“, pro stromy nevidí les, pro stohy čísel nevidí *ekonomické typy* jevů, typy, které se mohou projevit jedině v mnohostranných a racionálně sestavovaných skupinových a kombinovaných tabulkách.

Hlavní podmínkou toho, aby tabulky byly sestaveny *racionálně*, je především možnost sledovat proces vývoje kapitalismu ve všech jeho podobách a formách. Za racionální lze uznat jen takové zpracování, které umožňuje vyčlenit typ nejpůvodnějšího naturálního hospodářství a různá stadia jeho nahrazování tržním a kapitalistickým zemědělstvím (v různých místech má tržní zemědělství různé formy a zapojuje do výroby pro trh hned tu, hned onu složku zemědělství). Zvlášť podrobně musí být vyčleněny různé typy hospodářství, které tvoří přechod od výlučně naturálního zemědělství k *prodeji* pracovní síly (tzv. „vedlejší výdělečné činnosti“, spočívající v prodeji pracovní síly), jakož i k její *koupi*. Zvlášť podrobně musí být vyčleněny různé typy hospodářství podle zámožnosti (podle stupně akumulace kapitálu a podle *možnosti* jej vytvářet a akumulovat), dále podle rozsahu celé zemědělské výroby a podle rozsahu právě oněch odvětví zemědělské výroby, která lze v daném kraji a v dané době nejsnáze

přeměnit v *tržní* zemědělskou výrobu nebo v *tržní* chov dobytka atd. apod.

Podstata otázky při studiu současné ekonomiky zemědělství je právě v této přeměně naturálního hospodářství v *tržní*. Nekonečné množství omylů a předsudků oficiální, liberálně profesorské, maloburžoazně narodnické a oportunistické „teorie“ vyplývá z nepochopení této přeměny nebo z neschopnosti prozkoumat její neobyčejně rozmanité formy.

Práce penzských statistiků, kterou soudě podle uvedeného sborníku vykonávají lidé, již se k ní nestavějí byrokraticky, lidé, kteří mají opravdový zájem i schopnosti provést nesmírně cenný vědecký výzkum — tato práce přesto vzbuzuje dojem, že trpí přemírou statistické rutiny či „statistické mánie“ a nedostatkem politickoekonomického přístupu a pojetí.

Recenzovaný sborník obsahuje především informační údaje o vesnicích. Tyto údaje zaujímají skoro desetinu celé knihy. Ostatních devět desetin je zaplněno tabulkami o jednotlivých občinách. Každé skupině rolníků (podle rozsahu pozemkové držby) každé obcíny v každé vesnici je věnována zvláštní rubrika (celkem je jich pro újezd 1009), rozdělená na 139 sloupců. Údaje jsou neobyčejně podrobné. Devět desetin těchto údajů nebudou jistě nikdy potřebovat k žádné informaci ani nejzvědavější místní obyvatelé.

Tato mimořádná detailnost se však již začíná podobat statistické máni, podíváme-li se na sloupce 119—139, tj. na *jednadvacet* sloupců, které v každé z tisíce rubrik pro jednotlivé újezdy uvádějí *relativní čísla*, tj. procentuální podíly!!! Statistikové provedli pro jeden újezd tisíce a desetitísíce výpočtů, které mohou dokonce i místní obyvatelé potřebovat jen ve zcela výjimečných případech. Statistikové provedli přibližně 15 000—20 000 výpočtů, z nichž nějakých deset či dvacet budou moci použít *jen* místní obyvatelé, kteří by si je ostatně mohli v případě potřeby, což je málo pravděpodobné, provést i *sami*.

Obrovská práce, kterou statistikové dělali zbytečně, jde na úkor celkového množství práce, kterou mohou (s danými silami a při daném rozpočtu — zemstevní rozpočty na statistiku jsou velmi skromné!) věnovat výzkumu. Tento sborník obsahující tisíce čísel je vlastně nepotřebným statistickým „luxusem“ a nepřináší *ani jediný* závěr. Všechny závěry mají být obsaženy až v dalších sešitech. Za prvé nejsme přesvědčeni, že tyto další sešity vůbec vyjdou, a nemohou o tom být přesvědčeni ani ruští zemstevní statistikové, kteří jsou příliš závislí na policejní zvůli. A za druhé, nebudou-li mnohostranné skupinové a kombinované tabulky podle újezdů prakticky *ověřeny*, nebude nikdy vypracován vědecky plně vyhovující systém souhrnných, skupinových a kombinovaných tabulek podle gubernií.

Zatím musíme konstatovat politováníhodnou skutečnost, že zemstevní statistický sborník, na který bylo vynaloženo obrovské množství práce a který obsahuje mnoho neobyčejně bohatých, cenných a nových (*výsledky zákona z 9. listopadu!*) údajů, ovšem neshrnutých, nesloučených, nerozdělených do skupin a nekombinovaných, má nepatrnou, téměř nulovou vědeckou hodnotu.

Uvedme alespoň některé příklady třídění do skupin, která by mohla a měla být provedena, aby bylo možno využít velice bohatý materiál zemstevní statistiky. Bylo by vhodné rozdělit újezd a gubernii na oblasti podle největšího rozšíření tržní zemědělské výroby různých typů (výroba lihovin z obilí a brambor; prodej mléčných výrobků; lisování oleje; speciální tržní plodiny atd. apod.); pak podle nezemědělské vedlejší výdělečné činnosti a podle odcházení za prací; podle vlivů statkářského hospodářství (zda jsou v okolí velkostatky nebo ne, zda převládá nevolnické hospodářství založené na odpracovávání, robotní, založené na pachtu za polovinu sklizně či na podílném pachtu apod., anebo zda převládá kapitalistické statkářské hospodářství používající námezdní práci); dále podle vyspělosti obchodu a kapitalistického obratu vůbec (velmi

důležité dělení, naléhavě nutné z hlediska základních zásad politické ekonomie a snadno proveditelné, ačkoli se obvykle nedělává: roztrídění vesnic podle vzdálenosti od železnice, od tržišť, obchodních středisek apod.); podle velikosti vesnic (v krasnoslobodském újezdu je v 278 vesnicích asi 30 000 usedlostí, kdežto v 19 největších vesnicích přes 9 000 usedlostí — musí tu být tedy i rozličné podmínky).

Je žádoucí a nutné rozdělovat usedlosti do skupin nejen podle pozemkové držby, ale také podle velikosti osevní plochy (autoři v předmluvě říkají, že rolníci v Penzské gubernii hospodaří „hlavně na vlastní, a nikoli na propachtované půdě“, ale to je příliš povšechné hodnocení, zatímco otázka pachtu má obrovský význam a vyžaduje podrobné zpracování); pak podle velikosti osevní plochy tržních plodin, pokud to lze zjistit a vyčlenit; dále podle „vedlejších výdělečných činností“ (ne v oné primitivní formě, na kterou se statistikové obvykle omezují jako na posměch politické ekonomii a evidují „hospodářství s vedlejší výdělečnou činností“ a bez ní, nýbrž je třeba závazně zjišťovat, jaké je postavení jednotlivců zabývajících se vedlejší výdělečnou činností, tj. hospodářství, z nichž odchází velký, střední nebo malý počet námezdních dělníků za prací, usedlosti s menší a větší vedlejší výrobou, zda najímají malý, střední nebo velký počet dělníků apod.); podle stavů dobytka (což je ve sborníku již částečně provedeno) atd.

Kombinované tabulky, asi tak deset, rozdělující hospodářství (opět jen jako příklad) do deseti skupin podle různých znaků pronikání kapitalismu do zemědělství, by poskytly v předpokládaných 80 sloupcích 8000 nových výpočtů, tj. spotřebovaly by mnohem méně místa než 20 000 nikomu nepotřebných procentuálních podílů pro každou obecinu jednotlivě.

A vědecký význam takových kombinovaných tabulek, které by svou mnohostranností zachycovaly značnou roz-

manitost forem závislosti zemědělství a zemědělce na trhu,
byl obrovský. Lze bez nadsázky říci, že by znamenaly
úplný převrat ve vědě o ekonomice zemědělství.

Prosvěščenije, č. 1
leden 1914
Podepsán V. Iljin

Podle časopisu Prosvěščenije

R E C E N Z E

Exponáty o ochraně práce na Celoruské výstavě o hygieně v Petrohradě roku 1913

Petrohrad 1913, 78 stránek. Cena neuvedena^[270]

Tato neobyčejně užitečná publikace podává stručný přehled o materiálech k otázkám ochrany práce, které byly vystaveny na Celoruské výstavě o hygieně. Přináší množství cenných statistických údajů o mnoha otázkách života dělníků — počet dělníků v některých průmyslových odvětvích, práce žen a dětí, pracovní den a mzdy, hygiena a ochrana práce, nemocnost a úmrtnost dělníků, alkoholismus, pojištění dělníků atd. atd.

Ke knize je přiložen vyčerpávající seznam literatury o ochraně práce.

Nedostatkem publikace je, že v mnoha případech chybějí absolutní čísla (uvedena jsou pouze relativní) a přehledný *věcný* rejstřík, který by umožňoval rychle najít příslušné údaje k jednotlivým otázkám.

Bylo by žádoucí, aby v dalších vydáních byly tyto nedostatky odstraněny. Všichni, kdo mají zájem o dělnickou otázku, všechny odborové, pojišťovací a jiné dělnické organizace budou nepochybně tuto publikaci používat. Při dalších vydáních by se mohla a měla stát systematickým souborem materiálů o pracovní problematice v Rusku.

*Prosvěščeníje, č. 1
leden 1914
Podepsán V. I.*

Podle časopisu Prosvěščeníje

*IV. SJEZD
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE
LOTYŠSKÉHO KRAJE*

13.—26. LEDNA (26. LEDNA—8. ÚNORA) 1914¹¹⁰

*Zpráva a závěrečný projev
poprvé otištěny 14. května a 24. července 1915 lotyšsky
v listu Stradnieks, č. 37 a 63 (Boston)*

*Návrh rezoluce
O vztahu Sociální demokracie Lotyšského kraje k SDDSR
poprvé otištěn (v neúplném znění) roku 1957
v časopisu Voprosy istorii KPSS, č. 3*

*Rusky poprvé,
podle listu Stradnieks
Přeloženo z lotyšštiny*

Podle rukopisu

Z P R Á V A Ú V S D D S R
N A I V . S J E Z D U
S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E
L O T Y Š S K É H O K R A J E

Lenin (zástupce ústředního výboru Sociálně demokratické dělnické strany Ruska). Soudruh Braun říkal, že není třeba hrabat se v makulatuře, ve starých lejstrech. To je správné. Jenomže je přece jen nezbytné vycházet z dokumentů a jiných materiálů. Seznámíme-li se blíže s činností SDDSR za poslední dva roky, zjistíme, že tu existuje likvidátorství, které bránilo obnovení strany. Jestliže se neseznámíme s politickými příčinami rozkolu ve straně, nepochopíme ani nynější chaos. Na nesprávné směry se poukazovalo už na konferenci roku 1908^[223] a později i na plenárním zasedání roku 1910^[193]. Je to jednak oztovismus, který nepochopil novou situaci v Rusku, jednak likvidátorství, které odmítá stranu nebo podceňuje význam ilegální strany. Tyto směry vznikly pod vlivem buržoazie. Likvidátorství je rozšířený jev. Mezi socialisty-revolucionáři (narodniky) se už v roce 1906 vyskytli lidé, kteří se pokoušeli legalizovat stranu. To je politika přizpůsobování, s níž se setkáváme u kadetů. Týmž duch přizpůsobivosti panuje v likvidátorství sociálních demokratů. Jedině v boji proti tomuto likvidátorství lze vytvořit silnou stranu. To konstatovala už jasně konference roku 1908. Strana se po plenárním zasedání rozštěpila. Zahraniční byro ústředního výboru¹¹¹ nesvolalo plenární zasedání a samo sebe zlikvidovalo. Stranu bylo třeba obnovovat v boji proti likvidátorům, a to udělala lednová konference. Schwálila usnesení^[96], že v dělnické kurii je třeba bojovat proti likvidátorům, ale soudruh Braun označil toto usnesení za primitivní. Toto

usnesení je však jen důslednějším závěrem z rezoluce, kterou schválilo plenární zasedání. Lednová konference byla všeobecně odsouzena.

Ale jak to bylo s touto lednovou konferencí doopravdy? Kdyby byla skutečně jenom konferencí rozbíječů, pak by se celá strana měla sjednotit a dokázat, že tato konference nereprezentuje stranu. To se však nestalo. Soudruh Braun řekl: Široké masy nejdou za Leninem. Seriózní člověk však takto nepostupuje; fakta je třeba zkoumat v celé jejich šíři. A o čem hovoří fakta? Byly uveřejněny údaje o výsledcích voleb v dělnické kurii: ve volbách do II. dумы získali bolševici 47% hlasů, ve volbách do III. dумы 50% a ve volbách do IV. dумы 67%. Tato fakta jsou nezvratná a svědčí o tom, že usnesení lednové konference byla správná. To, o čem konference rozhodla, se ve volbách uskutečnilo. Většina uvědomělých dělníků v Rusku jde za bolševiky a to dokazuje, že boj proti likvidátorům byl nezbytný. Teď i legální tisk přiznává, že většina uvědomělých dělníků jde za bolševiky.

Podle slov soudruha Brauna schválila srpnová konference požadavky, které předložil: heslo demokratické republiky, nezbytnost ilegální strany. Proč ale chce v tom případě soudruh Braun odejít z organizačního výboru vytvořeného na této konferenci?^[171] To nesevědí o politické rozvaze a vytrvalosti v politické práci. Soudruh Braun řekl, že nyní existují mezi publicisty pouze jednotliví likvidátoři, ale likvidátorství jako takové neexistuje. Co však dokazuje list Luč svými útoky na ilegální stranu, svým bojem proti stoupencům zachování ilegální strany? Likvidátoři nesplnili, co slíbili soudruhu Braunovi: nepodpořili heslo demokratické republiky ani nezbytnost ilegální strany. Lotyšští chtějí odejít z organizačního výboru. To rovněž dokazuje, že srpnový blok byl pouhou fikcí. Je směšné, a dokonce demagogické hovořit o jednotě s likvidátory do té doby, dokud se nezřeknou nynějších názorů a nebudou zastávat diametrálně (naprosto) odlišná stanoviska. Do té doby,

dokud likvidátorství bude takové, jaké je, není jednota možná. Stoupenci legální strany se nemohou sjednotit se stoupenci ilegální strany. Nyní existují dvě strany, jedna skutečná, druhá fiktivní, pouhý výmysl. Touto fiktivní stranou je skupina intelektuálů, kteří svými útoky proti ilegální straně jen dezorganizují dělníky. List Luč ne-sjednocuje ani všechny publicisty ze srpnového bloku, nýbrž jen likvidátory. Proti likvidátorům je možné jedině bojovat.

„Demagogie“, „jednota“, „rozbíječi“ — to jsou jen silná slova; taková slova dovede opakovat i papoušek. Je však třeba podívat se na fakta. List Pravda sjednotil během roku asi 2000 dělnických skupin, zatímco list Luč jenom 550. Orgán obhajující ilegální stranu získal čtyřikrát více stoupenců než list „všech směrů“. Fakta dokazují, že oni, bolševici, sjednotili většinu ruského dělnictva. Porada svolaná v létě dokázala totéž.^[64]

Lenin je obviňován, že zavinil rozkol ve frakci. Avšak šest poslanců bojovalo proti likvidátorství ve frakci celý rok. Za bolševiky stojí většina, stojí za nimi strana. Frakce se musí podřizovat většině strany, musí vystupovat v souladu se stranou. Jestliže to nedělají, vylučují se ze strany, stavějí se mimo stranu. Všude je to zavedeno tak, že se frakce musí podřizovat usnesením strany. Tak to musí být i v Rusku. Poslanci Státní dumy nejsou nějakí sociálně demokratičtí mluvkové, ale straničtí pracovníci, kteří se musí podřizovat straně.

Všechno, co mluví pro likvidátory, jsou jenom fikce, fráze, nadávky. Co se vlastně stalo po rozkolu frakce? Pro šest poslanců bylo sebráno 6000 podpisů, pro sedm 2000. To si může každý přečíst v tisku. Martov řekl, že sedmu podporují instituce marxistů, ale to jsou instituce, které nezastupují členskou základnu strany a jsou tedy pouhou fikcí.

Bolševici jsou pro jednotu. Ale co je to za lidi, kteří nemohou vstoupit do ilegální strany? Jednota ilegální stra-

ny je nezbytná. Jednota zdola. Avšak proti těm, kdo útočí proti ilegální straně, kdo podceňují význam této strany, proti těm se musí jediné bojovat. Ať se zaručí, že ilegální strana bude nadále nedotknutelná, že heslo demokratické republiky nebude poskvrněno: jediné pak bude možná jednota shora i zdola. Nevím jak mezi primitivy, ale mezi inteligentními lidmi jsou rozbíječi nazýváni ti, kdo neuznávají většinu. Rozbíječi jsou menšina, která se nepodřizuje usnesením většiny.

Z Á V Ě Ř E Č N Ý P R O J E V
 N A I V. S J E Z D U
 S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E
 L O T Y Š S K É H O K R A J E

Lenin. Jsem napadán za „demagogické metody“, za rozkol atd. Ale jak jednali odpůrci? Ti vždycky házejí na bolševiky špínu. Například nepěkná brožura Martova¹¹². Vyslovil jsem jenom svůj názor, že se bolševici zúčastní konference mezinárodního byra. O tom však bude muset rozhodnout ještě ústřední výbor, v němž zasedají dělníci. Oni o tom budou rozhodovat, a ne Lenin. Ti, kdo říkají, že likvidátorství neexistuje, nerespektují sjezd. Už v usneseních strany z roku 1908^[99, 109, 193, 223] se jasně říká, co je to likvidátorství. Tato usnesení nebyla zrušena, musí být respektována. Teď propagují likvidátorské myšlenky listy „srpnového bloku“. Stoupenci organizačního výboru zde tvrdí, že nevystupují proti straně, ale co říká jejich list? A takových příkladů je hodně. I smířlivec An^[48] chtěl vystoupit proti nestranické agitaci, ale redakce trvala na svém^[182]. S těmi, kdo hájí názory listu Luč, se nelze sjednotit. Boj za „otevřenou dělnickou stranu“ je likvidátorství. Na připravovanou konferenci musíme jít nikoli proto, abychom se sjednotili s likvidátory, ale proto, abychom je odhalili a dokázali, že srpnový blok je fikce. Likvidátorský tisk okleštuje hesla, zužuje revoluční taktiku. Likvidátoři nemají žádnou ilegální literaturu, tu mají pouze bolševici. To, že bolševická organizace v Rusku existuje, vidíme z posledního (31.) čísla. Také volby do IV. státní dumy dokázaly, že drtivá většina dělníků je pro bolševiky. To jsou fakta, která si může každý ověřit. Svědčí o tom i materiální podpora listů. Volání po jednotě ještě nic neznamená, je

třeba umět sjednocovat. Bolševici v Rusku sjednotili většinu, kdežto srpnová konference naopak nesjednotila nic. Distančuje se od ní Braun, distancuje se Trockij, „srpnový blok“ se rozpadá. Ani Burjanov nezůstal mezi sedmi poslanci. Aby bylo možné sjednocení, je třeba odsoudit likvidátory.

N Á V R H R E Z O L U C E
O V Z T A H U
S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E
L O T Y Š S K É H O K R A J E
K S D D S R

Ziemclisova rezoluce

1. Sjednocení všech skutečných sociálně demokratických sil a důsledná jednota strany v Rusku jsou absolutně nezbytné — zejména nyní, kdy se boj dělnické třídy stále více rozšiřuje. Tato jednota je možná jenom mezi těmi sociálními demokraty, kteří ve své činnosti uznávají, že

a) SDDSR může v současné situaci existovat pouze ilegálně a že všichni sociální demokraté musí být členy ilegální stranické organizace;

b) sociální demokracie Ruska musí agitovat mezi masami v duchu revolučních požadavků roku 1905, což znamená vyzývat dělníky, aby šli v čele veškerého osvobozenického hnutí a bojovali za novou revoluci.

Sjezd uznává, že v každém městě musí existovat jedna *sjednocená sociálně demokratická organizace*, jejímiž členy mají být dělníci všech národností a která má vyvíjet činnost ve všech jazycích, jimiž mluví místní proletariát. Sjezd vyzývá sociální demokraty všech národností, aby energicky bojovali za skutečnou, pevnou, opravdu proletářskou jednotu, uskutečňovanou zdola dělníky samými.

2. Vnitrostranický boj se v posledních pěti letech soustřeďuje na *likvidátorský směr*. Už na celoruské konferenci roku 1908, ještě než vůbec došlo k roztržkám, se strana usnesla^[233], že za likvidátorství považuje pokusy jisté

části stranické inteligence likvidovat existující organizaci SDDSR a nahradit ji sdružením bez pevné organizace v rámci legality za každou cenu, i kdyby tato legalita měla být vykoupena veřejným odmítnutím programu^[206], taktiky i tradic strany.

Na plenárním zasedání ÚV SDDSR v lednu 1910, kde byly zastoupeny všechny směry a proudy ve straně, celá strana opět *jednomyslně* odsoudila likvidátorství^[193] jako „projev buržoazního vlivu na proletariát“. Tento vliv se projevil v odmítání ilegální sociálně demokratické strany, ve snižování její úlohy a významu, v pokusech zúžit programové i taktické úkoly a hesla revoluční sociální demokracie a tak dále.

Pokus směřlivců sjednotit se s likvidátory za každou cenu (srpnová konference roku 1912) k ničemu nevedl a sjednocovatelé sami zabředli do ideově politické závislosti na likvidátorech.

IV. sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje kategoricky odsuzuje likvidátorský směr a rozhodl se odvolat svého zástupce z organizačního výboru, jenž se nedistancoval od likvidátorů.

3. Aby mohly být realizovány rozsáhlé politické kampaně, ukládá sjezd ústřednímu výboru navázat spojení s těmi organizacemi, jejichž politická linie odpovídá rezolucím schváleným sjezdem.

4. Sjezd vítá iniciativu mezinárodního socialistického byra^[220] zabývat se problematikou sjednocení v sociální demokracii Ruska a ukládá ústřednímu výboru, aby tuto iniciativu všemožně podporoval a obhajoval názory vyjádřené v této rezoluci.

J E N U T N Ý P O V I N N Ý S T Á T N Í J A Z Y K ?

Liberálové se liší od reakcionářů tím, že uznávají právo vyučovat v mateřském jazyce alespoň na *základních* školách. Úplně se však shodují s reakcionáři v názoru, že musí být zaveden povinný státní jazyk.

Co to znamená povinný státní jazyk? Prakticky to, že se jazyk Velkorusů, kteří tvoří *menšinu* obyvatel v Rusku, vnucuje všemu ostatnímu obyvatelstvu Ruska. V každé škole se musí *povinně* vyučovat státnímu jazyku. Veškerá oficiální agenda musí být závazně vyřizována ve státním jazyce, a ne v jazyce místního obyvatelstva.

Čím odůvodňují nutnost povinného státního jazyka strany, které ho obhajují?

„Argumenty“ černosotňovců jsou ovšem stručné: Všechny příslušníky neruských národností je třeba držet zkrátka a nedovolit jim, aby nám „přerostli přes hlavu“. Rusko musí být nedělitelné a všechny národy se musí podřizovat Velkorusům, protože ti prý byli zakladateli a sjednotiteli ruské země. Proto musí jazyk vládnoucí třídy být i povinným státním jazykem. Páni Puriškevičové by dokonce neměli nic ani proti tomu, aby byla úplně zakázána všechna ta „mizerná nářečí“, jimiž mluví skoro 60% obyvatel Ruska, kteří nepatří k Velkorusům.

Stanovisko liberálů je mnohem „kulturnější“ a „delikátnější“. Jsou pro to, aby bylo dovoleno užívat do určité míry mateřský jazyk (například na základní škole). Současně však hájí nutnost povinného státního jazyka. Je to prý nezbytné v zájmu „kultury“, v zájmu „jednotného“ a „nedělitelného“ Ruska atd.

„Státnost znamená upevnění kulturní jednoty... K státní kultuře nutně patří státní jazyk... Základem státnosti je jednota moci a státní jazyk je nástrojem této jednoty. Státní jazyk má stejnou donucovací a obecně závaznou moc jako všechny ostatní formy státnosti...“

Má-li Rusko zůstat jednotné a nedělitelné, je třeba důrazně hájit účelnost ruského spisovného jazyka z hlediska celého státu.“

To je typická filozofie liberála uvažujícího o nutnosti státního jazyka.

Uvedený citát jsme převzali z článku pana S. Patraškina v liberálním listu Děň¹¹³ (č. 7)[⁹²]. Černosotňovský list Novoje vremja za takové myšlenky jejich autorovi pochopitelně vřele poděkoval. Pan Patraškin tu vyslovuje „na-prosto správné myšlenky“, prohlásil Meňšikovův list (č. 13 588)[¹⁶³]. Za tyto velmi „správné“ myšlenky černosotňovci neustále chválí také orgán nacionálních liberálů Russkaja mysl. A proč by je vlastně nechválili, když liberálové pomocí „kulturních“ argumentů propagují to, co se tolik líbí novovremjonovcům?

Ruský jazyk je veliký a bohatý, říkají nám liberálové. A vy opravdu nechcete, aby tento veliký a bohatý jazyk znal každý obyvatel kteréhokoli okrajového území Ruska? Opravdu nevidíte, že ruský jazyk obohatí literaturu jiných národů, že jim přiblíží velké kulturní hodnoty atd.?

To všechno je pravda, páni liberálové, odpovídáme jim. Víme lépe než vy, že jazyk Turgeněva, Tolstého, Dobroljubova a Černyševského je veliký a bohatý. Chceme víc než vy, chceme, aby utlačované třídy všech národů žijících v Rusku navázaly vzájemně co nejtěsnější styky a aby se mezi nimi vytvořila bratrská jednota. A jsme samozřejmě pro to, aby měl každý obyvatel Ruska možnost naučit se velikému ruskému jazyku.

Jenom jedno nechceme: *donucování*. Nehodláme nikoho honit do ráje klackem. Neboť i kdybyste pronesli sebevíc krásných frází o „kultuře“, je *povinný* státní jazyk bezpodmínečně spojen s donucováním a s vnucováním násilí. Domníváme se, že veliký a bohatý ruský jazyk nepotřebuje,

aby se mu vyučovalo *pomocí karabáče*. Jsme přesvědčeni, že rozvoj kapitalismu v Rusku a vůbec celý společenský život vede k vzájemnému sblížení všech národů. Statisíce lidí putují z jednoho konce Ruska na druhý, národnostní složení obyvatelstva je proměnlivé, izolovanost a uzavřenost v rámci vlastního národa musí vymizet. Ti, kdo ve svém životě a při práci potřebují ruský jazyk, se mu naučí i bez karabáče. Avšak donucování (karabáč) povede jen k jednomu: znesnadní velikému a bohatému ruskému jazyku cestu k ostatním národnostním skupinám a hlavně vyhroť nepřátelství, vyvolá spoustu nových třenic, zvýší podrážděnost, vzájemné nepochopení atd.

Kdo to potřebuje? Ruský lid, ruská demokracie to nepotřebuje. Ruský lid neuznává *žádný* národnostní útlak, i kdyby to bylo „v zájmu ruské kultury a státnosti“.

Právě proto ruští marxisté říkají, že je nezbytné *nepřipustit* povinný státní jazyk, obyvatelstvu zajistit školy s vyučováním ve všech místních jazycích a zakotvit do ústavy základní zákon, který by prohlásil jakékoli výsady jednoho národa za neplatné a znemožnil by jakékoli porušování práv národnostní menšiny...^[118]*

Proletarskaja pravda, č. 14 (32)
18. ledna 1914

Podle listu
Proletarskaja pravda

* Viz tento svazek, s. 85. *Red.*

Z P R Á V A
P R O M E Z I N Á R O D N Í
S O C I A L I S T I C K É B Y R O

Soudruhu Huysmansovi

Na Vaši osobní žádost píši za svou osobu tuto stručnou zprávu (bref rapport) a předem se omlouvám za nedostatky této zprávy (rapport) zaviněné velkou časovou tísň. Ústřední výbor naší strany si určitě najde příležitost poslat výkonnému výboru mezinárodního socialistického byra svou oficiální zprávu^[111]* a rovněž opravit případné chyby v mé osobní zprávě.

Co je příčinou neshod (dissentiments) mezi ústředním výborem naší strany a *organizačním výborem*? Tak zní otázka. Neshody lze shrnout do těchto šesti bodů.

I

Sociálně demokratická dělnická strana Ruska byla založena v roce 1898 jako *ilegální* strana a *vždy* takovou byla. Ani dnes nemůže naše strana existovat jinak než ilegálně, protože v Rusku nebyla legalizována dokonce ani strana umírněných liberálů.

Před revolucí roku 1905 v Rusku však vydávali liberálové v zahraničí svůj ilegální orgán¹¹⁴. Po porážce revoluce

* Viz Spisy 20, Praha 1959, s. 237–240. *Red.*

se od ní liberálové odvrátili a rozhořčeně odmítají myšlenku ilegálního tisku. A tu po revoluci vzniká v oportunistickém křídle naší strany myšlenka zřít se ilegální strany, *likvidovat* ji (odtud název „*likvidátoři*“), *nahradit* ji legální („otevřenou“) stranou.

Celá naše strana likvidátorství dvakrát, v roce 1908^[223] a v roce 1910^[193] — *oficiálně* a jednoznačně odsoudila. Tento rozpor je absolutně nesmiřitelný. Nelze obnovovat a budovat ilegální stranu společně s těmi, kdo v ni nevěří a vůbec ji budovat nechťejí.

Organizační výbor a srpnová konference r. 1912 ^[171, 172], která jej zvolila, *slovy* ilegální stranu uznávají. *Ve skutečnosti* však list likvidátorů v Rusku (Luč a Novaja rabočaja gazeta v letech 1912—1913) po usneseních srpnové konference nadále v legálním tisku proti existenci ilegální strany *útočil* (četné články od L. S., F. D., Zasuličové aj.).

Rozděluje nás tedy skutečnost, že organizační výbor je pouhou fikcí, neboť slovy se sice k likvidátorství nehlásí, ale ve skutečnosti skupinu likvidátorů v Rusku kryje a staví ji do lepšího světla.

Rozděluje nás to, že organizační výbor nechce (a nemůže, neboť je proti skupině likvidátorů bezmocný) rozhodně a s definitivní platností likvidátorství odsoudit.

Ilegální stranu nemůžeme budovat jinak než v boji s lidmi, kteří proti ní v legálním tisku útočí. V Rusku nyní vycházejí (od roku 1912) *dva* dělnické deníky v Petrohradě: jeden plní a realizuje usnesení ilegální strany (Pravda); druhý (Luč a Novaja rabočaja gazeta) proti ilegální straně útočí, vysmívá se jí a snaží se dělníkům namluvit, že je zbytečná. Dokud tento list skupiny likvidátorů od základu nezmění svou orientaci nebo dokud jej organizační výbor rozhodně neodsoudí, nepřeruší s ním spojení, není možná jednota ilegální strany se skupinou, která bojuje proti existenci ilegální strany.

Likvidátory a nás rozdělují tytéž názorové neshody, které všude rozdělují reformisty a revolucionáře. U nás však tyto neshody obzvláště zostřuje a vyhrocuje až k nesmiřitelnosti okolnost, že likvidátoři v legálním tisku bojují proti revolučním heslům. Není možná jednota se skupinou, která například v legálním tisku prohlašuje, že heslo republika nebo konfiskace statkářské půdy není vhodné pro agitaci mezi masami^[84]. V legálním tisku nemůžeme vyvracet propagandu, která objektivně znamená zradu socialismu a přechod k ústupkům liberalismu a monarchii.

Ruská monarchie je taková, že bude zapotřebí ještě několika revolucí, aby si ruští carové osvojili konstitucionalismus.

Není možná jednota naší ilegální strany, která ilegálně organizuje revoluční stávky a demonstrace, se skupinou publicistů, kteří nazývají v legálním tisku stávkové hnutí „stávkovým hazardem“^[265].

I I I

Rozděluje nás národnostní otázka a ta je v Rusku velmi palčivá. Program naší strany^[203] rozhodně neuznává takzvanou „exteritoriální národnostní autonomii“. Obhajovat ji znamená ve skutečnosti totéž co hlásat rafinovaný buržoazní nacionalismus. Avšak srpnová konference likvidátorů (roku 1912) program strany přímo porušila a tuto „exteritoriální národnostní autonomii“^[140] uznala. Soudruh Plechanov, zastávající neutrální pozici mezi ústředním výborem a organizačním výborem, proti tomuto porušení programu protestoval a nazval je přízrakovým socialismem nacionalismu.^[186]

Rozděluje nás to, že organizační výbor nechce odvolat své usnesení porušující program naší strany.

I V

Rozděluje nás dále národnostní otázka, pokud jde o organizační záležitosti. Kodaňský kongres přímo odsoudil oddělování odborů podle národností.^[282] A zkušenosti Rakouska ukázaly, že v tomto ohledu nelze dělat rozdíl mezi odbory a politickou stranou proletariátu.

Naše strana vždycky hájila názor, že sociálně demokratická strana musí mít jednotnou, internacionální organizaci. V roce 1908, před rozkolem, opakovala strana požadavek, aby se sloučily všechny národní sociálně demokratické organizace působící v místech^[170].

Nás a Bund, samostatnou organizaci židovských dělníků, která podporuje organizační výbor, rozděluje skutečnost, že Bund bez ohledu na usnesení strany rozhodně odmítá vyhlásit zásadu jednoty všech národních organizací působících v jednom místě a toto sjednocení prakticky uskutečnit.

Je třeba zdůraznit, že Bund odmítá takové sjednocení nejen s organizacemi podléhajícími našemu ústřednímu výboru, ale i s lotyšskou sociálně demokratickou stranou, s Polskou sociální demokracií i s Polskou socialistickou stranou-levicí. Proto protestujeme, když se Bund vydává za sjednotitele, a prohlašujeme, že rozbíječem je právě Bund, neboť neprosazuje internacionální jednotu sociálně demokratických dělníků v místních organizacích.

V

Rozděluje nás to, že organizační výbor obhájuje spojení likvidátorů a Bundu s PSS-levicí^[167], která není stranou sociálně demokratického typu — *proti* vůli obou částí polské sociální demokracie.

Polská sociální demokracie patřila k naší straně již od let 1906—1907.

PSS-levice k naší straně nepatřila *nikdy*.

Organizační výbor se dopouští nehorázného rozbíječství, když uzavírá spojenectví s PSS *proti* vůli obou částí polské sociální demokracie.

Organizační výbor a jeho stoupenci z řad poslanců dumy se dopouštějí nehorázného rozbíječství, když přes oficiální protesty obou částí polské sociální demokracie přijímají do sociálně demokratické frakce v dumě člena PSS Jagieła, který není sociálním demokratem.

Nás a organizační výbor rozděluje to, že organizační výbor nechce toto rozbíječské spojenectví s PSS-levicí odsoudit a zrušit.

V I

A konečně nás a organizační výbor i mnoho zahraničních skupin a fiktivních organizací rozděluje skutečnost, že naši odpůrci nehodlají otevřeně, loajálně a bezvýhradně uznat, že naši stranu podporuje převážná většina uvědomělých dělníků v Rusku.

Této skutečnosti přikládáme obrovský význam, neboť v zahraničí jsou často na základě neopodstatněných, přesných a ověřitelných údajů nepodložených prohlášení šířeny nehorázné nepravdy o situaci v Rusku.

Buď — anebo: buď si naši odpůrci uvědomují nesmiřitelné rozpory, které mezi námi jsou (pak jsou jejich řeči o jednotě pokrytectvím), nebo nesmiřitelné rozpory nevidí (a pak musí loajálně uznat, nechtějí-li být považováni za rozbíječe, naši nespornou většinu).

Kterými přístupnými a ověřitelnými fakty lze *dokázat*, na čí straně je skutečná většina uvědomělých a organizovaných sociálně demokratických dělníků v Rusku?

Za první volbami do Státní dumy.

Za druhé údaje z obou sociálně demokratických listů za celý rok 1912 a za téměř celý rok 1913.

Обедение (29)
за 2 года управлене
Совскимъ рабамъ
ср. зрѣнъ в Россіи,
на являеи пред-
ставіе прикратъ каві
организационной
методъ. Озвучиваю
коро на то время.

Кто прикратъ
вещавому кар-
тинѣ, того на обви-
неніи в расквѣтѣ,

30

если он не
превратит приказы
каким-либо организа-
ционной целью, подде-
ржанной Демократиче-
ским союзом и всей
большинством социа-
листских рабочих.

Мамв мой
красный горюха.
А с. урн. Н. Ленин.
В. Лунач.
Орловск 31 I - 1 II. 1914.

Není těžké pochopit, že jedině petrohradské deníky přinášejí už dva roky seriózní materiál o našich sporných otázkách.

Za třetí údají o veřejných prohlášeních ruských dělníků (v *obou* listech) ve prospěch jedné či druhé ze dvou sociálně demokratických frakcí v dumě.

Všechny tyto troje údaje jsou obsaženy v oficiální zprávě našeho ústředního výboru pro mezinárodní socialistické byro (zasedání 14. prosince 1913). Stručně je zopakují:

Za první. Ve volbách do II. dumy (1907) měli „bolševici“ (tj. naši stoupenci) 47% všech poslanců za dělnickou kurii; v III. dumě (1907—1912) 50% a ve IV. dumě 67%.

Za druhé. Za 21 měsíců, od 1. ledna 1912 do 1. října 1913, byly v *obou* petrohradských dělnických listech uveřejněny zprávy o sbírkách dělnických skupin — 556 skupin pro likvidátory a *všechny* jejich spojence, 2181 skupin pro naši stranu.

Za třetí. Pro naši frakci v dumě (až do 20. listopadu 1913) se *svými podpisy* vyslovilo 4850 dělníků, zatímco 2539 bylo pro likvidátory (a všechny jejich spojence, Bund, Kavkazany atd. atd.).

Tyto přesné a ověřitelné údaje ukazují, že jsme za dva roky přes nepředstavitelné obtíže ilegální strany v Rusku *sjednotili převážnou většinu* sociálně demokratických dělnických skupin v zemi.

(Naše převaha ve vydávání ilegální literatury a v organizování ilegálních, důsledně stranických konferencí je ještě větší.)

Protože jsme za dva roky sjednotili obrovskou většinu dělníků ze sociálně demokratických skupin v Rusku, žádáme, aby byla uznána naše organizační metoda. Ustoupit od ní nemůžeme.

Kdo uznává ilegální stranu a nechce uznat naši organizační metodu, potvrzenou dvouletými zkušenostmi i vůlí

většiny uvědomělých dělníků, toho obviňujeme z rozbíječství.

To je má stručná zpráva.

Se sociálně demokratickým pozdravem
N. Lenin

Brusel 31. 1.—1. 2. 1914

*Poprvé uveřejněno roku 1924
v časopisu
Proletarskaja revoljucija, č. 3*

Podle rukopisu

JAK LIBERÁLOVÉ DEMORALIZUJÍ DĚLNÍKY

Bojkot, anebo přesněji kousavé radikální žvanění, které se stále více stává jedinou náplní likvidátorských výplodů, často odvádí pozornost čtenářů od *podstaty* likvidátorské propagandy. A liberálním dělnickým politikům jde právě o to, aby lidé s halasnými, zvučnými a oslňujícími všeobecnými radikálními frázemi nepozorovaně spolkli i nechutné buržoazní výpady *proti* marxistické organizaci.

Uvědomělé dělníky však neoklame halas bezvýznamných „politických kampaní“, které rozpoutávají rozbíječi dělnické organizace. Uvědomělí dělníci si u každého tiskového orgánu především a nejvíce cení jeho zásadovosti. Čemu ve skutečnosti tito rozbíječi učí dělníky pod rouškou „opozičních“ výpadů a pokřiku, pod rouškou obhajoby dělnických zájmů? To je pro myslícího dělníka ta nejdůležitější, nejzásadnější a vlastně jediná podstatná otázka. Neboť myslící dělník ví, že nejnebezpečnější rádci jsou právě ti liberální přátelé dělníků, kteří se nabízejí, že budou hájit jejich zájmy, ale ve skutečnosti rozbíjejí třídní samostatnost proletariátu i jeho organizaci.

Proto je naší přímou povinností otevřít dělníkům oči, aby viděli, jak ji likvidátoři rozbíjejí. Vezměte například novoroční programový úvodník likvidátorského orgánu^[164]. Píše se v něm:

„Dělnická třída spěje k legálně působící politické straně proletariátu, dostatečně silné a široké, aby ji žádný politický režim nemohl zbavit všech práv a možností vykonávat své normální funkce politického vůdce.“

Tady máte „normální“ liberální žvanění v celé jeho kráse!

Každý rozumný liberál bude ochotně hlasovat oběma rukama pro tuto výtečnou formulaci, jíž likvidátorský list *zastírá* skutečnost, že „spěje“ a směřuje k rozbití všeho, na co proletariát za poslední dvě desetiletí vynaložil takové úsilí při sjednocování v duchu marxismu.

A dál se píše ještě otevřeněji:

„Cesta k legálně působící politické straně je zároveň cestou k jednotě ve straně.“

Nesčetněkrát, v těch nejoficiálnějších a nejslavnostnějších prohlášeních bylo už v roce 1908^[223], už v roce 1910^[193] řečeno, že takové řeči znamenají zřící se minulosti, zlikvidovat ji. A páni likvidátoři se nestydí zpívat dál svou písničku a doufají, že voláním po „jednotě“ přece jen oklamou některé zvláště zaostalé lidi.

Zrádci celé marxistické minulosti se svým voláním po „legální straně“ — a „jednota“!... Vždyť to je výsměch uvědomělým dělníkům! Vždyť to je výsměch dokonce i srpnové konferenci z roku 1912, na níž hrstka naivních lidí likvidátorům uvěřila, že se zříkají hanebného liberálního hesla legální strany^[173].

Ale podstata je právě v tom, že onen spolek liberálních pisálků, všichni ti pánové F. D., Gammové, L. M., Em-El, Rakitinové aj. aj. ve *svém* liberálním boji za rozbití marxistické organizace ignorují rezoluce z roku 1908 a 1910 a snaží se oklamat neuvědomělé dělníky. Doufají, že se ještě najdou zaostalí lidé, kteří uvěří slibům o „legální straně“ a nepochopí, že je to jen odrůda liberálního boje proti existenci skutečné marxistické organizace! A dokud takoví zaostalí lidé existují, dotud bude hrstka liberálních pisálků, likvidujících minulost, pokračovat ve své špinavé práci, i když se jí bude neustále opakovat, že „jednota“ s těmito rozbíječi a dezorganizátory je nesmysl a podvod.

Novoroční úvodníkář likvidátorského listu vůbec není ojedinelý. Následují ho všichni likvidátoři, například pan P. Karpov v 5. (123.) čísle listu *Novaja rabočaja gazeta*, který ujišťuje, že

„překonávání (všech překážek, které se stavějí do cesty svolávání dělnických sjezdů) není nic jiného než právě ten nejopravdovější boj za svobodu shromažďování, tj. za legálnost dělnického hnutí, což těsně souvisí s bojem za legální existenci dělnické sociálně demokratické strany“.[75]

Žádný liberál a dokonce ani žádný okfabrista neodepře své sympatie boji za legálnost dělnického hnutí! Žádný liberál neřekne slovo proti „legální straně“, naopak, ještě její propagátory podpoří jako své nejlepší pomocníky při balamucení dělníků.

Považujeme za svou povinnost neúnavně opakovat uvědomělým dělníkům: Propagování legální dělnické strany je pouhé liberální žvanění, které demoralizuje dělníky a rozbíjí marxistickou organizaci. Její existence a rozvoj *nejsou možné* bez rozhodného a nemilosrdného boje proti lidem, jejichž veškeré úsilí je zaměřeno na likvidaci onoho marxistického organismu, do něhož rozmach posledních dvou let vlil novou zdravou mizu.

Puť pravdy, č. 9
31. ledna 1914
Podepsán K. T.

Podle listu Puť pravdy

Ve svém dopise uveřejněném v 16. čísle listu Novaja rabočaja gazeta zatajil A. Bogdanov^[3] hlavní příčinu svého rozchodu s listem Pravda.

Příčinou je to, že A. Bogdanov je už dlouhá léta odpůrcem marxistické filozofie a obhajuje buržoazně idealistické názory proti Marxovu a Engelsovu materialismu.

Proto marxisté-bolševici považovali už před několika lety za svou povinnost proti Bogdanovovi vystoupit^[108]. Proto také vedou proti Bogdanovovi boj v tisku marxistě-menševici v osobě G. V. Plechanova. A konečně proto došlo k roztržce Bogdanova i s takzvanou skupinou Vperjod.

Hned od počátku Bogdanovovy spolupráce v listu Pravda jsme skutečně pochybovali o tom, že by dokázal nepřenést svůj boj proti marxistické filozofii na stránky dělnického listu. A. Bogdanov také naše obavy bohužel velmi brzy potvrdil. Otiskl v listu Pravda několik populárních článků na neškodná témata, krátce nato však poslal redakci článek nazvaný Ideologie, v němž zahájil nanejvýš „populární“ formou boj proti marxistické filozofii. *Redakce odmítla tento protimarxistický článek otisknout. A to právě bylo příčinou konfliktu.*

Radíme A. Bogdanovovi, aby místo stížností na „rodin-kaření“ *tento* článek nazvaný Ideologie *uveřejnil* (likvidátorský list samozřejmě neodepře protimarxistickému článku své pohostinství). A pak všichni marxisté uvidí, v čem tkví skutečné rozpory mezi námi a Bogdanovem, o nichž ve svém obsáhlém dopise neřekl *ani slovo*.

Domníváme se, že dělníci založili svůj list proto, aby *obhajoval* marxismus, a ne aby se v něm marxismus překrucoval v duchu buržoazních „vědců“.

Jsme také velmi rádi, že A. Bogdanov znovu připomněl svůj článek o skupině Vperjod, který uveřejnil v létě v listu Pravda[4]. Když si to A. Bogdanov tolik přeje, dostane (v časopisu Prosvěščenije) velice podrobné vysvětlení[95], kolik nepravdy bylo v tomto článku a jak obrovskou škodu způsobila tato skupina dobrodruhů¹¹⁶ dělnickému hnutí v Rusku.

Put pravdy, č. 9
31. ledna 1914

Podle listu Put pravdy

VŮDCE LIKVIDÁTORŮ O LIKVIDÁTORSKÝCH PODMÍNKÁCH „JEDNOTY“

Každá krize jakéhokoli hnutí, každý mezník v něm bývá zvlášť zajímavý (a pro účastníky hnutí zvlášť užitečný) tím, že se zároveň výrazně a zřetelně projevují základní tendence a základní zákony hnutí.

Rozhodnutí mezinárodního socialistického byra^[220] zorganizovat „výměnu názorů“ mezi všemi skupinami dělnického hnutí v Rusku znamená rovněž určitou krizi neboli mezník hnutí. „Loajální“ — podle slov rezoluce mezinárodního socialistického byra —, tj. upřímná „výměna názorů“ před autoritativním kolegiem je nesporně užitečná, neboť přiměje *všechny*, aby se lépe a důkladněji zamysleli *nad vývojem* dělnického hnutí v Rusku.

Musíme být obzvlášť a mimořádně vděční známému vůdci likvidátorů panu F. D.^[35], že *sám* podal v 108. čísle listu Novaja rabočaja gazeta pozoruhodně cenný výklad vlastních názorů na „sjednocení“, jen lehce zahalený závojem konvence a stydlivosti. Srdečný dík panu F. D.! Je mnohem příjemnější mluvit *přímo* s protivníkem než s popletenými nebo nemohoucími prostředníky apod.!

Pan F. D. s velmi chvályhodnou otevřeností vykládá a porovnává *dva* názory na sjednocení: jeden, „hluboce mylný“, zavrhuje; druhý schvaluje a prosazuje.

První názor vykládá sám pan F. D. těmito slovy:

„Lze uvažovat takto: Rozpory mezi sociálně demokratickými směry v Rusku jsou nepodstatné. A protože jsou nepodstatné, je třeba za pomoci internacionály vymyslet nějakou *organizační formu* sjednocení, ať už federaci, nebo určité normy, omezení pravomoci každé většiny. Bude-li nalezena nějaká přijatelná *vnější forma* „jednoty“, „vymizí“ nepodstatné rozpory samy, snášenlivost se časem dostaví!“

Tento názor označuje pan F. D. za „hluboce mylný“, ale z nějakého důvodu nejmenuje jeho přívržence (Tročského, Kautského a vůbec všechny „smířlivce“). Závoj konvence či stydlivosti zřejmě zabránil panu F. D. uvést všeobecně známá jména přívrženců této „hluboce mylné“ myšlenky! Avšak zatajování pravdy *ve skutečnosti* prospívá jen nepřátelům dělnické třídy!

Názory smířlivců jsou tedy „hluboce mylné“. Proč?

Pan F. D. si při odpovědi na tuto otázku halí svou cudnou líc do trojitého závoje. „Dojde k výbuchu,“ říká, „povede to k rozpadu, *ať jsou neshody velké či malé!*“

Tato věta, kterou zdůrazňujeme, pana F. D. dokonale prozrazuje. Šídlo neutajíš ani v pytli, natož v „závoji“!

Při vaší velké otevřenosti, pane F. D., jsou drobné vytáčky zbytečné a směšné. Buď — anebo: neshody jsou *nepodstatné*, nebo *nejsou nepodstatné*. Vyjádřete se přímo! Jiná alternativa neexistuje, neboť jde právě o to, zda je *jednota možná* (ano, je možná, jsou-li neshody nepodstatné nebo malé), či není-li možná (*ne, není možná, jestliže neshody nejsou „nepodstatné“*).

Poněvadž pan F. D. zavrhl názor, že neshody jsou „nepodstatné“, přiznal *tím*, že jsou to neshody podstatné. Báł se to ale říci přímo (co by tomu řeklo sedm poslanců? Co by tomu řekl Tročkij, bundovci, An a všichni smířlivci?). Pokusil se zahalit svou odpověď do sáhodlouhých a strašlivě nudných úvah *o druhém* názoru na jednotu.

Avšak ani v těchto dlouhých úvahách není těžké vystihnout stručnou podstatu věci:

„Tato platforma (tj. platforma žádoucí a přijatelná pro pana F. D.) musí zajistit *neleninovicům* všemožně v rámci jednotné sociální demokracie propagovat legální existenci sociální demokracie a bojovat za ni.“

Stačí! Úplně stačí, pane F. D.! V tom je podstata věci, to není fráze, deklamování.

Zajistit likvidátorům plnou možnost bojovat proti ilegální organizaci, to je jádro „platformy“ pana F. D., neboť

každý velmi dobře chápe, že fíkovým listem „boje za legální existenci“ hodlají zahalit všem dělníkům dávno známý boj proti „ilegální organizaci“.

V tom je tedy podstata věci, a všichni ti Tročtí, Anové, bundovci, smířlivci, stoupecni sedmy apod., to všechno jsou hodní lidé, ale politicky úplné nuly. Podstata věci je ve skupině pana F. D., ve „staré“ likvidátorské skupině.

Rozpory mezi marxistickou organizací a touto skupinou jsou naprosto nesmiřitelné, neboť nemůže být ani řeč o dohodě (o jednotě ani nemluvě) nejen s odpůrci „ilegální organizace“, ale ani s těmi, kdo mají v tomto směru pochybnosti. Dělníci dávno pochopili, o co jde pánům likvidátorům, a proto je zbavili funkcí ve všech oblastech činnosti dělnického hnutí.

Byly doby, kdy marxistická organizace likvidátory odsuzovala (1908—1909). Tyto doby už dávno minuly. Byly doby, kdy marxistická organizace slibovala odpuštění a smír všem, kdo jsou ochotni zřít se likvidátorství (1910 až 1911). Tyto doby dávno minuly. Byly doby, kdy marxistická organizace obnovovala svou organizaci v opozici proti likvidátorům (1912—1913). Také tyto doby už minuly. Nastala nová doba, kdy marxistická organizace získala převážnou většinu uvědomělých dělníků proti všem likvidátorům a jejich spojencům.

Důkazem jsou zcela nesporná fakta. Oproti 47% mandátů získaným bolševiky v dělnické kurii ve volbách do II. dумы dostali ve volbách do III. dумы 50% a ve volbách do IV. dумы (podzim 1912) 67% mandátů. Za 21 měsíců, od 1. ledna 1912 do 1. října 1913, sjednotila strana dva tisíce dělnických skupin, kdežto likvidátoři se všemi svými spojenci jen půl tisíce. Pan F. D. a jeho přátelé se nejen nepokusili tato nesporná fakta vyvrátit, ale sami ústy pana Rakitina v časopisu Naša zarja^[84] přiznali, že dělnické masy hlasují pro bolševiky.

Je jasné, že ten, kdo marxistické organizaci navrhuje „platformu“, jež dává likvidátorům „plnou možnost“

tuto organizaci zlikvidovat, ten, kdo „ve jménu jednoty“ nehodlá uznat či respektovat vůli obrovské většiny uvědomělých dělníků, se „jednotě“ jen vysmívá.

Chcete jednotu? Zřekněte se bezvýhradně likvidátorství, „boje za legální existenci“, podřídte se loajálně většině. Nechcete? Jak tedy myslíte, ale pak nenaříkejte, zůstanete-li za několik měsíců docela bez dělníků, stanou-li se z vás příslušníci inteligence stojící už ne „na okraji strany“, ale „na okraji kadetů“.

Puť pravdy, č. 12

Podle listu Puť pravdy

4. února 1914

Podepsán K. T.

K D Ě J I N Á M
N Á R O D N O S T N Í H O
P R O G R A M U
V R A K O U S K U A R U S K U

V Rakousku byl národnostní program sociální demokracie projednán a schválen na sjezdu v Brně roku 1899^[296]. Mimořádně často se setkáváme s mylným názorem, že na tomto sjezdu byla schválena takzvaná „kulturně národnostní autonomie“. Právě naopak. Ta byla na tomto sjezdu *jednomyslně zamítnuta*.

Jihoslovanští sociální demokraté předložili brněnskému sjezdu (viz oficiální protokol v němčině, s. XV) takto zformulovaný program kulturně národnostní autonomie^[297]:

(Článek 2) „Každý národ žijící v Rakousku, bez ohledu na území obývané jeho příslušníky, tvoří autonomní skupinu, která spravuje naprosto samostatně všechny své národní (jazykové i kulturní) záležitosti.“

Slova, která jsme podtrhli, vyjadřují zvláště jasně *podstatu* „kulturně národnostní autonomie“ (nazývané jinak také *exteritoriální*): stát má zakotvit v ústavě rozhraničení národů ve školství apod., přičemž se každý může svobodně přihlásit ke kterémukoli národu.

Tento program obhajovali na sjezdu Kristan i vlivný Ellenbogen. Potom však byl stažen z pořadu jednání. Nedostal ani jediný hlas. Vůdce strany Viktor Adler řekl: „Pochybuji, že by dnes někdo pokládal tento plán za prakticky uskutečnitelný“ (protokol, s. 82).

Jednu ze zásadních námitek vyslovil Preussler: „Návrhy soudruhů Kristana a Ellenboga by vedly k tomu, že by se natrvalo upevnil šovinismus a byl by zavlečen i do té nejmenší obce, do nejmenší skupiny“ (tamtéž, s. 92).

Ve 3. článku programu schváleného brněnským sjezdem se praví:

„Všechny samosprávné *oblasti* jednoho a téhož národa tvoří národnostně jednotný svaz, který řeší své národní záležitosti úplně autonomně.“

To je *teritorialistický* program, který proto *přímo vylučuje* například *židovskou* kulturně národnostní autonomii. Hlavní teoretik „kulturně národnostní autonomie“ Otto Bauer věnoval *zvláštní kapitolu* své knihy (z roku 1907)[²⁷⁴] dokazování, že nelze žádat „kulturně národnostní autonomii“ pro Židy.

K tomu poznamenáváme, že marxisté jsou pro úplnou svobodu vytváření svazů, tedy i svazů jakýchkoli národnostních oblastí (újezdů, volostí, vesnic apod.); aby však *byly* jednotné *národnostní svazy* ve státě *zakotveny* v zákonech pro tento stát, s tím sociální demokraté naprosto nemohou souhlasit.

V Rusku právě *všechny* židovské buržoazní strany (a také Bund, který jim fakticky přísluhuje) *přijaly* program „exteriitoriální (kulturně národnostní) autonomie“, který všichni teoretikové v Rakousku i sjezd rakouských sociálních demokratů zamítli!!

Tento fakt, který se bundovci snažili často a ze zcela pochopitelného důvodu popírat, lze snadno ověřit ve známé knize *Formy národnostního hnutí* (Petrohrad 1910)[²⁶⁰], viz rovněž *Prosvěščení*, 1913, č. 3[^{62, 245}].

Tento fakt jasně ukazuje, jak zaostalejší a maloburžoaznější struktura společnosti Ruska způsobila, že se část marxistů mnohem více infikovala buržoazním nacionalismem.

Nacionalistické kolísání Bundu oficiálně a kategoricky odsoudil už *druhý* sjezd (roku 1903)[²²], který *přímo zamítl* pozměňovací návrh bundovce Goldblata na „vytvoření institucí, které by zaručovaly svobodný rozvoj národností“ (což je opis výrazu „kulturně národnostní autonomie“).

Když roku 1912 na srpnové konferenci likvidátorů

kavkazští menševici — kteří do té doby deset let rozhodně bojovali proti Bundu — sami zabředli pod vlivem celého *nacionalistického* ovzduší kontrarevoluce do nacionalismu, neodsoudili je *ani zdaleka jenom sami* bolševici. Rozhodně je odsoudil i menševik Plechanov, když nazval jejich usnesení „přízřusobováním socialismu nacionalismu“.

„Když kavkazští soudruzi začali mluvit o kulturní autonomii místo o autonomii politické,“ napsal Plechanov, „dokázali tím jen to, jak nerozumně se podřizují hegemonii Bundu.“^[189]

„Kulturně národnostní autonomii“ schválila kromě židovských buržoazních stran, Bundu a likvidátorů^[190] pouze konference levicově narodnický orientovaných maloburžoazních nacionálních stran^[217]. Avšak i zde schválily tento program 4 strany (Serp — Socialistická židovská dělnická strana, Běloruská hromada, Dašnakuthjun a gruzínští socialisté-federalisté¹¹⁶), zatímco dvě největší strany *se zdržely hlasování*: hlasování se zdrželi jak ruští levicově orientovaní narodníci, tak polští „fraci“ (PSS)!

Zejména ruští levicoví narodníci se vyslovovali proti *vnuceným* státoprávně zakotveným národnostním svazům v pověstném bundovském plánu.

Z tohoto stručného pohledu do historie je zřejmé, proč únorová^[98, 101] i letní^[118] porada marxistů v roce 1913 kategoricky odsoudily maloburžoazní a nacionalistickou myšlenku „kulturně národnostní autonomie“.*

Puť pravdy, č. 13
5. února 1914
Podepsán M.

Podle listu Puť pravdy

* Viz Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 282—283, 287—289 a tento svazek, s. 86. *Red.*

UROZENÝ
LIBERÁLNÍ STATKÁŘ
O „NOVÉM
ZEMSTEVNÍM RUSKU“

Kvůli halasným otřepaným liberálním frázím se u nás velmi často zapomíná na skutečný třídní postoj opravdových „vládců“ liberální strany. Kníže Jevgenij Trubeckoj v 12. čísle časopisu *Russkaja mysl*^[254] tento postoj znamenitě odhaluje; ukazuje totiž názorně, jak dalece se u nás už ve všech závažných otázkách sblížili liberální statkáři Trubečtí a pravicoví statkáři Puriškevičové.

Jednou z takových velice závažných otázek je Stolypinova agrární politika. Urozený liberální statkář o ní říká:

„Od chvíle, kdy se Stolypin stal předsedou vlády, je všechna její péče o vesnici motivována převážně dvěma pohnutkami: strachem z pugačovštiny, která způsobila tolik neštěstí v roce 1905, a snahou vytvořit jako protiváhu pugačovštiny nový typ rolníka, který by byl zámožný, a proto by si vážil vlastnictví a nepodléhal revoluční propagandě...“

Už slovem „pugačovština“* náš liberál prozrazuje, že ve všem souhlasí s Puriškeviči. Rozdíl je jen v tom, že Puriškevičové pronášejí toto slovo se zaťatými zuby a provádějí je výhrůžkami, kdežto Trubečtí na způsob Manilova medově, něžně, s frázemi o kultuře, s odporně pokryteckými řečmi o „nové rolnické pospolitosti“ a „demokratické vesnici“, s dojemnými řečmi o věcech božích.

Nová agrární politika umožňuje rolnické buržoazii rozvíjet se mnohem rychleji než dříve. To je nesporné. Rolnická buržoazie se musí v Rusku nutně rozvíjet za

* Pugačov — vůdce největšího protifeudálního povstání v 18. stol. v Rusku. *Čes. red.*

každého politického a za každého agrárního zřízení, neboť Rusko je kapitalistická země, plně zapojená do dynamiky světového kapitalismu. Liberální knížítko by to vědělo, kdyby mělo alespoň elementární znalosti o „základních principech marxismu“, o nichž mluví s nesmírně velkým sebevědomím a se stejně velkým ignorantstvím. Knížítko se však ze všech sil snaží znejasnit stěžejní otázku, jak se rozvíjí kapitalismus tam, kde *nej*sou všelijací Puriškevičové a kde svrchovanou moc *má* jejich třída. Knížítko se rozplývá nadšením nad úspěchy družstev a pěstováním pícnin, nad „vzestupem blahobytu“, ale ani slůvkem se nezmiňuje o drahotě, ani o masovém ožebračování rolníků, ani o jejich zoufalé bídě a hladu, ani o odpracovávání apod. Z „rolníků se stává buržoazie“, to knížítko vidí a je tím nadšeno, ale to, že se stávají námezdními dělníky a že se zachovává nevolnická závislost, to náš liberální statkář vidět nechce.

„Intelligence přišla do styku se širokými rolnickými masami už v roce 1905,“ píše, „ale tehdy měl tento styk docela jiný charakter, destruktivní, a ne konstruktivní. Tehdy se spojovali jen proto, aby společně rozbili staré formy života, a proto bylo toto spojení jen povrchní. Demagogický inteligent nevnášel do rolníkova vědomí a jeho života své vlastní myšlenky, spíše se sám řídil instinkty lidových mas, pochleboval jim a přizpůsoboval jim svůj stranický program a taktiku.“

To jsou známé řeči Puriškevičů! Malý příklad: Jestliže se na 2000 děsjatinách půdy pánů Trubeckých zřídí 80 rolnických chutorů po 25 děsjatinách, bude to „destruktivní“; jestliže se však zřídí deset či dvacet podobných chutorů na půdě ožebračených občinových rolníků, bude to „konstruktivní“. Že je to tak, urozený kníže? A nezdá se vám, že v prvním případě by Rusko bylo skutečně „buržoazně demokratické“, zatímco v druhém případě zůstane na dlouhá desetiletí v zajetí Puriškevičů?

Avšak ve snaze vyhnout se nepříjemným otázkám ujišťuje liberální kníže čtenáře, že velcí pozemkoví vlastníci rozprodávají půdu, a proto „brzy, velmi brzy“ definitivně vymizí.

„Jestliže vláda svými opatřeními budoucí revoluci příliš neurychlí, pak otázka ‚nuceného zcizení‘ přestane být v okamžiku revoluce vůbec otázkou, neboť už téměř nebude co zcizovat.“

Podle poslední statistiky ministerstva vnitra¹¹⁷ vlastnilo v roce 1905 30 000 statkářů 70 miliónů děšjatin a stejné množství půdy mělo i 10 000 000 rolníků, což ale liberálního knížete nezajímá! Musí čtenáře ujišťovat, že Puriškevičové velmi „brzy“ vymizí, aby tak mohl Puriškeviče chránit. Doopravdy ho zajímá jen to, že

„lidí zainteresovaných na vlastnictví bude na vesnici dost, takže budou schopni bojovat nejen proti propagování pugačovovštiny, ale i proti jakékoli socialistické propagandě“.

Díky za upřímnost!

„Jaký bude výsledek?“ ptá se liberální kníže. „Převychová vláda za pomoci inteligence“ (vstupující do družstev aj.) „rolníky v loajální statkáře, nebo je naopak vychová inteligence za peníze z vládních půjček?“

Kníže očekává, že se nestane ani jedno, ani druhé. Ale to není nic jiného než pokrytecká hra se slovy. Ve skutečnosti, jak jsme viděli, je bezvýhradně pro převýchovu rolníků v loajální malé statkáře a ujišťuje, že „inteligence již začíná srůstat s půdou“ a že pro „demagogický agrární program“ socialistů (který je podle názoru Jeho Urozenosti v příkrém rozporu se „základními principy marxismu“, nesmějte se, čtenáři!) nebude místo.

U statkáře takové názory nikoho nepřekvapí. Nepřekvapí ani to, že se rozhořčuje nad šířením ateismu a vede zbožné řeči. Překvapuje však to, že se ještě najdou v Rusku hlupáci, kteří nechápou, že dokud takoví statkáři a takoví politikové udávají tón celé liberální, a tedy i kadetské straně, potud je směšné doufat, že lze skutečně hájit zájmy lidu „za účasti“ liberálů a kadetů.

NARODNICTVÍ A TŘÍDA NÁMEZDNÍCH DĚLNÍKŮ

Desáté výročí úmrtí liberálně narodnického publicisty Michajlovského dalo narodníkům podnět, aby obnovili starý spor o významu boje marxistů s narodniky. Tento spor je velmi zajímavý: za prvé z historického hlediska, neboť zde šlo o vznik marxismu v Rusku; za druhé z teoretického hlediska — spor se týkal základních otázek marxistické teorie; za třetí z praktického hlediska, *protože* petrohradský levicově orientovaný narodnický list se pokouší získat na svou stranu dělníky. Narodnik pan Rakitnikov píše^[215]:

„Nikdo dnes ovšem nebude formulovat otázku tak, jak byla formulována v šedesátých a sedmdesátých letech: zda se Rusko vyhne fázi“ (tj. stupni, etapě) „kapitalismu. Rusko již tuto fázi prodělává.“

Toto zajímavé prohlášení levicově orientovaného narodníka nás přivádí přímo k jádru otázky. Cožpak se otázka, zda „se Rusko vyhne fázi kapitalismu“, probírala jen v šedesátých a sedmdesátých letech? To přece vůbec není pravda. I v osmdesátých a v devadesátých letech o tom mluvili narodníci, a zejména publicisté z časopisu Russkoje bogatstvo (tj. ze skupiny Michajlovského). Stačí jmenovat například pana Nikolaje-ona.

Proč vlastně pan Rakitnikov *zatajil* před čtenáři osmdesátá a devadesátá léta? Snad ne jen proto, aby zakryl omyly narodníků a usnadnil tak rozšíření těchto omylů mezi dělníky? To je velmi špatná metoda a špatně to dopadne i s tím, kdo takové metody používá.

Jaký význam má teorie Michajlovského a jeho skupiny,

že „Rusko se vyhne fázi kapitalismu“, teorie, která se udržovala až do devadesátých let minulého století?

Tato teorie byla teorií utopického, maloburžoazního socialismu, tj. *tužbou* maloburžoazní inteligence, která *nehledala* východisko z kapitalismu *v třídním boji* námezdních dělníků proti buržoazii, ale ve *výzvách* adresovaných „všemu lidu“, „společnosti“, *to jest zase buržoazii*.

Před vznikem dělnického hnutí převládala ve všech zemích taková učení „socialismu“, která byla ve skutečnosti jen tužbou maloburžoazních teoretiků o tom, jak se zbavit třídního boje, jak se mu vyhnout. Ve všech zemích stejně jako v Rusku muselo uvědomělé dělnické hnutí svést urputný boj proti podobným učení maloburžoazního „socialismu“, odpovídajícího postavení a názorům drobných vlastníků.

Dělnické hnutí nemůže existovat a úspěšně se rozvíjet, dokud není tato teorie poctivých drobných vlastníků o možnosti vyhnout se kapitalismu vyvrácena. Pan Rakitnikov zakrývá základní omyl skupiny Michajlovského, čímž vnáší zmatek do teorie *třídního boje*. A zatím jedině tato teorie ukázala dělníkům východisko z jejich postavení, ukázala, jak sami mohou a musí usilovat o své osvobození.

„Rusko již prodělává fázi kapitalismu,“ píše pan Rakitnikov.

Toto pozoruhodné přiznání vlastně znamená přiznání zásadního omylu Michajlovského a jeho skupiny.

Nejen to. Znamená úplné zřeknutí se narodnictví.

Levicoví narodníci, kteří se s tímto přiznáním ztotožňují, bojují proti marxistům už ne jako narodníci, ale jako oportunisté v socialistickém hnutí, jako přívrženci maloburžoazních úchylek od socialismu.

Jestliže „Rusko již prodělává fázi kapitalismu“, znamená to ve skutečnosti, že Rusko je kapitalistická země. Znamená to, že *drobní vlastníci* včetně rolníků jsou v něm stejně jako v každé kapitalistické zemi příslušníky maloburžoazie. Znamená to, že v něm jako v každé kapitalistické zemi lze

uskutečnit socialismus jen třídním bojem námezdních dělníků proti buržoazii.

Program levicových narodníků (nemluvě o jejich přátelích z časopisu Russkoje bogatstvo) se dosud neodhodlal připustit, že Rusko je kapitalistická země. Pan Rakitnikov brání narodnictví tím, že *přenechává* program narodníků marxistům! To není právě spolehlivá obrana!

Pan Rakitnikov polemizuje s marxisty ne jako narodník, nýbrž jako oportunista, když říká:

„Podporovat rolnické hospodářství vůbec neznamená jít hlavou proti zdi a stavět se proti neodvratnému ekonomickému vývoji. *A stále více socialistů na Západě se přiklání právě k tomuto názoru.*“

Zdůraznili jsme slova, která chudáka „levicového narodníka“ úplně prozrazují! Je známo, že na Západě *jedině* třída námezdních dělníků dokázala jako třída vytvořit socialistické strany. Je známo, že na Západě nevytváří *rolnictvo* jako třída socialistické, nýbrž buržoazní strany. Víme, že na Západě podporují hospodářství maloburžoazie *ne* socialisté, nýbrž oportunisté.

„Podporovat rolnické hospodářství!“ ... Rozhlédněte se kolem. Rolníci jako *vlastníci* se sdružují do svazů, aby prodali dražše obilí, seno, mléko a maso, aby najali levněji pracovní síly. Čím jsou rolníci svobodnější a mají více půdy, tím je to zřetelnější.

Pan Rakitnikov nutí třídu námezdních dělníků „podporovat hospodářství“ maloburžoazie. Pěkný „socialismus“!!

Námezdní dělníci podporují jen boj rolníků proti feudálům a nevolnictví, a to je něco docela jiného, než co chce pan Rakitnikov.

Významná léta 1905—1907 v Rusku jednou provždy dokázala, že *jedině* třída námezdních dělníků jednala a semkla se jako socialistická síla. Rolnictvo vystupovalo a sjednocovalo se jako buržoazně demokratická síla. Rozdíl mezi třídami je s každým dnem vývoje kapitalismu výraznější.

Cílem propagandy „levicových narodníků“ je demoraliz-

zovat a dezorganizovat hnutí třídy námezdních dělníků maloburžoazními hesly. Páni levicoví narodníci by se měli raději věnovat demokratické práci mezi rolníky, to totiž mohou dělat i *nesocialisté*.

Put' pravdy, č. 15

18. února 1914

Podepsán V. I.

Podle listu Put' pravdy

J E Š T Ě J E D N O U O „NACIONALISMU“

„V dnešní době“, kdy se objevují pokusy zinscenovat další Bejlisovu aféru, je třeba si častěji všímat agitování nacionalistů. Nedávný II. sjezd představitelů „celoruského národního svazu“ zvláště názorně ukázal, jak tato agitace vypadá.

Bylo by velkou chybou domnívat se, že tato agitace je bezvýznamná proto, že bezvýznamný a fiktivní (iluzorní) je celý tento „celoruský svaz“, zastoupený pouhými 21 delegáty ze všech končin Ruska. „Celoruský národní svaz“ je sice bezvýznamný a iluzorní, ale to, co hlásá, podporují všechny pravicové strany a všechny *oficiální* instituce, jeho ideje jsou hlášány v každé vesnické škole, v každých kasárnách a v každém kostele.

Čítujeme novinovou zprávu^[235] o jednom z referátů přednesených na tomto sjezdu 2. února:

„Člen Státní dumy Savenko referoval o ‚mazepovství‘, jak se v žargonu nacionalistů nazývá ukrajinské hnutí. Řečník považuje tendence Bělorusů a Ukrajinců k separatismu (tj. oddělení od státu) za zvláště nebezpečné. Pro jednotu Ruska je velkým a reálným nebezpečím zejména ukrajinské hnutí. Nejbližší program Ukrajinců v podstatě znamená federalismus a autonomii Ukrajiny.

Ukrajinci spojují své naděje na uskutečnění autonomie s porážkou Ruska v budoucí válce s Rakouskem-Uherskem a Německem. Na troskách velkého Ruska bude pod žezlem Habsburků a v rámci Rakouska-Uherska vytvořeno autonomní Polsko a autonomní Ukrajina.

Podaří-li se Ukrajincům skutečně odtrhnout 30 miliónů Malorusů od ruského národa, nastane konec velké Ruské říše. (Potlesk.)“

Pročpak takový „federalismus“ nepřekáží jednotě Spo-

jených států severoamerických ani Švýcarska? Pročpak „autonomie“ nepřekáží jednotě Rakouska-Uherska? Pročpak „autonomie“ dokonce na dlouhou dobu upevnila jednotu Británie a jejích četných kolonií?

Pan Savenko ukázal obhajovaný „nacionalismus“ v takovém absurdním světle, že velice usnadnil vyvrácení svých myšlenek. Jednotu Ruska — všimněte si — „ohrožuje“ autonomie Ukrajiny, kdežto jednotu Rakouska-Uherska *upevňuje* všeobecné volební právo a autonomie jeho jednotlivých oblastí! Není to trochu divné? Nezačnou čtenáři a posluchači „nacionalistické“ propagandy uvažovat o tom, proč je vlastně nemožné *upevnit* jednotu Ruska *prostřednictvím* autonomie Ukrajiny?

Statkářský a buržoazní nacionalismus se snaží štváním proti „jinorodcům“ rozbít jednotu dělnické třídy a demoralizovat ji, aby ji mohl snáze uchlácolit. Uvědoměť dělníci na to odpovídají obhajováním úplné rovnoprávnosti a *jednoty* dělníků všech národností *v praxi*.

Páni nacionalisté prohlašují Bělorusy a Ukrajince za jinorodce, přičemž zapomínají dodat, že Velkorusů (jediných „nejjinorodců“) žije v Rusku maximálně 43% z celkového počtu obyvatelstva. To tedy znamená, že „jinorodci“ tvoří většinu! Jakpak může menšina udržet většinu, neposkytne-li této většině *výhody*, výhody ve formě politické svobody, národní rovnoprávnosti i místní a oblastní autonomie?

Štváním proti Ukrajincům a ostatním kvůli jejich „separatismu“, kvůli snaze o oddělení hájí nacionalisté *výsadní právo* velkoruských statkářů a velkoruské buržoazie na „vlastní“ stát. Dělnická třída je proti *veškerým* výsadám; proto hájí *právo* národů na sebeurčení.

Uvědoměť dělníci nepropagují *oddělení*: znají výhody velkých států i sjednocení velkých mas dělnictva. Avšak velké státy mohou být demokratické jen tehdy, mají-li v nich národy naprostou rovnoprávnost, a taková rovnoprávnost znamená i *právo* na oddělení.

Boj proti národnostnímu útlaku a proti národním výsadám je nerozlučně spjat s obhajobou tohoto práva.

Puť pravdy, č. 17
20. února 1914

Podle listu Puť pravdy

ROLNICTVO A NÁMEZDNÍ PRÁCE

Nejpoužívanější frází mezi narodníky je, že marxisté „rozeštvávají“ pracující tím, že oddělují námezdní dělníky od rolníků a stavějí je proti sobě. A není také lživější fráze, která by lépe zastírala obranu zájmů drobného vlastníka, příslušníka maloburžoazie, vykořisťovatele námezdních dělníků.

Uvádím zajímavé údaje ze statistické ročenky moskevského zemstva za rok 1913 (Ekonomický statistický sborník, sešit VII, Moskva 1913)[²⁶⁹]. Moskevští statistikové sledovali zelinářství a ovocnářství v moskevském újezdu. Do svého výzkumu zahrnuli přes 5000 usedlostí, které rozdělili na 7 skupin podle vzdálenosti od Moskvy a podle intenzity hospodaření (tj. podle toho, jak velké množství kapitálu a práce se vynakládá na každou desjatinu půdy).

Dost podrobně byla prozkoumána otázka námezdních dělníků u rolníků. A co se ukázalo?

Celkový počet usedlostí najímajících dělníky tvoří v prvních čtyřech skupinách 67% (tj. více než dvě třetiny celkového počtu usedlostí); v ostatních skupinách je to 43—64%. Z toho je jasné, že převážná většina rolnických usedlostí v okolí Moskvy tvoří vlastně hospodářství drobných kapitalistů, kteří najímají dělníky.

Ještě zajímavější jsou údaje o počtu usedlostí najímajících dělníky na celý rok nebo na sezónu. Těchto usedlostí bylo v procentech:

V	I. skupině	26,6 %
"	II. "	16,7 %
"	III. "	16,4 %
"	IV. "	19,0 %
"	V. "	9,9 %
"	VI. "	5,0 %
"	VII. "	6,4 %

Čím je hospodaření v dané oblasti intenzivnější, tím je zpravidla procento rolníků najímajících dělníky na celý rok nebo na sezónu vyšší.

Údaje o celých skupinách však zahrnují chudé i bohaté rolníky v každé skupině. Takové údaje jsou tedy jen velmi přibližné a *idealizují* skutečnost, neboť *zastírají* protiklad mezi bídou a bohatstvím, mezi proletariátem a buržoazií.

Vezměme údaje o hospodářstvích podle užívání půdy (tj. podle množství obdělávané půdy). Tyto údaje jsou daleko spolehlivější než údaje o držbě přídělové půdy, jež si dosud udržuje *dokonce i v okolí Moskvy* oficiálně feudální charakter: mezi rolníky s malým přídělem jsou boháči, kteří si propachtovávají půdu, kdežto mezi rolníky s velkými příděly je chudina, která dává své příděly do pachtu, i bezzemci, správněji rolníci bez půdy a bez hospodářství.

U rolníků bez hospodářství se ve všech skupinách procento najímaných dělníků rovná nule. To je pochopitelné. Kdo nemá žádné hospodářství, je sám proletář.

U rolníků s hospodářstvím menším než 0,5 děsjatiny půdy procento usedlostí s námezdními dělníky kolísá od 0 do 57% (bereme jednu ze tří podskupin, abychom počty nekomplikovali).

U hospodářů od 0,5 do 1 děsjatiny půdy je usedlostí s námezdními dělníky od 0 do 100%.

U hospodářů s 1—3 děsjatinami půdy je 46—100% usedlostí s námezdními dělníky (liší se podle skupin).

U hospodářů se 3—5 děsjatinami půdy je 66—97% usedlostí s námezdními dělníky.

U hospodářů s 5—10 děsjatinami obdělávané půdy je 75—100% hospodářství s námezdními dělníky.

Z toho jasně vidíme, že rolníci bez hospodářství jsou sami proletáři (námezdní dělníci). A čím je hospodářství větší, *tím častěji* je vykořisťování námezdní práce: Do konce *už nejméně* $\frac{2}{3}$ z celkového počtu hospodářů se 3—5 děsjatinami vykořisťují námezdní práci!!

To je prostý, všeobecně známý a očividný fakt, který narodnici překrucují. To, co se děje v okolí Moskvy, děje se v menší míře všude. Kdekdo ví, že *každé* město, *každá* versta železnice vtahují rolnické hospodářství do sféry obchodního a kapitalistického obratu. Jen „levicovní narodnici“ nechtějí vidět pravdu, která popírá jejich maloburžoazní teorii.

Tato pravda spočívá v tom, že *každá* versta železnice, *každý* nový krámeček na vesnici, *každé* spotřební družstvo ulehčující nákup, *každá* továrna atd. vtahují rolnické hospodářství do obchodního obratu. A to znamená, že rolníci *se rozpadají* na proletáře a *drobné vlastníky*, kteří najímají námezdní dělníky.

V rolnickém hospodářství *nemůže nastat žádné* zlepšení, které by nestupňovalo vykořisťování námezdní práce v zdokonalujících se hospodářstvích.

Zájmy práce proto obhajují pouze marxisté, kteří ve městě i na vesnici vyčleňují proletáře, námezdní dělníky.

Narodnici však (v praxi) obhajují zájmy *vykořisťovatelů* námezdní pracovní síly, když mluví o „rolnictvu“, o „rolnickém hospodářství“, neboť čím více se rolník stává „podnikatelem“, tím *silněji vykořisťuje* námezdní práci.

Zájmy buržoazie (za kterou slepě jdou narodnici) vyžadují, aby byl rolnický proletariát *směšován* s rolnickou buržoazií.

Zájmy proletariátu vyžadují, aby se proti tomuto směšování bojovalo, vyžadují jasnou diferenciaci mezi třídami *ušude*, nevyjímaje ani rolníky. Nemá smysl klamat sebe i jiné povídáním o „rolnictvu“: musíme se učit sami a učit

i rolníky, že i v rámci rolnictva se propast mezi proletariátem a buržoazií každým dnem více prohlubuje.

Puť pravdy, č. 17
20. února 1914
Podepsán V. I.

Podle listu Puť pravdy

PAN STRUVE
O „OZDRAVENÍ
VLÁDNOUCÍ MOCI“

Pan Struve patří k nejotevřenějším kontrarevolučním liberálům. Proto bývá často velmi poučné všimnout si politických úvah tohoto publicisty, který zvláště názorně potvrdil marxistickou analýzu oportunistu (neboť pan Struve, jak známo, začal oportunistem, „kritikou Marxe“, a za pár let to dotáhl až ke kontrarevolučnímu buržoaznímu nacionálnímu liberalismu).

V lednovém čísle časopisu *Russkaja mysl* uvažuje pan Struve o „ozdravení vládnoucí moci“^[251]. Přiznává především *krach* Stolypinovy politiky, jakož i *krach* celé reakce let 1907—1914 a *okřabrismu*. Reakce „zabředla do krize“, píše pan Struve. Pokusy o zpátečnické reformy, jako je například přeměna *dumy* v legislativní poradní orgán, povedou podle jeho názoru k tomu, že „vládnoucí moc se dostane do stejné situace, v jaké byla už před rokem 1905“, jen s tím podstatným rozdílem, že lid je dnes už jiný. „Lidové masy začaly v roce 1905 instinktivně sympatizovat s inteligencí.“

To píše jeden z „věchovců“, horlivý odpůrce revoluce, stoupenec nejreakčnějších teorií. I on je nucen přiznat, že se *masy* přiklonily doleva, ale říci otevřeněji, jasněji a přesněji, které třídy uvnitř těchto mas se připojily a ke kterým stranám, to se liberál neodvažuje!

„Náš lid se ještě nezformoval, ještě se nediferencoval. To, že byl dlouho konzervativní a stal se pak zdánlivě naráz revolučním, neřká nic o tom, jaký bude, až se budou moci rozvíjet všechny jeho skryté možnosti.“

To je krásná ukázka frází, jimiž buržoazie *zastírá* nepřít-

jenné pravdy. Lidem se tu zřejmě rozumí rolnictvo, neboť buržoazie (o statkářích ani nemluvě) a dělnická třída se dostatečně zformovaly a vyhranily. Přiznat rovnou, že *buržoazní rolnictvo přes* křečovitě úsilí nové agrární politiky „se ještě nezformovalo“, to se liberál neodvažuje.

„Jaké je východisko ze vzniklé situace?“ ptá se pan Struve a odpovídá: „Východiska mohou být jen dvě — buď postupné narůstání nepokojů ve státě, při nichž budou střední třídy a umírněné živly jako jejich reprezentanti...“ (Tedy umírněné živly „reprezentují“ střední třídy? Není to řečeno příliš chytře, ale politicky dost jasně; a které živly „reprezentují“ rolnictvo a dělníky?) „znovu zatlačeny do pozadí živelným nápirem lidových mas, podněcovaných extremistickými živly; anebo druhé východisko — *ozdravení vládnoucí moci*. Prvním východiskem se nyní nehodláme zabývat. V nynějších podmínkách v Rusku vědomě zastáváme stanovisko, které vylučuje nejen možnost toto východisko aktivně podporovat, ale i si je jenom přát...“ (Díky za upřímnost, pane Struve! Od vás by se měli naši likvidátoři učit přímosti a otevřenosti, místo aby stále jen chodili okolo horké kaše jako L. M. v lednovém čísle časopisu Naša zarja^[135].)

„Proto nám zbývá pouze otevřeně vytyčit před veřejností druhé východisko jako naléhavý problém, který musí být vyřešen společným úsilím všech pokrokových a současně bezpečnost zaručujících sil.“

O druhém východisku nedovede pan Struve říci absolutně nic než prázdné fráze. Buržoazie je pro umírněnost, masy pro „extrémní řešení“, to musel liberál přiznat. Ale na to, jaká je sociální struktura (uspořádání a organizace) „vládnoucí moci“, kterou je třeba ozdravit, jaká je její třídní opora, kam se poděli statkáři, kteří neomezeně panovali a vládli před buržoazií, na to vše se pan Struve bojí i jen pomyslit. Bezradnost, bezmocnost a bezzásadovost, to jsou nevyhnutelné rysy liberální buržoazie, dokud se plazí (jako pan Struve a spol.) před Puriškeviči.

„Jakkoli je to podivné,“ píše pan Struve, „nemůžeme přát vládnoucí moci nic lepšího, než aby zapomněla, že kdysi byly události, fakta a nálady, které se obvykle označují jako ruská revoluce.“

Skvělá, hlubokomyslná, moudrá a seriózní politická rada! Ať „vládnoucí moc zapomene“ — staří lidé přece někdy zapomínají na všechno, co se děje s nimi i kolem nich!

Představitelé přestárlého ruského liberalismu posuzují všechny podle sebe.

Put' pravdy, č. 18
21. února 1914

Podle listu Put' pravdy

N A R O D N I C I O N. K. M I C H A J L O V S K Ě M

K desátému výročí úmrtí N. K. Michajlovského (zemřel 28. ledna 1904) se objevila v liberálně buržoazních a narodnických (tj. buržoazně demokratických) listech záplava oslavných článků. Není divu, že liberálové a buržoazní demokraté N. K. Michajlovského velebí, musíme však protestovat proti nehoráznému překrucování pravdy a rozvracení proletářského třídního vědomí, když se pokoušejí Michajlovského prezentovat jako socialistu a dokazovat, že jeho buržoazní filozofie a sociologie je slučitelná s marxismem.

Michajlovskij byl jedním z nejlepších představitelů a propagátorů názorů ruské buržoazní demokracie v poslední třetině minulého století. Rolnické masy, které jsou v Rusku jediným významným a masovým (nepočítáme-li městskou maloburžoazii) nositelem buržoazně demokratických názorů, tehdy ještě spaly hlubokým spánkem. Nejlepší lidé z jejich řad a lidé plní soucitu s jejich těžkým postavením, takzvaní raznočinci — především studující mládež, učitelé a další příslušníci inteligence — se snažili spící rolnické masy vzdělat a probudit.

Velkou historickou zásluhou Michajlovského v buržoazně demokratickém hnutí za osvobození Ruska byla skutečnost, že měl vřelé porozumění pro utlačované rolníky, energicky bojoval proti všem projevům feudálního útisku, v legálně vycházejícím tisku alespoň v narážkách vyjadřoval své sympatie a úctu k „podzemí“, v němž tehdy pracovali nejdůslednější a nejodhodlanější demokraté

raznočinci, a dokonce sám této ilegální organizaci přímo pomáhal. V dnešní době, kdy se vůči ilegální organizaci chovají hanebně a často renegátsky nejen liberálové, ale i likvidátoři z řad narodníků (Ruskoje bogatstvo) i marxistů, je třeba tuto Michajlovského zásluhu připomenout.

Přestože Michajlovskij byl nadšeným zastáncem svobody a utlačovaných rolnických mas, projevovaly se u něho i všechny slabosti buržoazně demokratického hnutí. Domníval se, že předání veškeré půdy rolníkům — zejména bez výkupu — je cosi „socialistického“; proto se považoval za „socialistu“. To je ovšem hluboký omyl, který dokonale odhalil Marx a potvrdily to i zkušenosti *všech* civilizovaných zemí, v nichž se buržoazní demokraté až do úplného pádu feudalismu a absolutismu *neustále* považovali za „socialisty“. Předání veškeré půdy rolníkům je zejména za uvedených podmínek, v období nadvlády feudálních statkářů velice užitečné opatření, je to však opatření buržoazně demokratické. To dnes ví každý socialista, který dovede přemýšlet. Všechny zkušenosti z celého světa dokázaly, že čím více půdy (a čím levněji) dostali rolníci od feudálních pánů, že čím více bylo „půdy a svobody“, tím *rychleji* se rozvíjel kapitalismus, tím *rychleji* se projevila *buržoazní* podstata rolníka. Jestliže pan N. Rakitnikov (Věrnaja mysl, č. 3[²¹⁵]) dosud nepochopil, že podporuje-li proletariát *buržoazně* demokratické rolnictvo proti feudálům, není to ještě „socialismus“, můžeme se takové naivitě jenom usmát. Je nudné vyvracet chyby, od kterých se už všichni uvědoměli dělníci dávno distancovali.

Názory Michajlovského byly *buržoazně demokratické* nejen v oblasti ekonomie, ale i ve filozofii a sociologii, což zastíraly *zdánlivě* „socialistické“ fráze. Taková je jeho „definice pokroku“, jeho teorie „boje za osobnost“ aj. Ve filozofii učinil Michajlovskij *krok zpět* od Černyševského, nejvýznamnějšího představitele utopického socialismu v Rusku. Černyševskij byl materialista a až do konce svého života (tj. do osmdesátých let 19. století) se vysmíval módním „pozitivismem“.

tům“ (kantovcům, machistům atd.) za jejich ústupky idealismu a mystice. Michajlovskij však byl ve vleku právě těchto pozitivistů. A tyto reakční filozofické názory přetrvávají mezi Michajlovského žáky, dokonce i mezi „nejlevicovějšími“ narodniky (jako je třeba pan Černov), dodnes.

To, že „socialismus“ Michajlovského a narodníků jsou jen buržoazně demokratické fráze, dokázaly s konečnou platností zkušenosti z vystoupení všech tříd i z jejich masového boje v letech 1905—1907. Většina rolnických poslanců v I. a v II. dumě *se nepostavila* na stranu levicových narodníků, nýbrž na stranu „trudoviků“ a „lidových socialistů“. To je skutečnost, na kterou nelze zapomenout nebo ji překrucovat. A po marxistech museli jako první přiznat buržoazní zaměření lidových socialistů práce dokonce sami levicoví narodníci, jako například páni Vichlajevové, Černovové aj.!

Ať si dělníci, kteří sympatizují s levicovými narodniky, vyžádají od svých učitelů *všechna* díla těchto narodníků *proti* „lidovým socialistům práce“ z let 1906—1907!

Masová vystoupení rolníků v těch letech definitivně dokázala, že rolnictvo zaujímá právě *buržoazně demokratické* stanovisko. Levicoví narodníci jsou v nejlepší případě jen nepočetným křídlem rolnické (tj. buržoazní) demokracie v Rusku. Dělníci podporovali a budou podporovat rolníky (proti feudálům), ale směšování těchto tříd, směšování buržoazní demokracie se socialistickým proletariátem je reakční avanturismus. Proti němu budou rozhodně bojovat všichni uvědomělí dělníci, a zvláště nyní, kdy velké zkušenosti z masového boje v letech 1905—1907 plně prokázaly třídní diferenciaci a kdy tato diferenciace je na naší vesnici den ode dne výraznější.

Michajlovskij byl velmi dlouho, přes deset let, hlavou i duší skupiny publicistů kolem časopisu Russkoje bogatstvo. Co ale vzešlo z této skupiny v slavných letech 1905 až 1907?

Vzešli z ní první likvidátoři mezi demokraty!

Ať ti dělníci, kteří dosud sympatizují s levicovými narodniky, požádají své učitele o srpnové číslo časopisu Russkoje bogatstvo z roku 1906^[186] a o všechny výplody levicových narodníků, v nichž nazývali tuto skupinu „sociálkadety“ apod.!

Ze skupiny Michajlovského vzešli první likvidátoři, kteří na podzim roku 1906 vyhlásili „legální stranu“ a zřekli se „podzemí“ i jeho hesel, a to o dva až tři roky dříve než naši, marxističtí likvidátoři. A jak to dopadlo s „legální stranou“ pánů Mjakotinů, Pešechonovů a ostatních spolebojovníků Michajlovského? Dopadlo to tak, že nakonec neexistovala vůbec žádná strana, že se „legálně působící“ skupina narodnických oportunistů úplně odtrhla od mas.

Na Michajlovského, který se nikdy nezřekl ilegální činnosti (nebo přesněji, který zemřel krátce předtím, než jeho skupina přešla k likvidátorství), nelze svalovat celou odpovědnost za ubohý a opovrženíhodný oportunismus pánů Pešechonovů, Mjakotinů a spol. Není snad typické, že v 3. čísle listu Věrnaja mysl, věnovaném Michajlovskému, opět narážíme na prohnilý blok (spojenectví) „levicových“ narodníků se „sociálkadety“ z časopisu Russkoje bogatstvo? A připomeneme-li si, co napsal Michajlovskij Lavrovovi o svém postoji k revolucionářům^[146], nebudeme muset přiznat, že „sociálkadeti“ jsou jako celek jeho věrnými pokračovateli?

Oslavujeme Michajlovského za jeho upřímný a mistrně vedený boj proti nevolnictví, proti „byrokracii“ (promiňte mi to nepřesné slovo) atd., za to, že si vážil ilegální organizace a pomáhal jí, nikoli však za jeho buržoazně demokratické názory, za jeho sklony k liberalismu, za jeho skupinu „sociálkadetů“ při časopisu Russkoje bogatstvo.

Buržoazní demokracie v Rusku, tj. především rolnictvo, nekolísá mezi liberální buržoazií a proletariátem náhodou, nýbrž v důsledku svého třídního postavení. Úkolem dělníků

je vymaňovat rolnictvo z vlivu liberálů v nelítostném boji
proti „narodnickým“ teoriím.

Puť pravdy, č. 19

22. února 1914

Podepsán V. Iljin

Podle listu Puť pravdy

Redakce obdržela dopis podepsaný třinácti „levicovými bolševiky“ s adresou Tiflis-Kavkaz. Obsahuje dotaz, jaký názor má redakce na svou spolupráci s A. Bogdanovem. Autoři dopisu se sami nazývají „ideovými stoupenci skupiny Vperjod“ a jejich postoj vůči našemu listu je zjevně a jednoznačně nepřátelský.

Přesto považujeme za nutné říci jim jednou provždy svůj názor.

Proč dnes už není možné, aby A. Bogdanov spolupracoval s důsledně marxistickými dělnickými listy a časopisy? Proto, že A. Bogdanov není marxista.

Autoři dopisu si zvolili cestu, kterou jim naznačil sám Bogdanov svým dopisem^[3] v likvidátorském listu, a hledají vysvětlení toho, že Bogdanovovo jméno zmizelo ze stránek našich listů, v jakýchsi osobních vztazích, v záludnosti jednotlivců atd. To všechno jsou vyložené hlouposti, které nestojí za to, abychom je rozebírali nebo vysvětlovali. Věc je daleko jednodušší a jasnější.

Kdyby se autoři dopisu nezajímali o „osobní záležitosti“, ale o vývoj organizačních a ideových vztahů mezi marxisty, věděli by, že už v květnu 1909 *odmítla* schůze bolševických delegátů¹¹⁸ po podrobné a dlouhotrvající předběžné diskusi nést *odpovědnost* za publicistické a politické projevy A. Bogdanova^[108]. Kdyby autoři dopisu věřili méně maloměšťáckým klepům a pomluvám a více si všímali ideového boje mezi marxisty, věděli by, že A. Bogdanov vytvořil ve svých knihách určitý sociálně filozofický systém a že se proti tomuto systému jako nemarxistickému a protimarxistické-

mu vyslovili *všichni* marxisté bez ohledu na svou příslušnost k frakcím. Všichni, kdo se zajímají o dějiny marxismu a dělnického hnutí v Rusku, vědí, a kdo to neví, *musí* se poučit, něco si o tom přečíst a tak se doví, že za otázkou spolupráce A. Bogdanova s dělnickým listem se skrývá podstatnější, zásadnější otázka, a to otázka vztahu mezi Marxovou filozofií a učením A. Bogdanova. Tato otázka byla rozebrána, prozkoumána a podrobně vysvětlena v knihách, brožurách i člancích. Uplatňování politického hlediska spočívá v tom, že spolupráce toho či onoho publicisty s dělnickým tiskem není posuzována podle stylu, duchaplnosti či popularizační schopnosti autora, nýbrž podle jeho celkového zaměření, podle toho, *co* svým učením vštěpuje dělnickým masám. Marxisté jsou přesvědčeni, že veškerá publikační činnost A. Bogdanova je pokusem vštípit proletariátu do povědomí příkrášlené idealistické představy buržoazních filozofů.

Jestliže si někdo myslí, že to tak není, že ve sporu o filozofické základy marxismu nemá pravdu Plechanov ani Iljin, ale Bogdanov, měl by vystoupit na obranu Bogdanovova systému, a ne s připomínkami, že ten či onen Bogdanovův populární článek může být uveřejněn na stránkách dělnického listu. My však o žádných obrácích Bogdanovova systému mezi marxisty nevíme. Proti jeho učení vystoupili nejen jeho „frakční“ odpůrci, ale i bývalí spolupracovníci z jeho politické skupiny.

Tak je to tedy s Bogdanovem. Marxisté jeho pokusy „změnit“ a „opravit“ marxismus posoudili a zjistili, že nejsou v souladu se současným dělnickým hnutím. Skupiny, s nimiž pracoval, odmítly nést odpovědnost za jeho publicistickou i veškerou ostatní činnost. Po tom všem je možno k Bogdanovovi zaujmout jakýkoli postoj, ale žádat pro něj místo na stránkách dělnického tisku, jehož posláním je rozvíjet základy marxismu, znamená nechápat ani marxismus, ani Bogdanovovo učení, ani úkoly marxistického vzdělávání dělnických mas.

V tomto vzdělávání dělnických mas, jemuž slouží náš list, se naše cesty s Bogdanovem rozcházejí, neboť chápeme toto vzdělávání jinak než on. V tom je tedy podstata věci, která je ze zjištěných důvodů maskována narážkami na osobní vztahy. Dělníci, jimž *orientace* jejich listu leží na srdci, musí smést jako smetí všechny tyto pokusy zredukovat celou záležitost na „osobní“ profil těch či oněch publicistů, musí si ujasnit charakter Bogdanovova učení. A jakmile ho pochopí, dospějí rychle k témuž závěru jako my: marxismus je jedna věc a Bogdanovovo učení je věc zcela odlišná. Dělnický list pak musí očisťovat vědomí proletariátu od buržoazních, idealistických nánosů, a ne mu předkládat na svých stránkách tuto nezáživnou slátaninu.

Někdo může namítnout, že list Pravda přece uveřejnil několik Bogdanovových článků. Ano, uveřejnil.

To však byla chyba, jak je nyní už všem jasné, pouhý omyl, kterému se při něčem tak novém, jako je vydávání prvního dělnického listu v Rusku, nedalo vyhnout. Spodružníci, kteří tuto práci řídili, doufali, že v populárních člancích, které Bogdanov do listu poslal, budou propagováním základů marxismu zatlačeny do pozadí specifické rysy Bogdanovova učení. Jak se ostatně dalo očekávat, dopadlo to jinak. Po prvních více méně neutrálních člancích poslal Bogdanov článek^[4], jímž se otevřeně pokoušel využít dělnický list nikoli jako nástroj propagandy marxismu, nýbrž svého empiriomonismu. Tomuto svému článku přikládal A. Bogdanov zřejmě tak velký význam, že po něm, tj. od jara 1913, už žádné další články neposlal.

Redakce tehdy musela otázku spolupráce s Bogdanovem zásadně řešit a vyřešila ji způsobem, který je čtenářům znám.

Nyní několik slov o skupině Vperjod. V našem listu byla nazvána skupinou „dobrodruhů“*.

Protože autoři dopisu nedovedou myslet politicky

* Viz tento svazek, s. 337. *Red.*

a myslí jako šosáci, viděli i v tom jakousi osobní narážku na členy skupiny. To je zase nesmysl. Za „dobrodružnou“ označují marxisté politiku těch skupin, které nestojí na pozici vědeckého socialismu, například politiku anarchistů, narodníků-teroristů apod. Nikdo se neodvází popřít, že vperjodovci se odchylují směrem k anarchosyndikalismu, že tolerují Lunačarského „bohostrůjcovství“, Bogdanovův idealismus, anarchistické manýry v teoriích S. Volského atd. A protože politika vperjodovců inklinovala stále více k anarchismu a syndikalismu, každý marxista ji musí nazvat politikou dobrodružnou.

To je holá skutečnost, potvrzená úplným rozpadem skupiny Vperjod. Jakmile se dělnické hnutí obrodilo, tato skupina, splená z různorodých živlů, bez vyhraněné politické linie a nechápající základy třídní politiky a marxismu, se úplně rozpadla.

Dělnické hnutí se nebude ohlížet na tyto skupiny, na „empiriomony“, „bohostrůjce“, „anarchisty“ atd., ale půjde vpřed pod praporem marxismu.

Paľ pravdy, č. 21
25. února 1914

Podle listu Paľ pravdy

REDAKČNÍ POZNÁMKA
K VETERÁNOVU ČLÁNKU
NÁRODNOSTNÍ OTÁZKA
A LOTYŠSKÝ PROLETARIÁT

Rádi uveřejňujeme článek soudruha Veterána, který přehledně zpracovává vývoj národnostní otázky u Lotyšů a zejména u lotyšských sociálních demokratů. Bylo by velmi dobré, kdyby lotyšští marxisté podali pozměňovací návrhy nebo doplňky k usnesení letní porady (1913). Lotyšští sociální demokraté odedávna sympatizovali s Bundem; sympatie však začaly kolísat za prvé vlivem teoretické kritiky, jejímiž autory byli marxisté, a za druhé vlivem toho, že bundovci, zvláště po roce 1906, se prakticky separovali. Přejeme si jen, aby diskuse o národnostní otázce mezi lotyšskými sociálními demokraty pokračovala a aby vedla k přijetí konkrétních usnesení.

Přímo k připomínkám soudruha Veterána podotýkáme jen toto: Naše odvolání na Švýcarsko* se mu zdá nepřesvědčivé, neboť tam jsou všechny tři národy historické a od samého počátku rovnoprávné. Pro „národy bez historie“ však nelze (pokud nejde o utopii) hledat příklad a vzor jinde než mezi historickými národy. A rovnoprávnost národů předpokládají sami stoupenci „kulturně národnostní autonomie“. Zkušenosti civilizovaného lidstva tedy ukazují, že *existuje-li* opravdová rovnoprávnost národů a důsledný demokratismus, je „kulturně národnostní autonomie“ zbytečná; *bez* těchto podmínek však zůstává utopií a propagovat ji znamená hlásat rafinovaný nacionalismus.

Prosvěščenije, č. 2
únor 1914

Podle časopisu *Prosvěščenije*

* Viz tento svazek, s. 146—147. *Red.*

PŘEDMLUVA
KE SBORNÍKU
MARXISMUS
ALIKVIDÁTORSTVÍ¹¹⁹

Sborník, který čtenářům předkládáme, je sestaven z článků napsaných v letech 1909—1914. Je to právě období, kdy se dělnické hnutí v Rusku muselo vyrovnávat s mimořádně velkými těžkostmi. Marxisté se však nespokojovali a ani se nemohli spokojit pouhým konstatováním těchto těžkostí, pouhými stesky na všeobecný rozvrat, rozklad atd. Bylo třeba odhalit ekonomické i politické příčiny rozvratu vzhledem ke zvláštní etapě kapitalistického vývoje Ruska, stanovit, jakou *třídní* úlohu má nejrozšířenější směr, jenž byl výrazem tohoto rozvratu, a to směr *likvidátorský*.

Základní odpověď na tuto otázku, která je pro dělnické hnutí vrcholně důležitá, dali marxisté v pregnantně formulovaných oficiálních usneseních v prosinci roku 1908. Tato usnesení bylo třeba vysvětlovat, rozšiřovat a aplikovat na každodenní otázky hospodářského i politického hnutí. A právě články, které jsme v tomto sborníku shromáždili — z příčin „nezávisejících na redakci“ bohužel nejsou zdaleka všechny —, tato usnesení rozpracovávají.

Dnes, téměř po dvou letech vycházení marxistického denního tisku v Petrohradě byla už celá otázka významu a hodnocení likvidátorství nejen teoretického, ale i praktického, *přenechána* — dá-li se to tak říci — k řešení dělníkům. A to je obrovské štěstí pro dělnické hnutí v Rusku a veliký důkaz jeho vyspělosti. Uvědoměli dělníci sami hledají pravdu a najdou ji, určí třídní význam likvidátorství, správnost jeho hodnocení si ověří v praxi svého masového hnutí a vypracují účelné metody boje.

Vydáním tohoto sborníku bychom chtěli pomoci všem

dělníkům, kteří mají zájem o osud hnutí své třídy. Články tu nejsou seřazeny chronologicky, ale *tematicky*, a to tak, že nejprve jsou (zpravidla) zařazeny články teoretické a postupně následují články praktické.

Především (1. část) tu jsou vytyčeny zásadní otázky, bez jejichž vyřešení nemůže být vůbec řeč o promyšlené taktice a politice. Čtenář tu najde zhodnocení historické situace a třídního významu boje marxistických směrů, dále rozbor otázky hegemonie proletariátu v souvislosti s kritikou hlavního „díla“ likvidátorů (Společenské hnutí) a konečně články týkající se posunu buržoazie „doleva“.

Následují (2. část) články o volební kampani, o výsledku voleb do IV. dumy a o taktice v dumě.

Další místo (3. část) zaujímá otázka „legální strany“ a s ní nerozlučně spjatá otázka jednoty.

Čtvrtá část je věnována různým projevům liberální dělnické politiky. Po všeobecném zhodnocení reformismu se tu rozebírají otázky „dílčích požadavků“, svobody shromažďování, stávkového hnutí, postoje likvidátorů k liberálům a naopak.

Konečně posledním tématem (5. část) jsou likvidátoři a dělnické hnutí. Čtenář zde najde zhodnocení dělnického hnutí let 1905—1907, jak ho ve svém nejdůležitějším díle podává jeden z likvidátorských vůdců (Kolcov), analýzu postoje dělníků k likvidátorům v praxi, vysoce aktuální materiál k dějinám vzniku Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska v dumě.

„V závěru“ se pokoušíme vyvodit některé obecné závěry o otázce boje směrů v současném dělnickém hnutí.

Doufáme, že náš sborník usnadní dělníkům vyhledávání i studium fakt o sporných otázkách. *Nemohli* jsme pochopitelně uvést velmi mnohé a velmi důležité věci. Na druhé straně se ve sborníku článků různých autorů, napsaných v průběhu řady let, některé věci nutně opakují. Mezi autory existují samozřejmě také individuální rozdíly. Avšak všechny jejich články jako celek jsou pouze komentářem

(výkladem), aplikací už zformulovaných marxistických usnesení, jejichž uznáváním se kromě jiného liší uvědomějí organizovaní marxističtí dělníci od likvidátorů dělnické strany a od odpadlíků. Jedním z našich hlavních cílů je objasnit a prověřit tato usnesení a usnadnit opravy a dodatky, které budou možná časem nezbytné.

Únor 1914

*Otištěno roku 1914
ve sborníku Marxizm
i likvidatorstvo, díl II,
vydavatelství Priboj,
Petrohrad*

Podle sborníku

POLITICKÉ SPORY MEZI LIBERÁLY

Minulý pátek uveřejnil list Puť pravdy (č. 18) článek Pan Struve o „ozdravění vládnoucí moci“*, v němž seznamuje své čtenáře s tím, jak hodnotí politickou situaci v Rusku jeden z nejotevřenějších a nejdůslednějších kontrarevolučních liberálů.

Druhý den vyšel v listu Reč rozsáhlý „zásadní“ fejeton pana Miljukova „proti“ panu Struvemu, napsaný také v souvislosti se statí o ozdravění vládnoucí moci. Bude užitečné podívat se na spor těchto dvou liberálů blíže, neboť tento spor se za prvé týká nejdůležitějších otázek ruské politiky a za druhé ukazuje *dva politické typy* buržoazních činitelů. Jsou to typy, které budou mít v Rusku dlouho, celá desetiletí zásadní politický význam a které mají podobný význam ve všech kapitalistických zemích. Proletariát musí tyto typy ve svém vlastním zájmu znát.

V posledních letech vyslovil pan Struve svůj názor zvláště jasně ve sborníku Věchi¹²⁰. Je to názor kontrarevolučního liberála, stoupence náboženství (a filozofického idealismu jako nejspolehlivější a „nejvědeckější“ cesty k náboženství) a odpůrce demokracie. Je to jasný a vyhraněný názor, který není pouhým názorem jednotlivce, nýbrž celé třídy, neboť právě jej zastávala ve skutečnosti v letech 1907—1914 *celá* oktábristická i *kadetská* buržoazie v Rusku.

Podstata je v tom, že oktábristická i kadetská buržoazie se odklonila doprava, pryč od demokracie. Podstata je v tom, že tato buržoazie se bojí více lidu než reakce. Pod-

* Viz tento svazek, s. 359—361. *Red.*

stata je v tom, že tento odklon není náhodný, nýbrž je to výsledek třídního boje mezi buržoazií a proletariátem. Podstata je v tom, že Struve a po něm Maklakov řekli jen otevřeněji než ostatní kadeti pravdu o své třídě, o své straně.

Pro tuto pravdu se nejvíce zlobili ti diplomaté v kadetské straně (v čele s panem Miljukovem), kteří považují za nezbytné koketovat s demokracií, neboť soudí, že tato demokracie ještě zcela nedohrála svou úlohu a že buržoazie bude možná muset žít a pracovat nejen v poměrech vytvářených Puriškeviči, ale — člověk nikdy neví — i v poměrech vytvářených demokracií, „lůzou“, „ulicí“, dělníky.

Pan Miljukov sice prosazuje tutéž linii jako pan Struve a pan Maklakov, ale chce to zamaskovat, dělat se před veřejností lepším, oklamat demokracii a dostat ji do svého vleku. Proto pan Miljukov *předstírá*, že polemizuje se sborníkem Věchi, že polemizuje se Struvem, že vyvrací Maklakova, *ve skutečnosti* však jen učí Struveho a Maklakova šikovněji skrývat své myšlenky.

Jádrem dlouhého fejetonu pana Miljukova proti Struvemu je obvinění Struveho, že všechno „beznadějně popletl“.

Zní to ostře a silně, že?

Co Struve popletl? To, že „optimisticky“ věří v ozdravení vládnoucí moci a sám přitom říká, že vládnoucí moc si nebere ponaučení z „otřesů“, čímž je činí nevyhnutelnými. Východiskem jsou podle pana Struveho buď „nepokoje“, nebo ozdravení vládnoucí moci. První východisko nehodlá pan Struve ani „aktivně podporovat“, ba ani si je jenom „přát“.

Struve to opravdu plete, ale přesně tak *mluví i Miljukov*. Kadetská strana — a jejím vůdcem přece Miljukov je — si totiž rovněž nemůže první východisko ani „přát“, ani je „aktivně podporovat“.

Nedokazují to slova (kdo v politice posuzuje lidi a strany podle jejich slov, je hloupý), nýbrž *činy*, tj. *celé* bezmála

desetileté *dějiny* kadetské strany od roku 1905 do roku 1914.

Konstitučně demokratická strana se více bojí postavit se na stranu dělníků (pochopitelně v otázkách minimálního programu) než být závislá na Puriškevičích.

To platí o celé straně, o veškeré kadetské i okfabristické buržoazii, a Miljukov je prostě směšný, když to chce vyčítat jenom Struvemu.

Historické zkušenosti všech zemí svědčí o tom, že buržoazie, která si přeje pokrok, kolísá mezi tím, má-li se postavit na stranu dělníků, či má-li volit závislost na Puriškevičích. Ve všech zemích — a čím je země civilizovanější, čím je svobodnější, tím zřetelněji — se vyhraňují dva typy buržoazních politiků. Jeden typ se nepokrytě přiklání k náboženství, k Puriškevičům, k otevřenému boji proti demokracii a snaží se tuto tendenci teoreticky důsledně zdůvodnit. Druhý typ se specializuje na *maskování* této tendence *koketováním* s demokracií.

Obratně taktizující Miljukovové jsou všude a dělníci musí umět toto „čertovo kopýtko“ rychle odhalit.

„PRACUJÍCÍ“ ROLNICTVO A OBCHOD SPŮDOU

Řeči levicových narodníků o „pracujícím“ rolnictvu jsou tak nehorázným podvodem a demoralizací *socialistického* uvědomění dělníků, že je nutné se k tomuto podvodu znovu a znovu vracet a zabývat se jím.

Čím více se naši levicoví narodníci ohánějí prázdnými povšechnými frázemi a nasládlými řečmi, tím důležitější je čelit jim přesnými údaji o rolnickém hospodářství.

Levicový narodník se ničeho nebojí tolik jako *přesných* údajů o rolnické buržoazii a rolnickém proletariátu.

Vezměme údaje z poslední práce zemstevních statistiků o rolnících z okolí Moskvy¹²¹. Díky mimořádnému rozvoji ovocnářství a zelinářství tu zemědělství má už poměrně velmi výrazný obchodní charakter. Příklad oblasti, v níž ve větší míře vládne trh, nám tím názorněji ukazuje *hlavní* rys *každého* rolnického hospodářství za kapitalismu.

První skupina rolnických hospodářství v okolí Moskvy (bereme pouze první skupinu, neboť statistikové bohužel neuveřejnili celkové souhrny) zahrnuje *přes 2000* rolnických hospodářství. Tento počet je dost velký, abychom mohli u „pracujícího“ rolnictva prostudovat typické vztahy mezi proletariátem a buržoazií.

Je zajímavé, že kapitalistické zemědělství zde vzniká na průměrné půdě, přičemž hospodářství jsou neobyčejně malá. 2336 rolnických hospodářství vlastní 4253 děsjatin přidělové půdy, tedy průměrně necelé 2 děsjatiny na hospodářství. Připočteme-li k tomu 1761 děsjatin zpachtované půdy a odečteme-li 625 děsjatin půdy dané do pachtu, vyjde nám 5389 děsjatin, něco přes dvě děsjatiny na hospo-

dářství. A přesto mají dvě třetiny rolníků námezdní dělníky!

Čím vyšší je úroveň zemědělské techniky, čím intenzivnější hospodaření a čím silnější vliv trhu, tím častěji se setkáváme s *velkovýrobou* na *malých* pozemcích. Na to neustále zapomínají buržoazní profesori i naši levicoví narodníci, kteří jsou nadšeni malými (co do množství půdy) hospodářstvími a *zastírají* kapitalistický charakter dnešních malých hospodářství najímajících dělníky.

Podívejme se na obchodování s přídělovou půdou. Z čísel o propachtovávání a dávání půdy do pachtu je vidět, že tento obchod je velmi značný. Asi polovinu propachtovávané půdy tvoří *přídělová* půda. Celkem se dává do pachtu 625 děsjatin *přídělové* půdy a propachtovává se 845 děsjatin. Je jasné, že stará držba přídělové půdy, spjatá celým svým charakterem s nevolnictvím a středověkem, se stává *překážkou* pro moderní obchodní a kapitalistický obrat. Kapitalismus *rozbíjí* starou přídělovou pozemkovou držbu. Hospodaření se nepřizpůsobuje *oficiálnímu* pozemkovému přídělu, nýbrž požaduje *svobodný* obchod s půdou, její svobodné propachtovávání i dávání do pachtu, což je v souladu s požadavky trhu a s požadavky buržoazního hospodářského zřízení.

Vezměme rolnický proletariát. Do této kategorie je třeba zařadit především 405 usedlostí (z 2336), které nemají žádnou vlastní půdu nebo které obhospodařují nejvýše půl děsjatiny. Těmto 405 usedlostem patří 437 děsjatin přídělové půdy. Jsou to však chudí rolníci, z nichž téměř nikdo nemá koně, takže nejsou schopni hospodařit. A tak dávají do pachtu 372 děsjatin — většinu své půdy, a sami se stávají námezdními dělníky: 376 ze 405 hospodářství „uvolňuje“ buď zemědělské dělníky, nebo průmyslové dělníky, kteří se tak odtrhují od zemědělství.

Vezměme nejbohatší rolnickou buržoazii. 526 usedlostí obhospodařuje v průměru přes 3 děsjatiny půdy: v ovocnářství a zelinářství je to už kapitalistické zemědělství. 509 hos-

podářů z 526 najímá dělníky. Na 1706 pracujících členů rodiny u nich připadá 1248 námezdních dělníků (celoročních nebo sezónních), nepočítaje v to nádeníky (51 000 nádenických pracovních dnů).

Mají 1540 děšjatin půdy, méně než 3 děšjatiny přidělu na usedlost. Do pachtu však dávají jen 42 děšjatin, kdežto sami propachtovávají 1102 děšjatin, z toho 512 děšjatin přidělové půdy! Tito „pracující“ rolníci, kteří mají na jedno hospodářství *tři pracující členy rodiny*, „hromadí“ takto půdu a mění se v typické buržoy: v průměru na hospodářství připadá 2,5 *námezdních* dělníků a téměř sto námezdních pracovních dnů nádeníků. Koupě a prodej *produktů* půdy vedou k rozvoji koupě a prodeje *půdy samé* (propachtování a dávání do pachtu) a pak i ke koupi a prodeji *pracovní síly*.

Zamyslete se teď nad tvrzením levicově orientovaných narodníků, že zrušit soukromé vlastnictví půdy znamená „vyjmout půdu“ z obchodního obratu! To je vyložené maloměšťácká báhorka. Ve skutečnosti je to právě naopak: takové zrušení by nesmírně urychlilo vtahování půdy do obchodního obratu. Uvolnil by se kapitál, který je nyní vynakládán na nákup půdy, odpadly by nevolnické a byrokratické úřední překážky svobodného přechodu půdy z ruky do ruky, ještě více by se rozvinul kapitalismus, tj. proletariát by dával půdu do pachtu a buržoazie by ji „hromadila“.

Opatření užitečné v boji proti feudálům vydávají levicovní narodníci za „socialismus“, i když ve skutečnosti je to opatření buržoazní. Rolnický proletariát i rolničtí buržoové mají nesporně *společné* zájmy v boji proti statkářům. To ví každý dělník-marxista, ale *zatemňovat* vědomí třídního protikladu mezi proletariátem a buržoazií hloupými řečmi o „pracujícím“ rolnictvu znamená přecházet na stranu buržoazie, na stranu nepřátel socialismu.

Hospodářství v okolí Moskvy nám ukazuje jako pod lupou všechno, co se děje v méně výrazné a v obtížněji

zjistitelné formě *po celém* Rusku. Rolník, který se nedává najímat nebo který sám nenajímá („pracovníka“), se stává všude už výjimkou. Dokonce i v zapadlých končinách se každý den stále více rozvíjí obchod, stále více se prohlubuje propast mezi proletáři (námezdními dělníky) a drobnými vlastníky, maloburžoazií, rolníky.

Úkolem městského proletariátu je usilovat o jasné pochopení tohoto třídního protikladu, který je na vesnici *zastřen* specifikou zemědělství a pozůstatky nevolnictví. Úkolem buržoazie, kterou z nerozumu následují i maloburžoazní levicoví narodníci, je *ztěžovat* pochopení tohoto třídního protikladu prázdnými, bezobsažnými a naprosto lživými frázemi o „pracujícím“ rolnictvu.

Put' pravdy, č. 26

2. března 1914

Podepsán V. I.

Podle listu Put' pravdy

STAROSTI LIBERÁLŮ

V poslední době se v souvislosti s projevy V. Maklakova v dumě i s jeho novinovými články obhajujícími „nový“ plán na sjednocení taktiky kadetů a okťabristů mluvilo hodně o oživení liberalismu. Tyto pověsti posílil také zemstevní banket* uspořádaný v Moskvě.

Je třeba podotknout, že se přitom zdůrazňovalo zejména to, že *dokonce* i velmi umírněný a k okťabristu silně inklinující liberál V. Maklakov ztratil „víru v možnost najít východisko ze slepé uličky bez revolučních výbuchů a katastrof“. Doslovně tak to napsal v hlavním orgánu liberálů listu Reč pan Šingarjov, který společně s panem Miljukovem *zdánlivě* „zleva“ kritizoval „pravicové“ kadety V. Maklakova a P. Struveho.

Vzájemné spory kadetů však jsou nesmírně malicherné. Dohadovali se o tom, je-li návrh, aby okťabristé přešli do opozice, nový či nikoli, má-li smysl opakovat po sto prvé tento návrh, který byl podán už stokrát a nikdy k ničemu nevedl. Těmito zcela bezobsažnými hádkami liberálové téměř zastírají svou společnou a hlavní *starost*, která brzdí osvobození Ruska jen o trochu méně než kolísání okťabristů. Dohadujete se stále jen s okťabristy a o okťabristech, páni liberálové! Podívejte se však raději sami na sebe.

Vezměte například malou politickou encyklopedii, kterou vydal list Reč pod názvem Ročenka za rok 1914. Zpracovali ji nejvýznamnější a nejodpovědnější kadeti,

* Součást kampaně, kterou v roce 1904 organizovala v některých městech liberální buržoazie. Jejím cílem bylo dosáhnout určitých politických kompromisů mezi vládou a buržoazií. *Čes. red.*

uznávání vůdcové strany v čele s pány Miljukovem a Šingarjovem. V přehledu „našeho společenského života“ (od pana Izgojeva) čteme toto zásadní hodnocení klíčových otázek vnitřní politiky Ruska.

„Správní orgány svou přehnanou horlivostí jen oslabují protirevoluční síly ve společnosti.“

Není směšné, páni kadeti, svolávat hromy a blesky na oktábristy, když se ten nejryzejší oktábrismus hlásá ve vašich vlastních publikacích?

Výsledkem „beznadějného a nerozumného“ boje správních orgánů proti osvětovým institucím, píše pan Izgojev, je

„demoralizace života vedoucí k oslabení čistě společenské (!) aktivity, vytvářející duchovní protilátky proti ideám, které opravdu ohrožují zemi“.

To už není jen oktábristický, to je dokonale prokurátorský tón à la Ščeglovitov*. A snad aby názorně objasnil, jaké jsou ty „ideje ohrožující zemi“, náš liberál říká:

„Chápeme (z hlediska toho, že nerozumnost správních orgánů demoralizuje život), proč na dělnických schůzích a v odborech vítězí bolševici nad klidnějšími a kultivovanějšími vůdci (!?) dělnického hnutí.“

Tak liberálové politicky hodnotí likvidátory a nesčíslněkrát to opakují. Ve skutečnosti to není nic jiného než politické spojenectví liberálů a likvidátorů. Když se likvidátoři odvracejí od ilegální organizace a propagují legální stranu, dělají mezi dělnictvem přesně to, co liberálové potřebují.

Puť pravdy, č. 29
6. března 1914

Podle listu Puť pravdy

* Podle I. G. Ščeglovitova, ministra spravedlnosti v letech 1906 až 1915. Výraz spravedlnost à la Ščeglovitov se stal všeobecným označením pro inscenované procesy, právní podvody a tyranii v carském Rusku. *Čes. red.*

NARODNÍCI A LIKVIDÁTOŘI V ODBOROVÉM HNUTÍ (CENNÉ PŘIZNÁNÍ)

V posledních číslech listu levicových narodníků nacházíme vedle stížností na naše (pravdovců) „frakcionářství“ i cenné přiznání několika narodníků, že v tak důležité otázce, jako je odborové hnutí, se jejich názor shoduje s názory likvidátorů. My jsme to tvrdili vždycky. Je však zvlášť příjemné slyšet toto přiznání z úst odpůrců.

„S bolševiky se v této otázce velmi rozcházíme, neboť oni se dívají na odborovou organizaci jako na svůj majetek(!)... Naproti tomu názor „menševiků“ (narodníci bůhvíproč říkají „menševici“ místo „likvidátoři“) na odborovou organizaci jako na organizaci stojící mimo frakce je totožný s naším (narodnickým). Tím snad lze vysvětlit i naše dobré vztahy s menševiky při dosavadní práci.“ To napsal v 6. čísle list Věrnaja mysl.

„Způsob vedení svazů, které byly po celou dobu v rukou levicových narodníků, se nijak nelišil od postupu takzvaných likvidátorských odborových svazů,“ dodal ještě týž list levicových narodníků.

Vzácně otevřené a cenné přiznání! Naši „náramně levicoví“ narodníci tedy podle svého vlastního přiznání postupují v odborovém hnutí přesně jako likvidátoři.

Proto tedy vznikly i ony bloky (spojenectví, dohody) likvidátorů a narodníků proti marxistům, na něž náš tisk již nejednou upozorňoval.

Narodnický list Stojkaja mysl dokonce otevřeně hájí tyto bloky levicových narodníků s likvidátory proti marxistům.

Nyní, v období, kdy mají v odborových organizacích převahu pravdovci, ... není na dočasných dohodách na-

rovníků s lučovci nic hrozného ani podivného, píše list Stojkaja mysl, č. 2*.

Likvidátoři nejsou tak upřímní. Vědí, že se „to“ dělá, ale nemluví o „tom“. Nazývají se sociálními demokraty a zároveň uzavírají spojenectví s cizí stranou proti sociální demokracii, takovou „taktiku“ lze uplatňovat jen pěkně potichu.

To však na věci nic nemění. Spojenectví likvidátorů s narodniky v odborovém hnutí (a v osvětových spolcích) je *fakt*. A za nynější situace je to nevyhnutelné. Likvidátoři a narodniky spojuje ve všech sférách činnosti nepřátelský postoj k důslednému marxismu. A v odborové práci je spojuje to, že jedni i druhí jsou představiteli „neutralismu z nemohoucnosti“, „neutralismu *ne z vlastní vůle*“. Ani likvidátoři, ani narodníci nemají v odborovém hnutí velký vliv. Jako slabá menšina se domáhají „rovnosti“ s marxisty. „Teoreticky“ lze takový požadavek obhájit jen z neutralistického hlediska. A odtud právě vyplývá „neutralismus“ všech skupin, které mají v dělnickém hnutí slabý vliv.

Narodníci říkají, že se s likvidátory spojují „*vylučně při obhajobě nefrakčnosti dělnických organizací proti přehnaným nárokům pravdovců*“ (Stojkaja mysl, č. 2 a 4).

V čem spočívají tyto „nároky“ pravdovců? Zavřeli snad dveře některé odborové organizace nebo některého spolku před dělníky s odlišnými politickými názory? Přilepili snad na některou odborovou organizaci svou „nálepku“? Rozbili snad nějakou organizaci? Nic takového! Naši odpůrci neuvědli a nebudou moci uvést ani jediný takový *fakt*. „Přehnanými nároky“ pravdovců nazývají to, že

* Autor článku pan Boris Voronov s předstíraným údivem vypráví jako o neuvěřitelném „frakcionářství“, že se na schůzích vedení jednoho svazu „projednávají otázky, jak pomáhat pravdovskému tisku, technické redakční otázky (jak lépe zajistit rubriku dopisovatelů atd.)“. Strašné! To je přímo zločin pomáhat listu, který sjednocuje devět desetin vyspělých dělníků, příspěvky apod.! Jakkpak by se potom narodníci nevrhli do náruče likvidátorům!...

pravdovci se nechtějí připojit k maloburžoazní politice narodníků a likvidátorů, ale že se *uvnitř jednotné odborové organizace* loajálně podřizují většině dělníků, přitom však důrazně prosazují své marxistické názory.

Hříchů, které nám připisují, jsme se nikdy nedopustili. Dopustili se jich ale narodníci a likvidátoři. Uvedu fakta. Před několika lety získali narodníci převahu v odborovém svazu železničářů. A to díky tomu, že se neopírali o dělníky, ale o železniční úředníky, a rovněž díky některým dalším náhodným okolnostem. A co udělali narodníci? Hned na tento svaz „přilepili svou nálepku“, donutili jej přijmout jejich zvláštní „platformu“, vytlačili z něho sociální demokraty a stranicky neorganizované členy a donutili je, aby si vytvořili svůj vlastní paralelní odborový svaz.

To byl opravdu „přehnaný nárok“. První náhodné vítězství rychle upevnili nalepením své nálepky. V ostatních odborových svazech to narodníci nedělají ne z vrozeného smyslu pro čest, ale proto, že jejich vliv mezi dělníky je všude *velmi slabý*.

A totéž platí i o likvidátorech. Když ovládali svaz kovodělníků, udělali z něho filiálku likvidátorů. V orgánu svazu uveřejňovali vyzývavé články proti ilegální organizaci (viz Naš puť, č. 20; Metallist¹²², č. 3 aj.), ačkoli žádné valné shromáždění likvidátorskou linii neschválilo.

Tak vypadají skutečná fakta. „Přehnaným nárokem“ pravdovců nazývají jejich úsilí, aby záležitosti řešili sami dělníci většinou hlasů. Jestliže se na valném shromáždění kovodělníků vysloví pro pravdovce 3000 lidí a pro likvidátory i s narodníky 100 či 200, máme na důkaz takzvané „nefrakčnosti“ uzнат, že 3000 se rovná 200! To je smysl likvidátorské a narodnické „nefrakčnosti“.

Neobhajujeme neutralismus, jsme jeho odpůrci. Nepostupujeme však ani tak jako narodníci a likvidátoři, když náhodou získali v některém odborovém svazu většinu. Jen slabé a bezzásadové skupiny ztrácejí totiž při prvním „vítězství“ hlavu a spěchají většinou nějakých desíti hlasů

své vítězství „utvrdit“. „V rozčilení a ve spěchu“, aby nepropásli šťastnou náhodu, rychle revidují své „zásady“, zapomínají na svůj neutralismus a nalepují svou nálepku. Marxisté postupují jinak. Nejsou totiž v dělnickém hnutí jen náhodnými hosty. Vědí, že dříve či později budou všechny odborové organizace marxistické. Jsou přesvědčeni, že budoucnost patří jejich idejím, a nesnaží se události uspěchat, nenutí odborové svazy do ničeho násilím, nenalepují svoje nálepky, netřísťí odborové svazy.

Klidně a s přesvědčením se zabývají marxistickou propagandou. Trpělivě, na příkladech ze života, učí dělníky marxismu. A z této cesty je nedokáže svést žádné paktování bezzásadových skupin.

Byly doby, kdy nynější likvidátoři požadovali stranickost odborů a jejich organizační zastoupení ve straně. Byly doby, kdy narodníci nutili svaz železničářů, aby oficiálně přísahal věrnost jejich programu. Dnes jedni i druhí přeběhli na druhou stranu a hájí neutralismus. Donutila je k tomu politická slabost jejich pozic.

My jdeme svou starou cestou, kterou marxisté jako celek už dávno vyhlásili a obhajují. Likvidátoři mají plné právo uzavírat spojenectví s narodníky. Toto spojenectví však je spojenectvím bezzásadovosti a nemohoucnosti. Cesta, kterou odborům doporučuje blok likvidátorů a narodníků, není cestou pro vyspělé dělníky.

NEŠKODNÁ PŘÁNÍ

Nedávno byla v liberálních listech uveřejněna a pozitivně komentována výzva K. Arseņeva, aby se věnovalo více pozornosti shromažďování informací o případech úředního vypovězení.

„I když se do novin dostává mnoho případů protizákonného a svévolného postupu úřadů, zůstává množství jiných, neméně pobuřujících případů nezaznamenáno a nepovšimnuto,“ napsal K. Arseņev. „Tento nedostatek by mohl být do značné míry odstraněn, kdyby byl do shromažďování příslušných informací vnesen určitý systém. Příčiny úředního vypovídání a zatýkání, které jsou dosud velmi často praktikovány zvláště mezi dělníky, vycházejí najevo jen náhodně, a proto neúplně. Náhodně pronikají do tisku také zprávy o situaci těch, kteří už ve vyhnanství žijí.“

Co je pravda, to je pravda! Liberální strany, liberální členové dumy, liberální advokáti, liberální novináři, jednotlivé skupiny liberálů atd. by docela snadno mohli shromažďovat a uveřejňovat v legálním i ilegálním tisku velice obsažný a systematický materiál o *každém* takovém případě z těch, které jsou „dosud velmi často praktikovány zvláště mezi dělníky“.

Například list Reč vřele uvítal všechny tyto rady a výzvy váženého veřejného činitele K. Arseņeva.

Kde to tedy vážne, pánové? Vy přece máte všechny možnosti a prostředky pro pravidelné shromažďování a uveřejňování informací o onom „běžném jevu“ života v Rusku, nad nímž se všichni rozhořčujete, který všichni odsuzujete a o kterém všichni neustále mluvíte! A podívejte se: žádný liberální list, tisíckrát lépe „pojištěný“ (v každém ohledu) proti různým překážkám a zásahům, nesbírá

přesné informace o *všech* případech vypovězení a zatčení.

Je třeba říci: Naši liberálové jsou mistři co se týče dobrých přání, ale aby uveřejňovali právě v Arseňjevově listu Věstník Jevropy, právě v listech Russkije vědomosti nebo Reč jména všech vypovězených, zprávy o nich a pravidelné informace o tom, jak žijí, to nedělá nikdo.

„Podporovat“ výzvy slovy je patrně snazší (a méně nebezpečné) než *dělat* něco pro *naplnění* těchto výzev...

Puť pravdy, č. 32
6. března 1914

Podle listu *Puť pravdy*

LIBERÁLNÍ PROFESOR O ROVNOSTI

Liberální profesor pan Tugan-Baranovskij zahájil kampaň proti socialismu. Tentokrát k tomu nepřistupoval z politickoeconomického hlediska, ale z hlediska všeobecných úvah o rovnosti (snad tyto povšechné úvahy připadaly profesorovi vhodnější pro náboženskofilozofické debaty, jichž se zúčastňoval).

„Vezmeme-li socialismus ne jako ekonomickou teorii, ale jako životní ideál,“ prohlásil pan Tugan, „je nepochybně spjat s ideálem rovnosti, avšak rovnost je pojem..., který se nedá odvodit ze zkušeností a rozumu.“

To je úvaha liberálního vědce, opakujícího neuvěřitelně otřepané a obehnané argumenty: zkušenosti a rozum přece zjevně dokazují, že lidé si *nejsou* rovni, socialismus však zakládá svůj ideál na rovnosti. To tedy, jak jistě vidíte, znamená, že socialismus je nesmysl, že odporuje zkušenostem a rozumu a tak dále!

Pan Tugan opakuje starý trik reakcionářů: nejdříve zkomolit socialismus a připsat mu nějakou absurdnost a potom tyto absurdnosti vítězoslavně vyvracet! Ti, kdo říkají, že zkušenosti a rozum dokazují, že lidé si *nejsou* rovni, chápou rovnost jako stejné *schopnosti* neboli *totožnost* fyzické síly a duševních schopností lidí.

V tomto smyslu si lidé samozřejmě rovni *nejsou*. Žádný rozumný člověk a žádný socialista na to nezapomíná. Jenomže *taková* rovnost nemá se socialismem *nic* společného. Jestliže už pan Tugan neumí vůbec *myslet*, *umí* určitě alespoň číst. A kdyby si vzal známou práci jednoho ze za-

kladatelů vědeckého komunismu, Bedřicha Engelse, kritizujícího Dühringa, mohl by si pan Tugan přečíst speciální výklad o tom, že by bylo hloupé rozumět rovností v ekonomickém smyslu něco jiného než *odstranění tříd*. Když však páni profesori začínají vyvracet socialismus, pak nevíte, čemu se víc divit, zda jejich tuposti, ignorantství nebo nesvědomitosti.

Když jde o pana Tugana, musíme začít od základu. Sociální demokraté rozumějí rovností v politickém smyslu *rovnoprávnost* a v ekonomickém smyslu, jak už bylo řečeno, *odstranění tříd*. Na nastolení rovnosti mezi lidmi ve smyslu rovnosti sil a schopností (fyzických a duševních) socialisté vůbec nepomýšlejí.

Rovnoprávnost znamená požadavek stejných politických práv pro *všechny* občany státu, kteří dosáhli určitého věku a nejsou postiženi ani obyčejnou, ani liberálně profesorskou slabomyslností. Tento požadavek nevyslovili jako první ani socialisté, ani proletariát, nýbrž *buržoazie*. Dokazují to všeobecně známé historické zkušenosti všech zemí světa a pan Tugan by se to mohl snadno dovědět, kdyby se neodvolával na „zkušenosti“ jedině proto, že chce obalamutit studenty a dělníky a zavděčit se mocným tohoto světa „potřením“ socialismu.

Buržoazie prosazovala požadavek *rovnosti* práv všech občanů v boji proti středověkým, feudálním, nevolnickým a stavovským privilegiím. Například v Rusku, na rozdíl od Ameriky, Švýcarska apod., má šlechta dodnes privilegia ve veškerém politickém životě, ve volbách do Státní rady, ve volbách do dumy i v místní správě, v daňové politice i v mnoha dalších případech.

Dokonce i ten nejtěžkopádnější a nejzaostalejší člověk může pochopit, že jednotliví příslušníci šlechtického stavu si *nejsou* rovni svými fyzickými a duševními schopnostmi, jako si *nejsou* navzájem rovni ani lidé patřící k „poplatnému“, „černému“, „nižšímu“ či „neprivilegovanému“ rolnickému stavu. Všichni šlechtici si však *jsou* rovni svými

právy, kdežto všichni rolníci jsou si rovni svým bezprávným postavením.

Už chápe učený a liberální profesor pan Tugan rozdíl mezi rovností ve smyslu rovnoprávnosti a rovností ve smyslu rovnosti sil a schopností?

Přejděme nyní k rovnosti v ekonomickém smyslu. Ve Spojených státech amerických stejně jako v ostatních vyspělých státech neexistují středověká privilegia. Všichni občané jsou si rovni, pokud jde o politická práva. Jsou si však také rovni *svým postavením ve společenské výrobě*?

Ne, pane Tugane, nejsou si rovni. Jedni vlastní půdu, továrny, kapitál a žijí z nezaplacené práce dělníků; těch je nepatrná menšina. Druzí, a to je obrovská masa obyvatelstva, nevlastní žádné výrobní prostředky a žijí pouze z prodeje své pracovní síly; to jsou proletáři.

Ve Spojených státech neexistuje šlechta, a buržoazie i proletáři mají *stejná* politická práva. *Nejsou* si však rovni svým *třídním* postavením: jedni, třída kapitalistů, vlastní výrobní prostředky a žijí z nezaplacené práce dělníků, druzí, třída námezdních dělníků, proletářů, nevlastní výrobní prostředky a žijí z toho, že prodávají na trhu svou pracovní sílu.

Odstranit třídy znamená dosáhnout toho, aby *všichni* občané měli *stejný* vztah k *výrobním prostředkům* celé společnosti, což znamená, že všichni občané mají *stejnou* možnost pracovat se společenskými výrobními prostředky, na společné půdě, ve společných továrnách atd.

Toto vysvětlení podstaty socialismu bylo nezbytné pro poučení vzdělaného liberálního profesora pana Tugana, který se snad bude snažit a pochopí nyní, že očekávat v socialistické společnosti *rovnost* sil a schopností lidí je absurdní.

Zkrátka, když socialisté mluví o rovnosti, chápou ji vždycky jako rovnost *sociální*, rovnost společenského postavení, a v žádném případě ne jako rovnost fyzických a duševních schopností jednotlivců.

Čtenář se možná s údivem zeptá, jak se mohlo stát, že vzdělaný liberální profesor zapomněl na tyto základní pravdy, které každý zná z kteréhokoli výkladu socialistických názorů. Odpověď je jednoduchá: *Osobní* vlastnosti dnešních profesorů jsou takové, že se mezi nimi lze setkat i s tak vzácně omezenými lidmi, jako je Tugan. *Společenské* postavení profesorů v buržoazní společnosti je takové, že jmenování jsou jenom ti, kdo zaprodávají vědu kapitálu, kdo jsou ochotni vykládat o socialistech nejneuvěřitelnější nehoráznosti, nejnestoudnější hlouposti a výmysly. Buržoazie to všechno profesorům promine, jen když budou „potírat“ socialismus.

Puť pravdy, č. 33
11. března 1914

Podle listu Puť pravdy

ANGLIČTÍ LIBERÁLOVÉ A IRSKO

To, co se nyní děje v britském parlamentě kolem návrhu zákona o irském *Home Rule* (o samosprávě, nebo spíše autonomii pro Irsko), je nesmírně zajímavé jak z hlediska třídních vztahů, tak i z hlediska objasnění národnostní a agrární otázky.

Anglie po celá staletí Irsko zotročovala, odsuzovala irské rolníky k nepředstavitelné bídě a k vymírání hladem, vyháněla je z půdy, nutila je po statisících a miliónech opouštět vlast a emigrovat do Ameriky. Na počátku 19. století mělo Irsko 5,5 miliónu obyvatel, nyní jich má jen 4,3 miliónu. Irsko se vylidnilo. V průběhu 19. století se do Ameriky vystěhovalo přes 5 miliónů Irů, takže ve Spojených státech nyní žije *více* Irů než v Irsku!

Nepředstavitelná bída a utrpení irských rolníků jsou jedním z poučných příkladů, čeho všeho jsou schopni statkáři a liberální buržoazie „vládnoucího“ národa. Anglie dosáhla svého „skvělého“ hospodářského rozkvětu, „prosperity“ svého průmyslu a obchodu do značné míry díky takovýmto hrdinským činům vůči irskému rolnictvu, které připomínají ruskou nevolnickou statkářku Saltyčici*.

Anglie „prosperovala“, Irsko vymíralo a zůstávalo zaostalou, zcela barbarskou, čistě agrární zemí, zemí ožebračených rolnických pachtýřů. Ať si však anglická „osvícená a liberální“ buržoazie jakkoliv přála navěky

* *Saltyčice* — jde o statkářku podolského újezdu v Moskevské gubernii Darju Nikolajevnu Saltykovcovou (1730—1801), která nelidsky zacházela se svými nevolníky a utýrala k smrti 139 lidí, ponejvíce žen.
Čes. red.

zachovat porobu Irska a jeho bídu, reforma se přece jen neodvratně blížila, a to tím víc, že revoluční výbuchy boje irského lidu za svobodu a půdu byly stále hrozivější. V roce 1861 vznikla irská revoluční organizace *sinnfeinoců*. Irové, kteří se vystěhovali do Ameriky, ji všemožně podporovali.

Od roku 1868, kdy se vlády ujal Gladstone, tento hrdina liberálních buržoů a omezených maloměšťáků, začíná v Irsku *období reformem*, období, které se velice zdárně protáhlo až do dneška, tj. trvá téměř půl století. Moudří státníci liberální buržoazie dovedou totiž velmi „pomalu pospíchat“ se svými „reformami“!

Karel Marx žil tehdy už přes 15 let v Londýně a s obrovským zájmem i sympatiemi sledoval boj Irů. Dne 2. listopadu 1867 psal Bedřichu Engelsovi: „Tuto demonstraci anglických dělníků pro fenianismus jsem se snažil všemožně vyprovokovat... Dříve jsem pokládal za nemožné, že by se Irsko odtrhlo od Anglie. Teď to považuji za nevyhnutelné, ačkoli po odloučení možná následuje federace...“¹²³ V dopise z 30. listopadu téhož roku se Marx k tomuto tématu opět vrací: „Zbývá jen otázka, co máme my poradit anglickým dělníkům? Podle mého názoru musí učinit článkem svého pronuciamenta zrušení unie“ (zrušení unie s Irskem), „zkrátka ducha roku 1783, jenže demokratizovaného a přizpůsobeného dnešní době. Toto je jediná legální a tudíž jediná možná forma osvobození Irska, kterou lze pojmout do programu kterékoli *anglické* strany.“¹²⁴ A Marx dále zdůrazňoval, že Irové potřebují samosprávu a nezávislost na Anglii, agrární revoluci a celní ochranu proti Anglii.

Takový byl program, který doporučoval Karel Marx anglickým dělníkům v zájmu osvobození Irska, urychlení společenského rozvoje i osvobození anglického dělnictva; angličtí dělníci totiž nemohli dosáhnout svobody, dokud pomáhali udržovat v porobě jiný národ (nebo dokud to třeba i jen trpěli).

Avšak bohužel! Angličtí dělníci se vlivem mnoha speci-

fických historických příčin stali v poslední třetině 19. století závislími na liberálech a ovládl je duch liberální dělnické politiky. Místo aby stáli v čele národů a tříd bojujících za svobodu, ocitli se ve vleku opovržených lokajů peněžního žoku anglických pánů liberálů.

A liberálové protahovali osvobození Irska *půl století*, a dokončeno není dodnes! Teprve ve dvacátém století začala přeměna irského pachtýře ve svobodného pozemkového vlastníka, ale páni liberálové mu vnutili *výkup podle „spravedlivého“ odhadu!* Platí a ještě dlouhá léta bude platit anglickým statkářům milióny na poplatcích jako odměnu za to, že ho po několik století okrádali a odsuzovali k neustálému hladovění. Angličtí liberální buržoové donutili irské rolníky, aby se statkářům za všechno odvděčili hotovými penězi...

Parlament nyní projednává zákon o *Home Rule* (o samosprávě) Irska. V severním Irsku je však provincie Ulster, která je částečně obydlena přistěhovalci z Anglie, protestanty, na rozdíl od katolických Irů. A tu angličtí konzervativci v čele s ultrareakčním statkářem Puriškevičem — chtěl jsem říci Carsonem — spustili zuřivý křik proti autonomii Irska. To přece znamená vydat obyvatele Ulsteru lidem jiné víry a národnosti! Lord Carson vyhrožoval povstáním a organizoval ozbrojené bandy reakcionářů.

Byla to samozřejmě jen planá hrozba. O tom, že by hrstka výtržníků mohla vyvolat povstání, nemůže být ani řeč. Rovněž o tom, že irský parlament (jehož pravomoc určuje *anglický* zákon) by mohl „utlačovat“ protestanty, nemůže být ani řeč.

Jde prostě o to, že reakční statkáři chtějí *zastařit* liberály.

A liberálové zbaběle couvají, ponížují se před reakcionáři, ustupují jim a navrhují uspořádat v Ulsteru *mimořádné všeobecné hlasování* (takzvané referendum) a odložit reformu v Ulsteru o *šest* let!

Čachrování mezi liberály a reakcionáři pokračuje.

Reforma může počkat: Irové čekali půl století, tak počkají ještě, nelze přece „poškozovat“ statkáře!

Kdyby se ovšem liberálové obrátili k britskému lidu, k proletariátu, reakční Carsonova banda by se okamžitě rozutekla a zmizela by. Úplná svoboda Irska pokojnou cestou by byla zajištěna.

Je však myslitelné, že by liberální buržoazie požádala o pomoc proletariát proti statkářům? Liberálové v Anglii jsou přece také lokaji peněžního měšce a dokáží se jen servilně plazit před Carsony.

Puť pravdy, č. 34
12. března 1914

Podle listu Puť pravdy

TAYLORŮV SYSTÉM — ZOTROČENÍ ČLOVĚKA STROJEM¹²⁵

Kapitalismus se nemůže ani na chvíli zastavit. Musí jít stále kupředu. Konkurence, jež se zvláště zostruje v období krize, kterou nyní prožíváme, nutí vynalézat stále nové prostředky k zlevňování výroby. A nadvláda kapitálu mění všechny tyto prostředky v nástroj dalšího útlaku dělníků.

Jedním z takových prostředků je Taylorův systém. Nedávno v Americe použili stoupenci tohoto systému takovýchto metod:

Přípevní dělníkovi na ruku malou elektrickou žárovku. Na filmu zachytí dělníkovy pohyby a zkoumají pohyby žárovky. Zjistí, že určité pohyby byly „zbytečné“, a nutí dělníka, aby se jich vyvaroval, tj. aby pracoval intenzivněji a neztrácel odpočinkem ani vteřinu.

Vypracovávají celé plány nových továrních budov tak, aby se neztratila ani jediná minuta při dopravě materiálu do továrny, při jeho přepravě z jedné dílny do druhé, při odvozu hotových výrobků. Systematicky sledují pomocí filmovacích přístrojů práci nejlepších dělníků, aby mohli zvyšovat intenzitu práce, tj. „honit“ dělníky.

Například filmovali po celý den práci montéra. Prostudovali jeho pohyby a dali mu speciální sedačku tak vysokou, aby nemusel ztráct čas shýbáním. Dostal k ruce chlapce, který mu musel podávat každou součástku určitým, co neúčelnějším způsobem. Po několika dnech vykonával montér příslušnou práci při montáži stroje za čtvrtinu dřívější doby!

Skvělá produktivita práce! Mzda se však dělníkovi

nezvýší čtyřnásobně, nýbrž maximálně o 150%, a to ještě *jen zpočátku*. Jakmile si dělníci na nový systém zvyknou, mzdy se jim opět sníží na dřívější úroveň. Kapitalista má ohromný zisk, zatímco dělník pracuje čtyřikrát intenzivněji a vyčerpává čtyřikrát rychleji své nervy a svaly.

Nového dělníka zavedou nejprve do závodního kina, kde mu předvedou „vzor“, podle něhož má pracovat. Dělníka nutí, aby se snažil tento vzor „dostihnout“. Za týden mu v kině promítnou, jak pracuje, a porovnávají jeho výkon se „vzorem“.

Na všechna tato obrovská zdokonalení *doplácejí* dělníci, neboť tato opatření vedou k ještě většímu zotročení a útlaku, a přitom se omezují na racionální, promyšlenou dělbu práce *v rámci továrny*.

Vzniká přirozeně myšlenka, jak vypadá dělba práce v celé společnosti? Jaká spousta práce dnes přichází nazmar vinou neorganizovanosti a chaotičnosti celé kapitalistické výroby! Kolik času se promarní, než se surovina dostane přes stovky nákupčích a překupníků, kteří neznají požadavky trhu, až k továrníkovi! A nepromarní se jen čas, nazmar přicházejí a kazí se i hotové výrobky! A kolik času a práce se ještě promarní, než se hotové výrobky dostanou k spotřebitelům prostřednictvím nesčetných drobných zprostředkovatelů, kteří také nemohou znát požadavky spotřebitelů a dělají nejen mnoho zbytečných pohybů, nýbrž i mnoho zbytečných nákupů, cest atd. apod.!

Kapitál organizuje a usměrňuje práci v továrně, aby vystupňoval útlak dělníků a zvýšil své zisky. V celé společenské výrobě však dál vládne a narůstá chaos, který je příčinou krizí, když nahromaděné bohatství nenalézá kupující, zatímco milióny dělníků živoří a hladovějí, protože nemohou najít práci.

Taylorův systém — i když si to jeho vynálezci neuvědomují, a ani nechtějí uvědomit — připravuje dobu, kdy proletariát převezme celou společenskou výrobu do svých rukou a ustaví své, dělnické komise, které se budou starat

o správnou dělbu a organizaci celé společenské práce. Velkovýroba, stroje, železnice, telefon, to vše poskytuje tisíce možností ke zkrácení pracovní doby organizovaných dělníků na čtvrtinu a zajistí jim čtyřikrát vyšší životní úroveň, než mají nyní.

A dělnické komise dokážou za pomoci dělnických odborových organizací tyto zásady racionální dělby společenské práce uplatnit, jakmile bude práce zbavena zotročujícího jařma kapitálu.

Puť pravdy, č. 35
13. března 1914
Podepsán M. M.

Podle listu Puť pravdy

„ODPOVĚDNÁ OPOZICE“
A ÚČAST KONSTITUČNÍCH
DEMOKRATŮ
NA PORADĚ 1. BŘEZNA

Noviny už hodně napsaly o poradě, na níž se 1. března sešli zástupci vlády s některými poslanci dumy^[240]. Avšak význam této porady z hlediska postavení a úkolů „opozice“ v dumě nebyl dosud dostatečně osvětlen.

Připomeňme si, že právě před 1. březnem byla v mnoha liberálních listech v Petrohradě, Moskvě i na venkově rozvířena a horlivě diskutována obecná otázka o mrtvém tichu v dumě, o její bezmocnosti a neživotnosti, o tom, že poslanci z dumy utškají, o úkolech opozice atd.

Právě před 1. březnem vystupovali nejvýznamnější vůdci „konstitučně demokratické“ strany, pánové Miljukov a Šingarjov, v tisku obou sídelních měst proti panu Struvemu v souvislosti s jeho výzvami k „ozdravění vládnoucí moci“ i proti pravicovému kadetovi V. Maklakovovi za jeho „pesimisticko-optimistické“ výzvy k dohodě s okta-bristy. Právě před 1. březnem se pan Miljukov ze všech sil snažil vydávat za odpůrce „věchismu“, tj. idejí důsledného a otevřeného kontrarevolučního liberalismu.

Složení i charakter porady 1. března jenom znovu dokázaly, že všechny tyto bezvýznamné výhrady vůdců kadetské strany proti Struvemu a V. Maklakovovi, všechna ta snaha vypadat „levicověji“ než jmenovaní politici je pouze pokrytectvím a klamáním demokracie. *Ve skutečnosti* na této poradě triumfovala právě politika „věchovců“ mezi liberály, právě politika pánů Struveho a V. Maklakova, a ne oficiálních vůdců a diplomatů kadetské strany pánů Miljukova a Šingarjova a spol.

Porady se účastnili pouze představitelé vládních stran a liberálně buržoazní opozice — ani sociální demokraté, ani trudovici (buržoazní demokracie) nebyli pozváni (prý proto, že jsou „zásadovými antimilitaristy a hlasují vždycky proti všem válečným úvěrům“, ve skutečnosti však z obavy, že by bylo pozvání se zdůvodněním a veřejně odmítnuto, což by byli určitě udělali aspoň sociální demokraté).

Když se poslanci opozice — podle zcela oficiální zprávy listu Reč — „*pokusili rozvířít také otázku naší vnitřní politiky*“, bylo jim zdůrazněno, že se má jednat jen o válečných úvěrech a že „zástupci vlády nepovažují za možné vysvětlovat na této poradě otázky vnitřní politiky“.

„*Přesto*,“ napsala Reč, „někteří poslanci, mezi nimi I. N. Jefremov, A. I. Šingarjov a jiní, se ve svých projevech *několikrát dotkli i naší vnitřní situace*.“

Tím nemístnějši — musíme říci k tomuto prohlášení — směšnější, absurdnější a nedůstojnější úlohu tu kadetští, konstitučně demokratičtí poslanci sehráli. Kdyby se jejich strana nazývala umírněnou liberálně monarchistickou stranou, tj. kdyby její název správně vystihoval její třídní podstatu a skutečný politický charakter, pak by byl postup kadetských poslanců ze stranického hlediska normální! Ale pro lidi, kteří chtějí být považováni za demokraty, pro lidi, z nichž dokonce i ti nejpravicejší, jako například V. Maklakov, veřejně prohlašují, že *ztratili víru* „v možnost najít východisko ze slepé uličky bez revolučních výbuchů a katastrof“ (tak totiž vykládal názory V. Maklakova *sám* pan Šingarjov v 55. čísle listu Reč z 26. února a v tomtéž duchu psal *sám* pan Miljukov v čísle z 25. února), pro takové lidi znamená účast na poradě s příslušníky pravice a okřabristy veřejný políček.

Páni konstituční demokraté si tedy sami uštědřili políček. Svou účastí se veřejně zřekli svých slov o „ztrátě víry“. Veřejně demonstrovali svou ochotu dokázat, že *jejich víra žije*, což znamená ochotu sloužit a přísluhovat.

Málokdo totiž chápe tak dobře jako právě kadeti nerozlučnou spjatost vnitřní politiky se zahraniční i dosah „povolování“ úvěrů...

Puť pravdy, č. 36
14. března 1914

Podle listu Puť pravdy

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

N Á S T I N R E Z O L U C E O N Á R O D N O S T N Í O T Á Z C E¹²⁶

Rezoluce o národnostní otázce

- I. 1. Je naléhavě nutné podrobně a detailně vymezit náš postoj k národnostní otázce z příčin
- (α) historických (objektivních): reakční nacionalismus a progresivní buržoazní (dokonce i buržoazně demokratický) nacionalismus kontrarevolučního období;
 - (β) souvisejících se životem strany: rozkol s Bundem, jeho separatismus, jeho blok se stranami, které nemají sociálně demokratický charakter a vyznačují se nacionalistickými rysy (PSS), likvidace tohoto bloku kompromisním usnesením stockholmského sjezdu¹²⁷. Rozpad „federace nejhoršího typu“¹²⁸.
- II. 2. Článek o sebeurčení znamená *pouze* politické oddělení.
- {3. Nutnost tohoto článku pro Rusko z těchto důvodů:
- (α) obecný princip demokracie
 - (β) skutečnost, že v okrajových územích žijí utlačované národy
 - (γ) neukončený buržoazně demokratický převrat ve východní Evropě, a zvláště v Rusku
 - (δ) Rusko má ve srovnání se Západem i Východem nejreakčnější státní zřízení (*monarchie*).

4. Uznání práva na sebeurčení znamená *pouze*
- (α) požadavek řešit otázku demokraticky à la Norsko
 - (β) bojovat proti černosotňovcům i proti *liberálům*, kteří toto právo popírají, vychovávat masy (mužik!) v antinacionalistickém duchu.
5. Toto právo nikterak nevyklučuje samostatné proletářské hodnocení, ale naopak je vyžaduje.
6. Příklad Polska a Finska v roce 1905 ukazuje *sblížením* statkářských a buržoazně nacionalistických stran s *monarchií* Mikuláše II., ukazuje, že polští a finští dělníci byli oklamáni nacionalistickou buržoazií vlastní země, ukazuje, že dělníci, kteří by dali přednost politickému (a ideovému) sblížení s *vlastní* buržoazií před *jednotou* s proletariátem ostatních národů, by zradili socialismus, demokracii i *svou* *vlast*.

III. 7. Bezpodmínečná rovnoprávnost národů a jazyků.

Zajištění vyučování místního obyvatelstva mateřskému jazyku na státní útraty.

8. Odmítnutí „státního“ jazyka.

9. Reorganizace administrativního rozdělení státu.

10. Celostátní zákon zaručující práva národnostních menšin atd.

IV. 11. Záporný postoj ke kulturně národnostní autonomii

(α) heslo „národní kultury“ je ideově i politicky nesprávné

(β) je v rozporu s proletářským internacionálním

(γ) rozšiřuje vliv buržoazních nacionalistických idejí na masy

(δ) odvádí od úkolů c[entralizovaného] demokratického převratu (ukazuje cestu

k domnělému národnímu oddělení, zatímco ve skutečnosti je možný jen c[entralizovaný] demokratický převrat)

- (ε) propagování tohoto hesla *všemi* buržoazními stranami jednoho národa (židovského), který má postavení kasty
- (ζ) rozdělení proletariátu (společně žijících národů) pokud jde o školy je škodlivé, je nutné sjednocení.

V. 12. Spojení dělníků bez rozdílu národnosti ve všech organizacích.

13. Nikoli federativní, ale jednotná výstavba strany (Kavkaz etc.).

Napsáno v září 1913

Poprvé otištěno roku 1937

v publikaci

Leninskij sbornik XXX

Podle rukopisu

KONCEPT REFERÁTU PRO
MÍSTNÍ STRANICKÉ
ORGANIZACE
O PORONINSKÉ PORADĚ
SE STRANICKÝMI
PRACOVNÍKY (1913)¹²⁹

Koncept referátu pro místní organizace

12. 12.

Základní téma: události ve stávkovém hnutí a stranickém životě od léta 1913. Rezoluce porady. Nejvíce zdůraznit zejména tyto body:

1. Generální stávka stanovena na 9. ledna 1914. Usnesení porady. Nevyhnutelnost stávky. Její hesla (demokratická republika, osmihodinový pracovní den, konfiskace statkářské půdy). Intenzivní příprava stávky.

2. *Kampaň za pojištění*. Intenzivnější rozšiřování časopisu *Voprosy strachovanija*. Ustavování stranických buněk ve *všech* pokladnách a ve *všech* správách. Prosazení vlastní, stranické většiny ve správách (totéž v odborových svazech, klubech etc. etc.).

3. *Šestka a sedma*. Hlavní příčiny rozkolu: (a) likvidátorství = rozbití strany. *Z toho důvodu* boj. Sedma *inklinuje* k likvidátorství; (b) sedma *neuznává* stranická usnesení; (c) je dokázáno, že pro šestku je *většina* strany. Hlavní údaje z Pravdy. Mít s sebou výtisky s *materiály* o rozkolu. (Je nutné i nadále *intenzivněji* schvalovat rezoluce pro šestku.)

4. Sjezd strany. Jeho nezbytnost. Účast *všech* ilegálních stranických buněk. Příprava sjezdu: především *peníze*. Vytvářet sjezdový *fond* (hlavně prostřednictvím poslanců).

Úkol: do jara vybere každá skupina nebo spojené skupiny *dvojnásobnou částku* na výlohy (výlohy na 1 delegáta 150 rublů. Skupina nebo spojené skupiny z blízkého okolí mají vybrat 300 rublů).

5. Je nutné rozšířit spojení, upevnit je (naučit se korespondovat s petrohradským a zahraničním byrem). Korespondence pokulhává: *proto vázne i přeprava*. Všude je třeba mít důvěrníky.

6. Z rezolucí porady udělat přehled toho nejdůležitějšího. Například v národnostní otázce: (a) boj proti každému projevu nacionalismu, byť i rafinovanému (kulturně národnostní autonomie); (b) jednota dělníků *všech* národností; (c) boj proti *velkoruskému* černosotňovskému nacionalismu. (Totéž stručně o ostatních rezolucích.)

7. Ilegální a legální tisk. Intenzivněji pořádat sbírky. Legální tisk nutně *zanikne*: všechny síly na vybudování ilegálního tisku (viz Izvěščenije, zejména s. 9—10).

*Napsáno 29. listopadu
(12. prosince) 1913
Poprvé otištěno roku 1923
v publikaci Iz epochi Zvezdy i Pravdy
(1911—1914), s. III*

*Podle kopie
pořízené N. K. Krupskou*

TEZE REFERÁTU O NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE¹³⁰

Národnostní otázka (Teze přednesené z paměti)

- A) Význam národnostní otázky v současném období.
 - B) Místo národních hnutí v dějinách (resp. historické chápání národnostní otázky).
 - C) Dvě teorie o národnostní otázce.
 - D) Sebeurčení národů.
 - E) Rovnoprávnost a zaručení práv národnostních menšin. Autonomie.
 - F) Kulturně národnostní autonomie.
 - G) Národnostní princip ve výstavbě strany.
-
-

A. Úvod.

Význam národnostní otázky v současném historickém období

1. Nacionalismus vlády. Celá kontrarevoluce je nacionalisticky zabarvena.
2. Rovněž buržoazní nacionalismus (Struve a spol.)
3. Při neuvěřitelném, neslýchaném útlaku národů (57% obyvatelstva Ruska) nacionalismus utlačovaných národů (celoevropská rvačka).
4. Porušování programu SDDSR (překrucování sebeurčení + kulturně národnostní autonomie).

Hej. Lenin.

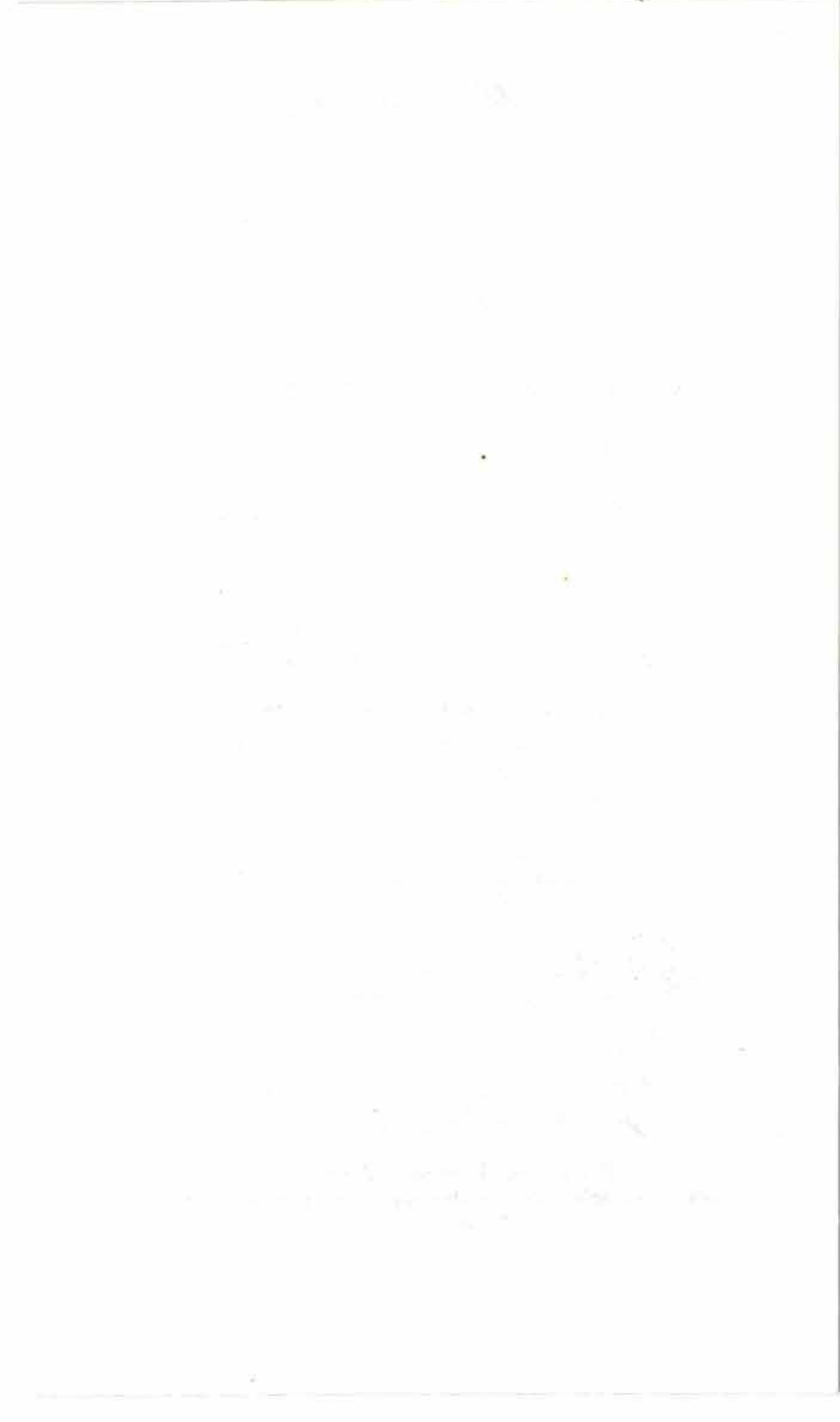
(Mladina na ruském)

- A) Jevrejská otázka v ruské revoluci.
- B) Hej. Leninova otázka ruské revoluce (resp. ruské revoluce) v ruské revoluci.
- C) Hej. Leninova otázka ruské revoluce.
- D) Leninova otázka ruské revoluce.
- E) Leninova otázka ruské revoluce.
- F) Leninova otázka ruské revoluce.

A. Mladina. Jevrejská otázka v ruské revoluci.

1. Ruská otázka. Hej. Leninova otázka ruské revoluce.
2. Mladina - ruská otázka (Hej. Leninova otázka).
3. Mladina - ruská otázka (Hej. Leninova otázka).
4. Ruská otázka ruské revoluce (Hej. Leninova otázka).
5. Ruská otázka ruské revoluce (Hej. Leninova otázka).

- B. G. Hej. Leninova otázka ruské revoluce (Hej. Leninova otázka).
- 7. Mladina - ruská otázka (Hej. Leninova otázka).
- 8. Hej. Leninova otázka ruské revoluce (Hej. Leninova otázka).

5. Rozkol se židovskými separatisty. Národní izolovanost.

B. 6. Národnostní otázka musí být chápána historicky a ekonomicky. Národnostní otázka je *světový* jev.

7. Epocha národních hnutí je konec středověku a začátek nové éry, epocha *buržoazně demokratických* revolucí. V té době národní hnutí naprosto *všude*.

8. Ekonomické kořeny? Kapitalismus požaduje sjednocení vnitřního trhu. Trh je centrem obchodních styků. Hlavním nástrojem obchodních styků mezi lidmi je *jazyk*.

9. Sjednocení národnostních oblastí (obrození jazyka, národní probuzení etc.) a vytvoření *národního státu*. Jeho ekonomická nutnost.

10. Politická nadstavba nad ekonomikou. Demokraticismus, svrchovanost národa. *Inde** „národní stát“...

11. Národní stát *světovým pravidlem* (K. Kautsky v I, 18**, s. 23 a 23—25 Internationalität), ale „národnostní stát je *výjimka*“¹³¹.

K. Kautsky o O. Bauerovi: Bauer *nedoceňuje* snahy o národní stát. To NB
(„sílu Drangu“)

* — odtud. *Red.*

** Odkaz na s. 18 prvního sešitu o národnostní otázce. *Red.*

Mimochodem: někteří lidé se domnívají, že národní stát je *větší* nacionalismus než kulturně národnostní autonomie. To je naivní a směšný omyl! Národní stát je ve světových dějinách pravidlem. Kulturně národnostní autonomie je nikde neuskutečněný výmysl polovzdělců.

12. Období národních (buržoazně demokratických) revolucí 19. století (Itálie, Německo). V západní Evropě skončila. *Na Východě právě začala a v Asii...*

C. Dvě teorie marxismu o národnostní otázce.

13. Vznik proletářských stran v národních státech. Zaostalý Východ. „*Teorie*“ národnostní otázky. (Malá pozornost věnována *teoretické* základně. K. Kautsky+O. Bauer.)
14. O. Bauer. *Národ=Kulturgesellschaft**. Heslo „národní kultury“ ((jako červená nit)). Hlavní je národní charakter. (Spousta výhrad, ale to není důležité.)
(Hodnocení Kautského: *Kulturgesellschaft*=hlavní chyba O. Bauera.)
15. „Socialismus posílí národnostní princip“ (O. Bauer I, 5** — s. 532 *jeho knihy*).
16. Bauerova zásadní chyba: rafinovaný nacionalismus. Čistounký nacionalismus, bez vykořisťování, bez rvaček.

NB ||| Proudhon očišťoval, idealizoval a přikrášloval kapitalismus, O. Bauer nacionalismus.

* — kulturní pospolitost. *Red.*

** Zde i dále je odkaz na s. 5, 6 a 17 prvního sešitu o národnostní otázce. *Red.*

17. Politika vládnoucích tříd je „konzervativně národnostní“, naše je „evolučně národnostní“ (O. Bauer).
18. „Starý internacionalismus nás neuspokojuje“ (O. Bauer)
(O. Bauer I, 6).
19. $\Sigma\Sigma$ * u O. Bauera
 (α) idealistická teorie národa
 (β) heslo národní kultury (=buržoazní)
 (γ) očištěný, rafinovaný, absolutní nacionalismus, až po socialismus
 (δ) úplné ignorování internacionalismu.
 Σ =národní oportunistus (Pannekoek).
20. Popletený O. Bauer, demaskovaný K. Kautským.
 (α) Eigentümlich und hinfällig**, co O. Bauer stále říká o národní kultuře. (I, 17)
 (s. 15 Internationalität)
 (β) „Nie ist eine rein nationale Kultur weniger möglich gewesen*** (ibidem, 15 Internationalität) —

vytlačování:

angl. franc. něm.

Příklad:	1800:	20	—	30	—	30	($\Sigma=80$)
	1900:	125	—	40	—	70	($\Sigma=235$)

((světovým jazykem bude možná angličtina a možná+ ruština))

* Suma sumárum — celkem, úhrnem. *Red.*

** Svérázné a má to slabinu. *Red.*

*** „Ještě nikdy nebyla čistě národní kultura méně možná.“ *Red.*

NB || (γ) „Náš internacionalismus není zvláštní odrůda nacionalismu, lišící se od buržoazního internacionalismu neagresivností, rovnoprávností etc., ale hospodářsky a kulturně jednotný společenský organismus“ (ibidem, s. 17).

NB || U. O. Bauera tento názor potlačen vlivem „Betonung der nationalen Kultur“**.

(δ) Národ znamená nikoli Kultur-, nikoli Schicksal-, nýbrž Sprachgemeinschaft**.

(ε) O. Bauer „*akcentuje národní moment*“ ...

NB || (ζ) ΣΣ (u K. Kautského) — gewaltige Überschätzung des nationalen... Momentes (35 Internationalität). Völlige vernachlässigung internationalen***.

21. U K. Kautského Sprache und Territorium ****

historicko-ekonomická teorie

tehdy **národní stát**

v buržoazně **demokratickém**

a **hnutí**

nyní **internationalismus nyní.**

D. článek 9 programu = politické sebeurčení.

22. Jeho zásadní význam a užívání tohoto termínu celou mezinárodní demokracií od roku 1848 = politické oddělení, vytvoření národního státu.

23. Jeho význam z hlediska *dějín* národních hnutí na celém světě = vytvoření národního státu.

* — „zdůrazňování národní kultury“. *Red.*

** — nikoli kulturní, osudové, nýbrž jazykové společenství. *Red.*

*** — obrovské přeceňování národního... momentu (35 Internationalität). Naprosté opomíjení internacionálního momentu. *Red.*

**** — jazyk a území. *Red.*

24. Kuriózní (k smíchu!) pokusy vyložit tento článek jinak!! *Demokratický princip* v národnostní otázce je *nerozlučně* spjat s *historickými a ekonomickými* podmínkami národních hnutí.

25. Ústup od demokratického principu je zrada a ignorování *celých* dějin.

Nezavršenost buržoazní revoluce.

(β) (β) Rusko = národní stát — v podstatě, v základě, centrum

Pskov — Rostov na Donu

Okrajová území — národnostní.

Nesmírný útlak.

Nezavršenost buržoazně demokratické revoluce, která *není možná* bez národního hnutí a úsilí o vytvoření *národních* států vůbec.

26. Mezinárodní postavení Ruska: sousedí s Rakouskem (s nezavršenou buržoazní revolucí, pokud jde o národnostní otázku), a s probuzenou Asií (republikánskou Čínou).

Carismus je nejreakčnější státní zřízení. Z toho pramení naprostá nevyhnutelnost národního hnutí a požadavek, aby Velkorusové uznali právo na sebeurčení.

27. Konkrétní příklad. Norsko (šest století pod nadvládou Dánska). Počátkem 19. století [období napoleonských válek] *postoupeno* (podle smlouvy mezi Švédskem, Anglií a Ruskem) *Švédsku*. Do byto ve *válce* Švédů proti Norům.

Připojeno ke Švédsku. Zachovalo si *úplnou* autonomii (sněm, armádu, daně, cla atd.). Desítiletí třenic a rvaček.

Rok 1905. Počátek velké revoluce ve východní Evropě — zároveň *nezavršená buržoazně demokratická revoluce* v sousedním, západoevropském, velmi

svobodném státě. Výsledek? **Norská revoluce v roce 1905.**

Srpnová revoluce v Norsku. Usnesení sněmu (17. srpna 1905). Agitace kněží a statkářů ve Švédsku.

Referendum

5 miliónů Švédů a 2 milióny Norů

Smlouva se sousedním státem. Mír a definitivní ukončení.

Povinnost švédského dělníka? Nejen za svobodu vůbec, nejen za autonomii, ale nutně i za **právo** na oddělení.

28. Rok 1905. Finsko a Polsko.

Dohody národní buržoazie s ruskou buržoazií. Úkoly třídních stran: boj proti nacionalistickým dohodám, za *spojenectví s revolučním proletariátem Ruska.*

29. Závěr: (α) Význam článku 9 z celých dějin národního hnutí. (β) Národnostní útlak v Rusku za existence národního státu v centru a za národnostního útlaku v okrajových územích. (γ) Nezavršená buržoazně demokratická revoluce v Rusku. (δ) Mezinárodní postavení Ruska. (ε) Samostatně řešit otázku oddělení, ale přitom nutná propaganda.

30. Zvláštní pozice PSD.

Vývoj kapitalismu Polsko a Rusko těsně spojil. Lodžské továrny pro ruský trh. Není naší věcí vytvářet nový třídní stát. A konec!!

(α) Nedořečeno: Je buržoazně demokratická revoluce v Rusku a na *Východě* završena? *Není.*

(β) Podstata netkví v Polsku a jeho oddělení, ale v *ruském mužikovi*.

1863

11. 1905

Odpor proti nacionalismu ruského mužika není jen v požadavku neutlačovat národy, není jen v autonomii, nýbrž bezpodmínečně v **právu na oddělení**.

Odmítat to nebo podceňovat je nesmyslné a reakční.

Odmítat *právo* na oddělení znamená pomáhat carismu, *podporovat* nacionalismus ruského mužika. NB

(γ) Příklad: Marxovo stanovisko k Polsku (Lopatin) a k Irsku...¹³²

Marx o Irsku. *Nemůže být svobodný národ, který potlačuje svobodu jiného národa.* NB

Z čeho pramení absurdní postoj PSD?

Nacionalismus naruby.

Zastrašení Papuánci.

Krakov — příklad.

Sledovat jinou linii.

Vystoupení PSD s její absurdní a reakční myšlenkou.

1895: K. Kautsky

(α) Materialismus *einseitig**

(β) Bojíte se přitakat nacionalismu maloburžoazie? *Pomáháte ruské reakci!*

1903. Komise II. sjezdu vs** Warski.¹³³

E. *Rovnoprávnost národů a práva menšiny...*

31. Žádná privilegia žádnému národu, žádnému ja-

* Materialismus je jednostranný. Red.

** — versus — proti. Red.

zyku. Je to nutné z hlediska základů demokratis-
mu a dělnické solidarity.

32. Státní jazyk. Není potřebný.

43% Velkorusů

17% Malorusů

6% Bělorusů

66%

6% Poláků

72% Slovanů.

33. Příklad Švýcarska. Samostatně.

(α) Tři jazyky (70—22—7%).

(β) Graubünden 100 000 obyvatel

< 30 000 Románů 1%. *

ad (γ) Práva menšiny a *základní zákon*.

(δ) Vzor řešení národnostní otázky v *buržoaz-
ní společnosti*.

(Belgie, *Finsko* etc.)

Žádné

výmysly

34. Autonomie oblastí a místní samospráva = obecná
zásada demokratického zřízení. Hranice? Národ-
nostní + hospodářské + sociální etc.

35. Je to uskutečnitelné? *Fortunatov versus Medem*.

Národní centra je třeba hodnotit podle územ-
ního minima, a ne maxima.

Medemovo stanovisko „zneuznaných“: abso-
lutní nacionalismus malých národnostních
ostrůvků!!!

36. „Kdybychom už skoncovali s ekonomikou“
(Medem).

37. Zaručení práv menšiny. Základní zákon státu
(srovnej Brno článek 4).

* Viz tento svazek, s. 146—147. *Red.*

38. Medemovy námitky I, 2* NB))
39. Nezbytnost takového (srov. Švýcarsko) obecného, ústředního zákona.
40. Jenom obecně demokratické a *centralizované* demokratické zřízení je zárukou.

E. Kulturně národnostní autonomie.

Termíny:

{
exteritoriální
personální
národní
}

41. Podstata plánu? (1) Katastr
(2) Sněm
(3) Povinné zdanění

42. Zkušenosti Rakouska (Brno).

Program kulturně národnostní autonomie.

Krach. Klerikalismus. Neuskutečnitelné.

$\frac{1}{2}$ ** program. *Nesmyslnost zřejmá okamžitě.*

43. Principiální základy plánu.

- (0) Absolutní, očištěný nacionalismus. Dovedený až do konce.

- (α) Heslo *národní kultura*. Buržoazní heslo, reakční versus dělnické hnutí a internacionalismus.

Národní kultura a internacionální kultura:

{	izolovanost	— semknutost
	spojení s buržoazí, klerikály	— spojení s demokraticí a socialisty jiných národů.
	etc.	

NB:

Národní muzeum ve Lvově = „národní kultura“!!

- (β) „Vynětí z pravomoci.“ **Utopie!** Její malobur-

* Odkaz na s. 2 prvního sešitu o národnostní otázce. *Red.*

** — polovičatý. *Red.*

žoazní základ. Výmysl neschopného inteligenta.

„Neexistuje anexe, neexistuje majorizace, neexistuje boj“ (Medem). Srov. K. Kautsky

(γ) Národnostní kurie ve školství. Škodlivé. Černoši v Americe.

(δ) Objektivní logika: „ne místo, nýbrž společně“ s centralizovanou demokracií. Rakousko versus Švýcarsko.

(ε) Různé třídní složení různých národů.
Nikoli rozdělovat, ale oddělovat.

rolnické národy
a města

(ζ) Židé — hlavně obchodníci.

Sofismus bundovců: vyčleňujeme v zájmu čistě
...ního boje.

44. Národnostní autonomie pro Židy?

O. Bauer a K. Kautsky. „Kasta“.

Zásluhy Židů o světovou kulturu a dva proudy v židovstvu.

45. V Rusku kastovní izolovanost Židů

Východisko? (1) její upevnění tak či onak

(2) sblížení s demokratickým a socialistickým hnutím zemí diaspory¹³⁴.

„Nepovažovat Židy za národ...“

46. 10,5 miliónu na světě. Dvě poloviny [Ascher o Vídni — 150 000].

47. Všechny buržoazní židovské strany schválily v Rusku kulturně národnostní autonomii

{ + maloburžoazní demokracie roku 1907 }
{ + Bund? (část) }

Co měl ututlat Bauerův (maloburžoazní oportunistický) výmysl?

G. Národnostní princip při organizování socialistických stran.

Rakousko. Teprve od Vimberku (1907). (Otto Bauer. I, 7. 1907)

Otto Bauer I, 7 o odpůrcích Rakouska
idem I, 8*.

Rozkol a *krach*. Čeští separatisté (kodaňský kongres 1910) a jejich sympatie k **Bundu**.

Rusko

„Federace
nejhoršího
typu“

1898—1903. Vystoupení Bundu ze strany.
1903—1906
1907—1911. Medem

samostatná informace

Sjednocení (Kavkaz, Riga, Vilno).
Jednota zdola.

Jazyk:**

1) *Srov. rozšíření jazyků.*

Lutych: 2. 2. 1914

Rabinovič: Národnostní otázka = „výmysl“

*Napsáno mezi 10. a 20. lednem
(23. lednem a 2. únorem) 1914*

Poprvé otištěno roku 1937

v publikaci Leninskij sbornik XXX

Podle rukopisu

* Odkaz na s. 7 a 8 prvního sešitu o národnostní otázce. *Red.*

** Odtud až do konce je text psán tužkou na obalu sešitu. Je tam
i adresa: Parvis St.-Grilles. Maison du Peuple. No 15 | 10 h. *Red.*

K O N C E P T Z P R Á V Y
 Ú V S D D S R
 N A I V . S J E Z D U
 S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E
 L O T Y Š S K É H O K R A J E

Koncept zprávy ÚV

1. Obnovení ilegální strany proti likvidátorům.
2. Rozpad staré (bundovci+ Lotyši+ menševici=3 z 5).
 Reakce Plechanova
3. Lednová konference: všichni útočí...
4. Volby do IV. státní dumy ((67%))...

Petrohrad	}
3 středoruské gubernie	
jih	
5. Dělnický tisk... (2000 a 500)
 ((od 1. 1. 1912 do 1. 10. 1913)).
6. Obnovení ústředního výboru v Rusku

1912 — 1 na jaře obrovský krach	}	většinou 4—5
(celou dobu) většinou 2—3		
1913 — 2 celou dobu		
1/2 1913 — 3 celou dobu	}	((většina dělníků))
7. Svaz kovodělníků (II. porada).

8. Letní porada **a 6 v s* 7** (Martov)
v časopisu **Naša zarja**, č. 10—11
4800 versus 2500 $\left\{ \begin{array}{l} 1000 \\ 600 \end{array} \right\}$

9. Obnovena **většina**.

10. Jednota? **Jaké strany?**

Napsáno v lednu 1914

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

K O N C E P T
 Z Á V Ě R Ě Č N Ě H O P R O J E V U
 N A I V . S J E Z D U
 S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E
 L O T Y Š S K Ě H O K R A J E

Koncept závěrečného projevu:

1. Mezinárodní socialistické byro. Půjdeme tam? (Lenin s ÚV)

((Peníze zahraničního byra ÚV))

2. Tři odm. ileg.*

{ Repub- lika a konfe- rence }	{ (1) Luč („reci- diva“) (2) Zasuličová } (3) F. Dan } nil
--	--

Petrohradský výbor
 Moskevské oblastní
 byro
Moskevský výbor
 (a skupiny)

3. Tři fakta:

(1) poslanci 47—50—67%
(2) 6 a 7
(3) 2000 a 500 skupin

Kostromská
 konference

Ural
 Oděský

4. Organizace a masy:

((*Lednová konference...*)) ÚV
 ((2 porady...))

výbor
 Kyjevský
 výbor

5. ÚV v Rusku

{ 1912—
{ 1913—
{ 1913—

Rozpad
 v zahraničí
 a sjednocení
 v Rusku

* Zde je zřejmě třeba číst jako „Tři odmítnutí ilegální organizace.“
 Red.

- I [1°. Ilegální strana
2°. Boj proti revolučním heslům v legálním tisku
3°. Národnostní otázka (α) kulturně národnostní
autonomie
(β) národní organizace
4°. Jagiełło...
- II || 5°. Méthode l'organisation et la majorité.*

Napsáno v lednu 1914

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

* Metoda organizace a většina. *Red.*

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(září 1913 — březen 1914)

1913

ZPRÁVY A PROJEVY NA PORONINSKÉ („LETNÍ“) PORADĚ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU SE STRANICKÝMI PRACOVNÍKY, KONANÉ 25. ZÁŘÍ—1. ŘÍJNA (8.—14. ŘÍJNA) 1913

Protokol poroninské porady se dosud nenašel. V hlášeních náčelníkovi policejního departmentu S. J. Běleckému se uvádí, že Lenin promešl při zahájení porady 25. září (8. října) pozdravný projev, 26. září (9. října) zprávu o činnosti ÚV SDDSR, 26. a 28. září (9. a 11. října) referát o národnostní otázce, 30. září (13. října) zprávu o socialistickém kongresu ve Vídni a závěrečný projev při zakončení porady 1. (14.) října. V hlášeních se uvádí stručný obsah Leninových referátů (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS a rovněž viz A. Badajev, *Bolševiki v Gosudarstvennoj dume*, 1954, s. 179).

DOPISY M. M. LITVINOVVI

V Ústředním stranickém archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy tři dopisy M. M. Litvinova, v nichž je zmínka o Leninových dopisech. V dopise z 29. listopadu (12. prosince) 1913 Litvinov píše: „Milý příteli, dostal jsem právě mandáty a Váš dopis s Huysmansovým oznámením.“ Z dalšího obsahu Litvinovova dopisu je zřejmé, že se Lenin zajímal o přípravy na zasedání mezinárodního socialistického byra, které se konalo 1. (14.) prosince 1913 v Londýně, a ptal se Litvinova, zda dostal francouzský, anglický a německý překlad zprávy a rezolucí ÚV SDDSR pro zasedání mezinárodního socialistického byra.

Téhož dne napsal Litvinov v dalším dopise: „Drahý Vladimíre Iljiči, dostal jsem Váš dopis s informacemi z Vídně.“ Dále oznamoval,

že z Lipska obdržel německý překlad zprávy a rezolucí ÚV SDDSR pro zasedání mezinárodního socialistického byra.

V třetím dopise z 3. (16.) prosince 1913 napsal Litvinov Leninovi: „Dostal jsem oba balíčky: 1. protokol porady a 2. další dokumenty a výstřižky. Z Vašeho dopisu jsem pochopil, že všechny dokumenty — zprávu, přílohu ke zprávě a rezoluce — překládá do němčiny Zagorskij v Lipsku. Dělá mi ale starosti věta: „Najděte bezpodmínečně dobrého překladatele do němčiny.“

1914

DOPIS INESSE ARMANDOVÉ

O Leninově dopise napsaném pravděpodobně začátkem ledna 1914 víme z postskripta k tomuto dopisu, které se zachovalo; Lenin v něm souhlasí, aby byl zařazen do seznamu řečníků na nadcházejícím shromáždění v Paříži k výročí událostí z 9. ledna 1905 (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DVA DOPISY I. A. PJATNICKÉMU

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen dopis A. A. Bekzađana Leninovi z 12. (25.) dubna 1914, v němž se píše: „Dostal jsem dopis od Alberta (Pjatnického). Žádá, abych Vám vyřídil, že Vám poslal dva dopisy, a proto nerozumí Vašemu dopisu z 10. 3., kde se ptáte, zda dostal dopis z 13. 1.“

ZPRÁVA ÚV SDDSR A ZÁVĚREČNÝ PROJEV NA IV. SJEZDU SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE LOTYŠSKÉHO KRAJE

IV. sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje se konal 13.—26. ledna (26. ledna—8. února) 1914 v Bruselu. Protokol sjezdu nebyl nalezen. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy některé Leninovy dokumenty, které vznikly během jeho účasti na sjezdu: záznamy o programu, poznámky o průběhu sjezdových zasedání a o vystoupeních řečníků, koncept zprávy ÚV SDDSR i závěrečného projevu aj. Stručný výtah zprávy

ÚV SDDSR a závěrečného projevu byl poprvé uveřejněn roku 1915 v lotyšském listu Stradnieks vycházejícím v Bostonu (viz tento svazek, s. 311—317).

PROJEV NA IV. SJEZDU
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE
LOTYŠSKÉHO KRAJE
V SOUVISLOSTI S VYSTOUPENÍM
SMÍŘLIVCE BRAUNA

Lenin přednesl tento projev 15. (28.) ledna 1914. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen Leninův zápis projevu J. E. Jansonse (Braunse), v jehož závěru Lenin napsal: „Na toto vystoupení jsem odpověděl na témže zasedání 28. ledna 1914.“

DOPIS REDAKCI
ČASOPISU ZARJA POVOLŽJA

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen dopis, který napsal tajemník redakce časopisu Zarja Povolžja S. Bělov Leninovi 17. února (2. března) 1914. Z obsahu tohoto dopisu je patrné, že Lenin časopisu doporučil téma Boj za svobodu tisku a ptal se, jakými tématy se bude časopis zabývat v budoucnu. Kromě toho Lenin žádal, aby mu redakce poslala všechna dosud vyšlá čísla časopisu. Bělov mu odpověděl: „Po obdržení Vašeho dopisu jsme odeslali jako tiskopis po třech výtiscích od všech pěti dosud vyšlých čísel.“

DOPISY I. F. POPOVOVI

O těchto dopisech se zmiňuje 24. února (9. března) 1914 Karlson Leninovi: „Dnes jsem byl u Popova a ten mi řekl, že Vaše dopisy dostal.“ 27. února (12. března) píše I. F. Popov Leninovi z Bruselu do Krakova: „Vaše dopisy s plánem akcí s Winckem jsem obdržel. Uděláme všechno podle Vašich pokynů a ‚jakmile se to rozběhne‘, pošlu podrobnou zprávu“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS K. M. KARLSONOVI

K. M. Karlson (Ogretis) napsal 24. února (9. března) 1914 v dopise Leninovi: „Vážený soudruhu! Dostal jsem Váš dopis a Vaši žádost jsem hned splnil“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS N. V. ROMANOVU

N. V. Romanov v dopise Leninovi z 3. (16.) března 1914 oznamoval: „Byl jsem u Popova hned, jak jsem dostal Váš dopis. Říká, že Vám poslal dopis ve čtvrtek večer (12. 3.). Dostal jste ho určitě týž den, co jste mi psal“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS P. M. KERŽENCEVOVI (LEBEDĚVOVI)

O tomto dopise, který Lenin napsal zřejmě počátkem března 1914, se dovídáme z Keržencevovy odpovědi Leninovi do Krakova 8.(21.) března: „Váš zájem o pedagogickou literaturu je tak všestranný, že jsem na rozpacích, co vybrat“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS O. N. LOLOVI (V. STĚPAŇUKOVI)

Dopis byl napsán v březnu 1914. Podle Lolovy odpovědi z 10. (23.) března 1914 se Lenin ve svém dopise zajímal o ukrajinskou literaturu o národnostní otázce, o usnesení I. sjezdu Revoluční ukrajinské strany (RUS) v roce 1901, o případy útlaku Ukrajinců v Rusku, a žádal Lolu, aby k této otázce shromáždil materiál pro projev v dumě. K Lolovu článku měl kritické připomínky a doporučoval mu, aby odsoudil časopis Dzvin pro buržoazní nacionalismus. Lenin poukazoval na to, že ukrajinští nacionalisté Levynskyj a Jurkevych jsou nejen pod vlivem českého separatismu, ale že ho dokonce soustavně propagují a obhajují rozdělení dělníků podle národností. Lenin doporučoval vyhlásit jim nelítostný boj (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

V dopise Inesse Armandové z 1. dubna (podle nového kalendáře) 1914 Lenin napsal: „Lola mi psal, že je stejně jako já *proti* Jurkevychovi,

ale Lola je naivní. Jenže věc nelze odkládat. Je nesmírně důležité, aby se z řad ukrajinských sociálních demokratů ozval hlas za jednotu proti rozdělení dělníků podle národností...“ (Spisy 35, Praha 1957, s. 113).

DOPIS INESSE ARMANDOVÉ

Dopis byl napsán 13. (26.) března 1914 a obsahoval charakteristiku německé sociálně demokratické strany.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena poslední, pátá stránka tohoto dopisu.

SEZNAM PUBLIKACÍ A DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

ČASOPIS PROSVĚŠČENIJE

- č. 9 — září 1913
- č. 10 — říjen 1913
- č. 11 — listopad 1913
- č. 12 — prosinec 1913
- č. 1 — leden 1914
- č. 2 — únor 1914
- č. 3 — březen 1914

ZPRÁVA A REZOLUCE LETNÍ PORADY
ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU SDDSR
SE STRANICKÝMI PRACOVNÍKY
ROKU 1913

Vydal ústřední výbor (Paříž) 1913

PRŮVODCE DĚLNÍKA NA ROK 1914
Petrohrad, vydavatelství Priboj, 1913

Kapesní kalendář Průvodce dělníka na rok 1914 vyšel 14. (27.) prosince 1914. Byl v něm otištěn Leninův článek Stávky v Rusku. Lenin považoval vydání této publikace za velmi významné a pozorně sledoval její distribuci. Koncem prosince 1913 napsal Inesse Armandové: „Dostali jsme *jeden* výtisk Průvodce dělníka. 5000 výtisků *už* je rozebráno!! Hurá!!“ (Spisy 35, Praha 1957, s. 109.)

BULLETIN ÚV SDDSR
č. 1—15. (28.) ledna 1914

MARKISMUS A LIKVIDÁTORSTVÍ

Sborník článků o základních otázkách
současného dělnického hnutí, část II
Petrohrad, vydavatelství Priboj, 1914

V. I. Lenin napsal ke sborníku *Marxismus a likvidátorství* předmluvu a doslov (viz tento svazek, s. 372—374 a *Spisy* 20, Praha 1959, s. 269—278).

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena Leninova osnova sborníku *Marxismus a likvidátorství* a osnova předmluvy i doslovu k tomuto sborníku.

- ¹ Jeden z názvů legálního bolševického deníku *Pravda*, jenž vycházel v Petrohradě od 22. dubna (5. května) 1912.

Usnesení o nutnosti vydávat masový dělnický deník bylo schváleno VI. (pražskou) celoruskou konferencí SDDSR. Významnou úlohu při vydávání *Pravdy* měl list *Zvězda*, který koncem roku 1911 zahájil širokou kampaň za založení dělnického deníku. *Zvězda* uveřejnila četné dopisy a články petrohradských dělníků s návrhy na založení takového deníku, vyjadřující jejich ochotu přispět na něj dobrovolnými peněžními sbírkami. Iniciativa vyspělých petrohradských dělníků se setkala s vřelým ohlasem mezi dělníky celého Ruska.

Pravda začala vycházet za nového revolučního rozmachu, kdy celou zemi zachvátila v souvislosti se střílením do dělníků na Leně vlna masových politických stávek.

List byl vydáván z dělnických peněžních sbírek, byl distribuován zhruba ve 40 000 výtiscích, náklad jednotlivých čísel dosahoval až 60 000 výtisků.

Ideově vedl *Pravdu* Lenin; téměř denně do ní psal, dával pokyny redakci. Usiloval o bojový, revoluční charakter listu, kritizoval redakci za uveřejňování článků, které nebyly v zásadních otázkách dost jednoznačné. *Pravda* uveřejnila přes 270 Leninových článků a noticek, podepsaných různými pseudonymy: V. Iljin, V. Frej, K. T., V. I., I., Pravdovec, Statistik, Čtenář, M. N. aj.

Členy redakce a jejími aktivními spolupracovníky v různých dobách byli: N. N. Baturin, Děmjan Bědnyj, K. S. Jeremejev, A. I. Uljanovová-Jelizarovová, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, S. V. Malyšev, L. R. a V. R. Menžinští, V. M. Molotov, V. I. Něvskij, M. S. Olminskij, N. I. Podvojskij, N. G. Poletajev, M. A. Saveljev, K. N. Samojlovová, J. M. Sverdlov, N. A. Skrypnik, J. V. Stalin, P. I. Stučka aj. Do *Pravdy* přispívali rovněž bolševičtí poslanci IV. státní dumy. Také Gorkij v ní uveřejňoval své literární a publicistické práce.

Pravda byla každodenním pojátkem mezi stranou a širokými ma-

sami. Kolem listu se vytvořila mnohatisícová armáda dělnických dopisovatelů; v každém čísle byly uveřejňovány desítky dělnických příspěvků: za dva roky a několik měsíců jich vyšlo přes 17 000. List psal o bezprávném postavení pracujících, ukazoval na konkrétních příkladech bídu dělníků, osvětloval průběh jednotlivých stávek většího i menšího rozsahu, usměrňoval mohutnější revoluční hnutí v duchu politiky strany, vychovával masy k třídní solidaritě a proletářskému internacionalismu. Pravda měla mezi dělnictvem velkou autoritu. Značnou pozornost věnoval list postavení rolnictva v carském Rusku, a to ve zvláštní rubrice Ze života rolníků. Na stránkách Pravdy Lenin důsledně bojoval za hegemonii proletariátu v budoucí revoluci, za svazek dělnické třídy a rolnictva a odhaloval kontrarevolučnost liberální buržoazie. Významnou úlohu sehrála Pravda v předvolební kampani do IV. státní dумы.

O práci redakce Pravdy se zvláště jednalo v prosinci 1912—lednu 1913 na krakovské poradě ústředního výboru SDDSR. Porada schválila rezoluci o Organizaci a práci redakce listu Pravda, kterou sestavil Lenin.

V redakci Pravdy se soustřeďovala značná část organizační práce strany. Konaly se tu schůzky se zástupci místních stranických buněk, přicházela sem hlášení o stranické práci v továrnách a na závodech, odtud se dále předávaly stranické směrnice petrohradského výboru a ústředního výboru strany.

Pravda byla vystavena neustálé policejní perzekuci: jen za první rok její existence bylo proti redaktorům listu vedeno 36 soudních řízení, redaktori strávili ve vězení více než 47,5 měsíce. Za stejnou dobu bylo 41 čísel listu zkonfiskováno. Carské orgány Pravdu osmkrát zastavily, avšak list vycházel vždy znovu pod jiným názvem: Rabočaja pravda, Severnaja pravda, Pravda truda, Za pravdu, Proletarskaja pravda, Puľ pravdy, Rabočij, Trudovaja pravda. Za těchto obtížných podmínek se bolševikům podařilo až do zastavení listu dne 8. (21.) července 1914 vydat přes 600 čísel.

Vydávání Pravdy bylo obnoveno teprve po únorové revoluci. Počínaje 5. (18.) březnem 1917 vycházela Pravda jako orgán ústředního a petrohradského výboru strany a Lenin, který se vrátil z ciziny, stanul v čele redakce. Protože byl list pronásledován kontrarevoluční prozatímní vládou, v červenci—říjnu 1917 několikrát změnil svůj název a vycházel jako Listok Pravdy, Proletarij, Rabočij, Rabočij puľ. Po vítězství Říjnové revoluce, počínaje 27. říjnem (9. listopadem) 1917, začal tento ústřední orgán strany vycházet pod svým původním názvem.

Význam tohoto listu v dějinách bolševické strany a revoluce je zcela mimořádný: stal se kolektivním propagátorem, agitátorem

a organizátorem při uskutečňování politiky strany. Stál v první linii boje za uskutečňování politiky strany, odhodlaně čelil menševikům-likvidátorům, otzovistům a trockistům a odhaloval jejich zrádčovskou úlohu.

Pravda nesmlouvavě potírala mezinárodní oportunistus a centrismus a vychovávala dělníky důsledně v duchu revolučního marxismu. Přispěla k tomu, že strana značně zmohutněla, její členové se semkli a upevnilo se spojení strany s masami. Svou činností Pravda položila pevný základ bolševické straně.

Pravda zaujímá význačné místo v dějinách bolševického tisku. Byla prvním legálním dělnickým masovým listem a znamenala novou etapu ve vývoji tisku dělnické třídy Ruska i mezinárodního proletariátu. Od roku 1914 se 5. květen, kdy Pravda vyšla poprvé, začal slavit jako Den dělnického tisku.

Hodnocením listu se Lenin zabýval ve svých pracích *Výsledky půlroční práce, Dělníci a Pravda, Dělnická třída a dělnický tisk, Zpráva ÚV SDDSR a instruktivní směrnice delegaci ÚV na bruselské konferenci, K výsledkům Dne dělnického tisku, K desátému výročí Pravdy a jinde* (viz *Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 456—472; Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 92—94; Spisy 20, Praha 1957, s. 370—378, 505—547, 560—568; Spisy 33, Praha 1955, s. 346—350*). — 28

² „*Tři základní hesla*“ — označování tří základních („neokleštěných“) revolučních hesel používané v legálním bolševickém tisku a na veřejných, legálních shromážděních: demokratická republika, osmihodinový pracovní den, konfiskace veškeré statkářské půdy. — 28

³ Je míněna konference likvidátorů, která se konala ve Vídni v srpnu 1912; zformoval se na ní protistranický srpnový blok, jehož organizátorem byl Trockij. Na konferenci byli přítomni zástupci Bundu, kavkazského oblastního výboru, Sociální demokracie Lotyšského kraje a zahraničních — likvidátorských, trockistických a otzovistických — skupinek: redakce listu Golos social-demokrata, vídeňské Pravdy Trockého a skupiny Vperjod. Z Ruska vyslala své delegáty petrohradská a moskevská „iniciativní skupina“ likvidátorů, krasnojarská organizace, sevastopolská sociálně demokratická vojenská organizace, redakce likvidátorských časopisů Naša zarja a Něvskij golos. Konference se rovněž zúčastnil zástupce zahraničního výboru Spilky. Převážnou většinu delegátů tvořili lidé žijící v zahraničí, kteří byli odtrženi od dělnické třídy Ruska a neměli přímé spojení s místními stranickými organizacemi.

Konference schválila protistranická, likvidátorská usnesení ke všem otázkám sociálně demokratické taktiky a vyslovila se proti zachování ilegální strany. Vypustila z volební platformy heslo demokratické republiky a nahradila je heslem všeobecného volebního práva a dumy s úplnou mocí; zamítla heslo konfiskace statkářské půdy ve prospěch rolníků a vyslovila požadavek revize agrárního zákonodárství III. státní dumy; místo hesla o právu národů na sebeurčení žádala kulturně národnostní autonomii, kterou stranické sjezdy ve svých usneseních odsoudily jako projev nacionalismu. Ve volební taktice konference uznala za přípustnou podporu kandidátů liberálních buržoazních stran, kteří se zavázali hájit všeobecné volební právo a svobodu spolčování. Volební platforma, kterou konference schválila, byla jasně oportunistická a Lenin ji zhodnotil ve svém článku Platforma reformistů a platforma revolučních sociálních demokratů (viz Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 187—195).

Pokus likvidátorů vytvořit vlastní centristickou, likvidátorskou stranu v Rusku se nesetkal s podporou dělníků. Likvidátoři nedokázali zvolit ústřední výbor a omezili se na vytvoření organizačního výboru. Jejich nesourodý protibolševický blok, jehož vytvoření bylo prvořadým úkolem konference, se začal už na konferenci rozpadat. První opustil konferenci už v jejím průběhu vperjodovec, brzy po něm odešli lotyšští sociální demokraté a potom i ostatní účastníci. Srpnový blok se přičiněním bolševiků fakticky už za rok či rok a půl rozpadl. Viz o tom Leninovy články Rozpad „srpnového“ bloku, Odhalení „srpnové“ fikce, O porušování jednoty zastírané křikem o jednotě (Spisy 20, Praha 1957, s. 159—162, 185—188, 331—353). — 28

⁴ *Křevskaja mysl* — buržoazně demokratický deník; vycházel v Kyjevě v letech 1906—1918. Spolupracovali s ním sociální demokraté, převážně menševici. Od roku 1917 list vycházel v ranním a večerním vydání. — 31

⁵ *Kadeti* — členové Konstitučně demokratické strany, hlavní buržoazní strany v Rusku. Byla založena v říjnu 1905 a jejími členy byli představitelé liberálně monarchistické buržoazie, činitelé zemstev z řad statkářů a příslušníci buržoazní inteligence. Význačnými kadetskými činiteli byli P. N. Miljukov, S. A. Muromcev, V. A. Maklakov, A. I. Šingarjov, P. B. Struve, F. I. Rodičev aj.

Kadeti byli pro zachování monarchického zřízení. Za svůj hlavní cíl považovali boj proti revolučnímu hnutí a snažili se rozdělit o moc s carem a statkáři. Za první světové války aktivně podporovali expanzivní zahraniční politiku carské vlády. Za únorové revo-

luce se snažili zachránit monarchii. V buržoazní prozatímní vládě prosazovali protilidovou, kontrarevoluční politiku vyhovující zájmům amerických, anglických a francouzských imperialistů. Po Říjnové revoluci se stali úhlavními nepřáteli sovětské moci, zúčastnili se všech ozbrojených kontrarevolučních akcí a intervenčních tažení. Po porážce interventů a bělogvardějců pokračovali ve své kontrarevoluční činnosti v emigraci. — 32

- ⁶ Jde o Stolypinovu pozemkovou reformu, která měla vytvořit z kulactva pevnou oporu carského absolutismu na vesnici. Carská vláda vydala 9. (22.) listopadu 1906 výnos o právu rolníků vystoupit z obcíny a převzít do osobního vlastnictví přidělovou půdu. Poté, co Státní дума a Státní rada tento výnos s některými úpravami schválily, začal se nazývat zákonem ze 14. června 1910. Podle tohoto takzvaného Stolypinova zákona mohl rolník vystoupit z obcíny, převzít svou přidělovou půdu do osobního vlastnictví nebo svůj příděl prodat. Vesnická obcína byla povinna těm, kdo vystupovali z obcíny, přidělit půdu na jednom místě (chutor, otrub). Stolypinova reforma urychlila rozvoj kapitalismu v zemědělství, diferenciaci rolnictva a zostrila třídní boj na vesnici.

Lenin charakterizoval a zhodnotil Stolypinovu agrární politiku v řadě svých prací, zejména v Agrárním programu sociální demokracie v první ruské revoluci 1905—1907 (Sebrané spisy 16, Praha 1984, s. 205—423). — 33

- ⁷ *Novaja rabočaja gazeta* — deník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od 8. (21.) srpna 1913 do 13. ledna (5. února) 1914 místo deníku *Živaja žizň*. — 37

- ⁸ *Bernsteinismus* — protimarxistický směr v německé a mezinárodní sociální demokracii, který vznikl koncem 19. století v Německu a byl nazván podle nejvýraznějšího představitele pravicově oportunistických tendencí v Sociálně demokratické straně Německa E. Bernsteina.

V letech 1896—1898 uveřejnil Bernstein v teoretickém orgánu německé sociální demokracie *Die Neue Zeit* sérii článků pod společným názvem *Problémy socialismu*. Pokoušel se v nich pod rouškou „svobody kritiky“ revidovat filozofické, ekonomické a politické základy revolučního marxismu a nahradit je buržoazními teoriemi o smíření třídních rozporů a o spolupráci tříd. Kritizoval Marxovo učení o zbídačování dělnické třídy, o prohlubování třídních rozporů, krizích, nevyhnutelném krachu kapitalismu a o socialistické revoluci a diktatuře proletariátu; propagoval sociálrefor-

mismus, vyjádřený heslem „hnutí je vším, konečný cíl ničím“.

Levicové síly německé sociální demokracie zahájily proti Bernsteinovi boj ve svých novinách. Oportunistické křídlo se postavilo na obranu bernsteinismu. Ústřední výbor strany zaujal vůči bernsteinismu smířlivé stanovisko a nijak mu nečelil. Polemiku proti Bernsteinovi zahájil v červenci 1898 v časopisu *Die Neue Zeit* G. V. Plechanov svým protirevizionistickým článkem *Bernstein a materialismus*. V roce 1899 vyšly Bernsteinovy články knižně pod názvem *Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie*.

Na sjezdech Sociálně demokratické strany Německa — stuttgartském (říjen 1898), hannoverském (říjen 1899) a lübeckém (září 1901) — byl bernsteinismus odsouzen, avšak strana se vlivem smířliveckého postoje většiny svých předáků od Bernsteina nedistancovala. Bernsteinovci nadále otevřeně propagovali revizionistické názory v časopisu *Sozialistische Monatshefte* i ve stranických organizacích.

Bernsteinismus podporovaly i oportunistické skupiny v ostatních stranách II. internacionály. V Rusku jej obhajovali legální marxisté a ekonomisté. Carská cenzura povolila tři vydání Bernsteinovy knihy přeložené do ruštiny a náčelník moskevské tajné policie Zubatov ji zařadil do seznamu doporučené četby pro dělníky.

Jedině bolševická strana v čele s Leninem proti bernsteinismu a jeho stoupencům rozhodně a důsledně bojovala. Lenin proti nim vystoupil už v roce 1899 v *Protestu ruských sociálních demokratů* a v článku *Náš program*. Zevrubně kritice podrobil bernsteinismus v knize *Co dělat?* i v pracích *Marxismus a revizionismus* a *Názorové rozdíly v evropském dělnickém hnutí* (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 173—188, 194—198; *Sebrané spisy* 6, Praha 1981, s. 17—203; *Sebrané spisy* 17, Praha 1984, s. 35—45; *Sebrané spisy* 20, Praha 1984, s. 84—91) aj. — 38

- *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany; vycházel v Petrohradě od 23. února (8. března) 1906. Jeho faktickými redaktory byli P. N. Miljukov a I. V. Gessen a jejich nejbližšími spolupracovníky M. M. Vinaver, P. D. Dolgorukov, P. B. Struve. Vydávání listu zastavil 26. října (8. listopadu) 1917 vojenský revoluční výbor petrohradského sovětu. Do srpna 1918 vycházela *Reč* pod názvy *Naša reč*, *Svobodnaja reč*, *Věk*, *Novaja reč*, *Naš věk*. — 38

¹⁰ Lenin má na mysli nové volby do představenstva petrohradského odborového svazu kovodělníků, které se konaly 25. srpna (7. září) 1913. Na shromáždění bylo přítomno kolem tří tisíc lidí. I přes pokusy likvidátorů pošvat přítomné kovodělníky proti bolševickému

vedení svazu byla obrovskou většinou hlasů a za potlesku schválena rezoluce s poděkováním představenstvu za jeho práci. Kandidátka likvidátorů získala jenom asi 150 hlasů. Bolševická kandidátka, uveřejněná předtím v listu Severnaja pravda, byla schválena převážnou většinou hlasů. — 40

- ¹¹ *Zákon ze 4. (17.) března 1906* — dvě nařízení carské vlády, obsahující prozatímní předpisy o spolcích a svazech a o schůzích. Těmito nařízenými se povolovalo zakládat spolky a svazy a pořádat schůze, ale zároveň obsahovaly tolik omezení, že se tím prakticky anulovaly. Zákon ponechával ministru vnitra právo podle vlastního uvážení spolky a svazy nejen zakazovat, ale také nepovolit registraci nových a rovněž nepovolovat schůze.

Zákonem z 2. (15.) prosince 1905 byly nazývány prozatímní předpisy, podle nichž byla účast ve stávkách považována za trestný čin. — 41

- ¹² *3. (16.) června 1907* byl vydán carův Manifest o rozpuštění II. státní dumy a o změně volebního zákona^[195], podle něhož se podstatně rozšiřovalo zastoupení velkostatkářů a obchodní a průmyslové buržoazie v dumě a výrazně se snižovalo i beztak nepatrné zastoupení rolníků a dělníků. Bylo to hrubé porušení Manifestu ze 17. října 1905 a základního zákona z roku 1906, podle nichž nemohla vláda vydávat zákony bez jejich předběžného schválení Státní dumou. Podle nového výnosu volilo jednoho volitele v statkářské kurii 230 voličů, v městské kurii první třídy 1000 voličů, v městské kurii druhé třídy 15 000 voličů, v rolnické kurii 60 000 voličů a v dělnické kurii 125 000 voličů. (Městské kurie první a druhé třídy se od sebe lišily sociálním postavením voličů.) Statkáři a buržoazie mohli volit 65 procent všech volitelů, rolníci 22 procent (předtím 42 procent), dělníci 2 procenta (předtím 4 procenta). Zákon zbavoval volebního práva původní obyvatelstvo asijské části Ruska, turkotatarské národy v Astrachaňské a Stavropolské gubernii a o polovinu snižoval zastoupení obyvatel Polska a Kavkazu. V celém Rusku byly zbaveny volebního práva osoby, které neovládaly ruský jazyk. Třetí дума, zvolená podle tohoto zákona, se sešla 1. (14.) listopadu 1907; její složení bylo černosotňovsko-okřabristické.

Státním převratem z 3. června začalo období stolypinské reakce. — 45

- ¹³ *Jenisejskaja mysl* — liberálně buržoazní deník; vycházel v Krasnojarsku v letech 1912—1915. — 45

¹⁴ *Graždantin* — reakční časopis; vycházel v Petrohradě v letech 1872 až 1914. Od 80. let 19. století byl orgánem krajních monarchistů. Redigoval ho kníže Meščerskij a financovala vláda. Nevycházel ve velkém nákladu, měl však vliv na byrokratické kruhy. — 47

¹⁵ *Živaja žizň* — legální deník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od 11. (24.) července 1913 jako pokračování likvidátorského listu Luč. Celkem vyšlo 19 čísel; 1. (14.) srpna byl list zastaven. Místo něj začal vycházet od 8. (21.) srpna list *Novaja rabočaja gazeta*. Redaktorem obou listů byl prakticky F. I. Dan. — 49

¹⁶ Lenin má na mysli *I. sjezd SDDSR*, který se sešel 1.—3. (13.—15.) března 1898 v Minsku. Sjezdu se zúčastnilo 9 delegátů ze 6 organizací: petrohradského, moskevského, jekatěrinoslavského a kyjevského Svazu boje za osvobození dělnické třídy, skupiny kyjevského listu *Rabočaja gazeta* a Bundu. Sjezd zvolil ústřední výbor strany, jmenoval oficiálním tiskovým orgánem strany list *Rabočaja gazeta*, uveřejnil Manifest a prohlásil Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí za představitele strany v zahraničí (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 9—12).

Význam I. sjezdu SDDSR spočíval v tom, že ve svých usneseníh a v Manifestu vyhlásil vytvoření Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Avšak sjezd neschválil program a nevypracoval stanoviny strany. Ústřední výbor zvolený na sjezdu byl zatčen a tiskárna listu *Rabočaja gazeta* byla zabavena, takže sjezdu se nepodařilo sjednotit a spojit jednotlivé marxistické kroužky a organizace. Činnost místních organizací nebyla řízena z jednoho ústředí a neměla jednotnou linii. — 49

¹⁷ *Ekonomisté* — stoupenci ekonomismu, oportunistického směru v sociální demokracii Ruska na přelomu 19. a 20. století, ruské formy mezinárodního oportunismu. Tiskovými orgány ekonomistů byly list *Rabočaja mysl* (1897—1902) a časopis *Rabočeje dělo* (1899 až 1902). Programovým dokumentem ekonomistů, které Lenin nazýval ruskými bernsteinovci, bylo *Credo*, jež v roce 1899 napsala J. D. Kuskovová.

Ekonomisté zužovali úkoly dělnické třídy na hospodářský boj za zvyšování mezd, za zlepšení pracovních podmínek atd. Politický boj považovali za záležitost liberální buržoazie. Odmítali vedoucí úlohu strany dělnické třídy. Podle jejich názoru má strana pouze sledovat živelný proces hnutí a registrovat události. Ekonomisté se poddávali živelnosti dělnického hnutí a podceňovali význam revo-

luční teorie a uvědomělosti. Tvrdili, že socialistická ideologie může vzniknout z živelného dělnického hnutí. Neuznávali, že je nutné, aby revoluční inteligence vnášela do dělnického hnutí socialistickou ideologii zvenčí, a tím podporovali buržoazní ideologii. Ekonomisté obhajovali roztržštěnost jednotlivých kroužků a neuznávali, že je nutné vytvořit centralizovanou stranu dělnické třídy. Hrozilo nebezpečí, že ekonomismus svede dělnickou třídu z revoluční cesty třídního boje a přemění ji na politický přívěsek buržoazie.

Lenin kritizuje názory ekonomistů v pracích *Protest ruských sociálních demokratů* (byl napsán v sibiřském vyhnanství v roce 1899 a podepsalo jej sedmáct marxistů žijících ve vyhnanství), *Zpětný směr v ruské sociální demokracii*, *K profession de foi* a *Diskuse s obhájci ekonomismu* (viz *Sebrané spisy 4*, Praha 1980, s. 175–188, 250–281, 316–326; *Sebrané spisy 5*, Praha 1981, s. 367–374). S konečnou platností Lenin ideově potřel ekonomismus v knize *Co dělat?* (viz *Sebrané spisy 6*, Praha 1981, s. 17–203). Významnou úlohu v boji proti ekonomismu sehrála leninská *Jiskra*. — 55

- ¹⁸ Při charakterizování vývoje carismu v období stolypinské reakce Lenin cituje rezoluci V. (celoruské) konference SDDSR z roku 1908 O současné situaci a úkolech strany (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 166–168). — 56
- ¹⁹ IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR, který se konal 10.–25. dubna 1906 ve Stockholmu, změnil Martovovu oportunistickou formulaci prvního článku stanov přijatou na II. sjezdu SDDSR a schválil Leninův návrh. Podle jeho formulace byl za člena strany považován „každý, kdo uznává její program, podporuje stranu materiálně a je členem některé stranické organizace“ (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 115). — 57
- ²⁰ Výraz „*posílat od Pontia k Pilátovi*“ souvisí se jménem Pontia Piláta, římského místodržitele v Judeji v letech 26–36 n. l., který proslul svou licoměrností a krutostí. Formou obrazu vyjadřuje ekvivalenci, protože obě jména patří téže osobě. — 59
- ²¹ *Brestský (X.) sjezd Francouzské socialistické strany* se konal ve dnech 10.–16. (23.–29.) března 1913. — 61
- ²² Lenin má na mysli IV. sjezd zaměstnanců obchodu a průmyslu, který se konal v Moskvě 29. června–3. července (12.–16. července)

1913. Sjezdu se zúčastnilo 378 delegátů. Bolševici, s nimiž sympatizovala téměř polovina všech delegátů, získali na svou stranu i levicové narodníky a vytvořili s nimi na sjezdu většinu. Likvidátoři byli na sjezdu v nepatrné menšině. O jednání sjezdu důkladně informovala Pravda. Na příkaz ministra vnitra byl sjezd rozpuštěn. — 65

²³ *Naša zarja* — legální měsíčník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od ledna 1910 do září 1914. Časopis řídil A. N. Potresov, spolupracovali s ním S. O. Cederbaum (V. Ježov), F. I. Dan a jiní. Časopis se stal centrem likvidátorů v Rusku. V rezoluci VI. (pražské) celoruské konference SDDSR se uvádělo, že „část sociálních demokratů sdružených kolem časopisů *Naša zarja* a *Dělo žizni* nyní otevřeně hájí směr, který celá strana označila za produkt buržoazního vlivu na proletariát“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 183). — 68

²⁴ *Luč* — legální deník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od 16. (29.) září 1912 do 5. (18.) července 1913. Vyšlo 237 čísel. List existoval v podstatě z finančních darů liberálů. Ideově ho vedli P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. Martov a A. S. Martynov. Na stránkách listu vystupovali likvidátoři proti revoluční taktice bolševiků, hlásali oportunistické heslo takzvané veřejné strany, stavěli se proti masovým revolučním stávkám dělníků a pokoušeli se revidovat důležité teze programu strany. Lenin napsal, že „*Luč* je v područí liberální politiky“, a označoval ho za orgán renegátů. — 68

²⁵ Lenin cituje v poněkud pozměněném znění báseň N. A. Někrasova *Člověk čtyřicátých let*, Praha 1978, s. 80–82. — 68

²⁶ *Porada ÚV SDDSR se stranickými pracovníky* (z konspirativních důvodů nazvaná „letní“) se konala ve dnech 23. září–1. října (6.–14. října) 1913 ve vesnici Poronino (poblíž Krakova), kde tehdy V. I. Lenin žil. Po pražské konferenci to byla druhá rozšířená porada ústředního výboru, která zhodnotila práci bolševiků za období od krakovské porady ústředního výboru a vytyčila nové úkoly strany.

Poroninské porady se zúčastnilo 22 delegátů (17 s rozhodujícím a 5 s poradním hlasem). 16 delegátů (téměř tři čtvrtiny) zastupovalo místní stranické organizace: Petrohrad Inessa Armandová, A. J. Badajev a A. V. Šotman, Moskvu a centrální průmyslovou oblast F. A. Balašov, J. T. Novožilov, R. V. Malinovskij a A. I. Lobov (poslední dva byli později odhaleni jako provokatéři), Jekatěri-noslav G. I. Petrovskij, Charkov M. K. Muranov, Kostromu

N. R. Šagov, Kyjev J. F. Rozmirovičová (Galina), Ural S. I. Děrjabinová (Sima, Jelena).

V. I. Lenin, N. K. Krupská, A. A. Trojanovskij a další zastupovali zahraniční byro ústředního výboru, ústřední orgán strany Social-demokrat a časopis Prosvěščenije. Bolševičtí poslanci IV. státní dumy současně zastupovali místní stranické organizace toho města a volebního obvodu, za něž byli do dumy zvoleni. S právem poradního hlasu byli přítomni představitelé levého křídla polské sociální demokracie „rozlamovci“ — J. S. Hanecki, Kamieński aj.

Porada měla na programu tyto otázky:

1. Zprávy z místních organizací, zpráva o činnosti Sociální demokracie Království polského a Litvy, zpráva o činnosti ústředního výboru zvoleného na pražské konferenci;
2. úkoly agitace v současné situaci;
3. organizační otázka a sjezd strany;
4. stávkové hnutí;
5. stranický tisk;
6. činnost sociálních demokratů v dumě;
7. sociálně demokratická frakce v dumě;
8. práce v legálních organizacích;
9. národnostní otázka;
10. narodnici;
11. nadcházející mezinárodní socialistický kongres ve Vídni.

Poradu řídil V. I. Lenin. Zahájil ji úvodním projevem, přednesl zprávu o činnosti ústředního výboru, referát k národnostní otázce a o připravovaném mezinárodním socialistickém kongresu ve Vídni. Kromě toho vystupoval v diskusi téměř ke všem bodům programu, zaznamenával si projevy delegátů z místních stranických organizací, předkládal své návrhy, formuloval a redigoval návrhy rezolucí.

Zprávy z místních organizací analyzovaly zkušenosti z ilegální stranické práce. Konstatovaly, že stranická práce se úspěšně rozvíjí také v legálních organizacích — v odborech, pojišťovacích organizacích a nemocenských pokladnách, ve spotřebních družstvech apod. Zdůrazňovala se v nich nutnost promyšleně spojovat ilegální stranickou práci a legální činnost. Ze zpráv vyplynulo, že značně vzrostla autorita bolševiků mezi dělníky, že ve stranických organizacích se zvýšil počet organizátorů i propagandistů z řad dělníků. Porada hodnotila tento fakt jako velký pokrok při budování strany.

Porada zdůraznila, že nejdůležitějším aktuálním úkolem je nejen upevnit místní stranické organizace, ale také sladit jejich činnost v rámci oblastí, a že oblastní i celoruské vedoucí funkce musí zastávat dělníci sami. Musí vybírat ze svých řad důvěrníky, lidi, kteří získali zkušenosti při řízení stranické práce v místních organizacích, z nichž by strana mohla získávat kandidáty na ústřední stranické funkce. Místním organizacím porada doporučila, aby v každém významném centru dělnického hnutí získaly co možná největší počet důvěrníků.

Po zprávách z místních organizací přednesl zprávu o činnosti

ústředního výboru strany V. I. Lenin. Její text se dosud nenašel. Stručný obsah jednotlivých pasáží z Leninova vystoupení na poradě uvádí ve svých vzpomínkách A. J. Badajev. Ve zprávě Lenin uvedl, že rozvoj revolučního hnutí a úspěch stranické práce v Rusku potvrdily správnost linie bolševické strany, vytyčené na pražské konferenci v roce 1912 a na krakovské poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky v roce 1913. Významné úspěchy ve volbách do IV. dумы, založení legálního listu Pravda, úspěchy v Petrohradě při volbách představenstva svazu kovodělníků, vysoká úroveň stávkového hnutí v Rusku — to všechno byly výsledky práce strany pod vedením ústředního výboru. Tajemnice ústředního výboru N. K. Krupská ve svém vystoupení informovala poradu o organizační a technické stránce činnosti — o korespondenci, spojeních, dopravě, důvěrnících a zplnomocněncích ústředního výboru, kteří pracovali ve většině velkých měst.

Ke zprávě ÚV o činnosti a zprávám z místních organizací schválila porada dvě rezoluce, které napsal Lenin: O úkolech agitace v současné situaci a Organizační otázka a sjezd strany. V těchto rezolucích byly stanoveny úkoly strany a základní formy stranické práce v nových historických podmínkách. Porada zdůraznila, že skutečné jednoty dělnické třídy mohlo být dosaženo pouze upevněním ilegálních stranických organizací a jejich legálního i polegálního spojení s masami.

V rezoluci o agitační práci porada konstatovala, že hlavním úkolem strany je rozsáhlá agitace mezi masami za svržení carismu a za demokratickou republiku a že hlavními revolučními hesly zůstávají i nadále základní revoluční požadavky bolševického minimálního programu: demokratická republika, osmihodinový pracovní den a konfiskace statkářské půdy. Porada se usnesla rozvinout okamžitě všude agitaci k přípravě celoruské politické stávky, která měla být zahájena 9. ledna 1914.

Jedním z hlavních bodů na poradě byla národnostní otázka, která tehdy patřila k nejaktuálnějším problémům života ruské společnosti.

V referátu o národnostní otázce Lenin zdůrazňoval, že boj proti národnostnímu útlaku je nerozlučně spjat s bojem proti carismu, za svobodu a demokracii. Tento boj může být úspěšný pouze tehdy, sjednotí-li se dělníci bez rozdílu národnosti v Rusku v jednotných proletářských organizacích. Porada, jež se opírala o program strany, energicky zamítla oportunistický požadavek menševiků a bundovců, kteří se dožadovali „kulturně národnostní autonomie“, a schválila Leninovy programové teze k národnostní otázce. Porada potvrdila, že hlavním heslem strany v národnostní otázce zůstává heslo práva

národů na sebeurčení, tj. na oddělení a vytvoření samostatného státu (druhá část hesla byla zformulována ve stranickém dokumentu poprvé). Otázka účelnosti oddělení toho či onoho národa se přitom měla řešit v každém jednotlivém případě samostatně, z hlediska zájmů třídního boje proletariátu za socialismus. Lenin považoval rezoluci o národnostní otázce schválenou na poradě za programové prohlášení strany. Porada se usnesla zařadit do programu příštího sjezdu strany otázku národnostního programu.

V rezoluci o sociálně demokratické frakci v dumě požadovala porada rovnoprávnost mezi bolševickou a menševickou částí frakce a rozhodně odsoudila akce menševiků, kteří využívali náhodné převahy jednoho hlasu a porušovali elementární práva bolševických poslanců, zastupujících obrovskou většinu dělnictva v Rusku. Na pokyn Lenina a ústředního výboru bolševické strany vystoupili bolševičtí poslanci v říjnu 1913 ze společné sociálně demokratické frakce a založili samostatnou bolševickou frakci ve Státní dumě (Sociálně demokratickou dělnickou frakci Ruska).

V referátu o připravovaném mezinárodním socialistickém kongresu, který se měl konat roku 1914 ve Vídni, navrhoval Lenin poslat na kongres co největší počet delegátů z ilegálních i legálních organizací, aby se ve stejnou dobu mohl konat i sjezd strany.

Poradu ukončil závěrečným projevem V. I. Lenin. Vzhledem k závažnosti projednávaných otázek a schválených usnesení měla poroninská porada význam stranické konference. Protokoly poroninské porady se dosud nenašly. Zprávu o poradě a schválené rezoluce vydal jako samostatnou brožuru (Zpráva a rezoluce letní porady ústředního výboru SDDSR se stranickými pracovníky roku 1913) v zahraničí ústřední výbor. Z konspirativních důvodů nebyly některé rezoluce uveřejněny v plném znění. Ministerstvo vnitra bylo o průběhu porady podrobně informováno provokatéry Malinovským a Lobovem. — 73

²⁷ Cituje se rezoluce „o petiční kampani“, schválená pražskou konferencí strany (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 242–243).

VI. (pražská) celoruská konference SDDSR se konala ve dnech 5.—17. (18.—30.) ledna 1912 v Lidovém domě v Praze.

Na konferenci bylo zastoupeno přes 20 stranických organizací z Petrohradu, Moskvy, z centrální průmyslové oblasti, Saratova, Tiflisu [Tbilisi], Baku, Nikolajeva, Kazaně, Kyjeva, Jekatěrinoslavi, Dvinsku a Vilna [Vilnius]. Přítomni byli rovněž zástupci listů Social-demokrat a Rabočaja gazeta, výboru zahraniční organizace a skupiny ÚV SDDSR pro přepravu tiskovin. Až na dva menševiky,

kteří byli stoupenci zachování ilegální strany, byli všichni delegáti konference bolševici. Vzhledem k policejnímu pronásledování a jiným překážkám se nemohli na konferenci dostavit delegáti stranických organizací z Jekatěrinburgu, Ťumeně, Ufy, Samary, Nižního Novgorodu, Sormova, Lugansku, Rostova na Donu, Barnaulu a odjinud. Tyto organizace poslaly písemná prohlášení, že se připojují ke konferenci.

Mezi delegáty byli G. K. Ordžonikidze za tífiskou organizaci, S. S. Spandarjan za Baku, J. O. Onufrijev za Petrohrad, F. I. Gološčekin za Moskvu. Výbor zahraniční organizace zastupoval N. A. Semáško, skupinu ÚV pro přepravu tiskovin I. A. Pjatnickij. Lenina delegovala redakce ústředního orgánu Social-demokrat.

Konference měla na pořadu tyto otázky: 1. zprávy o činnosti (zpráva organizační komise v Rusku, zprávy místních organizací, zpráva ústředního orgánu atd.); 2. svolání konference; 3. současná situace a úkoly strany; 4. volby do IV. státní dumy; 5. frakce v dumě; 6. státní pojištění dělníků; 7. stávkové hnutí a odbory; 8. „petiční kampaň“; 9. likvidátorství; 10. úkoly sociálních demokratů v boji proti hladu; 11. stranická literatura; 12. organizační otázky; 13. stranická činnost v zahraničí; 14. volby; 15. různé. Celkem se konalo 23 zasedání.

Konferenci řídil Lenin. Zahájil ji, vystoupil s projevem o jejím svolání, vypracoval zprávy o současné situaci a o úkolech strany, o činnosti mezinárodního socialistického byra, informoval konferenci a účastnil se diskuse o práci ústředního orgánu, o úkolech sociální demokracie v boji proti hladu, o organizačních otázkách, o práci stranické organizace v zahraničí a o jiných otázkách a dělal zápisy zpráv z jednotlivých míst. Byl autorem návrhů rezolucí ke všem důležitým otázkám projednávaným konferencí.

Ve zprávě O současné situaci a úkolech strany a v rezoluci konference k této otázce Lenin zevrubně analyzoval politickou situaci v zemi a poukázal na stupňující se revoluční nálady mas. Konference zdůraznila, že úkol vybojovat moc zůstává před proletariátem, který za sebou vede rolnictvo, i nadále úkolem demokratického převratu v Rusku.

Konference projednala zprávy z jednotlivých míst; konstatovala, že stranická práce v místních organizacích je vedena v duchu obhajoby a upevňování ilegálních stranických organizací a skupin, v duchu boje proti likvidátorství, a poukázala na to, že je nezbytné posílit práci sociálních demokratů v legálních masových dělnických organizacích.

Zásadní otázkou projednávanou na konferenci bylo očistění strany od oportunistů: schválené rezoluce O likvidátorství a o skupině

likvidátorů a O stranické organizaci v zahraničí měly obrovský teoretický i praktický význam. Likvidátoři, kteří se seskupovali kolem legálních časopisů Naša zarja a Dělo žizni, byli z SDDSR vyloučeni: konference prohlásila, že „skupina kolem těchto časopisů se svým chováním definitivně postavila mimo stranu“. Konference rovněž odsoudila činnost zahraničních protistranických skupin, a to menševiků-golosovců, vperjodovců a trockistů, a konstatovala, že je bezpodmínečně nutné, aby v zahraničí existovala jednotná stranická organizace, která by spolupracovala se stranou pod kontrolou a vedením ÚV, a prohlásila, že zahraniční skupiny, které „se nepodřizují ústředí sociálně demokratické práce v Rusku, tj. ústřednímu výboru, a které tuto činnost dezorganizují tím, že udržují separátní styky s Ruskem bez vědomí ústředního výboru, nesmějí používat názvu SDDSR“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 186). Tyto rezoluce sehrály obrovskou úlohu při upevňování jednoty marxistické strany v Rusku.

Významné místo v jednání konference měla otázka účasti ve volební kampani do IV. státní dумы. Konference zdůraznila, že základním úkolem strany ve volbách a sociálně demokratické frakce přímo v dumě je socialistická třídní propaganda a organizování dělnické třídy. Jako hlavní politické heslo strany pro volby do dумы vytyčila základní požadavky minimálního programu: demokratická republika, osmihodinový pracovní den, konfiskace veškeré statkářské půdy.

Konference schválila rezoluci O charakteru a organizačních formách stranické práce, Leninův návrh změn ve stanovách strany a list Social-demokrat jako ústřední orgán strany. Zvolila ústřední výbor strany a vytvořila ruské byro ÚV.

Pražská konference SDDSR měla velký význam pro výstavbu bolševické strany a pro upevnění její jednoty. Zhodnotila celé historické období boje bolševiků proti menševikům, vyloučila menševiky-likvidátory ze strany a zajistila vítězství bolševiků; vytyčila politickou linii a taktiku strany v podmínkách nového revolučního vzestupu.

Pražská konference měla také velký mezinárodní význam. Ukázala revolučním silám II. internacionály, jak bojovat proti oportunistu a jak tímto rozhodným bojem dosáhnout úplného organizačního rozchodu s oportunisty. — 78

²⁸ Jde o *poradu ústředního výboru SDDSR se stranickými pracovníky*, nazvanou z konspirativních důvodů „únorová“, která se konala v Krakově 26. prosince 1912—1. ledna 1913 (8.—14. ledna 1913). Zúčastnili se jí V. I. Lenin, N. K. Krupská, J. V. Stalin a bolševičtí po-

slanci IV. státní dumy A. J. Badajev, G. I. Petrovskij, N. R. Šagov aj. Na poradě byly zastoupeny ilegální stranické organizace z Petrohradu, Moskevské oblasti, jižního Ruska, Uralu a z Kavkazu. Lenin poradě předsedal, přednesl referáty Revoluční rozmach, stávky a úkoly strany a O vztahu k likvidátorství a o jednotě (text referátů se nedochoval), sestavil a zredigoval všechny rezoluce porady a napsal o poradě zprávu pro ÚV SDDSR.

Porada schválila usnesení k nejdůležitějším otázkám dělnického hnutí: o úkolech strany v souvislosti s novým revolučním rozmachem a růstem stávkového hnutí, o výstavbě ilegální organizace, o činnosti sociálně demokratické frakce v dumě, o pojišťovací kampani, o stranickém tisku, o národních sociálně demokratických organizacích, o boji proti likvidátorství a o jednotě proletářské strany.

Usnesení porady sehrála velkou úlohu při upevňování strany a její jednoty, při rozšíření a upevňování spojení strany s širokými masami pracujících a při vypracovávání nových forem stranické práce za rozmachu dělnického hnutí.

Rezoluce krakovské porady byly schváleny ÚV SDDSR a brzy po jejím ukončení hektograficky rozmnoženy. V první polovině února (podle nového kalendáře) 1913 byly rezoluce spolu se zprávou ÚV o poradě vydány jako zvláštní brožura v Paříži. Rezoluce O reorganizaci a práci redakce listu Pravda, která byla pravděpodobně projednávána rovněž na uzavřených zasedáních ÚV po ukončení porady, nebyla z konspiračních důvodů uveřejněna. Zachovala se v kopii, psané N. K. Krupskou (viz Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 289—290).

Protokol porady se nezachoval. V ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou jen Leninovy stručné zápisy z průběhu diskuse při projednávání některých otázek a stručná osnova jeho referátu o revolučním rozmachu, stávkách a úkolech strany. — 79

²⁹ *Svolání sjezdu strany* se mělo časově shodovat s mezinárodním socialistickým kongresem ve Vídni, stanoveným na srpen 1914. Pro svolání sjezdu byla při ruském kolegiu ústředního výboru vytvořena organizační komise. Bylo rozhodnuto vytvořit komise také v Moskvě, na Kavkaze, na jihu Ruska a na Uralu. Před sjezdem měli důvěrníci ústředního výboru pro organizační úkoly i bolševičtí poslanci ve Státní dumě navštívit místní organizace strany a zabezpečit tak sjezd organizačně. Lenin osobně přidělil každému poslanci oblast, v níž měl pracovat. Petrovskij měl na starosti Ukrajinu a Estonsko, Muranov Ural, Šagov Kostromu a Vladimír, Badajev Petrohrad, Povolží a Kavkaz.

V dubnu 1914 dostala bolševická frakce v dumě od Lenina pokyn, aby zintenzívnila přípravy na sjezd strany. Zvláště intenzívně probíhaly přípravné práce na jaře a v létě 1914. Byl vypracován program sjezdu a navrženi delegáti. Na sjezdu měly být projednány tyto otázky: zpráva o činnosti ústředního výboru a zprávy místních organizací, politická situace, organizační úkoly strany, úkoly stávkového hnutí, taktika hnutí za pojištění, některé doplňky k minimálnímu programu, národnostní otázka, likvidátoři v souvislosti s poradou připravovanou mezinárodním socialistickým byrem, přispívání do buržoazního tisku a další aktuální otázky. Koncem července 1914 byly příprava sjezdu a volby delegátů na mezinárodní socialistický kongres téměř skončeny. Většina delegátů už byla zvolena a kongres byl zabezpečen i po organizační a technické stránce. Vyhlášení války, po níž následovalo období reakce, však výrazně změnilo i vnitropolitickou situaci. Hranice byly uzavřeny a veškeré spojení s ostatními zeměmi bylo přerušeno. Řádný sjezd strany byl odložen na vhodnější dobu. Nemohl se konat ani mezinárodní socialistický kongres. I když se sjezd strany nekonal, jeho příprava významně posílila a upevnila stranické organizace. — 79

³⁰ Jde o list *Naš puť*. Na nutnost vydávat legální dělnický list v Moskvě upozorňoval Lenin již v létě roku 1912 (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 463). Zároveň považoval Lenin za nutné nejdříve posílit Pravdu a teprve potom založit list v Moskvě. O založení stranického orgánu v Moskvě se jednalo na poradě členů ústředního výboru SDDSR v Poroninu 27. června (9. srpna) 1913.

Prostřednictvím redakce Pravdy byla uspořádána peněžní sbírka na moskevský dělnický list. Dne 24. listopadu 1912 uveřejnila Pravda dopis skupiny moskevských dělníků o tom, jak je důležité a aktuální vydávat v Moskvě dělnický list. Dělníci vyzvali k pořádání sbírek pro tento účel. Výzva se setkala mezi dělníky se souhlasem a podporou. Vydávání listu se zdrželo, neboť mezi moskevskými stranickými pracovníky došlo mezitím k zatýkání.

První číslo moskevského dělnického listu s názvem *Naš puť* vyšlo 25. srpna (7. září) 1913. Lenin s ním aktivně spolupracoval a své články posílal současně Pravdě a tomuto listu. V listu *Naš puť* byly uveřejněny Leninovy články: Ruská buržoazie a ruský reformismus, Úloha stavů a tříd v osvobozeneckém hnutí, Třídní válka v Dublinu, Zásadní otázky politiky, Harry Quelch aj.

Ke spolupracovníkům listu *Naš puť* patřili A. M. Gorkij, Děmjan Bědnyj, M. S. Olminskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov a J. V. Stalin, jakož i bolševičtí poslanci IV. státní dumy A. J. Badajev, F. N. Samojlov a N. R. Šagov.

List byl mezi dělníky velmi oblíben. Svými peněžními příspěvky jej podporovalo 395 dělnických skupin. Policie jej neustále pronásledovala a 12. (25.) září 1913 ho zastavila. Celkem vyšlo 16 čísel. Moskevští dělníci odpověděli na zastavení listu stávkou, ale obnovit jeho vydávání se nepodařilo. — 81

- ³¹ *Prosveščeniye* — legální společenskopolitický a literární měsíčník, teoretický orgán bolševiků; vycházel v Petrohradě od prosince 1911 do června 1914. Byl založen z Leninova podnětu namísto bolševického časopisu *Mysl*. Přispívali do něj V. V. Vorovskij, A. I. Uljanovová-Jelizarovová, N. K. Krupská, V. M. Molotov, M. S. Olminskij, J. V. Stalin a M. A. Saveljev. Beletristickou rubriku řídil A. M. Gorkij. Náklad časopisu dosahoval až pěti tisíc výtisků. Práci tohoto měsíčníku řídil Lenin (z Paříže, později z Krakova a Poronina); redigoval články, dával pokyny redakci a udržoval pravidelnou korespondenci s jejími členy. Časopis uveřejnil řadu Leninových prací, zejména o národnostní otázce.

Časopis odhaloval oportunisty—likvidátory, otzovisty, trockisty a rovněž buržoazní nacionalisty, ukazoval, jak má dělnická třída bojovat za nového revolučního rozmachu, propagoval bolševická hesla ve volební kampani do IV. státní dумы a informoval o událostech v mezinárodním dělnickém hnutí. Sehrál významnou úlohu v boji proti revizionismu a centrismu ve stranách II. internacionály a v marxistické výchově uvědomělých dělníků v Rusku k internacionalismu.

Těsně před první světovou válkou carská vláda časopis zastavila. Na podzim 1917 bylo jeho vydávání obnoveno, avšak vyšlo pouze jedno dvojčíslo s Leninovými články *Udrží bolševici státní moc?* a *K revizi programu strany*. — 81

- ³² Lenin má na mysli především legální bolševické vydavatelství *Priboj*; bylo založeno začátkem roku 1913 v Petrohradě a pracovalo pod vedením ústředního výboru strany.

Vydavatelství *Priboj* reagovalo svými publikacemi na aktuální otázky dělnického hnutí. Vydávalo například literaturu k otázkám sociálního pojištění dělníků, velkou pozornost věnovalo populárním agitačním a propagačním brožurám k sociálně politickým a stranickým otázkám. V prosinci 1913 vydalo kapesní kalendář *Průvodce dělníka na rok 1914 s Leninovou statí Stávky v Rusku*; roku 1914 vyšel sborník *Marxismus a likvidátorství s Leninovými články*; Stalinova kniha *Národnostní otázka a marxismus a další marxistická literatura*.

Na začátku první světové války, kdy carská vláda zesílila represe

proti dělnickému tisku, muselo vydavatelství Priboj svou činnost zastavit. Obnovilo ji až v březnu 1917.

V roce 1917 vydal Priboj řadu Leninových prací: Dopisy o taktice. Dopis I. a jako přílohu Dubnové teze, Úkoly proletariátu v naší revoluci, Poučení z revoluce, Materiály k revizi programu strany, Hrozící katastrofa a jak jí čelit. V roce 1918 se vydavatelství Priboj sloučilo s vydavatelstvím Kommunist, jež také vzniklo sloučením několika vydavatelství (Volna, Žizň i znanije aj.). — 81

³³ *Ústřední orgán SDDSR* — ilegální list *Social-demokrat*, vycházel od února 1908 do ledna 1917. První číslo připravili bolševici. Carská policie je zkonfiskovala už částečně vytištěné v soukromé tiskárně ve Vilně [Vilnius]. Zanedlouho se bolševici pokusili znovu vydat list v Petrohradě, ale velká část už vytištěného nákladu se opět dostala do rukou policie. List se proto začal vydávat v zahraničí: čísla 2—32 (únor 1909—prosinec 1913) v Paříži, čísla 33—58 (listopad 1914—leden 1917) v Ženevě. Celkem vyšlo 58 čísel, z toho pět s přílohou.

Podle usnesení ÚV SDDSR zvoleného na V. (londýnském) sjezdu tvořili redakci listu zástupci bolševiků, menševiků a polských sociálních demokratů. List fakticky řídil Lenin. Jeho články a noticky v něm zaujímaly stěžejní místo. Celkem jich v něm bylo otištěno více než osmdesát.

Přímo v redakci listu bojoval Lenin proti menševikům-likvidátorům za důslednou bolševickou linii. Kameněv a Zinovjev byli vůči likvidátorům tolerantní a pokoušeli se zmařit realizaci Leninovy linie. Menševici Martov a Dan jako členové redakce ústředního orgánu sabotovali její práci a otevřeně obhajovali likvidátorství v listu Golos social-demokrata. Leninův nesmířitelný boj proti likvidátorům přiměl Martova a Dana v červnu 1911 k odchodu z redakce. Od prosince 1911 list redigoval Lenin.

V těžkých letech reakce a v období nového rozmachu revolučního hnutí měl *Social-demokrat* velký význam pro boj bolševiků proti likvidátorům, trockistům a otcovistům za zachování ilegální marxistické strany, za upevnění její jednoty a posílení jejího spojení s masami.

Za první světové války se ústřední orgán bolševické strany *Social-demokrat* mimořádně zasloužil o propagování bolševických hesel týkajících se války, míru a revoluce a ukazoval proletariátu, jak má bojovat proti imperialistické válce, aby se změnila ve válku občanskou. V listu byl uveřejněn Leninův článek O hesle Spojených států evropských, v němž Lenin poprvé formuloval tezi o možnosti vítězství socialismu nejdříve v několika kapitalistických ze-

mích nebo dokonce pouze v jedné. Social-demokrat byl rozšiřován v Rusku a nejdůležitější články byly přetiskovány v místních bolševických novinách, což přispívalo k politickému uvědomování a internacinalistické výchově ruského proletariátu a k přípravě mas na revoluci.

Lenin vysoce hodnotil zásluhu listu za první světové války a později napsal, že bez studia článků v něm uveřejněných „se neobejde žádný uvědomělý dělník, který chce *pochopit* vývoj idejí mezinárodní socialistické revoluce a jejího prvního vítězství 25. října 1917“ (Spisy 27, Praha 1954, s. 216.). — 81

- ³⁴ Lenin má na mysli bod 3(h) rezoluce O sociálně demokratické frakci v dumě, schválené na V. (celoruské) konferenci SDDSR v roce 1908 (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 170). Na V. konferenci v roce 1908 Lenin předložil dva návrhy bodu rezoluce o hlasování sociálně demokratické frakce v dumě o rozpočtu (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 346–347). Ve schválené rezoluci byly podmínky pro hlasování o člancích týkajících se výdajů na kulturní potřeby a reformy formulovány mnohem méně přesně než v Leninových návrzích. V rezoluci poroninské porady ústředního výboru v roce 1913 O činnosti sociálních demokratů v dumě byl tento pasus schválen v novém, přepracovaném znění. — 82

- ³⁵ *Sociálně demokratickou frakci v dumě* tvořilo 6 bolševických a 7 menševických poslanců. V šesti hlavních průmyslových centrech, v nichž byly soustředěny čtyři pětiny veškerého dělnictva v Rusku, byli do dumy zvoleni bolševičtí poslanci A. J. Badajev, G. I. Petrovskij, M. K. Muranov, F. N. Samojlov, N. R. Šagov a R. V. Malinovskij (později odhalený jako provokatér). Menševici byli do dumy zvoleni v guberniích s málo rozvinutým průmyslem. Zpočátku vystupovala sociální demokracie v dumě jako celek, uvnitř frakce však bolševičtí poslanci neustále bojovali proti menševické sedmě, která bolševikům ztěžovala jejich revoluční práci. Činnost sociálně demokratické frakce v dumě měla velký význam jako jedna z nejdůležitějších legálních forem práce strany. Dělničtí poslanci dumu pravdivě informovali o těžké situaci pracujících v carském Rusku, propagovali revoluční myšlenky, věnovali se revoluční práci v širokých lidových masách. Bolševičtí poslanci byli v úzkém spojení s ústředním výborem strany i s V. I. Leninem, který pozorně sledoval jejich činnost a dával jim konkrétní rady ve všech závažných otázkách.

1. (14.) října 1913 po skončení poroninské porady ústředního výboru zasedal pod Leninovým vedením v užším složení ÚV SDDSR společně s bolševickými poslanci IV. dумы. Projednávala se konkrétní opatření, jimiž měli bolševičtí poslanci odpovědět na postup menševiků. Bylo rozhodnuto, že po návratu do Ruska předloží bolševičtí poslanci menševické sedmě ultimativní požadavek, aby se ve frakci postupovalo rovnoprávně. Lenin napsal text prohlášení (viz tento svazek, s. 109—111), který měli bolševičtí poslanci předložit v případě, že menševici na jejich ultimátum odpovědí negativně. Toto prohlášení bylo projednáno na zasedání ústředního výboru.

16. (29.) října 1913 na prvním zasedání sociálně demokratické frakce, které se konalo na počátku druhého zasedání Státní dумы, bolševičtí poslanci předložili menševickým poslancům ultimativní požadavek rovnoprávnosti šestky a sedmy při řešení všech otázek v sociálně demokratické frakci v dumě. Protože nedostali pozitivní odpověď, bolševičtí poslanci odešli ze zasedání frakce a druhý den předali sedmi menševickým poslancům oficiální Prohlášení, vypracované pod Leninovým vedením na zasedání ústředního výboru.

Prohlášení podepsané bolševickými poslanci bylo uveřejněno 18. (31.) října 1913 v listu *Za pravdu* s výzvou, aby dělníci projednali požadavky šestky a pomohli dělnickým poslancům obnovit jednotu sociálně demokratické frakce v dumě. Na Leninův podnět rozvinul list *Za pravdu* rozsáhlou kampaň proti dezorganizátorské činnosti sedmy. Vysvětloval smysl boje rozvíjejícího se uvnitř frakce a uváděl číselné údaje o tom, že za bolševickými poslanci stojí obrovské masy dělníků. Tyto údaje potvrzovaly, že devět desetin celkového počtu dělníků připadalo na oblasti, kde byli zvoleni bolševičtí poslanci, kdežto na menševické poslance připadala pouhá desetina dělníků.

Dělníci reagovali na výzvu bolševických poslanců spontánně. Listu *Za pravdu* začaly docházet četné rezoluce, v nichž dělníci rozhodně vystoupili proti dezorganizátorskému jednání likvidátorské sedmy a vše podpořili šest bolševických poslanců.

25. října (7. listopadu) odmítla sedma ve své oficiální odpovědi přiznat šestce stejná práva. Bolševičtí poslanci proto uveřejnili dvě provolání Všem dělníkům (byla otištěna v 15. a 20. čísle listu *Za pravdu* z 20. a 26. října (2. a 8. listopadu), v nichž vyložili, jak došlo k roztržce, a vyzývali dělníky, aby je podpořili. V odpovědi sedmě bolševičtí poslanci oznámili, že vytvořili samostatnou frakci, přičemž navrhovali, aby v dumě vystupovali společně.

Lenin řídil celý boj šestky za její samostatnou existenci v dumě. Navrhl i název pro samostatnou bolševickou frakci — *Sociálně demo-*

kratická dělnická frakce Ruska. Prohlášení bolševických poslanců (Odpověď sedmi poslancům) o vytvoření samostatné frakce ve IV. státní dumě bylo otištěno v 22. čísle listu *Za pravdu* z 29. října (11. listopadu). V témže čísle uveřejnil Lenin rozsáhlý článek Materiály o boji uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě (viz tento svazek, s. 122—139), v němž odhalil dezorganizační postup menševické sedmy.

Přestože šestka vytvořila samostatnou frakci, snažila se vystupovat koordinovaně se sedmou. Byly podniknuty pokusy společně se vyjádřit v dumě k pojištění dělníků a vypracovat návrh zákona o dovolených pro zaměstnance obchodu a průmyslu. Sedma však všechny návrhy bolševických poslanců odmítala. Čcheidze jejím jménem prohlásil ve zvláštním dopise listu *Novaja rabočaja gazeta* (uveřejněném v 74. čísle z 3. (16.) listopadu 1913), že nehodlají uzavírat se šestkou žádné úmluvy. Sedm poslanců dokonce na zasedání dne 19. února (4. března) 1914 ani neprotestovalo proti rozhodnutí dumy vzít bolševickému poslanci G. Petrovskému slovo.

Když sedm poslanců využilo svého postavení oficiálně zaregistrované frakce a obsadilo všechna místa v komisích dumy, bolševičtí poslanci se s nimi úplně a definitivně rozešli. Prohlášení o vytvoření samostatné bolševické frakce bylo zasláno předsednictvu Státní dumy.

Boj mezi šestkou a sedmou rozbouřil dělnické masy, zejména v Petrohradě. Na dělnických schůzích se diskutovalo o situaci uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě. Tyto schůze ukázaly, že dělníci sympatizovali s bolševiky. List *Za pravdu* tehdy uveřejňoval řadu dělnických rezolucí v rubrice *Dělníci podporují své dělnické poslance*.

Vytvoření samostatné frakce značně rozšířilo možnosti bolševiků vystupovat v dumě s projevy a rovněž prohloubilo i práci mimo dumu.

Lenin a bolševická strana názorně ukázali, jak mají postupovat dělničtí poslanci, aby bylo možno lépe využít parlament v zájmu revoluce. Bolševická frakce ve IV. dumě, která pracovala pod bezprostředním vedením a kontrolou ústředního výboru, se řídila vůlí strany, vůlí většiny uvědomělých dělníků. Práce bolševické frakce v dumě byla vzorem parlamentní činnosti proletářské strany a měla obrovský význam pro celé mezinárodní komunistické hnutí.

— 83

³⁶ Lenin má na mysli usnesení V. sjezdu SDDSR, který se konal roku 1907 v Londýně, a mezinárodního socialistického kongresu ve Stuttgartu proti oportunistické zásadě „neutrality“ odborů. — 84

³⁷ *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen v roce 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v ruském dělnickém hnutí. V dubnu 1901 IV. sjezd Bundu žádal, aby byly zrušeny organizační zásady přijaté na I. sjezdu SDDSR. Sjezd ve své rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní svazek národních organizací a že Bund může být pouze jeho federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR Bund vystoupil ze strany, protože sjezd odmítl uznat jej za jediného představitele židovského proletariátu. V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu strany znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty, menševiky, likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení kladl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolybinské reakce zastával Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války (1914–1918) byli bundovci sociálšovinisty. V roce 1917 podporoval Bund kontrarevoluční prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel Říjnové revoluce. V době cizí vojenské intervence a občanské války se vedení Bundu spojilo s kontrarevolucí. Zároveň však někteří řadoví členové Bundu začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl a část jeho členů vstoupila podle všeobecně platných podmínek do KSR(b). — 85

³⁸ Lenin má na mysli usnesení srpnové konference likvidátorů roku 1912 ve Vídni, která uznala oportunistické heslo „kulturně národnostní autonomie“ za slučitelné s programem SDDSR. — 85

³⁹ *Socialisté-revolucionáři (eseři)* — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Jižní strana socialistů-revolucionářů aj.). Jejím oficiálním orgánem se stal list *Revoljucionnaja Recessija* (1900–1905) a časopis *Věstnik rusknoj revoljucii* (1901–1905). Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi prole-

tariátem a drobnými vlastníky, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Jejich názory byly eklektickou směsicí narodnictví a revizionismu. Podle Leninových slov se eserí snažili „trhliny v narodnické ideologii vyspravit záplatami módní oportunistické ‚kritiky‘ marxismu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 308). Taktika individuálního teroru, kterou eserí propagovali jako hlavní metodu boje proti samoděržaví, značně poškozovala revoluční hnutí a ztěžovala organizování mas k revolučnímu boji.

Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám, uplatnění „principu práce“ a „rovného“ užívání půdy a předpokládal rozvoj družstevnictví. V tomto programu, který eserí vydávali za program „socializace půdy“, nebylo ve skutečnosti nic socialistického. Lenin při analýze tohoto programu poukazyval na to, že požadavky rovného užívání půdy nejsou sice požadavky socialistické, historicky však měly progresivní, revolučně demokratický charakter, neboť byly namířeny proti statkářskému vlastnictví půdy.

Strana bolševiků pranýřovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazyvala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali za určitých podmínek dočasné dohody s esery v boji proti carismu.

Třídní nesourodost rolnictva byla příčinou politické a ideové nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou jejího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už za první revoluce v Rusku se od eserské strany odštěpilo pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům, zatímco levé křídlo vytvořilo poloanarchistický Svaz maximalistů. Za stolybinské reakce prožívala eserská strana hlubokou ideovou a organizační krizi. Za první světové války přešla většina eserů na pozice sociálšovinismu.

Po únorové revoluci 1917 byli eserí spolu s menševiky a kadety hlavní oporou kontrarevoluční prozatímní vlády. Předáci strany (Kerenskij, Avksentjev a Černov) se stali členy vlády. Eserská strana odmítla podpořit rolníky požadující odstranění statkářského vlastnictví půdy a prosazovala jeho zachování; eserstí ministři v prozatímní vládě vysílali trestné výpravy proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu.

Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levých eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo uznali leví eserí oficiálně sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu. Brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech cizí vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseri podvratnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějce, účastnili se kontrarevolučních spiknutí a organizovali teroristické útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války pokračovali v nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v emigraci. — 87

⁴⁰ *Zavěty* — legální literárně politický měsíčník eserského zaměření; vycházel v Petrohradě od dubna 1912 do července 1914. Do časopisu přispívali R. V. Ivanov-Razumnik, B. V. Savinkov, N. Suchanov, V. M. Černov aj. — 90

⁴¹ *Trudovici* (Trudovická skupina) — skupina maloburžoazních demokratů ve Státní dumě, jež se skládala z rolníků a narodnický zaměřených příslušníků inteligence. Frakci trudoviků vytvořili v dubnu 1906 rolničtí poslanci v I. státní dumě.

Trudovici prosazovali, aby byla zrušena všechna stavovská a národnostní omezení, žádali demokratizaci zemstevní a městské samosprávy a zavedení všeobecného volebního práva ve volbách do státní dumy. Agrární program trudoviků vycházel z narodnických zásad rovného užívání půdy, požadoval vytvoření celonárodního půdního fondu z veškeré půdy státní, úřední, klášterní, církevní a pozemků carské rodiny, ale také půdy statkářské, pokud výměra jednotlivých usedlostí přesahovala stanovenou pracovní normu. Za vyvlastněnou statkářskou půdu měla být vyplácena určitá náhrada. V. I. Lenin konstatoval, že typický trudovik je rolník, kterému „nejsou cizí snahy o kompromis s monarchií, snahy spokojit se svým kouskem půdy v rámci buržoazního zřízení, ale nyní věnuje své hlavní síly boji proti statkářům o půdu, boji proti feudálnímu státu za demokracii“ (Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 45–46).

V dumě trudovici kolísali mezi kadety a sociálními demokraty, což bylo podmíněno třídní podstatou rolníků jako malovýrobců. Ale protože trudovici byli představiteli širokých vrstev rolnictva, uplatňovali bolševici v dumě vůči nim taktiku dílčích dohod v zájmu společného boje proti carskému samoděržaví a proti kadetům. V roce 1917 se Trudovická skupina sloučila se stranou lidových socialistů a aktivně podporovala buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci přešli trudovici do tábora buržoazní kontrarevoluce. — 90

⁴² Je mýněna rezoluce V. (londýnského) sjezdu SDDSR o vztahu k neproletářským stranám^[222] (viz KSSS v rezolucích a usneseních

sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 140—141). — 95

⁴³ *Oktabristé* — členové strany Svaz 17. října, jež vznikla v Rusku po uveřejnění carova Manifestu ze 17. (30.) října 1905. Byla to kontrarevoluční strana, která zastupovala a hájila zájmy velkoburžoazie a kapitalisticky hospodařících statkářů. V jejím čele stáli známý moskevský průmyslník a majitel domů A. I. Gučkov a velkostatkář M. V. Rodzjanko. Oktabristé podporovali vnitřní i zahraniční politiku carské vlády. — 101

⁴⁴ *Progresisté* — politické seskupení ruské liberálně monarchistické buržoazie, která se ve volbách do Státní dumy a v dumách snažila ve jménu takzvané nestrannosti spojit síly z různých buržoazně statkářských stran a skupin.

Ve III. státní dumě vytvořili progresisté frakci ze zástupců Strany pokojné obnovy a Strany demokratických reforem. Ve strachu z nového revolučního výbuchu kritizovali „extrémy“ carské vlády, která svou neústupností vytvářela podle jejich názoru živnou půdu pro činnost levicových, revolučních sil. Při volbách do IV. státní dumy v roce 1912 se spojili s kadety a pomáhali jim svou zdánlivou nestranností získávat hlasy „buržoazních voličů s právy danými volebním zákonem z 3. června“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 344).

V listopadu 1912 založili progresisté samostatnou politickou stranu. V jejím programu se požadovala umírněná, ale cenzem přísně omezená ústava, dílčí reformy, odpovědný vládní kabinet, tj. vláda odpovědná dumě, a potlačení revolučního hnutí. Lenin upozorňoval, že progresisté jsou jak svým sociálním složením, tak i svou ideologií „*kříženci oktábristů s kadety*“, a charakterizoval jejich program jako nacionálně liberální. Napsal, že „to bude strana ‚opravdové‘ kapitalistické buržoazie, jakou vidíme i v Německu“ (Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 349, 265).

Za první světové války zvýšila strana progresistů svou aktivitu: požadovala změny ve velení armády, mobilizaci průmyslu pro potřeby fronty a „odpovědný vládní kabinet“ s účastí zástupců ruské buržoazie. Po únorové revoluci 1917 vstoupili někteří vůdcové této strany do prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci progresisté aktivně bojovali proti sovětské moci.

K vedoucím osobnostem této strany patřili moskevští továrníci P. P. Rjabušinskij, A. I. Konovalov, velkostatkář I. N. Jefremov aj. Progresisté střídavě vydávali své politické orgány časopis *Moskovskij žeženěděl'nik* a listy *Slovo*, *Russkaja molva* a *Utro Rossiji*. — 101

- ⁴⁵ *Russkije vědomosti* — list, který tlumočil názory umírněné liberální inteligence; vycházel v Moskvě od roku 1863. V 80. a 90. letech do něj přispívali demokratičtí spisovatelé (V. G. Korolenko, M. J. Saltykov-Ščedrin, G. I. Uspenskij aj.); byly v něm uveřejňovány práce liberálních narodníků. Od roku 1905 byl orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin konstatoval, že Russkije vědomosti svérázně spojovaly „pravicové kadetství s narodnickým nádechem“ (Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 215). V roce 1918 byly Russkije vědomosti zároveň s jinými kontrarevolučními listy zastaveny. — 104
- ⁴⁶ V archívu Institutu marxismu-leninismu jsou uloženy přípravné materiály ke sborníku *Marxismus a likvidátorství*. Na novinovém výstřižku článku Špatná obhajoba špatné věci doplnil Lenin podtitul (neboli: Kde je strana?). — 106
- ⁴⁷ Článek *Materiály o boji unitř sociálně demokratické frakce v dumě* Lenin poslal redakci listu *Za pravdu* s návrhem, aby byl uveřejněn v nedělním čísle 27. října (9. listopadu) 1913 jako speciální samostatná příloha, věnovaná kampani na podporu bolševické „šestky“. 22. číslo listu *Za pravdu* s Leninovým článkem však nevyšlo v neděli, nýbrž v úterý 29. října (11. listopadu) 1913. Jakmile se Lenin dozvěděl, že toto číslo bylo zkonfiskováno, požadoval v dopise redakci, aby byly *Materiály* znovu otištěny v příštích číslech. Článek však v listu podruhé nevyšel. Byl přetištěn až roku 1914 ve sborníku *Marxismus a likvidátorství* pod názvem *Materiály k historii vzniku Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska v dumě*, doplněný o kapitolu *Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě*. — 122
- ⁴⁸ *Zvězda* — legální bolševický list; vycházel v Petrohradě od 16. (29.) prosince 1910 do 22. dubna (5. května) 1912, původně jednou, od 21. ledna (3. února) 1912 dvakrát a od 8. (21.) března 1912 třikrát týdně. Protože *Zvězda* byla nejednou konfiskována, začal v únoru 1912 vycházet jako její pokračování list *Něvskaja zvězda*, jehož poslední číslo vyšlo v říjnu 1912. Zpočátku měl list *Zvězda* náklad 7000–10 000 výtisků, ve dnech událostí na Leně v roce 1912 dosahoval nákladu 50 000–80 000 výtisků.
- Oživení revolučního hnutí v Rusku vyvolalo nutnost obnovit vydávání legálního marxistického tisku. Na podzim roku 1910 se v průběhu mezinárodního socialistického kongresu v Kodani konala porada, které se zúčastnili V. I. Lenin, G. V. Plechanov, člen sociálně demokratické frakce ve III. státní dumě bolševik N. G. Poletajev a další. Na poradě bylo dosaženo dohody o vydávání legálního

orgánu v Rusku a o tom, že s ním budou spolupracovat menševici, kteří byli pro zachování ilegální strany. Na základě této dohody se stali členy redakce Zvezdy V. D. Bonč-Brujevič (bolševik), N. I. Iordanskij (plechanovec, stoupenec zachování ilegální strany), a I. P. Pokrovskij (člen sociálně demokratické frakce III. státní dumy). Na vydávání listu se významně podílel N. G. Poletajev. V té době byl list považován za orgán sociálně demokratické frakce v dumě. Od 25. čísla (od června 1911) bylo vydávání listu vzhledem k prohlubující se názorové nejednotnosti redakce načas přerušeno, ale už od října 1911 vycházel list znovu — s pozměněným složením redakce, tj. bez účasti menševiků, kteří byli pro zachování ilegální strany.

Ideově list vedl Lenin: udržoval korespondenci s členy redakce, usměrňoval jejich práci, kritizoval — zejména v prvním období — veškeré chyby, jichž se list dopustil, a prosazoval jeho důsledně marxistickou orientaci. V listech Zvezda a Něvskaia zvezda bylo uveřejněno přibližně padesát Leninových článků. Redakčně a organizačně vykonali v listu mnoho práce N. N. Baturin, N. G. Poletajev, K. S. Jeremejev a M. S. Olminskij, svými články do něj přispíval G. V. Plechanov, básník Děmjan Bědnj v něm otiskoval své politicky časové verše a Lenin získal pro spolupráci s listem A. M. Gorkého.

Pod Leninovým vedením se Zvezda stala bojovým marxistickým orgánem strany: hájila a propagovala zásady revolučního marxismu, bojovala proti likvidátorství a oتزovismu za upevnění marxistické strany, za revoluční svazek dělnické třídy a rolnictva; obhajovala volební program bolševiků ve volbách do IV. státní dumy; otiskovala projevy členů sociálně demokratické frakce v dumě a interpelace, které frakce v dumě vznášela; energicky usilovala o to, aby byla realizována usnesení VI. (pražské) celoruské konference SDDSR.

Zvezda navázala trvalé a těsné kontakty s dělníky z továren a závodů a získala si mezi dělnictvem a pracujícími v Rusku velkou autoritu; v rubrice Z dělnického hnutí pohotově reagovala na nejnaléhavější potřeby dělníků. Na jaře 1912, v době nového rozmachu dělnického hnutí, stoupl mimořádně i význam Zvezdy. Rozšířila se zejména rubrika Dělnická kronika, v níž byly uveřejňovány ohlasy na události, k nimž došlo na Leně. List čtenáře seznamoval s četnými zprávami o stávkách, demonstracích a táborech lidu v různých městech Ruska, otiskoval dopisy dělníků adresované Zvezdě a protestní rezoluce schválené na dělnických shromážděních proti krveprolití na Leně.

carská vláda jednotlivá čísla konfiskovala, list pokutovala i za-

kazovala a redaktory zatýkala. Za událostí na řece Leně byla zkonfiskována všechna čísla, ale přesto se část nákladu ještě před konfiskací dostala mezi dělníky.

Zvězda však nevycházela denně a byla určena především vyspělým vrstvám proletariátu. Bylo zapotřebí založit masový bolševický deník a Zvězda se o propagaci této myšlenky významně zasloužila. Dělníci spontánně reagovali na uspořádání peněžní sbírky na fond dělnického deníku, kterou vyhlásila redakce listu. Zvězda pravidelně informovala své čtenáře o částkách zaslaných na fond, čímž připravovala půdu pro vydávání masového legálního bolševického listu Pravda. — 127

- ⁴⁰ Lenin má na mysli usnesení V. (celoruské) konference SDDSR, jež se konala v prosinci 1908 v Paříži, lednového plenárního zasedání ÚV v roce 1910 a VI. (pražské) celoruské konference SDDSR v roce 1912 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 165—166, 199—201, 243—244). — 131
- ⁵⁰ *Gorodskoje dělo* — kadetský čtrnáctideník, věnovaný otázkám komunálního hospodářství a místní správy; vycházel v letech 1909—1918 v Petrohradě. Časopis vyjadřoval kontrarevoluční názory buržoazie, její snahu ideově odzbrojit proletariát, přesvědčit ho, že politický boj za demokratické svobody není záležitostí dělnické třídy, nýbrž buržoazie. — 140
- ⁵¹ Článek *Kritické poznámky k národnostní otázce* Lenin napsal v říjnu až prosinci 1913. Byl uveřejněn téhož roku v 10., 11. a 12. čísle bolševického legálního časopisu Prosvěščeníje. Napsání článku předcházelo několik Leninových přednášek o národnostní otázce v Curychu, Ženevě, Lausanne a Bernu. Na podzim 1913 přednesl Lenin obsáhlý referát o národnostní otázce na poroninské poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky. Na jeho základě byla schválena rezoluce navržená Leninem. Po ukončení porady začal pracovat na článku *Kritické poznámky k národnostní otázce*. — 143
- ⁵² *Čajt* — deník, orgán Bundu; vycházel v jazyce jidiš v Petrohradě od 20. prosince 1912 (2. ledna 1913) do 5. (18.) května 1914. — 145
- ⁵³ *Dzvin* — legální buržoazně nacionalistický měsíčník; vycházel ukrajinsky v Kyjevě od ledna 1913 do poloviny roku 1914. Celkem vyšlo 18 čísel. Do časopisu přispívali V. Levinskij, V. Vynnyčenko, L. Jurkevyc (Rybalka), D. Doncov, S. Petljura, G. Alexinskij,

P. Axelrod, L. Trockij aj. Začátkem první světové války přestal časopis vycházet. — 145

⁵⁴ *Russkoje slovo* — deník; vycházel v Moskvě od roku 1895, od roku 1898 ve vydavatelství I. D. Sytina. Formálně byl nestranický, hájil však zájmy ruské buržoazie z umírněně liberálních pozic. Měl rozsáhlou zpravodajskou část. Byl to první list v Rusku, který měl své zpravodaje ve všech velkých městech Ruska a v mnoha hlavních městech světa.

V listopadu 1917 byl list za uveřejnění pomlouvačných protisovětských informací zastaven. Od ledna 1918 vycházel po jistou dobu pod názvem *Novoje slovo* a *Naše slovo*, ale v červenci 1918 byl zastaven definitivně. — 146

⁵⁵ Lenin má na mysli sjezd Sociálně demokratické strany Rakouska, který se konal 24.—29. září 1899 v Brně. Ústředním bodem jednání sjezdu byla národnostní otázka. Sjezdu byly předloženy dvě rezoluce, vyjadřující rozdílná hlediska: 1. návrh rezoluce ústředního výboru strany v podstatě obhajoval teritoriální autonomii národů a 2. návrh rezoluce výboru Jihoslovanské sociálně demokratické strany obhajoval exteritoriální kulturně národnostní autonomii.

Sjezd jednomyslně odmítl program kulturně národnostní autonomie a schválil kompromisní rezoluci, která uznávala národnostní autonomii v rámci rakouského státu (viz Leninův článek K dějinám národnostního programu v Rakousku a Rusku, tento svazek, s. 342—344).

Lenin poukazuje na to, že na sjezdu byly proti programu kulturně národnostní autonomie vzneseny dvě námítky: 1. tato autonomie by vedla k posílení klerikalismu, a 2. „navždy by byl zachován šovinismus a zanesen až do každé malé obce, do každé malé skupiny“ (oficiální protokol brněnského sjezdu, s. 92). — 162

⁵⁶ *SERP* — Socialistická židovská dělnická strana, maloburžoazní nacionalistická organizace, jež vznikla v roce 1906. Základem jejího programu byl požadavek národnostní autonomie pro Židy — vytvoření exteritoriálních židovských parlamentů (sněmů), které by měly právo řešit otázky politické organizace Židů v Rusku. Socialistická židovská dělnická strana inklinovala k eserům a společně s nimi bojovala proti SDDSR. — 163

⁵⁷ *PSS* — Polská socialistická strana (Polska Partia Socjalistyczna) — reformistická nacionalistická strana, založená v roce 1892. Vystupovala pod heslem boje za nezávislost Polska a pod vedením Pil-

sudského a jeho stoupenců prováděla separatistickou a nacionalistickou propagandu mezi polskými dělníky a snažila se je odvrátit od společného boje s ruskými dělníky proti samoděržaví a kapitalismu.

Po celou dobu trvání PSS vznikaly v jejích řadách pod tlakem prostých dělníků levicové skupiny. Některé z nich se později přimkly k revolučnímu křídlu polského dělnického hnutí.

V roce 1906 se Polská socialistická strana rozštěpila na PSS-levici a na pravicovou, šovinistickou PSS-revoluční frakci. PSS-levice pod vlivem SDDSR(b) a Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL) postupně přecházela na důsledně revoluční pozice. Za první světové války se většina členů PSS-levice hlásila k internacionalismu a v prosinci 1918 se sloučila se SDKPaL. Sloučené strany vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska (od roku 1925 se nazývala Komunistická strana Polska).

Pravicová část PSS pokračovala za první světové války ve své nacionálně šovinistické politice. Na území Haliče zformovala polské legie, které potom bojovaly na straně rakousko-německého imperialismu. Po vzniku polského buržoazního státu se pravicová PSS spojila v roce 1919 s organizacemi PSS na polském území, jež bylo předtím obsazeno Německem a Rakouskem, a přijala opět název Polská socialistická strana. Získala rozhodující vliv ve vládě a zasadila se o to, aby moc přešla do rukou polské buržoazie. Soustavně prováděla protikomunistickou propagandu a podporovala agresivní politiku namířenou proti Sovětskému Rusku, politiku anexe a utlačování západní Ukrajiny a západního Běloruska. Jednotlivé skupiny PSS, které s touto politikou nesouhlasily, vstupovaly do Komunistické strany Polska.

Po fašistickém převratu Piłsudského v květnu 1926 se PSS formálně ocitla v parlamentní opozici. Ve skutečnosti však proti fašistickému režimu nikdy aktivně nebojovala a dál pokračovala ve své protikomunistické a protisovětské propagandě. Levicové síly PSS spolupracovaly v těch letech s polskými komunisty a v četných kampaních podporovaly taktiku jednotné fronty.

Za druhé světové války se PSS znovu rozštěpila. Její pravicová, šovinistická část přijala název Wolność, Równość, Niepodległość — WRN [Svoboda, Rovnost, Nezávislost] a vstoupila do reakční polské emigrantské „vlády“ v Londýně. Druhá, levicová část PSS, která přijala název Polští socialisté a později Dělnická strana polských socialistů, se pod vlivem Polské dělnické strany, založené v roce 1942, zapojila do národní fronty boje proti hitlerovským okupantům, bojovala za osvobození Polska od fašistické poroby a usilovala o navázání přátelských styků s SSSR.

Po osvobození východní části Polska od německých okupantů a po

vytvoření Polského výboru národního osvobození přijala Dělnická strana polských socialistů v roce 1944 opět název Polská socialistická strana a spolu s Polskou dělnickou stranou se podílela na budování lidově demokratického Polska. V prosinci 1948 se obě strany sloučily a vytvořily Polskou sjednocenou dělnickou stranu (PSDS). — 164

- ⁵⁸ Lenin má na mysli článek J. V. Stalina (Marxismus a národnostní otázka), uveřejněný roku 1913 v 3., 4. a 5. čísle legálního bolševického časopisu Prosvěščeníje pod názvem Národnostní otázka a sociální demokracie. Ve čtvrté kapitole Stalinovy práce se uvádí text národnostního programu schváleného na brněnském sjezdu Sociálně demokratické strany Rakouska (viz J. V. Stalin, Spisy 2, Praha 1949, s. 302–303). — 166
- ⁵⁹ Uvedené údaje Lenin cituje ze statistiky Soupis základních škol v Ruské říši za jeden den provedený 18. ledna 1911. Vydání I., část 2. Petrohradský školský okruh. Gubernie: Archangelská, Vologedská, Novgorodská, Oloněcká, Pskovská a Petrohradská. Petrohrad 1913, s. 72. — 171
- ⁶⁰ *Przeгляд Socjaldemokratyczny* — časopis, který vydávali polští sociální demokraté v úzké spolupráci s Rosou Luxemburgovou v Krakově v letech 1902–1904 a 1908–1910. — 173
- ⁶¹ *Věstník Jevropy* — historickopolitický a literární měsíčník buržoazně liberálního zaměření; vycházel v Petrohradě v letech 1866–1918. Uveřejňoval články proti revolučním marxistům. — 176
- ⁶² Lenin se zde zmiňuje o zamýšlené práci O právu národů na sebeurčení, kterou napsal v únoru–květnu 1914. Byla uveřejněna v dubnu–červnu ve 4., 5. a 6. čísle časopisu Prosvěščeníje (viz V. I. Lenin, Spisy 20, Praha 1959, s. 399–463). — 178
- ⁶³ Článek *O rozkolu uvnitř Sociálně demokratické frakce Ruska v dumě* byl odpovědí na nepodepsaný pomlouvačný článek o rozkolu uvnitř Sociálně demokratické frakce Ruska v dumě, který byl uveřejněn v německém sociálně demokratickém listu Leipziger Volkszeitung 15. listopadu 1913.

Lenin se snažil seznámit mezinárodní a zejména německou sociální demokracii se skutečnou situací v ruském dělnickém hnutí, avšak oportunistické vedení Sociálně demokratické strany Německa ve svém ústředním orgánu Vorwärts články bolševiků neotiskovalo,

Tento Leninův článek uveřejnila pouze redakce listu Leipziger Volkszeitung, ovšem s velkým zpožděním; zdržení vysvětlovala nedostatkem místa a „jinými příčinami“. — 182

- ⁶⁴ *Volnaja mysl* — jeden z názvů levicově orientovaného narodnického (eserského) legálního listu Živaja mysl; vycházel v Petrohradě od srpna 1913 do července 1914. List vycházel postupně pod názvem: Věrnaja mysl, Mysl truda, Severnaja mysl, Stojkaja mysl aj. — 187
- ⁶⁵ *Russkaja mysl* — liberálně narodnický měsíčník; vycházel v Moskvě v letech 1880—1918. V 90. letech občas otiskoval články marxistů. Do literární rubriky přispívali pokrokoví spisovatelé A. P. Čechov, M. Gorkij, V. G. Korolenko, D. N. Mamin-Sibirjak, G. I. Uspenskij aj. Po revoluci 1905 se stal orgánem pravého křídla strany kade-tů. Redigoval jej P. B. Struve. — 189
- ⁶⁶ „Královským pruským státním socialismem“ nazývali Marx a Engels politiku kompromisů s Bismarckovou vládou, kterou po Lassalovi uplatňoval jeho následovník Schweitzer, redaktor las-salovského orgánu Sozialdemokrat. — 192
- ⁶⁷ 23. října (5. listopadu) 1913 se ve Státní dumě projednávalo poru-šení zákona ze 4. (17.) března 1906 o svobodě shromažďování. Poslanec Tuljakov, který promluvil v diskusi jménem sedmi men-ševických poslanců, omezil svůj projev na otázku svobody koalicí. Bolševik Badajev naopak hovořil o tom, že současné zřízení nepo-skytuje pracujícím svobodu slova, zahání dělníky do ilegality. Konstatoval, že tak jako „ilegální hnutí v roce 1904 vyústilo v revoluci roku 1905“, i nynější hnutí povede k tomu, že se prohnílý carský režim brzy zhroutí i s dumou reakčních statkářů a „teprve pak prosadí dělnická třída všechny svobody, o něž usiluje“. Před-seda Státní dumy Rodzjanko Badajevův projev třikrát přerušil. Projevy Badajeva a Tuljakova byly otištěny 25. října 1913 v 19. čísle listu Za pravdu. — 192
- ⁶⁸ Názorové neshody mezi hlavním vedením Sociální demokracie Království polského a Litvy a varšavskou organizací, která byla nejsilnější a nejrevolučnější organizací polské sociální demokracie, se začaly projevoval v roce 1908, v době VI. sjezdu této strany. Na sjezdu byla ostře zkritizována linie hlavního vedení v čele s Rosou Luxemburgovou, L. Tyszkou aj. za bezzásadovou pozici v rámci SDDSR, za potlačování kritiky z místních organizací apod. Sjezd vyslovil hlavnímu vedení nedůvěru.

V roce 1912 hlavní vedení rozpustilo varšavský výbor jako roz-
býječský („rozłamowy“), bezdůvodně ho obvinilo, že udržuje styky
s tajnou policií, a jmenovalo ze svých stoupenců nový varšavský
výbor. To znamenalo rozkol v Sociální demokracii Království
polského a Litvy.

Lenin soustavně sledoval vnitrostranický boj v polské sociální de-
mokratické straně. Uveřejnil o rozkolu v polské sociálně demokratické straně
řadu článků nejen v ruském, nýbrž i v polském stranickém tisku,
a veřejně odsoudil v mezinárodním socialistickém byru útoky hlav-
ního vedení proti varšavské organizaci.

„Rozłamovci“, kteří v mnoha základních bodech souhlasili
s taktickou linií bolševiků, usilovali i o organizační sblížení s bolše-
viky, přestože se s nimi rozcházel v národnostní otázce („rozła-
movci“ zastávali polomenševické stanovisko Rosy Luxemburgové).
Zúčastnili se poroninské („letní“) porady ÚV SDDSR se stranický-
mi pracovníky v září 1913. Za první světové války se obě frakce
polské sociální demokracie opět spojily v internacionalisticky orien-
tovanou stranu. V prosinci 1918 založila Sociální demokracie Krá-
lovství polského a Litvy spolu s PSS-levicí Komunistickou dělnic-
kou stranu Polska. — 197

⁶⁹ *Mezinárodní socialistické byro (MSB)* — stálý výkonný a informační
orgán II. internacionály. Byro bylo vytvořeno ze zástupců socialis-
tických stran jednotlivých zemí na základě usnesení pařížského
kongresu II. internacionály v září 1900. Za ruské sociální demokra-
ty byli do byra delegováni G. V. Plechanov a B. N. Kričevskij.
Od roku 1905 zastupoval SDDSR v byru V. I. Lenin. V roce 1912
byl Lenin na VI. (pražské) celoruské konferenci do byra zvolen
znovu. V byru Lenin energicky bojoval proti oportunistům v II. in-
ternacionále. MSB zastavilo svou činnost v roce 1914. — 197

⁷⁰ O kongresu, jenž se měl sejít ve Vídni, se diskutovalo v prosinci
1913 na zasedání mezinárodního socialistického byra. Bylo rozhod-
nuto uspořádat kongres v srpnu 1914, zároveň s oslavou 50. výročí
založení I. internacionály. Na pořad jednání kongresu byly zařaze-
ny tyto otázky: 1. vysoké životní náklady; 2. imperialismus a boj
proti militarismu (zahrnující a) východní otázku, b) závazné
arbitrážní soudy mezi národy a c) Spojené státy evropské);
3. alkoholismus; 4. nezaměstnanost; 5. situace politických vězňů
a vypovězených v Rusku a 6. různé.

Počet delegátů neměl převyšovat počet hlasů připadajících na
jednotlivé země více než šestinásobně. Rusko mělo 20 hlasů, mohlo

tedy vyslat maximálně 120 delegátů za obě sociálně demokratické frakce, levicové narodníky a odbory dohromady.

Otázka mezinárodního socialistického kongresu ve Vídni se projednávala na poroninské poradě ústředního výboru se stranickými pracovníky. Lenin ve svém referátu navrhl udělat veškerá opatření k tomu, aby na vídeňském kongresu měli mezi ruskými delegáty většinu sociálně demokratičtí dělníci.

Ke konci července 1914 byly volby delegátů na mezinárodní socialistický kongres téměř skončeny, vypuknutí světové války však znemožnilo vídeňský kongres svolat. — 198

- ⁷¹ *Amsterdamský mezinárodní socialistický kongres II. internacionály* se konal ve dnech 14.—20. srpna 1904. Projednal tyto otázky: 1. mezinárodní zásady socialistické taktiky, 2. jednotu strany, 3. generální stávkou, 4. koloniální politiku, 5. sociální politiku a dělnické pojištění, 5. trasty a nezaměstnanost aj. V rezoluci o jednotě socialistického hnutí kongres doporučil představitelům jednotlivých směrů v socialistickém hnutí Francie — jaurèsovcům a guesdovcům — jakož i různým socialistickým směrům v ostatních zemích spojit se v zájmu úspěšného boje proti kapitalismu do jednotných socialistických stran. Hlavním obsahem této rezoluce byl požadavek, „aby v každé zemi čelila buržoazním stranám socialistická strana tak jednotná, jak jednotný je proletariát“. Rezoluce však nezdůraznila, že podmínkou sjednocení je uznání zásad revolučního marxismu. Jinak by sjednocení znamenalo, že se revoluční směr podřizuje oportunistickému. Usnesení kongresu sice znamenala určitý krok dopředu, ale celkově byla polovičatá a stala se dalším ústupkem oportunismu. Kongres se nezabýval otázkou přerůstání masové stávky v ozbrojené povstání. Nepostavil se také proti pravicovým oportunistům schvalujícím koloniální politiku imperialistických států. Slovy sice revizionismus odsoudil, ale rozchod s ním ve své rezoluci neproklamoval a mlčky obešel otázku proletářské revoluce a diktatury proletariátu. — 199

- ⁷² *Kodaňský kongres II. internacionály* se konal 28. srpna—3. září 1910. Zúčastnilo se ho 896 delegátů z 33 zemí.

V souvislosti s diskusí o otázce odtržení české sociální demokracie od Rakouské sociálně demokratické strany byla schválena rezoluce o jednotě socialistického hnutí. Rezoluce připomínala analogické usnesení amsterdamského kongresu a jako příklad uplatnění principu jednoty uváděla sjednocení francouzských socialistických stran. Kongres také schválil principiálně správnou rezoluci o jednotě odborového hnutí, o jednotné organizaci odborů v každém stá-

tě, namířenou v podstatě proti české delegaci, která trvala na organizování odborů uvnitř jedné země podle národností. Rakušané spolu se zástupci ostatních národností v Rakousku byli pro jednotu odborů a proti jejich dělení podle národností. Tato otázka se projednávala v druhé komisi kongresu, zabývající se problematikou jednoty odborového hnutí a mezinárodní solidarity. Komise a poté i plenární zasedání se vyslovily proti českému národnostnímu separatismu v odborovém hnutí. Kongres v rezoluci o jednotě odborového hnutí prohlásil, že „každý pokus tříštit internacionálně sjednocené odbory na národnostně oddělené složky odporuje smyslu i duchu rezoluce mezinárodního socialistického kongresu“ (tj. rezoluce stuttgartského kongresu o vztazích mezi politickou stranou a odbory. *Red.*). „Mezinárodní socialistické byro a mezinárodní odborová ústředna by v případě jakýchkoli konfliktů v této otázce měly pomoci bezprostředně zainteresovaným stranám urovnat konflikt na základě dohody a socialistického bratrství.“

Rezoluce kodaňského kongresu o jednotě odborů však nebyla v Rakousku uplatněna. Odpovědnost za to nesli kromě zjevných českých separatistů i rakouští stoupenci „rafinovaného nacionalismu“ jako O. Bauer a K. Renner se svou teorií „národnostní autonomie“. Lenin ve svých pracích o národnostní otázce ukázal, že tato teorie rozděluje proletariát na nepřátelené „národní“ organizace a tak ho oslabuje. — 199

⁷³ Lenin má na mysli konferenci maloburžoazních, levicově orientovaných narodnických stran různých národů, čili *konferenci národních socialistických stran v Rusku*, která se konala 16.—20. dubna 1907 ve Finsku. Konference se zúčastnili zástupci strany eserů, PSS, revoluční frakce PSS (fraci), Socialistické židovské dělnické strany (SERP), gruzínské strany socialistů-federalistů, Běloruské hromady a arménské strany Dašnakuthjun. Ke konci konference se dostavil zástupce Lotyšského sociálně demokratického svazu a připojil se k usnesením konference.

Konference schválila několik usnesení — o každoročním konání sjezdu národních socialistických stran, o vytvoření zvláštního sekretariátu pro provádění rezolucí porady, o vzájemných vztazích mezi národními socialistickými stranami a o založení periodického orgánu sekretariátu. Protokol konference národních socialistických stran v Rusku konané 16.—20. dubna 1907 vyšel roku 1908 (Petrohrad, nakladatelství Sejm). — 204

⁷⁴ *Sozialistische Monatshefte* — časopis, hlavní orgán německých oportunistů a jeden z orgánů mezinárodního oportunismu. Vycházel

v letech 1897—1933 v Berlíně. Za první světové války hlásal socialist-
šovinismus. — 208

⁷⁵ *PSS-levice* — vznikla rozštěpením Polské socialistické strany na
levicovou a pravicovou část v roce 1906 (viz pozn. 57). — 209

⁷⁶ *Bejlisova aféra* — soudní proces, který zinscenovala roku 1913 v Kyje-
vě carská vláda proti židovi Bejlisovi a lživě ho obvinila z rituální
vraždy křesťanského chlapce Juščinského (ve skutečnosti zosnovali
vraždu černosotňovci). Carská vláda se tak snažila rozpoutat
antisemitské nálady a vyvolat protižidovské pogromy, aby odvrátila
pozornost mas od silícího revolučního hnutí. Proces vyvolal silné
pobouření veřejnosti; v řadě měst se konaly dělnické protestní de-
monstrace. Soud Bejlise uznal nevinným. — 210

⁷⁷ Lenin má na mysli tzv. Dreyfusovu aféru. Alfred Dreyfus, důstojník
francouzského generálního štábu, židovského vyznání, byl falešně
obviněn ze špionáže a vlastizrady a roku 1894 vojenským soudem
odsouzen k doživotnímu vězení. Dreyfusova odsouzení, k němuž
dala podnět reakční vojenská klika, využila francouzská reakce
k podněcování antisemitismu a k útoku proti republikánskému reži-
mu a demokratickým svobodám. Když v roce 1898 zahájili socialisté
a pokrokoví představitelé buržoazní demokracie (Émile Zola,
Jean Jaurès, Anatole France aj.) kampaň za revizi Dreyfusova
případu, získala kampaň vyloženě politický ráz a rozdělila Francii
na dva tábory: na republikány a demokraty a na blok monar-
chistů, klerikálů, antisemitů a nacionalistů. V roce 1899 dostal
Dreyfus na nátlak veřejného mínění milost a byl propuštěn na
svobodu; do armády se však mohl vrátit až roku 1906, kdy byl z roz-
hodnutí odvolacího soudu rehabilitován. — 212

⁷⁸ Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 19, Praha 1966, s. 58. — 213

⁷⁹ *Vperjod* — protibolševická, protistranická skupina oțzovistů, ultima-
tistů a bohostrůjců, která vznikla z iniciativy A. A. Bogdanova
a G. A. Alexinského v prosinci 1909 po rozpadu oțzovisticko-ulti-
matistického frakčního centra a školy na Capri; skupina vydávala
v Ženevě v letech 1910—1911 stejnojmenný tiskový orgán. Po praž-
ské konferenci strany vedli vperjodovci společně s menševiky-
likvidátory a s trockisty boj proti jejím usnesením.

Bezzásadové protistranické a protimarxistické jednání skupiny
dělníky odpuzovalo. Lenin o tom napsal: „Vliv této skupiny byl
vždy velmi nepatrný, udržovala se při životě jen díky kompro-

misům s různými od Ruska odtrženými a bezmocnými zahraničními skupinami“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 241). Skupina se fakticky rozpadla už v roce 1913, formálně zanikla po únorové revoluci 1917. — 215

⁸⁰ *K usnesením byra* — dopis, který napsal Lenin redakci listu *Za pravdu*, jakmile dostal první zprávy o usneseních prosincového zasedání mezinárodního socialistického byra II. internacionály k otázce sjednocení SDDSR.

Tato otázka byla na zasedání předložena z iniciativy Rosy Luxemburgové (členky mezinárodního socialistického byra za Sociální demokracii Království polského a Litvy), která chtěla podpořit ruské likvidátory poražené v boji proti bolševikům. Ve svém prohlášení předloženém mezinárodnímu socialistickému byru 1. (14.) listopadu 1913 formou dopisu líčila Rosa Luxemburgová tendenčně a nepravdivě situaci v SDDSR, obviňovala z rozkolu Lenina a bolševiky. Lenina obviňovala také z toho, že prý rozeštvával i sociálně demokratické organizace v Polsku a Litvě. Navrhla, aby se otázkou jednoty SDDSR zabýval nadcházející mezinárodní kongres ve Vídni.

Prosincové zasedání mezinárodního socialistického byra se konalo 13. a 14. prosince 1913 v Londýně; projednávalo se na něm sjednocení anglických socialistických dělnických stran, vídeňský kongres, ruské záležitosti aj. Otázka sjednocení sociálně demokratické strany v Rusku se dostala na pořad jednání až před závěrem zasedání. Pro nedostatek času byro pouze schválilo rezoluci, kterou předložil jménem německé delegace Kautsky. V rezoluci se výkonnému výboru mezinárodního socialistického byra ukládalo svolat poradu zástupců „všech frakcí dělnického hnutí v Rusku, včetně části Polska patřící Rusku, které uznávají program strany nebo jejichž program je v souladu s programem sociální demokracie, k vzájemné výměně názorů (Aussprache) o otázkách, v nichž se rozcházejí“. Při zdůvodňování této rezoluce Kautsky ve svém projevu 1. (14.) prosince prohlásil, že stará sociálně demokratická strana v Rusku je mrtvá a že je třeba ji obnovit a využít přitom snah ruských dělníků dosáhnout jednoty. V článku *Správná rezoluce a špatný projev* pranýřoval Lenin obsah rezoluce a zhodnotil Kautského projev jako neuvěřitelnou nehoráznost (viz tento svazek, s. 240). V dopise Inesse Armandové upozorňoval na číslo německého listu *Vorwärts*, v němž bylo uveřejněno Kautského prohlášení, a napsal: „My jsme *pro* výměnu názorů, *pro* rezoluci mezinárodního socialistického byra — **to zejména** — ale jsme absolutně proti **podíému** výroku Kautského. Za to se do

něho musíme nelítostně pustit“ (Spisy 35, Praha 1962, s. 108). V dopise z ledna 1914 Lenin napsal: „Nejlepší by bylo, kdyby *sekc*e schválila rezoluci *ubíjející* Kautského (která by označila jeho prohlášení o mrtvé straně za *nestoudné, drzé, obłudné, ignorant-ské*“ (Spisy 43, Praha 1969, s. 341).

Na témže zasedání mezinárodního socialistického byra dne 1. (14.) prosince byl přečten Plechanovův dopis, v němž upozorňoval, že rozkol uvnitř frakce v dumě, k němuž došlo vinou likvidátorů, je namířen proti jednotě dělnického hnutí; oznamoval, že na svou funkci představitele celé strany v MSB rezignuje. Zástupcem likvidátorského organizačního výboru v mezinárodním socialistickém byru se místo Plechanova stal P. B. Axelrod.

Na poradě, jež se podle usnesení byra konala v červenci 1914 v Bruselu, požádali vůdci II. internacionály pod záminkou „usmíření“ bolševiků s likvidátory, aby bolševici přestali likvidátory kritizovat. Bolševici tento požadavek odmítli a v nesmířitelném boji proti likvidátorům jakožto nepřátelům dělnického hnutí pokračovali. — 217

- ⁸¹ *Organizační výbor* byl ustaven v lednu 1912 na poradě likvidátorů — zástupců Bundu, Kavkazského oblastního výboru a ústředního výboru Sociální demokracie Lotyšského kraje. Kromě národních sociálně demokratických organizací se na činnosti organizačního výboru aktivně podílely redakce vídeňské Pravdy a časopisu Golos social-demokrata, skupina Vperjod a zástupci petrohradské „iniciativní skupiny“ likvidátorů. Vůdčí osobností organizačního výboru byl Trockij. Organizační výbor se stal oficiálním orgánem pro svolání srpnové protistranické konference v roce 1912. Až do srpna 1917 byl menševickým centrem. — 217
- ⁸² Článek *Ubohé postavení učitelů národních škol* napsal Lenin v souvislosti s celoruským sjezdem věnovaným vzdělání lidu, který se měl konat koncem prosince 1913 v době zimních prázdnin v Petrohradě. Bolševici se snažili využít sjezd učitelů jako jednu z legálních možností k šíření bolševických názorů a revolučních požadavků. Svým obsahem tento článek úzce souvisí s Leninovou prací K politice ministerstva školství a lidové osvěty (viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 149—158). — 223
- ⁸³ *Novaja likvidatorskaja gazeta* — Leninův ironický název pro menševický list Novaja rabočaja gazeta. — 226
- ⁸⁴ Lenin má na mysli komisi, která měla spolu se sociálně demokra-

tickou frakcí ve III. státní dumě připravovat návrhy zákonů. Byla založena roku 1909 za účasti bolševiků a menševiků v Paříži. Komise měla několik subkomisí: pro vypracování návrhu zákona o osmihodinovém pracovním dnu, o právu na stávku, o odborech. Bolševici vypracovali několik návrhů zákonů, například o osmihodinovém pracovním dnu (důvodovou zprávu k návrhu zákona napsal V. I. Lenin — viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 178—185), ale pro sabotáž menševiků nemohly být uplatněny. Návrh zákona o stávkách vypracoval menševik Dan, který do něj zařadil bod připouštějící trestní postih za účast ve stávkách. Lenin při projednávání návrhu zákona v komisi proti tomuto bodu rozhodně protestoval. — 226

- ⁸⁵ *Socialisté-sionisté* — členové Sionistické socialistické dělnické strany, maloburžoazní židovské nacionalistické organizace, která vznikla v roce 1904. Sionisté-socialisté považovali za hlavní úkol židovského proletariátu boj za získání vlastního území a vytvoření vlastního národního státu. Prosazovali třídní spolupráci s židovskou buržoazií, snažili se izolovat židovské dělníky od revolučního hnutí ruského i mezinárodního proletariátu, pokoušeli se rozeštvávat dělníky různých národů a národností. Nacionalistická činnost sionistů-socialistů zatemňovala třídní vědomí židovských dělníků a působila dělnickému hnutí velké škody. Mezinárodní socialistické byro se v říjnu 1908 od sionistů-socialistů distancovalo.

Po únorové revoluci 1917 se Sionistická socialistická strana sloučila se Socialistickou židovskou dělnickou stranou (Serp) a vytvořila Jednotnou židovskou socialistickou dělnickou stranu. — 230

- ⁸⁶ Lenin má na mysli článek I. Větrova (M. A. Saveljeva) *Internacionála a otázka jednoty uveřejněný* v 1. čísle listu *Proletarskaja pravda* ze 7. (20.) prosince 1913, v němž se píše: „V závěru se musíme zmínit o lži likvidátorů, kteří tvrdí, že prý byro odmítnutím pokládat šestku za zvláštní zastupitelský orgán odsoudilo princip ‚federace‘, který prosazovalo šest dělnických poslanců v sociálně demokratické frakci. Požadavek, aby šestka byla považována za zvláštní zastupitelský orgán, nebyl z čistě formálních příčin byru vůbec předložen. Proto také je prohlášení N. R. G., že byro odsoudilo šestku, jednou z hanebných lží, jimiž se likvidátoři soustavně snaží dezorientovat dělnickou třídu.“ — 233

- ⁸⁷ *Šljachi* — nacionalisticky zaměřený orgán Svazu ukrajinských studentů; vycházel ve Lvově od dubna 1913 do března 1914. — 236

- ⁶⁸ *Russkoje bogatstvo* — měsíčník; vycházel v Petrohradě od roku 1876 do poloviny roku 1918. Počátkem 90. let přešel do rukou liberálních narodníků v čele s N. K. Michajlovským. V roce 1906 se stal orgánem Lidové socialistické strany práce (enesů). — 238
- ⁶⁹ *Vorwärts* — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel z rozhodnutí sjezdu strany v Halle od roku 1891 v Berlíně jako pokračování listu Berliner Volksblatt (vycházejícího od roku 1884) pod názvem Vorwärts. Berliner Volksblatt. Engels v tomto listu bojoval proti nejružnějším projevům oportunistu. Od druhé poloviny devadesátých let, po Engelsově smrti, se redakce listu octla v rukou pravého křídla strany a soustavně uveřejňovala články oportunistů. Vorwärts vysvětloval tendenčně boj proti oportunistu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V období reakce uveřejňoval pomlouvačné články Trockého, aniž umožňoval Leninovi a jiným bolševikům tyto pomluvy vyvrátit a objektivně zhodnotit situaci ve straně. Za první světové války zastával Vorwärts sociálněšovinistické stanovisko; po Říjnové revoluci se stal jedním z center protisovětské propagandy. Jeho vydávání bylo zastaveno v roce 1933. — 240
- ⁷⁰ Článek *Stávky v Rusku* Lenin napsal pro kalendář Průvodce dělníka na rok 1914 vydaný stranickým vydavatelstvím Priboj 14. (27.) prosince 1913. Kalendář obsahoval základní údaje o dělnickém zákonodárství v Rusku, o ruském mezinárodním dělnickém hnutí, o politických stranách, spolcích a organizacích, o tisku apod., životopisy Marxe, Bebela, Lassalla, Černyševského (s portréty) aj. Byl vydán příkaz kalendář zkonfiskovat, ale vzhledem k tomu, že publikace byla rozebrána během jediného dne, policie nestačila zasáhnout. Lenin po obdržení jednoho exempláře napsal Inesse Armandové, že už bylo rozebráno 5000 výtisků. V únoru 1914 vyšlo druhé, přepracované vydání kalendáře, poněkud zkrácené a upravené s ohledem na cenzuru, ale také doplněné o nový materiál, o seznam knih pro sebevzdělání. Celkem bylo prodáno 20 000 výtisků. — 243
- ⁷¹ Jde o článek reakčního publicisty Katkova o soudním procesu s účastníky morozovovské stávky v roce 1885, během něhož vyšlo najevo otřesné vykořisťování dělníků. Na 101 otázku o vině obžalovaných odpověděli porotci sto jedenkrát: Ne. Dne 29. května 1886 Katkov v 146. čísle listu Moskovskije vědomosti napsal: „Včera se v bohabojném a starobylém městě Vladimíru rozlehlo 101 salv na oslavu zrodu dělnické otázky na Rusi.“ — 244

⁹² Lenin má na mysli prohlášení bolševického poslance F. N. Samojlova na zasedání Státní dumy dne 26. listopadu (9. prosince) 1913 při projednávání návrhu zákona o zvýšení platu učitelům náboženství na nižších zemědělských školách.^[90] Lze předpokládat, že návrh prohlášení napsal nebo alespoň zredigoval V. I. Lenin.

Samojlov jménem Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska prohlásil:

„Sociálně demokratická frakce má na zřeteli, že

1. sociální demokracie vždy hájila odstavění církve od státu a školy od církve, a proto především požadovala zrušit ve školách vyučování náboženství a nepřipustit, aby stát uvolňoval jakékoli prostředky na vydržování duchovenstva;

2. při nynější situaci v Rusku jsou a nadále budou právě duchovní a učitelé náboženství na nižších školách jednou z nejspolehlivějších opor reakční politiky vlády a nejsvětějšího synodu, které využívají naivní náboženské citění dětí i dospělého obyvatelstva a pomocí autority náboženství se snaží tuto reakční politiku ospravedlnit;

3. sociální demokracie, která vždy bojovala za zvýšení nízkého platu učitelů základních škol, musí přesto považovat navrženou úpravu platného zákona za pokus připoutat učitele náboženství na nižších školách ještě těsněji k existujícímu systému církevní a byrokratické hierarchie v zájmu ohlupování dětí a ve jménu té reakční politiky, kterou tak věrně prosazují.

Vzhledem k tomu bude sociálně demokratická frakce hlasovat proti navrhované úpravě o zvýšení platů učitelům náboženství na nižších zemědělských školách za odpracovaná léta“ (Za pravdu, č. 45 z 27. listopadu (10. prosince) 1913). — 249

⁹³ *Peredonovščina* — podle hrdiny románu Sologubova Posedlý^[241], gymnazijního profesora Peredonova. Je to typický představitel starého předrevolučního gymnázia, kde vládlo ovzduší zatuchlosti, rutina, byrokratická zkosnatělost a samolibá nadřazenost pedagogů vůči ušlápnutým žákům, neustále utopovaným celým školským řádem. Lenin charakterizuje Peredonova v práci K politice ministerstva školství a lidové osvěty (viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 149–158). — 250

⁹⁴ Jde o článek J. V. Stalina *Marxismus a národnostní otázka*^[242], napsaný ve Vídni na přelomu let 1912 a 1913 a uveřejněný roku 1913 v 3., 4. a 5. čísle časopisu *Prosvěščenije* pod názvem *Národnostní otázka a sociální demokracie*. V roce 1914 vyšel tento článek jako samostatná brožura pod názvem *Národnostní otázka a marxis-*

mus v bolševickém vydavatelství Priboj v Petrohradě. Na příkaz ministerstva vnitra byla však Stalinova brožura ze všech veřejných knihoven a čítáren vyřazena. Lenin zdůrazňoval velký teoretický i politický význam této práce (viz Spisy 35, Praha 1962, s. 68, 70). — 252

⁹⁵ *Jiskra* (stará) — první celoruský ilegální marxistický list, který v roce 1900 založil V. I. Lenin. List měl rozhodující význam pro vytvoření revoluční marxistické strany dělnické třídy v Rusku.

První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Při vydávání *Jiskry* (organizování tajné tiskárny, opatření liter azbuky apod.) značně pomáhali němečtí sociální demokraté C. Zetkinová, A. Braun a jiní, dále polský revolucionář J. Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z vedoucích činitelů britské Sociálně demokratické federace Harry Quelch.

Členy redakce byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lemanová a od jara 1901 N. K. Krupská, která také vedla veškerou korespondenci *Jiskry* se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku.

Středem pozornosti *Jiskry* byly otázky revolučního boje proletariátu a všech pracujících v Rusku proti carskému samoděržaví. Velkou pozornost věnovala také nejdůležitějším událostem mezinárodního života, hlavně v mezinárodním dělnickém hnutí. Lenin byl fakticky redaktorem *Jiskry*, stál v jejím čele, psal články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje ruského proletariátu.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly všechny síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR pracující v duchu leninské *Jiskry*. V lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace *Jiskry*. *Jiskrovské* organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků I. V. Babuškina, N. E. Baumana, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenka aj.

Z Leninova podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce *Jiskry* návrh programu strany (byl uveřejněn 1. června 1902 ve 21. čísle *Jiskry*) a připravila II. sjezd SDDSR, který se konal 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Ještě před svoláním sjezdu se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku

připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj řídicí orgán. Ve zvláštním usnesení sjezd zdůraznil mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Brzy po II. sjezdu strany se za Plechanovy podpory zmocnili Jiskry menševici. Od 52. čísla přestala Jiskra být bojovým orgánem revolučního marxismu. — 253

- ⁹⁶ *Zarja* — marxistický časopis pro vědu a politiku; v letech 1901—1902 jej vydávala legálně ve Stuttgartu redakce Jiskry. Celkem vyšla čtyři čísla (tři sešity): 1. číslo v dubnu 1901 (fakticky 23. března podle nového kalendáře), dvojčíslu 2/3 v prosinci 1901 a 4. číslo v srpnu 1902. Úkoly časopisu byly formulovány v Návrhu prohlášení redakce listu Jiskra a časopisu *Zarja*, který napsal Lenin v Rusku (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 327—337). V roce 1902, když v redakci vznikly rozpory a konflikty, Plechanov navrhl, aby *Zarja* byla od Jiskry oddělena s tím, že sám se ujme redigování časopisu *Zarja*. Návrh však nebyl přijat, a tak zůstala redakce obou orgánů po celou dobu společná.

Zarja kritizovala mezinárodní i ruský revizionismus a hájila teoretické základy marxismu. Byly v ní uveřejňovány Leninovy práce *Příležitostné články*, *Pronásledovatelé zemstva a Hannibalové liberalismu*, *Páni „kritikové“ v agrární otázce* (první čtyři kapitoly knihy *Agrární otázka a „kritikové Marxe“*) a rovněž Plechanovy práce *Kritika našich kritiků*. Část první. *Pan Struve v úloze kritika Marxovy teorie společenského vývoje*, *Cant proti Kantovi aneb závěť pana Bernsteina* aj. — 257

- ⁹⁷ Lenin má na mysli článek A. V. Pešechonova *Na aktuální témata. Naše platforma (její rysy a rozsah)*^[186], uveřejněný v srpnu 1906 v 8. čísle časopisu *Ruskoje bogatstvo*. Lenin tento Pešechonův článek kritizoval v stati *Eserští menševici* (viz *Sebrané spisy* 13, Praha 1983, s. 416—426). — 258

- ⁹⁸ Jde o 8. článek programu SDDSR, schváleného na II. sjezdu strany, v němž se obyvatelstvu přiznávalo právo na vzdělání v mateřském jazyce a právo každého občana užívat na schůzích mateřštinu a prosazovalo se zavedení vedle státního jazyka také mateřštiny ve všech místních veřejných a státních institucích (viz *KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV*, díl I, Praha 1954, s. 32—33.) — 266

- ⁹⁹ V souvislosti s usnesením mezinárodního socialistického byra

o svolání porady „všech frakcí dělnického hnutí v Rusku“ v zájmu obnovení jednoty v SDDSR uveřejnil list Novaja rabočaja gazeta telegram z Londýna. Oznamovalo se v něm, že na zasedání mezinárodního socialistického byra byl zamítnut požadavek bolševiků vyslat zástupce sociálně demokratické dělnické frakce ve Státní dumě („šestky“) do mezinárodní sekce II. internacionály. Z Lenina podnětu se představitel ústředního výboru v Bruselu obrátil na tajemníka mezinárodního socialistického byra Huysmanse s dotazem, jak bude na tuto likvidátorskou provokaci reagovat. Huysmans musel nepravdivou zprávu listu Novaja rabočaja gazeta dementovat. — 271

- ¹⁰⁰ *Rossija* — reakční černosotňovský deník; vycházel v Petrohradě od listopadu 1905 do dubna 1914. Od roku 1906 byl orgánem ministerstva vnitra. Byl subvencován z tajného fondu vlády, který byl dán k dispozici ministerstvu vnitra pro korumpování tisku. Lenin nazýval Rossiju „policejním a prodejným plátkem“.

Novoje vremja — deník, vycházel v Petrohradě v letech 1868—1917. Patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové revoluci 1917 podporoval kontrarevoluční politiku buržoazní prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. 26. října (8. listopadu) 1917 byl vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu zastaven. Lenin označoval *Novoje vremja* za ukázkový vzor prodejných novin.

Zemščina — ultrareakční deník pravicových poslanců Státní dumy; vycházel v Petrohradě od června 1909 do února 1917. — 277

- ¹⁰¹ Tato poznámka je prakticky doslovem ke Kautského dopisu^[290], uveřejněnému v 339. čísle ústředního orgánu německé sociální demokracie Vorwärts z 24. prosince 1913. Dopis, jenž analyzoval výsledky zasedání mezinárodního socialistického byra, byl odpovědí na dopis Rosy Luxemburgové redakci listu Vorwärts. Ruský vyšel v 12. čísle listu Proletarskaja pravda z 20. prosince (podle starého kalendáře) 1913. — 284

- ¹⁰² Článek *Vzájemná korespondence Marxe a Engelse* je začátkem obsáhlé práce, kterou chtěl Lenin reagovat na německé vydání této korespondence ve čtyřech svazcích v září 1913 pod názvem Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx 1844 bis 1883, herausgegeben von A. Bebel und Ed. Bernstein. Vier Bände

[Vzájemná korespondence Marxe a Engelse v letech 1844—1883], Stuttgart 1913.

Tato publikace byla prvním pokusem shromáždit a zveřejnit úplnou vzájemnou korespondenci Marxe a Engelse. Vydání však nebylo úplné (obsahovalo 1386 dopisů z více než 1500); v textu byly četné vynechávky, poznámkový aparát byl nevyhovující. Lenin tuto korespondenci důkladně studoval a pořizoval si z ní podrobné výpisky.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen velký sešit, v němž jsou na 76 stránkách Leninovy konspiky z přibližně 300 Marxových a Engelsových dopisů, výpisky z 15 nejzávažnějších dopisů a stručný tematický rejstřík. Uchovaly se rovněž všechny čtyři díly Vzájemné korespondence s Leninovými poznámkami. Všechny tyto materiály byly vydány jako samostatná publikace (viz V. I. Lenin, Konспект knihy Pěřepiska Fridřicha Engelse i Karla Marxa, Moskva, Gospolitizdat 1959).

Leninova práce Vzájemná korespondence Marxe a Engelse měla vyjít roku 1914 v časopisu Prosvěščenije, jak bylo oznámeno 14. prosince 1913 v 7. čísle listu Proletarskaja pravda. Článek však nebyl dokončen, a proto byl uveřněn až teprve 28. listopadu 1920 v Pravdě, k stému výročí narození Bedřicha Engelse. Vzhledem k tomuto výročí připojil Lenin podtitulek „Engels jako jeden ze zakladatelů komunismu“ a poznámku pod čarou „Začátek nedokončeného článku napsaného roku 1913 nebo začátkem roku 1914“.

— 291

¹⁰³ Srov. K. Marx - B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 17. — 294

¹⁰⁴ Srov. K. Marx - B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 31. — 294

¹⁰⁵ Srov. K. Marx - B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 18, 19. — 295

¹⁰⁶ Viz K. Marx - B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 33. — 295

¹⁰⁷ Viz K. Marx - B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 55. — 296

¹⁰⁸ Srov. K. Marx - B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 77, 78. — 296

¹⁰⁹ Srov. K. Marx - B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 126. — 297

¹¹⁰ *IV. sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje* se konal ve dnech 13.—26. ledna (26. ledna—8. února) 1914 v Bruselu. Uvnitř lotyšské sociální

demokracie probíhal ostrý boj mezi bolševiky a menševiky. Do konce roku 1913 se všech ústředních institucí strany zmocnili menševici-likvidátoři a smířlivci. Lotyšští bolševici opírající se o bolševicky smýšlející dělníky vytvořili vlastní frakci, jejímž organizačním ústředím bylo byro zahraničních skupin Sociální demokracie Lotyšského kraje. Byro vydávalo orgán Biletens, který prosazoval svolání sjezdu.

Lenin pomáhal lotyšským bolševikům bojovat proti likvidátor-skému vedení. Již v květnu 1913 napsal na žádost lotyšských bolševiků Návrh platformy ke IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje (viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 225–234), který byro zahraničních skupin SDLK uveřejnilo jako leták. V průběhu roku 1913 ho uveřejnily také další listy. Redakce listu Biletens, ovlivněná smířliveckými živly, vypustila část věnovanou národnostní otázce a zkrátila nebo pozměnila i ostatní části. O návrhu platformy se hodně diskutovalo v místních stranických organizacích, což umožnilo lotyšským bolševikům vypracovat ještě před sjezdem pevná zásadová stanoviska k řadě závažných otázek.

Konference místních organizací Sociální demokracie Lotyšského kraje pozvala V. I. Lenina na sjezd jako zástupce ústředního výboru bolševické strany. Lenin se aktivně podílel na přípravách sjezdu.

Sjezdu se zúčastnilo 35 delegátů, z toho 18 s rozhodujícím hlasem, 11 s poradním hlasem a 6 hostů. Na pořadu jednání bylo 17 otázek: zpráva o činnosti ústředního výboru a zprávy místních organizací; vztah k SDDSR a frakce v dumě; současná situace a úkoly strany; odborové organizace a hospodářský boj; družstevní hnutí; kulturně osvětové a ostatní dělnické spolky; dělnické pojištění; místní samospráva; vztah k buržoazním stranám; agrární otázka a hnutí zemědělských dělníků a další otázky.

Bolševici neměli na sjezdu pevnou většinu. Mezi 18 delegáty s rozhodujícím hlasem bylo 8 bolševiků, 8 menševiků a 2 smířlivci. Proto řada závažných rezolucí měla kompromisní, smířlivecký charakter. Delegáti sjezdu se rozdělili na dva tábory: bolševický v čele s Leninem a menševický, zčásti podporovaný i přítomnými hosty. Smířlivci vedení Jansonsem-Braunsem kolísali mezi bolševiky a menševiky a předkládali kompromisní návrhy.

Většina delegátů sjezdu ostře kritizovala ústřední výbor Sociální demokracie Lotyšského kraje za jeho oportunistus a účast v trockistickém protistranickém srpnovém bloku. Bolševičtí delegáti dokazovali, že se dělnické hnutí v Lotyšsku rozvíjí nezávisle na ústředním výboru a jeho reformistické taktice.

Zvlášť ostrý boj vzplanul na sjezdu při projednávání vztahu Sociální demokracie Lotyšského kraje k SDDSR a rozkolu uvnitř so-

ciálně demokratické frakce v dumě. Jménem ústředního výboru bolševiků přednesl zprávu o této otázce V. I. Lenin. Objasnili, jaký boj se vede proti likvidátorství v Rusku, a na základě přesných objektivních faktů dokázal, že $\frac{4}{6}$ uvědomělých ruských dělníků se už semkly kolem bolševické strany a odsoudily likvidátory. Lenin ostře zkritizoval názory smířlivce Jansonse-Braunse, podle něhož likvidátorské nebezpečí už neexistovalo.

Sjezd nakonec schválil bolševickou rezoluci, jejíž návrh napsal Lenin. Rezoluce odsuzovala likvidátorství a smířlivectví, zdůrazňovala bolševické principy sjednocení strany a žádala okamžitý rozchod s protistranickým srpnovým blokem. Při projednávání rezoluce se menševikům a smířlivcům podařilo prosadit do ní své pozměňovací návrhy. Tak byl například schválen návrh smířlivce Braunse, aby se SDLK dočasně, „dokud nebude mít sjednocení pevnou základnu“, nespojovala ani s ústředním, ani s organizačním výborem. Byl schválen pozměňovací návrh k bodu o odsouzení likvidátorství, podle něhož se obvinění z likvidátorství nemělo vztahovat na ilegální organizace přidávající se k organizačnímu výboru. Celkově však rezoluce likvidátorství odsuzovala a žádala odchod zástupce lotyšské sociální demokracie z likvidátorského organizačního výboru.

V rezolucích IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje se jasně odrážel proletářský internacionalismus. Sjezd rozhodl, že místní stranické organizace mají být budovány na zásadě internacionalismu a že v každém městě může působit pouze jediná sociálně demokratická organizace.

IV. sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje, jehož se Lenin osobně účastnil, znamenal přelom v dějinách této strany. Největším úspěchem bylo zvolení bolševicky orientovaného ústředního výboru a rovněž přechod ústředního orgánu Sociální demokracie Lotyšského kraje listu Zihņa do rukou stoupenců bolševiků.

Protokol IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje nebyl dosud nalezen. Je známo, že ho k tisku připravoval Jansons-Brauns a že zůstal v Bruselu. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou mezi materiály Poroninsko-krakovského archívu uloženy Leninovy dokumenty o IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, mimo jiné Leninovy poznámky o programu sjezdu, o průběhu jeho zasedání a o vystoupeních řečníků a rovněž návrh rezoluce o vztahu Sociální demokracie Lotyšského kraje k SDDSR, koncept zprávy a závěrečného projevu (viz tento svazek, s. 319–320, 426–427). Velice zajímavé jsou Leninovy poznámky a komentáře k projevům řečníků. — 311

¹¹¹ *Zahraníční byro ústředního výboru SDDSR* bylo ustaveno na plenárním zasedání ÚV SDDSR v srpnu 1908 jako celostranický zastupitelský orgán v zahraničí (bylo tříčlenné) a podléhalo ruskému byru ústředního výboru. K povinnostem byra patřilo udržovat stálý styk s ústředním výborem v Rusku a jeho členy, kteří pracovali v zahraničí, sledovat činnost zahraničních skupin pro spolupráci s SDDSR a jejich ústředního byra, přijímat peněžní příspěvky od zahraničních organizací do pokladny ústředního výboru a organizovat peněžní sbírky v jeho prospěch. V zájmu sjednocení všech zahraničních skupin pro spolupráci s SDDSR a jejich podřízení jednotnému celostranickému vedení bylo na srpnovém plenárním zasedání ÚV zahraničnímu byru uloženo, aby svolalo zvláštní sjezd těchto skupin. Během roku 1909 se však byru nepodařilo tento sjezd svolat, neboť naráželo na houževnatý odpor ústředního byra zahraničních skupin, jehož se zmocnili menševici-likvidátoři. Na lednovém plenárním zasedání ústředního výboru v roce 1910 bylo zahraniční byro ÚV reorganizováno a jeho úloha v řízení všeobecných záležitostí strany byla omezena; současně byla posílána pravomoc ruského byra ÚV. Zahraníční byro se stalo pětičlenným, přičemž tři jeho členové zastupovali ústřední výbory národních organizací SDDSR. Členy zahraničního byra byli A. I. Ljubimov za bolševiky, B. I. Gorev (Goldman) za menševiky, L. Tyszka za polské sociální demokraty, F. M. Ionov (F. M. Kojgen) za bundovce a J. A. Berzin za lotyšské sociální demokraty. Složení byra se však brzy změnilo: za bolševiky se jeho členem stal N. A. Semaško (Alexandrov), za bundovce M. I. Liber a za lotyšské sociální demokraty Švarc (J. Elias); poslední dva patřili k likvidátorům. V zahraničním byru se tak vytvořila pevná likvidátorská většina, která se všemožně snažila dezorganizovat činnost ústředních stranických institucí. Protistranické stanovisko byra se zvláště výrazně projevilo v tom, že soustavně mařilo svolání plenárního zasedání ÚV, kterého se bolševici usilovně domáhali vzhledem k tomu, že likvidátoři nesplnili usnesení lednového plenárního zasedání ÚV. Likvidátorská taktika zahraničního byra způsobila, že zástupce bolševiků N. A. Semaško se v květnu 1911 vzdal své funkce.

Porada členů ÚV SDDSR v červnu 1911 v Paříži schválila usnesení, v němž odsoudila politickou linii zahraničního byra ÚV. V rezoluci, která byla na poradě schválena, se uvádělo, že byro v celé řadě otázek (jako například v otázce sjednocení zahraničních skupin SDDSR, svolání plenárního zasedání ÚV, v otázce podpory legálních sociálně demokratických tiskovin v Rusku a v mnoha dalších) se dalo cestou protistranické, frakční politiky, čímž porušilo usnesení plenárního zasedání z roku 1910. Porada odsoudila proti-

stranické jednání byra a navrhla, aby o jeho další existenci rozhodlo příští plenární zasedání.

V listopadu 1911 byl ze zahraničního byra ÚV odvolán zástupce polské a později i lotyšské sociální demokracie. V lednu 1912 se byro rozpadlo. — 313

- ¹¹³ Lenin má na mysli Martovovu pomlouvačnou brožuru *Zachránci, nebo likvidátoři?* (Kdo a jak likvidoval SDDSR)^[138], jež vyšla jako publikace listu *Golos social-demokrata* roku 1911 v Paříži. Tato brožura Lenina a bolševiky tak osočuje, že dokonce i K. Kautsky ji přes svůj sklon k likvidátorství nazval „odpornou“. V dopise A. V. Lunačarskému 29. srpna 1911 o tom Kautsky napsal: „Nevidíme příčinu rozkolu v Leninovi a jeho stoupencích jako Vy. Leninovo počínání jsme považovali pouze za odpověď na Martovovu odpornou brožuru, která by byla naprosto nesmyslná, kdyby jejím cílem nebylo vynutit si rozkol.“

Výňatky z tohoto dopisu otiskl Plechanov v 15. čísle listu *Dněvnik social-demokrata* v říjnu 1911. — 317

- ¹¹³ *Děň* — liberálně buržoazní deník, který roku 1912 založil v Petrohradě I. D. Sytin. Jeho vydávání financovaly banky. Přispívali do něj také menševici-likvidátoři a po únoru 1917 přešel list zcela do jejich rukou. Na počátku první světové války zaujímal obranářské stanovisko. Po Říjnové revoluci list otevřeně bojoval proti sovětské moci. Rozhodnutím vojenského revolučního výboru byl pro kontra-revoluční činnost 26. října (8. listopadu) 1917 zastaven. — 322

- ¹¹⁴ Jde o čtrnáctidenní *Osvobožděnie*; vycházel mimo Rusko od 18. června (1. července) 1902 do 5. (18.) října 1905 za redakce P. B. Struveho. Byl orgánem ruské liberální buržoazie a prosazoval umírněný monarchistický liberalismus. Roku 1903 se kolem časopisu zformoval a v lednu 1904 formálně ustavil Svaz osvobození; existoval do října 1905. Osvobožděnovci spolu s konstitucionalisty v zemstvech vytvořili jádro Konstitučně demokratické strany, jež se utvořila v říjnu 1905. — 324

- ¹¹⁵ Zde má Lenin na mysli článek *O vperjodovcích a o skupině Vperjod* připravovaný pro časopis *Prosvěščenije*. Uveřejněn byl roku 1914 v 6. čísle tohoto časopisu (viz *Spisy* 20, Praha 1959, s. 497–503). — 337

- ¹¹⁶ *Běloruská socialistická hromada* — maloburžoazní nacionalistická organizace, která se ustavila v roce 1902 pod názvem *Běloruská revo-*

luční hromada. Prosazovala zájmy běloruské buržoazie, statkářů a kulaků, odmítala revoluční třídní boj a snažila se odtrhnout běloruský lid od ruské revoluční dělnické třídy. Avšak pracující masy běloruského lidu odmítly tuto politiku podporovat. V národnostní otázce požadovala Běloruská socialistická hromada „kulturně národnostní autonomii“. Po únorové revoluci v roce 1917 podporovala tato organizace politiku buržoazní prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci se Běloruská hromada rozpadla na několik kontrarevolučních skupin, které společně s bělogvardějci a zahraničními interventy aktivně bojovaly proti sovětské moci.

Dašnakcuthjun — kontrarevoluční buržoazně nacionalistická strana. Vznikl na počátku devadesátých let 19. století. Bojoval proti revolučnímu hnutí dělníků a rolníků, rozněčoval národnostní nesváry a nepřátelství mezi národy a uskutečňoval politiku národní izolace Arménie.

Za revoluce 1905—1907 reprezentovali dašnaci zájmy arménské buržoazie, prováděli politiku národní izolace, odváděli masy arménského lidu od celoruského revolučního hnutí, a tím značně poškodili dělnické hnutí v Arménii i v celém Zakavkazsku.

Po únorové revoluci 1917 podporovali dašnaci politiku prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci vystoupili v kontrarevolučním bloku s menševiky, esery a musavatisty proti bolševikům. V letech 1918—1920 stáli v čele arménské buržoazně nacionalistické kontrarevoluční vlády; veškerou svou činností přispívali k tomu, aby se z Arménie stala kolonie zahraničních imperialistů a opora britsko-francouzských interventů a ruských bělogvardějců v boji proti sovětské moci. Arménští pracující pod vedením bolševické strany a za podpory Rudé armády v listopadu 1920 dašnickou vládu svrhli. Po vítězství sovětské moci byl Dašnakcuthjun v Zakavkazsku potřen a zlikvidován. — 344

¹¹⁷ Jde o knihu *Statistika pozemkové držby v roce 1905*[²⁴⁶]. Souhrn údajů z 50 gubernií evropského Ruska, Petrohrad, vyd. Ústřední statistický výbor ministerstva vnitra, 1907. — 347

¹¹⁸ Lenin má na mysli *poradu rozšířené redakce listu Proletarij*, která se konala ve dnech 8.—17. (21.—30.) června 1909 v Paříži. Porady se zúčastnilo 9 členů bolševického ústředí, nejvyššího orgánu bolševické frakce, který zvolili bolševičtí delegáti V. (londýnského) sjezdu SDDSR v roce 1907, a rovněž zástupci petrohradské, moskevské oblastní a uralské organizace. Poradu řídil V. I. Lenin. Jeho vystoupení ke všem hlavním bodům programu určilo charakter celé porady. Otvoristy, ultimativisty a bohostrůjce zastupovali A. Bogda-

nov (Maximov) a V. L. Šancer (Marat), které podporoval zástupce moskevské oblastní organizace V. M. Šuljaticov (Donat). Smířlivý postoj v celé řadě otázek zaujímali G. J. Zinovjev, L. B. Kameněv, A. I. Rykov a M. P. Tomskij.

Porada projednala tyto otázky: otzovismus a ultimatismus; bohostrůjcovské tendence mezi sociálními demokraty; vztah k činnosti v dumě v ostatních oblastech stranické práce; úkoly bolševiků ve straně; stranická škola na Capri; jednota frakcí; agitace za samostatný bolševický sjezd nebo bolševickou konferenci; postoj A. Bogdanova a další otázky. Všechny byly předběžně projednány na schůzi bolševiků konané těsně před poradou bez účasti představitelů otzovistické a ultimatické opozice. Lenin účastníky schůze podrobně informoval o situaci ve straně a v bolševické frakci. Jeho teze se staly základem usnesení, schválených poradou rozšířené redakce listu Proletarij.

Porada rozhodně odsoudila otzovismus a ultimatismus jako škodlivý a nebezpečný směr v dělnickém hnutí. Zdůraznila, že teorie otzovismu a ultimatismu nahrazuje proletářskou ideologii maloburžoazními tendencemi.

Rezoluce o bohostrůjcovství zdůrazňovala, že bolševici považují bohostrůjcovství za směr, který se rozešel se základy marxismu.

Usnesení porady měla obrovský význam pro celou stranu. Lenin zdůrazňoval, že významně přispěla k dotvoření a zdokonalení politické linie, kterou strana vypracovala v letech reakce. Ideový boj týkající se aktuálních otázek sehrál významnou úlohu v politické výchově stranických kádrů a pomohl semknout kolem bolševiků skutečně stranické síly. Místní stranické organizace v Rusku přijaly usnesení porady jako směrnice pro svou činnost. — 367

¹¹⁹ *Marxismus a likvidátorství. Sborník článků o základních otázkách současného dělnického hnutí. Díl II* vyšel v červenci 1914 ve stranickém vydavatelství Priboj. V rukopisu osnovy tohoto sborníku jsou uvedeny články, které Lenin považoval za nutné do sborníku zařadit, a jednotlivé listy, z nichž měly být články převzaty (Lenin ve sborníku názvy mnoha článků pozměnil). Podle této osnovy měl mít sborník dva díly, s jejichž obsahem čtenáře seznamovalo 42. číslo listu Puť pravdy z 21. března 1914.

První díl sborníku nevyšel. Podstatnou část nákladu druhého dílu sborníku se podařilo distribuovat, několik desítek výtisků bylo zkonfiskováno.

Druhý díl sborníku obsahoval kromě předmluvy z února 1914 a závěru čtrnáct Leninových prací: Legální strana a marxisté (viz Sporné otázky), Manifest liberální dělnické strany, Jak P. B. Axelrod

odhaluje likvidátory, O separatismu Bundu (viz Separatisté v Rusku a separatisté v Rakousku, Dokázala Pravda separatismus bundovců?), Marxismus a reformismus, Liberální buržoazie a reformismus, Liberální zaslepenost. Nezbytné vysvětlení (viz Poznámky publicisty), Hospodářská a politická stávka, Beseda o „kadetožroutství“, O charakteru a významu naší polemiky s liberály, Liberální buržoazie a likvidátoři, Dělnická třída a dělnický tisk, Materiály ke vzniku Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska v dumě.

Poslední práce byla pro sborník rozšířena o článek Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě. V červnu 1914 připojil Lenin k tomuto článku poznámku pod čarou s novými údaji o sbírkách na marxistické a likvidátorské listy prostřednictvím frakce v dumě. — 372

¹²⁰ *Věchi* (v českém překladu *Na rozcestí* nebo také *Mezníky* či *Milníky*) — sborník článků kadetských publicistů N. A. Berďajeva, S. N. Bulgakova, M. O. Geršenzona, A. S. Izgojeva, B. A. Kista-kovského a P. B. Struveho; vyšel na jaře 1909 v Moskvě. Kritický rozbor a politické zhodnocení sborníku reakčních kadetských publicistů podal Lenin v článku O sborníku *Věchi* (viz Sebrané spisy 19, Praha 1985, s. 186—198). — 375

¹²¹ Lenin má na mysli Ekonomicko-statistický sborník, VII. sešit, Moskva 1913. — 378

¹²² *Metallist* — týdeník, orgán odborového svazu kovodělníků. Vycházel v Petrohradě od 26. září (9. října) 1911 do 12. (25.) června 1914. Celkem vyšlo 45 čísel. Vedení svazu i redakci týdeníku ovládali až do roku 1913 likvidátoři. V květnu 1913 přešlo jeho vedení i redakce týdeníku do rukou bolševiků. V číslech 7 (31), 8 (32) a 10 (34) ročníku 1913 byl otištěn Leninův článek Stávky kovodělníků v roce 1912. Do týdeníku přispívali M. S. Olminskij, A. J. Badajev, G. I. Petrovskij. *Metallist* byl oblíben mezi dělníky a významně přispěl k jejich semknutí kolem bolševické strany. Carská vláda ho pronásledovala, některá čísla byla zabavena. Po 24. čísle bylo vydávání týdeníku na čtyři měsíce zastaveno. Kvůli cenzuře měnil týdeník často název (Kuzněc, Naděžda, Jedinstvo, Naš puť aj).

Lenin má zde na mysli úvodník v 20. čísle časopisu *Naš puť* z 11. srpna 1911 a v 3. čísle týdeníku *Metallist* z 27. října 1911. — 386

¹²³ Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 31, Praha 1970, s. 438. — 395

- ¹²⁴ Viz K. Marx - B. Engels, Spisy 31, Praha 1970, s. 466. — 395
- ¹²⁵ Rukopis článku *Taylorův systém — zotročení člověka strojem* byl objeven teprve roku 1959 mezi rukopisy redakce listu Puť pravdy, ročník 1914, uloženými v Ústředním státním historickém archívu SSSR v Moskvě. Tento rukopis byl zabaven stejně jako četné další materiály redakcí bolševického tisku (listu Pravda, časopisu Prosvěščenije aj.) policejním komisařstvím jako důkaz protivládní činnosti listu Pravda. — 398
- ¹²⁶ Dne 26. a 28. září (9. a 11. října) 1913 přednesl Lenin na poroninské poradě ústředního výboru SDDSR obsáhlý referát o národnostní otázce. Návrh rezoluce k této otázce, který byl zřejmě vypracován na základě uvedeného nástinu, se nezachoval. — 407
- ¹²⁷ Lenin má na mysli *Návrh podmínek sloučení Bundu se SDDSR* schválený na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR ve Stockholmu roku 1906. Podle prvního bodu návrhu byl Bund uznán za „organizaci židovského proletariátu, která není omezena oblastním rámcem“; podle osmého bodu dostal Bund právo mít své zastoupení v ÚV SDDSR i v delegacích na mezinárodních socialistických kongresech (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 114—115). — 407
- ¹²⁸ *Federací nejhoršího typu* jsou v usneseních pražské konference strany z roku 1912 označeny vzájemné vztahy s národními sociálně demokratickými organizacemi, které existovaly v SDDSR od IV. (sjednocovacího) sjezdu, kdy příslušníci těchto organizací pracovali „zcela nezávisle na ruských organizacích“, což mělo krajně nepříznivý vliv na veškerou činnost SDDSR. Přestože sociálně demokratické organizace Polska a Litvy, Lotyšského kraje a Bundu byly součástí SDDSR, fakticky působila každá z nich samostatně. Jejich zástupci se nepodíleli na řízení celoruské stranické práce; přímo nebo nepřímo napomáhali protistranické činnosti likvidátorů (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 165—166; Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 248—250). — 407
- ¹²⁹ Koncept referátu určeného místním stranickým organizacím poslal Lenin do Petrohradu 29. listopadu (12. prosince) 1913. Byl napsán jako vzor pro bolševické poslance IV. státní dумы, kteří měli během vánočních prázdnin dумы referovat ve svých místních organizacích o poroninské poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky. — 410

- ¹³⁰ Teze referátu o národnostní otázce napsal Lenin zřejmě po své přednášce v Paříži 10. (23.) ledna 1914 (viz Leninskij sborník XXX, s. 51—57). Poznámka na deskách sešitu Národnostní otázka III naznačuje, že Lenin opakoval svou pařížskou přednášku 2. února 1914 v Lutychu. — 412
- ¹³¹ Brožuru K. Kautského Nationalität und Internationalität Lenin analyzuje v práci O právu národů na sebeurčení (viz Spisy 20, Praha 1959, s. 403—407). — 415
- ¹³² Viz Leninův citát z knihy Der Briefwechsel zwischen F. Engels u. K. Marx, Bd. IV. Stuttgart, 1913, S. 292 v publikaci Leninskij sborník XVII, s. 291; viz K. Marx - B. Engels, Spisy 32, Praha 1970, s. 586. — 421
- ¹³³ Na třetím zasedání programové komise II. sjezdu SDDSR navrhl delegát Sociální demokracie Království polského a Litvy, aby byl schválen bod o zárukách „svobodného kulturního vývoje všech národů žijících na území státu“ (Leninova poznámka z tohoto zasedání v publikaci Leninskij sborník VI, s. 105). — 421
- ¹³⁴ *Diaspora* (z řečtiny rozptýlení) — Židé, žijící mimo území Judeje. Na počátku 6. století př. n. l. existovaly židovské kolonie v Egyptě, Babylóně a v dalších středomořských zemích. Od 3. století př. n. l. diaspora rychle rostla, takže v 1. století př. n. l. dosáhl počet Židů v ní žijících 4,5 miliónu. V římském impériu žili Židé v obcích, někdy vytvářeli korporace veřejně právního charakteru (například v Alexandrii), někdy jen kultovní svazy soukromého charakteru (např. v Římě). Na jedné straně šířili Židé v diaspoře celkem úspěšně judeismus, na druhé straně zanikala jejich národní svěbytnost i jazyk. — 424

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

[1] *Аксельрод, П. Б. Прежде и теперь.* (О русском рабочем движении). — «Живая Жизнь», Спб., 1913, № 13, 25 июля, стр. 2. — 69

Ан — см. Жордания, Н. Н.

[2] *Арсеньев, К. К. Ближайшие задачи.* — «Русские Ведомости», М., 1914, № 49, 28 февраля, стр. 2. — 388, 389

[3] *Богданов, А. Письмо в редакцию.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1914, № 16 (134), 21 января, стр. 2—3. — 336, 367

[4] — *Фактическое разъяснение.* (Письмо в редакцию). — «Правда», Спб., 1913, № 120 (324), 26 мая, стр. 2—3. — 337, 369

[5] *Брайнес, Б. Рига.* Ход страховой кампании. — «Северная Мысль», Спб., 1913, № 1, 23 ноября, стр. 3, в отд.: Страхование. — 279, 281

[6] — *Так ли?* — «Верная Мысль», Спб., 1914, № 6, 5 февраля, стр. 1. — 384

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

- [7] В Государственной думе. Сессия II-я, заседание 17-е. — «Речь», Спб., 1913, № 321 (2633), 23 ноября (6 декабря), стр. 7. Подпись: Л. Неманов. — 210
- [8] Велихов, Л. А. Киевский съезд городских представителей. Мысли и факты. — «Городское Дело», Спб., 1913, № 20, 15 октября, стр. 1334—1343. — 140
- [9] «Верная Мысль», Спб. — 384
 — 1914, № 3, 29 января, стр. 4—5. — 348—351, 363, 365
 — 1914, № 6, 5 февраля, стр. 1. — 384
- [10] «Вестник Европы», Спб. — 389
 — 1912, [№ 8], стр. 149—163; [№ 9], стр. 149—165. — 176, 422—423, 424, 425
- [11] «Вестник Заграничной Федерации Групп Содействия Партии Соц.-Рев.», Париж. — 280
- Ветеран — см. Стучка, П. И.
- [12] * Вехи. Сборник статей о русской интеллигенции. М., [тип. Саблина, март] 1909. II, 209 стр. — 375
- [13] Виноградов, П. Г. Политические письма. — «Русские Ведомости», М., 1905, № 210, 5 августа, стр. 3. — 104
- [14] Вместо обзора печати. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 6, 14 августа, стр. 2. — 37
- [15] Воззвание Союза 17-го октября. — «Речь», Спб., 1913, № 275 (2587), 8 (21) октября, стр. 5, в отд.: Вечерние известия. — 101
- [16] «Вольная Мысль», Спб., 1913, № 3, 1 ноября, стр. 1. — 187
- [17] Воронов, Б. С кем мы вместе идем? — «Стойкая Мысль», Спб., 1914, № 2, 28 февраля, стр. 1. — 385

[18] *[Воронцов-Дашков, И. И.] Всеподданнейший отчет за восемь лет управления Кавказом генерал-адъютанта графа Воронцова-Дашкова.* Спб., гос. тип., 1913. 36 стр. — 146

[19] *[Временные правила о собраниях, утвержденные 4 (17) марта 1906 г.]* — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 54, 8 (21) марта, стр. 2. — 41

[20] *[Временные правила о стачках, утвержденные 2 (15) декабря 1905 г.]* — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1905, отд. I, № 233, 3 декабря, ст. 1923, стр. 3187. — 41

[21] *[Временные правила об обществах и союзах, утвержденные 4 (17) марта 1906 г.]* — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 54, 8 (21) марта, стр. 1—2. — 41

[22] * *Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904]. 397, II стр. (РСДРП). — 57—58, 78, 85, 136, 145, 153, 165, 167, 183, 230, 231, 239, 253, 255, 256, 257, 262, 263, 266, 273, 320, 326, 343, 407, 415, 418—419, 420

Г. Р. — см. Левицкий, В.

Гамма — см. Мартов, Л.

[23] *Гегечкори, Е. П. К расколу соц.-дем. фракции.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 81, 13 ноября, стр. 2, в отд.: За с.-д. фракцию. — 220, 222

[24] *Германская с.-д. печать о расколе.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 86, 19 ноября, стр. 2, в отд.: За с.-д. фракцию. — 207—209

Голосов, Гр. — см. Николаевский, Б. И.

[25] «*Городское Дело*», Спб., 1913, № 20, 15 октября, стр. 1334—1343. — 141

- [26] *Горский, А. В. Законопроект с.-д. фракции о свободах.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 92, 27 ноября, стр. 1—2. — 226, 227
- [27] — *Правда ли?* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 104, 11 декабря, стр. 1. — 270
- [28] *Государственная дума. Заседание 23-го октября.* — «За Правду», Спб., 1913, № 19, 25 октября, стр. 2—3. — 192
- [29] *Государственная дума. Заседание 22-го ноября.* — «За Правду», Спб., 1913, № 42, 23 ноября, стр. 3. — 210, 211
- [30] *Государственная дума. Заседание 26-го ноября.* — «За Правду», Спб., 1913, № 45, 27 ноября, стр. 2. — 249
- [31] «Гражданин», Спб. — 47
— 1913, № 36, 15 сентября, стр. 10—15. — 47—48
- [32] [Григорьев, С. Т.] *Могучий язык.* — «День», Спб., 1914, № 7 (449), 8 января, стр. 3. Подпись: С. Патрашкин. — 322, 323
- Д. — см. Дан, Ф. И.
- [33] *Далин, С. В. Международном социалистическом бюро.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 101, 7 декабря, стр. 2. — 259
- [34] [Дан, Ф. И.] *Борьба за свободу коалиций.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 23, 4 сентября, стр. 1. Подпись: Д. — 39—40
- [35] — *Навстречу Интернационалу.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 108, 15 декабря, стр. 1. Подпись: Ф. Д. — 338—341
- [36] — *Перед рабочим Интернационалом.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 102, 8 декабря, стр. 1. Подпись: Д. — 272, 273

- [37] — *Фракция дезорганизаторов.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 70, 30 октября, стр. 2, в отд.: К борьбе за единство с.-д. фракции. Подпись: Ф. Д. — 195
- [38] *Дебаты по национальному вопросу на Брюннском партийтаге.* («Интернациональная социал-демократия и борьба национальностей в Австрии»). Пер. с нем. П. А. Гуревича. Вместо предисл.: Эволюция социалистической мысли в национальном вопросе. М. Б. Ратнера. Киев — Пб., «Серп», 1906. 80 стр. — 163
- [39] *Денежный отчет конторы «Новой Рабочей Газеты» с 21 августа по 3 сентября включительно.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 23, 4 сентября, стр. 4. — 37
- [40] «*День*», Спб., 1914, № 7 (449), 8 января, стр. 3. — 322, 323
- [41] * «*Дзвін*», [Київ], 1913, № 7—8, стр. 83—94. — 145, 157, 158, 165, 178
- [42] *Доклад проф. Косинского.* Победа трудового хозяйства. — «Киевская Мысль», 1913, № 242, 2 сентября, стр. 2. Под общ. загл.: Сельскохозяйственный съезд. — 31
- [43] [*Домский, Г. Г.*] *От национализма к ликвидаторству.* (О так называемой левизе ППС). — «Просвещение», Спб., 1913, № 10, стр. 83—95. Подпись: Г. Каменский. — 284
- [44] *Донцов, Д.* *Російська преса про останній з'їзд.* — «Шляхи», Львов, 1913, № 8—9, 1 падолиста. — 236, 276
- [45] *Ежегодник газеты «Речь» на 1914 год.* Изд. ред. газ. «Речь». Спб., [1914]. 616 стр. (Бесплатное приложение к газете «Речь»). — 382
- [46] «*Енисейская Мысль*», Красноярск, 1913, № 181, 27 августа, стр. 2—3. — 45

- [47] «Живая Жизнь», Спб. — 69
- 1913, № 8, 19 июля, стр. 2—3. — 49—69
- 1913, № 13, 25 июля, стр. 2. — 69
- [48] [Жордания, Н. Н.] *Еще о «подполье»*. — «Луч», Спб., 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 2. Подпись: Ан. — 69, 317
- [49] — *К национальному вопросу*. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 103, 10 декабря, стр. 1. Подпись: Ан. — 266
- [50] *За единство с.-д. фракции*. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 61, 19 октября, стр. 1. Подписи: Н. Чхеидзе, В. Хаустов, А. Бурьянов, Е. Ягелло, И. Туляков, Матв. Скобелев. — 135, 137
- [51] «*За Партию*», [Париж], 1912, № 3, 15 (2) октября, стр. 1—3. — 184, 266, 267, 326, 344, 426
- [52] «*За Правду*», Спб. — 116, 129, 182
- * — 1913, № 12, 17 октября, стр. 1. — 113
- 1913, № 13, 18 октября, стр. 2. — 122, 125, 135, 137, 184, 185, 194
- 1913, № 19, 25 октября, стр. 2—3. — 192
- 1913, № 21, 27 октября, стр. 2. — 130
- 1913, № 22, 29 октября, стр. 2—3. — 184, 195
- 1913, № 26, 2 ноября, стр. 2. — 288
- 1913, № 42, 23 ноября, стр. 3. — 210, 211
- 1913, № 45, 27 ноября, стр. 2. — 249
- [53] *Заблудились в трех соснах*. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 24, 5 сентября, стр. 1—2. Подпись: А. Г. — 40—41

- [54] «Заветы», [Спб.]. — 90, 280
— 1912, № 3, июнь, стр. 58—89; № 4, июль, стр. 1—31. — 90—93
- [55] *Зак, С. С. К вопросу о рабочей программе.* — «Заветы», [Спб.], 1912, № 3, июнь, стр. 58—89; № 4, июль, стр. 1—31. — 90—93
- Закон 9 ноября 1906 г.* — см. Указ правительствующему Сенату о выходе крестьян из общины и закреплении в собственность наделных участков.
- [56] *Законопроект епископа Никона об украинских школах и обществах.* — «Киевская Мысль», 1913, № 246, 6 сентября, стр. 3. — 34—36
- [57] «Заря», Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 1—10, 11—39. — 257, 277
- [58] *Засулич, В. И. По поводу одного вопроса.* — «Живая Жизнь», Спб., 1913, № 8, 19 июля, стр. 2—3. — 49—69
- [59] «Звезда», Спб. — 127
- [60] *Землеустройство и деревенская беднота.* — «Киевская Мысль», 1913, № 244, 4 сентября, стр. 3, в отд.: Секция общественной агрономии. Под общ. загл.: Сельскохозяйственный съезд. — 31—33
- [61] «Земщина», Спб. — 277
- [62] *[Зиновьев, Г. Е.] О том, как бундисты разоблачили ликвидаторов.* — «Просвещение», Спб., 1913, № 3, стр. 77—81. Подпись: Н. Ск. — 165, 343
- [63] «Известия Областного Комитета Заграничной Организации», Париж. — 280
- [64] * *Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками.* Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913.

24 стр. (РСДРП). — 134—135, 169, 170, 178, 194, 195, 221, 252, 255, 258, 279, 315, 323, 344, 371, 410—411

- [65] *Изгоев, А. С. Наша общественная жизнь.* — В кн.: Ежегодник газеты «Речь» на 1914 год. Изд. ред. газ. «Речь», Спб., [1914], стр. 202—215. (Бесплатное приложение к газете «Речь»). — 382
- [66] *Интернационал о российской социал-демократии.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 97, 3 декабря, стр. 1. — 233, 235, 271, 272
- [67] «Искра» (старая, ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 253
- [68] * *Итоги оценочно-статистического исследования Пензенской губернии, под общим руководством В. Г. Громана.* Серия III. Исследование земельных имуществ под непосредственным руководством В. Г. Громана совместно с Я. В. Бляхером. Ч. II. Подворная перепись крестьянского хозяйства. Обр. Г. В. Шубом. Отд. 1. Справочные сведения о селениях и пообщинные таблицы по данным сплошной подворной переписи. Вып. 3. Краснослободский уезд. Пенза, типолит. Рапорт, 1913. X, 191 стр., 2 табл. прилож. (Пензенское губ. земство. Оценочное отд.). — 302—309
- [69] *К борьбе за единство с.-д. фракции.* Ответ с.-дем. фракции 6 депутатам. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 67, 26 октября, стр. 1. Подписи: Н. Чхеидзе, В. Хаустов, И. Туляков, И. Маньков, А. Бурьянов, Е. Ягелло, А. Чхенкели, М. Скобелев. — 195
- [70] *К левонароднической позиции в профессиональном движении.* — «Северная Мысль», Спб., 1913, № 2, 26 ноября, стр. 2. Подпись: Б. Г.—н. — 281
- [71] *К общему собранию металлистов.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 15, 25 августа, стр. 1—2. Подпись: Ф. Ю. — 129

- [72] *К открытию Думы.* [Передовая]. — «Металлист», Спб., 1911, № 3, 27 октября, стр. 1. — 386
- [73] *К товарищам металлистам.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 15, 25 августа, стр. 1. — 130
- [74] *Как ведут полемику.* — «Стойкая Мысль», Спб., 1914, № 4, 5 марта, стр. 2. — 385
- Каменский, Г. — см. Домский, Г. Г.
- [75] *Карпов, П. О рабочих съездах.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1914, № 5 (123), 7 января, стр. 1. — 334
- [76] [Катков, М. Н.] *Москва, 28 мая.* — «Московские Ведомости», 1886, № 146, 29 мая, стр. 2. — 244
- [77] «Киевская Мысль». — 68
- 1913, № 242, 2 сентября, стр. 2. — 31
- 1913, № 244, 4 сентября, стр. 3. — 31—33
- 1913, № 246, 6 сентября, стр. 3. — 34—36
- [78] [Кольцов, Д.] *Еще о решении Междунар. соц. бюро.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 104, 11 декабря, стр. 1. Подпись: Л. С. — 272, 273, 274
- [79] — *Рабочие в 1905—1907 гг.* — В кн.: Общественное движение в России в начале XX-го века. Под ред. Л. Мартова, П. Маслова и А. Потресова. Т. II. Ч. I. а) Международное положение России перед революцией. б) Массовое движение. Спб., тип. «Общественная Польза», 1909, стр. 185—341. — 373
- [80] — *Рабочие массы и подполье.* — «Луч», Спб., 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 1. — 273
- [81] — *С кем мы.* — «Луч», Спб., 1913, № 108 (194), 12 мая, стр. 1. Подпись: Л. С. — 28, 78, 326
- [82] [Credo]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Протест российских социал-демократов. С послесл. от ред. «Рабочего

Дела». Изд. Союза русских социал-демократов. Женева, тип. «Союза», 1899, стр. 1—6. (РСДРП. Оттиск из № 4—5 «Рабочего Дела»). — 55

Л. М. — см. Мартов, Л.

Л. С. — см. Кольцов, Д.

- [83] [*Левицкий, В.*] *О сборах на рабочую печать.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 24, 5 сентября, стр. 1. Подпись: Г. Р. — 95, 96
- [84] * — *Рабочая масса и рабочая интеллигенция.* — «Наша Заря», Спб., 1913, № 9, стр. 52—60. Подпись: Г. Ракитин. — 179—181, 340
- [85] * [*Ленин, В. И.*] *Борьба за марксизм.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 27, 3 сентября, стр. 2. Подпись: В. Ильин. — 37
- [86] — *Г-н Струве об «оздоровлении власти».* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 18, 21 февраля, стр. 1. — 375
- [87] — *Заявление.* — «За Правду», Спб., 1913, № 13, 18 октября, стр. 2, в отд.: В соц.-демократической фракции. Подписи: А. Е. Бадаев, Р. В. Малиновский, М. К. Муранов, Г. И. Петровский, Н. Г. Самойлов, Ф. Н. Шагов. — 122, 125, 135, 137, 185, 194
- [88] — *Изменения организационного устава партии.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 29. (РСДРП). — 59
- [89] — *Кадеты об украинском вопросе.* — «Рабочая Правда», Спб., 1913, № 3, 16 июля, стр. 1. Подпись: М. — 236
- [90] — *Как В. Засулич убивает ликвидаторство.* — «Промышленность», Спб., 1913, № 9, стр. 46—61. Подпись: В. Ильин; В. И. — 106
- [91] — *Критические заметки по национальному вопросу.* —

«Просвещение», Спб., 1913, № 10, стр. 95—105; № 11, стр. 55—59; * № 12, стр. 56—64. Подпись: В. Ильин. — 167, 371, 422

- [92] — *Либералы и демократы в вопросе о языках.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 29, 5 сентября, стр. 1. Подпись: В. И. — 145—148, 149, 150, 153, 167, 169, 371
- [93] — *Материалы к вопросу о борьбе внутри с.-д. думской фракции.* — «За Правду», Спб., 1913, № 22, 29 октября, стр. 2—3, в отд.: К вопросу о социал-демократической фракции. — 184, 195
- [94] — *Неделю спустя после побоища в Дублине.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 27, 3 сентября, стр. 2, в отд.: За рубежом. — 40
- [95] — *О «впередовцах» и о группе «Вперед».* — «Просвещение», Спб., 1914, № 6, июнь, стр. 85—89. Подпись: В. Ильин; В. И. — 337
- [96] — *О выборах в 4-ую Государственную думу.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 18—21. (РСДРП). — 313
- [97] — *О думской с.-д. фракции.* [Резолюция, принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 18—19. (РСДРП). — 134, 194, 198, 410
- [98] — *О думской соц.-дем. фракции.* [Резолюция, принятая на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета с партийными работниками. Февраль 1913.

Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 14—16. (РСДРП). — 289, 344

- [99] * — *О ликвидаторстве и о группе ликвидаторов.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Издание Центрального Комитета. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 28—29. (РСДРП). — 131, 317
- [100] — *О народниках.* [Резолюция, принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 23—24. — (РСДРП). — 279
- [101] — *О «национальных» с.-д. организациях.* [Резолюция, принятая на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета с партийными работниками. Февраль 1913. Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 21—23. (РСДРП). — 344
- [102] — *О партийной печати.* [Резолюция, принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 15 (РСДРП). — 411
- [103] — *О «петиционной кампании».* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 27. (РСДРП). — 78
- [104] — *О праве наций на самоопределение.* — «Просвещение», Спб., 1914, * № 4, стр. 34—47; № 5, стр. 57—71; № 6, стр. 33—47. Подпись: В. Ильин. — 173, 178

- [¹⁰⁵] — *О работе в легальных обществах.* [Резолюция, принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 19—20. (РСДРП). — 410
- [¹⁰⁶] — *О современном моменте и задачах партии.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 17—18. (РСДРП). — 80
- [¹⁰⁷] — *О стачечном движении.* [Резолюция, принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 14—15. (РСДРП). — 410
- [¹⁰⁸] — *Об отколе г. Максимова.* [Резолюция совещания расширенной редакции «Пролетария»]. — «Пролетарий», [Париж], 1909, № 46. Приложение к № 46 газеты «Пролетарий», 16 (3) июля, стр. 7. — 336, 367, 368
- [¹⁰⁹] — *Об отношении к ликвидаторству и об единстве.* [Резолюция, принятая на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Февраль 1913. Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 18—21. (РСДРП). — 317
- [¹¹⁰] — *Об отсутствии делегатов от национальных центров на общепартийной конференции.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии

1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 15—16. (РСДРП). — 407, 425

- [111] — *Организованные марксисты о вмешательстве Международного бюро.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 61, 15 апреля, стр. 1. — 324
- [112] — *Письмо в редакцию.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 9, 31 января, стр. 3. Подписи: В. Ильин, Г. Зиновьев, Ю. Каменев. — 369
- [113] * — *Плохая защита плохого дела.* — «За Правду», Спб., 1913, № 12, 17 октября, стр. 1. Подпись: В. Ильин. — 113
- [114] — *Революционный подъем, стачки и задачи партии.* [Резолюция, принятая на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета с партийными работниками. Февраль 1913. Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 9—11. (РСДРП). — 80
- [115] — *Резолюции, (принятые на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками).* — Там же, стр. 9—23. — 221
- [116] * — *Резолюции, (принятые на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками).* — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 12—24. (РСДРП). — 221, 410, 411
- [117] — *Резолюция о решении Соц. бюро.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 9, 17 декабря, стр. 2. Подпись: Группа организованных марксистов. — 272, 274
- [118] * — *Резолюция по национальному вопросу, (принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками).* — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками.

Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 20—23.
(РСДРП). — 169, 178, 252, 255, 258, 323, 344, 371, 411

- [119] — *Резолюция по организационному вопросу и о партийном съезде, [принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками].* — Там же, стр. 14. — 410—411
- [120] * — *Российская буржуазия и российский реформизм.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 21, 27 августа, стр. 1. Подпись: В. Ильин. — 28
- [121] — *Строительство нелегальной организации.* [Резолюция, принятая на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Февраль 1913. Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 12—14. (РСДРП). — 79
- [122] — *Упорство в защите плохого дела.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 1, 7 декабря, стр. 2. — 290
- [123] — *Хорошая резолюция и плохая речь.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 6, 13 декабря, стр. 1. — 259
- [124] *Ленин, В. И. и др. Марксизм и ликвидаторство.* Сборник статей об основных вопросах современного рабочего движения. Ч. II. Спб., «Прнбой», 1914. IV, 214 стр. Перед загл. авт.: Г. Зиновьев, В. Ильин, Ю. Каменев. — 372—374
- [125] *Либман, Ф. Новое издание старой ошибки.* (К национальному вопросу). — «Цайт», Пб., 1913, № 28, 17 (30) сентября, стр. 3—4. На евр. яз. — 145, 149—150, 153—155, 167, 169—170, 172, 178
- [126] *Литвинов. Русские дела в Межд. соц. бюро.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 2, 8 декабря, стр. 1. — 229, 234, 240
- [127] *Ломтатидзе, В. Письмо издалека.* — «Новая Рабочая

Газета», Спб., 1913, № 75, 5 ноября, стр. 2, в отд.:
За с.-д. фракцию. — 288—289

- [128] * *Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.)*. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909. 486 стр. (РСДРП). — 61, 84, 87, 88, 95, 263
- [129] *«Луч»*, Спб. — 68, 128, 129, 131, 209, 221, 314, 315, 317, 325
— 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 29, 68, 231, 263, 326
— 1912, № 56, 21 ноября, стр. 2. — 29
— 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 1. — 273
— 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 2. — 68, 317
— 1913, № 105 (191), 9 мая, стр. 1. — 165
— 1913, № 108 (194), 12 мая, стр. 1. — 28—29, 78, 326
- [130] *Маклаков, В. А. Тактика оппозиции*. — «Русские Ведомости», М., 1914, № 45, 23 февраля, стр. 3. — 376, 382, 401
- [151] *Манин, С. Л. Фокусы*. — «Луч», Спб., 1913, № 105 (191), 9 мая, стр. 1. — 165
- [152] *Манифест*. 17 (30) октября 1905 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 102
- [153] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии*. Декабрь 1847 г. — январь 1848 г. — 297
- [154] *Маркс, К. Критика Готской программы*. Замечания к программе германской рабочей партии. 5 мая 1875 г. — 213
- [155] (Мартов, Л.) *Вмешательство Интернационала и с.-д. единство в России*. — «Наша Заря», Спб., 1914, № 1, стр. 104—112. Подпись: Л. М. — 360

- [¹³⁶] — *По поводу одной неправды.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 111, 19 декабря, стр. 2. — 290
- [¹³⁷] — *Раскол в социал-демократической фракции.* — «Наша Заря», Спб., 1913, № 10—11, стр. 89—101. — 427
- [¹³⁸] — *Спасители или упразднители? (Кто и как разрушал РСДРП).* Изд. «Голоса Социал-Демократа». Париж, imp. Gnatovsky, 1911. 47 стр. (РСДРП). — 317
- [¹³⁹] — *Холостой выстрел.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 87, 20 ноября, стр. 1—2. Подпись: Гамма. — 227
- [¹⁴⁰] *Медем, В. Д. К постановке национального вопроса в России.* — «Вестник Европы», Спб., 1912, [№ 8], стр. 149—163; [№ 9], стр. 149—165. — 176, 422—423, 424, 425
- [¹⁴¹] «Металлист», Спб., 1911, № 3, 27 октября, стр. 1. — 386
- [¹⁴²] [*Мещерский, В. П.*] *Дневники.* — «Гражданин», Спб., 1913, № 36, 15 сентября, стр. 10—15. — 47—48
- [¹⁴³] *Милюков, П. Н. В тисках доктрины.* — «Речь», Спб., 1914, № 51 (2720), 22 февраля (7 марта), стр. 3—4. — 375, 376, 377, 382, 401
- [¹⁴⁴] — *Новый путь?* — «Речь», Спб., 1914, № 54 (2723), 25 февраля (10 марта), стр. 2. Подпись: П. Н. — 376, 382, 401, 402
- [¹⁴⁵] *Михайлов, Ф. Одноединство, двуединство или триединство.* — «Вольная Мысль», Спб., 1913, № 3, 1 ноября, стр. 1. — 187—188
- [¹⁴⁶] *Михайловский, Н. К. Два письма П. Л. Лаврову (1873).* — В кн.: [Михайловский, Н. К.] Полное собрание сочинений Н. К. Михайловского. Т. 10. Под ред. и с примеч. Е. Е. Колосова. С прил. вступ. статьи Н. С. Русанова, предметного систематического указателя ко всем сочинениям Н. К. Михайлов-

- ского, указателя литературы о нем и краткого именованного указателя. Изд. 2-е Н. Н. Михайловского. Спб., тип. Стасюлевича, 1913, стлб. 63—68. — 365
- [147] *Могиланский, М. М. «Всеукраинский» съезд студенчества.* — «Речь», Спб., 1913, № 174 (2486), 29 июня (12 июля), стр. 2—3. — 236, 276
- [148] — *Самоопределение и сепаратизм.* — «Речь», Спб., 1913, № 331 (2643), 3 (16) декабря, стр. 3. — 236—238, 276
- [149] «*Московские Ведомости*», 1886, № 146, 29 мая, стр. 2. — 244
- [150] *На почве столыпинских курий.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 62, 20 октября, стр. 1, в отд.: К борьбе за единство с.-д. фракции. Подпись: С. — 127, 131
- [151] «*Наш Путь*», М. — 65, 81, 110, 128, 129, 182, 184, 221
- [152] «*Наш Путь*», Спб., 1911, № 20, 11 августа, стр. 1—3. — 386
- [153] «*Наша Заря*», Спб. — 68, 180, 208
 * — 1913, № 6, стр. 39—44, 45. — 189—193
 * — 1913, № 9, стр. 52—60. — 179—181, 340
 — 1913, № 10—11, стр. 89—101. — 427
 — 1914, № 1, стр. 104—112. — 360
- [154] *Некоторые цифры по поводу с.-д. фракции.* — «За Правду», Спб., 1913, № 13, 18 октября, стр. 2, в отд.: В соц.-демократической фракции. — 125, 184
- [155] *Некрасов, Н. А. Памяти приятеля.* — 387
- [156] — *Человек сороковых годов.* — 68, 69, 106
- [157] [*Николаевский, Б. И.*] *За единство думской фракции.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 52, 9 октября, стр. 2. Подпись: Гр. Голосов. — 106—108

- [158] *Никон. Письмо в редакцию.* — «Енисейская Мысль», Красноярск, 1913, № 181, 27 августа, стр. 2—3. — 45
- [159] *Новая задача.* — «Правда Труда», Спб., 1913, № 12, 24 сентября, стр. 1. Подпись: Депутаты Р. В. Малиновский, Г. И. Петровский, А. Е. Бадаев, М. К. Муранов, Ф. Н. Самойлов, Н. Р. Шагов. — 130
- [160] «*Новая Рабочая Газета*», Спб. — 96, 116, 130, 133, 179, 182, 184, 200, 209, 220, 271, 325, 336
- 1913, № 6, 14 августа, стр. 2. — 37
- 1913, № 15, 25 августа, стр. 1—2. — 130
- 1913, № 18, 29 августа, стр. 1—2. — 28, 29
- 1913, № 23, 4 сентября, стр. 1, 4. — 37, 39—40
- 1913, № 24, 5 сентября, стр. 1—2. — 40—41, 95, 96
- 1913, № 52, 9 октября, стр. 2. — 106—108
- 1913, № 60, 18 октября, стр. 1. — 122, 125, 126
- 1913, № 61, 19 октября, стр. 1. — 126, 135, 137
- 1913, № 62, 20 октября, стр. 1. — 127, 131
- 1913, № 67, 26 октября, стр. 1. — 195, 196
- 1913, № 70, 30 октября, стр. 2. — 195
- 1913, № 71, 31 октября, стр. 2. — 167, 169, 178, 255—257, 258
- 1913, № 75, 5 ноября, стр. 2. — 288—289
- 1913, № 76, 6 ноября, стр. 1—2. — 226, 270
- 1913, № 81, 13 ноября, стр. 2. — 220, 222
- 1913, № 86, 19 ноября, стр. 2. — 207—209
- 1913, № 87, 20 ноября, стр. 1—2. — 227
- 1913, № 92, 27 ноября, стр. 1—2. — 226, 227
- 1913, № 97, 3 декабря, стр. 1. — 233, 235, 271, 272
- 1913, № 101, 7 декабря, стр. 2. — 259—260

- 1913, № 102, 8 декабря, стр. 1. — 272, 277
- 1913, № 103, 10 декабря, стр. 1. — 266—267
- 1913, № 104, 11 декабря, стр. 1. — 270, 272, 273, 274
- 1913, № 108, 15 декабря, стр. 1. — 338—341
- 1913, № 111, 19 декабря, стр. 2. — 290
- 1914, № 1 (119), 1 января, стр. 1. — 333—334, 335
- 1914, № 5 (123), 7 января, стр. 1. — 334
- 1914, № 16 (134), 21 января, стр. 2—3. — 336—337, 367
- [161] *«Новое Время»*, Спб. — 277
- 1913, № 13563, 13 (26) декабря, стр. 4. — 286—287
- 1914, № 13588, 9 (22) января, стр. 5. — 322
- [162] [*«Новое Время» о полемике социал-демократов и кадетов по вопросу о праве наций на самоопределение*]. — *«Новое Время»*, Спб., 1913, № 13563, 13 (26) декабря, стр. 4, в отд.: Среди газет и журналов. — 286—287
- [163] [*«Новое Время» по поводу статьи С. Патрашкина «Могучий язык»*]. — *«Новое Время»*, Спб., 1914, № 13588, 9 (22) января, стр. 5, в отд.: Среди газет и журналов. — 322
- [164] *Новый год*. [Передовая]. — *«Новая Рабочая Газета»*, Спб., 1914, № 1 (119), 1 января, стр. 1. — 333, 335
- [165] *О думской с.-д. фракции*. [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 5—6. (РСДРП). — 82
- [166] * *О месте Бунда в партии*. [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии

Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904], стр. 12, 62. (РСДРП). — 136

- [167] *О Польской социалистической партии.* [Резолюция, принятая на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.]. — В кн.: Извещение о конференции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912, стр. 30—32. (РСДРП). — 327
- [168] *О современном моменте и задачах партии.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—5. (РСДРП). — 56
- [169] *Об единстве избирательной кампании.* [Резолюция, принятая на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.]. — В кн.: Извещение о конференции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912, стр. 26—27. (РСДРП). — 327
- [170] *Об объединении национ[альных] орган[изаций] на местах.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 6. (РСДРП). — 263, 327
- [171] *Об Организационном комитете.* [Резолюция, принятая на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.]. — В кн.: Извещение о конференции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912, стр. 44. (РСДРП). — 220, 222, 313, 325
- [172] *Об организационных формах партийного строительства.* [Резолюция, принятая на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.]. — Там же, стр. 28—29. — 325, 334
- [173] *Обзор печати.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 18, 29 августа, стр. 1—2. — 28, 29

- [174] *Обзор печати.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 23, 4 сентября, стр. 1. — 37
- [175] *Общественное движение в России в начале XX-го века.* Под ред. Л. Мартова, П. Маслова и А. Потресова. Т. I—IV. Спб., тип. «Общественная Польза», 1909—1914. 5 т. — 373
- Т. II. Ч. I. а) Международное положение России перед революцией. б) Массовое движение. 1909. VI, 341 стр. — 373
- [176] *Однодневная перепись начальных школ в империи, произведенная 18 января 1911 года.* Вып. I, ч. 2. С.-Петербургский учебный округ. Губернии: Архангельская, Вологодская, Новгородская, Олонецкая, Псковская и С.-Петербургская. Спб., типолит. «Экономия», 1912. 110 стр. — 171, 223—225, 248, 250, 268—269
- [177] *Организационный устав Российской соц.-дем. рабочей партии, принятый на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904], стр. 7—9. (РСДРП). — 57
- [178] *Организационный устав [РСДРП, принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 419—420. — 57, 58, 59
- [179] *Организованный с.-д. пролетариат против раскола и раскольников.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 75, 5 ноября, стр. 2, в отд.: За с.-д. фракцию. — 288
- [180] *«Освобождение»,* Штутгарт — Париж. — 324
- [181] *От редак(ции).* — «Наша Заря», Спб., 1913, № 6, стр. 45. — 190, 192
- [182] *От редак(ции).* Ответ редакции «Луча» на статью

Н. Н. Жордания «Еще о подполье». — «Луч», Спб., 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 2. — 69, 317

[183] *От руководящего учреждения с.-д. рабочих, объединившихся в августе 1912 г.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 81, 13 ноября, стр. 2, в отд.: За с.-д. фракцию. — 220, 222

Патрашкин, С. — см. Григорьев, С. Т.

[184] *Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897 г.* Т. XI, LIX. Изд. Центр. стат. ком. м-ва внутр. дел под ред. Н. А. Тройницкого. [Спб.], 1904. 2 т. — 175

[185] *Пешехонов, А. В. На очередные темы.* Наша платформа (ее очертания и размеры). — «Русское Богатство», Спб., 1906, [№ 8], стр. 178—206. — 238, 258, 365

[186] *Плеханов, Г. В. Еще одна раскольничья конференция.* — «За Партию», [Париж], 1912, № 3, 15 (2) октября, стр. 1—3. — 183, 266, 267, 326, 344, 426

[187] — *Письмо Г. В. Плеханова в Междунар. с. бюро.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 2, 8 декабря, стр. 2. — 231, 263

[188]* — *Предисловие (к книге С. Т. Аркомед «Рабочее движение и социал-демократия на Кавказе»).* — В кн.: Аркомед, С. Т. Рабочее движение и социал-демократия на Кавказе. Ч. I. С предисл. Г. В. Плеханова. Женева, imp. Chaulmontet, 1910, стр. V—XVI. — 41

[189] — *Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии.* — «Заря», Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 11—39, в отд.: А. — 257, 277

[190] *По вопросу о культурно-национальной автономии.* [Резолюция, принятая на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.]. — В кн.: Извещение о кон-

- ференции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912, стр. 42. (РСДРП). — 85, 145, 204, 231, 263, 266, 272, 326, 344
- [191] *По поводу письма А. Богданова.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 2, 23 января, стр. 3. Подпись: Секретарь редакции «Пролетарская Правда». — 336
- [192] *[По поводу статьи К. К. Арсеньева «Ближайшие задачи»].* — «Речь», Спб., 1914, № 59 (2728), 2 (15) марта, стр. 2, в отд.: Печать. — 388, 389
- [193] *Положение дел в партии.* [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10, в отд.: Из партии. — 131, 313, 314, 317, 320, 325, 334
- [194] *Положение о выборах в Государственную думу.* [6 (19) августа 1905 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 2—4. — 124
- [195] *Положение о выборах в Государственную думу.* [3 (16) июня 1907 г.]. — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1907, отд. I, № 94, 3 июня, стр. 1303—1380. — 45, 124, 127
- [196] *Полферов, Я. Я. Очерки крестьянского хозяйства.* — «Русская Мысль», М. — Пб., 1913, кн. VIII, стр. 55—70. — 189—190, 191, 192
- [197] *Попов, И. Ф. Ликвидаторская клевета на Интернационал.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 4, 11 декабря, стр. 1. — 271, 274
- [198] *«Правда»,* Спб. — 54, 65, 96, 107, 109, 127, 128, 138, 185, 186, 200, 221, 222, 315, 325, 328, 336, 337, 369
— 1913, № 120 (324), 26 мая, стр. 2—3. — 337, 369
- [199] *«Правда Труда»,* Спб., 1913, № 12, 24 сентября, стр. 1. — 131

- [²⁰⁰] *«Правительственный Вестник»*, Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 2—4. — 124
- 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 102
- 1906, № 54, 8 (21) марта, стр. 1—2. — 41
- 1906, № 252, 12 (25) ноября, стр. 1. — 307
- [²⁰¹] *Правление проф. общ. рабоч. металлистов сообщает нам для опубликования список кандидатов в члены правления и ревизионной комиссии, намеченных по районам.* — *«Новая Рабочая Газета»*, Спб., 1913, № 15, 25 августа, стр. 1. — 130
- [²⁰²] *Программа конституционно-демократической партии, [принятая на II съезде].* — В кн.: Конституционно-демократическая партия. (Партия народной свободы). Постановления II-го съезда 5—11 января 1906 г. и программа. Спб., тип. «Общественная Польза», 1906, стр. 21—30. — 237, 276
- [²⁰³] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии. [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 78, 85, 136, 145, 154, 165, 167, 183, 229, 231, 239, 253, 255, 256, 257, 262, 263, 266, 273, 320, 326, 407, 415, 418—419, 420
- [²⁰⁴] *Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии.* (Выработанный редакцией «Искры» и «Зари»). — *«Заря»*, Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 1—10, в отд.: А. — 257
- [²⁰⁵] *[Проект условия объединения Бунда с РСДРП, принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 362—363. — 407
- [²⁰⁶] *«Пролетарий»*, [Париж], 1909, № 46. Приложение к № 46 газеты «Пролетарий», 16 (3) июля, стр. 7. — 336, 367, 368

- [²⁰⁷] *«Пролетарская Правда»*, Спб. — 231, 232, 276
- 1913, № 1, 7 декабря, стр. 1, 2. — 233, 290
 - 1913, № 2, 8 декабря, стр. 1—2. — 229, 230, 232, 233, 234, 235, 239, 240, 241, 262, 263, 271, 272, 273—274, 320, 338
 - 1913, № 4, 11 декабря, стр. 1. — 271, 274
 - 1913, № 6, 13 декабря, стр. 1. — 259
 - 1913, № 9, 17 декабря, стр. 2. — 272, 273
- [²⁰⁸] *«Просвещение»*, Спб. — 81
- 1913, № 3, стр. 50—62, 77—81; № 4, стр. 22—41; № 5, стр. 25—36. — 165, 252, 343
 - 1913, № 9, стр. 46—61. — 106
 - 1913, № 10, стр. 83—95, 95—105; № 11, стр. 55—59; *№ 12, стр. 56—64. — 167, 284, 371, 422
 - 1914, № 2, стр. 32—48. — 371
- «Просвещение»*, Спб., 1914, *№ 4, стр. 34—47; № 5, стр. 57—71; № 6, стр. 33—47, 85—89. — 173, 178, 337
- [²⁰⁹] *«Путь Правды»*, Спб. — 367, 369
- 1914, № 2, 23 января, стр. 3. — 336
 - 1914, № 9, 31 января, стр. 3. — 370
 - 1914, № 18, 21 февраля, стр. 1. — 375
 - 1914, № 61, 15 апреля, стр. 1. — 324
- [²¹⁰] *Пушкин, А. С. Евгений Онегин.* — 176
- [²¹¹] — *Ex ungue leonem.* (По когтям узнают льва). — 209
- [²¹²] *«Рабочая Правда»*, Спб., 1913, № 3, 16 июля, стр. 1. — 236
- [²¹³] *Рабочие за своих рабочих депутатов.* — «За Правду»,

Спб., 1913, № 26, 2 ноября, стр. 2, в отд.: К вопросу о соц.-демократ. фракции. — 288

- [214] *Рабочий съезд и беспартийные рабочие организации.* [Резолюция, принятая на V (Лондонском) съезде РСДРП]. — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 455. (РСДРП). — 84

Ракигин, Г. — см. Левицкий, В.

- [215] *Ракитников, Н. И. Михайловский и Маркс.* — «Верная Мысль», Спб., 1914, № 3, 29 января, стр. 4—5. — 348—351, 363, 365

- [216] *(Редакционное заявление по вопросу о праве наций на самоопределение).* — «Речь», Спб., 1913, № 340 (2652), 12 (25) декабря, стр. 2, в отд.: Печать. — 276—277, 286

- [217] *Резолюции о национальной и территориальной автономии, [принятые на конференции российских национально-социалистических партий 1907 г.].* — В кн.: Протоколы конференции российских национально-социалистических партий 16—20 апреля 1907 г. Спб., [«Сейм»], 1908, стр. 143—144, в отд.: Приложения. — 164, 205, 254, 344

- [218] *Резолюции, [принятые на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.).]* — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—7. (РСДРП). — 372

- [219] *Резолюции, [принятые на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.].* — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 14—34. (РСДРП). — 221, 313

- [220] *Резолюция Каутского.* — «Пролетарская Правда»,

Спб., 1913, № 2, 8 декабря, стр. 1—2. Подписи: Каутский, Эберт, Молькенбур. — 229, 230, 231, 233, 235, 239, 240, 241, 262, 271, 272, 274—275, 320, 338

Резолюция Международного социалистического бюро — см. Резолюция Каутского.

{²²¹} *Резолюция о профессиональных союзах, (принятая на V (Лондонском) съезде РСДРП).* — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 458. (РСДРП). — 263

{²²²} *Резолюция об отношении к непролетарским партиям, (принятая на V (Лондонском) съезде РСДРП).* — Там же, стр. 454—455. — 88, 89, 95—96

{²²³} *Резолюция по отчетам, (принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)).* — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4. (РСДРП). — 131, 313, 317, 319, 325, 334, 372

{²²⁴} *Резолюция учащихся.* — «За Правду», Спб., 1913, № 21, 27 октября, стр. 2, в отд.: В социал-демократической фракции. — 130

{²²⁵} «Речь», Спб. — 38, 389

— 1913, № 174 (2486), 29 июня (12 июля), стр. 2—3. — 236, 276

— 1913, № 275 (2587), 8 (21) октября, стр. 5. — 101

— 1913, № 287 (2599), 20 октября (2 ноября), стр. 2. — 115, 116, 133

— 1913, № 321 (2633), 23 ноября (6 декабря), стр. 7. — 210—211

— 1913, № 331 (2643), 3 (16) декабря, стр. 3. — 236—238, 276

- 1913, № 340 (2652), 12 (25) декабря, стр. 2. — 276, 286
- 1914, № 33 (2702), 3 (16) февраля, стр. 2. — 352
- 1914, № 51 (2720), 22 февраля (7 марта), стр. 3—4. — 375, 376, 377, 382, 401
- 1914, № 54 (2723), 25 февраля (10 марта), стр. 2. — 376, 382, 401, 402
- 1914, № 55 (2724), 26 февраля (11 марта), стр. 2. — 382, 401, 402
- 1914, № 59 (2728), 2 (15) марта, стр. 2, 3. — 388, 389, 401—403

[²²⁶] * *Рожков, Н. А. Современное положение аграрного вопроса в России.* — «Наша Заря», Спб., 1913, № 6, стр. 39—44. — 189—193

[²²⁷] «Россия», Спб. — 277

[²²⁸] «Русская Мысль», М. — Пб. — 322

— 1913, кн. VIII, стр. 55—70. — 189, 191, 192

— 1913, кн. XII, стр. 1—12. — 345—347

— 1914, кн. I, стр. 148—158. — 359—361, 375, 376, 377, 382, 401

[²²⁹] «Русские Ведомости», М. — 104—105, 389

— 1905, № 210, 5 августа, стр. 3. — 104

— 1914, № 45, 23 февраля, стр. 2—3. — 376, 382, 401

— 1914, № 49, 28 февраля, стр. 2. — 388, 389

[²³⁰] *Русский язык.* [Передовая]. — «Русское Слово», М., 1913, № 198, 28 августа (10 сентября), стр. 2. — 146

[²³¹] «Русское Богатство», Спб. — 348, 350, 363, 364, 365 — 1906, [№ 8], стр. 178—206. — 238, 258, 365

[²³²] «Русское Слово», М., 1913, № 198, 28 августа (10 сентября), стр. 2. — 146

- [233] [Савельев, М. А.] *Интернационал и вопрос о единстве.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 1, 7 декабря, стр. 1. Подпись: И. Ветров. — 233
- [234] *С.-Петербург, 11 августа.* [Передовая]. — «Наш Путь», Спб., 1911, № 20, 11 августа, стр. 1—3. — 386
- [235] *С.-Петербург, 20 октября.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 287 (2599), 20 октября (2 ноября), стр. 2. — 115, 116, 133
- [236] «Северная Мысль», Спб., 1913, № 1, 23 ноября, стр. 3. — 279, 281
— 1913, № 2, 26 ноября, стр. 2. — 281
- [237] «Северная Правда», Спб. — 39
— 1913, № 20, 25 августа, стр. 2. — 130
*— 1913, № 21, 27 августа, стр. 1. — 28
*— 1913, № 27, 3 сентября, стр. 2. — 37, 40
— 1913, № 29, 5 сентября, стр. 1. — 145—149, 150, 151, 153, 167, 169, 371
- [238] Семковский, С. Ю. *Упрощенный марксизм в национальном вопросе.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 71, 31 октября, стр. 2. — 167, 169, 178, 255—257, 258
Ск., Н.; Скоп., Н. — см. Зиновьев, Г. Е.
- [239] *Слово за рабочими!* [Передовая]. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 60, 18 октября, стр. 1. — 125, 126
- [240] *Совещание представителей правительства и Гос. думы.* — «Речь», Спб., 1914, № 59 (2728), 2 (15) марта, стр. 3, в отд.: Вечерние известия. — 401—403
- [241] Сологуб, Ф. *Мелкий бес.* — 250
- [242] «Социал-Демократ», [Вильно — Спб.] — Париж — Женева. — 80, 81, 185, 428

- [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10. — 130, 313, 314, 317, 320, 325, 334
- [243] *С(оциал)-д(емократическая) фракция вносит следующий законопроект о свободе собраний, союзов и коалиций.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 76, 6 ноября, стр. 1—2. — 226, 270
- [244] *Список кандидатов в члены правления и ревизионной комиссии.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 20, 25 августа, стр. 2. — 130
- [245] *[Сталин, И. В.] Национальный вопрос и социал-демократия.* — «Просвещение», Спб., 1913, № 3, стр. 50—62; № 4, стр. 22—41; № 5, стр. 25—36. Подпись: К. Сталин. — 166, 252, 343
- [246] *Статистика землевладения 1905 г.* Свод данных по 50-ти губерниям Европейской России. Спб., тип. Минкова, 1907. 199 стр.; L стр. табл. (Центр. стат. ком. м-ва внутр. дел). — 347
- [247] *Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1908 г. Сессия первая. Ч. II. Заседания 31—60 (с 21 февраля по 6 мая 1908 г.).* Спб., гос. тип., 1908. XV стр., 2962 стлб. (Государственная дума. Третий созыв). — 30
- [246] *Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1912—1913 гг. Сессия первая. Ч. I. Заседания 1—30 (с 15 ноября 1912 г. по 20 марта 1913 г.).* Спб., гос. тип., 1913. XXI стр., 2437 стлб. (Государственная дума. Четвертый созыв). — 136, 183, 204, 263
- [249] «*Стойкая Мысль*», Спб., 1914, № 2, 28 февраля, стр. 1. — 385
- 1914, № 4, 5 марта, стр. 2. — 385
- [250] * *Струве, П. Б. Интеллигенция и революция.* — В кн.: Вехи. Сборник статей о русской интеллигенции. М., [тип. Саблина, март] 1909, стр. 127—145. — 375
- [251] — *Оздоровление власти.* Посвящается С. Л. Фран-

- ку. — «Русская Мысль», М. — Пб., 1914, кн. I, стр. 148—158. — 359—361, 375, 376, 377, 382, 401
- [252] *[Стучка, П. И.] Национальный вопрос и латышский пролетариат.* — «Просвещение», Спб., 1914, № 2, стр. 32—48. Подпись: Ветеран. — 371
- [253] *Съезд националистов.* — «Речь», Спб., 1914, № 33 (2702), 3 (16) февраля, стр. 2. — 352
- [254] *Трубецкой, Е. Н. Новая земская Россия.* (Из наблюдений земского деятеля). — «Русская Мысль», М. — Пб., 1913, кн. XII, стр. 1—12. — 345—347
- [255] *Угроза единству с.-д. фракции!* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 60, 18 октября, стр. 1. Подписи: Депутаты Н. Чхеидзе, И. Туляков, Е. Ягелло, В. Хаустов, А. Бурьянов, Мат. Скобелев. — 122, 125
- [256] *Указ правительствующему Сенату (о выходе крестьян из общин и закреплении в собственность надельных участков. 9 (22) ноября 1906 г.).* — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 252, 12 (25) ноября, стр. 1. — 306
- [257] *Успенский, Г. И. Будка.* — 277
- [258] *Ф. О «некоторых цифрах».* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 61, 19 октября, стр. 1. — 126
- Ф. Д. — см. Дан, Ф. И.
- [259] *Фабрика Немирова-Колодкина.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 24, 5 сентября, стр. 2, в отд.: Рабочие о рабочей печати. — 96
- [260] *Формы национального движения в современных государствах.* Австро-Венгрия. Россия. Германия. Под ред. А. И. Кастелянского. Спб., «Общественная Польза», 1910. XIII, 821 стр. — 86, 202, 203, 249, 343
- [261] *«Цайт»*, Пб., 1913, № 28, 17 (30) сентября, стр. 3—4. На евр. яз. — 145, 150, 152—154, 167, 169, 172, 178

- [262] *Церетели, И. Г. Балаганск.* [Телеграмма предс. с.-д. фракции Чхеидзе]. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 81, 13 ноября, стр. 2, в отд.: За с.-д. фракцию. — 220, 222
- [263] *Чем мы больны?* (Рабочий — рабочим). — «Луч», Спб., 1912, № 56, 21 ноября, стр. 2. Подпись: В. А. — 29
- [264] * *Череванин, Н. Лондонский съезд РСДРП.* 1907 г. С прилож. принятых резолюций и их проектов. [Спб.], «Борьба», [1907]. 102 стр. — 58
- [265] *Что же дальше?* — «Луч», Спб., 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 29, 68, 231, 263, 326
- [266] *Шингарев, А. И. Тернистый путь.* — «Русские Ведомости», М., 1914, № 45, 23 февраля, стр. 2—3. — 401
- [267] — *Факты и тактика пессимистического оптимизма.* — «Речь», Спб., 1914, № 55 (2724), 26 февраля (11 марта), стр. 2. — 382, 401, 402
- [268] «*Шляхи*», Львов, 1913, № 8—9, 1 падолиста. — 236, 276
- [269] *Экономическо-статистический сборник.* Вып. VII. Огородничество и садоводство в Московском уезде. М., 1913. [292] стр. (Статистич. отд-ние Моск. уезд. земской управы). — 355—358, 378—381
- [270] *Экспонаты по охране труда на Всероссийской гигиенической выставке в С.-Петербурге в 1913 г.* Спб., тип. Борозина, 1913. I, 78 стр. — 310
- [271] *Энгельс, Ф. Анти-Дюринг.* Переворот в науке, произведенный господином Евгением Дюрингом. 1876—1878 гг. — 391
- [272] * *Юркевич, Л. Російські марксісти і український робітничий рух.* — «Дзвін», [Київ], 1913, № 7—8, стр. 83—94. — 145, 157, 158, 165, 178

- [273] *Abstract of the Twelfth Census of the United States*. 1900, 3-d ed. Washington, Government Printing Office, 1904. XV, 454 p. (Bureau of the Census. S. N. D. North, Director). — 156
- [274] *Bauer, O. Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie*. Wien, Volksbuchh. Brand, 1907. VIII, 576 S. (Marx-Studien. Blätter zur Theorie und Politik des wissenschaftlichen Sozialismus. Hrsg. von M. Adler und R. Hilferding. Bd. 2). — 155, 165, 205, 254, 343, 416—417, 418, 424, 425
- [275] [*Bernstein, E.*] *Vorbemerkung [zu dem Buch: «Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx...»]*. — In: *Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis 1883*. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 1. Stuttgart, Dietz, 1913, S. XI—XX. — 291, 292
- *Vorbemerkung [zu dem Buch: «Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx...»]* — Ibidem, Bd. 2, S. VII—XXIV. — 291, 292
- *Vorbemerkung [zu dem Buch: «Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx...»]*. — Ibidem, Bd. 3, S. VII—XXIV. — 291
- *Vorbemerkung [zu dem Buch: «Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx...»]*. — Ibidem, Bd. 4, S. VII—XX. — 291
- [276] *Die Beziehungen zwischen der politischen Partei und den Gewerkschaften*. [Die Resolution des Internationalen Sozialistenkongresses zu Stuttgart]. — In: *Internationaler Sozialistenkongreß zu Stuttgart. 18. bis 24. August 1907*. Berlin, Buchh. «Vorwärts», 1907, S. 50—51. — 84, 263
- [277] *Blocher, E. Die Nationalitäten in der Schweiz*. — «Preußische Jahrbücher», Berlin, 1910, Bd. 140, Hft. III, Juni, S. 470—480. — 146, 168
- [278] **Briefe und Auszüge aus Briefen von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx und A. an F. A. Sorge u. Andere*. Stuttgart, Dietz, 1906. XII, 422 S. — 292
- [279] **Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis*

1883. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 1—4. Stuttgart, Dietz, 1913. 4 Bd. — 291—297

*— Bd. 1. XX, 448 S. — 291, 292, 293—297

*— Bd. 2. XXIV, 429 S. — 291, 292

*— Bd. 3. XXIV, 442 S. — 192, 291, 395, 421

*— Bd. 4. XX, 536 S. — 291, 421

[280] «*Der Čechoslawische Sozialdemokrat*», Prag, 1913, Nr. 3, 15. April, S. 23. — 425

[281] *10-e Congrès National tenu à Brest les 23, 24 et 25 Mars 1913. Compte rendu sténographique. Au Siège du Conseil National. Paris, [1913]. 358 p. (Parti Socialiste. (Section Française de l'Internationale Ouvrière)).* — 61

[282] *Die Einheit der Gewerkschaftsbewegung.* [Die Resolution des Internationalen Sozialistenkongresses zu Kopenhagen]. — In: Internationaler Sozialistenkongreß zu Kopenhagen. 28. August bis 3. September 1910. Berlin, Buchh. «Vorwärts», 1910, S. 43—44. — 199, 327, 425

[283] *Einheit der Partei.* [Die Resolution des Internationalen Sozialistenkongresses zu Amsterdam]. — In: Internationaler Sozialistenkongreß zu Amsterdam. 14. bis 20. August 1904. Berlin, Expedition der Buchh. «Vorwärts», 1904, S. 32. — 199

[284] *Engels, F. Brief an das Brüsseler Komitee.* Nr. II. 19. [16.] September 1846. — In: Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis 1883. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 1. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 28—34. — 296

[285] — *Brief an das Brüsseler Komitee.* Nr. III. 23. Oktober 1846. — Ibidem, S. 40—45. — 296

[286] *— [Brief an K. Marx]. Ende September 1844. — Ibidem, S. 1—4. — 293, 294

[287] *— [Brief an K. Marx] 20. Januar 1845. — Ibidem, S. 10—14. — 294

- [288] * *Engels, F. [Brief an K. Marx].* 22. Februar 1845. — Ibidem, S. 14—18. — 295
- [289] * — *[Brief an K. Marx].* 24. November 1847. — Ibidem, S. 83—84. — 297
- [290] — *Die Lage der arbeitenden Klasse in England.* Nach eigener Anschauung und authentischen Quellen. Leipzig, Wigand, 1845. 358 S. — 294
- [291] «*Frankfurter Zeitung*», Frankfurt am Main. — 207
- [292] *Henry, R. La Suisse et la question des langues, avec une carte des groupes linguistiques et de cartons.* Bern, 1907. 34 p. — 168
- [293] *Hourwich, I. Immigration and Labor.* The Economic Aspects of European Immigration to the United States. New York—London, Putnam, 1912. XVII, 544 p. — 119
- [294] *Das Internationale Bureau.* — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 333, 18. Dezember, S. 3. Unter der Rubrik: Aus der Partei. — 241, 259, 260, 285
- [295] *Internationale Regeln der sozialistischen Taktik.* [Die Resolution des Internationalen Sozialistenkongresses zu Amsterdam.] — In: Internationaler Sozialistenkongreß zu Amsterdam. 14. bis 20. August 1904. Berlin, Expedition der Buchh. «Vorwärts», 1904, S. 31—32. — 198—199
- [296] *Die Internationale Sozialdemokratie und der Nationalitätenstreit in Österreich.* [Die Resolution des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn]. — In: Verhandlungen des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn vom 24. bis 29. September 1899 im «Arbeiterheim». Nach dem stenographischen Protokolle. Wien, Volksbuchh. Brand, 1899, S. XV—XVI. — 166, 170, 177, 178, 205, 254, 342, 343, 422, 423
- [297] *Die Internationale Sozialdemokratie und der Nationalitätenstreit in Österreich.* [Der Resolutionsentwurf der Exekutive der süd-slawischen sozialdemokratischen Partei, angetragen dem Gesamtparteitag der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn]. — Ibidem, S. XV. — 162, 166, 168, 204, 205, 254, 342, 343

J. K. — viz Мархлевский, Ю. Ю.

- [298] *Kautsky, K. Nationalität und Internationalität.* [Stuttgart, Singer, 1908]. 36 S. (Ergänzungshefte zur «Neuen Zeit». Nr. 1. 1907/1908. Ausgegeben am 18. Januar 1908). — 155, 167, 254, 415, 416, 417, 418, 421, 424
- [299] * — *Nochmals das Internationale Bureau.* — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 339, 24. Dezember, S. 3. Unter der Rubrik: Aus der Partei. — 284—285
- [300] *Land «campaign».* Opening speeches by Mr. Lloyd-George. — «The Times», London, 1913, No. 40, 341, October 13. — 97—100
- [301] «*Leipziger Volkszeitung*», 1913, Nr. 266, 15. November, 3. Beilage zu Nr. 266 «*Leipziger Volkszeitung*», S. 1. — 182—186, 208
— 1913, Nr. 276, 28. November, S. 2. — 208
— 1913, Nr. 282, 5. Dezember, S. 2. — 213
- [302] *Luxemburg, R. Kwestja narodowościowa i autonomia.* — «Przegląd Socjaldemokratyczny», [Kraków], 1908, N 6, sierpień, s. 482—515; N 7, wrzesień, s. 597—631; N 8—9, październik—listopad, s. 687—710; N 10, grudzień, s. 795—818; 1909, *N 12, czerwiec, s. 136—163; N 14—15, sierpień—wrzesień, s. 351—376. — 173—176, 178
- [303] [*Marchlewski, J.*] *Die Spaltung in der russischen sozialdemokratischen Fraktion.* — «*Leipziger Volkszeitung*», 1913, Nr 276, 28. November, S. 2. Unterschrift: J. K. — 208
- [304] *Marx, K. u Engels, F. Manifest der Kommunistischen Partei.* London, «Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter», 1848. 30 S. — 296
- [305] **Marx, K. [Brief an F. Engels].* 2. November 1867. — In: Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis 1883. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 3. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 419—422. — 395, 421
- [306] * — [*Brief an F. Engels*]. 30. November 1867. — Ibidem, S. 433—436. — 395, 421

- [307] — *[Brief an F. Engels]*. 5. Juli 1870. — Ibidem, Bd. 4, 2. 291—294. — 421
- [308] — *Erklärung*. An die Redaktion des Sozialdemokrat! — Ibidem, Bd. 3, S. 231. — 192
- [309] — *Misère de la philosophie*. Réponse à la philosophie de la misère de M. Proudhon. Paris—Bruxelles. Frank—Vogler, 1847. 178 p. — 295
- [310] *Das Parlamentsurteil gegen den Kanzler*. — «Leipziger Volkszeitung», 1913, Nr. 282, 5. Dezember, S. 2. — 213
- [311] *Die politische Aktion*. [Die Resolution des Internationalen Sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschaftskongresses zu London]. — In: Verhandlungen und Beschlüsse des Internationalen Sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschaftkongresses zu London vom 27. Juli bis 1. August 1896. Berlin, Expedition der Buchh. «Vorwärts», 1896, S. 18. — 277
- [312] «*Preußische Jahrbücher*», Berlin, 1910, Bd. 140, Hft. III, Juni, S. 470—480. — 146, 168
- [313] Proudhon, P. J. *Système des contradictions économiques, ou Philosophie de la misère*. Nouvelle édition. T. 1—2. Paris, Guillaumin, Marpon—Flammarion, 1846. 2 vol. — 160, 295
- [314] «*Przegląd Socjaldemokratyczny*», [Kraków], 1908, N 6, sierpień, s. 482—515; N 7, wrzesień, s. 597—631; N 8—9, październik—listopad, s. 687—710; N 10, grudzień, s. 795—818; 1909, *N 12, czerwiec, s. 136—163; N 14—15, sierpień—wrzesień, s. 351—376. — 173—176, 178
- [315] «*Sozialistische Monatshefte*», Berlin. — 208
- [316] *Die Spaltung in der russische sozialdemokratischen Dumafraktion*. — «Leipziger Volkszeitung», 1913, Nr. 266, 15. November. 3. Beilage zu Nr. 266 «Leipziger Volkszeitung», S. 1. — 182 aŹ 186, 208
- [317] **Statistical abstract of the United States*. 1911. No. 34. Prepared by the Bureau of the secretary of commerce and labor. Washington, 1912, 803 p. (Department of commerce and labor). — 118

[³¹⁸] «The Times», London, 1913, No. 40,341, October 13, p. 13. — 97—100

[³¹⁹] [*Trotzki, L.*] *Aus dem russischen Parteileben.* — «Vorwärts», Berlin, 1912, Nr. 72, 26. März. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1. — 241

[³²⁰] *Eine Wendung zum Besseren.* — «Der Čechoslawische Sozialdemokrat», Prag, 1913, Nr. 3, 15. April, S. 23. Unter der Rubrik: Notizen. — 425

[³²¹] **Verhandlungen des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn vom 24. bis 29. September 1899 im «Arbeiterheim».* Nach dem stenographischen Protokolle. Wien, Volksbuchh. Brand, 1899, XX, 144 S. — 162, 166, 168, 170, 177, 178, 204, 205, 254, 343, 422, 423

[³²²] «Vorwärts», Berlin, 1912, Nr. 72, 26. März. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1. — 241

— 1913, Nr. 306, 21. November. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 2. — 198, 199

— 1913, Nr. 333, 18. Dezember, S. 3. — 240—241, 259, 260, 285

* — 1913, Nr. 339, 24. Dezember, S. 3. — 285

[³²³] *Zur Spaltung in der sozialdemokratischen Dumafraktion.* — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 306, 21. November. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 2. Unter der Rubrik: Aus der Partei. — 197 až 199

JMENNÝ REJSTŘÍK

ADLER Viktor (1852—1918) — jeden ze zakladatelů a vůdců rakouské sociálně-demokratické strany a II. internacionály. Do dělnického hnutí se zapojil v polovině 80. let. V roce 1886 založil list Gleichheit, od roku 1889 byl redaktorem ústředního orgánu rakouské sociální demokracie Arbeiter-Zeitung. V letech 1889—1895 si dopisoval s Bedřichem Engelsem, avšak brzy po jeho smrti se přiklonil k reformismu; byl představitelem oportunistického křídla rakouské sociálně-demokratické strany a II. internacionály. Za první světové války byl centristou, hlásal politiku třídního smíru a bojoval proti revolučním akcím dělnické třídy. Po vzniku Rakouské republiky (1918) byl ministrem zahraničních věcí. — 342

AKIMOV V. P. (vl. jm. Machnovec) (1872—1921) — sociální demokrat, význačný představitel ekonomismu, jeden z nejkrajnějších oportunistů. V polovině 90. let se připojil k petrohradské Skupině narodovoljovců, v roce 1897 byl zatčen a v dubnu 1898 vypovězen do Jenisejské gubernie. V září 1898 uprchl do ciziny, kde se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, hájil ideje ekonomismu, vystupoval proti skupině Osvobození práce a později i proti Jiskře. Po II. sjezdu SDDSR se stal představitelem krajně pravicového křídla menševismu. Za revoluce 1905—1907 hájil likvidátorskou myšlenku vytvoření celoruské organizace dělnické třídy, v níž měla být sociální demokracie pouze jedním z ideových směrů. V roce 1912 se v souvislosti s volební kampaní do IV. státní dumy zastal v časopisu Reč bloku progresistů. — 68

ALEXINSKIJ G. A. (nar. 1879) — sociální demokrat, za revoluce 1905 až 1907 se přikláněl k bolševikům. V letech reakce byl oțzovistou a patřil k organizátorům protistranické skupiny Vperjod. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista, psal do několika buržoazních listů. V roce 1917 se po návratu do Ruska přiklonil k Plechanovově skupině Jednota, stál na straně kontrarevolucionářů. V dubnu 1918 uprchl za hranice. V roce 1920 byl v nepřítomnosti

souzen Nejvyšším revolučním tribunálem CÚVV za činnost v kontrarevoluční organizaci Taktické centrum a zbaven práva pobytu v Sovětském Rusku. V emigraci se připojil k táboru nejreakčnějších živlů. — 215

AN — viz Žordanija N. N.

ANSEELE Edouard (1856—1938) — jeden ze zakladatelů a vůdců Belgické dělnické strany, význačný činitel belgického družstevního hnutí. V roce 1910 se zúčastnil mezinárodního socialistického kongresu v Kodani. Pracoval ve výkonném výboru mezinárodního socialistického byra II. internacionály, patřil k oportunistům. V letech 1918—1921 byl ministrem veřejných prací v Belgii, v letech 1925—1927 ministrem dopravy. — 218

ARSEŇJEV K. K. (1837—1919) — politik, advokát a liberální publicista. Několikrát byl zvolen do zemstevních orgánů. Od roku 1880 se zabýval literární činností. V časopisu Věstník Jevropy vedl vnitropolitickou rubriku. Ve svých pracích se věnoval převážně právnickým otázkám a dějinám literatury. Patřil k zakladatelům tzv. strany demokratických reforem. — 388, 389

ASCHER M. — viz Birnbaum Nathan.

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z čelných představitelů menševismu; v 70. letech patřil k narodníkům, po rozkolu ve skupině Zemlja i volja se přiklonil ke skupině Čornyj pereděl; v roce 1883 se podílel na založení skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 pracoval v redakci listu Jiskra a časopisu Zarja. Jako zástupce Jiskry se s právem poradního hlasu účastnil II. sjezdu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům. Po sjezdu se stal aktivním menševikem. V roce 1905 propagoval likvidátorskou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské strany. V letech reakce patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. Na zimmerwaldské a kientalské konferenci hájil názory pravého křídla. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval prozatímní vládu. Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 69, 70, 71

BABUŠKIN J. V. (1873—1906) — dělník, později profesionální revolucionář, bolševik. V revolučním hnutí začal pracovat v roce 1893. Od počátku byl aktivním členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Patřil k blízkým spolupracovníkům V. I. Lenina. Podílel se na založení leninské Jiskry, byl jedním z jejích prvních důvěrníků a dopisovatelů. Několikrát byl zatčen, vězněn a poslán do vyhnanství. Účastnil se revoluce v letech 1905 až 1907. Při převážení zbraní byl zajat trestním oddílem a bez soudního procesu zastřelen. — 49

BADAJEV A. J. (1883—1951) — bolševik, stranický pracovník a státní činitel, původním povoláním zámečnick. Do SDDSR vstoupil roku 1904, pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě. Byl poslancem IV. státní dumy za dělníky Petrohradské gubernie; v dumě patřil k bolševické frakci. Přispíval do bolševického listu Pravda, zúčastnil se porad ÚV se stranickými pracovníky v Krakově a Poroninu. V listopadu roku 1914 byl spolu s dalšími bolševickými poslanci uvězněn a roku 1915 poslán do vyhnanství do Turuchanského kraje. Odtud se vrátil po únorové revoluci 1917 a aktivně se zapojil do práce v petrohradské bolševické organizaci. Po Říjnové revoluci zastával významné funkce ve straně a v sovětech. V roce 1925 se stal členem ústředního výboru. V letech 1938—1943 byl předsedou prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR a místopředsedou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. Je autorem knihy Bolševici v Gosudarstvennoj dume [Bolševici ve Státní dumě]. — 122, 125, 126, 184, 192

BASOK — viz Meleněvskij M. J.

BAUER Otto (1882—1938) — jeden z vůdců rakouské sociální demokracie a II. internacionály, ideolog takzvaného austromarxismu (odručy reformismu). Bauer byl jedním z autorů buržoazně nacionalistické teorie „kulturně národnostní autonomie“. Říjnovou revoluci neschvaloval. V letech 1918—1919 byl ministrem zahraničí rakouské buržoazní republiky. V letech 1919, 1927 a 1934 aktivně pomáhal potlačovat revoluční akce rakouské dělnické třídy. Jeho protikomunistické projevy neměly daleko k fašismu, podporoval pangermánskou propagandu. — 155, 165, 205, 254, 343, 415, 416, 417, 418, 424, 425

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály, povoláním soustružník. Do politického života vstoupil v první polovině 60. let, byl členem I. inter-

nacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou dělnickou stranu Německa (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu, bojoval za sjednocení Německa demokratickou cestou. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům „příkladem obhajoby marxistických názorů a boje za opravdu socialistický charakter dělnické strany“ (Sebrané spisy 23, Praha 1984, s. 394 až 395). V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru (nedostatečný boj proti oportunistům, přecenění významu parlamentních forem bojů aj.). — 182, 291

BEJLIS M. T. (nar. 1873) — správce Zajcevy cihelny v Kyjevě, žid, roku 1911 lživě obviněný z rituální vraždy křesťanského chlapce. Vyšetřování Bejlisovy aféry trvalo přes dva roky. Proces byl projevem šovinistické, antisemitské a pogromistické politiky carské vlády, která zvláště zesílila v letech nového revolučního rozmachu. Přes nátlak vlády, zvláštní složení poroty, překrucování fakt i vybírání křivopřísežných svědků z řad černosotňovců a policejních úředníků byl soud nucen roku 1913 Bejlise osvobodit. — 164, 210—211, 352

BERĐAJEV N. A. (1874—1948) — idealistický filozof, mystik. Ve svých prvních pracích vycházel z legálního marxismu; revidoval Marxovo učení v novokantovském duchu, později proti marxismu otevřeně vystupoval. V roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. V letech reakce patřil k představitelům nábožensko-filozofického směru zvaného bohohledačství. Byl spoluautorem kontrarevolučního sborníku Věchi [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci se stal stoupencem středověké scholastiky, v níž viděl záchranu před silicím komunismem. V roce 1922 emigroval. — 165

BERNSTEIN Eduard (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik revizionismu a reformismu. V letech 1881—1889 redigoval ilegální orgán Sociálně demokratické strany Německa Der Sozialdemokrat. V letech 1896—1898 uveřejnil v časopise Die Neue Zeit sérii článků Problémy socialismu, jež později vydal knižně pod názvem Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899; česky 1902). V této knize revidoval všechny základní teze marxistické filozofie, ekonomie a vědeckého socialismu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“ hospodářské postavení dělníků z kapitalismu;razil oportunistické heslo Hnutí je

vším, konečný cíl není ničím. Za 1. světové války stál na pozicích sociálšovinismu. V následujících letech Bernstein vyzýval k podpoře politiky imperialistické buržoazie, vystupoval proti Říjnové revoluci a sovětskému státu. — 38, 39, 40, 254, 291

BERTRAND Louis (nar. 1856) — belgický socialista, reformista, jeden ze zakladatelů Belgické dělnické strany. Od roku 1894 byl poslancem parlamentu, řadu let stál v čele parlamentní socialistické frakce. Založil a redigoval list *Peuple*, byl členem mezinárodního socialistického byra. Roku 1918 se stal členem vlády. — 218

BERZIN (Berziň, Ziemelis), J. A. (1881—1938) — aktivní účastník revolučního hnutí v Lotyšsku. Členem strany byl od roku 1902. Zúčastnil se revoluce v letech 1905—1907 a v roce 1908 emigroval. Byl členem zahraničního byra ÚV SDDSR (1910) a byra zahraničních skupin Sociální demokracie Lotyšského kraje. V lednu roku 1914 se zúčastnil IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje a po sjezdu se stal členem zahraničního výboru SDLK a členem redakce ústředního orgánu, listu *Zihņa*. V létě roku 1917 se vrátil do Petrohradu a aktivně se zúčastnil Říjnové revoluce. Po revoluci byl v diplomatických službách a zastával různé funkce ve vládě. — 319

BIRNBAUM Nathan (Ascher) (1864—1937) — rakouský filozof, jeden z teoretiků a vůdců sionistického hnutí. V posledních letech života se stal ateistou. — 424

BLANC Louis Jean Joseph (1811—1882) — francouzský maloburžoazní socialista, historik. Popíral nesmiřitelnost třídních rozporů za kapitalismu, byl odpůrcem proletářské revoluce, prosazoval kompromis s buržoazií. Roku 1838 založil vlastní list *Revue du progrès politique, social et littéraire*. Za únorové revoluce ve Francii roku 1848 se stal členem prozatímní vlády. Byl předsedou vládní komise pro dělnické otázky (lucemburská komise), kterou Marx nazval „ministerstvem nemohoucnosti, ministerstvem zbožných přání“ (K. Marx - B. Engels, *Spisy* 7, Praha 1959, s. 40). Svou kompromisnickou taktikou pomáhal odvádět dělníky od revolučního boje a podporoval buržoazní reakci, která se chystala zaútočit proti dělnické třídě. Louis Blanc „smutně proslul tím, že z pozice třídního boje přešel na pozici maloměšťáckých iluzí, příkrášlených frázemi zdánlivě ‚socialistickými‘, ale ve skutečnosti sloužících jen k zesílení vlivu buržoazie na proletariát“ (V. I. Lenin, *Spisy* 24, Praha 1956, s. 24). Po potlačení červnového povstání v srpnu 1848 emigroval do Anglie,

do Francie se vrátil roku 1870. Roku 1871 byl zvolen do Národního shromáždění, ale k Pařížské komuně se nepřiklonil, zůstal v řadách jejích odpůrců.

Základní díla: *L'Organisation du Travail* [Organizace práce] (1839), *Histoire de la Révolution française* [Dějiny francouzské revoluce] (1849). — 295

BLOCHER Eduard (nar. 1870) — německý duchovní. Od roku 1899 spolupracoval s časopisem *Preussische Jahrbücher* a jinými konzervativními orgány. Byl jedním ze zakladatelů německo-švýcarské lingvistické společnosti; napsal řadu vědeckých pojednání. — 169

BOGDANOV A. (vl. jm. Malinovskij A. A.) (1873—1928) — filozof, sociolog a ekonom, povoláním lékař. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Po nástupu reakce stál v čele otzovistů a vedl protileninskou skupinu *Vperjod*. Ve filozofii se pokoušel vytvořit svůj vlastní systém — empiriomonismus (odřůdu subjektivně idealistické machistické filozofie). Lenin jeho názory podrobil kritice v díle *Materialismus a empiriokriticismus*. Na poradě rozšířené redakce listu *Proletarij* v červnu 1909 byl Bogdanov z bolševické strany vyloučen. Po Říjnové revoluci patřil k inspirátorům a organizátorům *Proletkultu*. Byl zakladatelem a ředitelem Ústavu pro transfúzi krve. — 336—337, 367—370

BRAJNES B. (nar. 1884) — novinář, zpočátku sociální demokrat, později eser, v revolučním hnutí pracoval od roku 1904. Od roku 1912 působil v odborovém svazu ocelářů v Rize, přispíval do eserského tisku. Po únorové revoluci v roce 1917 se stal členem petrohradského sovětu a ústředního výkonného výboru. Roku 1918 se s esery rozešel, roku 1923 byl přijat do bolševické strany; zastával různé funkce v hospodářských organizacích. — 279

BRAUNS — viz Jansons J. E.

BRONŠTEJN Š. J. — viz Semkovskij, S.

BULGAKOV S. N. (1871—1944) — buržoazní ekonom, idealistický filozof, v 90. letech legální marxista. Revidoval Marxovo učení o agrární otázce, zbídačování rolnických mas vysvětloval tzv. zákonem klesající úrodnosti půdy. Po porážce revoluce 1905—1907 se přiklonil ke kadetům, proklamoval filozofický mysticismus. Zúčastnil se hnutí kolem sborníku *Věchi* [Na rozcestí]. Po roce 1918 se stal pravoslavným knězem; roku 1922 byl za kontrarevoluční

činnost vypovězen a v zahraničí vedl protisovětskou propagandu. — 254

BUNIN J. A. — novinář, v letech nového revolučního rozmachu přispíval do kadetského listu *Russkije vědomosti*. — 104

BURENIN V. P. (1841—1926) — reakční publicista. Od roku 1876 byl členem redakce listu *Novoje vremja*, stál v čele skupiny prodejních publicistů sdružených kolem tohoto listu. V. I. Lenin často používal Bureninova jména k označení nečestných metod polemiky. — 226, 227, 228

BURJANOV A. F. (nar. 1880) — menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. Jako poslanec IV. státní dumy za Tavridskou gubernii byl členem sociálně demokratické frakce v dumě. Roku 1914 se rozešel s likvidátory a začal spolupracovat s menševiky, stoupenci zachování ilegální strany. Za první světové války se přikláněl k obranářství. — 126, 184, 318

CABET Étienne (1788—1856) — francouzský maloburžoazní publicista, významný představitel utopického komunismu. Domníval se, že nedostatky buržoazního zřízení lze odstranit bez použití násilí, pomocí postupných společenských reforem. Své názory vyložil v knize *Le voyage en Ikarie* [Cesta do Ikarie] (1840; česky Praha 1950). V praxi se je pokusil uskutečnit v USA v jedné osadě zřízené podle komunistických zásad. Jeho experiment však skončil naprostým neúspěchem. K. Marx o něm píše jako o „nejpopulárnějším, ač nejplošším představiteli komunismu“ (K. Marx - B. Engels, *Spisy* 2, Praha 1957, s. 151). — 295

CARSON Edward Henry (1854—1935) — britský státník, konzervativce, lord. Jako fanatický odpůrce autonomie Irska organizoval v roce 1912 v Ulsteru k boji proti irskému národně osvobozeneckému hnutí ozbrojené bandy reakčních unionistů (přívrženců unie s Velkou Británií). V roce 1915 se stal členem koaliční Asquithovy vlády, v letech 1917—1918 byl ministrem bez portfeje v kabinetě Lloyda George. Roku 1921 politické činnosti zanechal. — 396, 397

CEDERBAUM S. O. (Ježov V.) (1879—1939) — sociální demokrat menševik. V letech reakce aktivně vystupoval jako likvidátor, psal do listů a časopisů menševiků-likvidátorů, vedl petrohradskou „iniciativní skupinu“ menševiků-likvidátorů. Za první světové války byl

obranářem; v roce 1917 přispíval do menševického listu Vperjod, po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. — 66

CEDERBAUM V. O. — viz Levickij V.

CERETELI I. G. (1882—1959) — jeden z menševických vůdců. Byl poslancem II. státní dumy za Kutaiskou gubernii. V dumě stál v čele sociálně demokratické frakce, stal se členem zemědělské komise, vystoupil v rozpravě k otázce vládní deklarace, předložené dumě P. A. Stolypinem, k agrární otázce a k jiným problémům. Za sociálně demokratickou frakci v dumě se zúčastnil V. (londýnského) sjezdu SDDSR jako delegát s poradním hlasem. Za první světové války byl centristou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, byl obranářem a stoupencem koalice s buržoazií. V květnu 1917 se stal členem prozatímní vlády jako ministr pošt a telegrafu, po červencových událostech jako ministr vnitra. Na jeho popud došlo k protibolševickým pogromům. Po Říjnové revoluci stál v čele protisovětského bloku v Ústavodárném shromáždění. Byl jedním z vůdců kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii. Po vítězství sovětské moci v Gruzii emigroval. V roce 1923 se podílel na organizování oportunistické sjednocené Socialistické dělnické internacionály. Poslední léta svého života strávil v USA. — 220, 222

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — publicista, jeden z „kritiků Marxe“, později menševický předák, likvidátor. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR; přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany. Po srpnové protistranické konferenci v roce 1912 se stal členem menševického ústředí (organizačního výboru). Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list Rabočaja gazeta a později ústřední menševický orgán, časopis Rabočij internacional. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. — 58

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany, v letech 1902—1905 redaktor jejího ústředního orgánu Revoljucionnaja Rossija. V časopise Russkoje bogatstvo uveřejňoval články namířené proti marxismu, v nichž dokazoval, že Marxovu teorii nelze aplikovat na zemědělství. Po únorové buržoazně demokratické revoluci byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Užíval krutých represálií proti rolníkům, kteří se zmocnili statkářské půdy. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovět-

ské vládě. V roce 1920 emigroval a pokračoval v protisovětské činnosti. — 90, 280, 364

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demokrat, utopický socialista, vědec, spisovatel, literární kritik a jeden z význačných předchůdců ruské sociální demokracie. Černyševskij byl duchovním otcem a vůdcem revolučního demokratického hnutí 60. let v Rusku. Časopis *Sovremennik*, který redigoval, byl hlasem revolučních sil Ruska. Černyševskij rozhořčeně odhaloval nevolnický charakter „rolnické reformy“ z roku 1861 a vyzýval rolníky k povstání. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi 2 roky, a poté byl odsouzen k 7 letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři, kde žil více než 20 let. Až do své smrti zůstal oddaným bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického i hospodářského útlatku.

Černyševskij napsal celou řadu skvělých prací z oboru politické ekonomie, historie, etiky a estetiky. Jeho literárně kritická díla měla obrovský vliv na rozvoj ruské literatury a umění. Jeho román *Čto dělat?* [*Co dělat?*] (1863; česky 1975) vychoval řadu pokolení revolucionářů v Rusku i za hranicemi. — 159, 322, 363

ČCHEIDZE N. S. (1864—1926) — jeden z představitelů menševismu. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Tifliskou gubernii, stál v čele menševické frakce ve IV. dumě. Za první světové války byl centristou. Za únorové revoluce 1917 se stal členem prozatímního výboru Státní dumy; patřil k obranářům. Čcheidze byl předsedou petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců, předsedou ústředního výkonného výboru prvního volebního období, aktivně podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci se stal předsedou kontrarevolučně orientovaného menševického Ústavodárného shromáždění Gruzie. Po nastolení sovětské vlády v Gruzi emigroval v roce 1921 do Paříže. — 68, 69, 106, 107, 126, 184

ČCHENKE LI A. I. (nar. 1874) — sociální demokrat menševik, povoláním právník. V letech reakce a nového revolučního rozmachu zastával likvidátorské názory. Byl poslancem IV. státní dumy za Batumskou a Karskou oblast a suchumský okruh. V dumě patřil k menševické frakci. Za první světové války byl sociálšovinistou. Po únorové revoluci 1917 se stal zmocněncem buržoazní prozatímní vlády v Zakavkazsku. V letech 1918—1921 byl ministrem zahraničních věcí menševické gruzínské vlády, později emigroval. — 126, 137, 184, 204

D. — viz Dan F. I.

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič) (D., F. D.) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců; povoláním lékař. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce v čele skupiny likvidátorů, redigoval likvidátorský list *Golos social-demokrata*. Za první světové války vystupoval jako obránář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období, podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti vládě sovětů. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 39, 66, 69, 179, 195, 197, 199, 227, 270, 271, 272—275, 290, 325, 334, 338 až 341, 428

DANIELSON N. F. (Nikolaj -on) (1844—1918) — ruský ekonom, publicista, ideolog liberálního narodnictví 80. a 90. let. Danielson dokončil první překlad Marxova *Kapitálu* do ruštiny, který začal pořizovat G. A. Lopatin. Při práci na překladu si dopisoval s K. Marxem a B. Engelsem. Podstatu marxismu však nepochopil a později proti němu vystupoval. V roce 1893 vydal knihu *Očerki našeho poreformennogo obščestvennogo chozjajstva* [Studie o našem poreformním společenském hospodářství], která byla spolu s pracemi V. P. Voroncova ekonomickým zdůvodněním liberálního narodnictví. — 348

DAVID Eduard (1863—1930) — jeden z pravicových vůdců německé sociální demokracie, povoláním ekonom. V roce 1894 se stal členem komise pro přípravu agrárního programu strany. Zaujal revizionistický postoj k marxistickému učení o agrární otázce a dokazoval stabilitu zemědělské malovýroby za kapitalismu. Byl jedním ze zakladatelů revizionistického časopisu *Sozialistische Monatshefte*. V roce 1903 vydal knihu *Sozialismus und Landwirtschaft* [Socialismus a zemědělství], kterou V. I. Lenin nazval „hlavní revizionistickou prací v agrární otázce“. Od roku 1903 byl David poslancem Říšského sněmu. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1919 se stal členem první koaliční vlády Německé republiky. V letech 1919—1920 byl ministrem vnitra, v letech 1922 až 1927 říšským zástupcem v Hesensku. Podporoval revanšistické snahy německého imperialismu, byl nepřítelem SSSR a dělnické třídy. Lenin jej charakterizoval jako oportunistu, „který celý svůj život věnoval buržoaznímu rozkládání dělnického hnutí“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 270). — 182, 183

DIETZ Johann Heinrich Wilhelm (1843—1922) — německý sociální demokrat, poslanec Říšského sněmu v letech 1881—1918. Řídil nakladatelství sociálně demokratické strany ve Stuttgartu, které vydávalo Marxovy a Engelsovy spisy. V jeho tiskárně vznikla první čísla Jiskry, časopis Zarja a Leninův spis Co dělat? — 291

DOBROLJUBOV N. A. (1836—1861) — ruský revoluční demokrat, literární kritik a materialistický filozof, blízký přítel N. G. Černyševského. Od podzimu 1857 řídil kritickou a bibliografickou rubriku časopisu Sovremennik, později se ujal též řízení satirické přílohy časopisu Svistok. Napsal řadu skvělých článků: *Томноје царство* [Říše temna], *Луč свѣта в томном царствѣ* [Paprsek světla v říši temna], *Что такоје обломовщина?* [Co je to oblomovština?], *Когда же придет настожащій дѣнь?* [Kdy přijde ten pravý den?] (česky ve Vybraných literárních statích 1950) aj., které jsou vzorem bojovné literární kritiky. Dobroljubov byl nesmiřitelným odpůrcem samodržaví a nevolnictví a stoupencem lidového povstání proti carské vládě. — 322

DOMSKI H. (Kamieński H.) (nar. 1883) — novinář a publicista, člen strany od roku 1904. Roku 1906 byl členem varšavského výboru Sociální demokracie Království polského a Litvy, podílel se na vydávání řady publikací sociálně demokratického charakteru v polštině. Od roku 1912 přispíval do bolševických orgánů Pravda a Prosvěščennije. Od roku 1915 byl členem krajského vedení SDKPaL, redigoval časopis Naše tribuna, zúčastnil se zimmerwaldské konference. V prosinci 1918 se stal členem ÚV Komunistické strany Polska. V letech 1923—1928 patřil k trockisticko-zinovjevovské protistranické opozici. Roku 1928 byl ze strany vyloučen a roku 1930 znovu přijat; roku 1935 byl opět vyloučen. — 284

DONCOV D. — člen maloburžoazní Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany, spolupracovník Lvovského listu Šljachi a časopisu Ukrajinskaja žizň, který vycházel v Moskvě. Za první světové války byl jedním ze zakladatelů nacionalistického Svazu osvobození Ukrajiny, jehož cílem bylo osamostatnění Ukrajiny za pomoci rakouské monarchie. Po Říjnové revoluci emigroval. — 155, 158, 236, 276

DRAHOMANOV M. P. (1841—1895) — ukrajinský historik, etnograf a publicista, jeden z představitelů buržoazního liberalismu. Byl docentem na kyjevské univerzitě, přispíval do liberálních časopisů. Kritizoval carskou politiku a narodovoljovce, ale i sociální demokraty a brojil proti teorii třídního boje a socialismu. Oporu v boji proti

carismu viděl v zemstevním hnutí. V roce 1883 byl redaktorem časopisu *Volnoje slovo*, jenž se prohlásil za orgán zemstevní opozice.

Drahomanov patřil k nejvýznamnějším vůdcům umírněného křídla ukrajinského národně osvobozenického hnutí, dožadoval se kulturně národnostní autonomie. Roku 1889 vyšla v Ženevě jeho brožura *Liberalizm i zemstvo v Rossii* [*Liberalismus a zemstvo v Rusku*]; redigoval soubor Kavelinových a Turgeněvových dopisů Gercenovi a vydání Bakuninových dopisů Gercenovi a Ogarjovovi.
— 173

DREYFUS Alfred (1859—1935) — důstojník francouzského generálního štábu, žid, roku 1894 nevinně odsouzený k doživotním nuceným pracím na základě lživého obvinění z vlastizrady. Soudní přelíčení s Dreyfusem využily francouzské reakční kruhy k rozněcování šovinismu a antisemitismu a k útokům proti republikánskému zřízení a demokratickým svobodám. Na obranu Dreyfuse vystoupili dělníci a pokrokově orientovaná inteligence. Roku 1899 byl nakonec omilostněn a roku 1906 rehabilitován. — 212—213

DÜHRING Eugen (1833—1921) — německý filozof a ekonom. Jeho filozofické názory byly eklektickou směsicí pozitivismu, metafyzického materialismu a idealismu. Ve svém reakčně utopistickém systému „socialitárního“ hospodářství idealizoval pruské polo-feudální formy hospodářství. Vzhledem k tomu, že v 70. letech měl velký vliv na část německé sociální demokracie, podrobil Engels jeho názory kritice v knize *Pana Eugena Dühringa, převrat vědy* (*Anti-Dühring*) (1877—1878). Lenin kritizoval Dühringovy eklektické názory v knize *Materialismus a empiriokriticismus* a v jiných pracích.

Hlavní práce: *Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Sozialismus* [*Kritické dějiny národního hospodářství a socialismu*] (1871), *Cursus der National- und Sozialökonomie einschliesslich der Hauptpunkte der Finanzpolitik* [*Kurs národní a sociální ekonomie, zahrnující hlavní otázky finanční politiky*] (1873), *Cursus der Philosophie als streng wissenschaftlicher Weltanschauung und Lebensgestaltung* [*Kurs filozofie jako přísně vědeckého světového názoru a způsobu života*] (1875). — 391

ĎUBUA A. E. — viz Gorskij A. V.

ELLENBOGEN Wilhelm (nar. 1863) — jeden z revizionistických vůdců rakouské sociální demokracie. V letech 1901—1914 byl členem rakouského parlamentu, za první světové války zastával sociálšovinistické názory. V národnostní otázce byl stoupencem kulturně

- národnostní autonomie. Po listopadové revoluci roku 1918 se stal členem Národního shromáždění, později byl ministrem obchodu a průmyslu. Podporoval fašismus, vystupoval proti SSSR. — 166, 254, 342
- EM-EL — viz Lukomskij M. J.
- ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 291—297, 336, 391, 395
- ENGELS Friedrich (1796—1860) — otec B. Engelse, majitel textilní továrny. — 293
- ENGELSOVÁ Elisabeth Franziska Mauritia (1797—1873) — matka B. Engelse. — 293
- F. D. — viz Dan F. I.
- FORSTNER — pruský šlechtic, poručík 99. pěchotního pluku, který byl posádkou v Zabernu (Alsasko). — 212
- FORTUNATOV K. A. — autor knihy Nacionalnyje oblasti Rossii [Národnostní oblasti Ruska], Petrohrad 1906. — 422
- FRANK Ludwig (1874—1914) — německý sociální demokrat, jeden z vůdců revizionistů, sociálšovinista, povoláním advokát. Od roku 1907 byl poslancem Říšského sněmu. Na magdeburském sjezdu strany (1910) hlasoval pro válečné úvěry. Na začátku první světové války vstoupil dobrovolně do armády a padl na frontě. — 182, 183
- GAMMA — viz Martov L.
- GEGEČKORI J. P. (1881—1954) — menševik, poslanec III. státní dumy za Kutaiskou gubernii, jeden z vůdců sociálně demokratické frakce v dumě. Od listopadu 1917 byl předsedou kontrarevoluční vlády Zakavkazska (zakavkazského komisariátu), později ministrem zahraničních věcí a místopředsedou menševické vlády Gruzie. Po vítězství sovětské moci v Gruzii v roce 1921 emigroval. — 220, 222
- GERŠ P. M. — viz Libman F.

GINZBURG B. A. — viz Kolcov D.

GLADSTONE William Ewart (1809—1898) — anglický státník, tory, později peelovec, v druhé polovině 19. století vůdce liberálů. Od roku 1859 byl ministrem financí v Palmerstonově vládě, později členem všech liberálních vlád. Od roku 1868 stál řadu let v čele liberální vlády. Jako obratný politik a skvělý řečník využíval všech prostředků politické demagogie a efektních polovičatých reforem, aby získal na svou stranu maloburžoazii a špičky dělnické třídy. Prováděl dobytvačnou koloniální politiku. Vůči Irsku uplatňovala Gladstonova vláda politiku násilí a mimořádných bezpečnostních opatření a bezohledně potlačovala národně osvobozenécké hnutí. V roce 1894 Gladstone zanechal politické činnosti. — 395

GOLDBLAT — viz Medem V. D.

GOLOSOV Gr. — viz Nikolajevskij B. I.

GORSKIJ A. V. (vl. jm. Ďubua A. E.) (nar. 1881) — menševik-likvidátor. Přispíval do časopisu Vozrožděnije, do listu Novaja rabočaja gazeta a dalších likvidátorských orgánů, vydával likvidátorský časopis Naša zarja; pracoval v sociálně demokratických frakcích III. a IV. státní dумы. Za první světové války zastával sociálšovinistické názory. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětskému státu. Později emigroval. — 226, 227, 270

G. R. — viz Levickij V.

GRIGORJEV S. T. (vl. jm. Patraškin) (1875—1953) — spisovatel a novinář. Od roku 1899 přispíval do různých buržoazních listů v Samaře a Saratově. V letech 1913—1917 byl členem redakce liberálně buržoazních listů Děň a Russkoje slovo. Po Říjnové revoluci působil jako hospodářský pracovník v Samaře a v Moskvě. Od roku 1922 psal knihy pro děti a mládež. — 322

GRÜN Karl (1817—1887) — německý maloburžoazní publicista. V polovině 40. let byl jedním z hlavních představitelů „pravého socialismu“. Jako student patřil k mladohegelovcům. V letech 1842 až 1843 redigoval radikální buržoazní list Mannheimer Abendzeitung. V letech 1848—1849 se jako maloburžoazní demokrat stal členem pruského spojeného zemského sněmu. V roce 1850 emigroval do Bruselu a do Německa se vrátil až v roce 1861. Grünův „pravý socialismus“ byl utopickým učením, podle něhož se v budoucí

společnosti vytvořené s pomocí osvěty, lásky k bližnímu atd. podaří uskutečnit „pravého“ člověka a realizovat „pravý humanismus“. Abstraktní, idealistické stránky Feuerbachovy filozofie Grün spojoval s anarchistickými Proudhonovými idejemi. Marx a Engels kritizovali Grünův „pravý socialismus“, protože „bezprostředně zastupoval reakční zájmy, zájmy německých šosáků“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 455).

Hlavní práce: Die Soziale Bewegung in Frankreich und Belgien [Sociální hnutí ve Francii a v Belgii] (1845), Feuerbach und die Sozialisten [Feuerbach a socialisté] (1845), Die Philosophie in der Gegenwart [Filozofie dnes] (1876) aj. Roku 1874 vydal Grün dva svazky literárního odkazu L. Feuerbacha. — 295—297

GUČKOV A. I. (1862—1936) — velkokapitalista, organizátor a vůdce oktábristů. Za revoluce v letech 1905—1907 vystupoval proti revolučnímu hnutí a podporoval vládní politiku represálií vůči dělnictvu a rolnictvu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl předsedou III. státní dumy. Za první světové války zastával funkci předsedy ústředního výboru pro řízení válečného průmyslu a byl členem Mimořádné rady obrany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem vojenství a vojenského námořnictva v první prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě a později emigroval. — 32, 97, 159, 192

GURVIČ I. A. (Hourwich) (1860—1924) — ekonom. V roce 1880 byl vězněn v souvislosti s odhalením narodnické tiskárny a v roce 1881 vypovězen na Sibiř. Ve vyhnanství provedl první regionální průzkum přesídlování rolníků a později zobecnil jeho výsledky v práci Pereselenija krestjan v Sibir [Přesídlování rolníků na Sibiř] (1888). Po návratu z vyhnanství se věnoval propagandistické činnosti mezi dělníky a byl jedním z organizátorů prvního židovského dělnického kroužku v Minsku. V roce 1889 emigroval do Ameriky a zapojil se do práce v americkém odborovém a sociálně demokratickém hnutí. Kolem roku 1900 přešel na pozice revizionismu. Lenin vysoce ocenil jeho práce, zejména The economics of the russian village [Ekonomická situace na ruské vesnici] (1892, rusky 1896). — 119

HAASE Hugo (1863—1919) — jeden z vůdců německé sociální demokracie, centrista. V roce 1911 byl zvolen předsedou představenstva Sociálně demokratické strany Německa. V letech 1897—1907 a 1912—1918 poslanec Říšského sněmu, od roku 1912 předseda sociálně demokratické frakce v Říšském sněmu. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. Roku 1917 založil spolu

s Kautským Nezávislou sociálně demokratickou stranu Německa. Za listopadové revoluce 1918 v Německu byl členem tzv. Rady lidových zmocněnců, která svou politikou potlačovala revoluční hnutí. — 233

HENRY René (nar. 1871) — profesor na vysoké škole společenskopolitických věd v Paříži. Je autorem knihy *La Suisse et la question des langues* [Švýcarsko a otázka jazyků], která vyšla roku 1907 v Bernu. — 168

HUYSMANS Camille (1871—1968) — významný činitel belgického dělnického hnutí, profesor filologie, žurnalista. V letech 1904—1919 byl tajemníkem mezinárodního socialistického byra II. internacionály, patřil k centristům. Několikrát byl členem belgické vlády, v letech 1946—1947 zastával úřad ministerského předsedy. Od roku 1910 byl poslancem parlamentu; v letech 1936—1939 a 1954 až 1959 byl předsedou belgické poslanecké sněmovny. V posledních letech svého života nejednou podpořil úsilí o navázání kontaktů socialistických stran s KSSS a o obnovení jednoty mezinárodního dělnického hnutí. — 218, 234, 271, 275, 324

CHAUSTOV V. I. (nar. 1884) — sociální demokrat menševik, soustružník. Byl poslancem IV. státní dumy za dělníky Ufské gubernie, patřil k sociálně demokratické frakci. Za první světové války zastával internacionalistické názory. — 126, 184

IzGOJEV A. S. (vl. jm. Lande) (nar. 1872) — buržoazní publicista, jeden z ideologů Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl představitelem legálního marxismu, později se stal sociálním demokratem a v roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. Trvale spolupracoval s jejím ústředním listem *Reč* a rovněž přispíval do konstitučně demokratických časopisů *Južnyje zapiski* a *Russkaja mysl*. Byl jedním z autorů kontrarevolučního sborníku *Věchi* [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci přispíval do časopisu dekadentní skupiny intelektuálů *Věstnik literatury*. Za kontrarevoluční publicistickou činnost byl v roce 1922 vypovězen za hranice. — 238, 383

JAGIEŁŁO E. I. (nar. 1873) — pracovník polského dělnického hnutí, člen Polské socialistické strany (PSS-levice), povoláním soustružník. Roku 1912, během voleb do IV. státní dumy, kandidoval za blok PSS-levice a Bundu a byl zvolen bez ohledu na protesty polských sociálních demokratů. S pomocí hlasů menševické skupiny sedmi byl přes protesty bolševiků přijat do sociálně demokratické frakce

v dumě. Po první světové válce sympatizoval s levým křídlem polského dělnického hnutí, posléze však politické činnosti zanechal. — 112, 125, 126, 136, 184, 200, 209, 231, 239, 263, 328, 429

JANSONS (Brauns) J. E. (1872—1917) — významný pracovník sociálně demokratického hnutí Lotyšska, publicista a literární kritik. Byl jedním z vůdců revolučního hnutí v Lotyšsku roku 1905, několikrát byl pronásledován carskou vládou; roku 1906 emigroval. V letech reakce a nového revolučního rozmachu zastával smířlivecký postoj vůči likvidátorům, účastnil se protistranického sprnového bloku. Byl členem zahraničního výboru Sociální demokracie Lotyšského kraje. Za první světové války zastával internacionalistické názory. Při návratu do Ruska po únorové revoluci roku 1917 zahynul. — 313, 314, 318

Jaurès Jean (1859—1914) — význačný představitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, historik. Roku 1902 vytvořil se svými stoupenci Francouzskou socialistickou stranu, která se v roce 1905 sloučila se Socialistickou stranou Francie a vytvořila jednotnou Socialistickou stranu, sekci Dělnické internacionály (SFIO). V letech 1885—1889, 1893—1898, 1902—1914 byl členem parlamentu a jedním z vůdců parlamentní socialistické frakce. V roce 1904 založil a do konce života redigoval list *l'Humanité*, který se v roce 1920 stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jeho boj za demokracii, svobodu lidu, proti útlaču a válkám mu získal velkou popularitu. Byl přesvědčen, že jedině socialismus definitivně skoncuje s válkami a koloniálním útlakem. Přesto se však domníval, že socialismus nezvítězí cestou boje proletariátu s buržoazií, ale v důsledku rozvoje demokratických idejí. Lenin kritizoval Jaurèsovy reformistické názory, které ho zaváděly na cestu oportunistu.

Jaurèsův boj za mír a proti válce vyvolal vůči němu nenávisť buržoazie. Těsně před první světovou válkou byl z popudu reakce zavražděn.

Hlavní dílo: *Histoire socialiste de la Révolution française* [Socialistické dějiny francouzské revoluce] (1901—1907). — 199

JEFREMOV I. N. (nar. 1866) — velkostatkář, poslanec I., III. a IV. státní dумы. Spoluzakladatel Strany pokojné obnovy, později vůdce strany progresistů. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve výkonném výboru Státní dумы, stal se členem prozatímní vlády. — 402

JEŽOV V. — viz Cederbaum S. O.

J. K. — viz Marchlewski J.

JURKEVYČ (vl. jm. Rybalka) L. (1885—1918) — ukrajinský buržoazní nacionalista, oportunista. Byl členem ÚV Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany. V letech 1913—1914 přispíval do buržoazně nacionalistického menševického časopisu Dzvyn. Za první světové války vydával v Lausanne měsíčník Boroľba, v němž bojoval proti proněmeckému nacionalistickému Svazu osvobození Ukrajiny. Lenin Jurkevyci ostře kritizoval, nazýval ho nacionalistickým měšťákem, představitelem „nejhoršího, nejzaslepenějšího a nejreakčnejšího nacionalismu“ (tento svazek, s. 157). — 145, 155, 156, 157, 158, 165, 178

KAMENĚV L. B. (vl. jm. Rozenfeld L. B.) (J. K.) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. V letech reakce se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V roce 1915 byl vězněn a před carským soudem se zřekl bolševického hesla porážky carské vlády v imperialistické válce. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. V říjnu 1917 uveřejnil spolu se Zinovjevem v polomenševickém listu Novaja žizň prohlášení, že nesouhlasí s usneseními ústředního výboru o ozbrojeném povstání, čímž vyzradil prozatímní vládě plány strany. Po Říjnové revoluci byl předsedou Celoruského ústředního výkonného výboru, předsedou moskevského sovětu, místopředsedou rady lidových komisařů, členem politického byra ústředního výboru. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 souhlasil s vytvořením koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům tzv. nové opozice, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany jako aktivní člen trockistické opozice. V roce 1928 přiznal své chyby a byl znovu přijat do strany, avšak v protistranické činnosti neustal; v roce 1932 byl znovu vyloučen ze strany, v roce 1933 opět přijat a roku 1934 potřetí vyloučen. — 270

KAMIEŇSKI H. — viz Domski H.

KARPOV P. — menševik-likvidátor, v roce 1913 přispíval do listu Novaja rabočaja gazeta. — 334

KATKOV M. N. (1818—1887) — reakční publicista. Politicky začal pracovat jako stoupenec umírněného šlechtického liberalismu.

V letech 1851—1855 a 1863—1887 redigoval list Moskovskije vědomosti, který se v té době stal tribunou monarchistické reakce. Později byl jedním z vydavatelů časopisu Russkij věstnik. Katkov sám se nazýval „věrným hlídacím psem samoděržaví“. — 244

KAUTSKÝ Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období však měl sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později přešel na pozice oportunistu. Za první světové války stál na pozicích sociálšovinismu, který zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu.

Lenin teorie Kautského kritizoval ve svých dílech Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. — 155, 167, 218, 239—242, 254, 259—260, 284 až 285, 292, 339, 415, 416, 417, 418, 421, 424

KERENSKIJ A. F. (1881—1970) — eser, poslanec IV. státní dumy za Saratovskou gubernii. V dumě byl zpočátku stoupencem trudoviků. Za první světové války zastával sociálšovinistické názory. Po únorové revoluci roku 1917 byl ministrem, později ministerským předsedou prozatímní vlády a vrchním velitelem. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětskému státu, roku 1918 uprchl do zahraničí. Žil řadu let v USA a prováděl zde protisovětskou propagandu. — 204

KOLCOV D. (vl. jm. Ginzburg B. A.) (L. S., L. Sedov) (1863—1920) — sociální demokrat menševik. V první polovině 80. let se přiklonil k organizaci Narodnaja volja, koncem 80. let přešel na pozice sociálních demokratů. Začátkem roku 1893 emigroval do Švýcarska, kde se sblížil se skupinou Osvobození práce. V letech 1895—1898 byl tajemníkem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a přispíval do jeho publikací; po rozštěpení Svazu v roce 1900 z něho vystoupil. Účastnil se jednání londýnského (1896) a paříž-

ského (1900) kongresu II. internacionály. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil s právem poradního hlasu jako menšinový jiskrovec; po sjezdu vystupoval jako aktivní menševik a přispíval do několika menševických listů (Social-demokrat, Načalo aj.). Za revoluce 1905—1907 pracoval v odborovém hnutí v Petrohradě; od roku 1908 působil v Baku. Přispíval do legálního likvidátorského listu Luč. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl komisařem práce v petrohradském sovětu dělnických a vojenských zástupců. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V letech 1918—1919 pracoval v družstevním hnutí v Petrohradě. — 28, 66, 272—275, 325

KOSINSKIJ V. A. (nar. 1866) — ekonom narodnické orientace, odborník v zemědělských otázkách. V letech 1904—1909 přednášel na univerzitě v Oděse. Je autorem práce K agrarnomu voprosu [O agrární otázce]. Roku 1918 byl náměstkem ministra práce v kontrarevoluční vládě hejtmana Skoropadského, později emigroval. — 31

KOVALEVSKIJ M. M. (1851—1916) — historik, politik buržoazně liberálního zaměření. Od roku 1880 přednášel na moskevské univerzitě. Byl poslancem I. státní dумы za Charkovskou gubernii, později se stal členem Státní rady. Patřil k zakladatelům Strany demokratických reforem. V letech 1906—1907 vydával list Strana; od roku 1909 se stal majitelem a redaktorem časopisu Věstník Jevropy, podílel se na vydávání časopisu Zaprosy žizni.

Hlavní díla: Obščinnoje zemlevladžénije, pričiny, chod i posledstvija jeho razložénija [Občinnová držba půdy, příčiny, průběh a důsledky jejího rozkladu] (1879), Proischoždénije sovremennoj demokracii [Vznik moderní demokracie] (1895—1899), Sociologija (1910) aj. — 104

KRISTAN Etbín (1867—1953) — slovinský politik, spisovatel a novinář. Před první světovou válkou byl jedním z vůdců slovinské sociální demokracie. Přispíval do řady dělnických listů. Roku 1914 emigroval do USA, kde působil mezi jugoslávskými dělníky. Byl předsedou sdružení slovinských demokratů. Roku 1921 se vrátil do Slovinska, brzy však byl nucen znovu emigrovat do USA. Za druhé světové války podporoval národně osvobozené hnutí v Jugoslávii. Roku 1951 se vrátil do Jugoslávie. Napsal řadu básní, črt, povídek a divadelních her. — 166, 254, 342

KRUPSKÁ N. K. (1869—1939) — profesionální revolucionářka, vynikající pracovnice komunistické strany a sovětského státu; žena V. I. Lenina.

Do revoluční činnosti se zapojila v roce 1890 v marxistických studentských kroužcích v Petrohradě. V letech 1891—1896 učila na večerní nedělní škole ve čtvrti za Něvskou branou, propagovala sociálně demokratické názory mezi dělníky. V roce 1895 pomáhala zakládat petrohradský Svaz boje za osvobození dělnické třídy. V srpnu 1896 byla zatčena a odsouzena k tříletému vyhnanství, které si odpykávala ve vesnici Šušenskoje a potom v Ufě. V roce 1901 emigrovala, pracovala jako tajemnice v redakci Jiskry. Podílela se na přípravě II. sjezdu SDDSR, kterého se účastnila s právem poradního hlasu. Po sjezdu byla redakční tajemnicí bolševických listů Vperjod a Proletarij; aktivně se účastnila příprav III. sjezdu SDDSR. Za pobytu v cizině vedla rozsáhlou korespondenci se stranickými organizacemi v Rusku. V letech reakce aktivně bojovala proti likvidátorům a oțzovistům. V roce 1911 pracovala ve stranické škole v Longjumeau, po pražské konferenci SDDSR (1912) pomáhala Leninovi navazovat spojení se stranickými organizacemi v Rusku, s listem Pravda a s bolševickou frakcí ve IV. státní dumě. V roce 1915 byla delegátkou na mezinárodní konferenci žen v Bernu.

Po únorové revoluci 1917 se vrátila s Leninem do Ruska, pracovala v sekretariátu ústředního výboru strany; aktivně se zúčastnila Říjnové revoluce. Po revoluci byla členkou kolegia lidového komisiariátu osvěty, od roku 1921 vedla hlavní správu politickoosvětových institucí, od roku 1929 pracovala ve funkci zástupce lidového komisaře osvěty. Patřila k zakladatelům sovětského školství a sovětské pedagogiky, napsala řadu prací o školství, komunistické výchově, ženském a mládežnickém hnutí. Je autorkou vzpomínek na V. I. Lenina. Zúčastnila se všech sjezdů strany (kromě I. a V.), od roku 1924 byla členkou ústřední kontrolní komise, od roku 1927 členkou ústředního výboru VKS(b); rovněž byla členkou celoruského ústředního výkonného výboru a ústředního výkonného výboru SSSR po všechna volební období, poslankyní a členkou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR prvního volebního období. — 298

LASSALLE Ferdinand (1825—1864) — německý maloburžoazní socialista, spisovatel, účastník revoluce 1848—1849. Byl spoluzakladatelem Všeobecného německého dělnického spolku (1863), který měl sice pro německé dělnické hnutí pozitivní význam, ale nedal dělnické třídě revoluční perspektivy. Lassallovci chtěli legální agitaci za všeobecné volební právo a vytvářením výrobních družstev, dotovaných junkerským státem, realizovat myšlenku „svobodného lidového státu“. Lassalle podporoval politiku sjednocování Německa „shora“ pod vedením reakčního Pruska. Oportunistická politika lassallovců brzdila činnost I. internacionály a vytvoření skutečné dělnické

strany v Německu a bránila třídnímu uvědomování dělníků. Teoretické a politické chyby lassallovců ostře kritizoval Marx v Kritice gothajského programu a Lenin ve Státu a revoluci aj. — 291

LAVROV P. L. (1823—1900) — význačný narodnický ideolog, představitel subjektivní sociologické školy. Napsal knihu Istoričeskije pisma [Historické listy] (1868—1869; česky 1903), která měla velký vliv na ruskou narodnickou inteligenci, a řadu knih o dějinách společenského myšlení, revolučního hnutí a dějinách kultury. Lavrov byl zakladatelem reakční narodnické teorie „hrdinů“ a „davů“, která popírala objektivní zákonitosti společenského vývoje a pokrok lidstva pokládala za výsledek činnosti „kriticky myslících osobností“.

Lavrov byl členem organizace Zemlja i volja a později vstoupil do strany Narodnaja volja. Od roku 1870 vydával v emigraci časopis Vperjod (Curych—Londýn, 1873—1876), byl redaktorem časopisu Věstník narodnoj voli (1883—1886) a spoluredaktorem narodovoljovských sborníků Materiály k dějinám ruského sociálně revolučního hnutí (1893—1896). Byl členem I. internacionály, znal se s Marxem a Engelsem a dopisoval si s nimi. — 365

LEBEDĚV B. N. — viz Voronov B.

LEDEBOUR Georg (1850—1947) — německý sociální demokrat. V letech 1900—1918 byl za německou sociální demokracii členem Říšského sněmu. Na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu vystupoval proti kolonialismu. Zúčastnil se zimmerwaldské konference, byl jedním z politických vůdců zimmerwaldské pravice. Po rozkolu v německé sociální demokracii vstoupil v roce 1916 do sociálně demokratické skupiny práce v Říšském sněmu, která se stala v roce 1917 jádrem nově vzniklé centristické Nezávislé sociálně demokratické strany Německa podporující šovinisty. V letech 1920—1924 stál v čele malé nezávislé skupiny v Říšském sněmu. V roce 1931 se přiklonil k socialistické dělnické straně. Po Hitlerově nástupu k moci emigroval do Švýcarska. — 98

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 78, 167, 169, 172, 217, 218, 226, 227, 270, 290, 313, 314, 315, 317, 324, 368, 428

LEVICKIJ V. (vl. jm. Cederbaum V. O.) (G. R., Rakitin G.) (nar. 1883) — sociální demokrat menševik, publicista. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vedoucím představitelům likvidátorství; stal se členem menševického ústředí, podepsal Otevře-

ný dopis o likvidaci strany; byl členem redakce časopisu Naša zarja, spolupracoval s časopisem Golos social-demokrata, Vozrožděnije a jinými likvidátorsky zaměřenými časopisy menševiků. Za první světové války podporoval jako šovinista krajně pravicovou skupinu obranářů. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1920 se angažoval pro politiku takzvaného Taktického centra. Později se věnoval publicistické činnosti. — 66, 95, 96, 179—181, 334, 340

LIBMAN F. (vl. jm. Gerš P. M.) (nar. 1882) — bundovec, roku 1911 byl členem ústředního výboru Bundu a členem redakce časopisu Otkliki Bunda. Za první světové války byl stoupencem carské politiky anexí; žil ve Švýcarsku. — 145, 149—150, 153, 154, 169, 170, 172, 178

LIEBKNECHT Wilhelm (1826—1900) — význačný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů a vůdců Sociálně demokratické strany Německa. Účastnil se aktivně revoluce 1848—1849 v Německu, po její porážce emigroval do Švýcarska a později do Anglie. V Londýně se sblížil s K. Marxem a B. Engelsem a pod jejich vlivem se stal socialistou. Po svém návratu do Německa roku 1862 a po založení I. internacionály byl jedním z nejhovlivnějších propagátorů revolučních myšlenek internacionály a organizátorem jejich sekcí v Německu. Od založení Jednotné socialistické dělnické strany Německa (1875) byl až do konce svého života členem představenstva strany a odpovědným redaktorem jejího ústředního orgánu Vorwärts. V letech 1867—1870 byl poslancem Severoněmeckého říšského sněmu a po roce 1874 byl několikrát zvolen poslancem Německého říšského sněmu. Parlamentní tribunu využíval k odhalování reakční zahraniční i vnitřní politiky pruských junkerů. Za revoluční činnost byl několikrát žalářován. Aktivně se podílel na organizování II. internacionály. Marx a Engels si Liebknechta vážili, usměrňovali jeho činnost, ale zároveň ostře kritizovali jeho smířliveckou politiku vůči oportunistickým živlům. — 291

LLOYD GEORGE David (1863—1945) — britský státník a diplomat, vůdce liberální strany. Od roku 1890 byl členem parlamentu, v letech 1905—1908 ministrem obchodu a v letech 1908—1915 ministrem financí. Značně ovlivnil politickou linii britské vlády při přípravě první světové války. Vystupoval proti revolučnímu hnutí proletariátu, všemi prostředky se snažil znemožnit nebo alespoň oddálit vytvoření revoluční dělnické strany v Anglii. V letech 1916—1922 se snažil jako předseda vlády posílit pozice britského imperialismu na Blízkém a Středním východě a na Balkáně a tvrdě potlačoval národně osvobozené hnutí v koloniích a závislých

zemích. Po Říjnové revoluci byl jedním z inspirátorů a organizátorů vojenské intervence a blokády sovětského státu. Po řadě politických neúspěchů podal v roce 1922 demisi. — 97—100

L. M. — viz Martov L.

LOMTATIDZE V. B. (1879—1915) — sociální demokrat menševik, v období reakce likvidátor. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR jako delegát gurijské stranické organizace. Roku 1907 byl poslancem II. státní dumy za Kutaiskou gubernii. Za činnost v sociálně demokratické frakci II. dumy byl odsouzen k nuceným pracím. Trest mu byl změněn na sedmiletý žalář. — 288—289

LOPATIN G. A. (1845—1918) — ruský revolucionář, narodnik. V 70. letech žil v zahraničí, přátelil se s Marxem a Engelsem, byl zvolen členem generální rady I. internacionály. K. Marx o Lopatinovi napsal: „Je jen málo lidí, které bych měl tak rád a kterých bych si tolik vážil.“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 33, Praha 1971, s. 534.) Společně s N. F. Danielsonem přeložil do ruštiny první díl Kapitálu. Nejednou byl vězněn za revoluční činnost. V roce 1887 byl odsouzen k trestu smrti, který mu byl změněn na doživotní nucené práce. Trest si odpýkával v samovazbě v pevnosti Schlisselburg. Roku 1905 byl amnestován a zanechal politické činnosti. — 421

L. S. — viz Kolcov D.

LUKAŠEVIČ (Tučapskij) P. L. (1869—1922) — účastník revolučního hnutí od roku 1893, člen kyjevského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Žil ve vyhnanství, později emigroval; člen ÚV Ukrajinského sociálně demokratického svazu (Spilka), který se v dubnu 1905 stal součástí menševické frakce SDDSR. Po rozpadu Spilky zůstal v řadách menševiků. V letech 1917—1918 redigoval menševický list Južnyj rabočij, který vycházel v Oděse. Od roku 1921 byl knihovníkem ukrajinské Akademie věd. — 156

LUKOMSKIJ M. J. (Em-El) (1872—1931) — do roku 1916 menševik, potom bez stranické příslušnosti, povoláním lékař. V období reakce a nového revolučního rozmachu se přiklonil k likvidátorům. V letech 1912—1913 byl členem redakce menševicko-likvidátorského listu Luč. Za první světové války působil jako frontový lékař. Po Říjnové revoluci pracoval v orgánech lidového komisariátu zdravotnictví. — 334

LUNAČARSKIJ A. V. (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel.

V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žizň. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Lenin podrobil Lunačarského názory kritice v práci Materialismus a empiriokriticismus (1909). V roce 1911 se Lunačarskij s vperjodovci rozešel a založil skupinu Proletářská literatura. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován chargé d'affaires SSSR ve Španělsku. Napsal mnoho prací o umění a literatuře. — 370

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 pracovala v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce (ve Varšavě). Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR v roce 1907 podporovala bolševiky. Od počátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála, později zvané Spartakus a pak Spartakův svaz. Po listopadové revoluci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou jejích mylných názorů jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 173—178, 197 až 199, 209, 215, 218, 239—241, 255, 257, 284

MACHNOVEC — viz Akimov V. P.

MAKLAKOV V. A. (1870—1957) — kadet, statkář, povoláním advokát, účastnil se četných politických procesů. Byl poslancem II., III. a IV. státní dumy za Moskvu, členem ÚV Konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 zastával úřad vyslance prozatímní vlády v Paříži, později emigroval. — 210—211, 252, 376, 382, 401 až 403

MALINOVSKIJ A. A. — viz Bogdanov A.

MALINOVSKIJ R. V. (1876—1918) — provokatér, agent moskevské tajné policie. Roku 1906 se z vypočítavosti přidal k dělnickému hnutí, stal se členem dělnického výboru a tajemníkem vedení Svazu kovodělníků. Od roku 1907 dobrovolně informoval policii; v roce 1910 byl zařazen mezi agenty carské tajné policie. Roku 1912 za pomoci tajné policie, která mu odstraňovala z cesty nežádoucí osoby, byl na pražské konferenci SDDSR zvolen do ústředního výboru a stal se poslancem IV. státní dumy za dělnickou kurii Moskevské gubernie. Na žádost ministra vnitra rezignoval v roce 1914 na poslanecký mandát ve Státní dumě a odjel do zahraničí. Roku 1918 přijel do Sovětského Ruska, byl předán soudu a na základě rozsudku nejvyššího tribunálu Celoruského ústředního výkonného výboru zastřelen. — 122, 125, 126, 184

MANIN S. L. — bundovec, v roce 1913 přispíval do listu menševiků-likvidátorů Luč. — 165

MANUILOV A. A. (1861—1929) — buržoazní ekonom, významný představitel Konstitučně demokratické strany, redaktor listu Russkije vědomosti. V letech 1905—1911 byl rektorem moskevské univerzity, v letech 1907—1911 členem Státní rady a v roce 1917 ministrem lidové osvěty v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci přednášel na sovětských vysokých školách.

Hlavní práce: Arenda zemli v Irlandii [Pacht půdy v Irsku] (1895), Poňatije cennosti po učeniju ekonomistov klassičeskoj školy [Pojem hodnoty v učení ekonomů klasické školy] (1901), Političeskaja ekonomija. Kurs lekcij, t. I [Politická ekonomie. Cyklus přednášek, sv. I] (1914) aj. — 104

MAŇKOV I. N. (nar. 1881) — menševik-likvidátor, poslanec IV. státní dumy za Irkutskou gubernii. Byl členem sociálně demokratické frakce v dumě. Za první světové války zastával sociálšovinistické názory. Roku 1915 byl z frakce vyloučen, protože v rozporu s jejím rozhodnutím hlasoval v dumě pro rozpočet. — 126, 137, 184

MARCHLEWSKI Julian (vl. jm. Karski) (J. K.) (1866—1925) — významný činitel polského a mezinárodního dělnického hnutí. Jeden ze zakladatelů a vůdců Sociální demokracie Království polského a Litvy. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR byl zvolen kandidátem ÚV SDDSR. Byl delegován na curyšský a stuttgartský kongres II. internacionály.

Od roku 1909 pracoval převážně v německé sociální demokracii. Za první světové války bojoval společně s Karlem Liebknechtem a Rosou Luxemburgovou proti sociálšovinistům; podílel se na založení Spartakova svazu. Za revoluční činnost byl mnohokrát pronásledován.

Na naléhání sovětské vlády byl v roce 1918 propuštěn z koncentračního tábora v Německu a odjel do Sovětského Ruska. Byl zvolen členem Celoruského ústředního výkonného výboru a zůstal jím až do konce života. V roce 1919 byl zvolen členem ústředního výboru Komunistické strany Německa. Podílel se na založení Komunistické internacionály. Od roku 1923 byl předsedou mezinárodní organizace pro pomoc bojovníkům revoluce. Napsal několik prací o ekonomických otázkách, o dějinách Polska a mezinárodních vztazích. — 208, 209

MARKOV N. J. (Markov II.) (nar. 1876) — velkostatkář, reakční politik carského Ruska, jeden z vůdců černosotňovských pogromistických organizací Svaz ruského lidu a Svaz archanděla Michaela. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Kurskou gubernii a jedním z představitelů pravého křídla v dumě. Po Říjnové revoluci emigroval. — 191

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (Gamma) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou, po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 66, 197, 226, 227, 228, 233, 290, 315, 317, 334, 360, 427

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu (viz Leninovu stať Karel Marx [Stručný životopis a výklad marxismu] — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87). — 27, 90, 91, 93, 140, 141, 156, 192, 213, 291—297, 336, 359, 368, 395, 421

MEDEM V. D. (vl. jm. Grinberg V. D.) (Goldblat) (1879—1923) — jeden z vůdců Bundu. Sociálně demokratického hnutí se účastnil od roku 1899. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem zahraničního výboru Bundu, patřil k protijiskrovcům. V roce 1906 byl zvolen členem ÚV Bundu, účastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR,

podporoval menševiky. Po Říjnové revoluci stál v čele bundovských organizací v Polsku; v roce 1921 odjel do USA, kde na stránkách pravicově socialistického židovského listu *Forwards* uveřejňoval pomlouvačné články proti Sovětskému Rusku. — 176, 177, 343, 422, 423, 424, 425

MELENĚVSKIJ M. I. (Basok, Sokolovskij) (1879—1938) — ukrajinský maloburžoazní nacionalista, menševik, aktivní pracovník ukrajinské sociálně demokratické organizace *Spilka*. Roku 1912 se zúčastnil protistranické srpnové konference ve Vídni. Za první světové války byl členem proněmeckého Svazu osvobození Ukrajiny. Po Říjnové revoluci pracoval v hospodářských funkcích. — 156

MEŠIKOV M. O. (1859—1919) — reakční publicista. Psal do černosotňovského listu *Novoje vremja*. Lenin nazval Mešikova „věrným hlídacím psem carské černé sotni“ (V. I. Lenin, *Sebrané spisy* 20, Praha 1984, s. 164). Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci a v roce 1919 byl za kontrarevoluční činnost zastřelen. — 322

MEŠČERSKIJ V. P. (1839—1914) — reakční publicista. Sloužil u policie a na ministerstvu vnitra; od roku 1860 přispíval do časopisu *Ruskij věstnik* a listu *Moskovskije vědomosti*. V letech 1872—1914 vydával černosotňovský list *Graždanin*. V roce 1903 založil reakční časopisy *Dobro* a *Družeskije reči*. Carská vláda jeho publicistickou a vydavatelskou činnost finančně podporovala. Meščerskij odmítal jakékoli ústupky vlády dělníkům a liberální buržoazii. — 47

MICHAJLOVSKIJ N. K. (1842—1904) — význačný teoretik liberálního národnictví, publicista, literární kritik, pozitivistický filozof, jeden z představitelů subjektivní sociologické školy. Svou publicistickou činnost zahájil v roce 1860. V 70. letech sestavoval a redigoval národnické publikace. V roce 1868 se stal spolupracovníkem a později redaktorem časopisu *Otěčestvennyje zapiski*. Roku 1892 začal redigovat časopis *Ruskoje bogatstvo*, na jehož stránkách ostře útočil proti marxistům. Názory Michajlovského kritizoval Lenin v práci *Kdo jsou „přátelé lidu“ a jak bojují proti sociálním demokratům?* (1894) a v jiných dílech. — 348, 349, 362—366

MIKULÁŠ II. (ROMANOV) (1868—1918) — poslední ruský car (1894 až 1917). Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců byl 17. července 1918 v Jekatěrinburgu [Sverdlovsk] zastřelen. — 408

- MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů Osvobožděníje, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se zúčastnil zakládání Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu Reč. Byl poslancem III. a IV. státní dumy. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zahraničních věcí první prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. — 104, 238, 375, 376, 377, 382, 383, 401—403
- MININ A. N. (nar. 1881) — narodnik, povoláním agronom. Od roku 1910 pracoval v Charkovské, Černigovské a Moskevské gubernii. V letech 1918—1920 byl členem předsednictva Celoruské rady družstevních sjezdů. Od roku 1920 působil jako profesor na vysoké škole zemědělské ve Voroněži. — 31
- MJAKOTIN V. A. (1867—1937) — jeden z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů, historik a publicista. V letech 1905—1906 patřil k vedoucím činitelům Svazu svazů, organizace buržoazní inteligence, která se pokoušela odvést proletariát od revolučního boje. Po Říjnové revoluci se podílel na založení Svazu obrození Ruska; později emigroval. — 365
- MOHYLJANSKYJ M. M. (1873—1924) — advokát, novinář. Roku 1906 vstoupil do Konstitučně demokratické strany, přispíval do jejího ústředního listu Reč a do dalších ruských a ukrajinských periodik. Po Říjnové revoluci z této strany vystoupil. V 30. letech pracoval v Akademii věd USSR. — 236—238, 276
- MURANOV M. K. (1873—1959) — bolševik, povoláním zámečník. Do SDDSR vstoupil v roce 1904, stranicky pracoval v Charkově. Stal se poslancem IV. státní dumy za dělníky Charkovské gubernie. V dumě byl členem bolševické frakce, vyvíjel intenzivní revoluční činnost i mimo dumu; spolupracoval s bolševickým listem Pravda. V listopadu roku 1914 byl spolu s ostatními bolševickými poslanci uvězněn a roku 1915 vysídlen do Turuchanského kraje. V letech 1917—1923 pracoval v aparátu ÚV KSR(b). Na VI., VIII., IX. sjezdu strany byl zvolen do ústředního výboru. V letech 1922—1934 byl členem ústřední kontrolní komise VKS(b). — 122, 125, 126, 184

NĚKRASOV N. A. (1821—1878) — ruský básník, revoluční demokrat. V. I. Lenin vysoce hodnotil Někrasovovu tvorbu a ve svých pracích často užíval obrazy z jeho děl. — 68

NIKOLAJEVSKIJ B. I. (GolosoV Gr.) (1887—1967) — menševik, od roku 1905 pracoval v Samaře, později v Ufě a na Sibiři, přispíval do menševických listů. Po Říjnové revoluci uveřejňoval v emigrantském menševickém tisku články proti sovětské moci. Později žil v USA. — 106—108

NIKOLAJ -ON — viz Danielson N. F.

NIKON (vl. jm. Bessonov N.) (1868—1919) — poslanec IV. státní dumy za Volyňskou gubernii, v dumě člen pravicové frakce. Roku 1913 byl jmenován jenišejským biskupem a krasnojarským vikářem. Roku 1917 byl hodnosti biskupa zbaven. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětskému státu v řadách bělogvardějců, byl ministrem pro náboženské záležitosti v ukrajinské buržoazně nacionalistické vládě Direktoría. — 34, 35, 45, 46

PANNEKOEK Antonie (1873—1960) — holandský sociální demokrat, profesor astronomie na amsterdamské univerzitě. V roce 1907 se podílel na založení listu De Tribune, orgánu levého křídla holandské Sociálně demokratické dělnické strany. Od roku 1910 úzce spolupracoval s německými levicovými sociálními demokraty a přispíval do jejich tiskových orgánů. Za první světové války byl internacionálistou, podílel se na vydávání časopisu Vorbote, teoretického orgánu zimmerwaldské levice. V letech 1918—1921 byl členem Komunistické strany Nizozemska a pracoval v Kominterně; zaujímal ultralevicové sektářské stanovisko. V roce 1921 vystoupil z komunistické strany a zanechal aktivní politické činnosti. — 417

PATRAŠKIN S. — viz Grigorjev S. T.

PAVLENKOV F. F. (1839—1900) — pokrokový nakladatel. Vydával populárně vědeckou literaturu, díla klasiků ruské a západní literatury aj. Vydal např. Engelsův Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu, práce Bělinského a Pisareva, připravil první ruské vydání Gercenových děl. Prostředky z jeho pozůstalosti byly určeny na zřizování lidových knihoven. — 298

PEŠECHONOV A. V. (A. V. P.) (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodníkům; spolupracoval s časopisem Russkoje bogatstvo a v roce 1904 se stal členem

jeho redakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu Osvobož-
děníje a do eserského listu Revoljucionnaja Rossija. V letech 1903 až
1905 byl členem Svazu osvobození, od roku 1906 jedním z vůdců
maloburžoazní strany lidových socialistů. Po únorové revoluci 1917
se stal ministrem zásobování v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci
bojoval proti sovětské moci, v roce 1922 emigroval. — 238, 258, 365

PETROVSKIJ G. I. (1878—1958) — účastník revolučního dělnického
hnutí, bolševik, později významný stranický a státní činitel. Do
SDDSR vstoupil v roce 1897. Za první ruské revoluce byl jedním
z vůdců dělnického hnutí v Jekatěrinoslavi [Dněpropetrovsk].
Jako poslanec IV. státní dумы za dělníky Jekatěrinoslavské gubernie
byl členem bolševické frakce. V listopadu 1914 byl spolu s dalšími
bolševickými poslanci zatčen a v roce 1915 vypovězen do Turuchan-
ského kraje. Ve vyhnanství pokračoval v revoluční činnosti. Aktivně
se účastnil Říjnové revoluce. V letech 1917—1919 byl lidovým
komisařem vnitra RSFSR, v letech 1919—1938 jedním z předsedů
Celoukrajinského ústředního výkonného výboru, po vytvoření
SSSR zastával několik let funkci předsedy ústředního výkonného
výboru SSSR a v letech 1938—1940 funkci místopředsedy prezidia
Nejvyššího sovětu SSSR. V letech 1926—1939 byl kandidátem
politického byra ÚV VKS(b). Od roku 1940 pracoval jako zástupce
ředitele Muzea revoluce SSSR. — 122, 125, 126, 184, 210—211

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — marxistický filozof, literární
historik a estetik, představitel mezinárodního dělnického hnutí,
první propagátor marxismu v Rusku, sociální demokracie a II. in-
ternacionály. Jako student navázal v roce 1875 spojení s narodniky
a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revolučního hnutí.
V roce 1877 se stal členem narodnické organizace Zemlja i volja
a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené
narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval,
rozešel se s narodnictvím a v roce 1883 založil v Ženevě první
ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Po roce
1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se
na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Na sjezd byl
delegován skupinou Osvobození práce, patřil k většinovým jiskrov-
cům, byl členem byra (předsednictva) sjezdu.

Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportu-
nistům a později se přiklonil k menševikům. Za první ruské revoluce
1905—1907 souhlasil v zásadních otázkách s menševiky. V letech
reakce vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvi-
dátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupenci

zachování ilegální strany. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; s Říjnovou revolucí nesouhlasil.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Beiträge zur Geschichte des Materialismus [Očerki po istorii materializma] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896), O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — 159, 183, 215, 216, 217, 231, 257—258, 263, 266, 267, 277, 336, 344, 368, 426

ПОКРОВСКИЙ В. И. (1838—1915) — ekonom a statistik. V letech 1871 až 1893 řídil zemstevní statistiku v Tverské gubernii. Statistické studie o Tverské gubernii sestavené za jeho účasti tvoří více než 20 svazků. V roce 1893 řídil městskou statistiku v Petrohradě a od roku 1894 vedl statistické oddělení celního odboru na ministerstvu financí; stál v čele statistické komise Svobodné ekonomické společnosti a v roce 1902 byl zvolen dopisujícím členem Akademie věd. — 223, 224

ПОЛФЕРОВ Ж. Ж. — liberální novinář a publicista. Psal do buržoazních novin ekonomického zaměření, roku 1913 přispíval do kadetského časopisu Russkaja mysl. Po Říjnové revoluci se věnoval pedagogické činnosti. — 189—192

ПОПОВ И. Ф. (1886—1957) — jeden z nejstarších stálých dopisovatelů Pravdy, později významný sovětský spisovatel. V letech 1905—1914 byl členem bolševické strany. V letech 1908—1914 zastupoval ÚV SDDSR v mezinárodním socialistickém byru; přispíval do řady bolševických novin. Za první světové války byl v německém zajetí. Roku 1918 se vrátil do Sovětského Ruska, pracoval v dělnicko-rolnické inspekci, v různých tiskových orgánech a v organizacích dramatických umělců. Napsal řadu děl o revolučních událostech v Rusku. — 271

- POTRESOV A. N. (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl ideologem likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány *Vozrožděnije a Naša zarja*. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po Říjnové revoluci emigroval. Přispíval do Kerenského týdeníku *Dni a svými* články útočil proti sovětské moci. — 66, 240—241
- PREUSSLER Robert — rakouský sociální demokrat. Byl jedním ze zakladatelů odborového svazu dělníků v keramickém průmyslu, jenž vznikl na začátku 90. let. Roku 1899 se zúčastnil brněnského sjezdu rakouské sociální demokracie. — 342
- PROKOPOVIČ S. N. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernsteinismu v Rusku, aktivní člen liberální monarchistické organizace *Svaz osvobození*. V roce 1906 se stal členem ústředního výboru *Konstitučně demokratické strany*, redaktorem a vydavatelem časopisu *Bez zaglavija* a spolupracovníkem redakce listu *Tovarišč*. V roce 1917 zastával v prozatímní vládě funkci ministra zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost vypovězen z SSSR. — 55, 56, 68, 244
- PROUDHON Pierre Joseph (1809—1865) — francouzský publicista, ekonom a sociolog, ideolog maloburžoazie, jeden ze zakladatelů anarchismu. V roce 1840 vydal knihu *Qu'est-ce que la propriété?* [Co je vlastnictví?]. Prosazoval zachování drobného vlastnictví a velké kapitalistické vlastnictví prohlašoval za krádež. Navrhoval, aby byla založena lidová banka, která by poskytovala dělníkům bezúročný úvěr, pomáhala jim získat vlastní výrobní prostředky a stát se tak drobnými vlastníky. Hájil reakční a utopickou ideu organizace „spravedlivé směny“ mezi jednotlivými výrobci zboží v kapitalistických podmínkách. V roce 1846 vydal knihu *Système des contradictions économiques, ou Philosophie de la misère* [Systém ekonomických rozporů aneb Filozofie bídy], ve které vyložil své maloburžoazní filozofické a ekonomické názory. Marx v díle *Bída filozofie* podrobil Proudhonovu knihu kritice a dokázal její vědeckou neudržitelnost. Za revoluce 1848 byl Proudhon zvolen do Ústavodárného shromáždění. Schvaloval bonapartistický převrat 2. prosince 1851. — 160, 296, 416
- PURIŠKEVIČ V. M. (1870—1920) — velkostatkář, černosotňovec, monarchista. Patřil k zakladatelům černosotňovského Svazu ruského národa. V roce 1907 ze Svazu vystoupil a založil novou monarchis-

tickou kontrarevoluční organizaci Svaz archanděla Michaela. Za Besarabskou gubernii byl poslancem II., III. a IV. státní dumy, proslul svými protizidovskými projevy. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. — 32, 33, 34, 105, 147, 152, 155, 159, 164, 188, 191, 192, 212, 214, 277, 278, 321, 345—347, 360, 376, 377, 396

RABINovič F. J. (1885—1937) — menševik, člen SDDSR od roku 1902. V roce 1919 vstoupil do KSR(b). Zastával důležité hospodářské funkce. — 425

RAKITIN G. — viz Levickij V.

RAKITNIKOV N. I. (nar. 1864) — narodnik, později eser, novinář. Od roku 1901 byl členem ústředního výboru eserské strany, působil v různých městech v Rusku i v zahraničí, přispíval do řady eserských orgánů. Roku 1916 se vrátil do Ruska, přispíval do listu Saratovskij věstnik. Po únorové revoluci roku 1917 byl náměstkem ministra zemědělství. Po Říjnové revoluci pracoval v kontrarevolučním výboru členů Ústavodárného shromáždění v Samaře. Roku 1919 vystoupil z ústředního výboru eserské strany a uznal sovětskou moc. Později politické činnosti zanechal. — 348—350, 363

RAPPOPORT Charles (1865—1941) — francouzský socialista. Pro revizi marxistické filozofie byl kritizován P. Lafarguem. Je autorem řady filozofických a sociologických prací. — 215

RODIČEV F. I. (nar. 1856) — tverský statkář a zemstevní činitel, jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany a člen jejího ústředního výboru; právník. V letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Byl poslancem Státní dumy ve všech volebních obdobích. Po únorové revoluci 1917 se stal v prozatímní vládě komisařem pro záležitosti Finska. Po Říjnové revoluci emigroval. — 98

ROŽKOV N. A. (R-kov) N. (1868—1927) — historik a publicista. Začátkem roku 1905 vstoupil do SDDSR a načas se přiklonil k bolševikům. Po porážce revoluce 1905—1907 se stal jedním z ideových vůdců likvidátorství; přispíval do časopisu Naša zarja, redigoval list menševicko-likvidátorského zaměření Novaja Sibir. Po únorové revoluci 1917 se Rožkov stal členem ústředního výboru menševiků; několik měsíců působil jako náměstek ministra pošt a telegrafů v prozatímní vládě. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V době cizí vojenské intervence a občanské války bojoval

proti sovětské vládě. V roce 1922 se s menševiky rozešel. V následujících letech se věnoval vědecké, pedagogické a administrativní činnosti v různých institucích. Je autorem řady prací o dějinách Ruska. — 189—193

RYBALKA L. — viz Jurkevč L.

SALTYKOVÁ D. I. (1730—1801) — statkářka v podolském újezdu Moskevské gubernie, známá svým nelidským zacházením s nevolníky. Umučila k smrti sto třicet devět rolníků. Kateřina II. byla nucena postavit ji na nátlak veřejného mínění před soud. Roku 1768 byla tato statkářka odsouzena k trestu smrti, který jí byl změněn na doživotní vězení v klášteře. — 394

SAMOJLOV F. N. (1882—1925) — člen bolševické strany od roku 1903, aktivní účastník první ruské revoluce. Pracoval ve stranické organizaci v Ivanovu-Vozněnsku. Byl poslancem IV. státní dумы za dělníky Vladimírské gubernie. Roku 1914 byl spolu s ostatními bolševickými poslanci za revoluční propagandu proti imperialistické válce carskou vládou doživotně vysídlen do Turuchanského kraje. Po únorové revoluci 1917 zastával stranické funkce v Ivanovu-Vozněnsku a pracoval v místním sovětu. Po Říjnové revoluci působil na Ukrajině a v Moskvě. Od roku 1921 byl členem celoruského ústředního výkonného výboru, od roku 1922 pracoval v ústřední kontrolní komisi KSR(b) a v komisi pro shromažďování a studium materiálů k dějinám VŘSR a Komunistické strany (Istpart), byl náměstkem předsedy Celosvazové společnosti starých bolševiků; v letech 1937—1941 byl ředitelem Muzea revoluce. — 122, 125, 126, 184, 249

SAVENKO A. I. (nar. 1874) — buržoazní nacionalista, publicista, velkostatkář, poslanec IV. státní dумы za Kyjevskou gubernii. V dumě patřil k tzv. progresivnímu bloku. Psal do černosotňovských listů Novoje vremja a Kijevljanin. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětskému státu, později emigroval. — 352—353

SEDOV L. — viz Kolcov D.

SEEL Richard (1819—1875) — německý malíř, hudební skladatel a spisovatel. V letech 1845—1848 žil v Paříži; znal se s B. Engelsem. — 294—295

SEMKOVSKIJ S. (vl. jm. Bronštejn S. J.) (nar. 1882) — sociální demokrat menševik. Byl členem redakce Pravdy, kterou vydával Trockij ve

Vídni, přispíval do orgánů menševiků-likvidátorů a zahraničního sociálně demokratického tisku. Za první světové války byl centristou. Po návratu z emigrace roku 1917 se stal členem menševického ústředního výboru. Roku 1920 se s menševiky rozešel. Později byl profesorem na ukrajinských vysokých školách a zabýval se literárně-vědní činností. — 167, 169, 178, 237, 255—258

SCHWEITZER Johann Baptist (1833—1875) — německý veřejný činitel a spisovatel, stoupenec F. Lassalla, povoláním advokát. Do politického života vstoupil jako liberál, pod Lassallovým vlivem se přidal k dělnickému hnutí. Od roku 1864 redigoval ústřední list Všeobecného německého dělnického spolku Der Sozialdemokrat, v roce 1867 byl zvolen předsedou spolku. Schweitzer uplatňoval lassallovskou oportunistickou taktiku kompromisů s pruskou vládou, neboť doufal, že bude zavedeno všeobecné volební právo, že stát poskytne prostředky na podporu výrobních družstev apod. Prosazoval junkerskou pruskou cestu sjednocení Německa „shora“. K. Marx a B. Engels Schweitzerův „královský pruský vládní socialismus“ ostře kritizovali. Ve spolku uplatňoval Schweitzer politiku osobní diktatury, vzbudil nespokojenost mezi členy a v roce 1871 se musel funkce předsedy spolku vzdát. Poté zanechal politické činnosti. — 192, 291

SK. N., SKOP. N. — viz Zinovjev G. J.

SKOBELEV M. I. (1885—1939) — menševik, povoláním inženýr: v sociálně demokratickém hnutí pracoval od roku 1903. V roce 1906 emigroval, přispíval do menševických listů a časopisů, byl členem redakce Pravdy, kterou vydával Trockij. Ve IV. státní dumě zastupoval ruské obyvatelstvo Zakavkazska. Za první světové války se přiklonil k centristům. Po únorové revoluci 1917 byl místopředsedou petrohradského sovětu a místopředsedou prvního ústředního výkonného výboru a od května do srpna 1917 ministrem práce v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel, pracoval v družstevním hnutí a později v lidovém komisariátu zahraničního obchodu. Od roku 1922 byl členem KSR(b), zastával odpovědné hospodářské funkce; v letech 1936—1937 pracoval v celosvazovém výboru pro rozhlas. — 137

SOKOLOV A. V. — viz Volskij S.

SOKOLOVSKIJ — viz Meleněvskij M. M.

SORGE Friedrich Adolph (1828—1906) — německý socialista, významný představitel mezinárodního dělnického a socialistického hnutí,

přítel a spolupracovník K. Marxe a B. Engelse. Zúčastnil se revoluce 1848—1849 v Německu. Po její porážce emigroval nejdříve do Švýcarska a poté do Ameriky. Tam organizoval sekci I. internacionály, byl tajemníkem generální rady I. internacionály (1872—1874). Pomáhal zakládat Socialistickou dělnickou stranu USA a Mezinárodní dělnický svaz. Napsal mnoho článků, uveřejňovaných hlavně v časopise německé sociální demokracie Die Neue Zeit. Připravil k tisku svou korespondenci s Marxem, Engelsem a dalšími osobnostmi, která v roce 1907 vyšla v ruštině s Leninovou předmlouvou. — 292

STALIN (vl. jm. Džugašvili) J. V. (1879—1953) — významný činitel ruského a mezinárodního revolučního dělnického hnutí, KSSS a sovětského státu. Do SDDSR vstoupil v roce 1898. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], Baku, Batumi a v Petrohradě. V lednu roku 1912 byl kooptován do ÚV zvoleného na VI. (pražské) konferenci SDDSR; podílel se na redigování bolševického listu Pravda. Za Říjnové revoluce se stal členem vojenského revolučního ústředí pro přípravu povstání. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komisařem pro národnostní otázku. V době cizí vojenské intervence a občanské války byl členem Revoluční vojenské rady republiky a odpovídal za stranickou činnost na několika frontech. V roce 1922 byl zvolen generálním tajemníkem ÚV KSR(b).

Stalin sehrál významnou úlohu při realizaci Leninova plánu industrializace SSSR a kolektivizace zemědělství, v boji za nezávislost sovětského státu a za posílení míru. Stál v čele boje proti trockistům, pravicovým oportunistům a buržoazním nacionalistům. Od roku 1941 byl předsedou rady lidových komisařů, později rady ministrů SSSR. Za Velké vlastenecké války (1941—1945) byl předsedou Státního výboru obrany, lidovým komisařem obrany a vrchním velitelem sovětských ozbrojených sil.

Ve Stalinově činnosti se projeví i negativní rysy. V odpovědných stranických a státních funkcích se totiž dopustil hrubého porušování leninských zásad kolektivního vedení, norem stranického života a socialistické zákonnosti.

Hlavní díla: Marksizm i nacionalnyj vopros [Marxismus a národnostní otázka] (1912—1913), Ob osnovach leninizma [O základech leninismu] (1924), K voprosam leninizma [K otázkám leninismu] (1926), Ekonomičeskije problemy socializma SSSR [Ekonomické problémy socialismu v SSSR] (1952) (viz J. V. Stalin, Spisy 1 až 13, Praha 1949—1953). — 252

STIRLING James Hutchison (1820—1909) — skotský filozof, autor knihy o Hegelovi a řady dalších prací. — 292

STOLYPIN P. A. (1862—1911) — státník carského Ruska, velkostatkář. V letech 1906—1911 byl předsedou rady ministrů a ministrem vnitra. S jeho jménem je spjato údobí kruté politické reakce, v němž se při potlačování revolučního hnutí používalo velmi často i trestu smrti (stolypinovská reakce v letech 1907—1910). Stolypin provedl reformu, jejímž cílem bylo vytvořit velká kulacká hospodářství, a tak získat na vesnici oporu carskému samoděržaví. Avšak jeho pokus upevnit buržoazně statkářský režim provedením reformy shora a současně zachovat samoděržaví ztroskotat. V roce 1911 byl zavražděn v Kyjevě eserem Bogrovem. — 33, 252, 345, 359

STRUVE P. B. (1870—1944) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl čelným představitelem legálního marxismu, „doplňoval“ a „kritizoval“ Marxovo ekonomické a filozofické učení, snažil se přizpůsobit marxismus a dělnické hnutí zájmům buržoazie. Patřil k teoretikům a organizátorům liberálně monarchistické organizace Svaz osvobození (1903—1905) a byl redaktorem jejího ilegálního orgánu — časopisu Osvobožděníje (1902—1905). Když v roce 1905 vznikla Konstitučně demokratická strana, stal se členem jejího ústředního výboru. Patřil k ideologům ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci byl zarytým nepřitelem sovětské moci, členem kontrarevoluční Wrangelovy vlády; později emigroval. — 67, 152, 159, 165, 238, 254, 258, 359—361, 375, 376, 377, 382, 401, 412

STUČKA P. I. (Veterán) (1865—1932) — dlouholetý pracovník sociálně demokratického hnutí, později významný sovětský státník, člen strany od roku 1903. Byl předsedou ÚV Lotyšské sociálně demokratické dělnické strany. Po únorové revoluci 1917 byl členem bolševické frakce výkonného výboru petrohradského sovětu a od té doby nepřetržitě také členem ústředního výkonného výboru. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem spravedlnosti, v letech 1918—1919 předsedou vlády sovětského Lotyšska, později náměstkem lidového komisaře spravedlnosti RSFSR; v roce 1923 se stal předsedou Nejvyššího soudu RSFSR. Je autorem řady vědeckých prací z oblasti státu a práva. — 371

ŠAGOV N. R. (1882—1918) — aktivní účastník revolučního hnutí, bolševik, poslanec IV. státní dumy za Kostromskou gubernii, povoláním tkadlec. V sociálně demokratické frakci v dumě byl členem bolševické šestky, později členem bolševické frakce. Účastnil se krakovské a poroninské porady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky. V roce 1914 byl spolu s dalšími členy bolševické frakce

- v dumě zatčen a odsouzen k doživotnímu vyhnanství na Sibiř, odkud se vrátil až roku 1917. — 122, 125, 126, 184
- ŠACHOVSKOJ D. I. (nar. 1861) — kníže, zemstevní činitel, jeden ze zakladatelů Svazu osvobození (1904—1905). Od roku 1905 byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Byl poslancem I. státní dumy a jejím tajemníkem. V roce 1917 byl od května do června ministrem první koaliční prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci pracoval v družstevním aparátu. — 32
- ŠČEGLOVITOV I. G. (1861—1918) — velkostatkář. V letech 1906—1915 zastával funkci ministra spravedlnosti. Prováděl krajně reakční politiku a otevřeně podřizoval soud zásadám policejní moci. Byl jedním z iniciátorů zavedení vojenských polních soudů, státního převratu z 3. června, soudního procesu se sociálně demokratickými členy II. a IV. státní dumy, Bejlisovy aféry atd. V roce 1917 se stal předsedou Státní rady. — 383
- ŠINGARJOV A. I. (1869—1918) — kadet, zemstevní činitel, publicista, povoláním lékař. Od roku 1907 byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Za Voroněžskou gubernii byl poslancem II. a III. státní dumy, za Petrohrad poslancem IV. státní dumy; v dumě byl vůdcem frakce kadetů. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zemědělství v první prozatímní vládě a ministrem financí v druhé prozatímní vládě. — 382, 383, 401—403
- TAYLOR Frederick Winslow (1856—1915) — americký inženýr, zakladatel systému organizace práce zaměřeného na maximální využití pracovního dne. V kapitalismu se tento systém používá k zvýšenému vykořisťování pracujících. — 398, 399
- TOLSTOJ L. N. (1828—1910) — ruský spisovatel, jeden z nejvýznamnějších světových autorů. Značně ovlivnil vývoj ruské i světové literatury. Ve své tvorbě vylíčil život předrevolučního Ruska. — 322
- TROCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — nepřítel leninismu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V roce 1912 organizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany.

Po Říjnové revoluci zastával řadu státnických funkcí. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany, prohlašoval, že socialismus nemůže v SSSR zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 318, 339, 340

TRUBECKOJ J. N. (1863—1920) — kníže, jeden z ideologů ruského buržoazního liberalismu, idealistický filozof. Byl profesorem filozofie práva na kyjevské a později na moskevské univerzitě. Do roku 1906 kadet, od roku 1906 jeden z organizátorů kadetsko-okfabristické Strany pokojné obnovy. Hrál značnou úlohu při potlačování první ruské revoluce a nastolení stolypinovského režimu v zemi. Za první světové války byl jedním z ideologů ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci vystupoval jako nepřítel sovětské moci a aktivní dělníkovec. — 345—347

TUČAPSKIJ P. L. — viz Lukaševič P.

TUGAN-BARANOVSKIJ M. I. (1865—1919) — buržoazní ekonom, v 90. letech významný představitel legálního marxismu. V letech revoluce 1905—1907 byl členem Konstitučně demokratické strany. Po Říjnové revoluci aktivní činitel kontrarevolučního hnutí na Ukrajině, byl ministrem financí ukrajinské Centrální rady. Nejdůležitější práce z 90. let: *Promyšlennyje krizisy v sovremennoj Anglii, ich pričiny i vlijanije na narodnuju žizň* [Průmyslové krize v soudobé Anglii, jejich příčiny a vliv na život lidu] (1894), *Russkaja fabrika v prošlom i nastojaščem* [Ruská továrna v minulosti a přítomnosti] (1898) aj. — 165, 254, 390—393

TULJAKOV I. N. (nar. 1877) — dělník, sociální demokrat menševik, člen strany od roku 1895, poslanec IV. státní dumy za oblast donského vojska. — 126, 184, 192

TURGENEV I. S. (1818—1883) — ruský spisovatel. Napsal řadu románů, povídek a divadelních her, v nichž vylíčil mentalitu ruské společnosti 30.—70. let minulého století. Vytvořil celou galerii „zbytečných lidí“, kteří si uvědomovali, že šlechtické zřízení je odsouzeno k zániku, avšak prakticky nebyli schopni podniknout nic, aby toto zřízení změnili. Jako první uvedl do literatury představitele nové generace — revolučního demokrata-raznočince. Protest proti nevolnictví se

v Turgeněvově tvorbě mísil s umírněně liberálními požadavky. — 322

TYSZKA Jan (vl. jm. Jogiches Leon) (1867—1919) — významný činitel polského a německého dělnického hnutí. Patřil k zakladatelům Sociální demokracie Království polského a stal se členem jejího vedení; od roku 1900 byl členem hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy. Bojoval proti revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí, odmítal nacionalismus a hájil nutnost společného boje polského a ruského proletariátu. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907. Zúčastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR a byl zvolen do ústředního výboru. V letech reakce Tyszka sice odsuzoval likvidátory, ale v řadě případů k nim zaujímal smířlivecký postoj. V roce 1912 vystoupil v rozporu s usneseními pražské konference. Lenin ostře kritizoval Tyszkovu činnost v tomto období. Za první světové války žil Tyszka v Německu, spolupracoval s německou sociální demokracií a podílel se na založení Spartakova svazu. V letech 1916—1918 byl vězněn. Po listopadové revoluci v roce 1918 byl osvobozen, zúčastnil se založení Komunistické strany Německa a byl zvolen tajemníkem jejího ústředního výboru. V březnu roku 1919 byl zatčen a poté v berlínském vězení zavražděn. — 197—199, 209, 240, 284

VANDERVELDE Émile (1866—1938) — vůdce Belgické dělnické strany, předseda mezinárodního socialistického byra II. internacionály, revizionista a oportunist. Za první světové války byl sociálšovinistou, vstoupil do buržoazní vlády, ve které vedl různá ministerstva. Po únorové revoluci 1917 přijel do Ruska, kde agitoval pro pokračování v imperialistické válce. Říjnovou revoluci odmítal a aktivně podporoval ozbrojenou intervenci proti Sovětskému Rusku. Vynaložil velké úsilí, aby byla obnovena II. internacionála. V letech 1925—1927 byl ministrem zahraničních věcí. Vystupoval proti vytvoření jednotné protifašistické fronty komunistů a socialistů. — 218

VELICHOV L. A. (nar. 1875) — kadet, poslanec IV. státní dумы za Petrohrad. Od roku 1909 redigoval a vydával kadetský časopis Gorodskoje dělo. Po únorové revoluci 1917 se stal komisařem prozatímní vlády v Oděse. Po Říjnové revoluci přednášel na několika vysokých školách. Od roku 1923 byl profesorem politické ekonomie na severokavkazské univerzitě. — 140—141

VETERÁN — viz Stučka P. I.

VICHLJAJEV P. A. (1869—1928) — statistik a agronom, liberální narodník, vedoucí hospodářského oddělení tverské zemstevní správy a v letech 1907—1917 vedoucí statistického oddělení moskevské zemstevní správy. Autor statistických prací o rolnickém hospodářství v carském Rusku, v nichž popíral třídní diferenciaci rolnictva a vychvaloval vesnickou občinu. V prozatímní vládě byl náměstkem ministra zemědělství. Po Říjnové revoluci pracoval v Ústřední statistické správě a přednášel na moskevských vysokých školách. — 364

VINOGRADOV P. G. (1854—1925) — historik, profesor moskevské a později oxfordské univerzity. Většina jeho vědeckých prací je věnována středověkým dějinám Anglie. Svými politickými názory patřil ke kadetům. Revoluci v letech 1905—1907 hodnotil z pozic liberální buržoazie, což se odrazilo v jeho stati *Političeskije pisma* [Politické dopisy], uveřejněné v listu *Russkije vědomosti* 5. srpna 1905. K Říjnové revoluci a sovětské vládě se stavěl negativně.

Hlavní práce: *Issledovanija po socialnoj istorii Anglii v srednije věka* [Nástin sociálních dějin středověké Anglie] (1887), *Sredněvěko-voje poměštje v Anglii* [Středověký statek v Anglii] (1905) aj. — 104, 105

VOLSKIJ S. (vl. jm. Sokolov A. V.) (S. V.) (nar. 1880) — sociální demokrat. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. V letech reakce patřil k otzovistům, byl spoluzakladatelem a lektorem frakční školy na Capri a v Bologni a stal se členem protistranické skupiny *Vperjod*. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve vojenské sekci petrohradského sovětu. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Krátký čas žil v emigraci, ale brzy se vrátil do Sovětského Ruska. Od roku 1927 se zabýval publicistickou činností. — 370

VORONOV B. (vl. jm. Lebeděv B. N.) (1883—1919) — eser, ekonom a novinář. V letech 1909—1910 byl členem ústředního výboru eserské strany. Od roku 1912 přispíval do různých eserských periodik. Za první světové války zastával sociálšovinistické názory. V letech 1917—1918 byl členem redakce eserského listu *Vlast' naroda*, později pracoval v družstevních organizacích. — 385

WARSKI Adolf (vl. jm. Warszawski A. S.) (1868—1937) — dlouholetý a významný činitel polského revolučního hnutí. Na konci 80. let byl jedním z organizátorů Svazu polských dělníků, aktivně se podílel na založení Sociální demokracie Království polského, později Sociální demokracie Království polského a Litvy. Sociální demokraty

Polska a Litvy zastupoval na IV. (sjednocovacím) sjezdu strany s právem poradního hlasu. Po sjezdu byl kooptován do ÚV SDDSR. Na V. sjezdu strany byl zvolen členem ÚV. V letech 1909—1910 pracoval v redakci ústředního orgánu SDDSR listu Social-demokrat. Za první světové války patřil k internacionalistům, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. V roce 1916 se vrátil do Polska, ale byl zatčen Němci za protiválečnou agitaci. Po osvobození roku 1917 se stal jedním z vedoucích pracovníků Sociální demokracie Království polského a Litvy. V roce 1918 byl jedním ze zakladatelů Komunistické dělnické strany Polska a členem jejího ÚV, účastnil se jejích sjezdů a konferencí. Byl zvolen poslancem Sejmu a předsedou jeho komunistické frakce. V roce 1929 emigroval do SSSR; v Institutu Marxe-Engelse-Lenina se zabýval dějinami polského dělnického hnutí. — 421

ZAK S. S. (1868—1930) — ekonom a novinář, eser. Přispíval do řady časopisů narodnického zaměření. Po únorové revoluci 1917 se přiklonil k levým eserům, byl členem výkonného výboru oděského sovětu dělnických a vojenských zástupců a členem celoruského ústředního výkonného výboru. Roku 1920 se s levými esery rozešel a věnoval se vědecké a literární práci. V posledních letech života byl vědeckým pracovníkem Státní plánovací komise RSFSR; je autorem řady ekonomických prací. — 90—93

ZASULIČOVÁ V. I. (1849—1919) — významná pracovnice narodnického a později sociálně demokratického hnutí v Rusku; revolučně činná od roku 1869. Byla členkou narodnických organizací Zemlja i volja a Čornyj pereděl. Na znamení protestu proti špatnému zacházení s politickým vězněm Bogoljubovem spáchala 24. ledna 1878 atentát na petrohradského náčelníka Trepova. V roce 1880 emigrovala, počátkem 80. let přešla na pozice marxismu. Roku 1883—1884 se podílela na založení skupiny Osvobození práce. V 80. a 90. letech přeložila do ruštiny Marxovu Bídu filozofie a Engelsův Vývoj od utopie k vědě, napsala Očerki istorii Meždunarodnogo obščestva rabočich [Přehled dějin Mezinárodního dělnického sdružení], práci o J. J. Rousseauovi a další práce; přispívala do publikací skupiny Osvobození práce, do časopisů Novoje slovo a Naučnoje obozrenije, v nichž uveřejnila řadu literárně kritických statí. V roce 1900 se stala členkou redakce leninského listu Jiskra a časopisu Zarja. Za redakci Jiskry se zúčastnila II. sjezdu SDDSR s právem poradního hlasu, připojila se k menšinovým jiskrovcům. Po rozkolu ve straně v roce 1903 patřila k čelným představitelům menševiků, vstoupila do redakce menševické Jiskry. V roce 1905 se vrátila

do Ruska. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se přidala k likvidátorům, za první světové války stála na pozicích sociálšovinismu. K Říjnové revoluci se stavěla negativně. — 49—71, 325, 428

ZIEMELIS — viz Berzin J. A.

ZINOVJEV G. J. (vl. jm. Radomyslskij G. J.) (Sk. N., Skop. N.) (1883 až 1936) — člen SDDSR od roku 1901. V letech 1908—1917 žil v emigraci, byl členem redakce ústředního orgánu strany Social-demokrat a bolševického listu Proletarij. V letech reakce se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V době příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu kolísal, v říjnu 1917 vyslovil spolu s Kameněvem v menševicky zaměřeném listu Novaja žižň svůj nesouhlas s rozhodnutím ústředního výboru o ozbrojeném povstání. Prozatímní vládě tak vyzradil plány strany. Po Říjnové revoluci byl předsedou petrohradského sovětu, členem politického byra ústředního výboru, předsedou exekutivy Kominterny. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 byl stoupencem vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům „nové opozice“, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V listopadu 1927 byl za frakční činnost vyloučen ze strany, v roce 1928 mu bylo členství obnoveno, v roce 1932 byl znovu ze strany vyloučen, v roce 1933 opět přijat. V roce 1934 byl za protistranickou činnost vyloučen ze strany potřetí. — 107, 270

ŽORDANIJA N. N. (An) (1870—1953). — sociální demokrat menševik. Politickou činnost zahájil v 90. letech, byl členem první marxistické skupiny v Gruzii a stál v čele jejího oportunistického křídla. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil s poradním hlasem, sympatizoval s menšinovými jiskrovci. Po sjezdu vedl kavkazské menševiky. V roce 1905 řídil menševický list Social-demokrat (v gruzínštině), vystupoval proti bolševické taktice v buržoazně demokratické revoluci. V roce 1906 byl členem I. státní dумы. Účastnil se jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR; na V. (londýnském) sjezdu v roce 1907 byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru SDDSR. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se sice oficiálně k likvidátorům nehlásil, avšak ve skutečnosti je podporoval. V roce 1914 přispíval do časopisu Borba, v jehož čele stál Trockij, za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou tiflíského [tbiliského] sovětu dělnických zástupců, v letech 1918—1921 stál v čele kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii; od roku 1921 žil v emigraci. — 69, 266—267; 317, 339, 340

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(Září 1913—březen 1914)

1913

- V září 1913 až březnu 1914* Lenin žije v Haliči v obci Poronino a v Krakově, řídí odtud bolševický legální list Pravda, usměrňuje práci stranických organizací v Rusku a činnost bolševických poslanců ve IV. státní dumě. Řídí poroninskou poradu ÚV SDDSR, účastní se jednání IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, přednáší o národnostní otázce v Paříži, Bruselu, Lutychu a Lipsku.
- 12. (25.) září* V 2. čísle listu Pravda truda byl uveřejněn Leninův článek *Marxismus a reformismus*.
- 13. (26.) září* V 3. čísle listu Pravda truda byly uveřejněny Leninovy články *Pozemková úprava a vesnická chudina*, *Jak hájí biskup Nikon Ukrajince* a *Poznámky publicisty*.
- 17. (30.) září* V 6. čísle listu Pravda truda byl uveřejněn Leninův článek *Civilizované barbarství*.
V dopise A. M. Gorkému Lenin vyslovuje obavy o jeho zdraví a radí mu, aby se důkladně léčil; oznamuje mu, že začal vycházet nový legální bolševický list *Naš puť*.
- Nejdříve 17. (30.) září* V dopise redakci listu Pravda truda Lenin upozorňuje, že je nutné změnit tón i obsah aktuálního zpravodajství a dosáhnout toho, aby list mohl vycházet legálně a bez potíží s cenzurou.
- 23.—24. září (6.—7. října)* Lenin organizuje předběžnou neoficiální poradu s bolševickými poslanci IV. státní dumy o otázkách praktické práce v dumě.
- 23. září—1. října (6.—14. října)* Lenin řídí v Poroninu „letní“ poradu ÚV SDDSR. Předsedá zasedáním, píše a rediguje návrhy rezolucí

pro poradu, účastní se diskusí, podává připomínky k referátům a projevům.

26. září
(9. října) Lenin přednáší na dopoledním zasedání porady zprávu ÚV SDDSR, v níž hodnotí činnost ústředního výboru za období od pražské konference v roce 1912, stanoví úkoly strany a hlavní formy stranické práce v nových podmínkách. Na večerním zasedání porady referuje o národnostní otázce. Ve 14. čísle listu Pravda truda vyšly Leninovy články O černosotňovství (úvodník) a O státní správě a reformách v Rusku.
27. září
(10. října) Lenin vystupuje v diskusi k referátu o situaci sociálně demokratické frakce v dumě, odhaluje protistranický postup menševických poslanců („sedmy“) a upozorňuje na obrovský význam politické práce bolševických poslanců („šestky“).
28. září
(11. října) Na večerním zasedání porady Lenin dále referuje o národnostní otázce.
29. září
(12. října) V 9. čísle časopisu Prosvěščenije vyšel Leninův článek Jak V. Zasuličová potírá likvidátorství.
- 29.—30. září
(12.—13. října) Lenin píše koncept rezoluce porady o národnostní otázce. Zaznamenává pozměňovací návrhy k rezoluci o národnostní otázce.
30. září
(13. října) Na dopoledním zasedání porady je schválena Leninova rezoluce o národnostní otázce. Lenin na poradě referuje o socialistickém kongresu ve Vídni, navrhuje, aby byla na kongres vyslána alespoň třicetičlenná ruská delegace a aby se v době, kdy se bude konat kongres, sešel také sjezd SDDSR. Lenin svým závěrečným projevem ukončuje poroninskou poradou ÚV SDDSR.
1. (14.) října Lenin řídí zasedání ústředního výboru strany, na němž se projednávají praktická opatření bolševických poslanců v dumě proti menševickým poslancům; řeší se otázka, jak zorganizovat útěk J. V. Stalina a J. M. Sverdlova z vyhnanství, a další otázky.

- V 18. čísle listu Pravda truda vyšel Leninův článek Takytrudovik.
4. (17.) října V 3. čísle listu Za pravdu vyšel Leninův článek Popletení stoupenci nestrannosti.
7. (20.) října Lenin a N. K. Krupská se vrací z Poronina do Krakova.
12. (25.) října V 8. čísle listu Za pravdu vychází Leninův článek Liberálové a otázka půdy v Anglii.
- Mezi 12. a 18. (25. a 31.) říjnem V dopise redakci listu Za pravdu Lenin radí, aby „se snažila o větší legálnost“, a žádá, aby mu poslali čísla listu, která mu chybějí.
- Před 13. (26.) říjnem V dalším dopise této redakci Lenin požaduje uveřejnění zprávy o příspěvcích na fond listu a o nutnosti upevňovat jeho legálnost; zajímá se o náklad listu a počet předplatitelů.
- Nejdříve 14. (27.) října Lenin v dopise listu Za pravdu redakci vytýká, že v 8. čísle listu neuváženě otiskla článek Porada marxistů, v němž byla podrobně popsána práce konspirační poroninské pcrady ústředního výboru. (Později se ukázalo, že autor článku M. J. Černomazov byl agentem tajné policie.)
15. (28.) října V 10. čísle listu Za pravdu vyšly Leninovy články Oktábristé a dělnické hnutí a O „výročí ruské inteligence“.
17. (30.) října V 12. čísle listu Za pravdu vyšel Leninův článek Špatná obhajoba špatné věci.
18. (31.) října V 13. čísle listu Za pravdu vyšlo Leninovo Prohlášení, které bolševičtí poslanci předložili menševikům v dumě.
- Nedříve 19. října (1. listopadu) Lenin píše pro tisk návrh rezoluce dělnických organizací proti pomlouvačným likvidátorským obviněním funkcionáře Ch. (K. A. Komarovského), který pracoval v hnutí za pojištění dělníků.

20. října
(2. listopadu) Lenin blahopřeje sociálně demokratické frakci ve IV. státní dumě k úspěšnému zahájení pojišťovací kampaně.
- Mezi
20. a 25. říjnem
(2. a 7. listopadem) V dopise redakci listu Za pravdu Lenin vítá otevřený boj bolševické „šestky“ dělnických poslanců proti rozbíječské činnosti menševické „sedmy“ a informuje o plánu dalšího boje včetně založení samostatné frakce bolševiků v dumě.
- Nejdříve
21. října
(3. listopadu) Lenin píše redakci listu Za pravdu, že je spokojen s velmi dobrým zahájením kampaně za práva bolševických poslanců; zdůrazňuje, že je nutné vysílat do frakce v dumě dělnické deputace.
25. října
(7. listopadu) V dopise redakci listu Za pravdu Lenin poukazuje na nedůsledný postup bolševické „šestky“. Radí jí, aby se prohlásila za samostatnou frakci v dumě.
V 19. čísle listu Za pravdu vyšel Leninův článek Dumská „sedma“.
26. října
(8. listopadu) V 20. čísle listu Za pravdu vyšel Leninův článek Liberální buržoazie a likvidátoři.
- Před 27. říjnem
(9. listopadem) Lenin vyzývá redakci listu Za pravdu, aby do nedělního čísla 27. října (9. listopadu) 1913 zařadila přílohu věnovanou kampani za bolševickou „šestku“.
- Před 29. říjnem
(11. listopadem) Lenin vypracovává osnovu článku Materiály o boji uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě.
29. října
(11. listopadu) V 22. čísle listu Za pravdu vyšly Leninovy články Kapitalismus a přistěhovalectví dělníků a Materiály o boji uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě.
- Mezi 29. říjnem
a 15. listopadem
(11. a 28. listopadem) Lenin navrhuje bolševickým poslancům IV. státní dumy, aby vytvořili samostatnou frakci, a doporučuje, aby ji nazvali Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska.
30. října
(12. listopadu) V 23. čísle listu Za pravdu vyšel Leninův článek Kadetský pan domácí uvažující „podle Marxe“.

- Nejdříve*
30. října
(12. listopadu) V dopise redakci listu *Za pravdu* blahopřeje Lenin všem marxistickým pracovníkům k vítězství nad roz-
bíječi strany, menševickou „sedmou“, a k ustavení
sociálně demokratické dělnické frakce v dumě.
- 30.—31. října
(12.—13.
listopadu) V dopise své sestře M. I. Uljanovové Lenin oznamuje,
že prostudoval čtyřsvazkovou korespondenci Karla
Marxe a Bedřicha Engelse a má v úmyslu napsat o ní
článek do časopisu *Prosvěščeníje*.
- Koncem října* V dopise A. M. Gorkému Lenin píše o oživení stranic-
ké práce v legálních dělnických spolcích; radí mu,
aby se začal důkladně léčit.
- V říjnu* Lenin podtrhává některá místa v článku R. Luxem-
burgové *Národnostní otázka a autonomie*, uveřejně-
ném v polském časopisu *Przegląd Socjaldemokra-
tyczny*, 1908 a 1909. Dělá si k němu poznámky a vý-
pisky pod názvem *Rosa Luxemburgová o sebeurčení*.
- V říjnu až*
prosinci Lenin píše článek *Kritické poznámky k národnostní*
otázce. Článek byl uveřejněn v 10., 11. a 12. čísle ča-
sopisu *Prosvěščeníje* z roku 1913.
- Začátkem*
listopadu V dopise A. M. Gorkému Lenin kritizuje jeho boho-
strýjcovské názory v článku *Znovu o karamazovov-
štině*, uveřejněném 29. října (11. listopadu) v 69. čísle
listu *Novaja rabočaja gazeta*.
Lenin píše články *Dělnické masy a dělnická inteli-
gence* a *O rozkolu uvnitř Sociálně demokratické*
frakce Ruska v dumě. Druhý článek vyšel 24. pro-
since 1913 v 298. čísle německého listu *Leipziger*
Volkszeitung.
- Nejdříve*
1. (14.) listo-
padu V dopise redakci listu *Za pravdu* Lenin upozorňuje,
že je nutné znovu uveřejnit jeho článek *Materiály*
o boji uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě,
neboť 22. číslo listu *Za pravdu*, v němž článek vyšel,
bylo zkonfiskováno.
- Po 2. (15.)*
listopadu Lenin se zajímá o otázky společenského hnutí v Anglii,
studuje knihu M. Beera *Dějiny socialismu v Anglii*
(Stuttgart 1913) a dělá si z ní výpisky.

- Nejdříve*
3. (16.) listopadu
Lenin píše redaktorovi listu Za pravdu o tom, že v 25. čísle listu z 1. prosince byl uveřejněn pod šifrou „Náš“ špatný článek; radí mu, aby se nenechal vyprovokovat k ostrým výrazům, které by mohly vést ke konfiskaci listu. (Autorem článku byl M. J. Černomazov, odhalený později jako provokatér.)
- Po 10. (23.) listopadu*
Lenin vyznačuje a podtrhává text v člancích K. Marx: Politický indiferentismus a J. J. Stěpanov: Imperialismus, jež vyšly v roce 1913 v 10. čísle časopisu Prosvěščeníje.
- Mezi 12. a 15. (25. a 28.) listopadem*
Lenin navrhuje jménem ÚV SDDSR mezinárodnímu socialistickému byru, aby na prosincovém zasedání byra bylo projednáno sjednocení polské sociální demokracie a rozhodnuto, zda je správné, aby polskou sociální demokracii zastupovala v mezinárodním socialistickém byru Rosa Luxemburgová.
- 13. (26.) listopadu*
V 34. čísle listu Za pravdu vyšel Leninův článek Levicoví narodníci o boji mezi marxisty.
- Před 15. (28.) listopadem*
Lenin čte článek N. Rožkova Současný stav agrární otázky v Rusku, dělá si k němu poznámky, vyznačuje a podtrhává některá místa v textu. Rožkovův článek vyšel v roce 1913 v 6. čísle likvidátorského časopisu Naša zarja. Lenin tento článek kriticky analyzuje ve své práci Agrární otázka a současná situace v Rusku.
- 15. (28.) listopadu*
V 36. čísle listu Za pravdu byly uveřejněny Leninovy články Agrární otázka a současná situace v Rusku (Poznámky publicisty), Dvě metody polemiky a boje a Takzvaní „sjednotitelé“.
- V polovině listopadu*
V dopise A. M. Gorkému Lenin odhaluje reakční podstatu bohostrůjcovství a kritizuje Gorkého názory na tuto otázku.
- Mezi 20. listopadem a 1. prosincem (3. a 14. prosincem)*
Lenin píše noticku Jak hodnotí rozkol uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě ruští dělníci (jako přílohu ke zprávě ÚV SDDSR pro mezinárodní socialistické byro).

23. listopadu (6. prosince) Lenin píše dopis S. G. Šahumjanovi o národnostní otázce.
28. listopadu (11. prosince) V 46. čísle listu *Za pravdu* vyšly Leninovy články O „kulturně národnostní“ autonomii a Zahraniční skupinky a ruští likvidátoři.
29. listopadu (12. prosince) Lenin posílá do Petrohradu Koncept referátu pro místní organizace o poroninské poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky.
V 47. čísle listu *Za pravdu* vyšly Leninovy články Kadet Maklakov a sociální demokrat Petrovskij a Zabern.
- Nejpozději*
1. (14.) prosince Lenin píše redakci listu *Za pravdu* dopis O nejbližších opatřeních byra.
- Po 1. (14.) prosinci* Lenin si dělá poznámky ve zprávě o zasedání mezinárodního socialistického byra 13. a 14. prosince 1913 v Londýně; zpráva byla uveřejněna v příloze k 11. číslu časopisu *Bulletin périodique du Bureau Socialiste International* (Brusel 1914).
2. (15.) prosince Lenin píše redakci listu *Za pravdu* dopis K usnesením byra.
- Nejdříve 2. (15.) prosince — začátkem dubna 1914* V dopise redakci listu *Za pravdu* Lenin vysvětluje, co je podmínkou pro sjednocení sociálně demokratických frakcí ve IV. státní dumě a co podmínkou pro obnovení jednoty SDDSR v souvislosti s rezolucí prosincového zasedání mezinárodního socialistického byra o sjednocení SDDSR.
3. (16.) prosince V 50. čísle listu *Za pravdu* vyšel Leninův článek O jednotě dělníků.
Lenin píše redakci listu *Za pravdu* dopis o usnesení prosincového zasedání mezinárodního socialistického byra, které se týkalo sjednocení SDDSR. Navrhuje text redakčního prohlášení k tomuto usnesení.
- Před 4. (17.) prosincem* Lenin sestavuje tabulku Základní školy v petrohradském školském okruhu (18. 1. 1911) podle knihy Sou-

pis základních škol v říši, provedený v jednom dni, vyd. I, část I, 1913.

4. (17.) *prosine* V 51. čísle listu *Za pravdu* vyšel Leninův článek *Ubohé postavení učitelů základních škol*.
- Nejdříve 5. (18.) prosine* Lenin si dělá poznámky a podtrhává některá místa v článku *Die sozialistische Einigkeit in England* [Socialistická jednota v Anglii], uveřejněném 17. prosince v 292. čísle listu *Leipziger Volkszeitung*.
- Po 5. (18.) prosinci* V dopise I. F. Armandové Lenin navrhuje uspořádat co nejrozhodnější protestní kampaň proti Kautského pomlouvačnému prohlášení o situaci v SDDSR, které učinil 18. prosince 1913 v 333. čísle listu *Vorwärts*.
7. (20.) *prosine* V 1. čísle listu *Proletarskaja pravda* vyšel Leninův článek *Úporná obhajoba ničemnosti*. Lenin v dopise V. S. Vojtinskému příkře odsuzuje článek *Za společný prapor*, doporučený k otištění v časopisu *Prosvěščení*; píše, že je velice spokojen s vývojem kampaně za podporu bolševické „šestky“ v dumě proti menševické „sedmě“.
8. (21.) *prosine* V 2. čísle listu *Proletarskaja pravda* vyšel Leninův článek *Ruští dělníci a internacionála*.
10. (23.) *prosine* V 3. čísle listu *Proletarskaja pravda* vyšel Leninův článek *Jak likvidátoři klamou dělníky*.
11. (24.) *prosine* Ve 4. čísle listu *Proletarskaja pravda* vyšel Leninův článek *Kadeti a „právo národů na sebeurčení“*.
- Po 11. (24.) prosinci* Lenin si dělá poznámky a ztrhává text v dopise K. Kautského o zasedání mezinárodního socialistického byra k situaci v SDDSR, který byl uveřejněn 24. prosince 1913 v 339. čísle listu *Vorwärts*.
13. (26.) *prosine* V 6. čísle listu *Proletarskaja pravda* vyšel Leninův článek *Správná rezoluce a špatný projev*.
14. (27.) *prosine* V 7. čísle listu *Proletarskaja pravda* vyšel Leninův článek *Národnostní složení žáků v ruských školách*.

Vychází kapesní kalendář Průvodce dělníka na rok 1914, který Lenin připravil a zredigoval. Byl v něm uveřejněn také jeho článek Stávky v Rusku.

15. (28.)
prosince V 32. čísle listu Social-demokrat vyšel Leninův článek O národnostním programu SDDSR a v 8. čísle listu Proletarskaja pravda článek O nepřípustné chybě Kautského.
17. (30.)
prosince V 9. čísle listu Proletarskaja pravda byly otištěny Leninovy články Ještě jednou o rozdělení školství podle národností a Rezoluce o usnesení mezinárodního socialistického byra.
18. (31.)
prosince V 10. čísle listu Proletarskaja pravda byla uveřejněna Leninova noticka O panu Gorském a jednom latinském přísloví a článek O našich školách.
19. *prosince*
(1. ledna 1914) V 11. čísle listu Proletarskaja pravda vyšel Leninův článek Ještě jednou o mezinárodním socialistickém byru a o likvidátorech.
20. *prosince*
(2. ledna 1914) V 12. čísle listu Proletarskaja pravda vyšly Leninovy články Nacionální liberalismus a právo národů na sebeurčení, Narodnictví a likvidátorství jako rozkladné prvky v dělnickém hnutí a O dopisu Kautského. Lenin se v dopise lotyšským soudruhům, kteří ho pozvali na IV. sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje, ptá na složení, místo a dobu konání sjezdu.
25. *prosince*
(7. ledna 1914) Lenin v dopise lotyšským bolševikům zdůrazňuje, že je nutné, aby se před nastávajícím sjezdem lotyšské sociální demokracie semkli, a žádá je, aby určili místo a termín schůzky.
V 16. čísle listu Proletarskaja pravda vyšel Leninův článek Novoje vremja a Reč o právu národů na sebeurčení.
- 27.—29. *prosince*
(9.—11. ledna 1914) Lenin pořádá v Krakově poradu členů ÚV SDDSR o činnosti bolševické frakce v dumě.
29. *prosince* V dopise Rudisu-Gipslisovi, respektive Germanovi,

(11. ledna 1914) Lenin sděluje, že delegát zvolený na IV. sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje je nespolehlivý.

V 17. čísle listu Proletarskaja pravda vyšel Leninův článek Frakce v dumě a většina mimo dumu.

V dopise redakci listu Proletarskaja pravda Lenin zdůvodňuje svůj diskusní příspěvek, který přednesl při projednávání návrhu zákona o stávkách v komisi pro pomoc sociálně demokratické frakci v III. státní dumě (založené roku 1909 v Paříži).

30. prosince

(12. ledna 1914)

V dopise D. Wijnkoopovi Lenin upozorňuje na negativní postoj německého sociálně demokratického tisku, který bojkotuje boj bolševiků proti likvidátorům; pozastavuje se nad nesprávným názorem K. Kautského na jednotu SDDSR.

V prosinci

Lenin si dělá poznámky a výpočty, podtrhává a vyznačuje místa v knize Itogi očno-ostatističeskogo issledovanija Penzenskoj gubernii [Výsledky odhadního statistického šetření v Penzské gubernii] (1913).

Koncem prosince

V dopise I. F. Armandové Lenin upozorňuje na to, že je nutné používat nové formy stranické práce mezi masami, zdůrazňuje úlohu a význam „důvěrníků“ a navrhuje věnovat se energičtější založení časopisu pro ženy Rabotnica.

V prosinci 1913

— roku 1914.

Lenin podtrhává části textu a dělá si poznámky a výpočty v seznamu petrohradských a moskevských odborových organizací sestaveném podle údajů kalendáře Průvodce dělníka na rok 1914; zaznamenává si počet členů organizací a to, jaký vliv v nich mají bolševici, likvidátoři a ešeři.

Koncem roku

Lenin studuje čtyřsvazkové vydání vzájemné korespondence Karla Marxe a Bedřicha Engelse v němčině. Dělá si konspekty a vypisuje výňatky z dopisů. Lenin píše článek Vzájemná korespondence Marxe a Engelse.

Roku 1913

Lenin podtrhává některá místa v textu a dělá si poznámky a výpočty v knize Statistical abstract of the

United States [Statistický přehled o Spojených státech].

Koncem roku 1913 — začátkem roku 1914 Lenin redakčně upravuje článek N. K. Krupské K politice ministerstva lidové osvěty, připojuje k němu vsuvku a název.

1914

1. (14.) ledna V 19. čísle listu Proletarskaja pravda vyšel Leninův článek 4000 rublů ročně a šestihodinový pracovní den.

2. (15.) ledna Lenin přijíždí do Berlína, aby projednal s lotyšskými bolševiky svolání IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje.

Nejpozději Lenin přijíždí do Paříže.

5. (18.) ledna

5. (18.) ledna Na schůzi bolševiků v Paříži Lenin informuje, že mezinárodní socialistické byro chce zasahovat do záležitostí SDDSR, aby se vyjasnily „sporné body“ mezi bolševiky a menševiky a vyřešila se otázka jednoty.

Před

9. (22.) lednem V dopise Inesse Armandové vyjadřuje Lenin souhlas s tím, že promluví v Paříži na shromáždění věnovaném výročí 9. ledna 1905.

9. (22.) ledna Lenin v Paříži vystupuje na dvou shromážděních sociálních demokratů věnovaných výročí 9. ledna 1905.

10. (23.) ledna Lenin přednáší ve velkém sále zeměpisné společnosti v Paříži o národnostní otázce.

Mezi

10. a 20. lednem Lenin píše teze nazvané Národnostní otázka.

(23. lednem

a 2. únorem)

Nejpozději

12. (25.) ledna Lenin přijíždí do Bruselu.

12. (25.) ledna Lenin přednáší v Bruselu o národnostní otázce delegátům IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje. V dopise Inesse Armandové píše o vítězství bolševiků na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje.
13. (26.) ledna Lenin posílá do Paříže zredigované materiály pro I. číslo Bulletinu ÚV SDDSR, které vyšlo 15. (28.) ledna v Paříži.
V dopise N. V. Kuzněcovovi Lenin oznamuje, že poslal materiály pro Bulletin ÚV SDDSR, dává pokyny týkající se jeho formátu a způsobu vydávání. V dopise Inesse Armandové do Paříže oznamuje, že na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje mají převahu smířlivci a že bolševici se s nimi budou muset utkat.
- 13.—20. ledna (26. ledna až 2. února) Lenin se podílí na práci IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, přednáší jménem ÚV SDDSR zprávu, v níž ostře kritizuje činnost ústředního výboru lotyšské sociální demokracie, který zaujímá oportunistický postoj v otázkách boje proti likvidátorství. Na zasedání IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje vystupuje v diskusi k referátu J. Jansonse-Braunse a ostře ho kritizuje za smířlivecký postoj vůči likvidátorům; v závěrečném projevu na tomto sjezdu objasňuje, že jednota sociální demokracie je možná jedině na principiálním základě, na základě revoluční taktiky a boje proti oportunismu likvidátorů; píše návrh rezoluce o vztahu Sociální demokracie Lotyšského kraje k SDDSR.
- 14.—15. (27.—28.) ledna V dopise Inesse Armandové Lenin píše o reorganizaci výboru zahraničních organizací a žádá ji, aby zajistila včasné vydání Bulletinu ÚV SDDSR v Paříži.
18. (31.) ledna Ve 14. čísle listu Proletarskaja pravda vyšel Leninův článek Je nutný povinný státní jazyk?
- 18.—19. ledna (31. ledna až 1. února) Lenin píše tajemníkovi mezinárodního socialistického byra C. Huysmansovi stručnou zprávu o hlavních sporných bodech mezi ÚV SDDSR a likvidátorským organizačním výborem.

20. ledna
(2. února) Lenin přednáší v Lutychu o národnostní otázce.
- Mezi*
21. a 24. lednem
(3. a 6. únorem) Lenin přednáší v Lipsku o národnostní otázce.
24. ledna
(6. února) Lenin se vrací do Krakova.
25. ledna
(7. února) Vychází 1. číslo časopisu Prosvěščenije s Leninovým článkem O úkolech zemstevní statistiky a s jeho recenzí knihy Exponáty o ochraně práce na Celoruské výstavě o hygieně v Petrohradě roku 1913.
27. ledna
(9. února) V dopise redakci listu Puť pravdy vyslovuje Lenin politování nad neuváženým zveřejněním článku, jenž se stal záminkou pro zastavení listu. Ptá se, proč se zdrželo vydání jeho dvou článků o otázce jednoty, v nichž reaguje na články F. Dana. Trvá na tom, že je nutné, aby tyto články byly v listu uveřejněny dříve, než vyjde Trockého časopis Borba.
- Nejdříve*
29. ledna
(11. února) Lenin píše A. A. Trojanovskému o tom, že lotyšská sociální demokracie vystoupila z likvidátorského organizačního výboru, a zdůrazňuje, že to znamená úplný rozpad srpnového bloku.
29. ledna
(11. února) V dopise sestře A. I. Uljanovové-Jelizarovové do Petrohradu Lenin oznamuje, že se vrátil do Krakova a má v úmyslu napsat článek o právu národů na sebeurčení. Článek vyšel ve 4. čísle časopisu Prosvěščenije.
- Po 29. lednu
(11. únoru) Lenin žádá v dopise V. M. Kasparovovi o vysvětlení, proč už nedostává list Vorwärts.
31. ledna
(13. února) V 9. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Jak liberálové demoralizují dělníky a Dopis redakci.
- Koncem ledna až*
v únoru Lenin si dělá poznámky a pedtrhává text na obálce 2. čísla bolševického časopisu Mysl z ledna 1911.
3. (16.) února Lenin píše v dopise M. I. Uljanovové o své přednášce

- o národnostní otázce, kterou měl 10. (23.) ledna v Paříži.
- V doušce k dopisu N. K. Krupské informuje M. A. Uljanovovou o tom, že se v Krakově zúčastnil slavnostního večera věnovaného 100. výročí narození ukrajinského básníka T. H. Ševčenka; sděluje své dojmy z filmu Bejlisova aféra.
4. (17.) února V 12. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Vůdce likvidátorů o likvidátorských podmínkách „jednoty“.
5. (18.) února V 13. čísle listu Puť pravdy vyšly Leninovy články K dějinám národnostního programu v Rakousku a Rusku a Urozený liberální statkář o „novém zemstevním Rusku“.
14. (27.) února V dopise redakci časopisu Prosvěščenije Lenin oznamuje, že redakce listu Pravda se rozešla s A. A. Bogdanovem, a zdůrazňuje, že je nutné v časopisu dále pranýřovat avanturismus skupiny Vperjod. Píše N. A. Gurvičovi do Washingtonu, že dostal jeho knihu Immigration and Labor [Imigrace a práce]; děkuje za zásilku knih a prosí ho, aby mu pomohl získávat materiály amerického statistického úřadu ze soupisů za rok 1900 a 1910. Posílá A. I. Uljanovové-Jelizarovové dopis pro redakci časopisu Prosvěščenije o odchodu A. A. Bogdanova z redakce Pravdy a o nutnosti bojovat proti lživým pověstem týkajícím se této události.
17. února
(2. března) V dopise Inesse Armandové Lenin oznamuje, že dostal informace o práci petrohradského výboru; je znepokojen mlčením zástupce SDDSR v mezinárodním socialistickém byru I. F. Popova, který dosud neoznámil, zda splnil stranický úkol.
18. února
(3. března) V 15. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Národnictví a třída námezdních dělníků.
19. února
(4. března) V dopise J. F. Rozmirovičové Lenin upozorňuje, že je rozhodně třeba kooptovat do ruského byru ÚV SDDSR 3—4 petrohradské dělníky a že kooptovaní

- dělníci musí přejít do ilegality; informuje, že nedostatek peněz znesnadňuje organizační práci.
- Před 20. únorem (5. březnem)* Lenin studuje statistické údaje z Ekonomicko-statistického sborníku, sešit VII (Moskva 1913), dělá si z něho výpisky, provádí výpočty, které využívá v článku Rolnictvo a námezdní práce.
- 20. února (5. března)* V 17. čísle listu Puť pravdy vyšly Leninovy články Ještě jednou o „nacionalismu“ a Rolnictvo a námezdní práce.
- 21. února (6. března)* V 18. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Pan Struve o „ozdravení vládnoucí moci“.
- Před 22. únorem (7. březnem)* V dopise Inesse Armandové do Paříže Lenin oznamuje, že G. V. Plechanov se rozhodl vydávat list Jedinstvo a že v nejbližší době začne vycházet časopis L. Trockého Borba.
- 22. února (7. března)* V 19. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Narodnici o N. K. Michajlovském.
- 23. února (8. března)* Lenin píše Inesse Armandové, že je rozhořčen urážlivým tónem dopisu C. Huysmanse a jednáním I. F. Popova. Popov nesplnil stranický úkol (nedodal včas mezinárodnímu socialistickému byru překlad Leninovy zprávy).
- 25. února (10. března)* V 21. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek o A. Bogdanovi.
- Po 27. únoru (12. březnu)* V dopise Rudisu-Gipslisovi do Berlína Lenin píše o rezolucích, schválených na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, o nutnosti pokračovat v boji proti smířlivcům; navrhuje, aby sjezdové rezoluce byly uveřejněny v listu Pravda.
- 28. února (13. března)* Vychází 2. číslo časopisu Prosvěščenije s Leninovým článkem Redakční poznámka k Veteránovu článku Národnostní otázka a lotyšský proletariát.
- V únoru* Lenin sestavuje plán sborníku Marxismus a likvidá-

torství a píše k němu předmluvu. Začíná psát článek o právu národů na sebeurčení.

V únoru až březnu Lenin upravuje text svého článku Sporné otázky. Otevřená strana a marxisté. Článek byl zařazen do sborníku Marxismus a likvidátorství a vyšel už dříve v listu Pravda.

V únoru až květnu Lenin si dělá výpisky a poznámky z knihy Ludwiga Bernharda Das Polnische Gemeinwesen im preussischen Staat. Die Polenfrage [Polské obce v pruském státě. Polská otázka] (Lipsko 1907). Materiály z této knihy využil v článku Právo národů na sebeurčení.

1. (14.) března V 25. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Politické spory mezi liberály.

2. (15.) března V 26. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek „Pracující“ rolnictvo a obchod s půdou.

Mezi 2. a 6. (15. a 19. březnem) Lenin rediguje článek O. N. Loly (V. Stěpaňuka) Z dějin ukrajinského marxismu, který autor poslal redakci časopisu Prosvěščeníje.

6. (19.) března V 29. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Starosti liberálů.

7. (20.) března V 30. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Narodníci a likvidátoři v odborovém hnutí (Cenné příznání).

8. (21.) března Lenin přednáší v Krakově na téma Ruská sociální demokracie a národnostní otázka a zapisuje diskusní příspěvky.

9. (22.) března V 32. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Neškodná přání.

11. (24.) března Lenin odmítá nabídku redakce časopisu Sovremennik ke spolupráci s odůvodněním, že nesouhlasí s jeho orientací a programem.
V 33. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek Liberální profesor o rovnosti.

12. (25.) března V 34. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek
Angličtí liberálové a Irsko.

13. (26.) března V 35. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek
Taylorův systém — ztročení člověka strojem.

14. (27.) března V 36. čísle listu Puť pravdy vyšel Leninův článek
„Odpovědná opozice“ a účast konstitučních de-
mokratů na poradě 1. března.

OBSAH

Předmluva 7—25

1913

MARXISMUS A REFORMISMUS 27—30

POZEMKOVÁ ÚPRAVA A VESNICKÁ
CHUDINA 31—33

JAK HÁJÍ BISKUP NIKON UKRAJINCE 34—36

POZNÁMKY PUBLICISTY 37—42

I. Nestraničná inteligence proti marxismu 37

II. Liberální zaslepenost 38

III. Nezbytné vysvětlení 40

CIVILIZOVANÉ BARBARSTVÍ 43—44

O ČERNOSOTŇOVSTVÍ 45—46

O STÁTNÍ SPRÁVĚ A REFORMÁCH
V RUSKU 47—48

JAK V. ZASULIČOVÁ POTÍRÁ
LIKVIDÁTORSTVÍ 49—71

I 49

II 54

III 57

IV 60

V 62

VI 65

REZOLUCE LETNÍ PORADY ÚV SDDSR SE STRANICKÝMI PRACOVNÍKY ROKU 1913	73—89
O úkolech agitace v současné situaci	77
Rezoluce o organizační otázce a o sjezdu strany	79
O stávkovém hnutí	80
O stranickém tisku	81
O činnosti sociálních demokratů v dumě	82
O sociálně demokratické frakci v dumě	83
O práci v legálních sdruženích	84
Rezoluce o národnostní otázce	85
O narodnicích	87
TAKYTRUDOVİK	90—93
POPLETENÍ STOUPENCI NESTRANICKOSTI	94—96
LIBERÁLOVÉ A OTÁZKA PŮDY V ANGLII	97—100
OKŤABRISTÉ A DĚLNICKÉ HNUTÍ	101—103
O „VÝROČÍ RUSKÉ INTELIGENCE“	104—105
ŠPATNÁ OBHAJOBA ŠPATNÉ VĚCI	106—108
PROHLÁŠENÍ	109—111
DUMSKÁ „SEDMA“	112—114
LIBERÁLNÍ BURŽOAZIE A LIKVIDÁTOŘI	115—117
KAPITALISMUS A PŘISTĚHOVALECTVÍ DĚLNÍKŮ	118—121
MATERIÁLY O BOJI UVNITŘ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCE V DUMĚ	122—139
Či je to vůle?	122
Jaká je vůle většiny uvědomělých dělníků v Rusku?	123
Co říkají o vůli proletariátu volby do II., III. a IV. státní dumy?	124
Kdo jsou zástupci?	125
O jaké vůli dělníků svědčí dělnické noviny v Rusku?	127
O jaké vůli dělníků svědčí sbírky na dělnické noviny?	128
O jaké vůli dělníků svědčí odborové svazy v Petrohradě?	129

Ideová jednota	131
Likvidátoři a buržoazie	132
Usnesení sjednocených marxistů	134
Naše práce ve frakci	135
Co žádá šest poslanců?	137
Jednota v dumě a jednota mimo dumu	138
KADETSKÝ PAN DOMÁCÍ UVAŽUJÍCÍ „PODLE MARXE“	140—141
KRITICKÉ POZNÁMKY K NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE	143—178
1. Liberálové a demokraté o otázce jazyků	146
2. „Národní kultura“	149
3. Nacionalistický strašák „asimilace“	153
4. „Kulturně národnostní autonomie“	160
5. Rovnoprávnost národů a práva národnostní menšiny	166
6. Centralizace a autonomie	172
DĚLNICKÉ MASY A DĚLNICKÁ INTELIGENCE	179—181
O ROZKOLU UVNITŘ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCE RUSKA V DUMĚ	182—186
LEVICOVÍ NARODNÍCI O BOJI MEZI MARXISTY	187—188
AGRÁRNÍ OTÁZKA A SOUČASNÁ SITUACE V RUSKU <i>(Poznámky publicisty)</i>	189—193
DVĚ METODY POLEMIKY A BOJE	194—196
TAKZVANÍ „SJEDNOTITELÉ“	197—199
JAK HODNOTÍ ROZKOL UVNITŘ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCE V DUMĚ RUŠTÍ DĚLNÍCI	200—201
O „KULTURNĚ NÁRODNOSTNÍ“ AUTONOMII	202—206

ZAHRANIČNÍ SKUPINKY A RUŠTÍ LIKVIDÁTOŘI	207—209
KADET MAKLAKOV A SOCIÁLNÍ DEMOKRAT PETROVSKIJ	210—211
ZABERN	212—214
O NEJBLIŽŠÍCH OPATŘENÍCH BYRA	215—216
K USNESENÍM BYRA	217—219
O JEDNOTĚ DĚLNÍKŮ	220—222
UBOHÉ POSTAVENÍ UČITELŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL	223—225
ÚPORNÁ OBHAJOBA NIČEMNOSTI	226—228
RUŠTÍ DĚLNÍCI A INTERNACIONÁLA	229—232
JAK LIKVIDÁTOŘI KLAMOU DĚLNÍKY	233—235
KADETI A „PRÁVO NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ“	236—238
SPRÁVNÁ REZOLUCE A ŠPATNÝ PROJEV	239—242
STÁVKY V RUSKU	243—247
NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ ŽÁKŮ V RUSKÝCH ŠKOLÁCH	248—251
O NÁRODNOSTNÍM PROGRAMU SDDSR	252—258
O NEPŘÍPUSTNÉ CHYBĚ KAUTSKÉHO	259—261
REZOLUCE O USNESENÍ MEZINÁRODNÍHO SOCIALISTICKÉHO BYRA	262—264
JEŠTĚ JEDNOU O ROZDĚLENÍ ŠKOLSTVÍ PODLE NÁRODNOSTÍ	265—267

O NAŠICH ŠKOLÁCH	268—269
O PANU GORSKÉM A JEDNOM LATINSKÉM PŘÍSLOVÍ	270
JEŠTĚ JEDNOU O MEZINÁRODNÍM SOCIALISTICKÉM BYRU A O LIKVIDÁTORECH	271—275
NACIONÁLNÍ LIBERALISMUS A PRÁVO NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ	276—278
NARODNICTVÍ A LIKVIDÁTORSTVÍ JAKO ROZKLADNÉ PRVKY V DĚLNICKÉM HNUTÍ	279—283
*O DOPISU KAUTSKÉHO	284—285
NOVOJE VREMJA A REČ O PRÁVU NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ	286—287
FRAKCE V DUMĚ A VĚTŠINA MIMO DUMU	288—289
DOPIS REDAKCI	290
VZÁJEMNÁ KORESPONDENCE MARXE A ENGELSE	291—297
I. Všeobecný přehled	293

1914

*VSUVKA DO ČLÁNKU N. K. KRUPSKÉ O POLITICE MINISTERSTVA LIDOVÉ OSVĚTY	298
4000 RUBLŮ ROČNĚ A ŠESTIHODINOVÝ PRACOVNÍ DEN	299—301
O ÚKOLECH ZEMSTEVNÍ STATISTIKY	302—309

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

RECENZE. <i>Exponáty o ochraně práce na Celoruské výstavě o hygieně v Petrohradě roku 1913</i>	310
*IV. SJEZD SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE LOTYŠSKÉHO KRAJE	
13.—26. ledna (26. ledna—8. února) 1914	311—320
*1. ZPRÁVA ÚV SDDSR NA IV. SJEZDU SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE LOTYŠSKÉHO KRAJE	313
*2. ZÁVĚREČNÝ PROJEV NA IV. SJEZDU SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE LOTYŠSKÉHO KRAJE	317
*3. NÁVRH REZOLUCE O VZTAHU SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE LOTYŠSKÉHO KRAJE K SDDSR	319
JE NUTNÝ POVINNÝ STÁTNÍ JAZYK?	321—323
*ZPRÁVA PRO MEZINÁRODNÍ SOCIALISTICKÉ BYRO	324—332
I.	324
II.	326
III.	326
IV.	327
V.	327
VI.	328
JAK LIBERÁLOVÉ DEMORALIZUJÍ DĚLNÍKY	333—335
DOPIS REDAKCI	336—337
VŮDCE LIKVIDÁTORŮ O LIKVIDÁTORSKÝCH PODMÍNKÁCH „JEDNOTY“	338—341
K DĚJINÁM NÁRODNOSTNÍHO PROGRAMU V RAKOUSKU A RUSKU	342—344
UROZENÝ LIBERÁLNÍ STATKÁŘ O „NOVÉM ZEMSTEVNÍM RUSKU“	345—347

NARODNICTVÍ A TŘÍDA NÁMEZDNÍCH DĚLNÍKŮ	348—351
JEŠTĚ JEDNOU O „NACIONALISMU“	352—354
ROLNICTVO A NÁMEZDNÍ PRÁCE	355—358
PAN STRUVE O „OZDRAVĚNÍ VLÁDNOUCÍ MOCI“	359—361
NARODNÍCI O N. K. MICHAJLOVSKÉM	362—366
O A. BOGDANOVHOVI	367—370
*REDAKČNÍ POZNÁMKA K VETERÁNOVU ČLÁNKU NÁRODNOSTNÍ OTÁZKA A LOTYŠSKÝ PROLETARIÁT	371
*PŘEDMLUVA KE SBORNÍKU MARXISMUS A LIKVIDÁTORSTVÍ	372—374
POLITICKÉ SPORY MEZI LIBERÁLY	375—377
„PRACUJÍCÍ“ ROLNICTVO A OBCHOD S PŮDOU	378—381
STAROSTI LIBERÁLŮ	382—383
NARODNÍCI A LIKVIDÁTOŘI V ODBOROVÉM Hnutí (<i>Cenné přiznání</i>)	384—387
NEŠKODNÁ PŘÁNÍ	388—389
LIBERÁLNÍ PROFESOR O ROVNOSTI	390—393
ANGLIČTÍ LIBERÁLOVÉ A IRSKO	394—397
TAYLORŮV SYSTÉM — ZOTROČENÍ ČLOVĚKA STROJEM	398—400
„ODPOVĚDNÁ OPOZICE“ A ÚČAST KONSTITUČNÍCH DEMOKRATŮ NA PORADĚ 1. BŘEZNA	401—403

PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	405—429
Nástin rezoluce o národnostní otázce	407—409
*Koncept referátu pro místní stranické organizace o poroninské poradě se stranickými pracovníky (1913)	410—411
*Teze referátu o národnostní otázce	412—425
*Koncept zprávy ÚV SDDSR na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje	426—427
*Koncept závěrečného projevu na IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje	428—429
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (září 1913—březen 1914)	433—437
Seznam publikací a dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	438—439
Poznámky	440—494
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	495—533
Jmenný rejstřík	534—577
Životopisná data	578—594

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

2 4

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 24, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Eva Schächterová. Odpovědná redaktorka Marie Dvořáčková. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technický redaktor Pavel Bednář. Vydání II. Praha 1985. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5481. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 29,65 (text 29,46, ilustrace 0,19), VA 30,58. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 10,80 Kčs, váz. výt. 16,— Kčs.

73/202—21—8.5

25—107—85 Kčs 16,—